BOEKENSCHOUW

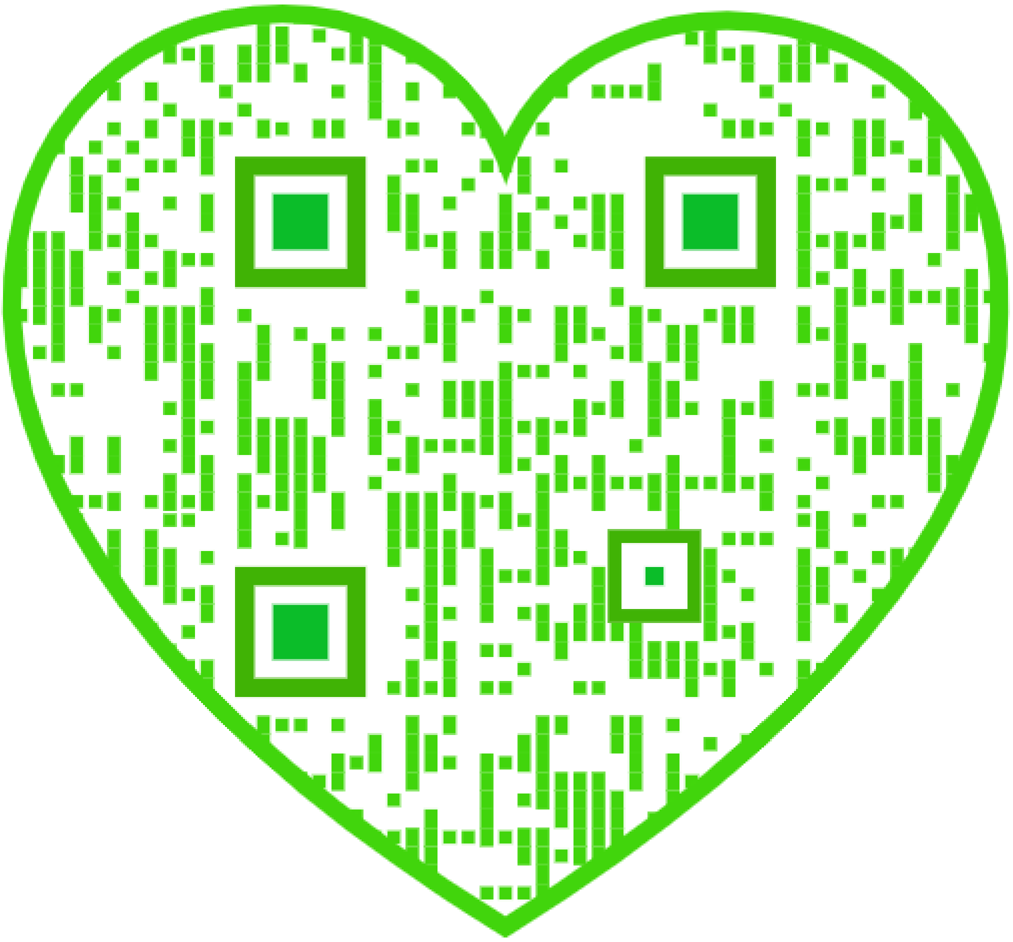

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDSCHRIFT

ONDER HOOFDREDACTIE
VAN Dr. J. v. HEUGTEN S. J.
SINGEL 448 - AMSTERDAM

DERTIGSTE JAARGANG
1936 – 1937

UITGEVERIJ „FOREHOLTE" TE VOORHOUT

«Dichters der Middeleeuwen»

door J. v. H.

Van de grootsch opgezette „Bloemlezing uit de Katholieke Poëzie van de vroegste tijden tot heden", die de Gemeenschap uitgeeft en waarvan „Dichters der Contra-reformatie" reeds het licht zag, is eindelijk het naar tijdsorde eerste deel verschenen „Dichters der Middeleeuwen"[1]). Voor de bewerkers was dit deel een veel dankbaarder onderneming, daar zij hier uit een oneindig rijker overvloed te kiezen hadden dan de betrekkelijk schaarsche dichters der contra-reformatie aanboden; anderzijds was de poëzie der laatsten minder toegankelijk en bekend dan de middeleeuwsche en had in hoogere mate de bekoring van het nieuwe.

De katholieke litteratuur is met dit statige boek, dat, groot van letter en formaat, voor mijn gevoel prelatenalures aanneemt en aan een hoogwaardigheid met mijter en staf herinnert, een belangrijk werk rijker geworden, belangrijk vooral om de magistrale inleiding. De poëzie, die het bevat, is natuurlijk oneindig waardevoller dan van Duinkerkens inleiding. Een inleiding is maar een inleiding; doch wat van Duinkerken hier zegt, is zoo oriënteerend en onmisbaar, en voor oningewijden — hoeveel waarachtig ingewijden in deze oude poëzie zijn er in Nederland! — zoo verhelderend en wegbanend, zoo waarlijk inleidend dat het boek daaraan zijn bijzonderheid en beteekenis ontleent.

De litteratuur der middeleeuwen is veel meer dan de antieke en de moderne, gemeenschapskunst. Namen en personen, individuen zijn hier van ondergeschikt belang. Van veel grooter beteekenis zijn het gemeenschapsgevoel, de algemeen geldende normen en opvattingen, de maatschappelijke toestanden voorzoover zij in de poëzie weerspiegeld worden. Van de meeste middeleeuwsche dichters weten we niets, van vele slechts den naam, van enkele nog wat bijzonderheden, en deze onwetendheid wordt niet bijster storend of pijnlijk gevoeld. Hun poëzie is maar zeer matig de reflex van hun persoonlijk gemoedsleven; het persoonlijke werd veel gemakkelijker, systematisch zelfs voorbijgezien voor het algemeene, gemeenschappelijke. Zelfs een dichteres als Hadewych, wel de persoonlijkste en geinspireerdste der middeleeuwsche poëten, kent nog niet het dichterlijk styleeren van eigen gevoelens en ontroeringen. De dichterlijke gevoeligheid weet nog niets van de stemmingsnuanceering der latere tijden. De Minne heeft in Hadewychs gemoed haar licht en schaduw geworpen, maar dit licht en deze schaduw zijn zeer rechtlijnig en één van gedaante, zonder plooiingen, zonder kleurschakeering of genuanceerdheid. Van een litteratuur in den ex-

[1]) Dichters der Middeleeuwen. Een bloemlezing samengesteld door Dr. W. H. Beuken met een inleiding door A. van Duinkerken. De Gemeenschap. Bilthoven. (411) *f* 8.— en *f* 10.50, 1936.

clusieven, bijna gewijden zin, waarin wij dit woord gebruiken, is in dien tijd geen sprake. Om litterair schoon hebben de middeleeuwers zich niet of nauwelijks bekommerd: het begrip ervoor ontbrak hun. Voor twintigste-eeuwers is kunst, de Kunst, een tamelijk vast omlijnd en ten altaar geheven begrip geworden, is de kunstenaar een buiten het profane staand wezen, dat in niet alledaagsche sfeer ademt. Kunst en litteratuur zijn abstracties van concrete, schoone dingen en aan die abstracties kwam de middeleeuwer niet toe. Een „conste" was voor hem een vaardigheid, kundigheid. Een lang gecultiveerde abstractie staat aan het gevaar bloot, dat haar cultus in snobistische of mystificeerende latrie ontaardt. De ernst en eerbied, waarmede in halfrijpe milieu's hedendaags de woorden „kunst" en „kunstenaar" worden uitgesproken, grenst vaak aan het religieuze.

Gaat men na, welk soort schrifturen de middeleeuwsche litteratuur uitmaken, dan blijkt onmiddellijk dat hun makers aan geen schoone letteren gedacht hebben: liederen, die gezongen werden, wereldlijke en geestelijke, romans die door hun avonturen moesten verbazen, mystieke poëzie en proza, die een stichtenden zin hadden of zelfbelijdenis waren, heiligenlevens en exempelen, mysterie- en tooneelspelen en allegorieën. Het feit echter dat vele geschriften, die nù niemand meer in versvorm brengen zou, berijmd werden, bewijst dat de vers- en rijmvorm als iets bijzonders, hoogers, als iets schoons moet beschouwd zijn. Het dichten was ook toen reeds een edele kunst. Van den Brusselschen priester Hein van Aken heet het „dat hij wel dichten conste maken" en de dichter der Beatrijslegende verzekert „van dichten comt mi clene baete". Jan Boendale noemt Maerlant „den vader der dietschen dichteren algader" en hij heeft van den dichter zulk een hooge gedachte, dat hij meent:

„Een rechte dichtere, al waer hi in enen woude,
Dat hi nemmermeer en soude
Van dichtene hebben danc,
Nochtan soude hi herde onlanc
Sonder dichten daer gheduren,
Want het hoort te sire naturen."

Maar de „conste" van dichten werd toch wel hoofdzakelijk als een vers- en rijmkunst, een vormvaardigheid beschouwd.

Toch waarschuwt de inleider tot de „Dichters der Middeleeuwen", en terecht! dat men het vroegste tijdvak onzer letterkunde niet als „bij uitstek naief en ongecompliceerd" heeft te beschouwen, en hij wijst op de groeiende differentieering van het maatschappelijk leven. „De meening dat de aanvang onzer lyriek ook tevens het laagtepunt van haar ontwikkeling zou zijn, heeft lang genoeg geheerscht en zij heeft niet meer waarde dan een logische rekensom", zegt Dirk Coster in zijn bekende Honderd-Verzen-bloemlezing. Dit tijdperk is, hoe wonderlijk het ook klinkt,

ineens een hoogtepunt en brengt liederen voort die tot het schoonste der Nederlandsche litteratuur zullen blijven behooren. Nog aan den ingang onzer litteratuur staat ook Hadewych — zij schreef omstreeks 1250 —, die als een plotselinge vlam hoog uitlaait boven de langademige berijmers van romans en heiligenlevens. Haar kunstige strofenbouw doorbreekt opvallend den eentonigen telgang der gangbare verskunst. Zij mòet haar voorbeelden en voorgangers gehad hebben, al zijn dezen niet duidelijk aan te wijzen. Van wellicht nog ouderen datum is de Reinaart, een werk dat mèt de Beatrijssproke tot de nog volop genietbare epische verhaalkunst der middeleeuwen behoort.

De chronologie onzer middeleeuwsche letteren is zeer gebrekkig en dit is een pijnlijker gemis dan het ontbreken van auteursnamen en levensbijzonderheden. Daardoor wordt het overzicht over de afzonderlijke perioden, over groei en verwording, uiterst moeilijk, zoo niet onmogelijk. Deze litteratuur is ons overgeleverd in handschriften of, zooals sommige oude liederen, in vroege drukken; er is aan gevijld en veranderd en allerlei innerlijke criteria moeten hun datum van ontstaan bepalen. Daardoor, alsmede door de wisselende schrijfwijze en de vaak dialectische kleur, wekt onze oude litteratuur in haar geheel dien indruk van iets vormloos en chaotisch, waarin men moeilijk den weg vindt. Om dit gevoel van onwennigheid eenigszins te boven te komen heeft men slechts van Duinkerkens inleiding aandachtig door te lezen. Hij geeft een bij benadering chronologischen opbouw van de middeleeuwsche schrifturen, instrueert omtrent bronnen en handschriften, weidt uit over de heerschende geestelijke stroomingen, over de maatschappelijke achtergronden, waarop de werken ontstonden. Hij wijst, geloof ik, wel het eerst in Nederland zoo nadrukkelijk op den rijken ideeën- en gevoelsinvloed, die er van Sint Bernard van Clairvaux op den middeleeuwschen mensch in deze lage landen is uitgegaan.

Wat een handboek of litteratuurgeschiedenis zelden biedt, of niet bieden kàn, vindt men in deze inleiding. Van Duinkerkens woord bezit een warmte, een gloed soms, die gewekt en gevoed werd door de vlam die blijft branden in de werken zelf. Het is hem vòor alles te doen om de schoone ontroering, niet om eruditie. Hadewych bijvoorbeeld heeft het hem aangedaan op een wijze als weinigen het hem zullen navoelen. Deze duistere en moeilijke dichteres eischt zulk een omzetting in eigen idioom dat haar bewogenheid niet onmiddellijk inslaat. Dirk Coster, een hoog te waardeeren keurmeester overigens, heeft het inleiden van bloemlezingen opgevoerd tot een al te duizelingwekkende hoogte, doordat hij, vooral in zijn „Honderd Verzen", met zoo sterke superlatieven werkt dat, wanneer men van zijn woord tot de lezing van het besprokene overgaat, wel eens een lichte teleurstelling intreedt. Zoo gaat het mij tenminste. Bewondering en geestdrift laten zich niet voetstoots aanpraten. Van Duinkerken is soberder en ge-

matigder dan Coster en motiveert zijn geestdrift. Wel hebben de middeleeuwen zijn hart en schrijft hij neer wat niet overal instemming zal vinden: „Van den aanvang onzer letterkunde af tot diep in de dertiende, zelfs in de veertiende eeuw, heeft de Nederlandsche poëzie een bloeitijd doorgemaakt, waarmede men nauwelijks eenige latere periode van schoonheidsovervloed kan vergelijken. Zòo rijk geschakeerd, zòo driftig naar de uitersten van de ontroering bewogen, zòo hoog ontstijgend aan de stoffelijke voorwaarden van het menschelijk bestaan in een verrukkelijke zelfvergetelheid als de dichtkunst der vroege middeleeuwers, was zelfs de poëzie der Gouden Eeuw bij lange niet." De middeleeuwers bezaten nu eenmaal wat later vrijwel verloren ging, de nabijheid Gods en die lichte ontroerbaarheid voor het lied, voor het rythmische, zangerige woord, die jonge, opbloeiende volken misschien eigen is. Uit deze Godsnabijheid en deze ontroerbaarheid zijn althans de schoonste voortbrengselen der middeleeuwsche litteratuur geboren.

De gewone middeleeuwsche versvorm is in vele langere werken slaapwekkend van eentonigheid, in de meeste nog verergerd door de rijmlappen, waarmede leemten gevuld worden. Ook de latere Alexandrijn heeft al te lang en al te overvloedig hoogtij gevierd in de Nederlandsche poëzie, doch het korte middeleeuwsche vers met den hondentrouw van zijn wederrijm werkt bij langere lezing of indommelend of irriteerend. Slechts den Reinaart schijnt dit vers volkomen aangepast: daar verhoogen rijm- en versvorm voortdurend het komische. Het is of de dichter met bijzonder genoegen dezen korten rijmslag gehanteerd heeft om zijn slachtoffers te geeselen. Mede door dezen versvorm is er in de oude schrifuren zeer veel dat ongenietbaar werd voor het hedendaagsch gemoed. De samenlezer die de rijmromans en heiligenlevens moest doorloopen om geschikte stukken voor dezen bundel bijeen te garen, vond slechts weinig dat de eischen der verzamelaars bevredigen kon. Toch treft een episode als Roelants dood, niet zoo zeer door de onmiddellijk poëtische uitdrukking als door de wijze, waarop alles, zelfs het sterven nog getuigt van den geweldige.

Ofschoon deze op drie deelen beraamde bloemlezing een keur van katholieke poëzie wil aanbieden, hebben de bewerkers van dit deel zich niet beperkt tot uitsluitend religieuze gedichten. Zij kozen volgens de verantwoording die gedichten, „die een katholieke reactie geven op de werkelijkheid". Toch zijn de rijkste en schoonste bijdragen dezer verzameling de liederen en zangen van geestelijke minne. De middeleeuwers lezend krijgt men het gevoel of er iets verdord is in de latere vroomheid, of er eèn ader die vroeger eldoor vloeiende was, is opgedroogd. De hoogste Godsminne schijnt voor hen iets zoo bereikbaars, iets zoo vlak bijliggends als zonneschijn. Jezus lijden, Zijn vergevingszin en verlossingskracht moeten in het middeleeuwsch gemoed gestaan hebben als zekerheden, waaraan geen twijfel mogelijk of zelfs denkbaar

was. De onmiddellijke nabijheid van ontferming en vergeving na de ergste zonde moet de middeleeuwer veel overtuigder gevoeld hebben dan de latere geloovige. God was een minnende God: het kruis miste iets van de strenge, sombere eenzaamheid, die het voor ons gevoel malgré nous omgeeft. Wie zich het kruis met zoo lichte natuurlijkheid tot een rozelaar verbeelden en den stervenden Christus tot een zingenden nachtegaal, voor hen is de verlossingswerkelijkheid tot een physieke ervaring geworden. De geheele geloofsinhoud was den middeleeuwer physischer, zinnennabijer, oneindig minder abstract dan hij voor latere geslachten is.

De geestelijke minnezangen die deze bloemlezing aanbiedt, zijn in de meeste verzamelwerken niet te vinden. De voorliefde der samenstellers is wel bijzonder naar de geestelijke minne uitgegaan. Desondanks bestrijkt hun verzameling de geheele middeleeuwen en bevat, met uitzondering der dramatische poëzie, een voorbeeldige keuze uit wat er rest van de middeleeuwsche litteratuur. Al wat er gezongen en gezegd, gedacht en gedicht werd tusschen het ontstaan van het Egidiuslied — indien we deze wonderbare doodenklacht tot de zeer oude poëzie mogen rekenen — en het afscheidslied van Maria van Bourgondië, is hier vertegenwoordigd. Ieder lezer die maar eenigszins gebeunhaasd heeft in middeleeuwsche litteratuur, zal zijn wenschen hebben en deze niet overal bevredigd vinden. Hij zal dit fragment of dat vers graag willen prijs geven voor wat hij treffender en schooner acht en met teleurstelling mist. Enkele alom bekende en alom vindbare liederen ontbreken — helaas! zal menigeen zeggen —, wellicht vanwege hun alom-vindbaarheid. Er is bovendien te strijden over de norm die de bewerkers zich stelden: gedichten die een katholieke reactie geven op de werkelijkheid. Een bloemlezing, die representatief wil wezen en van alle genres voorbeelden wil bieden, kan niet altijd de loutere schoonheidsnorm huldigen.

„Dichters der Middeleeuwen" naast „Dichters der Contra-reformatie!" De poëzie der middeleeuwen is natuurlijk zooveel rijker, spontaner, ongezeefder, gevarieerder dan die der lateren. Zij is ook gemakkelijker te vinden en de ontginningsarbeid, dien van Duinkerken voor zijn „Dichters der Contra-reformatie" moest verrichten, was voor dit deel wel niet noodig. Dr. Beuken is in de middeleeuwsche poëzie belezen als geen ander; hij heeft met gelukkigen speurzin het schoonste uit de oude schrifturen opgedolven en het door zijn verklarende bijschriften voor den doorsnee-lezer toegankelijk gemaakt. Het is een werk dat niet voor vandaag of morgen geschreven werd, maar dat van waarde zal blijven.

Filmliteratuur

door C. BOOST.

In het Januari-nummer van „Der Querschnitt", dat bijna geheel aan filmzaken gewijd is, komt een verhandeling voor van een zekeren Sigusmund von Radecki onder de weinig actueele titel „Ist der Film eine Kunst?", waarin de schrijver tracht met verre van nieuw bewijsmateriaal een ontkennend antwoord op de eens zoo militant klinkende strijdvraag aannemelijk te maken. Het doet er hier verder niet toe of het dezen modernen Siegfried gelukt zijn film-is-kunst-draak een overtuigenden doodsteek toe te brengen; belangrijker voor ons artikel is de eenigszins sarcastisch-getinte uitlating, die de schrijver zich in het begin van zijn betoog permitteert: „......und (laszt mich) die Vermutung aussprechen, dasz über den Film vielleicht deshalb so viel geschrieben wurde, weil dort das Geld steckt". Men zou van Radecki kunnen gelukwenschen met dit zeer juiste vermoeden, dat dadelijk opvalt in zijn overigens zoo weinig origineel artikel, als niet bij verder doorlezen deze uitspraak een geheel andere waarde had gekregen. Inderdaad wordt er veel over film geschreven: men behoeft slechts te denken aan de tallooze boekjes over de sterren van het witte doek, in elkaar geflansde, leugen- en reclameachtige biographieën aan de vele voddige filmblaadjes met smachtende „star"-foto's en weeë filmcorrespondentie, aan al die geschriften, zoogenaamd onafhankelijke publicaties, waaraan de inspireerende invloed van de filmindustrie duidelijk merkbaar is, althans voor den eenigszins ingewijde. Maar, o, wonder, aan deze scribenten, die dag in, dag uit overschrijven en romantisch ombouwen wat diverse filmmaatschappijen hun als reclamemateriaal overvloedig verstrekken, aan deze dubieuze auteurs, die parasiteeren op de film en een van de factoren vormen, die de gezonde ontwikkelingsgang van de film vertragen, aan deze brood- en veelschrijvers over het onderwerp film denkt von Radecki niet bij zijn geciteerde beschuldiging; hij heeft andere schuldigen op het oog en wel die groep aestheten en essayisten, die de film-is-kunst-leugen uitdachten en prolongeerden om zoodoende een schier onuitputtelijk onderwerp bij de hand te hebben, waarover naar hartelust en bijna eindeloos gesproken en gediscussiceerd kon worden en waarmee dus ook eindeloos geld te verdienen viel. Het is zonder zin een dergelijke groteske waarheidsverdraaiing uitvoerig te gaan weerleggen. Iederen buitenstaander moet het duidelijk zijn dat er eenvoudiger methoden voor film-schrijvers bestaan om geld te verdienen dan het hardnekkig volhouden en verdedigen van een voor de massa ontoegankelijke leuze. Bovendien kan noch aan „Der Querschnitt", noch aan von Radecki die autoriteit op filmgebied toegekend worden, die een serieuze bestrijding zou rechtvaardigen. Het noemen van en citeeren uit deze bron had slechts ten doel om zoowel terloops de eigenaardige denkbeelden te signaleeren, die omtrent filmliteratuur in bepaalde kringen opgeld doen, als om in kort bestek tot de kern van ons onderwerp te komen.

Er is — en er wordt nog — veel over film geschreven en nog meer over de bijkomstige verschijnselen, die de filmindustrie in het leven riep; en het is voor den goedwillenden leek even moeilijk zich juist te orienteeren in den stroom van tijdschriften, periodieken, essays en reclamegeschriften op dit gebied, als het voor hem is een weg te vinden in de lawine films, die zich iedere week met dezelfde bombastische en hysterische slogans langs en over hem heen stort.

Het is logisch, dat de nieuwsgierigheid, die een millioenenmassa iedere week naar de bioscopen dwong, een nieuwsgierigheid, die volkomen critiekloos maakte, op alle mogelijke manieren verder uitgebuit zou worden. Des te gemakkelijker zou dit vallen waar het vertoonde in de bioscopen in zijn volslagen onbelangrijkheid en leegheid noch het verstand, noch het gemoed ook maar eenigszins aansprak, hoogstens een tijdelijke bevrediging van oog en oor beteekende en zoo de nieuwsgierigheid vrij spel liet zich te wenden naar bijkomstigheden, zich te concentreeren op de acteurs en actrices, die het publiek zoo nabij als intieme bekenden naderden, zich te verdiepen in de problemen van filmtrucs en al die raadselachtige technische bijzonderheden, zich bezig te houden met heel dit gecompliceerde filmbedrijf, dat achter iedere film vermoed werd als een toovermachine, in staat vele dagdroomen te realiseeren.

Deze verkeerd gerichte belangstelling, die voortdurend de hoofdzaak — de film en haar mogelijkheden — negeerde en slechts de toevallige, bijkomende factoren in haar aandachtskring betrok, was een dankbaar object voor tallooze schrijvers met even weinig begrip van het wezen der film als het bioscooppubliek, maar met een vlotte fantazie, een niet minder vlotte pen, en zeer gevoelig voor de inspireerende invloed der film-kapitalen. Ontelbaar zijn de geschriften, die uit het samengaan van deze factoren ontstonden; meestal waren het z.g. biografieën van bekende acteurs of actrices, gefantaseerde verhalen, waarvan de hoofdpersonen de namen der snel-verschietende filmsterren droegen, die in zooverre iets met film te maken hadden, dat zij de begrippen over deze kunstvorm nog meer vertroebelden en de weinig belangrijke component, die de filmspeler in het filmproces behoort te zijn tot buiten iedere verhouding overdreef. Het heeft langen tijd geduurd vóór het publiek zich heeft weten los te maken van een abnormale Gloria Swanson- of Rudolph Valentino-pamfletten, hoewel wij, als wij zien wat zich in onzen tijd afspeelt rond een Shirley Temple weinig hoop behoeven te koesteren dat de film al heelemaal door deze kinderziekten heen is. In deze categorie „filmliteratuur" moeten nog genoemd worden, die werken, die ten doel hebben de nieuwsgierigheid naar de cinematografische wonderen te bevredigen, boeken over het bedrijf, z. g. kijkjes achter de schermen, onthullingen over filmtrucs en onverklaarbare technische vondsten. Ook hierin komt de verkeerde instelling ten opzichte van de film duidelijk tot uiting, want ook nu wordt de film vergeten, ditmaal door blinde vereering van haar apparatuur. Van dit genre kennen wij in ons land o.a. Piet Kloppers' „Het tooverrijk van de film", John Kooy's „Het boek van de film"

en van oudere datum „Film" door Luc. Willink. Alle drie zijn zij geschreven in den toon van den betweter, die nu eens aan het domme bioscooppubliek zal gaan vertellen hoe het in iedere voorstelling wordt beetgenomen, die nu eens haarfijn zal gaan uitleggen, hoe het woud uit de „Nibelungen" opgebouwd is in de studio en hoe het Cecil de Mille lukte de Roode Zee te doen splijten voor de voeten van Mozes. Met bijv. een Ali Hubert, de Hollywoodcostumier, die „Hollywood, Legende und Wirklichkeit" schreef, hebben zij de adoratie voor het groote „bedrijf" gemeen, waarover zij graag en liefst in duizelingwekkende getallen spreken.

* * *

Zoo blijft de negatieve, maar kenmerkende eigenschap van de filmkitschliteratuur, dat zij erin slaagde de film in den zin van geestelijk goed, van cultuurelement volkomen te elimineeren; in haar genre bestaat de film slechts bij de gratie van haar uiterlijke verschijningsvormen, haar zichtbare aanwezigheid.

Het is goed hiertegenover te kunnen stellen de eigenlijke filmliteratuur, het geheel van boeken, periodieken, essays, die de film slechts zien als zelfstandige kunstvorm met zeer eigen mogelijkheden, die de film eerst dàär erkennen, waar zij zich, vrij van vreemde invloeden, onafhankelijk, autonoom manifesteert.

In den tijd, dat de film haar kermistent-periode nauwelijks achter den rug had en uit haar producten met den besten wil ter wereld geen kunstaspiratie op te merken viel, kwamen eenige Fransche publicisten redeneerend, dus zuiver theoretisch, tot de erkenning der autonomiteit van de film als kunstvorm. Later zullen zij hun theorieën in daden omzetten, prestaties, die samengevat worden onder de historische benaming Fransche Avant-garde, maar éérst leggen zij den grondslag van een filmbibliotheek, waarvan de waarde niet hoog genoeg aangeslagen kan worden. De invloed van deze filmtheoretici is zeer groot geweest; zij gaven den stoot tot een herziening der afwijzende houding, die tot nu toe de intellectueelen tegenover de film hadden ingenomen en zij waren de eersten, die geregeld wezen op de sporadische schoonheid, vooral in de toenmalige Amerikaansche productie, die nu en dan, vaak zonder opzet van den regisseur, in de film doorbrak.

De eerste, die bewust over filmkunst schreef was Canudo, die reeds in 1911 een essay publiceerde „L'usine aux Images" en een filmvereeniging stichtte „Le Club des amis du Septième Art". Na hem komen vooral Louis Delluc met: „Cinéma et Cie (1919) en „Photogénie" (1920), Germaine Dullac, Alexandre Arnoux en Léon Moussinac, die o. m. schreef „Naissance du Cinéma (1925). In die koortsachtige beginperiode, toen eenige jonge menschen een nieuwe kunst „ontdekken", schrijft Blaise Cendrars „L' A. B. C. du Cinéma (1917), dat reeds een lyrischen lofzang inhield op de film en duizelingwekkende perspectieven voor haar toekomst opende. Dit kleine groepje

theoretiseerende enthousiastelingen breidde zich steeds meer uit, hun ideeën vonden weerklank in een deel van de pers, zoodat een grooter publiek er kennis van kon nemen: het eerste offensief tegen de almachtige industrie was begonnen! Want de erkenning van de speciale kunstzinnige mogelijkheden der film, hield tegelijk een ernstige critiek in op de industrie, die al jaren dit kostbare materiaal misbruikte in een minderwaardige, geestlooze productie, slechts bedoeld om voortdurend de nieuwsgierigheid van een critieklooze massa te prikkelen. Na die eerste periode van jeugdig enthousiasme, van felle militantheid, ook van vergissingen en herziening der theorieën, komt de bezonkenheid, de tijd van beschouwing en overzicht. De Russische film heeft West-Europa overrompeld, de periode van de Duitsche industrieële avant-garde met werken van Pabst, Murneau, Lupu Pick, Wiene, Lang heeft de tegenstellingen verscherpt, theorieën zijn herzien of als principieële waarheden door de industrie geaccepteerd, de zwijgende film beleeft haar laatste jaren, de balans kan worden opgemaakt. Léon Moussinac schrijft „Le Cinéma Soviétique" (1928) en „Panoramique du Cinéma" (1929); Alexandre Arnoux: „Cinéma-Maîtres et Jeunes d'Aujourd'hui"; Georges Altmann het bijtende „ça c'est du Cinéma", terwijl deze namen en andere geregeld terugkomen in de uitmuntende serie-uitgave van de firma F. Alcan, Paris „L'Art Cinématographique".

Ook buiten Frankrijk treft men omstreeks 1920 en later gelijksoortige avant-gardistische filmbewegingen aan die allen hun uitstekende rapporteurs en publicisten hebben: in Oostenrijk: Bela Bálàsz „Der Sichtbare Mensch und der Film" (Wien 1921), in Duitschland Monoly Hagy o.a. met „Malerei, Photographie Film" (München '27) en Hans Richter „Filmgegner von Heute, Filmfreunde von Morgen" (Berlin '29) in Engeland zich groepeerend om het tijdschrift „Close-Up" onder leiding van Keuneth MacPherson, in Amerika Symon Gould.

Nederland ontwaakt later. De in 1927 opgerichte Filmliga verricht hierbij baanbrekend werk: de vereeniging introduceert de Fransche en Duitsche avant-garde en de eerste Russische films, terwijl het tijdschrift van dien naam de beginselen van een filmaesthetica opbouwt. Dan volgt ook hier een meer regelmatige filmliteratuur. Constant van Wessem verzamelt een serie filmpublicaties onder den titel „Wij gelooven in den film" (1927); De Gemeenschap, Utrecht geeft het voortreffelijke „Cinema Militans" van Menno ter Braak uit (1929), terwijl na '31 in onregelmatige volgorde een serie monografieën over filmkunst verschijnt bij de firma Brusse te Rotterdam, die in haar geheel wel de meest volledige publicatie over het verschijnsel film, aesthetisch, cultuur-historisch en informatorisch is, tot op heden verschenen. Vooral de deeltjes „Het linnen venster" van den te vroeg gestorven Mr. Graadt van Roggen, „Fransche filmkunst" van Dr. Elisabeth de Roos en „De absolute film" van Dr. Menno ter Braak behooren tot het beste wat op het gebied der filmliteratuur verschenen is.

De tijd van strijden, van tegenstanders overtuigen, van felle critiek is voorbij, niet omdat de strijd overbodig werd, maar omdat de militante figuren van eens òf gedesillusioneerd zwijgen òf zelfvoldaan op hun vermeende lauweren rusten, terwijl een nieuwe generatie nog niet tot verzet geprikkeld is door den huidigen stand der film. Men schrijft biografieën over de groote filmproducers: Will Irvin „The House that Shadows built", Upton Sinclair over William Fox, John Drinkwater over Carl Laemmle; men schrijft de geschiedenis der film: Benjamin Hampton „A History of Movies", Paul Rotha „The film till now", Charensol „Panorama du Cinéma", Maurice Bardèche en Robert Brasillach „Histoire du Cinéma" (dat echter, zeker zoo volledig als Charensol, tegelijk een zeer critische houding door het geheele boek volhoudt); men werpt zich weer op het bedrijf, hetzij critisch als Ehrenburg in „Traumfabrik" of anecdotisch als Scholte in „Hollywood".

Maar de critiek op de film, zooals deze zich dag na dag voordoet zwijgt bijna geheel: „Filmliga" daalde in de laatste jaargangen tot een angstwekkend laag en critiekloos peil, waarop het zich stabiliseerde onder de naam „Filmgids" en het eenige tegenwicht, althans in ons land vormt „Filmfront", dat nu ruim twee jaren onvermoeid de strijd op dubbel front, zoowel tegen wanbegrip in eigen kring als tegen de slechte film in het algemeen, voert.

Het eenige principieele geschrift van formaat, uit dezen tijd, dat met vroegere strijdlustigheid den huidigen stand van de film scherp critiseerde en hiertegenover tegelijk een beknopte filmaesthetica plaatste kwam van Hans Richter en verscheen als gewoon nummer in de laatste jaargang van „Filmliga" (die daarmee ook zijn laatste goede daad verrichtte) onder den titel „Film, gisteren, heden, morgen". Met deze voortreffelijke publicatie kunnen wij dan tegelijk ons overzicht over Film-literatuur sluiten. Het is niet volledig in zooverre het niet alle titels van boeken en geschriften bevat, die eventueel zouden gerangschikt kunnen worden onder het bovenschrift van deze verhandeling. Maar het geeft de motieven aan en soms de mentaliteit van waaruit veel van deze literatuur ontstond en het geeft eenigszins de richting aan, waarin men moet zoeken, wil men juist, d. w. z. serieus en met liefde voor het onderwerp, ingelicht worden over deze materie.

En misschien dat een hernieuwde critische instelling van een gedeelte van het bioscooppubliek, waarvan de oprichting der „Nieuwe Filmliga" in ons land al een symptoom te noemen is, tegelijk de critische geest doet vaardig worden over een jongere generatie schrijvers, zoodat het onderwerp „Filmliteratuur" binnen afzienbaren tijd zijn vervolg gekregen zal hebben.

Cd. Busken Huet (1826-1886)

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

Toen Huet in zijn bekende Erasmus-studie de grote Rotterdammer kenschetste als geboren Nederlander en tegelijkertijd als geboren cosmopoliet, gaf hij ook — onbewust? — een zelfportret. Hij toch verkeerde gedeeltelijk in gelijke omstandigheden. Hij ruilde eerst Haarlem voor Batavia, doch tenslotte Nederland voor Frankrijk. Echter als de schrijver van De Lof der Zotheid bleef hij een Nederlander. Er moge dan tussen dit land en zijn persoonlijkheid een onoverbrugbare tegenstelling hebben bestaan, hij moge daar dan niet hebben kunnen aarden, hij vergat toch nooit dat hij in de lage landen bij de zee geboren was, dat hij aan Holland zijn eerste groei dankte, dat Leiden voor hem de poorten opende. Verder bezat hij een aan Erasmus herinnerende geestigheid, en was hij als deze voor zijn omgeving te groot, inderdaad de Heer Huet in een maatschappij die toentertijd Europa volgde terwijl zij het vroeger had voorgelicht, een maatschappij die hem in den persoon van Potgieter slechts een medestander kon opleveren.

Echter men zie alles in verhouding. Huet was groot als Nederlander, doch betrekkelijk gewoon als Europeaan. Erasmus daarentegen was groot èn als Nederlander èn als Europeaan.

Toch bewonder ik hem; zelfs zeer, en ik wil daarvan hier blijk geven. Huet is voor mij een groot man, een voornaam mens, een aristocraat naar geest en leven, doch vooral een voortreffelijk criticus. Veel van zijn werk heb ik altijd gelezen en herlezen, en nu in de laatste tijd bijzonder. Veel ook heb ik over hem gelezen, doch deze grote verbreekt de grenzen der studie met evenveel vrijheid als waarmee hij leefde en schreef. Ik zou wensen over hem die persoonlijke herinneringen te hebben kunnen schrijven die hij aan Potgieter wijdde, een reeks aantekeningen des te voortreffelijker indien men ze vergelijkt met die, welke over hem na zijn dood, onder dezelfde titel, werden gepubliceerd. En dan: ik heb zijn critisch werk lief. Ik heb het lief als een minnaar die zijn vrouw in bewondering op het voetstuk der idealisering plaatst. Hij wil haar gebreken niet zien, en dicht haar kwaliteiten toe die zijn verbeelding haar des te liever toewenst omdat zij ze in werkelijkheid niet bezit. Zo ook sta ik gedeeltelijk tegenover het werk van Huet, van den Heer Huet. Ik weet dat deze houding niet objectief is, ik weet dat zij niet de, wetenschappelijk juiste is, ik weet ook dat zij velen belachelijk zal toeschijnen; vooral hen die zelf niet liefhebben kunnen zoals anderen het doen, met een verblindheid die aan bezetenheid grenst, met een breedheid die zich in diepte verliest, met een vurigheid die niet ophoudt zich zelf te verteren. Toch doe ik niet afstand van deze houding. Ik ben liever zijn lofredenaar dan zijn rechter, al zal ik moeten bekennen dat zijn werk onvolmaaktheden bergt, onvolmaaktheden die te duidelijk door anderen

zijn aangewezen, dan dat het, zelfs van een bewonderingsstandpunt als het mijne uitgaand, mogelijk zou zijn ze te negeren.

* * *

Kan het verwondering baren dat het Nederland van zijn tijd geen belering wenste van hem een Waals predikant die zijn roeping verzaakt had, zelfs al betrof die lering dan ook „slechts" in hoofdzaak het gebied der schone letteren? Neen, men voelt het onmiddellijk, dat ging niet! Een debuut als Beets was nog toe te juichen, maar met zijn Brieven over den Bijbel (1858) sloeg hij zijn eigen — en anderer — ruiten in. Deze vragen en antwoorden gingen den toenmaligen Nederlander te ver, veel te ver zelfs, en zij verwekten een beroering waarop te veel en te dikwijls het adjectief berucht past. Toch ging de auteur rustig zijn weg, naar buiten de Strausz en de Voltaire van Nederland, doch innerlijk een strijd uitvechtend die in zich er een was van den predikant en den literator in hem, een tweestrijd die zover ging dat de predikant het zojuist genoemde theologische werk met een letterkundige aantekening inleidde. Zo legde hij na enige jaren zijn ambt neer (1862) en werd mederedacteur van de Opregte Haarlemmer Courant, een ondergeschikte betrekking die hem slechts weinig bevredigde. In hetzelfde jaar werd de vroegere medewerker redacteur van De Gids, waarmee een ware renaissance optrad die de blauwe beul opnieuw verrijzen deed. Hij was er de juiste man op de juiste plaats, en zeer is het te betreuren dat hij door het bekende geval tot heengaan gedwongen werd. (1865) Korte tijd daarna ging hij naar Indië, waar hij in een tijdsverloop van acht jaren heel veel bereikte. Terug in Europa, trok hij naar Frankrijk omdat Nederland — hem te meer een uitgebloeide natie omdat ook Potgieter gestorven was — hem niet ontvangen wilde of kon zoals hij het wenste, en hij bovendien in zijn verklaarbaar pessimisme voor ons land geen uitweg noch toekomst meer zag. Zo vervreemdde deze cosmopoliet, die toch ook een voortreffelijk Nederlander was, van zijn eigen land, en moest zijn meesterwerk in den vreemde ontkiemen en groeien. Zijn vruchtbare Parijse periode heeft slechts tien jaren geduurd. Op 1 Mei (1886) vond

Cd. BUSKEN HUET

men hem dood, met de pen in de hand, aan zijn bureau zitten. Zojuist had hij een begin gemaakt aan een opstel over De Romantiek in Nederland, een opstel bedoeld voor De nieuwe Gids, welk tijdschrift het fragment met veel piëteit afdrukte.

* * *

Van De Gids naar De nieuwe Gids lijkt een eigenaardige overgang, doch vanuit Huet's standpunt kan hier van overgang geen sprake zijn. Hij toch achtte het het aangenaamste voor een schrijver, schrijvend voor zijn land- en tijdgenoten, te bespeuren dat het hem gelukken mocht hun een dienst te bewijzen; en moest hij dat niet uit de uitnodigingen zowel van de zijde van De Gids als van de zijde van De nieuwe Gids opmaken? De erkenning kwam te laat kan men zeggen, en inderdaad is dit niet te ontkennen, doch hier staat Huet zelf met een woord paraat dat een en ander verklaarbaar maakt. Hij toch constateerde dat litterarisch kunstgevoel niet van nature aan onze landaard eigen is. De kring waarvoor hij wilde schrijven, ontbrak toen hij optrad en vormde zich eerst toen hij van hier scheidde, en velen dergenen die hem later erkend hebben, zouden hem in zijn eigen tijd niet naar waarde hebben kunnen schatten. Hij schijnt die tijd vooruit te zijn, omdat zijn land ze achter was, groot omdat zijn omgeving zo klein was; maar hij is toch ook anders door zijn persoonlijkheid. Door afstamming en vorming een Franse geest, bezittend l'âme française en tegelijkertijd een daarmee overeenkomende élégance en zwier, is hij ook daardoor de Heer in onze toenmalige letteren. Hij paart hoffelijkheid aan spitsvondigheid, lichtheid aan degelijkheid, en subjectiviteit aan objectiviteit. Daarbij is hij een keurder, een bloemlezer ook, die — misschien meer met overleg dan met gevoel — kiest en verbindt, prijst en laakt, die — vooral — weet wat hij doet, en zelden zich vergist. Voor alles is hij een intellectueel van brede vorming en blik, een Europeaan waaraan men niet zien kan dat hij tegelijkertijd Hollander is. Journalist en romanschrijver, historicus en criticus van zijn eigen tijd, een man die het begin zijner carrière opent met een publicatie omtrent de bijbel en haar sluit met een — zij het eigen en persoonlijke — erkenning en navolging van Zola's naturalisme. Een man die vanzelf aan zijn land ontgroeien moest, een man die vele vijanden moest hebben omdat er weinigen waard waren zijn vrienden te zijn, een man ook die van zich zelf had kunnen zeggen wat hij over Potgieter schreef, nml. dat hij een vreemde eend in de vaderlandse bijt was. Herinnerend aan Geel, is hij voor alles toch een leerling van Saint Beuve, een feit dat — zelfs bezien in het licht zijner onmiskenbare voorkeur voor Frankrijk — er uitdrukkelijk op wijst dat hij, hier opgegroeid, door het buitenland gevormd is. Daaraan ook dankt hij het door hem aangeprezen zelfstandig inzicht, dat door zijn noodzakelijk anders gericht zijn de toenmalige Nederlandse letterkundigen verbazen en vooral ergeren moest, temeer omdat sarcasme en ironie het een harde kleur gaven, die zelfs zijn tintelend vernuft in de ogen zijner benijders niet kon

doen glanzen. Het deed hun integendeel schreeuwen om het vermeende onrecht hun aangedaan, terwijl in werkelijkheid dit onrecht slechts een bestraffing was. Terecht noemde men hem een geboren anti-dogmaticus, en een anti-parlementariër, en reeds dit anti-zijn veroordeelde hem in de ogen van velen die zelfs niet tot zijn elleboog reiken konden. Daarbij ergerde men zich aan zijn zelfbewustheid. Nam men Mutatuli niet „au serieux" hij was het „enfant terrible" van de toenmalige letterkunde, en kan het dan verbazen dat men hem geen hoogleeraarsbetrekking aanbood? Anderen waren daar geschikter voor, hij was er te groot voor. Hij week af van het gangbare type. Hij was een kunstenaar in de kritiek, en slechts zelden doceerden kunstenaars aan Nederlandse hogescholen. Parijs moest hem herbergen, het kerkhof van Mont Parnasse hem ontvangen zonder een enkele Nederlandse krans. De Nederlander stierf als vrijwillige balling na zijn zoon — door hem het Franse staatsburgerschap te hebben doen aanvaarden — voor ditzelfde behoed te hebben. Dit hoeden spreekt boekdelen. Huet verwachtte niet, en had er zijn redenen voor, dat men den zoon schenken zou wat men den vader onthouden had: algemene waardering en erkenning.

*   *   *

Noemt men Het Land van Rembrandt (1882-1884) zijn meesterwerk, dan kan men de Litterarische Fantasiën en Kritieken (1868-1888) zijn hoofdwerk noemen. Deze vijf-entwintig delen zijn voor den liefhebber onzer Nederlandse letteren een schatkamer, doch hebben als zodanig ook het nadeel te weinig bekend te zijn. Zoals men over het algemeen te weinig schatkamers bezoekt, zo leest men ook over het algemeen te weinig Huet's uitgebreide serie. Men volstaat liever met een bloemlezende blik, en zo men ook al zijn Litterarische Fantasiën en Kritieken ter hand neemt, dan begint men er toch niet aan, zonder vooraf te denken dat een en ander toch wel een beetje uit de tijd is. Op zich is dit laatste niet te ontkennen, doch dit geldt per slot van rekening voor veel werk uit de historische letterkunde, wat men niet op dezelfde manier verwaarloozen kan, zonder verontwaardiging te wekken. Bovendien Huet is als Potgieter. Men is er liefhebber van of men is het niet. Men kan het worden, doch het vereist enig geduld, en veel kennis. Huet voortdurend lezend, studerend en schiftend stapelde op en deed uit zijn grote voorraad hier en daar een kleine keuze, die hij echter dikwijls versierde met kleinere of grotere stalen zijner belezenheid. Hij schrijft over Staring, doch niet dan nadat hij de vensterglazen der Grote Kerk te Gouda met den Geldersman in verband gebracht heeft, Poot schaduwt hij met Zeeus, en zijn Dante stuk opent en sluit hij met Goethe's Faust.

Meer voorbeelden daarvan te geven ware zeer goed mogelijk, doch ik acht mij daarvan ontslagen omdat het zowel inhoud als vorm is die in Huet's werk bekoort. Deze vorm is persoonlijk en eigen. Men heeft hem een talentvol navolger van Potgieter genoemd, doch men zou ook kunnen beweren

dat hij niet de mindere van den makelaar-redacteur is. Is hij ook niet de Nederlandse Saint-Beuve, dan blijkt hieruit temeer dat hij zijn eigen persoonlijkheid behield, hoezeer hij zijn vorming ook aan grote persoonlijkheden dankt. Huet is voor alles verrassend, zijn stukken zijn kunstig gebouwd in dien zin dat hij erin zelf met onverhoedse bewegingen en uitvallen richting geeft. Hij causeert, doch voortreffelijk. Hij richt tot den lezer vragen die hij zelf onmiddellijk beantwoordt, en hij voorkomt zijn bedenkingen. Sprongsgewijze houdt hij uw aandacht vast, hier schertsend, daar bijtend sarcastisch, doch overal beleefd glimlachend. Hij is een onderhoudend gastheer die het aangename met het nuttige verenigt, doch op zo een manier dat hij zich ook enige vrijheden, soms zelfs afstraffingen veroorloven kan, die — anders niet door de beugel kunnend — nu dankbaar kunnen worden aanvaard. Hij is zeker van zich zelf en eist zo ook de gehele aandacht op. Hij wil schitteren met en soms ten koste van de figuren die hij tekent. Kortom hij weet wat hij waard is, en zijn persoonlijke op- of aanmerkingen leiden het gehele gesprek. Sprekend van ons en wij, klinkt u op een beslissend ogenblik het mijn en ik in de oren, en hij ziet er niet tegen op nu en dan een klip te omzeilen, omdat hij wel weet straks te sterker de spijker op den kop te slaan. Veel van deze stukken doen aan zorgvuldige aquarellen denken. Kleurrijk is hij ook boeiend, geestig ook spottend, scherp ook treffend. Hij bezit goede beeldspraak en is rijk aan goede vergelijkingen en waardevolle uitspraken. Zo werden de Litterarische Fantasien en Kritieken een machtige reeks. Herinneren wij aan enkele stukken eruit.

Veroordeelt hij Bilderdijk, hij prijst Poot, al meent hij dat diens aanleg geen volkomen samensmelting van het nationale met het schone gedoogde. Cats wijst hij af en hij oordeelt dat zijn populariteit een nationale ramp was. Aan Staring schonk hij een zeer mooie studie waarin sterk — in navolging van de behandelde auteur zelf — zijn sarcasme spreekt in zijn excerpering van de Jaromir-cyclus. Bosboom-Toussaint huldigde hij met inzicht al kon men opmerken, dat het de auteur van Het Huis Lauernesse niet aangenaam zijn kon, te moeten horen dat het Protestantisme zijn schoonheid aan het Katholicisme ontleende. Multatuli besprekend bracht hij persoonlijke herinneringen en andere bijzonderheden ter sprake, terwijl hij in zijn „Oude Romans", „Dichtung und Wahrheit" trachtte te scheiden en te verenigen. Zijn bewondering gold zowel Potgieter's proza als poëzie, en hoewel hij de zeventiende-eeuw niet zo kende als de beroemde Amsterdammer typeerde hij deze toch goed als een hollands-vlaams-gilde-hoofdmantype uit de zestiende of zeventiende eeuw.

Maar zie hier ook zijn onvolmaaktheden. Ik herhaal dat zij niet te ontkennen zijn, en wij moeten onderstrepen wat gezegd is omtrent zijn literatuurbeschouwing, nml. dat zij dikwijls meer breed en veelzijdig dan diep is, en soms te sterk de sporen van journalistieke haastigheid en onverantwoordelijkheid draagt.

„Studiën over de Noordnederlandsche Beschaving in de zeventiende Eeuw" luidt de ondertitel van Huet's grootste boek Het Land van Rembrand, een boek waardig gekroond te worden door enkele aan Hooft ontleende woorden. Geen geheel, maar ook niet blijkens de geciteerde ondertitel als zodanig bedoeld, geeft het prachtige studies over de gekozen onderdelen ingeleid door een subjectieve, doch niet zonder rijp overleg gekozene en getypeerde, karakteristiek der vier voorafgaande eeuwen. Wij roemden hiervan reeds zijn Erasmus-studie, doch al deze inleidende hoofdstukken worden overtroffen door die welke hij aan de zeventiende eeuw wijdde, hoofdstukken waarvan wij dat over „Het Geloof" in de herinnering roepen. Hier vindt men Huet opnieuw in al zijn kracht. Zo noemt hij Marnix' Byencorf een theologische Klucht van den Molenaar, hij wijst erop dat dit geschrift en de geuzenliederen elkaar ontmoeten in de verguizing van het katholicisme. Volgens hem laten de geuzenliederen ook raden dat de godsdienstoorlog ook een burgeroorlog was. Dan verder gaand wijst hij op het theologisch karakter der zeventiende eeuw, en geeft vervolgens portretten van Coornhert en Oldenbarnevelt, om tenslotte als het type van den orthodoxen Nederlandsen theoloog ons de Fries Bogeman voor te stellen. Het is ondoenlijk Huet's hoofdstuk — om nog te zwijgen van zijn heel boek — hier nog verder in de herinnering terug te roepen, en nog minder er alle hoedanigheden van aan te wijzen. Men vergelijke daarvoor wat wij reeds hierboven zeiden. Men vindt deze kwaliteiten in dit werk terug, hier en daar zelfs gesublimeerd, en gesteund door een aantekeningenbouw die in ons dezelfde-schertsende-verwondering oproept als in Huet toen hij naar aanleiding van ten Brink's Onze hedendaagsche Letterkundigen schreef, dat hij zich verwonderde dat diens woning al de daar genoemde werken bevatten kon, en dan ook voorstelde hem van regeeringswege een schadevergoeding in de huishuur toe te kennen!

Het Land van Rembrand roept als tegenhanger op Het Land van Rubens (1879), doch dit boek is slechts een tegenhanger in de titel. Het is in waarde niet gelijk aan het zoeven genoemde meesterwerk. Hier spreekt de journalist, daar de kunstenaar. Het zijn slechts reisindrukken en notities, die niet zonder bekoorlijkheid — en ook niet zonder belezenheid samengesteld —, toch niet genoeg boeiend of interessant zijn, om het boek dezelfde belangstelling te schenken die Het Land van Rembrand als het ware van ons eist. Bovendien wilde hij België als een totaliteit zien, een merkwaardigheid op het eerste gezicht vreemd, maar vanuit Huet's tijd- en standpunt bezien weer verklaarbaar. Nog noemen wij twee andere soortgelijke werken: Van Napels naar Amsterdam (1877) en Parijs en Omstreken (1878).

De wetenschap dat het boek bij zijn verschijnen veel beroering verwekte, doet nu en dan iemand nog wel eens naar Lidewyde (1868) grijpen, een roman die het daaraan onbetwistbaar dankt dat hij het tot een vierde druk bracht. Men kan dan ook niet ontkennen dat deze faam meer dankt aan de sensationele dan aan de literaire zijde van het werk, zelfs al wil men hier en

daar enkele staaltjes van schrijver's meesterschap bewonderen. Lidewyde is een mislukt boek. De criticus was geen romanschrijver, de intellectueel geen fantast, de geleerde geen dichter. Dit zintuig ontbrak hem. Zijn wezen was meer op het andere dan op het eigene gericht, hoewel hij dit zelf nooit erkend schijnt te hebben.

* * *

Huet — wij herhalen — is een groot man. De waardering hem geschonken, is bovendien niet weggeworpen. Huet doceert voortdurend en smaakvol. Hij is een rijke geest die men slechts tot eigen schade verwaarloost. Hij is daarbij een aristocratische figuur, m. a. w. een figuur waaraan onze negentiende-eeuwse letterkunde niet overrijk is. Dit besefte men. Inderdaad staat hij met beide benen in de negentiende eeuw, en hij kon dan ook het nieuwontluikende niet meer naar waarde schatten, maar men vergete niet dat hij wist waar hij stond, dat hij zich bewust was een eigen plaats in te nemen, en niet als zovelen zijner Nederlandse medeburgers met den stroom mee te gaan. Hij is een persoonlijkheid, en met Potgieter, een stoer vechter en wegbereider.

April 1936.

BOEKENSCHOUW

PRESTRE (W. A.) HET DOODENDE LICHT. (144) *f* 1.60. 2de dr. Vert. door Elsa Kaiser. Ploegsma, Zeist.

In de 28ste jaargang, blz. 450 van Boekenschouw werd dit verhaal van een kind dat met zijn vader naar Australië emigreert, besproken en voor jong en oud geschikt geacht.

BERG (Aja) DE VROUW ZONDER LIEFDE. (229) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. Ned. bewerking van A. Vuerhard-Berkhout. Z. H. Uitg. Mij., Den Haag.

Een van die sentimenteele romannetjes waarin op elke bladzijde minstens drie maal het werkwoord „bewonderen" vervoegd wordt tenopzichte van de bovenmenschelijke schoonheid die er de eerste viool in speelt. Zij verbergt zich in de eenzaamheid omdat zij niets van de mannen wil weten, die haar met hun verliefdheid achtervolgen, maar moet tenslotte haar tegenstand opgeven voor een van hen die het werkelijk goed meent. Het doet belachelijk aan op blz. 153 te lezen dat een dorpsfilosoof, een z.g. „ziener", beweert: „dat Tor en Baldur, Höder en Friga evenveel waard zijn als de heiligen van den dorpsdominee". Leesvoeder zonder waarde.

MANNING (David) DE ONVERSAAGDE STRIJDER. (234) *f* 1.90 en *f* 2.55. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. De steenuil, Amsterdam.

Over ranches, paarden, vee, revolvers, vuistgevechten en de gewone dappere helden en hun tegenstanders: de schurken, die in al deze soort boeken het grondaccoord vormen; de teere melodie wordt gevormd door het lieftallige jonge meisje dat aan het einde haar ridder beloont. Voor groote menschen.

FRANSCH

RIVIÈRE (Isabelle) LE BOUQUET DES ROSES ROUGES. Corrêa. 15 fr. Paris, 1935.

In de Fransche pers is deze zeer bijzondere roman met veel discretie besproken. Het is de levensroman van Jacques en Isabella Rivière, het echtpaar dat onder invloed van Paul Claudel, die in het boek Matthie Champel heet, tot de Kerk terugkeerde. De roman moet in hoofdzaak historie, slechts gedeeltelijk fictie zijn. Hoe het zij, zelden is de liefde van man en vrouw, de onbevredigdheid der volmaakst menschelijke liefde, de Godsbehoefte zoo teer en indringend, zoo intens en levenswaar beschreven. Beiden aanbidden elkaar, beiden bezitten een natuurlijk kuischen zin en, als na eenigen tijd het gemis van een dieperen levenszins, van een hoogere zielsoriënteering zich aldoor gevoeliger opdringt, vinden zij dit alles terug in de aanvaarding der Kerk. Met haast vrouwelijke overdadigheid wordt de liefde-phase tusschen Michel en Agatha — zooals zij hier heeten — beschreven, het verlangen naar het moederschap, de pijnlijke schroom voor wat het huwelijk met zich brengt, maar alles staat in zulk een overtuigend natuurlijke sfeer dat het moet doorleefd zijn. Het is een allerzuiverst katholieke roman; niet-katholieke lezers zullen over veel het hoofd schudden. Een dergelijk boek kan slechts geschreven worden in een land van ongebroken katholieke traditie, waar alle steenen nog van katholieke tijden getuigen. Een werk voor wetende rijpe lezers.

RATEL (Simone) LE RAISIN VERT. 12 frs. Plon, Paris, 1935.

Simone Ratel schreef vóór eenige jaren een boek over kinderen, „La Maison des Bories", dat een plotseling succes beleefde. Met „Le Raisin vert" vervolgt zij haar thema, doch nu worden de kinderen jonge menschen. Ook over dit boek ligt de bekoring van een frissche, gevoelige en scherpziende verdieping in de kinderziel. Het is het leven zelf, dat de schrijfster op heeter daad schijnt te betrappen, zoo frisch en fleurig, zoo warm van adem en bloedsomloop is dit verhaal over de familie Durras. Elk détail is teekenend en verscherpt het beeld van dit familienest, waarin een humeurige en onmogelijke vader, een albegrijpende en opofferende moeder het leven der drie kinderen verbitteren en verblijden. Het is een ware „clan", deze Durras, een woelige, grillige clan, met samenzweringen en verdeeldheden, een bewogen wereldje op zich zelf. De godsdienst is er helaas! niet in tel, er wordt gespot en gesard met heilige dingen en de

meest volkomen vrijheid is er het eenige opvoedingssysteem. Dit maakt een zeker voorbehoud voor het boek noodzakelijk. Het leven der Durras is zoo natuurlijk, zoo drijvend op natuurinstinct en onmiddellijken impuls dat het moeilijk ten voorbeeld kan strekken. Maar Simone Ratel heeft het met gevoelige intuïtie in haar boek opgevangen.

MAURIAC (François) VIE DE JÉSUS. 12 frs. Flammarion. Paris, 1936.

Dit leven van Jezus van den katholieken romanschrijver Mauriac vindt nog meer aftrek in Frankrijk dan èen van zijn romans. Het wordt verkocht bij duizenden. En het verdient dit. Zonder zich èen oogenblik van het evangelie te verwijderen of op louter fantazie te drijven, geeft Maurice toch een zeer scherp geteekend, bijna zeide ik, een zeer persoonlijk karakterbeeld van Jezus. Dit laatste moet goed verstaan worden. Mauriac haalt uit den text, liever uit de situatie, meer dan een alledagslezer daaruit haalt. Jezus persoonlijkheid vibreert door heel dit boek. Hij treedt hier op in zijn bovenmenschelijke goedheid, maar niet minder in zijn bovenmenschelijke kracht. Men gevoelt dat Mauriac den zoetelijken, lieftalligen droomer, dien Renan van Jezus maakte, heeft willen uitwisschen om Hem weer tot den Godmensch te maken, die Hij voor alle Christelijke geslachten geweest is. Het kon wel eens gebeuren dat dit boek hèt eigenlijke boek van Mauriac werd. Het is een belijdenis, een bekentenis tot den menschgeworden God Jezus van Nazareth. Overal is het boek op zijn niveau. Nergens is het banaal of zoetelijk of daalt het tot het peil der simpele stichtelijke lectuur. Het is een gespierd, een bijna hoekig Jezusleven. Hier en daar dwingen de anti- en sympathieën van den schrijver tastbaar naar voren. Maar het is geschreven met driftige hand en kloppend hart. De harten zijn brandend in ons, terwijl we ons over dit boek heenbuigen.

FRANÇOIS MAURIAC

DUITSCH

GESEMANN (Gerhart) DIE FLUCHT AUS EINEM SERVISCHEN TAGEBUCH 1915 UND 1916., München, 1935.

Op de angstige vlucht van het Servische leger, van mannen, vrouwen en kinderen heeft de schrijver aantekeningen gemaakt, die hij nu tot een gestileerd dagboek heeft omgevormd. De schrijver is een Duitser, die als leraar aan het gymnasium te Belgrado door de oorlog overvallen is, nu tegen wil en dank mee moet op de lijdensweg der Serviërs. Die opgejaagde kudde zoekt redding bij de bondgenoten en vindt ze niet. Hij echter blijft geen buitenstaander, onmerkbaar voelt hij zich één met hen worden, één met hun lot, ja één met het noodlot zelf.

Het dagboek bewijst de werkelijkheid der vertelde ervaringen. Dat kan niet gefantaseerd zijn. De schrijver kent land en volk, z'n geschiedenis en z'n poëzie, maar ook de nood van honger, angst en ellende.

Is dat alles nu diep-ontroerend geschreven, pakt alles den lezer met die oerkracht van het onmiddellijk doorleefde, legt men het boek weg met een onvergetelijke herinnering, iets wat men nooit meer kan vergeten?

Het omgekeerde is waar, de schrijver probeert het ook niet eens, een bijna stoïcijnsche rust ligt over 't geheel, die hier en daar de voornaamheid der klassieke „Würde" benadert. Midden in de ellende is hij altijd op zoek naar de schoonheden van 't land, tracht hij zijn kennis van taal en letterkunde te verrijken. Ja, hij is zelfs in staat om de beschieting van een stad „lustig" te vinden en wat verder zet hij boven de aanteekening van de 5de Januari: „Tod, Musik, griechische Münzen". Dat is niet toevallig, geen domheid, maar gewilde koelheid. Het drukt de weigering uit om onder te gaan, om opgeslorpt te worden door de vernietigende vraatlust van het leed, het is verzet door middel van distantie, aesthetische, wetenschappelijke distantie.

Vandaar dat het hele boek gedragen wordt door een te koele, te cerebrare levens- en denkwijze, een te weinig aan gevoel en een te veel aan gecultiveerde wetenschappelijkheid.

Van de andere kant is dat juist weer het eigenaardig aantrekkelijke, dat misschien bijna gevaarlijke genot om die levenshouding mee te ervaren, zoodat wat van die vlucht in onze ziel blijft hangen, juist de persoon van den schrijver zelf is. Hij weert zich niet bewust misschien, toch in ieder geval krachtens z'n hele wezen tegen al het neerdrukkende. Dat is hem gelukt, nu tenminste, hier, in dit leed, dat voorbijging en een kwestie van een paar jaren was. De vraag is, of die houding 't ook langer gedragen had. . . . Door de koelheid, die soms cynisme dreigt te worden, ontbreekt aan het boek, die omvormende kracht, die het lage en gemene op een hoger niveau zet. Er is iets in gebleven van zonde, die niet geknot wordt, en er is iets niet, wat er moest zijn: het volle begrip voor

de goedheid der mensen. Slechts een enkele keer spreekt dat geloof, als een weldaad hem grijpt, die hij dankbaar accepteert. Maar die dankbaarheid vormt z'n zieleleven niet.

FRENSSEN (Gustav) DIE WITWE VON HUSUM. G. Grote, Verlag, Berlin.

Als iemand een nieuwe Frenssen ter hand neemt, is zijn verwachting, dat hij iets moois zal te genieten krijgen, hoog gespannen. Die Witwe von Husum beantwoordt helaas aan die hooggespannen verwachting heelemaal niet: het boek is een bittere teleurstelling.

GUSTAV FRENSSEN

Wel is hier Frenssen als mensch op z'n best: het boek is moreel gezond en rein, is in godsdienstig opzicht ernstig-luthersch; maar als schrijver op z'n slechtst, terwijl hij in plaats van leven tooneel geeft, en tooneel dat altijd door als tooneel gevoeld wordt. Zijn personen zijn tooneelspelers en zijn milieu is tooneeldécor: het warmpulseerende, het heerlijke en rijke leven heeft hij niet gegrepen, en nu is alles papieren gedoe geworden met al de onwaarschijnlijkheden en onmogelijkheden die dat noodzakelijk meebrengt. Eén voorbeeld: dat een jonge man, hij moge dan een Fries zijn en zoo „selbstsicher" en selbstherrlich" als men wil, tot een mooi meisje, dat hij uit het water heeft gered, zegt: „Nun aber habe ich dich wie eine nasse, halbtote Katze aus dem Wasser geschleppt" en verder „dann bist du, nach meinem Gefühl und Gottes willen, mein persönlicher Besitz geworden" dat is toch op z'n zachtst gezegd wel een beetje onwaarschijnlijk; maar dat dat meisje tegelijk — bedenk wel: tegelijk — dat jonge mensch gloeiend liefheeft en gloeiend haat, dat is je reinste onmogelijkheid en zelfs in den ergsten tooneeldraak niet te accepteeren.

Het beste voor den literairen naam van Gustav Frenssen zal zijn, dat Die Witwe von Husum maar zoo gauw mogelijk onder

het stof der bibliotheken begraven wordt en dat de lijst zijner werken zelfs de herinnering aan haar niet bewaart.

WITTSTOCK (Erwin) DIE FREUNDSCHAFT VON KOCKELBURG. München, 1936.

Zeven schoolkameraden, die na jaren van scheiding in een eenzame herberg hun wederzien vieren, vertellen elkaar allerlei geschiedenissen. Uiterlijk zijn de vertellingen door niets gebonden dan alleen daardoor, dat bij elk nieuw verhaal weer gezegd wordt, dat het gehoorde op de aanwezigen een diepe indruk maakte. Innerlijk is er echter een hechtere band, een levenservaring van den schrijver, een sterk weten, dat elk gevoelig mens kan wijzen op een gebeurtenis in zijn jeugd, die de sluier der kinderlijke onbewustheid van de ogen afrukte om haar de benauwende of tenminste zeer ernstige werkelijkheid van het leven te laten zien.

Allen vertellen iets, wat aan hun leven richting gaf; iets, wat hun een bepaalde kijk op het leven opdrong, een bepaald sentiment.

Niet in elk verhaal speelt één der zeven persoonlijk mee, soms is hij alleen toeschouwer gebleven zooals in „Die Bienen". Dat is natuurlijk een zwakke plek, want op die wijze kan men talloze „Erlebnisse" vertellen, die min of meer indruk op den jeugdigen mens gemaakt kunnen hebben. Van een kunstenaar mag men eisen, dat hij die slag, die 't leven geeft, evident maakt, zoodat niemand meer daaraan kan twijfelen. Als verhaaltje op zich zijn ze daarom nog niet mislukt, ze kunnen best spannend en avontuurlijk zijn, dat zijn ze ook, maar het doet aan het geheel ongemeen afbreuk.

Het meest overtuigend zijn „Der Viehmarkt von Wängersthüeb" en vooral „Die Freundschaft von Kockelburg", de beste novelle — al is ook deze lang niet volmaakt —, waarnaar trouwens ook het boek genoemd is.

ZEISE (Franz) DE ARMADA: DON JUAN D'AUSTRIA. Lebensfahrt eines Ehrsüchtigen. (281) 5 M. en 6 M. Rowohlt, Berlin.

In Valladolid wordt een Auto da Fé voltrokken: veertig ketters zullen op den brandstapel het leven laten. In de koninklijke loge knielt Philips II in gebed. En onderwijl meenen eenige edellieden in de nabijheid aan een Moorsch meisje, dat haar bloemen niet wil afstaan en op een kruisbeeld spuwt zonder verdere komplimenten een voorbeeld te moeten stellen: sie schlugen die Halbmauerin einfach den Kopf herunter. Dat „einfach" met name is kostelijk! En van dit soort enormiteiten staat dit boek, dat zoo iets als een vie romancée van Don Juan van Oostenrijk verbeelden moet, vol. De opperbevelhebber der heilige Liga, die bij Lepanto in een der roemruchtste zeeslagen uit de wereldgeschiedenis de overwinning op den Islam bevocht, wordt daarbij tot een misselijke kerel. Met een historische roman als deze heeft de historie weinig

of niets uitstaande. De lezing ervan, die wij niemand aanbevelen, moet in elk geval beperkt blijven tot volwassenen.

ENGELSCH

MURRAY (D. L.) REGENCY. (655) 8/6. Hodder and Stoughton, London.

„A Quadruple Portrait" noemt Murray, wel zeer bescheiden, in een ondertitel zijn roman. Inderdaad wordt in elk der vier boeken, waaruit het werk bestaat, de levensgeschiedenis verhaald van een vrouw. Die van Regency Davenport rond 1800; die van haar dochter Dorothea, waarbij het zwaartepunt valt in de jaren rond 1850; die van Regency's kleindochter Charlotte, rond wie vooral de negentiger jaren belicht worden, en het levensdrama van Charlotte's kleindochter Carol, in onzen tijd. Het vreemd-hartstochtelijk temperament van Regency Davenport leefde voort in ieder van haar nazaten, maar in ieder van haar op andere wijze; met psychologisch talent heeft Murray aannemelijk gemaakt hoe elke persoonlijkheid zich ontwikkelde door vrijen wil, door stand, omgeving en tijd.

Het is vooral het tijdsbeeld, dat de roman tot meer stempelt dan een viervoudig vrouwenportret. Met liefde voor het détail, waardoor toch de synthese niet werd verwaarloosd, heeft Murray overtuigend rond elke vrouwenfiguur het tijdvak, waarin zij leefde, geschilderd, zóó dat het, meer dan een décor, een interessant en intrinsiek deel van den roman uitmaakt. Merkwaardig genoeg is de uitbeelding van den modernen tijd iets minder goed geslaagd; ook overigens is de scheppende historicus in den romanschrijver zoo sterk geweest, dat de talrijke figuren uit den tijd van den prinsregent en die van de negentiger jaren vitaler zijn dan hun moderne nazaten. Het portret van den prins-regent, den lateren George IV, is een der overtuigendste der mannelijke karakters.

In het laatste gedeelte heeft de auteur zich niet geheel weten te hoeden tegen sensatie, welke tegen de voorgaande boeken eenigszins uit den toon valt; de psychologie van den modernen tijd heeft hij blijkbaar niet geheel kunnen beheerschen. Maar dit neemt niet weg dat „Regency" als geheel een artistiek knap uitgevoerd werk is, een boeiende roman; stijl en tempo zijn in elk deel aangepast bij den geest van het tijdperk waarin het speelt. Voor geestelijk rijp ervarenen.

YEO (Margaret) THE GREATEST OF THE BORGIAS. (312) Sheed and Ward, London.

Als een mesthoop, waarop een witte bloem bloeit, heeft het beruchte geslacht der Borgias een heilige voortgebracht: den H. Franciscus Borgia, in 1572 overleden als den derden generaal der Jezuieten, en in 1671 heilig verklaard. Zijn leven, dat overigens met beide voeten vast op den bodem der realiteit stond, spreekt nochtans het romantisch gevoel aan: in 1510 geboren in Spanje als achterkleinzoon van Paus Alexander VI en kleinzoon van den

aartsbisschop van Saragossa, heeft hij als page zijn jeugd aan het Spaansche hof doorgebracht, huwde met een der hofdames, is de boezemvriend geweest van Karel V die hem tot onderkoning van Catalonië benoemde, voedde zijn acht kinderen op, en trad eenige jaren na den dood van zijn vrouw in de Sociëteit van Jezus, waarvan hij den derden generaal werd.

Margaret Yeo heeft op meesterlijke wijze zijn levensroman in haar boek beschreven; zij heeft zich daarbij strict aan de historische feiten gehouden, en zich slechts eenige vrijheid veroorloofd met die détails, welke haar verhaal levendigheid en kleur moesten bijzetten, als beschrijvingen van het hofleven, natuurimpressies, straattooneelen.

Aan alle zijden werd dit leven voortreffelijk belicht. Het wilde, gepassionneerde bloed der Borgias heeft groote zondaars voortgebracht, maar zijn vitale krachten konden ook in heiligheid herleid worden: veelvuldig communiceeren en bezoeken aan het H. Sacrament hebben Franciscus zegevierend door een jeugdcrisis heengeholpen en zijn persoonlijkheid gestaald.

Even uitvoerig en gedocumenteerd als zijn loopbaan in de wereld, wordt zijn leven in de Sociëteit behandeld; het laatste is tevens een belangrijk stuk geschiedenis der Jezuietenorde. Franciscus' optreden als Generaal valt in den tijd dat de geest der reformatie binnen de Kerk begon door te werken, en de pioniersarbeid van den H. Ignatius werd geconsolideerd en uitgebreid.

Door de prominente positie, welke Franciscus Borgia in het openbare zoowel als in het kerkelijke leven innam, heeft de schrijfster volop gelegenheid gehad, de fascineerende veelzijdigheid daarvan als achtergrond in haar boek op te nemen. Haar levendige, kleurige stijl suggereert de levenshouding der zestiende eeuw, haar schoonheid en hardheid; met reserve worden de immoreele toestanden, o.a. onder sommige kringen der hooge geestelijkheid, behandeld, zonder dat deze worden verdoezeld.

Het is een werk, waarin de beste kwaliteiten van den roman en van de biografische studie werden vereenigd.

TURNER (W. J.) BLOW FOR BALLOONS. (298) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

In zijn roman-eersteling heeft de bekende muziek-criticus van „The New Statesman" zich zoo weinig kunnen losmaken van zijn critisch instinct, dat men zich bij de lezing van sommige gedeelten afvraagt, of hier nog wel van een roman kan gesproken worden. En dat, terwijl het verhaal beurtelings fantastisch en realistisch is. Het fantastische gedeelte speelt zich af in China, het is verwerkt in een ballontocht; later wordt in letterlijken en figuurlijken zin den vasten grond weer betreden in het levensverhaal van een jongen man in het moderne Australië. Het een zoowel als het ander is ondergeschikt gemaakt aan de wel zeer persoonlijke critiek, door den auteur geoefend op talrijke levensvormen. Het maakt soms den

indruk of hij die levensvormen gezien heeft door een prisma, waarin de stralen gebroken werden. Maar af en toe legde hij het prisma weg, om het vergrootglas te grijpen, dat dan de gezochte feilen in realiteit aantoonde.

De schrijver heeft echter gemeend zijn prisma te moeten richten op kwesties, het Goddelijk wereldgezag betreffende. De dan ontstane beelden zijn zoo verwrongen, dat wij de lezing van dit overigens knap geschreven boek moeten ontraden.

MACDONALD (Philip) PATROL. (171) 2 R.M.

WALPOLE (Hugh) ROGUE HERRIES. (516) R. M. 3.

JUDITH PARIS. (510) R. M. 2.80. THE FORTRESS. (505) R. M. 3. VANESSA. (502) R. M. 3. The Albatross Library - Hamburg - Paris - Bologna.

Grootsch van conceptie is MacDonald's oorlogsroman „Patrol" niet; hij verwerkt geen synthese van het onmenschelijk gebeuren en hij ziet niet met den visionnairen blik, waardoor enkele werken in dit genre wereldvermaard zijn geworden. Toch is „Patrol" stellig een der beste oorlogsromans, in het Engelsch uitgekomen, door de sfeer van loerend gevaar, welke de gebeurtenissen scheppen, door de scherp onderscheiden karakterimpressies, onder invloed van het oorlogsgevaar bij ieder der personen van een kleine Engelsche cavaleriepatrouille, die verdwaald raakt in den Arabischen woestijn en zich tracht te handhaven in een oase, omringd door onzichtbare vijandelijke Bedoeïnen. Een tiental mannen van de meest verscheiden geaardheid zijn hier samen opgesloten; scherp psychologisch worden zij door den auteur gekarakteriseerd; domineerend als prachtige, sterke persoonlijkheid is de figuur van den sergeant, den commandant van het steeds slinkend troepje.

De aangrijpende roman van dikwijls rauwe menschelijkheid is geschikt voor ervaren volwassenen.

De „Herries Chronicles", het waarlijk monumentale werk in vier deelen van Hugh Walpole, is thans volledig in de Albatross editie uitgekomen. Het is een familiegeschiedenis, die van het midden der 18e eeuw tot onzen tijd reikt; verrassend fijn genuanceerd heeft Walpole de talrijke leden der opeenvolgende geslachten uitgebeeld, waarin enkele opvallende gestalten domineeren. De achtergrond is vooral het Lake-District, — dat Walpole zoo goed kent, — in het wisselend aspect der tijden, waarvan de typeerende sfeer bijna steeds goed getroffen is. Walpole behoort tot de beste schrijvers van het tweede plan. Waar hij maatschappelijke critiek oefent, doet hij dit minder raak of treffend dan Butler of Wells; zijn milieuschildering of karakterteekening halen in fijnheid en werkelijkheidssuggestie niet bij wat Galsworthy in zijn werken geeft. Maar hij is een bijzonder vlot verteller van beduidend inventief vermogen, zoodat de Herries Chronicle rijk zijn aan situaties en gebeurtenissen, waarbij de spanning van het verhaal, voor een dergelijk lijvig werk, opvallend zelden zakt. In dezen romancyclus

— de deelen kunnen ook afzonderlijk gelezen worden — toont Walpole's artistiek kunnen bovendien een vooruitgang op zijn vroeger geschreven romans.

Voor gerijpte volwassenen is het leven der Herriesgeslachten een romantisch familieverhaal, dat soms verrast door diepte, waarin een groot terrein wordt beheerscht, en dat overal vlot wordt verteld.

MILLER (Max) THE GREAT TREK. (215) 7/6. Lovat Dickson & Thompson Ltd., London.

In 1929 sloot de Canadeesche regeering een contract af met een rendiereneigenaar in Alaska voor de levering van drieduizend rendieren. Een feit dat zich op het eerste gezicht niet bepaald leent tot onderwerp voor een roman. Maar de omstandigheden waaronder dit contract werd afgesloten en de wijze waarop het werd uitgevoerd hebben er een roman van gemaakt, die feitelijk een heldenverhaal is. Door het uitsterven der caribou werden de Eskimo's van het uiterste noordwesten van Canada bedreigd met den hongerdood. Om deze menschen te redden kocht de Canadeesche regeering in Alaska 3000 rendieren, die over een afstand van 1000 mijl geleid moesten worden naar hun streek van bestemming. De tocht werd geschat op een tijdsduur van acht maanden. Maar de 1000 mijlen werden er 5000, en de reis duurde vijf jaar. Elk verhaal van menschelijk uithoudingsvermogen en van menschelijke energie verdwijnt feitelijk in het niet vergeleken met de moeilijkheden, ondervonden door het troepje herders, die de ontzaglijke kudde door de poolstreken hebben geleid. Hun avonturen, beleefd met elkander en met hun dieren, in een streek van uiterste verlatenheid waar de temperatuur soms tot zestig en zeventig graden onder nul daalde, vormen op iedere bladzijde een verhaal van bijna gruwzame spanning, waarvan het effect onwillekeurig wordt verhoogd door den soberen stijl, waarin Miller zijn verslag van den tocht gehouden heeft.

BOEKEN SCHOUW

ROTHBERG (Gert) HOE HET GELUK KWAM. (211) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. Ned. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr., Zuid. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Ouderwetsche romantiek in een modern bandje, waarop een paar filmsterren prijken in zoetelijke weemakende kleuren. Voor volwassen liefhebsters die graag lezen van verarmde gravinnen en ontvoeringen door booze graven leesbaar.

Daniel Rops

Zijn «position devant l'inquiètude» [1]

door DR. B. M. BOEREBACH.

Onze geestesonrust is geen feit als andere feiten. Zij is het karakteristieke, essentieele, constitutieve feit van ons menschzijn en van onze menschelijke bestemming. Zij hangt onmiddellijk samen met de grootheid en de beperktheid van den menschelijken geest tegelijk: te klein om het einddoel van het menschelijk streven te bereiken en de diepte der menschelijke verlangens te peilen; te gròot om ons ooit van de wijdstrekkende eerzucht van onze verlangens te doen afzien. Die onrust wortelt in het menschelijk verlangen, dat lijdt onder een gemis. Maar zij wordt nieuw geboren uit ieder nieuw-verworven bezit en het schouwspel der wereld buiten ons wordt haar tot een nimmer-aflatende prikkel. Ons onbehagen neemt toe, zoodra wij ons verstouten deze wereld op zichzelve of ons aan deze wereld te meten, zooals Pascal eenmaal zeide.

Deze onrust groeit in de oprechte ziel tot welhaast het ondraaglijke toe, zoodra zij te midden der eenzaamheid is geplaatst, want de mensch heeft een natuurlijke behoefte aan den mensch, aan aanraking met anderen, aan anderer steun.

Nauwelijks echter heeft de menschelijke ziel een rustpunt gevonden in het gemeenschapsleven, of haar wacht de wreede ontgoocheling der ontoegankelijkheid, der ondoordringbaarheid van anderer zielen. En dèze harde waarheid dringt zich aan haar op, dat men in eenzaamheid leeft en vooral in eenzaamheid sterft. Dan zoekt zij een geneesmiddel in beweging en verstrooiing: onbeweeglijkheid toch is schrikwekkender dan al; zij is een zuster van den dood. Maar ziet, de kwaal wordt herboren uit het geneesmiddel zelf. En weer naar elders in dit aardsche leven keert zich de rustelooze ziel; maar waar zij zich ook wendt, trilt en beeft de wereld van onderaardsche schokken. En de mensch ervaart, hoe hij in de wereld buiten hem nog minder eeuwigheidszekerheid vindt dan in zich zelven.

Onrust blijft overal rond en in hem. Zij is niet anders dan de stimulans, de prikkel van het inwendig leven in den mensch, dat zonder haar zou wegkwijnen en ineenstorten.

* * *

De moderne beschaving, wel verre van genezing te brengen, boorde welhaast ontelbare nieuwe bronnen van onrust aan en vergiftigde de levensonrust vaak tot bitterheid. Daar is de technische vooruitgang, die den psychischen mensch ontwrichtte, waar „alles wat wij weten, dat is alles, wat wij kunnen, zich uiteindelijk tegenoverstelde aan wat wij zijn", zooals Paul Valéry

---

[1]) Cf. „Daniel Rops" in het Februari-nr. van Boekenschouw.

zegt. Daar is de ontwaarding der menschelijke persoonlijkheid, de ontworteling van den menschelijken geest onder den drang der nieuw-vereerde deterministische krachten, die wij tellurische krachten of idées-forces betitelen; daar is de intoxicatie der menschelijke gevoeligheid, door misbruik van snelheid, licht, tonische middelen, klank en beeld; daar is de hang naar plezier en genieting; de verzwakking van het menschelijk en goddelijk geloof.

De onrust nam in onze dagen dramatische en welhaast wanhopige vormen aan en geen individu uit het hedendaagsche jonge geslacht voelde haar schaduwen niet over zijn geestelijk leven glijden.

DANIEL ROPS

Philosophie en apologie werden gedwongen stil te houden bij dit eeuwige en bijzonder actueele verschijnsel der zielenonrust. En heel een literatuur vraagt haar onafgebroken de materie en den beweeggrond van haar kunst. Helderziende politici houden er zich op hun beurt mee bezig en om kwijnende energieën en door scepticisme tot bloedarmoede gebrachte gedachten weer op te wekken, doen zij een beroep op optimisme en vertrouwen. Die onrust is geworden tot een der meest duidelijke scheidingslijnen, die zich in het moderne leven laten onderkennen. En het is ten opzichte van die scherp-getrokken demarcatie-lijn, dat een ieder onzer gedwongen wordt positie te kiezen.

* * *

„Positions devant l'inquiétude", zouden wij vrijwel alle litterair werk van onze jaren kunnen definiëeren.

Bij de perplexiteit, die deze onrust met zich brengt, de inspanning, die zij vraagt, de verantwoordelijkheden, die zij met zich sleept en de vernedering en zelfverloochening, waarvan zij voortdurend vergezeld gaat, bestaat de mogelijkheid, dat de schrijver den gemakkelijken weg kiest en aan dèze zijde van zijn onrust blijft: hij zoekt aan zijn kwellingen te ontsnappen door zich over te geven aan oogenblikkelijke, zinnelijke levensgenietingen. Schrijvers als deze zijn in onze dagen slechts weinigen meer, en de naam van een Maurice Dekobra, in dit verband genoemd, zegt voldoende, tot welk een graad van menschzijn men moet zijn afgedaald om zich als verantwoordelijk schrijver met een dergelijke keuze tevreden te stellen.

Maar er is een andere weg, die den mensch een toevlucht biedt in eigen gedachtenleven. In zijn oorspronkelijk statuut is het menschelijk denken tegelijk een bezieler en een richter van het leven; een veeleischende bezieler, in zooverre het den mensch belet ooit een volledige voldoening te vinden in eigen werk en een onomkoopbaar rechter, in zooverre het bij uitstek de kunst verstaat

verborgen zwakheid te onthullen. De menschelijke gedachte, van haar eigenlijke bestemming afgekeerd, kan zich aan deze natuurwet onttrekken en een wereld van begrippen, types en wetten, waarbij de singulariteiten, tegenstellingen, duisterheden en perplexiteiten van ons concrete bestaan wegvallen, in de plaats stellen van de werkelijkheid van het leven.

Vanuit het standpunt van een Sirius-bewoner gezien, zijn er op aarde geen problemen meer, zeide Renan; van zulk een standpunt uit is er slechts meer sprake van een schouwspel, dat zich aan onze oogen ontrolt, zonder meer. Verantwoordelijkheid verdwijnt en een oneindige vrijheid schijnt den mensch gegeven. Wij onmoeten in deze levensopvatting een Thibaudet, een Benda en een Suarez van onze dagen.

De meest oprechte levensopvatting vinden wij echter bij hen, die hun zieleonrust trachten te ontvlieden in een onverzwakt dadenleven, dat met een zekere stoïcijnsche gelatenheid het leven aanvaardt. Laat ons de taak op ons nemen, die het leven ons oplegt. Is dat leven al te ondankbaar en te bekrompen en niet in staat de hoop in verwachting te dragen, waaraan wij behoefte hebben om den levensstrijd het hoofd te bieden, laten wij ons dan een andere taak op de schouders leggen, die meer aan onze krachten en behoeften beantwoordt. En een zoo begrepen leven zal al wat wij in ons dragen aan liefde, aan geestdrift en aan wilskracht langzamerhand absorbeeren. Wij zullen het zien gebeuren, hoe langzamerhand een zelfverzekerdheid, de wonderbaarlijke zelfverzekerheid van den wereldveroveraar zich daarmee aan ons zal mededeelen. Mocht desondanks een leegte in onze ziel blijven bestaan, zij zal in ieder geval voorloopig gemaskeerd zijn. De ongerustheid zal verdwijnen.

Zij toch is in laatste instantie niets anders dan de behoefte aan iets anders, aan een overmaat; zij is het spook, gegroeid uit de koortsen van onze verbeelding en van onze gevoeligheid. Een weinig verstand en een weinig wil zijn voldoende het te bezweren.

Wij beschikken wel nièt over de dingen buiten ons, maar wèl over onze verlangens: laten wij deze laatste beteugelen en beperken tot het verwezenlijkbare. Geheimzinnigheid omwikkelt ons van alle kanten: wek dan in uzelven de overtuiging, dat alleen het kenbare waard is gekend te zijn. Onze affectie's zijn grillig en broos: vragen wij ze niets anders dan wat zij ons wel willen geven. Lijden beloert ons bij iedere bocht in onzen levensweg: laten wij het zijn bijtenden angel ontnemen door onze opstandigheid ertegen weg te nemen. De zonde vernedert ons en wij zouden in ons de trots willen dragen van de deugd; schrijven wij ze beide toe aan superieure krachten, die wij niet vermogen te vermeesteren en laten wij ons eigen-ik aanvaardden, zooals het is. De dood lijkt ons afschuwelijk; vermijden wij er aan te denken. En wanneer wij deze daden van berusting gesteld hebben, zullen wij bemerken, dat wij niets opgeofferd hebben. Zoo begrepen, blijft ons deel rijk en schoon onder de zon: onze daden zullen ons leven vullen en wij houden onze zielen ver van iederen zoogenaamden transcendenteelen roep.

Wij herkenden bereids in deze levensopvatting die van de leerlingen van Gide, de geestverwanten van een Malraux en een Kissel, die zich van hun meester afkeerden, omdat het vreugdelooze leven van deze jaren hun nu eenmaal een keuze afdwong.

Ziedaar den drievoudigen weg, die den mensch openstaat, die zich aan deze zijde van de ongerustheid tracht te houden en metaphysieke overwegingen daarbij uitschakelt.

* * *

Hoevelen wegen echter leiden de ziel, die zich voor God wil gesloten houden, tot Hem! Voor sommigen brengt het lichamelijk lijden de beslissende voorlichting: zij vinden aan dit lijden een zin door te zien tot over den horizon van dit vergankelijk leven. Voor anderen is de vernedering der zonde de voorbode van de aanlichtende zon: hun zwakheid roept om een hulp en vindt er op aarde geene. Voor anderen is het een élan des harten: in alles wat zij beminnen, voert hun liefde hen altijd weer verder dan het beminde object. Voor nog anderen is het een evidentie van de rede: zij hebben gezien en gelooven. Of, het is het schouwspel van het maatschappelijk leven, dat zij tot anarchie gedoemd zien, zonder een geestelijke discipline, of dat ontaardt in tyrannie zonder de bevruchtende straling van een bovenmenschelijke charitas. Of wel, het is een heroïsch voorbeeld, de herinnering aan een vriend, een bloedverwant, de zang van een klok, de angst van een herfstavond, een droom, een heimwee, een nauw-lichtende glans, een rilling, een niets.

* * *

Une „position devant l'inquiétude", dat is ieder der werken van Daniel-Rops. Zijn laatste werken echter doen ons zien, hoe hij nu definitief positie koos aan gène zijde der scheidingslijn, die door dit leven gaat. Zijn Blaise Orlier uit „l'Ame Obscure" zien wij nog verdeeld tusschen een dubbele behoefte aan vrijheid en gebondenheid, onbepaaldheid en begrenzing, droom en positieve daad. Zonder er in te slagen deze onderling tegenstrijdige tendenzen met elkaar te doen harmonieeren of er ook maar één van op te offeren, zoekt Blaise in die verdeeldheid zelf zijn levensstimulans en zijn adeldom. En menigmaal doet deze held denken aan de helden, waarin Barrès zichzelven incarneerden en die onafgebroken heen en weer zwenkten tusschen een àlverzettenden geestdrift en een vernietigenden ontledingszucht, tusschen verwaten zelfvergoding en nederige levensaanvaarding, tusschen hemel en aarde. Rops' heldin uit „Mort, où est ta victoire?", Laure Malaussène echter, blijft, wanneer haar hoogmoed eenmaal gebroken is, moe en onthecht aan alles; moe van alles, behalve van haar rusteloos zoeken en haar smachtend wachten, kreunend van pijn, maar vertrouwvol haar armen strekkend naar den nabijen Redder.

Daniel-Rops behoort tot de geestverwanten van Pascal, Baudelaire, Barrès en Mauriac. Hij is één der grootste romanciers van onzen tijd, zonder zelfs nog tot de volle rijping van zijn talenten te zijn gekomen. Zijn originaliteit bestaat evenals die van een Mauriac hierin, dat hij op volmaakte wijze subject in object te incarneeren weet. Zijn eigen innerlijk drama wordt tot zielsconflict van zijn „dramatis personae". Eigen gevoelsopwellingen en geestestroebelen worden van potentie tot act in zijn veelsoortigen helden. Aan deze wezens, verschillend van hemzelven, stort hij zijn bloed, zijn zinnelijkheid, zijn hartstochten, zijn zedelijke ellende, zijn schaamte en soms zijn bitterheid in. Hij schenkt hun zijn eigen gave van receptiviteit, en zijn vermogen tot introspectie. In den meest concreten zin van het woord worden zij uit 's schrijvers vleesch en bloed geboren: het is aan hem en hem alléén, dat zij hun werkelijkheid ontleenen.

Daniel-Rops is geen Romancier in den zin, zooals wij een Balzac, een Stendhal, een Dickens of een Dostojefski zien, ook al heeft hij voor zijn vorming bepaalde elementen aan ieder dezer schrijvers te danken. Hij is het veeleer in den zin van een Flaubert, bij wien de zorg voor den vorm, voor de persoonlijke uitdrukkingswijze primordiaal was. Rops is als Mauriac een romancier-dichter, een romancier-schilder. Wat overigens weer niet zeggen wil, dat de eerstgenoemde schrijvers een gemis aan poëzie in hun kunst zouden vertoonen: het verschil ligt slechts hierin, dat zij er een geheimer en meer impliciet gebruik van maken.

In Rops' werk is geen plaats voor alledaagschheid. Wanneer hij zich verplicht ziet bij meer banale vormen van het menschelijk dadenleven stil te houden — hetgeen in een roman een welhaast onvermijdbare noodzakelijkheid is — vindt hij een uitweg door aan de brute daad tegelijk een bepaald sensorieel of poëtisch element te verbinden. Wat intusschen niet belet, dat zijn personen spreken als iedereen, volgens eigen milieu en vorming. Zoodra zij de lippen opensluiten, abdiceert de auteur, maar nauwelijks zwijgen zij, of de schrijver herneemt zijn absolute volmacht ten opzichte van hun doen en laten.

Lag tot voor weinige jaren de waardebepaling van den roman vooral in zijn vertelkracht, het plastisch vermogen drong genoemden factor grootendeels van zijn plaats. Naarmate de schrijver grooter aandacht ging schenken aan de stof, stond hij er op in zijn werk grootere plaats te schenken aan de corporeele wereld, die den geest gevangen houdt. De cultus voor het zintuiglijk en het gevoelselement, die wel de grootste verovering der romantische school mag heeten, neemt in onze dagen een welhaast domineerende plaats in de litteraire schepping in. Men spreekt niet meer van de kwelling der zielen en de tegenstrijdigheden van het gedachtenleven, zonder deze in verband te brengen met de beroering des vleesches, de stuwing van het bloed, de benauwende dichtheid der atmosfeer, het aroma der bloemen, den stillen voorbijgang der aren, de stemming of het coloriet der landschappen. Daniel-Rops streeft zijn ouderen broeder Mauriac ernstig ter zijde, waar

het betreft deze zintuigelijke elementen tot uitdrukking te brengen in zijn litteraire scheppingen. En waar de gewaarwording iets persoonlijks is, zal de romancier naar de mate, waarin hij deze synthese beter zal doen slagen meer in zijn werk aanwezig zijn. En zoo verkrijgt het werk van Daniel-Rops een geheel bijzonder accent, dat den lezer aanstonds grijpt en dat hem het gevoel opdringt dat deze scheppingen niet de grillige speling beteekenen van een schrijversfantasie, noch ook een vermeien in klank- en woordenspel, maar de ontwikkeling van een dramatisch zielsconflict, in de openbaarmakingen van welke geheimnis de schrijver een verzachting van zijn lijden hoopt te vinden in de echo, die zijn klacht zal vinden in de harten van zijn lezers.

*　　　*　　　*

Mort, où est ta victoire? is een roman van geheel bijzondere waarde. Het is toch niet onverschillig, dat de zin van het menschelijk leven ons ter overweging geboden wordt in een uur, waarop de mensch zijn levenslust ten deele verloren heeft en rondom zich zoo menigvuldige aanleidingen vindt tot wanhoop. En daarom beteekent deze roman een boodschap van vrede en heropstanding. Rondom de heldin, Laure Malaussène, door menschelijke onrechtvaardigheid in de armen van het kwaad gedreven, besmeurd door de zonde, waarin zij zich in haar wanhoop stort, maar uiteindelijk vrijgekocht door lijden en zelfverloochening, heeft Daniel-Rops een wereld van personen opgeroepen, die, allen, betrokken zijn bij het ondoorgrondelijke mysterie der menschelijke roeping.

De schrijver openbaart ons in een drama, somber, bruut en glorievol tegelijk, de wonderbaarlijke aanwezigheid van het goddelijke in het hart zelf der daden en gedachten, die het dagelijksch leven vergezellen. Terwijl de schaduw van Satan's boosheid de menschendaden dikwijls in het duister stelt en heele episodes van dezen roman beheerscht, is dit boek in waarheid de geschiedenis van de triomf der genade in oprechte zielen, ook al werden die zielen door hun hoogmoed voor vele jaren in den grootsten zedelijken nood gestort. Een leven, geheel in het noodlottig teeken staande van de herinnering aan een misdaad; van een liefde ook, die in een onverzoenlijke haat verkeert; van een lijden, waarin niets verzachting vermag te brengen, ziedaar het lot van Laure. Haar haat schijnt een welhaast onoverkomelijke barrière tusschen haar menschelijke ellende en de hulp der Voorzienigheid te hebben opgetrokken. Maar geen lijden is ijdel in het aardsche leven. En zoo vindt deze roman haar voleinding in de zieleloutering der heldin, nadat zij, om zoo te zeggen, de totaliteit der menschelijke ervaring omhelsd heeft.

Men ziet uit deze laatste woorden, aan welke ontzaglijke problemen deze roman raakt. Er is het probleem van het kwaad, de verlossing door het lijden, de overdracht van verdiensten. De schrijver heeft het zeldzame kunststuk bestaan ons deze vraagstukken zonder eenige verzwakking voorgehouden te hebben, daarbij toch vreemd blijvend aan iedere theoretische bewijsvoering. Zijn roman is vóór alles leven. Niet alleen de hoofdpersoon, maar ook alle

figuren van het tweede plan zijn met een opmerkelijke scherpte van toets tot tastbare werkelijke personen gemaakt. Van den anderen heeft de schrijver de verschillende deelen van zijn verhaal dat zich over veertig jaar uitstrekt, in schoone harmonie weten samen te binden. De atmosfeer van den tijd wordt keer op keer gesuggereerd door een détail, de herinnering aan een mode of een bepaald tijdsgebeuren. Het geographisch kader wordt met hetzelfde meesterschap opgeroepen: het is vooral de onherbergzame streek tusschen Jura en Alpen, vol schrille en grandiose woestheid, waarin geraas van onstuimige bergstroomen den indruk van droefheid nog komt verscherpen.

Kortom, deze roman is een meesterwerk, dat wars bleef van goedkoop succes en waarlijk bekrompen schijnen, bij dit werk vergeleken, de gewone liefderomans met hun sentimenteele ontwikkeling. Het is een roman van strenge grootheid, maar van zeker duurzame waarde. En wij voorspellen gaarne een lang leven aan deze acte van geloof in de wonderen der goddelijke vergiffenis en van de genade.

BOEKENSCHOUW

FLES (Etha) DRIE VISIONNAIRE KUNSTENAARS VAN ONZEN TIJD. (43) Enschedé en Zonen, Haarlem.

In dit fraai uitgegeven werkje beschrijft Etha Fles het werk van de beeldhouwers Medardo Rosso en Ernesto Masuelli en den schilder Gerardo Dottori, drie „visionnaire" kunstenaars. Een aantal illustraties begeleiden en verhelderen den text. Het zijn kunstenaars die nieuwe wegen zoeken.

KEULERS (Dr. Jos.) DE BOEKEN VAN HET NIEUWE TESTAMENT. Romen & Zonen. Roermond - Maaseik. Afl. III. *f* 1.— per aflevering. Band *f* 1.—

Van dezen uitvoerigen en grootsch opgezetten commentaar, wiens verschijnen wij vroeger reeds aankondigden, zag een nieuwe aflevering het licht, behandelend het einde van Matheus en het begin van Marcus.

SÖDERBLOM (N.) EEN JAAR. Een woord voor elken dag van het Jaar. Vert. door N. Basenau - Goemans en J. Henzel. (378) *f* 2.25 en *f* 3.25. Meulenhoff, Amsterdam.

Dit boek is bedoeld als geestelijke lectuur voor Protestanten. Voor Katholieken is het wegens zijn protestantsche, vrijzinnige instelling niet bruikbaar.

BRASSER (J. M.) ONZE BOOT. (164) *f* 2.75. „Kosmos", Amsterdam.

Waar de zeil- en roei-sport in den laatsten tijd in ons land zeer is toegenomen, heeft het verschijnen van dit werkje, waarin over het onderhoud en repareeren van allerlei soort booten nuttige en practische wenken gegeven worden, zeker zijn nut. Men kan er vele aanwijzingen in vinden over het schoonmaken, de huishoudelijke inrichting, de winterberging, onderhoud en herstelling aan tuigage, dekzeilen en tenten en nog veel meer. Voor liefhebbrs van de watersport een onmisbaar boek.

Mary Webb

door JOS. PANHUYSEN.

De Engelsche romanliteratuur is een wonderlijke literatuur, ieder, die haar ook maar eenigermate kent, weet dat ze bizonder rijk is, dat ze vooral in het achterhalen en beelden van de fijnste nuanceeringen herhaaldelijk, den loop der tijden door, heeft uitgemunt, dat ze somwijlen een eenvoud bereikte, die alleen geboren wordt uit een uiterste van verfijning, dat in sommige van haar vertegenwoordigende werken de West-Europeesche beschaving misschien nog schooner en in elk geval vollediger weergave vond dan zelfs in de Fransche romankunst, maar deze traditie werd telkens doorbroken door op zich staande werken, die een geheel andere zijde van het Engelsche volk deden kennen, werken uit de provincie meestal, of buiten Europeesche deelen van het Britsche rijk, handelend niet over het leven der beschaafden in de cultuurcentra, maar over het leven van zwervers, van menschen van een ander ras, of over het leven van het landvolk in de vele graafschappen bijna onbekend, van het eigen eiland. Soms als een reactie, soms zelfs zonder die aanleiding, verschenen in Engeland plotseling romans, die van een haast onbeteugelde verbeelding getuigden, wild en ontzind als een kwade droom, hartstochtelijk en absoluut, en desniettemin van een haast wreede, in elk geval onverbiddelijken waarheidszin. Zoo werd bijvoorbeeld het Victoriaansche Londen opgeschrikt door de „ruwe" romans van de Brontë's. Het merkwaardige bovendien is, dat deze romans doorgaans ook getuigende romans zijn, zij schilderen niet zachtzinnig of zoogenaamd realistisch het leven der zoogenaamde eenvoudigen dezer aarde, het idyllische of door naïeve hartstochten getourmenteerde bestaan der dorpelingen of zwervers, zij toonen integendeel dit bestaan als een tragische worsteling van een grooter geweld en een grooter beteekenis dan de stedeling zelfs maar beseffen kan, zij willen niets minder dan een belijdenis afleggen in het geloof aan den zin des levens, of uitdrukking geven aan een vertwijfeling om het verloren gaan daarvan. In het betrekkelijk recente verleden waren Katherine Mansfield, D. H. Lawrence en ook de schrijfster Mary Webb wel de voornaamste van die uitzonderlijke figuren in de Engelsche romanliteratuur, ieder op hun eigen gebied en op hun eigen wijze.

Mary Webb is ongetwijfeld van deze drie de beperkste, haar gebied is klein, haar vijf romans behandelen telkens weer een zelfde gegeven, maar in haar beperktheid en door haar beperktheid is zij misschien juist het verst doorgedrongen in wat zij zocht den door conventie en door traditie verloren geganen zin van het leven, viel zij het minste ten offer aan uit het werk geboren, maar later het werk te zeer overheerschende stellingen.

Evenals Lawrence ziet zij onheil voortkomen uit een van de

aarde vervreemde menschheid, maar niet alle onheil, evenals Lawrence is zij steeds vervuld van het geheim der sexualiteit, verbonden met het geheim der aarde, der natuur, de ontzagwekkende meeslependheid en de verschrikkelijke schoonheid van de „great primeval powers", ook zij spreekt met een onmiskenbaar oprechten huiver van de liefde „in the manner of many civilized people", maar, gedeeltelijk, althans weet zij zich toch te ontworstelen aan den ban van de natuurkrachten in een spiritualiteit, die daaraan opstijgt.

MARY WEBB

Reeds in haar eersten roman „The Golden Arrow" bereikt Deborah Arden, het prototype van al haar latere heldinnen tot Prudence uit „Precious Bane" toe, deze geestelijke liefde, welke aardverbonden, toch in wezen onaardsch is, zij bereikt die door de smart. Alle romans van Mary Webb zijn op velerlei wijzen smartelijk, in fragmenten wordt er zonder twijfel de vreugde, een extatische vreugde geprezen, maar het lijden is bijkans alomtegenwoordig, Mary Webb erkent zelfs dat het lijden de grondvoorwaarde is van ieder creatieve kunst, zelfs van iedere scheppingsdaad zonder meer, zij laat er de loutere werking vaak uitnemend van zien, maar niettemin weet ze nooit geheel de beteekenis, noch de oorzaak ervan te achterhalen.

De natuur, die zij beschrijft, het wisselende landschap van het graafschap Shropshire, krijgt bij haar een bewogenheid, wordt van een dramatiek, die soms te sterk zou gaan lijken, overdreven, indien de detailleering niet altijd zoo precies, waarachtig en practisch was. Een bosch bij haar, zondoorlicht, een meer tusschen het riet met zijn wiegelende water zijn geen geziene en schoon weergegeven, maar geleefde verschijnselen, waarvan de herschepping in het woord voor haar een verlossing een bevrijding

beteekende. Bosch en meer en vlakte bestaan immers voor haar niet op de eerste plaats in hun schoonheid, maar in hun groei, in hun strijd, in hun bewegingen, hun hunkeringen, hun angsten, hun vreugde, leed en dood. Als in het geweld van het zonlicht de bladeren van de boomen flauw neerhangen, dan gevoelt ze de doffe machtelooze berusting, die zij daarin meent te bespeuren, als aan de riethalmen de waterjuffers zich uit hun omhulsel wringen, wordt zij door medelijden bevangen. De natuur is wezen van haar wezen, het rhythme, dat deze natuur doorvaart, stuwt en beweegt ook haar leven, het is een geheimzinnige, vooral in haar eerste boeken een meedoogenlooze kracht, en wat Mary Webb vooral met de andere schepselen verbindt is het gemeenschappelijke lijden.

Het angstwekkende mysterie van het leed verontrust in het bijzonder haar tweede roman „Gone to Earth" en tot verbijsterings toe. Wel tracht ze een onderscheid te maken tusschen wereld en aarde, waarbij de wereld het slechte, de aarde het goede vertegenwoordigt, wel erkent ze hier God als de hoogste spiritualiteit, maar haar medelijden is zoo sterk, dat dit telkens tot een verzet dreigt te worden, of omslaat in twijfel en ook haar onderscheid tusschen wereld en aarde blijkt herhaaldelijk niet houdbaar. Ondanks de sterkere realiteit der figuren, ondanks den onbewusten humor, Hazel Woodus eigen, is het een boek van verblinding geworden en de schrijfster spreekt zich zelf uit in de woorden van haar heldin, als deze zegt: dat zij gedreven wordt, bij „summat strong and drodsome, as drives us all." Kan men dit onhoudbaar krachtige en verschrikkelijke de „wereld" noemen? Mary Webb gelooft het zelf niet, het is iets anders, het ligt verder, dieper, tot bij de oorsprongen van het leven. Omdat Mary Webb dit verloren gegaan besef niet meer bezit is „Gone To Earth" van vertwijfeling vervuld en is het slot van een imponeerende zeer zeker, maar toch machtelooze grootheid. De waarheid dat de aarde een dal van tranen is, dat er over de natuur, stralend schoon, maar smartelijk schoon, een doem ligt wordt in „Gone to Earth" tot gestalte, maar aan den vloek wordt geen heil verbonden, en aan het leed geen vreugd, het leed schijnt er zonder nut. Hazel Woodus wordt door het toeval, door een absurde speling van omstandigheden den dood ingejaagd, de predikant Marston verliest zijn geloof in het medelijden met deze vergeefsch, nutteloos gemartelde vrouw, maar, hoe begrijpelijk ook, zijn medelijden, een medelijden dat men in onze samenleving bijna overal aanwezig vindt, is diabolisch van aard en een misvatting. Wat Mary Webb nu en dan en in haar laatste werken op het eind van haar kort leven steeds beter ging ontwaren is de mogelijkheid, dat het medelijden, even hevig, niet zoo machteloos behoeft te zijn, omdat zij een verklaring begon te zien, waardoor het leed niet meer nutteloos bleek, maar verbonden aan de vreugde en welbeschouwd zelfs voorwaarde daarvan. In „Gone to Earth" is zij daar nog niet aan toe, Hazel Woodus, die

de vermeende onschuld der aarde voor haar vertegenwoordigde is een verbijsterde: In her frightened dreams she reached out to something that she felt must be beyond the pleasant sound of falling water, so small and transitory; beyond the drip and patter of human destinies — something vast, solitary and silent. How should she find that which none had ever named and known. Men stammer of it in such words as Eternity, Fate, God. All the outcries of all creatures, living and dying, sink in its depth as in an unsounded ocean."

In haar volgenden roman „The House in Dormer Forest", is het leed evenzeer vertegenwoordigd, maar op een andere wijze, hier wordt haar eenzijdige theorie die alle slechtheid aan de „wereld" toeschrijft in een symbool getoond. Dit huis in de bosschen, waar de Darke's leven is, de gevangenis van een zoogenaamde christelijke beschaving. Alles is hier oud, verstard, voortdurend wordt hier geofferd aan verkeerde tradities en een holle conventie, hier is van iedere wet slechts de letter overgebleven, en slechts enkelen weten aan dien ban te ontkomen, de dienstmeid Sarah bijvoorbeeld in haar natuurlijke nuchterheid en koelbloedige scherpzinnigheid, die de loosheid van woord en voorschrift doorziet en Amber Darke, in haar ongerepte jonkvrouwelijkheid en haar liefde voor de natuur. Mary Webb slaagde in dezen roman door een volgehouden eenzijdigheid het best in de satire. De grootmoeder Hannah Velindre, die het meest den verstarden geest in de woning der Darke's wist te handhaven, maar dit huis dan ten slotte toch zelf in brand steekt, is een satirische, groteske schepping van beteekenis, maar desniettemin komt de theorie wat al te zeer op den voorgrond en wordt soms al te nadrukkelijk vastgesteld. „A crowd of people shut up together in one house, one creed, one strait view of life, must eventually wear each other out. Good nature is ground down by constant friction. Hatred leaps out like sparks from flint and iron. Society thinks that mistakes are made and crimes committed through the human soul being too much itself, going its own way. But crimes really happen through the soul being too little itself, striving to conform, or being crushed into conformity".

Ofschoon ook in „The House in Dormer Forest", het bij Mary Webb geregeld weerkeerende thema van lust en liefde niet afwezig is behandelt haar volgendė roman „Seven for a Secret" dit weer meer in het bizonder. Men heeft deze roman een voorbereiding van haar voornaamste en laatste volledige werk „Precious Bane" genoemd en terecht, want hier voor het eerst verschijnt iets dat in haar vorig werk niet aanwezig was, de bijna extatische vereering van de vrouw voor den man, die ons nog meer dan andere eigenaardigheden van haar boeken aan het werk van Lawrence doet denken. Het stomme zigeunermeisje Ruth maakt van haar liefde voor Robert Rideout welhaast een religie evenals Prue Sarn dat doet in „Precious Bane". Iederen avond knielt ze neer, „but the rite she was absorded in was not that of prayer. Rather it might

be called extasy. On the bed she had spread out a large red cotton handkerchief of Robert's which he had dropped when helping with the move. She had washed it, ironed it, folded it with sprigs of southernwood and laid it in a drawer. Every night she laid it out and laid her face upon it. kneeling by the bed. Her dark eye-lashes lay on cheeks flushed with a passion as spiritual and intense as it was unconscious". De omstandigheden waarin Ruth verkeert maken dit ritueel zonder twijfel begrijpelijk, maar toch is het deze eenzijdige waardeering van het sexueele, dat ook het werk van Mary Webb een exaltatie geeft, die zichzelf plotseling in zijn verwarring verraadt, die toont hoezeer de vrijheid der individualiteit, die verheerlijkt wordt, slechts oogenschijnlijk is, en inderdaad een hopelooze gebondenheid, een overgave aan niet meer te beheerschen machten. Wie de natuur volgt en verbonden blijft aan de aarde zal een goed mensch zijn, meent Mary Webb met Rousseau, met talloos anderen ook vooral in onzen tijd, ze heeft gelijk met haar hekeling en bestrijding van een verkeerde civilisatie, ze heeft gelijk, als ze toonen wil dat men de natuur niet mag verlaten op straffe van zich te verontmenschelijken, maar met de aarde verbonden blijven is iets anders dan zich aan de aarde overgeven, telkens en telkens weer laat ze zelf, bijna desondanks, zien, dat wie zich overgeeft niet zijn vrijheid wint, maar verliest.

„In the sifting moonlight brilliant eye met brilliant eye. A vitality greater than their own cushed through their veins and pounded in their breasts. They could no more help themselves then slaves bound for sacrifice on Druidical altars. They were bound for sacrifice on an altar older than mythology: the altar of one who reigns in fold and field, in town and village, in the castle and the hut, who is merciless and arrogant; at once lovely and hideous; who wears the garb of every creed and every sect, but belongs to none; who hates virginity, who will be worshipped as long as their remain in the world maids and men; but whose worship is mysterious as the forest, and whose name is unacclaimed of any worshipper-for her name is unknown."

Het is wel merkwaardig, dat in den laatsten roman van Mary Webb en in het posthuum verschenen romanfragment „Armour wherein he Trusted" deze verwarring afneemt. Zeker ook de vereering van Prudence Sarn voor den wever Kester Woodseaves stijgt of in het overdrevene, soms bijna tot in het weerzinwekkende, maar niettemin schijnt er een nieuw licht door de vaak sombere geschiedenis heen, een verzoenend licht. In Kester Woodseaves is iets te bemerken van een overheersching van het noodlot, het landschap behoudt al zijn geheimzinnigheid, overal in dezen roman hoort men het zwellen en gonzen van water, maar toch blijkt de natuur minder vijandig. Gideon Sarn gaat ana zijn hebzucht ten verderve, maar het kwaad neemt in hem zijn ware gedaante aan, hij gaat niet ten gronde, omdat hij alleen maar gedreven werd, omdat hij niet anders kon, maar ten gevolge van zijn keus. In

dit boek verschijnen schuld, vergelding en wroeging; in plaats van verzet treft men er althans het begin van een aanvaarding. Is het daarom wellicht dat „Precious Bane" Mary Webb's meesterwerk niet alleen, maar inderdaad een meesterwerk werd, dat met uitzondering misschien van Kester Woodseaves, de menschen erin waarachtiger werden dan in vorig werk en dat de stijl van een beheerschtheid, een trefzekerheid, een doorzichtigheid is geworden die alleen uitverkorenen bereiken?

Dit zelfde meesterschap in de weergave vindt men in het fragment van „Armour where in he Trusted", het behoort tot het schoonste proza, dat in het Engelsch geschreven werd. Wat deze roman zou zijn geworden kan men uit het bekende gedeelte niet geheel opmaken, maar dit doet vermoeden, dat er de verzoening nog grooter zou zijn gebleken en de zin des levens dichter benaderd.

Mary Webb's werk in zijn afkeer van een verbijsterde en verbijsterende civilisatie, in zijn aardverbondenheid, in zijn verheerlijking van de natuur en de natuurdrift, in zijn eenzijdige vrijheidsdrang is voor het verstaan van dezen tijd van groot belang, het is dit echter nog meer door de erkenning van het spiritueele, door het meer of minder bewuste verlangen naar een juiste erkenning van het bovennatuurlijke, ik geloof, dat uit deze bespreking wel gebleken zal zijn, dat de kennisname ervan niet zonder gevaar is, maar wie zich tegen dit gevaar bestand kan veronderstellen, zal goed doen het te lezen.

BOEKENSCHOUW

HERDERSCHEE (Dr. B.) GREPEN UIT DE PSYCHOLOGIE VAN HET KIND. (106) Haga, Den Haag, 1935.

Dit boekje verschijnt in de reeks „Afwijkende Kinderen", en bevat een aantal opstellen, die grootendeels reeds eerder gepubliceerd werden in het Tijdschrift voor Buitengewoon Onderwijs. O. m. worden behandeld: Vrees en verbazing, de fantasie van het kind, suggestie, leugen en schijnbare leugen, enz. Aan ontwikkelde lezers aanbevolen.

Dr. L. Berger.

LUNING PRAK (Dr. J.) DE KEUS VAN SCHOOL EN BEROEP. (32) *f* 0.40. Bosch en Keuning, Baarn.

Een probleem, in onzen tijd meer dan ooit van belang, wordt hier door den schrijver op bevattelijke wijze behandeld. Ter lezing allerzins aanbevolen.

Dr. L. Berger.

I. In het weekblad „Vrijdag", dat zijn naam met eere draagt en werkelijk een jour-maigre-indruk maakt, schrijft H. K. eenige niet zeer welwillende volzinnen over mij neer naar aanleiding van mijn K. R. O.-toespraak, die in het vorig Boekenschouwnummer te lezen staat. H. K. vindt mij een lafaard, en mijn K. R. O.-speech een onbeduidend praatje. Ik heb een hopeloos, triestig figuur geslagen etc.

Ik moet H. K. hierin volkomen gelijk geven. Ik vind mij zelf ook een lafaard en de hemel is mij getuige dat ik mij elken dag van lafheid beschuldig. Ook acht ik mijn K. R. O.-toespraak heelemaal niet belangrijk en dat ik vaak een triestig figuur sla, is mijn voortdurende treurnis. Maar èen ding hoop ik, dat de hemel mij op een gewichtig moment ten goede, althans niet ten kwade zal rekenen, dat ik namelijk ernaar streef het aantal onnoozele katholieke ruzietjes niet te vermeerderen. H. K. spreekt in zijn stukje een beetje smalend over „de practijken der katholieke samenleving". Ik acht een der ergerlijkste practijken der katholieke samenleving het voortdurend kibbelen der katholieke publicisten onder elkaar, gewoonlijk onder het motto van idealisme. Ik zou een noveen willen beginnen om H. K. tot mijn inzicht te bekeeren.

II. Kerkklokpoëzie.

In een „Kerkklok" werd dezer dagen een rusten gaand pastoor op de volgende wijze door een verknocht parochiaan toegezongen:

Ga dan rusten, milde gever,
Helper in zoo men'gen nood,
Wat al jaren waart gij wever
Aan een liefdemantel, groot.

III. Een der eigenaardigste verzamelaars ter wereld, aldus de Nouvelles Littéraires, is Rio Caselli, directeur van een Italiaansche filmonderneming, die in zijn bibliotheek de vervelendste werken, verschenen in alle talen, bijeengebracht heeft. Sedert vijf-en-twintig jaar leest hij oude en nieuwe auteurs en heeft hij 8.600 boekdeelen, waaronder meesterwerken der litteratuur, onder de vervelende werken gerangschikt. Nu heeft onlangs een bekend Italiaansch schrijver, die hoorde dat de beroemde collectie niet minder dan elf van zijn boeken bevatte, Caselli tot een duel uitgedaagd.

IV. Den 97-jarigen John Rockefeller wordt een zachte dood bereid. Zijn doctoren zorgen. dat er voor hem persoonlijk een aparte courant wordt uitgegeven met troostende nieuwtjes. Hierin staan elken dag in allerlei variatie berichten, dat de crisis beeindigd is, dat er geen werkeloozen meer zijn, dat de eendracht onder de volken ongeveer volmaakt is, dat het communisme in Rusland beeindigd is, dat er niemand meer sterft aan kanker, dat de T. B. C.-bacil volkomen is uitgeroeid, dat het aantal misdaden tot nihil gereduceerd is enzoovoorts.

PAAP (W. A.) VINCENT HAMAN. (281) Met inleiding van M. ter Braak. Salamanderreeks. Querido, Amsterdam, 1936.

In de Salamanderreeks (een handige, smaakvolle uitgave) heeft Menno ter Braak een heruitgave bezorgd van den pamflettistischen roman van Willem Paap. Dit boek verdiende dit ten volle. Het is doorloopend geestig en de geest is van goed gehalte. De constructie is een los en droog en het Nederlandsch van Paap is lang niet altijd onberispelijk. Maar Paap's vinding is zoo rijk en origineel, zijn spot op de woordkunst en de artiesterij zoo juist en ad-rem, dat het werk beter verdient dan onbekend te blijven. Of het een nobele geste was van Paap zijn gewezen vrienden (van Deijssel, Kloos, van der Goes, van Looy etc. etc.) zoo te kijk te zetten, is een andere vraag. Het is een charge en als alle charges is het overdreven en vaak onbillijk. Bovendien reveleert Paap allerlei levensbijzonderheden die tot den „achterklap" hooren. Maar ongetwijfeld heeft het boek een beteekenis die boven den achterklap uitgaat; als vinding en constructie, als roman is het nog zeer leesbaar, een leesbaarheid, die natuurlijk door het actueele, het duidelijke aanwijsbare der figuren voortdurend beïnvloed wordt. Voor elk volwassene.

ZERNIKE (Elisabeth) HET LEVEN ZONDER EINDE (203) Querido, Amsterdam, 1936.

In „Het Leven zonder Einde" beschrijft Elisabeth Zernike het worden en ontwikkelen van een kind dat meisje, jonge vrouw wordt. Zij doet dit met volmaakten toets en juistheid en observatie. De horizon van dit boek is niet wijd, alles speelt zich af binnen beperkten kring, maar dit beperkte is gezien en gezegd met uiterste fijnheid en gevoeligheid van keuze. Het geheel is uit de sfeer der onbelangrijke werkelijkheid in die hoogere sfeer verplaatst, waar een verbeelde menschenfiguur belangrijk wordt. De huiskamer is hier nooit louter huiskamer. Het kind Heleentje behoudt iets raadselachtigs, iets voor haar zelf en voor anderen niet volkomen verstaanbaars en dit onverstaanbare bepaalt grootendeels haar levensweg. Dit eenvoudige boek over een meisjesjeugd lijkt mij waardevoller dan allerlei breed uitgesponnen familiegeschiedenissen in meerdere deelen. De schrijfster kent de draagwijdte van haar talent; dit milieu beheerscht zij volkomen. Het boek eindigt ten slotte . . . in de keuken, zonder dat dit prozaïsche slot hindert. Niet voor al te jonge lezers.

RILKE (Rainer Maria) HET DAGBOEK VAN MALTE LAURIDS BRIGGE. Vert. door D. A. M. Binnendijk en N. Brunt. (244) Querido, Amsterdam, 1936.

Er kan twijfel rijzen of deze met zorg bewerkte vertaling van Rilke een gelukkige keuze was. Dit werk van den dichter is niet voor iedereen: wie het genieten kunnen, zullen ook Duitsch verstaan. Niet Duitsch-lezenden zullen deze oververfijnde vrucht van den rusteloozen, zielsgekwelden dichter moeilijk verstaan. De innerlijke verscheurdheid van Rilke gaapt uit heel dit wonderlijke boek, waarin zooveel kunstenaarswijdheid ligt opgestapeld. Een decadent afstammeling van een uitgeleefd Scandinaafsch geslacht, die alle moderne cultuurinvloeden ondergaan heeft, maakt in eenzaamheid en armoede te Parijs de balans op van zijn zwaar belast leven. In den vorm van eens anders levensrelaas schrijft Rilke hier zijn eigen levensbelijdenis, tracht zijn innerlijk worden en groeien te analyseeren en het punt vast te leggen, waartoe hij zelf, wat zijn levensbeschouwing betreft, gekomen is. Lange overpeinzingen en reflexies onderbreken aldoor het eigenlijke verhaal, dat eigenlijk maar bijkomstig is. Rilke was een eigenaardige Godzoeker, maar zijn God vervluchtigt en verijlt vaak in aetherische gevoelens. Ook daarom is dit boek niet voor iedereen geschikt.

SHI NAI AN. DE ROOS VAN HET LIANG SCHAN MOER. Vert. door A. Demaeckere. (288) *f* 1.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1936.

Dit oorspronkelijk Chineesche boek is via het Duitsch in het Nederlandsch verschenen. Het is een fragment van een in China zeer populair episch werk. De vertaling is nogal verdacht vlaamsch; men vindt er uitdrukkingen in als „in het klare trekken", wat men slechts in het Fransch te vertalen heeft om het goed te verstaan. Het is een wonderlijk verhaal, deze rooversgeschiedenis van het Liang Schan-moeras (Moer is geen Chineesch, maar het Nederlandsche „moeras"). Het herinnert aan de middeleeuwsche Frankische romans, aan Don Quichote en andere avonturenromans. De Chineesche ridder is blijkbaar de roover, die tegen het corrupte mandarijnensysteem in verzet komt en op min of meer „eerlijken" roof uittrekt. Zijn karaktertrekken zijn moed, kracht, vaardigheid met de wapenen en een zekere grootmoedigheid. Ook sluwheid en listigheid worden hoog gewaardeerd in Chineesche helden. Een eigenaardig boek dat niet zonder spanning blijft. Voor iedereen.

DOUGLAS (Loyd C.) OBSESSIE. Vert. door H. H. J. Maas. (295) *f* 2.75 en *f* 3.75. Kruseman, Den Haag.

De schrijver van „Obsessie" is dezelfde als die van „Het groene Licht", dat wij vroeger reeds bespraken. Het is een Americaansche dominee en een geboren schrijver. Hij weet conflicten te scheppen en verwikkelingen ineen te strengelen, die haast onontwarbaar zijn. Hij zou een goed tooneelschrijver zijn. „Obsessie" lijkt mij nog beter dan „Het groene Licht". In wonderlijk scherpe con-

touren treden de figuren voor het voetlicht en speelt zich de handeling af, boeiend tot het einde. Douglas schijnt in America veel gelezen te worden, maar ik vrees dat hij in de hooge kaste der litteratoren geen toegang heeft. Hij staat namelijk mijlenver af van het pessimistisch realisme, dat de bonzen der Americaansche litteratuur van het oogenblik huldigen. Hij schrijft over nobele menschen en bereidt zijn lezers een „happy end". Voor de groote gemeente wordt zijn boek daardoor des te leesbaarder. Men gevoelt aldoor dat Douglas niet enkel schrijft om te schrijven, maar om zijn lezers te verbeteren, te veredelen. Er waren tijden dat dit vanzelfsprekend was; tegenwoordig is dit uit den booze. Wat ervan zij, „Obsessie" is een spannend boek, welker lezing niemand zal berouwen.

LEWIS (Sinclair) DAT GEBEURT HIER NIET. (410) *f* 2.90 en *f* 3.75. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1936.

Lewis heeft zich blijkbaar tot levenstaak gesteld, een satirisch epos te schrijven van de Verenigde Staten. Aan zijn hoofdtypes: dominé, burgerman, maatschappelijk werkende vrouw en anderen, voegt hij in dezen roman de provinciale journalist toe. Hij wordt met zorg en met liefde getekend: de ironie spaart hem niet, maar evenals de zakenman uit „Kunst en Zaken" is hij toch de werkelijke held van dezen roman, die nu eens bij uitzondering tot onderwerp heeft, wat er in Amerika **niet** gebeurt. Dat de schrijver dit met zoveel nadruk zegt, bewijst wel, dat hij ook in zijn eigen vaderland sterke drijfkrachten naar een fascistische dictatuur ontdekt. Een verborgen angst heeft hem dit thema ingegeven, om zijn medeburgers te waarschuwen, hoe belachelijk ze zich maken en hoeveel kwaad ze zonder het te willen of te wensen oproepen, als ze den roes van het geweldadig machtsinstinct volgen alleen, omdat ze menen langs dezen weg de sociale misstanden, veroorzaakt door de tyrannie van het kapitaal te verbeteren. In de eerste helft van dit werk komen vooral de belachelijke kanten van het systeem ter sprake; in de tweede helft wordt de schrijver ernstiger en wil hij aantonen, dat de sociale rechtvaardigheid onmgelijk van de dictatuur kan uitgaan, dat het groot-kapitaal in zijn macht onaangetast blijft, de corruptie verveelvoudigd en de gewone alledaagse burger, die niets anders verlangt dan in vrijheid zijn plicht te vervullen tegenover zijn medeburgers, de dupe van de geschiedenis wordt. Deze caricatuur van het fascisme vergeet volstrekt niet, de goede zijden, die een dergelijk systeem heeft, maar meent toch, dat vooral voor de kwade in-

SINCLAIR LEWIS

stincten een onbeperkt arbeidsveld opengesteld wordt en van het land een ruïne maakt, waarin de meest welwillende burgers de ergste klappen krijgen. Ondanks deze negatieve tendens, zal zelfs een overtuigd fascist dit werk met vrucht lezen als een weldadig gewetensonderzoek en met pleizier, als hij de zin voor humor nog niet geheel verloren heeft. Anti-fascisten zullen er ook hun voordeel aan hebben, mits ze de caricatuur ook als caricatuur verstaan. Want met de waarheid van een regeringsysteem heeft deze roman natuurlijk niets te maken. Het is een kunstproduct op de eerste plaats, geschreven om bewonderd te worden en om te amuseren, en eerst op de tweede plaats mag het een bron zijn van kennis en ergernis voor beide partijen. Zoals de andere werken van Sinclair Lewis is ook deze roman „vrij van moraline" en moet dus voorbehouden blijven voor zeer ontwikkelde lezers.

TISDALE HOBERT (Alice) OLIE VOOR CHINA'S LAMPEN. (451) *f* **2.90 en** *f* **3.90.. Vertaling van J. Maschmeyer-Beukers. Servire, Den Haag.**

Dit boek geeft den indruk dat het met veel kennis van zaken geschreven werd. Een wel overwogen bedachtzame opbouw, verzorgd schema en het is alsof de rust de Chineezen, die geen waarde aan tijd hechten erin is verwerkt. Het gaat over de employés van een Amerikaansche petroleum-maatschappij, die steeds moeten werken om haar afzetgebied in China uit te breiden en te vergrooten. De Maatschappij is de richtsnoer van hun leven. Stephen Chase werkt zich met veel ambitie in zijn district in, waarbij hij zich met een zeldzame gevoeligheid tracht aan te passen aan de raadsel-achtige karakters der Chineezen, waarmede hij te doen heeft. Zijn vrouw ondervindt op haar beurt de moeilijkheden van een leven in een land vol geheimen waar een blanke nooit geheel thuis kan raken. De schrijfster slaagt erin een zekere spanning bij den lezer te wekken bij de problemen waarvoor deze menschen komen te staan en hun moeilijkheden voelbaar maken. Dit is een te waardeeren eigenschap van dit boek dat ons binnen leidt in een andere wereld met al haar eigenaardigheden, waar echte menschen zoeken en strijden om hun doel te bereiken. Voor rijpere lezers met goed onderscheidingsvermogen.

ZEGGELEN (M. C. van) EEN LIEFDE IN KENNEMERLAND. (324) *f* **2.90 en** *f* **3.90. Meulenhoff, Amsterdam, 1936.**

De schrijfster M. C. van Zeggelen heeft naar het voorbeeld van Jo van Ammers-Küller haar romanstof in de achttiende eeuw onder de regentenfamilie gezocht. „Liefde in Kennermerland" werd een verhaal dat ruimer van sfeer en achtergrond is en daaraan zijn aantrekkelijkheid ontleent. De onkreukbare Hollandsche deftigheid viert hier hoogtij en snoert deze menschen in in een keurslijf, dat hun een vrije ademhaling belet. Dit heeft de schrijfster gezien en gevoeld en nooit laat zij haar figuren uit de plooi raken. Haar scheppende kracht is niet groot: al haar personages zijn, figuurlijk, wat zwak van longen. Met eenige algemeene persoonlijke trekken stelt zij zich tevreden, zonder dat het haar gelukt een der vele optredenden tot een bloedwarm, levensecht mensch te vormen. Allen leiden min of meer een bleekzuchtig bestaan. Toch heeft het verhaal een zekeren charme door de vrij goede schildering van het dagelijksche leven dezer Heeren- en Keizersgrachtbewoners die in Kennermerland, aan de Vecht en te 's Gravenland hun buitens hebben. De auteur is nogal welwillend voor deze heerengeslachten en ook voor haar lezers, wien zij een blijden afloop bereidt. Een boek dat ieder die een roman genieten kan, in handen gegeven mag worden.

WERFHORST (A. v. d.) DE GROTE STILLE KNECHT. (254) *f* **1.90 en** *f* **2.50. De Arbeiderspers, Amsterdam, 1936.**

Deze boerenroman speelt ergens in Overijsel in een moeilijk te bepalen tijd. Een onbekende komt in de mark: hij blijkt een stille, zonderlinge jonge man te zijn, rechtgeaard en werkzaam en op den duur wint hij het hart van een even rechtgeaard meisje, trouwt en komt tot aanzien. Aar van de Werfhorst heeft geschiedenis van den grooten stillen knecht met toewijding

en zorg geschreven. Deze geschiedenis is wat monotoom en zonder veel afwisseling, hoe goed gekarakterizeerd de knecht ons ook voor oogen treedt. Het verhaal zou gewonnen hebben door concreter omlijning en levendiger voorstelling. Alles blijft te veel als in een nevel gehuld.

WISSOTZKY (A.) SABBATH EN ZONDAG. Vertaling van Dr. B. Raptschinsky. (320) *f* 2.90 en *f* 3.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

De Russisch-Joodsche schrijver Wissotzky heeft in zijn roman „Sabbath en Zondag" de tegenstelling willen beschrijven die vóór en tijdens den oorlog in Rusland bestond tusschen de Christelijke en de Joodsche wereld. Die tegenstelling wordt inderdaad fel en schrijnend tot uitdrukking gebracht. Maar het is toch in hoofdzaak een roman van het Joodsche leven. Diep aangrijpend en klaarblijkelijk naar waarheid, wordt in een reeks schokkende tafereelen het leven geschilderd van de Joodsche gemeenschap en het Joodsche individu. Als verdrukte minderheid levende Joden in Wissotzky's roman in een angsttoestand; steeds dreigende pogroms drukken haar stempel op het geheele Joodsche bestaan.

Meer bepaald blijkt dit in het levensverhaal van den hoofdpersoon Tinits en van zijn familie. Als revolutionnair wordt Tinits naar Siberië verbannen, waar hij zijn Jood-zijn tracht te handhaven. Na het uitbreken der revolutie weet hij terug te keeren naar zijn geboortestadje waar een laatste catastrophe hem wacht. „Sabbath en Zondag" is een somber, drukkend boek, waarin met talent en zekerheid van gevoel de levenshouding van de verdrukte Russische Joden aangrijpend gestalte heeft gekregen. Als maatschappelijke roman dan ook een werk van beteekenis.

NICHOLS (Beverley) HET DORP IN HET DAL. (296) *f* 2.90 en *f* 3.90. Uit het Engelsch door Cl. Bienfait. W. J. Thieme, Zutphen, 1936.

Een roman over de romantiek van het gewone leven in een heel gewoon Engels dorp met heel gewone mensen zonder buitengewone gebeurtenissen en dat zò, dat de aandacht onafgebroken gespannen blijft door de intens menselijke belangstelling en de geestige, humoristische en gevoelige schrijftrant, is zeker een zeldzaamheid. Alleen op het einde, als oude kerkramen gevonden worden uit den tijd van den beeldenstorm, wordt de romantiek opgelegd, onwaarschijnlijk en ook oninterressant. Een buitengewoon aardig boek voor ontwikkelde lezers.

PRAAG (Siegfried E. von) MADAME DE POMPADOUR. 2e druk. (382) *f* 3.75 en *f* 4.90. Querido, Amsterdam, 1936.

Alle respect voor de historische voorstudies, die de auteur zich voor dezen roman wilde getroosten en voor de beschrijvingskunst, waarmee hij de resultaten van die voorstudies vorm wist te geven. Personen en plaatsen, tijden en toestanden, herleven onder deze vlotte pen. Daarmee werd het een zeer pikant verhaal. De naam der hoofdfiguur zegt, voor wie iets van geschiedenis afweet, genoeg. Hij zegt hem, dat hij in dit boek te doen krijgt met een der meest decadenten en miserabele tijdperken uit het Fransche Koningschap. Moge dus dit boek alleen in handen komen van geestelijk rijpen.

HILTON (James) HET VERLOREN PARADIJS. (223) *f* 2.25 en *f* 2.90. Geaut. Ned. vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Bij het lezen van dit boek kan het wel niet anders of „Benoit's Atlantide" komt ons telkens voor den geest. Ook hier een zoek geraakten geheimen agent en officier die terecht komt met nog eenige anderen in een onherbergzaam oord in Thibet waar hij in een oud lama-klooster het verloren paradijs terugvindt. Hier houdt de vergelijking van de beide boeken op want het is geen Atlantis welke Conway vasthoudt maar de oude Delai-lama die hem zijn wonderlijke geschiedenis vertelt en hem in het vooruitzicht stelt zijn opvolger te worden. De verschillende godsdiensten w. o. ook de katholieke worden nogal door elkaar gehaspeld door den schrijver en verder eenige zinspelingen op sexueel gebied maken dit boek voorbehouden lectuur.

POL (Dr. W. H. van de) DE KERK IN HET LEVEN EN DENKEN VAN NEWMAN. (304) *f* **3.— en** *f* **3.90. Callenbach, Nijkerk, 1936.**

Deze dissertatie vormt een respectabel stuk werk, niet slechts om den verrichten arbeid, maar ook om het bereikte resultaat. Wij kunnen hier slechts op enkele qualiteiten van het boek wijzen. Dr. van de Pol heeft zijn stof alzijdig bestudeerd en neemt overal een welwillende objectiviteit in acht. In gereformeerde kringen zal het boek niet onverdeeld gunstig ontvangen worden, terwijl de Katholieken het vrijwel zonder eenig voorbehoud aanvaarden kunnen. Het is geen biografie van Newman, doch in hoofdzaak een uiteenzetting der drijfveeren, innerlijke en uiterlijke, die hem naar het katholicisme voerden. Newman, aldus van de Pol, was een mysticus, maar een uiterst helder en reëel mysticus, die niet rustte voordat hij de volle openbaringswerkelijkheid en -zekerheid in de Katholieke Kerk gevonden had (van de Pol onderscheidt tusschen de Katholieke en de Roomsch-Katholieke Kerk). Newman belichaamt voor den schrijver het tegenwoordige ecumenische streven naar eenheid. Het boek is een streng wetenschappelijk werk met tallooze citaten in meerdere talen,. wat de lezing vanzelf tot ontwikkelden beperkt; maar wie zich voor den grooten Kardinaal interesseeren, zullen hun inzicht door deze studie verhelderd en verrijkt vinden.

POLLMANN (Dr. J.) ONS EIGEN VOLKSLIED. (247) *f* **4.25 en** *f* **5.25. H. J. Paris, Amsterdam.**

Het verschijnen van dit belangrijk boek zal velen aangenaam zijn, want te lang toch heeft men de studie van ons eigen volkslied verwaarloosd, met al de nadelige gevolgen van dien. Openend met een algemeen gedeelte over ons eigen lied, schetst de auteur na vaststelling zijner bloeiperiode, het over eeuwen lopende verval, waarvoor hij als oorzaken aanwijst: rederijkerij, calvinisme, internationalisme, instrumentalisme en decadentie. Verdere achteruitgang niet meer mogelijk zijnde volgt men met interesse de herstelpogingen die gedaan werden en aanvaardt men van den auteur de les der geschiedenis die hij uit een en ander trekt.

Het interessante boek moge veel belangstellenden vinden. De auteur is, hoe streng ook, zeer voorzichtig zodat onnauwkeurigheden uitzonderingen zijn.

„DE STEENEN SPREKEN. DE GODDELIJKE BOODSCHAP DER GROOTE PYRAMIDE", bewerkt naar „The Great Pyramid. Its Divine Massage" etc. door C. F. Ph. D. van de Vecht, Majoor Knil b D. W. P. v. Stockum. Den Haag, 1936.

Het engelsche boek van Davidson c.s., getiteld „The Great Pyramid. Its Divine Message", was mij, naar ik me vaag herinner, reeds bekend uit een enorme advertentie in „The Daily Telegraph". Aangezien ik echter een dergelijke reclame niet bepaald een aanbeveling vind voor de wetenschappelijke waarde van een boek, heb ik me destijds beroofd van het genot dit origineele werk te bestudeeren. Majoor van de Vecht komt met zijn „beknopt overzicht" (het zijn toch nog circa 500 bladzijden!) in nederlandsche bewerking deze lacune aanvullen.

Ofschoon ik openhartig beken het boek toch niet geheel te hebben gelezen, meen ik zijn waarde voldoende te kennen om er een oordeel over uit te spreken: ik geloof niet in de „Profetie der Groote Pyramide", zeker niet als men mij wijs wil maken, dat uit Cheops' wonderbouw de geheele geschiedenis der menschheid vanaf Adam over Christus tot onze nazaten in verre toekomst met jaar, dag en uur kan worden afgelezen. Voor wie er echter wel in gelooft, bestaan er na lezing van dit boek weinig geheimen

meer: het werkloozen probleem in Engeland is hem even duidelijk als „de nacht van 4 Augustus 1914" en de wereldcrisis van het goud. Dat zulke dingen komen moesten, wijst eenvoudig de pyramide uit. Voor de naaste toekomst is van belang (men noteere dit op zijn kalender!) op 16 September 1936 zal volgens de aanwijzingen van „de constructie, de symboliek en de chronologie der pyramide" het antwoord komen op de bede van Jezus: „Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat ze doen." De auteur is blijkbaar niet bang om zijn theorieën door de feiten te laten controleeren! We zulllen zien wat er op 16 September a.s. gaat gebeuren.

ROMEIN-VERSCHOOR (A. H. M.) VROUWENSPIEGEL. Een literair-sociologische Studie over de Nederlandsche Romanschrijfster. (177) *f* 2.50. W. de Haan, Utrecht.

Dit boek behandelt na wat voorafging, de betekenis van tachtig voor de vrouwenroman, de emancipatieroman, de roman van het psychologisch realisme, en vervolgens het werk der vrouwelijke vrouw en de vernieuwing en haar attributen. De schrijfster tracht van een en ander een historisch-materialistische verklaring te geven, en legt veel nadruk op de sociologische zijde van haar werk. Dit is meer dan interessant, ook om de vele karakteristieken en om enkele daden van eerherstel. De auteur oordeelt zeer onafhankelijk doch is van de andere kant zeer sterk door haar programma gebonden, ook al schijnt zij hier en daar de betrekkelijkheid ervan te erkennen. Onevenwichtigheden en onjuistheden, en in het bijzonder niet te onderstrepen conclusies zijn daarvan het gevolg. Echter verdient het boek belangstelling, een belangstelling die onaangenaam onderbroken wordt door ergerlijke taalslordigheden.

HEERING (Dr. G. J.) MILITIA CHRISTI. (157) *f* 2.20 en *f* 2.90. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Een aantal artikelen, door den leider van „Kerk en Vrede", den Christen-antimilitarist Dr. Heering geschreven in den strijd voor zijn beginsel, werden door hem in „Militia Christi" gebundeld. Vele, op zich zelf staande opmerkingen van den schrijver, gericht tegen oorlogsgeweld en oorlogstoerusting, kunnen, en moeten, door elken Christen, ook den Katholiek, onderschreven worden. Maar in zijn uiterste consequenties gaat Dr. Heering verder dan het standpunt der Kath. Kerk toestaat. De schrijver veroordeelt elken oorlog principiëel als zonde. Daartegenover staat het Katholiek standpunt dat oorlog, mits aan bepaalde voorwaarden voldaan is, toelaatbaar k a n zijn.

„Militia Christi" mag dan ook alleen lectuur zijn voor degenen, die uitdrukkelijk bevoegd zijn er kennis van te nemen.

WELLS (H. G.) DE WERELD IN WORDING. (405) *f* 3.50. Geaut. vertaling van Prof. Ir. D. Dresden. Met een voorwoord van Mr. J. Bierens de Haan. Bruna. Utrecht, 1936.

Een zeer weinig belangrijk boek. Het wil in een toekomstdroom aantonen hoe na een periode van sociale dwang, het socialisme ten laatste ook de individualiteit haar rechten hergeeft in het nieuwe paradijs op aarde. Dit paradijs bezit weliswaar een overvloed aan materiele goederen, maar is overigens om zijn zoetsappig humanisme hopeloos saai, want voor godsdienst en godsdienstig leven is er geen plaats meer. Deze ernstig bedoelde roman staat ver achter bij de vroegere romantische romans van denzelfden schrijver en moet om zijn socialistischen inhoud en om zijn onbeduidendheid iederen katholiek ontraden worden.

CONSTANTINUS O. M. Cap. SOLOWJOW WLADIMIR e. a.: HET CHRISTENDOM BEDREIGD DOOR RASSENWAAN EN JODENHAAT. (133) *f* 1.50 en *f* 2.25. 2e druk. Fidelitas, Amsterdam.

Spoedig na het verschijnen van den eersten is reeds een tweeden druk noodig gebleken. Voor zoover noodig zij hier vermeld, dat het boekje een internationale bundel is van artikelen, geschreven door vooraanstaande Katho-

lieke en Protestantsche persoonlijkheden uit de verschillende Europeesche landen, waarin het moderne jodenvraagstuk behandeld wordt in den zin als door den boektitel aangegeven.

Eenige geestelijke werkjes:

BEYERSBERGEN S.J. (Dr. H.) LIJKVERBRANDING. *f* 0.50. Malmberg, Den Bosch.

GROESSEN O. M. Cap. (Dr. Hub.) LEER EN PRACTIJK DER AFLATEN. *f* 1.50 Romen en Zonen, Roermond.

WILDIERS (P. Dr. N.) CHRISTUS VERLOSSER. Een reeks vasten-voordrachten. 12 fr. Franciskaansche Standaard, Antwerpen, 1935.

HANOZIN S. J. (Pierre) LA GESTE DES MARTYRS. Een verzameling authentieke martelaarsacten. Desclée De Brouwer et Cie., Paris.

ALJECHIN (Dr. A.) en EUWE (Dr. M.) ALJECHIN-EUWE 1935. De strijd om het wereldkampioenschap schaken, gespeeld in Nederland in 1935. (109) *f* 1.65 A. W. Sijthoff, Leiden, 1936.
Voor de vele schaakliefhebbers in den lande een kostbaar boekje. Zij kunnen daarin den in het vorige najaar met spanning gevolgden titanenkamp tusschen de beide wereldkampioenen nog weer eens stap voor stap meestrijden. Zij kunnen de krantenknipsels nu verder missen, hier staat het geheele verloop der matchen bijeen in een keurig verzorgde uitgave.

BRANDT (Dr. C. D. J.) en HAAN (Dr. M. H. de) HET VREEMDE WOORD. (798) *f* 2.45. Onder redactie van z. b. De Haan, Utrecht.
De bedoeling van dit woorden boek is om een verklaring te geven van vreemde woorden welke door Nederlanders veel gebruikt worden. Zoover wij er over kunnen oordeelen beantwoordt het zeer volledig aan deze opzet terwijl de humoristische teekeningen hier en daar het droge van een woordenboek eenigszins wegnemen.

GOUDSMIT (Mr. F. W.) 50 PROBLEEMSPELLEN. (103) *f* 1.25. van Holkema & Warendorf, Amsterdam.
Een bloemlezing uit de probleemspellen van het eerste, tweede en derde Handelsblad-bridgetournooi door den expert op bridge-gebied verzameld en geanalyseerd voor kenners en liefhebbers.

MOLEN (S. van der) RADIO EN LUCHTVAART. (107) *f* 1.10. Meulenhoff, Amsterdam.
De onschatbare waarde van de radio voor de luchtvaart te verklaren is het doel van dit handige boekje dat voor lezers met eenig begrip van draadlooze telegrafie en telefonie zeer vele belangwekkende bijzonderheden bevat.

De Agonie der Kunst

door J. v. H.

Het gebeurt niet vaak dat een boek treft als een openbaring en een onvermoeden lichtstraal werpt op complexen van verschijnselen, die zonder samenhang of verwantschap schenen. Zulk een boek is het uitvoerig essay dat Wladimir Weidlé, een naar-ik-meen vrijwel onbekend auteur, dezer dagen in de serie „Les Iles" publiceerde, en dat hij „Les Abeilles d' Aristée"[1]) noemde, met als ondertitel: Essay sur le destin actuel des lettres et des arts.

Het boek herinnert aan Huizinga's diagnose en kon eveneens „In de Schaduwen van morgen" heeten. Het is eenzelfde diagnose als die Huizinga stelde, maar zij beperkt zich tot kunst en letteren. Ze is echter vollediger, dieper sondeerend en bevredigender dan die van den Hollandschen professor. De laatste heeft met scherpziende nauwkeurigheid de symptomen der ziekte waargenomen en opgesomd, zonder tot een waarschijnlijk of aanvaardbaar ziektebeeld te besluiten. De afzonderlijke hoofdstukken uit zijn boek vormen alle losse observaties naast elkaar, schrandere en vaak treffende constateeringen, doch de eigenlijke haard der kwaal, die de schaduwen van morgen voorbereidt, wordt niet gevonden, hoogstens vermoed. Men krijgt soms den indruk dat Huizinga zijn laatste woord niet zeggen wil of zeggen durft, dat hij zich door zijn wetenschappelijkheid te verzwijgen verplicht acht wat tallooze bladzijden suggereeren: de hedendaagsche mensch lijdt door zijn gemis aan religieuze gebondenheid.

Tot deze gefundeerde conclusie, die een denkend mensch moeilijk ontkennen kan, komt Weidlé uitdrukkelijk in zijn beschouwing over kunst en letteren, die een grootscheepsche en inzichtrijke cultuurverhandeling wordt. De voorwaarde tot het schrijven van zulk een essay, het zich thuis weten in de voornaamste Europeesche litteraturen uit Oost en West, en het vertrouwd zijn met de uitingen en opvattingen der verschillende kunsten, is bij den auteur blijkens zijn uitspraken en citaten rijkelijk vervuld. Slechts een geest met universeele kennis en belezenheid, en begaafd met een ongewone helderheid van intuïtie kon dit boek schrijven. De Duitsch-Russische klank van zijn naam wijst den buitenlander aan en de zware gang zijner ideeën mist iets van den behagelijken zwier, waarmede een schrijver, Fransch van taal èn van bloed, zijn inzichten weet aan te bieden.

Er is niets zoo verleidelijk en gemakkelijk als banaliteiten over kunst en cultuur, vooral over den neergang der hedendaagsche

---

[1]) Wladimir Weidlé. Les Abeilles d' Aristée. Essay sur le destin actuel des lettres et des arts. (248) Desclée de Brouwer. Paris 1936. 15 fr.

kunst en cultuur, neer te schrijven. In studentenbladen behoort dit tot de vaste gemeenplaatsen en het is een dankbaar onderwerp voor lezingen en conferenties. Het is een truïsme geworden, waaraan niet meer te tornen valt: de tijden van groote kunst en cultuur zijn voorbij, wij beleven haar neergang en verwording. Er vormt zich, wanneer het dergelijke algemeene doodvonnissen betreft, gemakkelijk een „openbare meening". Verder reikende geesten laten zich aanvankelijk schuchter rondtastend in een bepaalden zin uit: hun nog onzekere uitspraken worden rondgetrompet, vooral wanneer zij in een markante formuul zijn neergelegd, en winnen dagelijks aan vastheid en onomstootbaarheid. Het worden axioma's voor alle half-intelligenten, die de motiveering der meening niet geheel doorzien, maar toch voldoende om zich bevredigd te voelen door het nieuwgewonnen inzicht. Het gewaagde en eenzijdige, dat zulk een algemeene uitspraak gewoonlijk kenmerkt, het verwikkelde en veelzijdige van alle menschelijk verschijnsel ontgaat velen en zoo kan de nieuwe opvatting in korten tijd zich vastzetten in de hoofden en harten: zij is een „publieke opinie" geworden. Elke tijd heeft zulke mode-inzichten en vandaag is èen dezer: de verwording en ondergang der cultuur. Gewoonlijk zal er veel waars in zulk een opvatting schuilen; de verschijnselen die haar bewijzen, zijn te talrijk en opvallend. Maar wat menigeen tot twijfel en verzet zal prikkelen, is de al te simplistische gereedheid waarmede het nieuwe inzicht aanvaard wordt.

Over zulke gangbare meeningen nieuw licht te ontsteken en onvermoede samenhangen te openbaren is niet ieders zaak. Dit is de bijzondere verdienste van Weidlé's boek. dat hij zijn inzichten persoonlijk en terdege verantwoordt en oorzakelijkheden aanwijst, die slechts een scherpziend en oordeelkundig auteur weet waar te nemen. Over het verval van den roman, die in de twintigste eeuw niet de hoogte van zijn negentiende-eeuwschen voorganger bereikt heeft, zegt hij behartenswaardige dingen. De roman is geen grootsche schepping meer als vòor vijftig, honderd jaar. Hij heeft aan levenskracht ingeboet. Hij is ofwel het slachtoffer geworden van rationalizeering en techniek, zooals overwegend in de mediterrane landen en Engeland, ofwel men heeft hem gemaakt tot „document humain", hem misbruikt tot spiegel der werkelijkheid, tot weergave van het waargenomene, zooals in Rusland, Duitschland en America. James Joyce en Marcel Proust, de groote erfgenamen der negentiende-eeuwsche schrijvers, zijn langs verschillende wegen tot hetzelfde resultaat gekomen: de ontkenning van den roman als spontane vorm van het tot kunst geworden leven, van de in poëzie omgezette werkelijkheid. Joyce, Proust, Italo Svezo en André Biely zijn de voornaamste vervormers van den traditioneelen roman. De scheppende verbeelding, die de groote werken der voorbije eeuw voortbracht, is over de geheele

linie teruggedrongen. De boeken van Aldous Huxley, van Thomas Mann en Robert Musil, van Roger Martin du Gard en Jules Romains zijn veel meer studies en analysen dan groote, spontane scheppingen. Ze hebben meer van een „livre romancé" dan van een roman. De nieuwe montage-methode van Dos Passos en Döblin is te mechanisch om van blijvende waarde te zijn.

Ook voor een schrijver geldt het eeuwige woord: wie zijn leven verliest zal het winnen. Er is tegenwoordig een sterke tendenz om vòor alles mensch, een persoonlijkheid te zijn en dàn eerst schrijver. Men denke aan Montherlant en Drieu la Rochelle, in Nederland aan de Forum-groep. Maar er moet „something rotten" zijn in een wereld, waar het menschzijn het kunstenaar-zijn in den weg staat. De hedendaagsche schrijver heeft zich in zich zelf opgesloten en wil met alle middelen zijn persoonlijke wereld scheiden van die van anderen. Zelfs de kunst moet zijn eigen beeld weerspiegelen. Door te verzaken aan de eigenlijke roeping der kunst, het scheppen van verbeelde werelden, heeft hij het vermogen verloren zich zelf te verliezen; vandaar de vereenzaming van den kunstenaar. Het eigenlijke domein van den kunstenaar is de verbeelde wereld, niet het eigen ik. Deze verbeelde wereld staat natuurlijk geworteld in de werkelijke wereld en de grens tusschen beide, tusschen werkelijkheid en fictie is niet aan te wijzen. Slechts in een tijd als dezen, nu de „crépuscule des mondes imaginaires" is aangebroken en de irrationeele scheppingskracht overal gerationaliseerd wordt, wordt er naar een grens gezocht. Er wordt van een schrijver niet zoo zeer geeischt, dat hij scheppend vermogen en verbeelding bezit als wel dat hij kent wat hij beschrijft, dat alle détails en zijn geheele observatie juist zijn.

Wat de poëzie betreft, sinds honderd jaar en meer laten zich de dichters in twee groepen verdeelen, waarvan de eene schept in smart en barenswee, zoodat alle voortbrengen een offer van hun eigen wezen schijnt, terwijl de andere niet weet van bloed of lijden, maar dan ook nooit tot de uiterste hoogten raakt. Naast Keats is er Tennyson en naast Baudelaire Victor Hugo. Tusschen dezen staat een derde groep, die met hartstocht een nieuwe poëzie-traditie wil scheppen, een versterkte burcht wil bouwen, waar de poëzie beveiligd is tegen vijandelijke aanvallen. De Parnassiens behooren hiertoe en na hen Mallarmé en alle aanhangers der „Poésie pure". De poëzie moest volgens Mallarmé de innerlijke structuur der muziek deelachtig worden. „Poésie pure" is het gedicht, dat volkomen vrij is van alle discursieve, directe beteekenis en zich uitsluitend tot een bijzondere, de poëtische gevoeligheid richt. Niet dat de woorden geen zin hebben, maar de zin van elk woord is er een, die uit de gewone beteekenissfeer in een eigen poëtische wereld is overgebracht. De „Poësie pure" is echter als zuiver dichterlijke essentie niet te

verwezenlijken, zij is een mathematische limiet. Paul Valéry heeft erkend wat zijn meester Mallermé niet erkennen wilde. „Als een vogel precies wist te zeggen, wat hij zingt, waarom hij zingt en wat er in hem zingt, dan zou hij niet zingen." Dit omschrijft ongeveer Valéry's eigen toestand. Hij wil tot heldere bewustheid brengen wat nu eenmaal voor eeuwig uit het onbewuste geboren wordt; vandaar de schaarschte zijner verzen. Bewust naar „poésie pure", naar deze chemische essentie der kunst te streven, is de dood der poëzie, zooals de liefde sterft, wanneer men hàar gaat beminnen in plaats van haar voorwerp.

Toch is het streven van Mallarmé en Valéry een gelukkig verzet tegen de rationaliseering der taal, een der consequentste pogingen om de poëzie in haar volheid en intensiteit te behoeden. Dergelijke strevingen loopen noodzakelijk uit op het scheppen van een poëtisch idioom, dat eenigszins duister aandoet. Vandaar de voortdurende klachten dat de moderne dichters zoo onverstaanbaar zijn. Elke taal begint vanaf een zeker oogenblik harer evolutie te lijden aan scleroze, zoodat een poëtische vernieuwing noodig wordt. Evenals de poëzie staat ook de persoon van den dichter sinds meer dan een eeuw vreemd in een ontwijde wereld. Er is geen plaats meer voor hem. Hoeveel dichters der laatste anderhalve eeuw eindigen in vereenzaming, in verstandsverbijstering, in verwording, in zelfmoord. Het is niet de kunst die de menschheid verraden heeft, maar de menschheid heeft de kunst verraden, want niet de kunst heeft den mensch te dienen, doch de mensch heeft door de kunst het goddelijk beginsel der wereld te dienen.

* * *

Sinds het einde der achttiende eeuw hebben kunst en letteren een strijd te voeren, die een ware tragedie op zich zelf vormt. Er heeft een ontwrichting plaats, die de scheppende daad zelf aantast, die idee en vorm, ziel en lichaam van het kunstwerk in tweeën scheidt door de persoonlijkheid tegenover het talent, de bestemming van den mensch tegenover de roeping van den kunstenaar te stellen. De romantiek is niet een stijl als andere stijlen: het is het einde van een stijl. De romanticus kan even goed de oudheid liefhebben als het klassieke Italië, zelfs meer dan ze vroeger bemind werden. Even zeer kan zijn voorkeur uitgaan naar de middeleeuwen, naar het Elisabethaansche drama, naar de barok, de gothiek, naar Indië, Egypte of China. Wanneer de romanticus vrij is om een stijl uit het verleden te kiezen, waarmede hij zich verwant voelt, dan is dat omdat hij niet een stijl heeft, die hem eigen is en tevens den stijl van zijn tijd vormt, en dit scheidt hem van Raphaël of Rubens, van Racine of Shakespeare. De romantiek is een vereenzaming, trotsch of geresigneerd. Stijl is als een gemeenschappelijke ziel, die zich openbaart in

alle uitingen; hij wordt niet geschapen door het genie, noch door de bewuste pogingen van velen, hij ontstaat uit het onbewuste, uit een overeenstemmende gerichtheid der zielen. Als deze gebroken wordt, treedt het einde van den stijl in. Het duidelijkst openbaart zich dit stijlverlies in de architectuur en de decoratieve kunsten, het laatst treedt het op in de muziek. De schilderkunst mist reeds eenige eeuwen een stijleenheid. De litteratuur is uiteraard minder aan een stijl gebonden; de poëzie kan blijven bestaan in een zich telkens hernieuwenden stijl, die geldend is voor elk gedicht afzonderlijk. De romantiek, die de dood van den stijl is, is tevens de bewustwording van zijn vitale noodzakelijkheid. Alle groote dichters sedert de romantiek hebben aan het „mal du siècle" geleden. Het einde der romantiek zou echter tevens het einde der kunst geweest zijn. Juist de eeuw der romantiek met al haar verscheurdheid, haar gebrek aan jeugd, aan geloof en hoop, met al haar eenzaamheid, is de eeuw der groote musici, der groote schilders, der groote dichters geweest, van een muziek, een schilderkunst, een poëzie, afgescheiden van het overige heelal, verloren in haar geisoleerden glans.

De triomf van de photographie, die kunst wil worden, beteekent voor de schilderkunst hetzelfde als de triomf van de cinema voor het theater, de overwinning van het „document humain" voor den roman. De ontdekking treedt in plaats van de schepping, het is de voortschrijdende mechanizeering der gedachte. Wanneer men de groote schilders van later tijd vergelijkt met die oude meesters, met wie zij verwantschap toonen, constateert men dat datgene waarin zij met elkaar verwant zijn, in elk geval verschillend is, terwijl datgene wat hen onderscheidt, in alle gevallen analoog is. Het werk der impressionisten uit de vorige eeuw schijnt uitgevoerd te zijn met grooter finesse, met scherper intelligentie dan ooit tevoren, met meer geest en als met de vingertoppen, zonder dat het noodig is de picturale stof, het menschelijk deeg te kneden en alles schijnt bestemd om te worden waargenomen uitsluitend door de overgevoelige oppervlakte van het zenuwstelsel, door uiterst gedifferentieerde antennes van de ziel. De oude schilderkunst richtte zich tot den geheelen mensch, legde beslag op alle vermogens tegelijk: de nieuwe richt zich tot een gespecialiseerde ontvankelijkheid, die slechts uiteenvallende aesthetische eigenschappen waarneemt, gescheiden van het geheel van het werk en niet samenstemmend tot een totale aanschouwing.

Wat de muziek betreft, tot voor weinige jaren volgde de muzicale schepping de innerlijke wet van een stijl, die gevormd was door den gezamenlijken arbeid van meerdere eeuwen. De grammaire van deze stijl wordt nog onderwezen aan de conservatoria, maar hoe langer hoe meer wordt zij gevoeld als de grammaire van een doode taal. Het stijlverlies beteekent ook

hier verlies van menschelijken inhoud. Over het geheele front gaat de kunst te veel voldoen aan uiteenloopende aesthetische behoeften, wat niet de volledige roeping der kunst is. „La première condition nécessaire", zeide Baudelaire, „pour faire un art sain est la croyance à l'unité intégrale." Deze eenheid is verloren en moet hervonden worden. Slechts een kracht, die in staat is de massa te vergeestelijken en de geatomizeerde zielen weer te vereenigen, kan de kunst en de cultuur redden. En zulk een kracht heeft men altijd godsdienst genoemd.

* * *

Ziehier in korte en zeer gebrekkige weergave den gedachtengang van den auteur, vooral van wat hij schrijft in de hoofdstukken „Le crépuscule des mondes imaginaires", „La poésie pure" en „L'agonie de l'art". Het is een rijk en oorspronkelijk boek dat tot nadenken brengt. Niets ligt den schrijver verder dan een archaïzeerende voorliefde voor het voorbije, een aprioristische achterdocht jegens het nieuwe. Maar hij heeft een scherp zintuig voor het onharmonische, uiteengeslagene der latere cultuur en bezit een zeer gevoelig compas voor de dingen van den geest.

BOEKENSCHOUW

BRUGMANS (G.) HET KEIZERLIJK WEENEN. (223) *f* 2.90 en *f* 3.40. De Jager. Groningen.

Deze populaire geschiedenis van Oostenrijk geeft een beeld van dit keizerrijk van 1830 tot het einde er van. Het behandelt de tragedie van het Habsburgsche Huis en geeft tegelijk een kijkje in het vroolijke Weensche leven van die dagen. Een aantrekkelijk geschiedkundig boek dat een stof behandelt waarvoor velen belangstelling koesteren, en dat door ouderen gelezen kan worden.

HERWIG (A. J.) ALTIJD BLOEMEN IN DEN TUIN. (80) *f* 0,95 met 15 platen naar photografische opnamen. Meulenhoff, Amsterdam.

De bedoeling van dit boekje is een handleiding te zijn om vaste planten zoo rijk mogelijk te doen bloeien. Een groote verscheidenheid van soort wordt er in behandeld en zeer systematisch volgens den bloeitijd. Het boekje is rijkelijk voorzien van duidelijke en mooie foto's en is voor elken bloemenliefhebber een echte aanwinst.

MAREE (Piet) TOM TITZ. (202) 4de dr. Becht, Amsterdam.

Hierin worden 100 natuurkundige proeven voor de huiskamer gegeven, waaronder de meest zonderlinge, zooals een draad in een fles stuk snijden, een bord op een naald, een papieren visch op het watervlak laten zwemmen enz. enz., enfin U kent dat wel. Het is een aantrekkelijk werkje vooral voor jongelui.

Erasmus: de Vader van 't hervormd Latijn

door G. VAN GESTEL S. J.

I

Op 12 Juli van dit jaar is het vier eeuwen geleden, dat onze landgenoot, de Rotterdammer Desiderius Erasmus, te Bazel overleed.

En dat deze historische figuur, die gedurende het eerste kwart der zestiende eeuw het geestesleven van Europa voor een goed deel beheerschte en in de geweldige beroering van het opkomend protestantisme een veel omstreden rol speelde, daarmee weer zeer sterk in het middelpunt der belangstelling is komen te staan, blijkt alleen al hieruit, dat zij in tal van binnen- en buitenlandsche boeken, tijdschriften en dagbladen van katholieke en niet-katholieke zijde opnieuw wordt bestudeerd en bediscussieerd.

En bediscussieerd!

Juist onder dit opzicht is de vinnige strijd, indertijd rond zijn Rotterdamsche standbeeld gestreden, interessant genoeg om ter dezer plaatse, als een inkijk op Erasmus' persoonlijkheid, te worden verteld.[1])

Zoo rond 1500 was Rotterdam nog een vrij onbeduidende provinciestad; in elk geval heel wat minder dan het naburige Dordrecht, minder ook dan Leiden en Haarlem en dan Amsterdam, dat toen juist zijn wonderbaarlijk snelle opkomst beleefde. Maar noch Dordrecht of Leiden, noch Haarlem of Amsterdam hadden een Erasmus voortgebracht. En waar Erasmus die immers zijn geschriften door gansch Europa zond als Erasmus Rotterdammensis, later meer welluidend Rotterdamus, nog weer later Roteródamus en die zóó den naam van zijn geboortestad steeds trouw met de zijne verbond, werd het een voorproef van de wereldvermaardheid, die de stad uiteindelijk als een van Europa's bloeiendste handelssteden krijgen zou.

Welnu, het toen nog — vanuit Vondels gezichtshoek — „nederigh Rotterdam" begreep al aanstonds: wat het in dezen aan zijn roemruchten Zoon dankte en reeds 13 jaar na diens dood bij een bezoek van Philips II aan de stad — dit gebeurde in 1549 — wist het heel handig en nog al geestig Erasmus' wereldnaam te benutten, door vóór zijn geboortehuis zijn beeltenis in hout op te richten met in de hand een papierrol, waarop in latijnsche bewoording een welkomsgroet aan den vorst. In 1557 werd dit houten beeld vervangen door een steenen, dat in 1572 zeker niet uit sympathie door spaansche (dus door katholieke) soldaten van zijn voetstuk gestoten werd, maar later weer werd herplaatst en toen op de Markt, — totdat in 1622 ook dit beeld overbodig geworden — leve Hollands ietwat nuchtere zin, die niets

---

[1]) Vlg. J. H. W. Unger in Rotterdamsch Jaarboekje en B. H. Molkenboer. O.P. in Studia Catholica, 5de jrg.

weggooit maar alles weet te benutten! — bij het uitvoeren van havenwerken als versteviging van een havenhoofd werd ingebouwd, waar het nog eenmaal in den zeer drogen zomer van 1634 den kop boven het water kwam uitsteken.

ERASMUS van A. Dürer

In 1622 werd n.m. het steenen beeld vervangen door het koperen, nu nog aanwezige standbeeld, gegoten naar het ontwerp van den Amsterdamschen bouwmeester Hendrik de Keyser. Bij die gelegenheid kwam het onder aanvoering van den Predikant Jacob de Leeuw tot heftige protesten van den Calvinistischen, (let wel: van den Calvinistischen) Kerkeraad, die eenerzijds in Eramus den libertijnschen spotter met den godsdienst zag en anderzijds in de oprichting van het standbeeld een gevaar voor Roomsche beeldenvereering. Had men — aldus een der uitgespeelde argumenten — vroeger voor het steenen beeld niet al eens iemand in knielende houding gezien? . . . De Rotterdamsche Magistratuur zette door, maar een vlucht van pamfletten pro en contra was rondgestoven over Hollands steden.

Vondel in Amsterdam, met zijn hevige belangstelling in alles wat er in binnen- en buitenland te beleven viel, interesseerde het Rotterdamsche heibeltje bovenmate. Op dit tijdstip staat hij nog heel ver van het Katholicisme: nog 20 jaren zouden moeten verloopen, eer sint Pauwels hem

„vermoeit van ydel dolen
Gerust den schoot der Kercke liet bevolen",

zooals de dichter zijn heerlijke „Altaergeheimenissen" besluit.

In dien tijd juist studeert hij met grooten ijver Latijn en dat hij daarbij de oefenwerken van den grooten latinist,

„de vader van 't hervormd Latijn"

gelijk hij onder een van Erasmus' portretten dicht, naarstig benut heeft, is wel aan geen twijfel onderhevig. Daardoor, en door zijn verkeer in den Hollandschen humanisten-kring vormt ook hij, Vondel, zich meer en meer tot een vrijen, humanistischen geest. De drijverijen der Contra-remonstrantsche predikanten, die de verworpen Roomsche inquisitie allang door een Calvi-

nistische vervangen hebben, zijn hem een kwalijk te verkroppen gruwel. „Geuzen Paus", „Paus van Noorderland" scheldt hij een hunner, Ds. Smout. Want het is juist in die jaren, dat Vondel gaat uitgroeien tot Hollands geniaalsten hekeldichter en ook hier weer kon de satiricus Erasmus hem tot model dienen. Is het wonder, dat zijn scherpe pen bij de Rotterdamsche predikantenrel uitschoot en hij tegelijk zijn wel wat humanistisch overdreven Erasmusvereering den vrijen teugel liet in een sonnet „op het metalen pronckbeelt, te Rotterdam opgerecht, ter eere van den grooten Erasmus."?

En dit is het vers:

Wat wijsheit Latium en Griecken hiel besloten
Begreep gansch Kristenrijck, zoo ras Erasmus quam,
En schonck met zijnen naem aen 't nedrigh Rotterdam
Een naem, naerdien hy was uit haren schoot gesproten.

De Stadt, verheugt om d' eer van zulck een zoon genoten,
Zijn rottende gebeent noch stuivende assche nam;
Maer rechte een steenen beelt. De Nijt spoog vier, en vlam,
Om haren zuigeling van 't hoogh altaer te stooten:

Dan och, die Groote keert zich niet aen nijt noch spijt.
Geen graf bestulpt zijn faem. Hij heldert met den tijdt.
Zijn krans groent onverwelckt en bloeit voor afgunst veilig.

Die onlangs was van steen, nu glinstert van metaal:
En zoo de nijt zich steurt aen 's Helts verdiende prael:
Wy gieten licht van gout dien Rotterdamsche Heiligh.

Dit alles geeft ons een inzicht in de oneenigheid rond de fel omstreden Erasmusfiguur. Onmiddellijk na zijn dood eeren de Magistraten van zijn vaderstad hem met een standbeeld, — een paar eeuwen lang het eenige openbare beeld in heel Nederland. Soldaten van het Katholieke Spanje gooien het omver. Bij de heroprichting, nu van het bronzen beeld, loopt het Calvinisme te hoop, om zoo mogelijk deze ergernis te keeren. Wat Vondel, den humanist op zijn beurt weer verleidt tot een Erasmusophemeling, die zoo ongeveer tot een heiligverklaring wordt. En dit dispuut rond Erasmus was reeds in alle heftigheid opgestoken tijdens zijn leven, is bovendien gaande gebleven tot op den dag van vandaag.

Omtrent één punt is alle discussie uitgesloten: omtrent zijn Latijnsch meesterschap.

Erasmus werd geboren volgens sommigen in het jaar 1466, volgens anderen in 1469.

Bij de vijftiende eeuwswisseling — „die Zeit der europäische Wende des Christentums", aldus Prof. Josef Kuckhof in Stimmen der Zeit Nov. 1935 — staat dus de goed dertigjarige, als gerijpte man in het volle intellectueele leven. Een paar decennia schijnt de Europeesche cultuur rond hem te draaien als rond haar middelpunt.

Hij dankte dit niet op de laatste plaats aan zijn Latijn.

Dat Erasmus een buitengewoon kind was, blijkt genoegzaam uit wat het later geworden is.

Dat dit ook toen al begrepen werd, mogen we concludeeren uit het feit, dat Erasmus een voor zijn tijd zeer wetenschappelijke opvoeding ontving. Reeds vroegtijdig werd hij ter school gezonden eerst te Gouda, waar — naar uit alles blijkt — de familie thuishoorde, later te Deventer, waar hij, met een tijdelijke onderbreking als koorknaap aan den Utrechtschen dom verbonden, van 1475 tot 1484 het onderwijs der kapittelschool van St. Lebuinus volgde, waarna ten slotte nog een paar schooljaren kwamen te 's Hertogenbosch. De St. Lebuinusschool gold voor een van de beste onderwijsinrichtingen van West-Europa. De beroemde kardinaal Nicolaas van Cusa was er eerst leerling geweest en werd er later de hooge beschermer van. Iets na Erasmus rond 1500 waren er niet minder dan 2200 studenten. Tegelijk met Erasmus als student, was Hegius er als leeraar, en met den Groninger Rudolfus Agricola gold deze Westfaler als een der geleerdste en invloedrijkste vertegenwoordigers van het oudere, duitsche humanisme. Zijn hartstochtelijke liefde voor het Latijn, voor de latijnsche klassieken en de latijnsche kultuur heeft Erasmus hier in kiem moeten opdoen. Hier heeft hij de eerste schreden kunnen zetten op den weg, die hem binnen een paar tientallen jaren voeren zal tot het onbetwist erkende leidersschap van het jongere humanisme. Dan zal hij smalend neerzien op de Deventersche leermethodes. Die waren er, zoo minacht hij, toen nog volop middeleeuwsch, nog volop „barbaarsch", — wat bij hem wil zeggen „onklassiek", „onhumanistisch". Mogelijk moeten we dat dan zoo begrijpen, dat hij er juist den overgangstijd van de oude naar de nieuwere methode heeft meegemaakt.

Heeft Erasmus later, toen hij al een beroemd man was, wraak willen nemen? Heeft hij de tuchtroede, die hem en zijn schoolmakkers althans naar zijn gevoel als een voortdurende dreiging het leven verzuurde, den schoolmeesters van zijn tijd ook eens over den rug willen leggen? In „Lof der Zotheid"[1]) laat hij Zotheid aldus tegen hen tekeer gaan en hiermee heeft men meteen een staaltje van Erasmiaanschen stijl! „Onder hen (dwz. onder hen, die in de oogen van hun medemenschen voor wijs doorgaan) bekleeden de taalmeesters den eersten rang, dat toch voorzeker het allerrampzaligste, treurigste en het meest bij de goden gehate slag van menschen zou zijn, als ik (Zotheid) de ongemakken van hun zoo ellendig beroep niet door een genoeglijk soort van waanzin verzachtte. Want niet een vijfvoudige vloek, zooals een Grieksch puntdicht aantoont, rust op hen, maar een duizendvoudige, daar zij altijd uitgehongerd en vuil hun leven slijten in hun maar al te bekende scholen; wat zei ik, in scholen, neen veeleer dienen ze vertrekken vol kwellingen des geestes en des lichaams of rosmolens of folter-

---

[1]) Hfdst. XLIX.

kamers te heeten. Daar worden ze, omringd door troepen van jongens, oud onder hun moeilijk werk, doof door al het geschreeuw en teeren weg door al het vuil en den stank. Nochtans, tengevolge van mijn (der Zotheid) goedertierenheid verbeelden zij zich de eerste der menschen te zijn. Zoozeer zijn ze met zichzelf ingenomen, als zij hun schuw troepje door hun barsch gezicht en dreigende woorden angstig maken, als ze met plakken, roeden en zweepen den ongelukkigen het vleesch van het lijf halen en, het voorbeeld van den ezel van Cyme (volgens den fabel tiranniseerde deze in een leeuwenhuid vermomd langen tijd de bewoners) volgend, op alle mogelijke wijze hun wreedaardige luim botvieren. Intusschen verbeelden zij zich, dat al dat vuil keurige netheid is, den stank vindt hun neus mariolein en die ellendige slavernij gaat bij hen voor een koningschap door, zoodat ze hun tirannie niet tegen de heerschappij van een Phálaris of Dionysius (bekende tyrannen uit de latijnsche oudheid) willen ruilen. Maar nog veel gelukkiger zijn zij door een ongehoord hoogen dunk van hun geleerdheid." Enz.

Na vaders en moeders dood kregen de voogden zeggingsschap over Erasmus en zijn drie jaar ouderen broer Pieter. Ook hier, evenals in de kwestie over zijn geboorte, heeft Erasmus zelf later de zaken opzettelijk en ten zijnen voordeele vertroebeld. Volgens hem zouden de voogden de beide broers — om hen bezorgd te hebben en ook om geen rekenschap te hoeven afleggen van het door hen slecht beheerde ouderlijk erfgoed — gedwongen hebben tot een intree in het klooster. Alle historische gegevens wijzen er evenwel op, dat de tegenzin voor het kloosterleven niet van den beginne af in hem aanwezig is geweest, maar eerst in de loop der jaren is opgekomen. Mogelijk is wel, dat, nu hij zich — door het wanbeheer der voogden arm geworden — van de universiteit zag uitgesloten, hij juist in den kloosterstaat verdere wetenschappelijke opleiding is gaan zien. In elk geval schijnt hij er iets anders gezocht te hebben, dan hij er had moeten zoeken, althans zeker als uiteindelijk doel. De kloosteromgeving immers was voor hem niet — wat ze toch op de eerste plaats bedoelde te zijn — een levensstaat voor Christelijke deugdvorming en vroomheid, maar een goede, rustige gelegenheid, om zich op de beoefening der klassieke letteren toe te leggen. Om gezondheidsredenen ontslagen van het nachtelijk koorgebed, gebruikte hij dien tijd voor zijn Latijnsche stijloefeningen.

Terwijl Pieter opname verkreeg bij de Augustijner kannuniken van het klooster Sion bij Delft, trad Erasmus wel in 1487 zelf in in het klooster Steyn of Emmaüs bij Gouda, dat tot diezelfde orde behoorde.

Al klaagt hij, ook weer veel later, over het gebrek aan beschaving — bedoeld is natuurlijk weer de humanistische — onder de leden van zijn communauteit, dat neemt toch niet weg, dat hij er zich volop kon wijden aan de hem zoo dierbare klassieke studiën. 't Ware voor hem èn voor katholiek Europa beter geweest, als hij wat meer philosophie en theologie

had gestudeerd! . . . Met de voornaamste Latijnsche schrijvers Virgilius, Horatius, Ovidius, Cicero, Quintilianus, e.a. kon hij zich reeds grondig vertrouwd maken. De zedelooze Terentius is n.b. zoo ongeveer zijn lievelingsauteur. Ook moderne Italiaansche, maar dan Latijn schrijvende auteurs leest hij. Van de oud-christelijke Vaders wint vooral om zijn klassieke woordkunst Hieronymus zijn hart voor heel het verder leven.

In een opgewekte latijnsche correspondentie met gelijkgezinde vrienden, in elegante latijnsche gedichten van de meest gecompliceerde versmaten, ook wel evenzeer in latijnsche conversatie oefent en vormt hij zich met de begeestering van den hartstocht. Tegelijk met dien ijver blijkt — tegen zijn beweringen van lateren datum in — een zekere vergenoegdheid met het kloosterleven uit het feit, dat hij in dien tijd een eerste latijnsche verhandeling samenstelde nm. „De contemptu mundi", „Over het verachten der wereld". Maar ook de opzet van zijn eerste grootere werk „Antibarbari", een verdediging der „Bonae Litterae", der profane letteren dateert uit dien kloostertijd. Door zijn buitengewoon gelukkigen aanleg, zijn onverwoestbaar enthousiasme en deze gestaag volgehouden oefening is Erasmus geworden tot — wij mogen gerust zeggen — een der beste latijnsche woordkunstenaars, die de moderne tijden hebben opgeleverd. Hij herwekt de oude, doode taal tot nieuw, bloedwarm leven. De fijnste schakeering van begrip, de teerste nuanceering van gevoel en sentiment vermag hij door haar uitdrukking en gestalte te geven. Zij wordt hem tot tweede moedertaal, — met algeheele versmading ondertusschen van de eerste. Als het Latijn ooit een goede kans gemaakt heeft om het algemeen beschaafd Europeesch te worden, dan is het door Erasmus geweest.

BOEKEN SCHOUW

BERGMANS (John). DE TUIN BIJ HET HUIS (208) *f* 5.90. Met zes en negentig platen. Scheltema & Holkema, Amsterdam.

Een van die keurig uitgegeven boeken die bij een goed verzorgd uiterlijk ook een uiterst nuttige inhoud hebben. Het is een zeer volledig handboek met prachtige afbeeldingen van verschillende tuinen en planten dat de bezitter in staat wil stellen om zijn eigen tuin tot een juweeltje te herscheppen. Het is zeer praktisch ingedeeld vooral omdat er na de hoofdstukken staten zijn toegevoegd waarin alle bijzonderheden over bepaalde gewassen met een oogopslag te vinden zijn. Dit boek is iets zeer moois op het gebied van tuinaanleg.

FRANSCH

BERNANOS (Georges) JOURNAL D'UN CURÉ DE CAMPAGNE. Plon, Paris. 1936.

Georges Bernanos zwerft graag rondom pastorieën en sacristieën. Hij brouwt graag mystificaties, waarin pastoors en hun huishoudsters, plus nog ettelijke parochianen, de hand hebben. Op den duur wekt dit een gevoel van wrevel: de ingrediënten van het brouwsel zijn meestal dezelfde of lijken veel op elkaar. Ik krijg soms den indruk van iets geforceerds, iets ongezonds, vooral was dit het geval bij de lezing van „Un Crime". Bernanos is een schrijver van forsche structuur en groote virtuositeit, ook in dit „Journal", doch hij voert allerlei verhoudingen en spanningen zoo op de spits dat men, zich zijn vorige romans herinnerend, zou wenschen eens in een andere atmosfeer te ademen. Toch is dit „Journal" vrij, althans meer vrij van de geoutreerde mystiek, waaraan enkele zijner vroegere werken lijden. De wijze waarop hij dit dagboek construeert en daarin allerlei geschiedenissen tamelijk natuurlijk laat verloopen, is bewonderenswaardig. De lichamelijk zwakke, maar bijna helziende en van God vervulde pastoor treedt uit deze openhartige bladzijden scherp omlijnd te voorschijn. Er staan treffende en diepe beschouwingen in dit dagboek, die Bernanos als een religieus denker van formaat doen kennen. Toch vrees ik dat de wat monotone dagboekvorm de verspreiding van het werk zal belemmeren.

VIGNAUD (Jean) L'ANGE DU 13me JOUR. Roman. Albin Michel, 1936. 15 frs.

„De engel van den dertienden dag" heeft hier een eigenaardige rol te spelen. Het is de engel die Paulus verscheen en hem troostte tijdens den zeestorm op zijn reis naar Rome.

Vignaud's roman beschrijft leven en lotgevallen van François Journet, geboren en getogen te Oran op de kust van Africa, later poilu in de loopgraven tijdens den oorlog en daarna commissaris van politie in een stadje aan de Gironde. Als hij hier zijn functie naar recht en rede wil uitoefenen, wordt

hij door de notabelen, die voor recht en rede weinig voelen, van zijn post verwijderd en krijgt een baan aan de Fransch-Spaansche grens. Hier doorleeft hij tijdens de ziekte van zijn vrouw bittere dagen, doch een jeugdvriendin komt hem troosten. In beiden laait een heftige liefde op. Zij is „de engel van den dertienden dag". — Dit alles is met talent beschreven, het kleurlooze, duffe leven te Oran, Journet's bedrijf in het Gironde-stadje, zijn verblijf aan het douane-station in de Pyreneeën. De kleinsteedsche sfeer van Saint-Julien-sur-Gironde, waar Journet tevergeefs de heerschende corruptie tracht te breken, is uitstekend getroffen. Maar het geheel is te zeer een „Einzelfall", zonder achtergrond of dieper verband. Daardoor komt het boek niet uit boven de goede ontspanningslectuur. Jean Vignaud is geen vriend van al wat clericaal is; waar zijn verhaal de vertegenwoordigers van het katholicisme raakt, kan hij zijn spot of venijn moeilijk inhouden. Slechts voor rijpe, ervaren lezers.

GORODETZKY (Nadejda) L'EXIL DES ENFANTS. Roman. „Les Iles" Desclée de Brouwer. Paris. 1936. 12 frs.

De schrijfster van dezen roman is blijkbaar een Russische emigrante, die leeft in het milieu dat zij hier beschrijft. De hoofdfiguren van het verhaal hebben als kinderen Rusland verlaten en groeien in den vreemde op tot volwassen menschen. Deze groei en ontwikkeling heeft Nadejda Gorodetzky tot onderwerp van haar roman gekozen. Haar fijne speurzin, haar juiste observatie en menschkundige invoeling hebben dezen roman tot een zeer leesbaar boek gemaakt. De emigrantensfeer is er voelbaar op elke bladzijde, dat zich niet geheel thuis-voelen in een gastvrij land, dat knagende heimwee naar het moederland. De heldin van het verhaal houdt het op den duur niet uit en gaat naar Rusland terug. Er zit weinig compositie in het boek; het zijn tafereelen naast elkaar, doch alle personen zijn levende menschen die het interesse van den lezer wekken en vasthouden. Het onverwachte is dat deze vluchtelingen uit het Sovjetland nog zoo intens medeleven met de nieuwe ideeën, met de strevingen en stroomingen uit het moederland.

DUITSCH

HEUER (Hans) VERRAT IM BUSCH. Verlag „Das Bergland-Buch".

Een avontuurroman. Een Australiër Jack Owen — een misselijke slappeling — laat den Duitscher Peter Kroll — een prachtmensch — stervend in een woestijn van Zuid-Afrika achter en gaat er met de diamanten, die zij samen gedolven hebben, van door naar Kaapstad. Peter Kroll wordt door negers gered. Hij heeft geen ander idee meer dan dit: Jack Owen dood te schieten tot straf van zijn verraad. Bij het filmgezelschap, dat Peter Kroll in het negerdorp ontdekt, is de weduwe Ellen Frank, de zuster van Jack Owen. Zij stelt alles in het werk om Peter en Jack te verzoenen, want zij heeft Peter lief. Peter komt nu in allerlei zeer gevaarlijke situaties, omdat opiumsmokkelaars zich met het geval bemoeien. Ten slotte redt hij zich door zijn all-round voortreffelijkheid uit de wanhopigste gevaren; komt naar Australië met Ellen, zet met haar per vliegtuig Jack na, die door de lucht voor hem gevlucht is. Diens vliegtuig stort in de Australische woestijn neer, en in dezelfde positie, waarin hij Peter Kroll achterliet in Zuid-Afrika wordt Jack nu door dezen gevonden, die hem echter, nu hij weet dat Ellen, Jack's zuster is en zijn vrouw wil worden, zelf de reddende kruik met water aan de lippen zet.

Als iemand in staat is over de noodige onwaarschijnlijkheden heen te lezen — zich niet al te veel te ergeren aan de eenzijdige verdeeling van licht en schaduw en de lofhymnen op Duitschland en de Duitschers — zich niet al te veel teleurgesteld te voelen over het gebrek aan elke diepte in de karakters en aan elke typische lijn en kleur in de milieu-teekening — dan

kan hij dit boek gerust ter hand nemen en van de spanning die in het verhaal ligt, een paar uren zonder eenige inspanning genieten.

GRUHNER (Emmy) FEUERSEELE. Herder, Freiburg im Breisgau.

„Feuerseele" heb ik met groote belangstelling gelezen: het boek gaat over iets wat de moeite waard is. Dit is in den tegenwoordigen tijd voor een Duitsch boek al een prachtige noot. Vele Duitsche boeken immers van den laatsten tijd hebben een inhoud even belangrijk als het koffiepraatje van een hofjesjuffrouw en tot mijn spijt heb ik het nog niet zoover gebracht, dat ik die platvloersche alledaagsheden kan genieten, zelfs als een of andere kunstenaar of criticus beweert, dat de wijze waarop zij behandeld zijn, uitermate belangrijk en kunstig is.

„Feuerseele" stelt een probleem — niet in theorie maar in de praktijk van het leven — het probleem van het gemengde huwelijk. De Katholieke Walter Heger uit Weenen trouwt met de protestantsche Inge Strebeling uit Berlijn. Het huwelijk wordt gesloten voor den dominée en onder voorwaarde dat de jongens katholiek, de meisjes protestant zullen zijn. Van de twee jongens wordt de één priester, de andere komt in de gevangenis terecht: het oudste meisje Marlene wordt na zwaren strijd katholiek, de jongste Sönnchen blijft protestant en huwt met een ingenieur.

De eerste jaren — als de kinderen nog klein zijn — is het huwelijk ingelukkig; maar dan komt de afbrokkeling, en het slot is, dat ondanks alle pogingen man en vrouw troosteloos naast elkaar leven, omdat er iets tusschen hen in staat dat niet te overbruggen is.

Tegen den inhoud van het boek heb ik twee bezwaren. Het eerste is: de schrijfster zegt nergens klaar en scherp dat het huwelijk van Walter en Inge voor God geen huwelijk is. Mij lijkt het, dat zij dit feit verdoezelt omdat zij het niet aan durft er alle consekwenties uit te trekken. Het tweede bezwaar is, dat de aanleidingen tot Marlene's katholiek worden te veel op 't gevoel en te weinig op 't verstand berusten. Zeker als zij zich tot een katholiek priester wendt om gedoopt te worden, wordt zij ontvangen en behandeld zooals het behoort, maar voor dien tijd is wat haar trekt tot het katholicisme: de stille mystieke rust van een vroegmis, de plechtigheid van een processie, een eerste Mis, het karakter en gedrag van haar broer enz.

De roman is goed gecomponeerd, goed geschreven. De contouren van personen en zaken mogen hier en daar nog wat te hard en te zwaar zijn; de karakters te simplistisch, maar het zijn echte levende menschen, persoonlijkheden die hier strijden en lijden en wier spreken en handelen niet gedetermineerd wordt enkel door uiterlijke gebeurtenissen, maar voortkomt uit hun innerlijken aanleg; de dialogen zijn vlot en levendig; de milieuteekening is uitstekend.

Een goed boek, en een mooi boek van een schrijfster, die nog veel belooft voor de toekomst.

MALER (Philipp Gottfried) PHILIPP ZWISCHEN GESTERN UND MORGEN. Verslag Josef Kösel & Friedrich Pustet, München.

Deze eersteling van Maler prijst Oscar Jancke in „Die Literatur" als een mooi en rijp boek, waarmede de auteur zich in de eerste rijen van de thans levende Duitsche schrijvers plaatst.

Eerlijkheidshalve zet ik dit oordeel voorop, omdat het mijne er diametraal tegenovergesteld aan is.

Ik vind dit boek hoogst onbelangrijk en saai en verre van eersterangs.

Het is alweer de ontwikkelingsgeschiedenis van een kind tot man. De schrijver vertelt ze zelf: teekent zijn omgeving, zijn groei, den oorlogstijd en den eersten tijd na den oorlog; maar beide laatste alleen in hun onmiddellijk verband met Philipp zelf en zijn naaste omgeving. Ik zal niet ontkennen dat zulk een ontwikkelingsgeschiedenis ook van een doodgewonen jongen uit een doodgewone burgerfamilie in een doodgewoon Duitsch stadje niet interessant kan zijn; maar in dit boek van Maler is ze dat niet geworden.

Het is alles even vlak en saai gebleven als het eerste 't beste Hollandsche kanaal. Hartstocht, conflict, zielestrijd zij zijn hier even onstuimig en onberekenbaar als zoo'n kanaalwater. Het boek laat den lezer ijskoud, interesseerthem niet, boeit hem niet. En al moge in teekening en typeering zonder twijfel talent schuilen, het is alles zoo ergerlijk minitieus, en gelikt-uitgewerkt tot in de kleinste details en de meest-gewone onbeduidendheden toe, dat een normaal mensch dat op den duur met geen mogelijkheid kan verdragen en met een zucht van verlichting het boek sluit, als hij het eindelijk heeft doorgeworsteld.

TÜGEL (Ludwig) LERKE. (136) Langen-Müller. München. 1936. 2.70 M.

Dit korte verhaal is vol van gebeurtenissen, die een al te schrijflustige tot het schrijven van een meerdeeligen roman konden verleiden. Lerke is een kind met mysterieuze achtergronden. Een wonderlijk noodlot drukt op haar leven en doet meerdere mannen om harentwil den dood vinden. Er is iets te veel van het geheimzinnige, iets te veel van het onbedwingbaar noodlottige, een zekere entourage die heidensch aandoet. Tügel verstaat overigens de kunst van het vertellen; de omlijsting van het verhaal is meesterlijk, sober en teekenend. Een boekje voor iedereen.

HANDEL-MAZZETTI (E. von) JESSE UND MARIA. (539). Kösel & Pustet, München. 4.80 M.

Bij gelegenheid van den 65sten verjaardag van Erica von Handel-Mazzetti heeft Kösel & Pustet het meesterwerk dezer schrijfster in een goedkoope uitgave toegankelijk gesteld. Er is destijds over dezen roman veel te doen geweest. Het is een gespierd stuk werk, iets als een gobelin dat den strijd tusschen protestant en katholiek in de Donaulanden voorstelt. Het wordt als Handel-Mazzetti's beste roman beschouwd. Slechts voor rijpere lezers.

ENGELSCH

WEST (Rebecca) THE THINKING REED (466) 8/6. Hutchinson & Co, London.

Van de romans, den laatsten tijd uitgekomen, is Rebecca West's „The Thinking Reed" een der best geschrevene. De stijl is buigzaam en verzorgd, voegt zich gevoelig naar de fijne wendingen van het onderwerp. De woorden zijn met zorg gekozen, zòò, dat de feiten, met hun détail-schakeeringen, nauwkeurig worden weergegeven, terwijl ook de gedachte, de motieven, die aan de feiten ten grondslag liggen en deze hun zin verleenen, er aanvoelbaar door vertolkt worden. Qua constructie, stijl, woordkeus, is op dezen roman weinig aan te merken. Men is echter na lezing geneigd zich af te vragen of de voortreffelijkheid dezer talenten aan geen bevrediggender onderwerp en een van dieper zin, besteed had kunnen worden. Het verhaal speelt in de kringen der hoogst gefortuneerden; het hoofdthema is het huwelijksleven van een schatrijke Amerikaansche en een dito Franschman. Het probleem, waartegenover hun levens gesteld worden, is nogal on-

REBECCA WEST

gewoon; menigeen zou waarschijnlijk weinig bezwaar hebben het te bevechten. Isabelle en Marc zijn n.l. te rijk. Hun te groote rijkdom is oorzaak dat zij een leeg, futiel leven leiden; met hen voert de schrijfster ons binnen in de kringen der gefortuneerde nietsdoeners, die hun frivool, beuzelachtig bestaan verslijten in luxe badplaatsen. Dat een dergelijke levenshouding, hoe gekunsteld en geforceerd zij ook schijnt gesteld, tot een werkelijke tragedie kan leiden, toont de schrijfster overtuigend aan. Een auteur van minder talent zou hier stellig gefaald hebben. Rebecca West heeft de mentaliteit dezer menschen aangevoeld; door haar psychologisch kunnen heeft zij hen zoo sterk tot leven gebracht, dat zij den lezer, — mij dunkt, haast tegen zijn zin in — toch interesseeren. Iets minder zorg is besteed aan de bijfiguren; eenige daarvan naderen het caricaturale. Over het geheel waast een lichte ironie; trouwens, ook door een hoofdaccent te leggen op een tragedie in Isabella's bestaan toont de schrijfster meer bepaald haar afwijzende houding tegenover het leven der beschreven kringen. Daardoor verkrijgt de roman eenige moreele waarde, zij het dat deze toch negatief blijft.

Door haar voortreffelijk schrijftalent heeft Rebecca West haar roman gered; maar het behandelde probleem is eigenlijk zoo zeldzaam, de menschen en hun materieele omstandigheden zijn, in den grond, zoo weinig belangrijk, dat het, zooals hiervoor al werd opgemerkt, jammer is, dat de schrijfster zich geen thema heeft gekozen dat dieper van zin is, en meer algemeen menschelijk.

De lezing moet beperkt blijven tot volwassenen, van geestelijk behoorlijke ervaring.

AMERY (Bridget) WHITE HORSES RIDE HOME. (299) 7/6. George G. Harrap & Co, Ltd. London.

Bridget Amery is een Australische schrijfster, die met dezen roman haar debuut doet. Zooals dat meer bij eerstelingen van auteurs pleegt te gebeuren, heeft zij, blijkens het levensbericht op den omslag, veel autobiografisch materiaal in haar roman verwerkt. Evenals de schrijfster studeert de heldin, Patricia Stewart, muziek, ze gaat daarna in het varieté-artistenleven, maakt een tour door Nieuw-Zeeland en vestigt zich tenslotte in Engeland. Voor een eerste product is deze roman opvallend vlot geschreven, en in het, over het algemeen interessante, verhaal zijn meerdere gedeelten aan te wijzen, die artistiek naar het leven zijn gecopiëerd. Treffend, zonder een te veel aan sentiment, wordt Patricia's armoede-bestaan in Londen beschreven; haar leven als varieté-artiste, zooals dat geleefd wordt in de steeds wisselende provinciale „boarding-houses" is zeker met talent tot uitdrukking gebracht.

Zielkundig is de ontwikkeling niet zoo sterk. Richard Vane, de grillige acteur, Patricia's echtgenoot, is een aannemelijke figuur, maar hij leeft niet van binnen uit; Patricia's houding tegenover hem wanneer zij weet door hem bedrogen te worden, is eigenlijk onverklaarbaar; de motieven, waarop zij, godsdienstloos opgevoed, zich tot het jodendom bekeert, zijn niet overtuigend uitgewerkt.

Voor de lezing wordt eenig voorbehoud vereischt.

WAUGH (Evelyn) A HANDFUL OF DUST. (242) R. M. 2. The Albatross Library - Hamburg.

ADAMS (Herbert) THE BODY IN THE BUNKER. (283) R. M. 2. The Albatross Library - Hamburg.

BENSON (Stella) MUNDOS (297). Tauchnitz Edition - Hamburg.

Aanvankelijk staat men eenigszins vreemd tegenover Waugh's roman: het leven van een middelmatig man uit de „upper middle class," gezien tegen den achtergrond van Londensche milieus, van het leven op het Engelsche platteland en van dat in het Braziliaansche oerwoud. Het lijkt een verhaal van beuzelachtig levensgedoe, dat de zeer verzorgde compositie van den

auteur niet rechtvaardigt. Tot al lezende blijkt dat Waugh een bittere satire in zijn roman heeft verwerkt: het geluk van een eenvoudig man wordt eerst verwoest door zijn lichtzinnige vrouw, die hem met een vriend bedriegt, onder het neutraal glimlachen van een kring wederzijdsche kennissen, die dit gedoe als volkomen normaal beschouwen, en in wie het niet opkomt een poging te doen het geluk van den echtgenoot te redden. Daarna wordt de man, wanneer hij, na te late ontdekking van het bedrog om zijn huwelijksgeluk nog te redden, met een ontdekkingsreiziger naar Brazilië reist, de prooi der bewoners van het oerwoud.

De methoden verschillen, maar de vraag is wie eigenlijk meer „savages" zijn, de kringen van hyper-beschaafde, immoreele societylieden, of de onbeschaafde oerwoudbewoners. De satire van dezen Katholieken auteur (Waugh ging in 1930 tot het Katholicisme over) is zoo door en door vlijmend en meedoogenloos dat het levensverhaal van den ongelukkigen Mr. Tom Last haast pijnlijke lectuur is geworden.

„The Body in the Bunker" is een vlot en niet te zakelijk vertelde detectivestory, die zich voor een deel op de golflinks afspeelt. De ontknooping is verrassend en zal zelfs wel door de meest geroutineerde lezer niet zijn vermoed.

De einde 1933 overleden schrijfster Stella Benson heeft als laatste werk „Mundos" nagelaten, een roman, die bij haar dood voor twee derde deel voltooid was. Een teleurstelling dus voor den lezer die „nieuwsgierig is naar den afloop". Te grooter daar het verhaal juist ophoudt waar de verschillende draden het meest gecompliceerd in den knoop zitten. Dit is natuurlijk een beduidend bezwaar; toch is deze roman van het leven op Mundos, een door de schrijfster gecreëerd eiland, dat tot de Engelsche bezittingen behoort, het lezen waard, door het talent waarmee hij geschreven is. Stella Benson zag de menschen met groote verstandelijke scherpte; zij was drukkend-cynisch, maar zag bijwijlen ook schoonheid in het leven; door haar verhalen trilt emotie, zij zijn varieërend in stemmingen, die toch beheerscht blijven; door dit alles fascineeren zij. Ook „Mundos", ondanks de onvolledigheid. De lectuur van Bensons roman is alleen geschikt voor ervaren volwassenen, die een scherp onderscheidingsvermogen bezitten.

CRUSE (Amy) THE VICTORIANS AND THEIR BOOKS. (444) 12/6 George Allen & Unwin Ltd. London.

Miss Amy Cruse heeft een werk geschreven over lezers en hun boeken in het Victoriaansche tijdvak, op een wijze, die hoogen lof toekomt. Op prettigen causerietoon, die aan de wetenschappelijkheid van het boek niets afdoet, vertelt zij van de godsdienstige, sociale en litteraire stroomingen in Engeland gedurende de tweede helft der 19e eeuw, van bekende of geliefde auteurs, vooral van den smaak en geestelijken toestand der verschillende lezerskringen van dien tijd, en allerlei typische bijzonderheden, welke invloed hebben geoefend op bepaalde auteurs bij het schrijven hunner romans. Een interessant boek voor bibliophielen.

BRAND (Max e. a.) MY BEST WESTERN STORY. (508) 5/. Faber & Faber Ltd. London.

De bundel „My Best Western Story" bevat zestien korte verhalen, spelend in de cowboy districten van het westen der Vereenigde Staten. De populairste schrijvers in dit genre hebben de verzamelde stories als het beste van hun productie aangewezen. De romantiek der „wild-west" verhalen is van een speciaal gehalte: zij manoevreert op paardenruggen, amuseert zich uitstekend in een knallend revolvergevecht, en vindt haar climax in het redden van belaagde onschuld. Het laatste is althans een te apprecieeren goede eigenschap, waaraan het andere lectuur wel eens mangelt. Met bewonderens-

waardige vindingrijkheid hebben de auteurs dezer verhalen overigens variaties in hun thema weten te brengen. Wie, ter afwisseling, eens met deze helgekleurde romantiek wil kennismaken, vindt in dit boek een collectie vertellingen, die tot de beste van het oeuvre behooren.

LAMBOURNE (John) SQUEEZE. A TALE OF CHINA. (318) 7/6 John Murray London.

John Lambourne bezit de kwaliteiten, vereischt voor een schrijver van amusementsromans. De avonturen zijn talrijk en meest niet al te onwaarschijnlijk; ze zijn zoodanig gegroepeerd dat de spanning niet verslapt, en de stijl is, in overeenstemming daarmee, levendig.

In „Squeeze" worden de avonturen verhaald van een Engelschman, die, in Hongkong en in het Chineesche binnenland, verward raakt in allerlei intriges. Diep gaat de auteur niet; hoogstens bevat het verhaal een waarschuwing hoe een Europeaan in het Oosten niet moet leven.

Ontspanningslectuur voor volwassenen.

BOEKENSCHOUW

BERRINGTON (John S.). BEELDEN UIT HET RIJK DER VISSCHEN. (105) *f* 0.80. Met teekeningen van F. E. Spiering. Noorduyn en Zn. Gorinchem.

Als de visschen eens aan het woord mochten komen zou het er waarschijnlijk mooi uit zien! De schrijver geeft ons hier een idee er van op rijm. Het is een keurig uitgegeven boekje met geestige humoristische versjes en aardige platen.

BALEN (W. J. van). DE GELUKZALIGE EILANDEN. (183) *f* 1.50. Geillustreerd. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

In deze aantrekkelijke en handige reisgids worden alle bijzonderheden van de Canarische eilanden, de Azoren en Madeira door dezen expert op dit gebied met kennis van zaken en enthousiasme beschreven. Voor hen die deze heerlijke oorden gaan bezoeken een onmisbaar boekje.

GREY GRAHAM (Z. H. Exc. H.) WAT IS GELOOVEN! Uit het Engelsch vertaald door Dr. C. F. X. Smits. (125) *f* 0.40. Boekhandel St. Willibrordus, Uden.

De Engelsche prelaat heeft een boekje geschreven dat voor Katholieken nuttige lectuur bevat, maar dat toch op de eerste plaats bestemd is voor andersdenkenden die zich serieus voor het Katholicisme interesseeren. Het bevat zoowel verklaringen van belangrijke geloofskwesties als een apologie; het is glashelder geschreven, en stelt geen te hooge eischen aan bestaande geloofskennis.

Als propaganda-lectuur staat het werkje ver boven andere producten van gelijke strekking.

VLOEMANS (Dr. Antoon) DE ZIN VAN HET LEVEN. (119) Leopold 's Gravenhage, 1936. *f* 1.90 en *f* 2.90.

De zin van het leven, die dit werk verdedigt, ligt in het humanisme: de keuze van den mens voor zich zelf en tegen God. Dus absoluut geen lectuur voor katholieken.

Moderne Chineesche poëzie

door JOS. PANHUYSEN.

Men moet een Chinakenner zijn, geloof ik, om niet verbijsterd te worden, alleen reeds bij het hooren van den naam van het rijk van het Midden. Als men aan zijn geschiedenis denkt, raakt men verward in de opeenvolgende dynastieën, in de eeuwige invallen van barbaren met steeds verwarrende namen, denkt men aan zijn tegenwoordigen toestand, een toestand van revolutie en omwenteling, die nu al meer dan twintig jaren duurt, dan is men geneigd te meenen, dat Londrès dezen toestand zeer goed kenschetste met den titel van zijn reportagewerk: „La Chine en Folie", maar evenmin als dit boek, helpt deze titel om de verwarring in onze geest te verminderen.

Bovendien hebben we den laatsten tijd zeer veel over China gelezen, in de krant natuurlijk bijna elken dag, maar daar niet alleen, ook in de romans, wat onze verbijstering nog vermeerdert, niet omdat romans bepaaldelijk tot de verduistering van ons verstand zouden bijdragen, maar omdat romans, speciaal die over China, tegenwoordig, in onze herinnering althans, nauwelijks van krantenlectuur zijn te onderscheiden; bij lezing blijken ze alleen wat meer gepeperd.

Moderne Chineesche poëzie lijkt daarom op het eerste gezicht bijna iets onmogelijks, poëzie immers, al wordt dit niet algemeen ingezien, is ordening, is verheldering, is doorgaans het tegengestelde van verwarring, zij kan accidenteel tot een verbijstering leiden, maar deze is dan eerder een gevolg van overmaat aan helderheid dan van een tekort daaraan, poëzie heeft weinig met omwentelingen en barbareninvallen te maken, direct revolutionnaire poëzie is de beste niet, poëzie eischt stilte en toegewijdheid, die men in een rijk van verdwazing niet bestaanbaar zou achten.

China, ook het China van nu, is klaarblijkelijk echter anders dan de Europeaan, steunend op zijn goed ingelichte kranten en zijn nog zakelijker ingelichte romans, meent. Politiek en economie zijn op deze aarde voorname zaken, zelfs de romanschrijvers, door een ongewoon ontzag voor de letterlijke nauwkeurigheid bevangen, begrijpen dit thans. Gelukkig zijn er echter nog menschen, die wat absoluter georiënteerd zijn en als men het goed beschouwt is het toch eigenlijk geen wonder, dat men die ook nog vindt in China. Want reeds honderden van jaren was China bij uitstek het land der poëzie. Van de eenvoudige, onmiddellijk het hart treffende balladen uit de Shi King, duizend jaar voor onze jaartelling, tot de hooge, artistieke schoonheid der Tjang dichters, als Li Tai Po en Toe-Foe, de verfijning der Soeng poëzie, en de poëzie in proza van de Ming periode toe, voortgezet zelfs onder de Mandsjoes, is een traditie geschapen,

die met geen andere poëtische literatuur ter wereld vergeleken kan worden, zelfs wij Europeanen, die slechts een klein gedeelte van dat werk en dan nog alleen maar in vertaling kennen, kunnen dit inzien. Dit traditioneele element lijkt ons zelfs zoo sterk, dat we in het begin haast geen verschil zien in de verschillende perioden. Maar zelfs nog voor we de ontwijfelbaar bestaande verschillen en schakeeringen ontwaren, worden we reeds getroffen door de puurheid dezer verzen en verhalen. Het Chineesche gedicht kan philosofisch zijn, maar het is dat welhaast nooit op de eerste plaats, het is op de eerste plaats een benadering van dingen, karakters en gemoedstoestanden in hun individueele waarachtigheid, een benaderen, een dichterbij komen, een voor oogen stellen. Er zijn in de Chineesche poëzie verzen, die men karakteriseert door aan te geven, dat ze met een ruk ophouden, zooals het volgend gedicht van den Soeng dichter Ou-yang-Hsioe:

In het voorjaar, bij avond,
weegt een enkel uur
meer dan veel goud;
als in 't donker de bloemen geuren
en achter de wolken, half schuil,
de maan verschijnt;
als vaag muziek aanvleugt
vanuit de feestzaal ginds
en in de tuinduisternis,
ergens, opeens,
een hangmat schommelt.

De vertaling van dit gedicht is zeer zeker niet buitengewoon, maar toch kon men erin bemerken, dat het vers inderdaad met een ruk ophoudt en dat het voornaamste eerst begint, als het uit is; enkele aanduidingen leiden ons in tot het uur van den voorjaarsavond, maar eerst bij het schommelen van de hangmat worden we volkomen onttrokken aan den eigen tijd en staan we in de tuinduisternis. Het gedicht heeft er ons naar toe gebracht, de benadering is voltrokken. In de oudere Westersche literatuur is iets dergelijks betrekkelijk zeldzaam, het is waarschijnlijk daarom dat de Chineesche poëzie van vroeger tijden voor ons gevoel reeds vrij modern is in haar buitengewone suggestiviteit, het vermogen om tusschen de regels en daarna het verzwegene als vanzelf te doen opstijgen in een pregnantheid die geen omschrijving, hoe woordenrijk ook benaderen kan. Reeds in de zeer oude verstkunst van de T' ang periode is er die lust in schakeering in, die alleen aan rijpere beschavingen eigen is en uitkomt op een verfijnde eenvoud.

Alweer vraagt men zich daarom af, is moderne Chineesche poëzie nog wel mogelijk, zelfs afgezien van de huidige omstandigheden; kan deze traditie nog gevolgd worden? Het schijnt onloochenbaar, dat de poëzie in den tijd van de Mandsjoes inderdaad verstard was geraakt, dat men werkelijk goed be-

schouwd slechts herhaalde, vlot misschien, maar met minder vuur wat men over voorjaar en najaar, over plant en dier, over droom en werkelijkheid, over vreugde en smart en liefde en moed in een niet te overtreffen volkomendheid geschreven had. De binnendringende Europeesche invloed, de revolutie, de wereldoorlog en diens gevolgen maakten daaraan een einde, het scheen een oogenblik dat de traditie zou verbroken worden, ongekende gebieden wat het geestelijke betreft schenen te worden geopenbaard, een begeestering voor het nieuwe brak bij veel jongere intellectueelen door, en in die eerste verbijstering wilde men werkelijk afzien van het klassieke, de jongeré dichters schreven niet meer in de taal der ouden, maar in de volkstaal in het Pai Hoea. Dat doen ze nog, Westersche invloeden zijn er, ze worden niet ontkend, maar ze blijken toch veel minder dan men in den beginne meende.

Zoo is de poëzie, die Harold Acton en Ch' en Shih-Hsiang in het Engelsch vertaalde zonder twijfel Chineesch en modern te noemen, ze is zelfs veel Chineescher dan de Chineezen, die ze dichtten waarschijnlijk denken. Nog altijd is een oproepen van een voorjaars- of een najaarsstemming geliefd en al zijn de middelen anders, het resultaat is even verfijnd, luister maar naar het begin van deze „Dreams in Autumn" van T'ai Wang Shoe;

The Bell of the distant shepherdess
Shakes the light leaves down.

In autumn leaves are light;
They are the love of a shepherdess . . .

Toen men begon te schrijven in de volkstaal was men veel Europeescher, een zeker vaag humanitarisme, zooals dat bijvoorbeeld tot uiting kwam in het Duitsch expressionisme, kon men ook vinden in het Pai Hoea, maar men is daar wel heel snel van bekeerd, de gelijkenis met de Westersche poëzie is nu niet meer terug te brengen tot navolging van Fransche of Engelsche voorbeelden, maar eerder tot een overeenkomst in standpunt. De Europeesche literatuur heeft in de laatste eeuw de Chineesche achterhaald, ook de Europeesche poëzie is voor het probleem komen te staan, of ze nog mogelijk was. Het publiek, dat weinig verzen meer leest, bemerkt zooiets niet, het bemerkt als het toevalligerwijze van moderne verzen kennis neemt, dat deze moeilijker zijn geworden, en welbeschouwd ook prozaïscher, wat de stijl betreft. Een vers bijvoorbeeld uit „Stabielen en Passanten" van Pierre Kemp is van alle pathos en rethoriek vrij, louter mededeelend, wat de stijl betreft, inderdaad prozaïsch, maar de inhoud is buitengewoon poëtisch, poëtischer dan zeer veel zoetvloeiende of stylistisch heviger bewogen oude lyriek. Het is ook doorgaans niet onmiddellijk bij een eerste lezing geheel te vatten. Men kan zich moeilijk een Limburgscher vers denken dan die korte

gedichten van Pierre Kemp en toch lijken deze op het werk van zijn Chineesche confraters, ook hier heeft men een zeer sterk poëtisch zien, fijn genuanceerd maar toch nuchter mededeelend. Eenzelfde verschijnsel kan men opmerken bij den te weinig gelezen, zeer Franschen dichter Max Jacob, naar mijn meening een grooter dichter dan zelfs Paul Claudel, bij Cocteau, bij Fargue, bij de beste Engelsche Imagisten als bijvoorbeeld H. D.; en bij T. S. Eliot.

Deze wijziging in den vorm en in den inhoud, die vrijwel onafhankelijk van elkaar, naar ik geloof, in het Uiterste Oosten en in het Westen in overigens zeer verschillend werk waar te nemen valt is natuurlijk verklaarbaar. Maar deze verklaring schijnt toch niet erg gemakkelijk te zijn, meestal wordt bij een bespreking van moderne poëzie de eigenlijke kwestie buiten beschouwing gelaten, en het is wel merkwaardig dat in een aanhangsel van den hier besproken bundel een Chinees Lin Kêng, een beschouwing geeft, die zoowel voor China als voor Europa en voor Amerika gelden kan, en het essentieele helder uiteenzet.

„De contemporaine dichter," zegt hij, „heeft veel te lijden gehad van de apathie en het scepticisme van het lezend publiek, door wier schuld de poëzie zoozeer is geïsoleerd, dat niemand er meer iets van weet; er zal echter een dag komen, dat ditzelfde publiek vriendelijk en opgetogen tot hem zal worden gebracht. De nieuwe poëzie bestaat uit nieuwe stemmingen en emoties, op een nieuwe wijze geuit. Met al deze zaken is het publiek echter zoo weinig vertrouwd, dat het weigert iets begrijpelijks in hen te vinden. Men zou daarvoor immers meer of minder lang na moeten denken. Dit verklaart waarom de nieuwe poëzie de reputatie heeft gekregen duister te zijn. Vandaar dat de dichters, om de lezers de nieuwe poëzie te doen erkennen en waardeeren, het noodig vinden de meest directe woorden en regels te gebruiken. Ongelukkig echter is de beteekenis van woorden doorgaans noch direct, noch eenvoudig: een enkel overdreven woord kan onmiddellijk een heel leger van verwarringen in den geest van den lezer oproepen; een enkele overdreven versregel kan het oorspronkelijk beeld van den dichter geheel vernietigen. Door zooveel moeilijkheden omgeven ziet de schrijver zich wel gedwongen zoo weinig mogelijk woorden te gebruiken en het resultaat is, dat het gebruikelijke verklarende en verbindende gedeelte wegvalt. Dat kan op het eerste gezicht wel onsamenhangend lijken, maar slechts door zulk een verkorting der methode kan de eenheid van het geheele gedicht worden bereikt. Deze eenheid kan echter slechts worden ontdekt door behoorlijk en goed na te denken en het gewone lezende publiek gevoelt nauwelijks eenige neiging om zijn energie daartoe aan te wenden. Daarom zal de nieuwe poëzie nooit populair worden tot op den dag, dat haar nieuwe uitdrukkingswijze langzamerhand vertrouwd

blijkt, of tot haar inhoud het publiek niet langer zoo vergezocht en duister voorkomt. Ik twijfel er echter geen oogenblik aan, dat poëzie, die nu nauwelijks verstaanbaar schijnt eenmaal op haar juiste waarde zal worden geschat."

Lin Kêng zegt het, zooals men ziet onomwonden en duidelijk en hij is hoopvol gestemd, want al het onbekende wordt eenmaal vertrouwd, al het nieuwe wordt eenmaal gekend als het oude, in een andere relatie gezien. Ook Lin Kêng immers dicht over het voorjaar, evenals honderden Chineezen voor hem, er is iets eeuwenouds in het oogenblikkelijke, want het oogenblikkelijke heeft iets eeuwigs, maar het oogenblikkelijke is toch telkens een weinig anders, waardoor het zijn oorspronkelijkheid bewaart, waardoor het poëzie blijft. Men kan nauwelijks een beter illustratie van Lin Kêng's uiteenzetting geven dan zijn eigen gedicht „The Heart in Spring":

> The heart in spring's like a green wilderness.
> Casually I wander out of doors
> Pretty things everywhere to be picked,
> Young girl's heart cannot be told.
> Raindrops oft from heaven falling
> But not on any articular person.
> Folk in the streets always take an umbrella,
> And encounters in tramcars are not acquaintances
> And for no one particular eyes are ablaze
> While the wet peach-petal's flushed with rose.
> The slanting raindrops strike the tramcar-window.
> In the south, a rainy day — that's ecstacy!

De oerbron van deze poëzie is oud, het is „le grand électrique" van Max Jacob, het is „ecstacy", maar de verhouding tot het voorjaar is modern, het oude gevoel zou zich concentreeren op een zaak of een persoon, het nieuwe concentreert zich niet, het blijft zwevend, het overspant meer, het is „for no one particular" alles gebeurt „casually" geen beperkende „acquaintances" maar vrij latende „encounters" treft men. Tijd en ruimte in deze moderne gedichten zijn niet meer zoo afbakenend, het verledene en het verwijderde kan er plotseling als het oogenblikkelijke en het aanwezige verschijnen, zooals bijvoorbeeld in het prachtige gedicht van T'ai Wang Shoe „The Deeply-closed Garden", de verhouding tegenover de eigen jeugd is gewijzigd, zooals bijvoorbeeld blijkt uit regels als de volgende van Hö Chi-Fang:

> But where are those tiny arms that reached
> After the chirps of crickets in the meadow?
> Where are the pipings of my little playmates
> That shrilled above the tree-tops into the blue?
> This vast domain of childhood under my feet
> Stained with the dust of alien lands
> Becomes so lamentably small.

Er is in deze verzameling een rijkdom van nieuwe relaties tot mensch en dier en natuur, die men niet alle kan aanwijzen, zij

behooren ontdekt te worden. Wie zich echter aan de ontdekkingsreis waagt zal worden beloond in een schoon en sappig en bloeiend land, een land van wonderen en werkelijkheden, hij zal immers poëzie vinden, die modern is en Chineesch.

Harold Acton and Ch'en Shih-Hsiang: Modern Chinese Poetry, bij Duckworth, Henrietta Street 3, Londen uitgekomen met een zeer belangwekkende inleiding en verschillende biografische gegevens; om een enkel vers niet voor al te jeugdige personen geschikt.

BOEKENSCHOUW

HECKE (Firmin van) GEDICHTEN. (98) „De Sikkel". Antwerpen, 1936.
In deze verzen wordt een leven in lyrische ontboezemingen gevolgd, zelden wordt men gehinderd door grove smaakfouten, nu en dan wordt zelfs een waardeerbare pathetiek bereikt, soms treft men een goede vondst, als in het vers dat begint: De zondagtafel staat gedekt; maar men wordt over het geheel toch te veel herinnerd aan andere grootere stemmen, het is doorgaans te veel navolging. Om een enkel vers, alleen voor volwassenen.

KROONENBURG O.F.M. (E. van) HIER EN VERAF (85). Leyter-Nypels, Maastricht 1936.
Het bezwaar tegen dezen bundel is, dat hij wel verzen, maar geen poëzie bevat. Ondanks het geleidebiljet van Pater Lohuis lijkt ons dat een beslissend bezwaar.

KIJZER (Max) HONDERD KWATRIJNEN. A. W. Bruna, Utrecht, 1936.
Kwatrijnen zijn een eigenaardig soort verzen. Omar Khayam schreef ze, hij werd voor West Europa, nadat Fitzgerald hem vertaalde, een traditie op zich. Max Kijzer volgt de traditie, hetgeen niet zeggen wil, dat zijn toch niet zelden treffende verzen, iedere persoonlijkheid zouden missen, de tweespalt tusschen vleesch en geest weet hij nu en dan zonder twijfel in beeld te brengen; het kwade haalt daarbij echter nogal vaak en nogal gemakkelijk de overwinning, wat de bundel tot voorbehouden lectuur maakt.

CRAENE (B. de) ZIJ DIE ZWIJGT. (64) Claeys-Verheughe, Gent, 1935.
Dit is een leven van Maria in verschillende dichterlijke tafereelen, de meeste der strofen zijn verbonden door een keerrijm, dat op den duur zeer eentoonig werkt, het is niet onaardig ineengezet, maar het is geen groote poëzie.

THORBECKE. BRIEVEN AAN ZIJN VERLOOFDE EN AAN ZIJN VROUW (164) *f* 2.25 en *f* 3.25. Meulenhoff, Amsterdam, 1936.
Dr. N. Japikse heeft uit het familie-archief der Thorbecke's een aantal brieven van den staatsman gepubliceerd, niet met wetenschappelijke doeleinden, doch tot kenschetsing van den schrijver en tot genoegen van den lezer. Het is een willekeurige selectie die aan de eigen doelstelling der uitgave had te beantwoorden. Men leert hier de teere, gevoelige zijde van den in wetten en politiek verstrakten leider kennen.

De Kruisvaarders

door Prof. Dr. OTTO FÜRST DE BATTAGLIA.

Als niet alles bedriegt: dus de zin voor echte, groote historische schrijvers, voor een tegelijk waarachtig nationaal en algemeen-menschelijk werk nog niet bij het groote publiek verdwenen is, en een werkelijk edel volksch boek van meest volmaakte vertelkunst op lezers in alle lagen en landen nog rekenen kan, — dan zal aan den nieuwsten roman van Zofja Kossak[1]) een wereldsucces te beurt vallen, dat enkel met dat van den haar geestelijk verwanten voorganger, Henryk Sienkiewicz vergeleken kan worden.

Sinds meer dan een decennium heeft deze Poolsche schrijfster de immer stijgende opmerkzaamheid op zich getrokken. Haar eerste optreden wekte onmiddellijk beslissenden indruk. Als een rijke, evenwichtige persoonlijkheid, als een geboren vertelster deed zij haar intree in de litteratuur. De captiveerende schildering van de „Pozoga" (Laaiende Brand), van den bolsjewistischen storm over de vroegere Oost-poolsche provincies, waar Poolsche adelsgeslachten meerdere eeuwen onder de vreemde overheersching de trotsche resten van Westersche cultuur overeind hielden, van dit wonderlijke en toch maar weinig gestileerde dagboek, dat tegelijk een triomfantelijk, van hartstocht kloppend strijdschrift was tegen de kommunistische barbarie: niemand minder dan Joseph Conrad heeft het door zijn Engelsche vertaling voor Europa willen openstellen. Het wacht tot op heden op vertalers in andere talen. In Polen zelf veroverde het voor de schrijfster definitief een eereplaats.

Reeds openbaarden zich in dit hedendaagsch werk bij Zofja Kossak haar historische zin, haar van vaderszijde meegekregen waarnemingsvermogen en kleurig beeldend talent, haar aanvoelingsinstinkt van vreemde werelden, haar onverwoestbare humor, die wel niet — als de bijtende satyre — met het grauwe speelt, maar ook niet in het grauwe ondergaat, haar begrip voor het primitieve der wilden, van den oertijd, van het volk en van de kinderen. Reeds in dit haar eerste verhalend proza is zooveel waarheid, is een enkel lichtelijk van artistieke vormgeving overstraald realisme; reeds dan blijken haar kernachtig, resoluut Godsgeloof, haar waarachtig Christelijk sentiment, haar moedig optimisme, dat evenwel van alle zoetelijke versluiering of verdoezeling der werkelijkheid mijlenver verwijderd blijft. Al deze uitnemende eigenschappen vinden we terug in de historische vertellingen, die met verheugende regelmatigheid van 1922 tot 1930 gepubliceerd werden. Onder deze is er niet een, die niet een behoorlijk niveau haalt en zijn meerdere meesterstukken. Bovenal munt de groolsche schildering uit van het oude

---

[1]) Zofja Kossak: Krzyowcy. Poznan, Ksiegarnia sw. Wojciecho. 1936. 4 Deelen.

Polen; van den tijd, die tegelijk de diepste vernedering en de hoogste macht is, de beginnende zeventiende eeuw, de dagen van „De gouden Vrijheid". (Zlota wolnose. 1928).

Een bijzondere bekoring gaat uit van de eigenaardige legenden „Dwazen van God" (Szalency Bozy, 1929), innerlijk verwant met de geschiedenis van „Een vrome misdaad", de roof van een mirakeleus Madonnabeeld (Beatum Scelus, 1924) en de aantrekkelijke biografie van den H. Stanislaus Kostka „Uit Liefde" (Zmilosci, 1926). In de vier novellen van „Grooten en Kleinen" (Wielcy i mali, 1927) beweegt de schrijfster zich in tijdvakken, die haar het best liggen en waarmee zij het meest vertrouwd is: de late Middeleeuwen en de Barok der zeventiende eeuw. Zij verraadt hier ook haar sinds immer verinnigde verbondenheid met haar nieuwe vaderland, Silezië, dat bij haar de plaats is gaan innemen van het verloren land der Kindschheid in het nu Sowjetrussische Oosten. De Silezische Middeleeuwen vormen het tooneel van „Het Slagveld van Liegnitz" (Legnickie Pole, 1930. Vertaling door schrijver dezes in 1931 verschenen bij Kösel & Pustet), waarin alle hoofdmotieven van Zofja Kossak terugkeeren: Oostersche barbaarschheid van het Mongolen-leger tegen het tweedrachtige en futlooze Westen, het probleem der heiligheid midden in de wereld, kooplui en helden, drift en wet, heidensche resten en christelijk geloof, oeroude overbeschaving en kinderlijkrauwe menschelijkheid, volksgewoonte en volkswaan, de roep van het leven en de trek naar den dood.

Het is opmerkenswaard, want dit feit schijnt me in de persoonlijkheid van de schrijfster te wortelen, dat haar — gelijk andere innerlijk verwante auteurs, als b.v. de Oostenrijksche Enrica von Handel-Mazzetti, contemporaine romans steeds mislukt zijn. Zoowel de doorsnede door het hedendaagsche Polen „De huidige Dag" (Dzien dzisiejszy, 1931), alsook de sociale aanklachten bepleitende kindermisdaadgeschiedenissen „SOS" (1934) zijn van een roerende onbeholpenheid; zij verdragen het niet, zij het ook maar 'n oogenblik naast de getrouwe schetsen van het Poolsche heden van b.v. Rygier Nakowska of Pernynski, geplaatst te worden.

Heel anders staat het met haar reisschetsen. Het Silezië-boek „Onbekend Land" (Nieznany Kraj, 1932) moge politiek aanvechtbaar zijn, de Palestijnsche indrukken „Op Pelgrimstochten" (Patniczym szlakiem, 1933) mogen elken opbouw missen: toch zijn deze boeken boeiende, dichterlijk geziene getuigenissen van een bewust doorleefden tocht door landen, die met het land eener dichterziel door geheimzinnige, innig-innerlijke betrekkingen verweven zijn. Uit deze beide gebieden van haar dagelijksche werkelijkheid en haar feestelijke droomen — die zich door haar bezoek aan de Heilige Plaatsen deels vervuld, deels vervluchtigd hebben —, uit alles, wat Zofja Kossak als christen en als mensch, als denkster en kunstenares beleefd en geleden, ervaren en erkend heeft, is in vijfjarigen arbeid de grootsche epopée ontstaan, die hier voor ons ligt.

Opnieuw worden in deze vier boekdeelen van ten naastenbij 1400 bladzijden de albeheerschende vragen naar den zin en den inhoud van dit, ons aardsche leven gesteld, staat het probleem van het Christenbestaan in onuitputtelijke veelvoudigheid voor ons. Opnieuw wordt het eeuwige in een tijdsche omlijsting gezet en in de meest passende, die er ooit was: het tijdperk der kruistochten.

Wij zien den kleinen mensch een verheven, de verhevenste idee nastreven en in zijn heerlijk streven toch nog falen. Wij zien, dat zelfs het schoonste, het beste en het reinste hierbeneden niet onbesmet kon blijven. Maar ook, dat in het meest ellendige en boosaardige de goddelijke vonk verborgen zit, dat ook de geringsten en de laagsten tot opwaarts in staat, daartoe geroepen zijn. Deze grondstelling, die overtuigend verwerkt door de feiten zelf bevestigd wordt, beantwoordt volledig aan deze tweevoudige christelijke, kerkelijke opvatting: van de anima naturaliter christiana en tegelijk van de evenzoo natuurlijke neiging in den mensch tot het kwaad.

De Kruistochten, en bizonderlijk de Eerste Kruistocht, die het thema vormt van Zofja Kossak's roman, zijn zoowel een symphonie van ondeugden, van afschuwelijkheden en van de gemeenste hartstochten geweest, ondanks en ten schande van het hooge doel, waarvoor zij streden, als ook een keten van groote, prijzenswaardige, hooggestemde daden, die door vaak erbarmelijke menschen volbracht zijn geworden. Niets menschelijks en niets dierlijks is dit werk en zijn uitvoering vreemd. Daarom zoekt de schrijfster op deze wereld en zelfs in tijden van godsdienstige bezieling, geen engelen, daarom vindt zij op aarde zelfs temidden der schandelijkste wandaden geen duivelen, — maar zij weet en belijdt het: „Op de wereld zijn geen goede of slechte menschen, maar allen zijn goed of slecht naar de omstandigheden". Daarmee is het heidensch determinisme afgewezen, dat ons van de uiteindelijke beslissing ontrooven zou, daarmee is voor die beslissing een verzachtende factor ingelegd, terwijl toch weer onze verantwoordelijkheid niet wordt weggenomen. Zelfs in de meest gevaarvolle omstandigheden blijft ons onze vrije wil.

Dit nu is de geschiedenis der Kruisvaarders, van hun leiders en verleiders, van hun offers en van hun tegenstanders, zooals deze allen temidden van goede en kwade belevenissen aan zich zelf en hun bedoelingen zich bewust worden. Monsterlijkheden voltrekken zich als gevolg van den heiligsten oproep, die een van God vervulde Paus ooit tot de Christenheid heeft gericht. En toch is deze tragedie uiteindelijk een divina comedia, — want zij eindigt in een zegenrijke daad: zij verbindt het Oosten en het Westen, die sindsdien niet meer te scheiden zijn; zij heeft daarenboven den enkeling gelegenheid geboden — al was 't in een zeldzaam uur van genade — in den dienst van de groote idee zich op te heffen. Zij heeft de in hun alledaagsche arbeidssleur verzonken handwerkslui en de in de genieting hunner econo-

mische vrijheid onbewust voortlevende adellijken tot een gemeenschappelijke bezinning op de hoogste en laatste goederen geprikkeld.

Voor het heden geldt: „De volstrekte onverschilligheid, die onze christelijke samenleving met betrekking tot het Heilig Graf kenmerkt, bewijst ten duidelijkste, hoezeer Christus heeft opgehouden voor haar een levensechte werkelijkheid te zijn, hoezeer Hij geworden is tot een Mythos en een kultusbegrip." Toen luidde het: „Deus le volt, God wil het" en honderdduizenden laten huis en erf in den steek, om het Graf van den Verlosser voor de schande te bewaren, om voor de Christenheid een levend, het meest levend begrip, het Heilige Land, te veroveren. Laat dan honderd andere, geringere, en werkelijk lage motieven bij deze Kruistochtbeweging hebben meegespeeld, — ergens toch op den diepsten hartenbodem heeft de Godsroep weerklank gewekt.

Als ware kunstenares bekommert Zofja Kossak zich evenwel heel weinig om theorie en didaktische inkleeding. Zij vertelt er eenvoudigweg op los en evengoed als uit de wereldhistorie als zoodanig komt uit haar verhaal de leering zich vanzelf aanbieden. De technische moeilijkheden, die bij deze gigantische fresco-schilderingen te overwinnen waren, dringen niet eens tot den lezer door, — en dat is maar goed ook. Want anders hadden we te doen gekregen met een van die professoren-romans à la Dahn, Ebers en Freytag, gelijk die gedurende de vorige eeuw een tijdlang in Duitschland mode waren; of met een der onhistorische, met veel geleerdheid volgestopte Fransche historische vertellingen, die naar den trant van den grooten Victor Hugo in de zestiger- en zeventiger jaren de wereld overstroomden; of ten slotte met de bloed-en-bodem-epiek, die nu in het Derde Rijk rondspookt en onder anderen vorm ijverig wordt nagestreefd door de Joodsche en niet-joodsche emigranten van het Duitsche taalgebied.

Hier evenwel, bij Zofja Kossak, hebben we het gevoel, als vertelde een ooggetuige, een die er zelf bij geweest is, die door een wonder tot op heden bleef leven en nu, verrijkt met onze kennis van de menschenziel, met onze kennis van zijn tijdvak en de volken waardoorheen hij pelgrimeerde, de eeuwen-oude herinneringen ophaalt en ze met verwonderlijke frischheid weergeeft.

Wij spraken van technische moeilijkheden: als eerste dringt zich op, uit de menigvuldigheid van gebeurtenissen het belangrijke en het kenmerkende uit te kiezen en niet in de feitenvloed te verdrinken, als tweede was het noodig, de historische personen en feiten met de vrije inventies en gestalten der scheppende fantasie tot een harmonisch geheel te versmelten, als derde was eisch, een eigentijdsche en plaatselijke kleur te schilderen, aannemelijk voor een breeden lezerskring, die van Middeleeuwen en zeker van Oostersche Middeleeuwen slechts weinig of heelemaal geen begrip heeft, waarbij het geheel tegelijk bestand moest zijn tegen vakkundige kritiek. Ten vierde de constructie van een gegeven, dat de spanning erin houdt en

tegelijk de geweldige stof te groepeeren heeft. Ten vijfde, het invlechten van de door de schrijfster gewilde tendenz, waarop we reeds gewezen hebben, maar die zich ook weer niet storend op mocht dringen ten koste van de kunstwaarde of van de opgewekte belangstelling van de lezers in de handeling.

Bij deze algemeene eischen, waaraan — het zij hier terstond geconstateerd — op voorbeeldige wijze werd voldaan, komen nog enkele andere, die de schrijfster zich stelde, al zijn ze op zich beschouwd in een historischen roman niet onmisbaar. Voor alles is daar de inschakeling van Polen in het algemeene thema; dan nog het bewaren van de eenheid trots de menigvuldige problemen, die in „Kruisvaarders" opgeworpen worden. De opname van het Poolsche element in de wereld van den Eersten Kruistocht is niet ten volle geslaagd; hier en daar maakt het den indruk, als krijgen we een hernieuwing van de bekende anecdote over den olifant en de Poolsche kwestie. Wij willen graag de mogelijkheid toegeven, dat Poolsche edelen met hun onderhoorigen hebben deelgenomen aan de verovering van het Heilige Land: het is inderdaad verlokkelijk, het jongste lid der Katholieke volkenfamilie, dat Polen toenmaals was en de oudste Oostersche Christelijke kultuur tegenover elkaar te plaatsen. Evenwel is het voor den ingewijde (niet voor het lezend publiek) overal merkbaar, dat in tegenstelling met de volstrekte ongedwongenheid van het geheel, de poolsche episoden ietwat gekunsteld, zij het dan kunstig, ingeschoven zijn.

Wij hebben het grootsche werk van Zofja Kossak onder de meest verscheidene gezichtspunten mogen bestudeeren en roemen, — onder èen opzicht en wel het belangrijkste hebben we het nog te beschouwen: de meesterlijke woordkunst. Eenzelfde met demonische kracht losbrekende en desondanks met feilloozen smaak geordende en benutte volheid heeft sinds Sienkiewicz en Zeromski geen Poolsche auteur bezeten. In haar boeken zingt en klinkt het, vleit het en dreigt het, jubelt het en treurt. Vaak is het een taaldelirium, dat als een waterval ons oversproeit. Menigmaal gelijkt deze taal een pronkkleed van zielen, die gelijk bij een Samain als een infante zijn op haar praalbed. Hoe hoog steekt juist door deze woordkunst de scène in het Byzantijnsche Keizerpaleis uit zelfs boven de gelijksoortige episode in Peter Dörfler's prachtigen Heraklios-roman. Hoe innig en lieflijk, hoe fluisterteer is weer de schrijfkunst van Zofja Kossak in de Silezische sfeer van Imbrams hof. Hoe brandt ze zinnelijk in het vuur der Oostersche hartstochten, hoe onstoffelijk licht werkt ze, waar ze eeuwige dingen kleedt in het kleed van ons tijdverbonden woord. Inderdaad, dit boek en deze geniale kunstenares behooren niet aan het volk, waaruit zij spruiten, maar ook aan de geheele Christenwereld!

I. Het weekblad „Vrijdag" van 29 Mei richt zijn grofste geschut op mij naar aanleiding van mijn antwoord aan H. K. in het Mei-nummer van Boekenschouw. Ditmaal wekt „Vrijdag" niet de gedachte aan een „jour-maigre", die toch altijd nog een ascetische vergeestelijking over zich heeft, maar nu herinnert het blad aan den rauwen gezel van Robinson Crusoë, die zòo uit de wildernis kwam. Mr. Jan Derks, hoofdredacteur van het blad, levert op een stuk van H. K. een naschrift, dat twijfel wekt aan Mr. Derks' critischen zin. Mijn bewering dat het weekblad zijn naam met eere draagt en werkelijk een jour-maigre-indruk maakt, commentarieert hij als volgt: „Is dit geen roomsche ruzietoon? Gratis beweerd, zonder enige bewijsvoering, klakkeloos en van een grofheid, die, ondanks het Frans, niet te overtreffen valt, getuigt het van niets anders dan een botte opzet om te grieven."

Neen, Mr. Derks, bij alle pseudoniemen van uw weekblad! dit is er koninklijk naast en de hoofdredacteur van een blad mag niet de flater begaan zoo openlijk mis te tasten. Het is geen roomsche ruzietoon, het is niet grof, en van botte opzet om te grieven getuigt het heelemaal niet. Het is een grapje dat slechts in zooverre aardig is, als het waar is, en dat een meester in de rechten savoureeren moest. Dat gij het „bewezen" wilt hebben, toont dat ge buiten de sfeer staat. Wie „bewijst" er een aardigheid? Jan Derks schermt met woorden, die zijn gebrek aan zuiver verstaan moeten verhullen. Ik had meer geest van hem verwacht.

Van een verdere bewering van mij „druipt de onwaarachtigheid af". „Wat hij verder zeurt, zoo vervolgt Jan Derks, over zijn lafhartigheid en zijn triestig figuur, wordt er volmaakt door getekend. Het is de gekwetste hoogmoed van iemand, die (terecht?) een minderwaardigheidcomplex bezit." Ziezoo! Die knuppelslag zit! Wat zal ik op deze lieftalligheid antwoorden? Ik lijd zelden aan gekwetsten hoogmoed (misschien vanwege mijn complex), ook nù niet. Maar ik begrijp niet hoe een hoofdredacteur ertoe komt zoo verbolgen en in hemdsmouwen zijn bureau te verlaten, als er iemand zijn gerechten wat mager vindt. Dàar moet toch wel iets gekwetst zijn.

Zoowel het geschrijf van H. K., die mij beschuldigt van „het sluw verdraaien van feiten", van „een duidelijke leugen", van „het verdoen van mijn priesterlijke tijd met allemaal grote, grappige, speelse, artistieke stukken te schrijven", als de dragonnade van Jan Derks geven een bedenkelijken indruk van het „idealisme" van „Vrijdag". Ik verkeer liever in minder idealistisch gezelschap, waar meer goede trouw heerscht. Zou het niet verstandig zijn dat de redactie van „Vrijdag" eens overwoog wat er in het pas verschenen boek van Pater Bruno over Sint Jan van het Kruis staat, op blz. 214: „Tout l'art consiste à ne jamais rendre tragiques les choses simples, mais à toujours simplifier les choses tragiques?"

II. Femme de . . . lettres

Elle est l'épouse d'un ancien ambassadeur de France et se vante d'être femme de lettres.

Dans le salon d'une de ses amies elle énumérait en présence de Stève Passeur de prétendus succès.

— J'écris un peu partout . . . J'écris au „Figaro", j'écris à „Paris-soir", j'écris à . . .

— Oui, fit à bout de patience l'auteur . . . oui, mais on ne vous répond pas . . .

III. Griezelpoëzie.

In „Aristo" (Mei - '36) schrijft Ernest Michel de volgende griezel-verzen, die iemand 's nachts den slaap kunnen rooven. „Was hat man dir, du armes Kind, getan?"

I

Na het heulend huilen dezer hondsche horde
weet ik mij eenzelviger, gepantserder geworden
tegen adders beet: zijn leugen en zijn laster.

Ben 'k verstild, verstomd en dof, en doof misschien
van de eerste ontzetting na dit onvoorzien
evenement mijns levens, ik ben tevens vaster
bondgenoot van een beslist en baar besluit:
zich niet vergeefs en vruchteloos verdedigen
alleen en weerloos tegen tuig dat muit.

II

Een zwaard te trekken, licht of krom, tegen 't listig-dom
gedoe van heel dit democratisch christendom
der eeuw, is wilde waanzin op een eiland.
('t Zwaard zij oovrigens voor 'n evenwáardig vijand.)

Deze late christenheid is nergens waarlijk ridder meer,
doch 't eet zich tamelijk corpulent aan kranten-eer.

Als vrienden zijn zij mij een violet vergif,
als vijand valer vijand dan een vijand is,
die kruipend onder 't blad-gelispel „vrede" blaast,
doch sluipmoord plegend met het lemmet van een leugen.

Wisschen wij die horde thans uit ons geheugen.

BOEKENSCHOUW

STEKEL (Dr. Wilhelm) DE OPVOEDING DER OUDERS. (242) W. J. Thieme & Cie., Zutphen, 1936.

De levensbeschouwing van Stekel is niet de onze, maar dat neemt niet weg, dat hij ons in zijn boek dingen te zeggen heeft, die tot nadenken stemmen. Met de titel van zijn boek legt hij de vinger op een wondeplek van onze huidige opvoeding. Aan verstandige en ontwikkelde lezers aanbevolen.

Dr. L. Berger.

LAST (Jef) DE BEVRIJDE EROS. Een Ketter in Moorenland en andere gedichten. (40) Brusse, Rotterdam, 1936.

Jef Last is een goed prozaschrijver, hij is nauwelijks een dichter, deze gedichten, meest „vrije" verzen, zijn lang niet slecht geschreven, maar ze hebben een vernevelend teveel aan „couleur locale", en ze missen, wat poëzie niet missen kan, een wezenlijk oorspronkelijk zien, bovendien wordt hier een bepaalde erotiek op een wijze behandeld, die voorbehoud noodzakelijk maakt.

VRIES (Theun de) STIEFMOEDER AARDE. Roman (518) van Loghum Slaterus, Arnhem 1936. *f* 3.90 en *f* 4.90.

Na verschillende experimenten met romans, die ver van huis spelen, is Theun de Vries tot zijn geboortegrond teruggekeerd en schrijft nu den roman der Friesche aarde. Ook de vruchtbare Friesche aarde schijnt een stiefmoeder te zijn. Een roman construeeren kost Theun de Vries weinig moeite; het geheele boerenleven uit de laatste helft der vorige eeuw met zijn sociale en finantieele deiningen ontrolt zich voor den lezer. Wie op de hoogte wil zijn van den toestand der Friesche boeren tusschen 1850 en 1900, leze dit boek. Maar de zwakke zijde van dezen schrijver blijft zijn gebrek aan scheppende kracht. Het zijn geen levende, bloedwarme menschen met eigen concrete aandoeningen en hartstochten die deze Friesche aarde bevolken, het blijven vage typen die niet bijzonder interesseeren. In dit opzicht staat het boek nog achter bij „Rembrandt". De methode die hier gevolgd wordt, is nog al te zeer de naturalistische: de boeren zijn brute, rauwe, aardgebonden wezens, vooral vleesch en weinig geest. Er is weinig liefde in het boek, weinig verwantschap met het eeuwig menschelijke. De schrijver vereenzelvigt zich te weinig met zijn creaturen, ziet ze te zeer op een afstand en meer als boeren dan als menschen. De boerenromans van Coolen en Eekhout winnen het van „Stiefmoeder Aarde". Voorbehouden voor rijpe, ervaren lezers.

THEUN DE VRIES

OOSTEN (A. J. D. van) RUTSCHBAAN. Roman (118). De Spieghel, Amsterdam. *f* 1.75 en *f* 2.50.

Dit eigenaardig verhaal, waarvoor de naam „roman" wat te weidsch is, is geschreven in dat aanschouwelijk, helder proza dat de verbeeldingen van den schrijver onmiddellijk voor u neerplant. Ik noem het verhaal eigenaardig, omdat er eigenlijk weinig „verhaald" wordt. De hoofdpersoon vertelt in ik-vorm den inhoud, of juister de leegheid van eenige zijner gewone dagen,

in gezelschap van personages die veel op hem lijken. Het zijn moderne jonge menschen, wier leven schijnt te draaien om gramafoonplaten en bedenkelijke situaties. Het lijkt meer een romanfragment, uitgelicht uit een grooter verhaal dan een op zich zelf staand iets. Het heeft iets onbevredigends. Heeft van Oosten het zinlooze en holle van zulk een bestaan willen beschrijven, is het louter een impressie, een stuk levensvizie? Het blijft raadselachtig. Wegens de bedenkelijke toestanden die er in voorkomen, blijve het boekje voorbehouden.

THEUNISZ (Johan) HET ONTOEGANKELIJK HART (296) Den Haag, Leopold, 1936. ***f*** **2.50 en** ***f*** **3.50.**

„De roman van Bernardus Paludamus", zoo luidt de ondertitel van dit boek. Bernardus Paludamus was stadsgeneesheer van Enkhuizen vòor en na 1600. De historische geïnformeerdheid van den schrijver laat niets te wenschen over. Hij heeft den toestand in de geschiedenis der belangrijke koopstad, die Enkhuizen vòor drie en een halve eeuw was, met groote nauwkeurigheid bestudeerd en in zijn boek verwerkt. Het boek lijkt echter meer op een kroniek dan op een roman en dit is zijn zwakke zijde. De scheppende verbeelding van Johan Theunisz is te zwak om van dit „ontoegankelijke hart" een verhaal te schrijven vol verwikkeling en leven. Men voelt het hart van dezen beroemden verzamelaar te weinig kloppen, men voelt te weinig ook het ontoegankelijke ervan. Een groot anatal personages treden hier op, die allen vrij goed getypeerd zijn. De stijlmethode, door den schrijver van den beginne af toegepast, is goed volgehouden. Doch de meesleepende levensstroom ontbreekt aan deze kroniek.

GILLIAMS (Maurice) ELIAS OF HET GERECHT MET DE NACHTEGALEN (278). Meulenhoff, Amsterdam.

Dit boek van den Vlaming Maurice Gilliams verraadt zich onmiddellijk als een werk van bijzonderen inslag. Wereld en omgeving worden er anders in gezien en beleefd dan in de gangbare verhaalkunst. De werkelijkheid wordt er waargenomen niet met de dagelijksche zintuigen, maar als met een zesde zintuig, als in een wakenden droom. Het proza, heel de taal heeft hier iets broos en verfijnds overeenkomstig den wezensaard van Elias, een wezen dat niet in de gewoon menschelijke werkelijkheid leeft, maar wien alle werkelijkheid een droom wordt. Is het invloed van Rilke die aan dit boek de eigenaardige schemeringssfeer verleent? Toch is het boek niet, zeker niet volledig, geslaagd. De dood van Elias is te weinig organisch verbonden met, gegroeid uit het voorafgaande. De mystificatie is in vele opzichten te gewild, te vooropgezet. Zoo voel ik het althans. Gilliams heeft meer een ongewoon boek willen schrijven, dan dat hij innerlijk ertoe gedwongen werd. Voor de meeste lezers zal dit boek een weinig

boeiend verhaal zijn: het bezit andere kwaliteiten dan dat het enkel een verhaal vormt. kwaliteiten, die verhalenlezers ontgaan zullen. Een boek voor litteraire lezers.

MAN (Herman de) DE BARRE WINTER VAN NEGENTIG (240) *f* 3.90. Bosch en Keuning. Baarn 1936.

In den Zuid-Westhoek der provincie Utrecht, in het land van Montfoort, Yselstein en Lopik heeft in de negentiger jaren de winter land en volk, menschen en dieren in zijn ijzeren greep. Maandenlang houdt de felle, meedoogenlooze vorst aan en doemt tot werkeloosheid. Dit slaat bij de bevolking de booze hartstochten en kwade instincten los, die alleen in harden, ononderbroken arbeid bedwongen worden. Nu slaan de hekken van den dam. In deze inventie kon Herman de Man zijn vertelkunst botvieren. Hij doet het korrelig, oer-sterk; ruw en volks nabij is de taal zelf der streek. Hier en daar wist hij zich niet te hoeden voor onwaarschijnlijkheid en overdrijving, als hij de menschen zoo geweldig laat drinken en 't er zoo verbrassend toegaat, dat de wijn als één bloedbeek onder de dorpels van de stadsherberg stroomde" . . . Alleen voor volwassenen.

DÜVERT (Helene) OMLAAG. De geschiedenis van een vrouw. Uit het Duitsch vertaald door A. Tieleman. (215) *f* 2.25 en *f* 2.90. H. A. van Bottenburg, N. V. Amsterdam.

De Duitsche titel van dit boek „Wachsende Ringe" is al even vaag, als de Nederlandsche. De ondertitel geeft eenige opheldering. De compositie van dezen roman lijkt ons niet bijster geslaagd. De eerste helft wordt voornamelijk gevuld door de liefdesgeschiedenis van Dorothea Martell en Klaus Korting. Na een schoon begin dringen allerlei misverstanden, veroorzaakt gedeeltelijk door booze praatjes, gedeeltelijk door innerlijke phychische gesteltenissen het paar weer uiteen. Hier had het verhaal gevoegelijk beëindigd kunnen worden. Maar gelukkig — d.w.z. gelukkig voor den roman! — breekt dan juist de wereldoorlog uit, en de oorlogswederwaardigheden van de heldin en haar omgeving geven nu stof voor een verdere honderd bladzijden . . . Wie tegen dit gebrek aan compositie geen bezwaar heeft, vindt in „Omlaag" een lezenswaardig boek. Vooral ook het oorlogsleed is soms treffend beschreven, en hoe meer menschen dit lezen, hoe beter. De religieuze inslag is protestantsch getint.

BOO (Sigrid) AL TE GOED IS BUURMANS GEK. Uit het Noorsch vertaald door M. J. Molanus - Stamperius (196) *f* 2.25 en *f* 2.75. L. J. Veen, Amsterdam.

Waarlijk gezonde, tintelend-frissche humor is te zeldzaam, om een boek waarin die humor voorkomt, niet bijzonder te waardeeren en aan te bevelen. Dat is het geval met: „Al te goed is buurmans gek." Het is het verhaal van een jong gehuwd paar, dat na enkele maanden gehuwd te zijn geweest en verschillende moeilijkheden te hebben beleefd, tenslotte aan het boeren slaat op een geërfde hoeve. Waar de kleine levensmoeilijkheden dan eerst recht blijken te beginnen. Maar die worden met zooveel moed gedragen, en het jonge vrouwtje, — die het verhaal verteld — weet die zwarigheden met zooveel humoristische zelfkennis te bezien, te verdragen en te vertellen, dat men keer op keer in een lach schiet.

Door dien humor heen weet de schrijfster nog heel wat scherp opgemerkte menschenkennis te verwerken, waardoor, dit klaar en natuurlijk-eenvoudig

geschreven boek boven het oppervlakkige stijgt, en zoowel prettige als gezonde lectuur biedt.

CRAMER (Rie) DE LACHENDE CUPIDO (242) Den Haag. Leopold. 1936. *f* 2.25 en *f* 2.90.

Rie Cramer weet luchtig en vlot te vertellen en een mondain badromannetje te fantazeeren. „De lachende Cupido" speelt tijdens het badseizoen aan een Zwitsersch-Italiaansch meer. Het gaat er nogal bedenkelijk toe; velen nemen het met moraal en geweten zoo nauw niet. Er hangt een atmosfeer van pret en vermaak en Rie Cramer voelt zich thuis op zulk een tooneel met snel wisselende affecten. Heel diep graaft zij niet en sterke ontroeringen wekt zij niet, maar zij schrijft levendig, gevoelig en zorgt voor variatie. Haar figuren zijn aanvaardbaar zoowel ten goede als ten kwade. Het is een soort cinema-kunst, die niet lang stand houdt. Een boekje van mondaine luchtigheid, dat met eenige reserve te hanteeren is.

SEVENSMA-THEMMEN (G.) MOEDER (147) U. M. Holland, Amsterdam. *f* 1.15 en *f* 1.90.

Dit boekje bevat een viertal gevoelige verhalen die alle aan den algemeenen titel van het boekje beantwoorden. De auteur kiest haar stof uit het dagelijksch leven harer omgeving; zij is een geloovig Christin en ook haar figuren weerspiegelen het Godsvertrouwen der schrijfster. De moederliefde, die beproefd wordt in haar kinderen, is doorgaans het thema dezer kalme, psychologisch verantwoorde novellen, welker kracht niet zoozeer te zoeken is in het treffende of ongewone der gebeurtenissen als in de gevoelige beschrijving van het innerlijk conflict. Het zijn gevallen die binnen ieders gezichtskring liggen en met tactvolle hand en deelnemend hart beschreven zijn.

FLEERACKERS S.J. (E.) HEIRUIKER (181 *f* 0.60. Bode van het H. Hart. Alken (Belg. Limb.).

„Heiruiker" is een bundel korte verhalen en verzen, die hun inspiratie hoofdzakelijk vonden in het ongebolsterd-schoone land van de Kempen. Zoo eenvoudig als het land zijn de meeste onderwerpen, verwerkt in een geestigen en persoonlijken stijl; door alle stukjes trilt, harmonisch en ongeforceerd, iets van het Goddelijk grootsche.

GRIEVER (Ger.) OPGESLOTEN KRACHT (191) Strengholt, Amsterdam.

Iets meer dan schetsmatig zijn in „Opgesloten Kracht" eenige bewoners uit de verschillende standen van een Groningsch dorpje verbeeld, met hun eerzucht, hun afgunst, hun onbaatzuchtige liefde, hun groot en klein lief en leed. Genoeg bouwstoffen om er een groote roman mee te creëeren. De auteur heeft er een novelle van gemaakt, die weliswaar iets fragmentarisch heeft, maar waarin de enkele hoofdfiguren toch wel belangwekkend zijn. De schrijver heeft talent; hij hoede zich slechts tegen eenige melo-dramatisch getinte overdrijving, zooals die voorkomt in de beschrijving van den molenbrand.

Geschikt voor volwassenen.

HEDBERG (Sonja) ZUSTER ZONNESCHIJN. Vert. door J. Hensel (200). Ploegsma, Zeist, 1936. *f* 2.25 en *f* 2.90.

Dit uit het Zweedsch vertaalde boekje hoort tot de goede ontspanningslectuur. Een meisje dat langzamerhand den ernst des levens gaat gevoelen, voelt zich geroepen om verpleegster te worden en vindt daar haar levensstaat. Ten slotte leert zij korten tijd de liefde kennen. Het boekje is blijkbaar geschreven door een voornaam protestante, wie het meer om een goed verhaal dan om literatuur te doen was. Het is kunsteloos verteld en kan den lezer of de lezers, die niet te hooge eischen stelt, een paar uur boeien.

SAVE (E. W.) DE SCHULD DER SCHULDELOOZE (253) *f* 2.15 *f* 2.90. vertaald door Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, den Haag.

Savi houdt er van met vuur te spelen en toestanden in haar boeken te schetsen waarbij een gezond denkend mensch de schouders ophaalt omdat zij voor zijn nuchteren geest al te romantisch en onwaarschijnlijk zijn. De jeugdige schoone in dit boek wordt uitgehuwelijkt aan een jongen losbol die in den nacht daaropvolgend vermoord wordt. Zij vlucht met een vriend dien zij aan boord heeft leeren kennen naar de binnenlanden van Britsch-Indië en om het eenvoudiger te maken geven zij zich uit voor man en vrouw. Er komen dan verwikkelingen zonder tal en het heele verhaal is van dien aard dat alleen oudere volwassenen het ter hand kunnen nemen.

TREYNOR (Albert M.) DE WOESTIJNHAVIK (276). *f* 2.25 *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogewerf. „De Combinatie", Rotterdam.

Treynor heeft gebruik gemaakt van de geheimzinnige sfeer van de woestijn waardoor de lange karavanen stappen en de siroko het heete zand tot heuvels doet opwaaien. Deze sfeer waarin Arabieren en kameelen, en de bezetting van een Engelsche vesting met veel andere bijkomstigheden zoo passend zijn geteekend, geeft aan zijn verhaal een bijzondere bekoring. De woestijnhavik is een Engelschman die al jaren zoekt naar zijn broer, die als slaaf werd verkocht en verdwenen is. Het gelukt hem pas, nadat hij zelf zich in handen der slavenhandelaars heeft gesteld om zijn broer te vinden. Boeiende lectuur voor een regenachtigen middag voor ouderen.

SCHIROKAUER (Dr. Alfred) DE HEMEL GEEFT VACANTIE (299). *f* 1.90 en *f* 2.50. Geaut. Ned. bewerking van Anton Burgdorfer. „De Steenuil", Amsterdam.

Na drie jaren geeft de hemel vacantie of om het duidelijker te zeggen: na drie jaren in gespannen werken op zijn observatorium kan Klaus Deter de beroemde astronoom zich weer tusschen gewone stervelingen gaan begeven om zich te ontspannen. En wat voor een ontspanning! Hij voelt zich een soort übermensch; de gewone wetten van eer en fatsoen gelden niet voor hem en als hij een vrouw zijn liefde heeft verklaart en haar tot zich heeft genomen, ontvlucht hij haar zoodra zij hem verveelt en dit gebeurt telkens al zeer spoedig. De vrouw met wie hij voor de drie jaar werken getrouwd is, zoekt hem overal maar hij heeft zich bijna onvindbaar weten te maken door zich voor gestorven te laten doorgaan. Dan is er nog een lot in de Kerstloterij van Spanje dat hij bij zich draagt en waarop de groote prijs gevallen is dat de opwindende noot aan het verhaal moet geven, maar toch het boek niet kan redden van de verklaring tot ongeschiktheid om de vele verkeerde toestanden die het als heel gewoon voorstelt.

NORTON (Roy) ALS HET NOORDEN ROEPT (240). *f* 2.25 en *f* 3.25, uit het Amerikaansch vertaald door J. C. H. Bovenkamp Jr.

In dit verhaal vol avonturen van een paar speurders die in de sneeuwwoestijn tusschen de bergen en de Hudsonbaai zoeken naar iemand die daar jaren geleden verongelukt moet zijn, geeft de schrijver blijk van meer talent dan in zijn vorige roman ontdekt kon worden. Hij doet de barre onherbergzaamheid en de kommervolle ontberingen welke menschen daar te lijden hebben levendig voor ons spreken en vlecht er de romantische geschiedenis door heen van een Russische prinses, die daar alleen in een Indianen-dorp leeft, bewaakt door den Shaman: Peluk die voor haar door het vuur gaat. Hier en daar is het wat ruw en wreed maar over het geheel kan dit boek gelezen worden door rijpere volwassenen.

SABATINI (Rafael) AVONTURIER OF EDELMAN (245) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van Ad. Vorstman, Kruseman, Den Haag.

Het krijgsrumoer en de vele beroeringen tusschen de kleine vorsten-

dommen van het Italië in de Middeleeuwen zijn een dankbaar tooneel voor Sabatini om zijn historische romans die met de echte geschiedenis niet zoo heel veel uit te staan hebben, op te voeren. Colombo da Siënna, een van die krijgsoversten die zich met zijn troepen nu eens aan de eene en dan aan de andere regeering verhuurt, is de held van dit romantische boek waarin naast geduchte veldslagen en krijgsmanseer, liefde en haat de voornaamste motieven zijn. De vrouwen, waarmede Colombo te doen heeft zijn op een enkele uitzondering na, alle diep verdorven; de uitzondering welke zijn vrouw wordt is een voorbeeld voor die tijden, maar zij alleen kan dit overigens boeiende verhaal niet redden van een streng voorbehoud.

BAILEY (Temple) DE IVOREN RIDDER) 246) *f* **2.25 en** *f* **3.25. Uit het Amerikaansch vertaald door Therese Hoven. Kruseman, Den Haag.**

In deze schrijfster valt te waardeeren dat zij haar ideaal van mannelijke onkreukbaarheid en vrouwelijke trouw tracht hoog te houden, ofschoon zij onder invloed van de Amerikaansche mentaliteit welke geen onbindbaarheid van het huwelijk meer schijnt te kennen zoo nu en dan op een dwaalweg raakt. Dit verhaal geeft blijk van deze dooreenhaspeling van gevoelens waardoor er geen vaste lijnen in te vinden zijn. De paar menschen met de betere levensopvatting staan tegenover velen, die zonder ernst door het leven gaan. Voor hen die weten te onderscheiden en rijp genoeg zijn.

VIRULY (A.) THE GREEN HAT (55) *f* **1.25. Andries Blitz, Amsterdam.**

Onder de bekoring gekomen van Perzië's verborgen oude beschaving, en van zijn vereering voor de kunst der Ouden, vertelt de schrijver-vlieger Viruly een verbeeld avontuur in Perzië.

Een verhaal-van-hallicunaties, bezoek aan een bewaard gebleven Oud-Grieksch theater, geïnspireerd op de liefde van den oosterling voor de kunst der groote figuren uit het verleden, tegenover den westerling, die de scheppingen van oude kunst maar al te veel als stoffige museumstukken behandelt.

Het doet echter vreemd aan in een gezelschap, waarin Shakespeare en Cervantes zich bevinden, ook een hoofdfiguur aan te treffen uit een roman van den door Viruly blijkbaar zeer bewonderden, tweede-rangs schrijver, Michel Arlen.

Dit boek met zijn mengeling van fantasie en realiteit is niet het best geslaagde product van Viruly.

Om een mogelijk misverstand, door den Engelschen titel te wekken, te voorkomen, zij nog vermeld dat het verhaal in het Hollandsch is geschreven.

PEEREBOOM (Robert) EEN HONDENLEVEN DEN BAAS TOEGEBLAFT. Met teekeningen van G. Teeuwisse. (100) Andries Blitz, Amsterdam.

De Engelsche literatuur is rijk aan boeken waarin, om de levendigheid van het verhaal te verhoogen, een dierenleven verteld wordt door of namens het dier zelf. De Hollandsche boekenwereld, die der volwassenen althans, heeft hierin eenigszins een tekort, — dat overigens niet tragisch behoeft te worden opgevat.

Thans heeft Peereboom dan een dierenromance geschreven, waarin zijn hand zelf aan den blaf is. Het is aardige ontspanningslectuur waarin een teckel, meest humoristisch, van het hondenlief- en leed vertelt, met hier en daar een kleine stekeligheid aan het adres van het menschdom.

Het is geen boek voor de jeugd.

HALLEN (Ernest van der) DE AARDE ROEPT (165). De Sikkel, Antwerpen.

„De aarde roept" is breeder van opzet en dieper van zin dan het vorige werk van Ernest van der Hallen: „Zes dagen". Al is de tendenz toch wel wat simpel. Door in een werkgemeenschap op het land te gaan leven, zooals

de schrijver eenige lieden, die ieder een stoot van het leven hebben opgeloopen, laat doen, zullen de tegenwoordige wereldproblemen niet opgelost worden.

Maar in kleiner afmetingen bezien is het een mooi verhaal. Ieder der zoo uiteenloopende karakters, die op de vlaamsche hoeve bijeenwonen, en in onmiddellijk contact met de natuur leven en werken, vindt, als gevolg daarvan, zijn normaal mensch-zijn terug. Vooral de gevoelige Hruska is een geteekende figuur, al blijft die eenigszins wazig. Op zijn best is de auteur waar hij innige liefde heeft verbeeld.

HAGHE (Adolf ter) ADAT. Met teekeningen van Thomas Nix (218). Uitg. A. C. Nix en Go, Bandoeng.

Een vertelling uit het dorpsleven ergens op het Noorderstrand van Midden-Java: een vertelling van liefde en huwelijksverkwanseling. Wij vermoeden dat het een eersteling is. Het had een aangrijpend verhaal kunnen worden, maar de diepere zieleroerselen vermag de schrijver niet te geven. Alleen voor volwassenen.

MURASAKI (Lady) HET VERHAAL VAN PRINS GENJE. Uit het Oud-Japansch door Ellen Forest (282) *f* 1.—. en *f* 1.50. Echo Serie. N. V. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Prins Genjé was een Don Juan die op het einde der tiende eeuw aan het Japansche hof leefde; het zijn hoofdzakelijk zijn amoureuze avonturen welke de bladzijden van dit Oud-Japansche verhaal vullen. Het kan zijn dat dit Oostersch zedenverhaal van eenig belang is voor kenners der Japansche litteratuur, maar de moraal van Prins Genjé was van dien aard dat het boek voor gewone lezers geen lectuur behoort te zijn.

HOOGSTRATEN-SCHOCH (A van) DE VROUW MET HET EENE TALENT (299). *f* 2.25 en *f* 2.90. Van Bottenburg. Amsterdam.

Dat Mevrouw van Hoogstraten-Schoch zich weet te handhaven op de geheel eigen plaats welke zij zich tusschen de Nederlandsche schrijfsters van meet afaan heeft veroverd, daarvan geeft dit boek een overtuigend bewijs. Volwassenen mogen van haar boeken genieten, maar vooral de rijpere jeugd kan er leiding en een vaste richting in vinden. Magriet, de vrouw met het eene talent is zonder vervelend of sentimenteel te zijn een voorbeeld van naastenliefde, zij heeft het talent zichzelf met vreugde te kunnen geven aan anderen, en zij schittert als een juweel tusschen haar omgeving van niet zoo rijk begaafden uit. Er zijn geen groote tegenstellingen of geweldige gebeurtenissen in dit boek beschreven, het zijn gewone voorvallen en gewone menschen eenvoudig, waar, christelijk, sympathiek. Een mooi boek dat voor bijna volwassenen veel goeds bevat.

VERNER (Gerald) HET UUR DER VERGELDING (188) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. van Jkvr. Henriette Rapperd. „De Combinatie", Rotterdam.

Een van die detective-verhalen waarin door allerlei romantische bijkomstigheden de speurder in 't gedrang komt. Een „geest" speelt de hoofdrol en brengt dat greintje spanning in het boek, dat liefhebbers zoo aantrekkelijk vinden en daar er overigens voor oudere lezers niets op aan te merken is, kunnen zij er hun hart aan ophalen.

RING (Barbra) KLEINE METTE (245) *f* 2.50 en *f* 3.50. Geautoriseerde ert. uit het Noorsch door Letta Hingst. Kruseman. Den Haag.

Om droefheid en de angst van een kind te kunnen beschrijven moet men wel een fijn besnaard gemoed bezitten en in staat zijn al die teere gewaarwordingen onder woorden te brengen die niet te veel en niet te weinig zeggen. Barbra Ring kan dat. Zij beschrijft hier het verdriet dat de kleine Mette in zich om draagt over de slechte verhouding tusschen haar vader en haar moeder. Met fijne trekjes weet zij ons duidelijk te maken hoe

dit kleine meisje dag en nacht vol angst is omdat zij voelt dat er iets aan hapert. Het is een tragisch geval dat ons zonder eenige overdrijving wordt voorgezet en het is een mooi boek voor die van deze lectuur weten te genieten. Rijpere lezers.

BIRKNER (Friede) MONNA, NIETS KAN IK JE WEIGEREN (119) *f* 2.—. en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederl. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. My. Den Haag.

Frieda Birkner waagt het een andere richting in te slaan, zij dwaalt af van het pad waarop alleen verliefde paartjes in het maanlicht wandelen en begeeft zich naar de rimboe van Nederlandsch Indië op avontuur. Dit is een stap in een betere richting en haar boek heeft in elk geval daardoor meer inhoud gekregen dan haar vroegere romannetjes. Een geheimzinnige beschermer van het jonge meisje dat haar bezittingen in Indië uit de klauwen van een hebzuchtige halfbloed moet trachten te redden geeft aan het boek een raadselachtig tintje en maakt het tot boeiende lectuur voor liefhebsters.

SANDERS (Charles Wesley) GEVAARLIJK ALS GIF (224). *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Als we deze soort verhalen gelooven mogen dan worden de toestanden in de Far-Wild West wel altijd op de spits gedreven. In dit boek worden ook weer eenige van die top-prestaties verteld alsof zij daar twee maal per dag voorvallen, even geregeld als de maaltijden der cowboys die wij uit deze verhalen kennen. Achtervolgingen, schieten, veediefstal zijn daar blijkbaar dagelijksch brood en de menschen hebben er sterke zenuwen. Voor volwassenen geschikt.

ELZER (Margarette) LISA'S LIST (240). *f* 2.—. en *f* 2.50. Geaut. Nederl. vert. van Fr. H. A. van Rapperd. Z. H. Uitg. My. Den Haag.

Het kan wel niet anders of de recensent heeft bij het door lezen van deze boeken telkens de gewaarwording op overbekend terrein te zijn. Een gegeven als dit van een degelijke vrouw die door haar man verwaarloosd wordt omdat zij te braaf voor hem is en die dan haar heil gaat zoeken in meer wereldsche aantrekkelijkheden, hebben wij al eens van de „Mama" van Margarete Elzer onder oogen gehad en ik geloof zelfs dat „Zus" ook al eens zoo iets op de markt heeft gebracht. Er is niet veel aan verloren als men dit boek nooit van zijn leven te zien krijgt.

AYRES (Ruby M.) ZIJN SPROOKJESPRINSES (288). *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vert. van Molly van Frizendorp. Kruseman, Den Haag.

De verhalen van Ayres zijn bijna allen van het zelfde cliché. Ook ditmaal is het weer een arm meisje, verliefd op een armen jongeling, maar dat toch met den rijken trouwt omdat ze zijn geld zoo goed gebruiken kan. Wel een ongewoon gegeven! Het is leesvoeder van alledaagsche soort, smaakbedervend en onbeduidend.

COLE (Sophie) DE SPEELGOED-MAKER (235) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rapperd. „De Combinatie", Rotterdam.

Wanneer een amusements-romannetje al met een echtscheiding begint en het eerste hoofdstuk de scène beschrijft dat man en vrouw voor goed van elkaar gaan zonder wettelijk te scheiden dan zou je zoo'n boek liever maar meteen willen wegleggen, maar dat gaat niet want het kan misschien nog beter worden. Nu, dat is het geval met dit verhaal van Sophie Cole. Zij heeft blijkbaar veel gelezen, vooral over bolschewisten en haar fantasie is levendig genoeg om een goed loopend verhaal samen te stellen waarin zij haar antipathie kan uiten. Met die scheiding in het eerste hoofdstuk loopt het nog goed af. Het leven dier twee menschen wordt overgoten met romantiek en de bolschewisten krijgen hier en daar een flinken duw. Natuurlijk is het een voorbehouden boek.

ZISCHKA (A. E.) ARABIë ONTWAAKT (215) Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg. *f* 2.50 en *f* 3.50.

Een goed reporter maakt den indruk van alwetendheid. Voor hem bestaan er geen geheimen of verborgenheden. Alle diplomatische documenten, alle archiefstukken en missieven, alle plannen en ontwerpen, alle innerlijke bedoelingen en vooruitzichten van leidende personages liggen voor hem open als een boek. Hij kent verleden en heden of hij alles persoonlijk heeft bijgewoond en als geheimschrijver of tolk fungeert. Zulk een indruk maken de boeken van Zischka. Ook dit pas vertaalde (of is het geen vertaling?) over Arabië. Het leest als een boeiende roman. Ibn Saoed is de held; „opkomst en streven van Ibn Saoed" is de ondertitel. Deze merkwaardige Arabier heeft met geweldige energie en doorzicht bijna geheel Arabië onder zijn heerschappij gebracht en werd een door Engeland geëerbiedigde grootheid. Zischka leidt ons hier in een haast vergeten, althans weinig beachte wereld binnen, de wereld van den Islam, welks hart nog altijd klopt in Arabië, het land der heilige steden. Wie op de hoogte zijn wil van de groote wereldverschijnselen en van het groote wereldgebeuren, leze dit werk van Zischka.

CAN (Dr. M. van) J. A. ALBERDINGK THIJM. Zijn dichterlijke Periode (256). *f* 2.90 en *f* 3.80. Vox Romana, Rotterdam, 1936.

Gebruikmakend van — voor een groot deel onuitgegeven brieven en bescheiden, heeft de schrijver een boek samengesteld dat in de Thijm-bibliographie een voornaam nummer zal blijken te zijn. Er naar strevend de behandelde figuur zoveel mogelijk zelf te laten spreken, schetst den auteur, na een nieuw en corrigerend beeld van de grote katholiek in de inleiding te hebben ontworpen, zijn dichtelijke periode, die hij — na gewezen te hebben op de invloed van afkomst en traditie — vanaf de ontbolstering tot een met „De Klok van Delft" — door hem als Thijm's dichterlijk meesterwerk beschouwd — volgt. Met enige blijdschap ziet men uit een en ander dat de legendarische figuur ook een waar mens was, en dat deze meer bewonderde dan gelezen dichter ook in dit opzicht een meer dan bijzondere persoonlijkheid was. Het boek is — vooral ook omdat Thijm er zooveel zelf in aan het woord is — zeer interessant, en wordt besloten door een hoofdstuk over vorm en inhoud waarin de schrijver enkele meer losse aanteekeningen samenbracht. Behalve een uitvoerige reeks noten, biedt het ook interessante bijlagen, een door Thijm zelf ontworpene chronologische lijst zijner gedrukte opstellen, en een op de tekst betrekking hebbend personenregister. Het is de bedoeling van den auteur Thijm's geheele groei te volgen. Deze schets van zijn eerste periode doet met belangstelling en vertrouwen daarnaar uitzien.

BRUNING (Henri) SUBJECTIEVE NORMEN (191) Bruning, Bergen N. H. 1936.

Het is een bont allerlei, wat deze bundel den lezer biedt: essay's, toespraken, aphorismen, kantteekeningen. De titel wijst er reeds op dat Henri Bruning in zijn Schopenhauer-houding blijft volharden. Een katholieke maag kan ook moeilijk Nietzsche verteren. Misschien zou Thomas à Kempis het juiste evenwicht kunnen herstellen. Er staat veel subjectiefs in dit boek, wel het omvangrijkste dat Bruning ooit uitgaf. Hij houdt bijzonder van Nietzsche en mag ook ter Braak wel; hij verfoeit den doorsnee-Hollander en den doorsnee-katholiek. Al wat „doorsnee" is, is bij Bruning uit den booze. Hij

is verzot op dingen en verschijnselen als vuur, strijd, onrust, verzet, opstandigheid. Rust kalmte, vrede iriteeren hem. Onder „strijd" verstaat hij vooral strijd tegen anderen, minder tegen zich zelf. Het bevreemdt een beetje dat deze vuur- en strijdboodschap uit het rustige Bergen komen moet. Ik heb dit boek met eenig genoegen gelezen, niet om zijn inhoud, maar om het verbeten, persoonlijke accent, waarmee de dingen gezegd worden. Slechts wie het òf met geestdriftige instemming òf met luchtige scepsis geniet, zal het uitlezen. Voor den doorsnee-lezer zijn de normen te subjectief. En men wachte zich voor den rattenvanger Nietzsche.

COPIJN (Ir. H. L.) EEN ECONOMISCH COMPAS IN DEN ECONOMISCHEN MIST (246) Ordening der economie volgens de grondbeginselen van Productie, Distributie, Consumptie en Contributie. Gorichem, Noorduyn, 1936. *f* 1.75 en *f* 2.25.

Ik wens dit boek een allerruimste verspreiding toe onder economen en belangstellenden. Want zeldzaam is het inzicht, dat economie een levensverschijnsel en haar kennis een organische wetenschap is en geen deductieve natuurwetenschap. Terwijl de natuurwetenschap al jaren heeft ingezien, dat op haar eigen terrein de mechanische methode onvoldoende is, gaat de economie maar staag door de kennis van mechanische oorzakelijkheidssamenhangen in de economie te houden voor de wetenschap der economie zelf. Terwijl de theoretische statistiek leert, dat de kennis der begrippen moet voorafgaan aan de verificatie door het getal, wil men uit economische statistieken de economische werkelijkheid zelve aflezen. Om dezen Augiasstal te reinigen, kan het werk van Ir. Copijn, al hecht het ook wat overdreven waarde aan symbolische schema's uitstekende diensten bewijzen. Het zet den stap in de goede richting, die aan iedere verbetering van theorie en praktijk moet voorafgaan: economie te zien als een intrinsiek-teleologisch systeem. Zijn aanvulling van de drie gewone spreidingsbegrippen: productie, distributie, consumptie, met het vierde element: de contributie, die consumptie weer aan productie verbindt, die geld schept uit geldvernietiging komt al in den titel de specialisten ergeren. En zijn paradoxen van het tweede gedeelte tonen duidelijk, hoe mistig een inzicht zijn moet, dat de tegenstellingen niet weet te verenigen in hoger organische begrippen, die als compas aan theorie en practijk den weg wijzen. Een behoorlijke zorg wordt besteed aan de beschouwing der economische ketterijen, theoretische zowel als practische: communisme, New Deal zowel als vrij-economie en technocratie. Slechts de Nederlandse New Deal-aanpassing wordt al te gunstig beoordeeld, want ze is met de hier ontwikkelde beginselen totaal in strijd. Geen kwakzalvermiddelen kunnen echter de economie redden; daartoe is slechts de trage weg der zelfregeneratie volgens gezonde beginselen in staat.

DUIVENDAK (Dr. J. J. L.) DE HANGENDE DRIEVOET. Indrukken bij een weerzien van China (178). Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1936. *f* 2.90 en *f* 3.90.

Dr. Duivendak heeft na tien jaar China opnieuw bezocht en bereisd en de indrukken, die hij daar opdeed en eerst in de dagbladen publiceerde, hier gebundeld. Het boekje is niet alleen zeer onderhoudend geschreven, maar ook zeer instructief omtrent heden en verleden van China. Men voelt op elke bladzijde dat er een goed kenner van dit land aan het woord is, die tevens een vlot en smaakvol schrijver is. Als spelenderwijs leert men hier de Chineesche toestanden onder velerlei aspecten kennen, voorzoover een boek van kleinen omvang over een zoo reusachtig rijk instrueeren kan. Een reisbeschrijving van goed gehalte.

FOERSTER (Fr. W.) EEUWIG LICHT EN MENSCHELIJKE DUISTERNIS. Vert. door Mr. Roel Houwink (198) Ploegsma, Zeist. *f* 1.90 en *f* 2.60.

Foerster geeft in dit boekje beschouwingen over dezen tijd en zijn ver-

schijnselen vanuit een overtuigend Christelijk standpunt. Zijn meeningen en inzichten zijn altijd waard gehoord te worden. De vertaler draagt het boekje op aan Prof. Huizinga als een aanvulling op diens „In de schaduwen van morgen". Katholieken kunnen al de zienswijzen van Foerster aanvaarden. Huizinga's boek is systematischer van opzet en graaft dieper dan Foerster in dit werk. Wat Foerster in dezen bundel verzamelt heeft, zijn meer losse gedachtenflitsen, losse inzichten omtrent afzonderlijke verschijnselen. Een zeer leesbaar boekje met goede en instrueerende bemerkingen.

ROELS (Dr. F.) HANDBOEK DER PSYCHOLOGIE III Genetische Psychologie (Eerste Deel) Psychologie der Rijpende Jeugd (310). Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen - Utrecht en Standaard-Boekhandel, Antwerpen - Brussel - Gent - Leuven, 1936. *f* 5.25 en *f* 6.25.

Tegen de natuurlijke volgorde in, behandelt professor Roels na de algemeene beginselen der twee eerste delen, in zijn derde deel eerst de rijpingsjaren, en verlegt de eerste twaalf levensjaren naar de twee volgende delen. Het werk geeft een goed overzicht van methoden en inhoud der puberteitspsychologie zonder veel nieuws te brengen. Want als zodanig kan de sensorimotiek, die niet veel meer is dan een tautologie, moeilijk gelden. Ik begrijp trouwens niet, waarom Prof. Roels bij voorkeur zoekt naar de giologische betekenis der rijpingsjaren: ligt de zin niet veeleer in het terugdringen van de biologie van den geest en het groeien van het zelfbewustzijn? Deze paradoxe: „groei" van „zelfbewustzijn" wordt allerminst verklaard door sensorimotoriek, maar door hogere factoren, die hier wel in onderdelen (sexualiteit, het heilige, het goede, het ware en het schone) behandeld worden, doch niet in hun algemeene psychologische wezenstrekken. En hoe komt het, dat we hier op eens bij het heilige in drie paragrafen de religieuze ontwikkeling van de eerste en de tweede kindsheid en van de rijpingsjaren krijgen, terwijl het geheele werk toch handelt over de rijpingsjaren en de kindsheid in de volgende delen eerst ter sprake komt? Vele psychologen schieten tekort in philosofische kennis en aan dit gebrek lijdt ook Prof. Roels enigszins. Zijn werk heft zich dan ook niet uit boven de verkeerde traditie, die zich in de psychologie gevormd heeft. Als representant echter in de nederlandse taal van de actuele psychologische wetenschap kan dit werk als inleiding tot een betere psychologie zeer nuttige diensten doen.

BOAS (J. H.) DE BRIT (174). Uitgave: Thijmfonds, Rotterdam. *f* 1.75 en *f* 2.50.

De heer Boas is een geestige journalist, die jarenlang in Londen woont. Zijn verblijf aldaar is voor hem niet ijdel geweest: met humor van goed Engelsch gehalte beschrijft hij hier den doorsnee-Engelschman in zijn wezenlijke geaardheid, zooals de auteur hem leerde kennen. Het boek heeft geen verdere pretentie dan onderhoudend en met geest het beeld van den Brit uit te teekenen. Ieder zou dit op zijn wijze doen: die van Boas is frisch en prettig, zoodat er een aardig boekje tot stand kwam.

VETH (C.) TILLEMA (J.) JANS (J.) DE ONTLUISTERING VAN ONS LAND (104). Van Stockum, Den Haag. Met 40 afbeeldingen.

In dit boekje trokken de schrijvers te velde tegen het bouwkundig geexperimenteer van den laatsten tijd, tegen de uitwassen der nieuwe zakelijkheid en alle zinlooze grilligheid. Een aantal afbeeldingen moet hun bedoeling, die overigens niet scherp omschreven wordt, verduidelijken. Gebrek aan helderheid verzwakt den indruk van het boekje. Wat willen de schrijvers aanvaarden als goede bouwstijl en wat niet? Het is mij niet duidelijk, ook niet na lezing der wijsheid van Leo-Tsé. Scherper omschreven stellingname ware gewenscht.

HOEVEN (Nico van der) DE GEWONNEN KANO (208. *f* 1.60 en *f* 2.50. Geill. door Titus Leeser. Kluitman, Alkmaar.

Een gewonnen en weer gestolen kano — een voetbalmatch waarvoor valsche kaarten verkocht worden — een zonderlinge man die, heel alleen op een eiland woont — en een stel vroolijke vrienden die al deze raadsels tot een goede oplossing brengen. Vlot geschreven aardig jongensboek voor 14 jaar en ouder.

JEHU (Felicie) VIOLA HEEFT VACANTIE (204). *f* 1.60 en *f* 2.50. Geill. door Miep de Feyter. Kluitman, Alkmaar.

Een voorbeeld van opoffering en zelfverloochening, dit meisje, dat, om haar moeders zorgen te verlichten in haar vacantie in betrekking gaat. Zij heeft het eerst niet gemakkelijk maar later wordt haar offer rijk beloond. Heel aardig boek voor meisjes van 12 jaar en ouder.

CAPPE (Jeanne) ASTRID (164). Imagé par R. R. de Conaic. Carsterman, Paris.

Het leven van koningin Astrid voor kinderen verteld en uit deze vertelling spreekt al de liefde van het volk voor een koningin, die in waarheid koningin was, omdat zij meer aan anderen dacht dan aan zich zelf. De fransche taal waarin het boek geschreven is, is niet te moeilijk om door de rijpere jeugd gelezen en gewaardeerd te worden.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOIJEN (H.) JOPIE WERTENSTEIN (151). *f* 1.35 Met het stempel van de Keurraad. „De Spaarnestad", Haarlem.

De ervaringen van Jopie op kostschool maken deze vertelling tot een der aardigste katholieke kinderverhalen weke wij in den laatsten tijd lazen. Voor tien jaar en ouder.

BERGE (André) SÉRAPHINA OU LES FICELLES DE PAQUET-DE-NERFS (93) *f* 0,45. Illustrations de Francoise Thibaudier, Desclée, de Brouwer & Cie, Paris.

Een alleraardigste vertelling, een sprookje van een popje dat levend wordt en veel last heeft van het pakje verkeerde neigingen, of overgevoelige zenuwen dat het in zijn hoofdje heeft zitten. Bij elke goede daad knapt een draadje dan dit „paquet-de-nerfs" vasthoudt totdat het geheel loslaat. Een fransch kinderboekje om aan te bevelen.

MUNAUT (Jacques) ARTICLE UN. (236) Desclée de Brouwer et Cie. Paris.

Een roman scout, die de Fransche verkenners van onder de vijftien jaar hevig zal interesseeren en voor hen opvoedend zal werken. Hetzelfde geldt natuurlijk voor hun Nederlandsche makkers, zoo ze tenminste reeds heel goed het Fransch machtig zijn. Want dat is noodig.

MELLOY (Camille) LE PETIT FLOUC. Illustré par Elisabeth Wanovsky (109) Desclée de Brouwer et Cie. Paris.

„Il y avait une fois" . . . Een sprookje dus. Flouc is een braaf, dapper ventje, dat langs allerlei wonderlijke avonturen zijn vader, den houthakker, redt van de onverdiende doodstraf. Men moest van het boekje een goede Nederlandsche bewerking maken. Onze kinderen zouden er van smullen.

NOREL (K.) LAND IN ZICHT (176) *f* 1.25 Geïllustreerd door Titus Leeser. Callenbach. Nijkerk.

Een vertelling over een visschersjongen die meewerkt aan de drooglegging van de Zuiderzee waarover tegelijk veel interessants gezegd wordt. Waarom er zooveel over het geloof gepraat moet worden begrijpen we niet, maar dit is toch geen bezwaar dat dit boek door jongens van 15 jaar en ouder gelezen kan worden.

BROWN (Tom) TUSSEN ROODHUIDEN, BEREN EN WOLVEN (152) *f* 1.35. Met het stempel van den Keurraad. Spaarnestad, Haarlem.

Dit zal wel een kolfje naar de hand van vele jongens zijn! Een boek dat vertelt van Indianen, roodhuiden, beren, groote rivieren en vele gevaren. Voor jongens van een jaar of 12 geschikte lectuur.

KIEVIET (C. Johan) FULCO DE MINSTREEL (212). *f* 1.10 en *f* 1.75. Uitg. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Een verhaal uit den woeligen tijd na de vermoording van den Hollandschen Graaf Floris V in 1296. Met de historie als achtergrond wordt hier verteld van een Fulco, den trouwen dienaar van Gerard, Heer van Yselstein. Romantiek van den ouden stempel, die bij onze jongens blijkbaar in den smaak valt.

P. I. M. ITALIAANTJES. JONG LEVEN IN ZONNIG ZUIDEN (197) Kruisvaarders van St. Jan. Rijswijk.

Een boek vol vertellingen over kleine jongens in Italië onder de hoede van de Salesianen. Er zijn voorbeelden van heldhaftige deugd onder deze Ballila's en de lectuur van dit keurig uitgegeven boek kan niet anders dan veredelend werken.

KALMIJN-SPIERENBURG (Jo) DE CLUB VAN BOMMELTJE (180) *f* 1.25. Met teekeningen van Annie de Ruit. Callenbach. Nijkerk.

Hierin worden de avonturen verteld van een christelijk meisjesclubje, waarvan de leden elkaar in alle omstandigheden trouw bijstaan. Erg boeiend is het niet, maar geschikt voor meisjes van ongeveer 14 jaar. De illustraties zijn niet zoo gelukkig geslaagd.

POS (Mary) TOEN DE ZEE OVER HET LAND KWAM (153) *f* 1.25. Teekeningen van Jan Lutz. Callenbach, Nijkerk.

Deze lotgevallen van een gezin met vijf jongens tijdens de watersnood van 1915 zijn boeiend beschreven en kunnen gelezen worden door jongens en meisjes van 12 jaar en ouder.

LIMBURG (Jilles JE DURFT NIET. (153) *f* 1.25. Teekeningen van Titus Leeser. Callenbach Nijkerk.

Een kinderboek met uitgesproken protestantsch-christelijke strekking, dat voor katholieke kinderen ongeschikt is omdat er te zwaarwichtig over schuld en zonde gepraat wordt waar het gewone kwajongensstreken betreft.

BAKKER (Bert) en Leentje M. HAGEN. JONG HOLLAND PAK AAN (198). Callenbach Nijkerk.

Eenige bekende persoonlijkheden op allerlei gebied hebben ertoe medegewerkt dit boek samen te stellen. Het bevat schetsen over vliegen, kampeeren, politieke gebeurtenissen en andere onderwerpen. De eerste schets van Dr. Colijn waarschuwt Jong Holland tegen de verderfelijke crisisgeest, die het „nietsdoen" verkiest boven een minderwaardige of slecht betaalde baan. Fijn gevoelig is de schets van Selma Lagerlöf, die evenals andere rake schetsen Jong Holland ongetwijfeld zullen interesseeren.

WELSENES (A. van) DE MOOISTE OVERWINNING (230) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geill. door Hans Borrebach. Voorwoord van Han Hollander. Kluitman, Alkmaar.
't Is alles voetballen en elftallen wat de klok slaat in dit boek! Zeer actueel dus! Het beschrijft een schoolwedstrijd uitgeschreven door de Amsterdamsche voetbalbond. Hier en daar echte jongenstaal, maar het valt niet te betwijfelen of het in de smaak zal vallen. 't Kan er mee door voor oudere jongens.

FOREMAN-LEWIS (Elisabeth) JUNG FU WIRD KUPFERSCHMIED (248). Verlag Anton Pustet - Salzburg - Leipzig.
In 1933 werd Foreman-Lewis' werk de hoogste onderscheiding voor jeugdlectuur toegekend, de John Newbery Medaille. Het vertelt in levendigen en boeienden trant de avonturen van een Chineeschen jongen in het moderne China. Geschikt voor jongens en meisjes van 14 à 15 jaar.

HULST (W. G. v. d.) JAAP HOLM EN Z'N VRIENDEN (236) *f* 1.25. Met teekeningen van Sierk Schröder. Callenbach Nijkerk.
Dit goedbekende jongensboek in een nieuwe frissche uitgave met aardige illustraties voor den leeftijd van 10, 12 jaar en ouder.

WENDELS (Thea) DE JAZZ-BAND (226) *f* 2.25, *f* 2.90. Omslag, bandteekening en illustraties van Léonie Lutjens. Hollandia Drukkerij, Baarn.
Het eenige waarvoor dit stel verwende, oppervlakkige H.B.S.ers zich interesseert is hun jazz-band, de nieuwste schlagers en natuurlijk de noodige verliefdheidjes, waarbij zelfs een „huwelijks-aanzoek" in een bioscoop te pas komt! Zulke prullen zijn er nu toch heusch genoeg. Niet geschikt.

SOMMANI (Virgilio) DE LOTGEVALLEN VAN SCHILLETJE (232) *f* 1.20 en *f* 1.90. Uit het italiaansch vert. door J. J. Tadema-de Breuk. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.
Schilletje is een jongetje, zoo klein, dat zijn moeder hem een hemdje maakte uit een aardappelschil. Wat hij allemaal voor avonturen beleeft, en hoe de dieren, zijn vriendjes, hem altijd overal mee helpen, wordt op kinderlijke en humoristische manier verteld. Aardig voor de kleintjes van 7-9 jaar.

FEITSMA (J.) TWEE SCHOOIERTJES (157) *f* 1.35. De Spaarnestad, Haarlem.
Dit boekje voorzien van het stempel van den keurraad voor Roomsche jeugdlectuur geeft een gezellige en vroolijke vertelling voor kinderen van 12 jaar en ouder.

TERVOOREN (Lina) DE TWEELINGEN VAN 'T WITTE HUIS (152) *f* 1.25. De Spaarnestad, Haarlem.
Dit aardige boekje met het stempel van den keurraad voor Roomsche jeugdlectuur is een van die echt-leuke werkjes van Lina Tervooren waarnaar kinderen vanaf tien jaar met blijde verwachting uitzien.

HAVELTE (Sanne van) MIEKS MOEILIJKHEDEN (364). *f* 2.90 en *f* 3.90 Geill. door Hans Borrebach. Thieme & Cie. Zutphen.
Miek's moeilijkheden komen voornamelijk voort uit het ontwaken van haar vrouw zijn. Zij ontdekt langzaam aan dat Tim, haar jeugdvriendje meer voor haar beteekent dan een vriend. Zij begaat echter de fout, te denken dat Tim niets om haar geeft, maar wel om een ander. Gelukkig voor Miek wordt alles bijtijds opgehelderd en het gebruikelijke happy-end volgt. Dit alles wordt op een vlotte, prettige manier verteld en door de vele mooie, echt meisjesachtige trekjes die er in beschreven staan, steekt het boek wel iets boven de gewone doorsneê meisjesboeken uit. Jammer, dat de schrijfster

het 7de met het 8ste gebod verwisselt. Overigens: voor oudere meisjes een gezond boek.

SOEST (Ems. I. H. van) LOKE WORDT MENSCH (237). *f* 2.—. en *f* 2.90. Geill. door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.
In deze meisjes-roman is Joke de heldin, een onevenwichtig meisje dat onder invloed van een andere omgeving dan die van haar thuis waar zij het zorgvuldig beschermde dochtertje is, zich tot volwassene gaat ontwikkelen. Er wordt veel geschreven in dit boek over de avondpartijtjes van de jongelui in Indië en er komen soms hier en daar gezegden in voor die niet door den beugel kunnen, zoo ook de omgang van een meester in de rechten uit het clubje met een getrouwde vrouw is niet geschikt om onze jonge meisjes hoogere ideeën te geven. Later komt alles dan wel goed terecht maar zonder streng voorbehoud kunnen wij dit boek niet aan onze bakvisschen in handen geven.

NACHENIUS-ROEGHOLT (A. M.) DE WERELD DRAAIT OM JESSIE (203). *f* 1.65 en *f* 2.25. geillustreerd door Rie Reinderhoff. Kluitman, Alkmaar.
Jessie is het zonnetje in huis en verspreidt zooveel liefde om zich heen dat zij in het moederlooze professors-gezin iedereen het leven veraangenaamt. Een neutraal meisjesboek dat leesbaar is voor meisjes van omstreeks 16 jaar.

HULST (W. G. van de) IN DE SOETE SUIKERBOL Met plaatjes van W. G. van de Hulst Jr. Deel I (114). *f* 0.75. „De Standaard", Amsterdam.
De avonturen van een goedigen suikerbollenbakker en van zijn snibbige vrouw worden verteld in een reeks vertelsels, elk toegelicht door een teekening. Het is een alleraardigst boek, geschikt voor kinderen van 7 à 9 jaar, of om uit voor te lezen aan nog jongere menschjes.

FLEERACKERS S. J. (E.) BRIEVEN VAN NONKEL PASTOOR (121). *f* 0.45. Bode van het H. Hart, Alken (Belg. Limb.).
Een levenswijze pastoor, vol Vlaamschen humor, schrijft een aantal brieven aan zijn neef Bert op het internaat. Ze zijn goedlachsch geschreven, maar er worden ook veel kleine en groote waarheden in ten beste gegeven, die voor studeerende jongelui, zoo van een jaar of zestien, de moeite van het lezen — en ter harte nemen — overwaard zijn.

WITLOX (Jos) PATER DAMIAAN DE HELD VAN MOLOKAI Penteekeningen van Jan Waterschoot. (127)

PHILIPPEN (Jos.) HET ZONNIGE LEVEN VAN SINT JAN BERCHMANS (64). L. Openbeek, Uitgever, Antwerpen.

Twee eenvoudig geschreven werkjes, die de bedoeling hebben de levens der twee groote Vlaamsche figuren bij de rijpere jeugd bekend te maken. Daartoe zijn zij uitstekend geschikt. De jeugd is geneigd tot heldenvereering; hier vindt zij twee objecten. Vooral in het vrij uitvoerig beschreven leven van den held van Molokai, die als martelaar der melaatschheid is gestorven, en wiens figuur thans sterke belangstelling ondervindt.

LAER S.J. (van) ZWAANTJE'S TOCHT (131) *f* 0.50. Bode van het H. Hart. Alken (Belg. Limb.).
Frisch en spannend en kloek-godsdienstig is dit Vlaamsche verhaal van een kampeertocht. Pater van Laer is een pracht verteller voor grootere jongens.

ROELAND (F. M.) DE WILDE VLOED (88) L. Openbeek, Uitgever, Antwerpen.

De wilde vloed is de rivier, waarin verscheidene leden van een gezin den dood vonden, tot de laatst overgebleven zoon op zijn beurt het water een prooi ontnam. Een gevoelig en mooi, in Katholieken geest geschreven, verhaal voor jongens van 12 tot 14 jaar. Het boek is in goed Hollandsch geschreven.

STRIJT (Willy) HARTENWENSEN. (178). *f* 1.75 en *f* 2.50. Holland, Amsterdam.

Is dit aardige meisjesboek een eersteling? Dan kunnen wij de schrijfster feliciteeren want het mag er zijn! Zij heeft er slag van de jonge menschen waarover zij schrijft ten voete uit te schetsen, hun verlangens en idealen aannemelijk te maken en een frissche, gezonde geest in haar verhaal te brengen. Een boek dat oudere meisjes zeker met genoegen in handen zullen nemen.

MAREE (Piet) TINEKE *f* 2.50. EN WAT ZE ZOO'N HEELEN DAG DOET. Leopold, Den Haag.

Een buitengewoon keurig verzorgd boek met al de kleine dingsigheidjes die een kleine peuter zoo al op haar dagelijksch lijstje heeft staan. Vele goede close-ups van Piet Maree versieren het. Een modern prentenboek voor heele kleintjes.

KLEI (Jac van der) ONDER HET LINNEN DAK (159). *f* 0.75 en *f* 1.20. Geill. door O. Verhagen. Kluitman, Alkmaar.

De jonge held van dit boek wordt wel wat over het paard getild door zijn ouders en de geestigheden van „Pa en Moe" aan het begin van dit verhaal hadden wel weg kunnen blijven; maar overigens is het niet ongeschikt voor jongens van 8 - 12 jaar.

Lof der Luchthartigheid

door J. v. H.

In het gedenkjaar van Erasmus mag de lof der luchthartigheid wel eens verkondigd worden. Hoewel Nederlander, Hollander nog wel, heeft Erasmus nooit geleden aan de bekende Hollandsche „lourdeur". Integendeel! Zijn lof der zotheid blijft een monument van licht- al te lichtgeschoeiden spot en luchtige wijsheid. Erasmus is geen voorbeeldig vaderlander geweest, hij was eer een voorlooper van den „goeden Europeaan" uit later tijd. „Ik zie niet in, wat ik in Holland moet doen", schrijft hij aan Servatius Rogerus, den Augustijnenprior uit Steyn. „Ik weet dat ik er het climaat noch het voedsel zal kunnen verdragen; ik zal er aller oogen op mij doen richten. Ik die als jongeman daar weggegaan ben, zal er terugkeeren als een oud en grijs man, als een zieke: ik zal er blootgesteld zijn aan de verachting zelfs van de geringsten, ik die gewend ben aan den eerbied der voornamen. In plaats van met mijn studiën zal ik mij ophouden met drinkgelagen."

In weinig dingen trouwens is Erasmus als voorbeeld te stellen. Maar zijn smaakvolle luchthartigheid, die den ernst van zijn verwoeden klassiekenhartstocht tempert, zou in Nederland navolging verdienen. Hoezeer lijden wij aan litteraire zwaartillendheid, aan overmatige strakheid en ernst. Hoeveel Nederlandsche romans zijn moeilijk te genieten wegens het volslagen gebrek aan humor, het gemis van alle ironie, wegens het ontbreken van dien vlotten, luchtigen, bijna onernstigen verhaaltoon, die een boek dikwijls nog genietbaar maakt, ook al is zijn waarde twijfelachtig. Alle genres zijn immers goed behalve het ennuyeuze. Deze gouden regel, door het Frankische temperament gedicteerd, moest het A-B-C van onzen schrijverscode wezen. Zelfs een auteur als Arthur van Schendel, die zich voor de meeste Hollandsche zwakheden weet te vrijwaren, zou er bij winnen, wanneer de strakheid van zijn ernst vaker gebroken werd. In boeken als „Jan Compagnie" en vooral „De Waterman" is de verhaaltoon zoo effen gelijkmatig, de verwikkeling zoo weinig verrassend, er is zoo weinig speelsche verbeelding, dat het matige publieke succes dezer toch voorbeeldige romans begrijpelijk wordt.

De strakke Nederlandsche ernst wordt het best getypeerd door de verontwaardigde houding, die een deftig dagblad meende te moeten aannemen, toen onlangs een weekblad glimlachend de verzen van Herman Gorter aanhaalde:

Midde' in gloeiende bergen
Van grijs graniet en witte sneeuw,
Die mij bergen,
Zie ik de Nieuwe Eeuw.

Dit heette niet minder dan „drieste onwelvoegelijkheid" tegenover een groot dichter als Gorter. Waar ter wereld, tenzij tusschen den Moerdijk en Delfzijl is een dergelijk litterair Farizeeïsme mogelijk?

Gebrek aan speelsche verbeelding is niet hetzelfde als gebrek aan den eenvoudigsten zin voor humor, doch er is verwantschap. De Hollandsche „lourdeur" uit zich op verschillende wijzen. Bij velen onzer auteurs, zoowel mannelijke als vrouwelijke, blijkt zij uit den balladesken ernst, waarmede dezen tijdsproblemen en sociale toestanden in hun boeken trachten te verwerken. De hedendaagsche crisis van het huwelijk, de vrijgevochtenheid der moderne jeugd, de zelfstandigheid der vrouw, de cosmische verbondenheid van het al, de eenzaamheid der persoonlijkheid, al deze schrikwekkende problemen vindt men aangesneden, geanalyseerd of opgelost in dikke romans, meestal in romans van vrouwelijke makelij. Vele dezer boeken druipen van problematiek. In plaats van een aardig, sprankelend en levendig verhaal te schrijven en alle problemen den rug te keeren, achten deze auteurs zich geroepen een bepaald probleem of een socialen toestand te belichten en deze te overstralen met de helderheid hunner kunst. Het gevolg is vaak dat de zolders van uitgevershuizen gaan kraken onder den last der onverkochte problematiek.

Er zouden schrijvers te noemen zijn, die te gronde gaan aan de zwaarte van hun ernst. Een auteur als Helman heeft aanvankelijk het lezerspubliek bekoord door zijn luchtigen, gevoeligen verhaaltrant, die later echter tot ongenietbaar wordens toe verzwaard is. Bij dames-auteurs heeft dit zich vertillen aan te zware onderwerpen minder noodlottige gevolgen. Uiteraard zijn zij gevrijwaard voor te donkeren ernst en haar zin voor het concrete, haar gevoeligheid voor het zintuigelijke, onmiddellijke behoedt haar gewoonlijk voor het schrijven van boeken die niet een zeker publiek vinden, zoodat haar werken dikwijls even druk gelezen als door de „hoogere" critiek afgemaakt worden.

Een zekere luchthartigheid behoort tot de essentialia eener goede fabuleerkunst. Vanaf de novellenschrijvers der vijftiende en zestiende eeuw, die zoo dikwijls aan Shakespeare de stof zijner drama's verschaften en den grondslag der latere verhaalkunst legden, tot aan Johan Fabricius toe, heeft elk episch talent van formaat naast andere gaven ook de genade der luchthartigheid ontvangen. Goethe noemt in het bekende versje, waarin hij over de erfenis van zijn ouders spreekt, die Frohnatur in eèn adem met die Lust zum Fabulieren. Van Mütterchen had hij die Frohnatur geërfd, die Lust zum Fabulieren. De kunst is er niet bij gebaat, wanneer zij met al te transcendenten ernst gediend wordt. Deze ernst ontaardt gemakkelijk in „kunst-ernst".

Als er eèn schrijver in Nederland is, wien men het charisma der luchthartigheid zou toewenschen, dan is het Theun de Vries,

schrijver van eenige zwaar geladen romans, waarvan de laatste „Stiefmoeder Aarde" [1]) heet. Een stiefmoeder, dat is de eigenste muze van Theun de Vries. Zij inspireert hem met stiefmoederlijke onmeedoogendheid, niet om bij sigarettenrook en een gramophoonplaat een kwinkeleerend verhaal te schrijven, frisch en geurend als een Friesche Mei-morgen, maar om, na veel studie en onderzoek, een loodzwaar boek van meer dan vijfhonderd bladzijden samen te stellen over den groei-in-druk der Friesche boeren van de vorige eeuw. Het is een belletristisch werk en geen historie en wegens die belletrie verzucht de luchthartige lezer, die in geen enkelen vorm van stiefmoeders houdt, onophoudelijk: wat interesseert mij de toestand dier boeren op het eind der vorige eeuw! Vertel mij de levensgeheimen, de innerlijke verslagenheden en opstandingen dier menschen zòo dat ze voor mij levend worden, dat hun lot, hun vreugde en hun lijden mij aangrijpt. Dit te doen is Theun de Vries echter niet gegeven. Hij ziet de menschen van den buitenkant en schrijft erover als een buitenstaander. Een goed romanschrijver en verteller moet zich bewegen in de binnenwereld zijner helden: al hun reacties en innerlijke mogelijkheden moeten voor hem open liggen als een opengeslagen boek. De lezer moet het gevoel hebben zich in een levende wereld te bewegen, waar alles volgens het onberekenbare rythme, de onzekere stroomlijn des levens verloopt. Dit is de toovergave van den dichter, die zijn figuren schept vanuit een onbewusten genius. De boeren uit „Stiefmoeder Aarde" leven niet, zij illustreeren slechts de geschiedenis van den boerenstand uit de laatste helft der vorige eeuw. De schrijver heeft er ook geen liefde voor, niet die liefde die een schepper van levende menschen voor zijn creaturen hebben moet.

Theun de Vries heeft met Friesche koppigheid het plan en den bouw tot een roman ontworpen en uitgevoerd, die het ontstaan van het socialisme onder de Friesche landbevolking gestalte moet geven. Beschouwt men zijn boek als reportage, als informatie of als half sociale studie, dan maakt het geen kwaad figuur. Wanneer ernst en werkkracht voldoende waren om een kunstwerk in het leven te roepen, dan zou hier een boek van hooge schoonheid ontstaan zijn. Het is helaas! niet zoo. Tenzij deze schrijver zijn overzwaren ernst aflegt en gaat beseffen dat hij zijn lezers niet instrueeren, maar onderhouden, begoochelen, betooveren moet, dat niet stiefmoeder aarde, maar een luchtige tooverfee zijn pen te bestieren heeft, is het te vreezen dat de zwaarte zijner boeken alle geestdrift en belangstelling zal dooddrukken.

Ook Johan Theunisz heeft bij het schrijven van „Het ontoegankelijke Hart", [2]) het verhaal van Paludanus, den dokter-ver-

[1]) Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1936.

[2]) Leopold, Den Haag, 1936.

zamelaar, den stelregel dat alle genres goed zijn behalve het ennuyeuze, te veel uit het oog verloren. Ook zijn boek lijdt aan zwaarte, aan gebrek aan speelschheid van vinding, aan gemis van verrassing en verwikkeling. Heel de aristocratie van Enkhuizen omtrent zestienhonderd treedt erin op en Theunisz weet zijn figuren doorgaans markant en treffend te beschrijven.

Doch er is te weinig muziek en jolijt. Wanneer de protestanten processie hielden, zou het ongeveer toegaan als in dit boek: een optocht van statig aanschrijdende figuranten, die zelf niet goed zouden weten waarom zij eigenlijk meeliepen. Ook dit boek heeft veel studie gevraagd en voorbereiding, maar een enkele zwaai met den tooverstaf had al die studie vrijwel overbodig gemaakt en het boek een charme kunnen verleenen, die den lezer gevangen hield tot het einde.

Een derde boek van zwaar gedocumenteerde allure is „Een Liefde in Kennemerland"[1]) van Marie van Zeggelen. Dit boek is er zuiver door van toon en kleur, maar aan de schrijfster is de gave ontzegd haar helden menschenbloed in te storten. Het blijven bleeke schimmen, die zich costumeeren, die buigen en groeten naar achttiende-eeuwsch gebruik, maar geen hunner bezit dat oer-menschelijke, dat het hart der lezers doet meekloppen op het rythme der lotgevallen van den held. Het is een soort pantomime die men volgt met matige belangstelling. Heeft men het boek uitgelezen, dan blijft nog enkele dagen de herinnering aan Amsterdamsche draagstoelen, aan heerenhuizingen in Kennemerland en Fransche gouverneurs, en daarna sluit zich de stroom der herinnering en zinkt alles in vergetelheid.

Ongeveer gelijktijdig met deze zwaar-opdehandsche romans verscheen „De lachende Cupido" van Rie Cramer en „Mallemolen" [2]) van Clara Lennart, boeken met geen andere pretentie dan te amuseeren. Wat de eerste drie niet gelukte bij gebrek aan speelsche luchthartigheid, gelukt deze twee wonderwel, vooral de laatste. Dat de luchthartigheid dezer dames volgens onze normen soms derailleert, is niet de schuld van dè luchthartigheid, maar van dèze luchthartigheid. Rie Cramer is te zeer ingesteld op het genre „badromannetje", te oppervlakkig amusant, en Clare Lennart beschouwt de dingen van liefde en huwelijk vanuit quasi-modern standpunt, als dingen die tot nu door louter conventie en fatsoen beheerscht werden. Maar beide schrijfsters zijn vrij van alle zwaartillendheid, van alle probleemzucht, voelen niet de drukkende plicht een stuk saaie menschelijkheid, vue à travers un tempérament, te moeten beschrijven. Zij vertillen zich niet en willen niet instrueeren, zij willen louter onderhouden en betooveren. Rie Cramer's romannetje is niet veel meer dan

[1]) Meulenhoff, Amsterdam, 1936.
[2]) Van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1936.

amusant, zonder diepere accoorden, zonder iets als een weerhaak, die na lezing hechten blijft. Een bont vlinderspel, dat een oogenblik bekoort door wisselende kleur en stemming. Doch Clare Lennart bereikt meer dan dat, hoe licht en vroolijk ook haar aanslag is. Het boek eindigt ten slotte in een wrangen grijnslach. Het leven is volslagen zinloos, een „mallemolen". Zij beschrijft de zeer alledaagsche ondervindingen eener jonge vrouw, die in vrije liefde samenleeft en in een arbeiderswijk kamers verhuurt. Maar zij heeft dien onnaspeurbaren toets van den dichter, haar reacties op indrukken zijn zòo dat het onbeduidende belangrijk wordt, zij ziet en ervaart de dingen op zulk een wijze dat deze in een bijzonder licht te staan komen, zij bezit schrijverssfeer. Het alledaagsche is bij haar niet alledaagsch: doordat het gedrenkt wordt in het wezen harer ziel, deelt het in het geestelijke, treedt het in een andere dimensie. Het is het eeuwige mysterie der kunst, dat niet te verklaren, slechts te constateeren valt. Met dat al is het geen geweldig boek dat Clare Lennart schreef, doch het is een zuiver afgestemd boek, dat in zijn soort vrij van fouten en dissonanten is, een boek waarvoor ik „Stiefmoeder Aarde" graag cadeau geef.

Mochten de Nederlandsche auteurs zich in het Erasmus-jaar tot deze dichterlijke luchthartigheid bekeeren.

(„Stiefmoeder Aarde", „De lachende Cupido" en „Mallemolen" eischen het noodige voorbehoud.)

BOEKENSCHOUW

HERTOG (H. J. den), en EUWE (M.) PRACTISCHE SCHAAKLESSEN (257), dl. 2, 4de dr. Van Goor Zn. Den Haag.

Dit tweede deel geeft meer ingewikkelde posities voor hen die het eerste deel geheel bestudeerd hebben en in staat zijn de opgaven vlot te verwerken. Zij die zich aangetrokken gevoelen tot het edele schaakspel vinden hier een uitgave waarmede zij zich verder kunnen bekwamen.

BOMBARDIER. PAARD EN PAARDENSPORT (122) *f* 1.25, Mulder, Gouda.
Op het eerste gezicht krijgt men den indruk dat dit boekje uitsluitend gaat over de paardensport. Dat is echter de bedoeling niet. Het vertelt meer iets over het paard zelf; de omgang met het paard, het toilet van het paard, de fokkerij enz. enz. Een interessant werkje voor degenen die van paarden houden.

Grafschrift voor George Moore

door JOS. PANHUYSEN.

Er schijnt op het oogenblik een boek in ons zeer litteraire vaderland te bestaan, waarin men gedrukt kan vinden, zwart op wit, dat niemand twee heeren kan dienen: God en de schoonheid. Dit is een bewering die natuurlijk onwaar, blasfemisch en verbijsterend oppervlakkig is, maar we weten wat er mee bedoeld wordt, want zij is allerminst oorspronkelijk; we hebben ze in anderen vorm al herhaaldelijk gehoord, we hebben ze zelfs gehoord van menschen, die artistiek niet anders deden dan God dienen, omdat ze de schoonheid dienden, al wilden ze het om een of andere persoonlijke reden zichzelf niet bewust laten worden.

Wie de schoonheid dient, dient God, daar is niet aan te ontkomen; men kan communist, agnosticist, of mennist zijn, het helpt niet, alleen al als men mensch is, heeft men soms met schoonheid te maken, als men tevens artist is, wordt het geval beslist hopeloos, men is, als het ware, aan God overgeleverd met iedere daad, die men zelf tot de voornaamste rekent, iedere artistieke daad namelijk.

George Moore is daarvan wel een zeer typisch vooreeld. Hij was katholiek, maar in zijn puberteitsjaren verloor hij, zooals men dat pleegt te noemen, zijn geloof. Ik moet hier onmiddellijk bijvoegen, dat hij tegen deze vaststelling protest aan zou teekenen, hij zelf heeft namelijk herhaaldelijk beweerd, dat hij dit geloof nooit bezeten heeft, dat hij nooit katholiek is geweest. Het grootste gedeelte van zijn werken, waaronder zijn allerschoonste, ook dit dient vermeld, vraagt op zijn minst een zeer streng voorbehoud. Zijn lievelingsschrijver was Walter Savage Landor, de meest protestante aller protestanten, die alle kerkgenootschappen verfoeide en deze op de meest naïeve, ongelooflijk grove wijze, ofschoon in prachtigen stijl, bestreed. Landor geloofde nog wel in God, maar hij wilde zoo min mogelijk met de vage persoonlijkheid, die hij daaronder verstond, in aanraking komen, hij verfoeide boven alles iederen schijn zelfs van mystiek. George Moore heeft herhaaldelijk van een soortgelijke opvatting en afkeer blijk gegeven. Ook hij meende, dat men zich moest houden aan het zichtbare, waarneembare, nabije. Maar evenmin als Landor deed hij dat in de practijk van zijn werk.

Hij was wel een bijzonder hopeloos geval omdat hij wel in zeer bijzondere mate een artist was, zooals bijna alle Iersche kunstenaars dat zijn. Hij beminde de schoonheid uitermate, schoonheid van menschen, schoonheid van landschappen, bloemen en dieren, de schoonheid van beeldende kunsten, de schoonheid der muziek en de schoonheid bovenal der taal. Hij was een Ier,

hij meende een Franschman te zijn, het ontging hem, als zooveel dingen hem ontgaan zijn, dat Franschen en Ieren aan elkander verwant zijn, en dat zijn hartsgelijkenis allerminst verbijsterend was. Vandaar had hij de schoonheid lief, niet om eenige romantische bijbedoeling, als zoovele zoogenaamde aestheten, maar om haar zelfs wil, met open oogen, met een toezienden geest, vandaar trachtte hij steeds meer naar een juistheid en klaarheid van gewaarwording, die in zijn laatste werk verre zelfs de „Imaginary Conversations" van Landor overtreft. Hij maakte het zich niet gemakkelijk, Charles Morgan in het werkje, dat aanleiding tot dit artikel is, laat het ons duidelijk zien, hij spaarde zichzelf niet om de schoonheid te dienen. Deze man, die naar Frankrijk toog om het schilderen te leeren van schilders als Lefèvre en Cabanès, leerde Manet, Monet, Degas kennen en hij juichte om het impressionisme, om het beste impressionisme; zijn waardeeringen van genoemde schilders in „Vale" zijn onverbeterlijk, steeds heeft hij weer getracht naar een beter en fijner waardeeren van wat schoon was; oogenschijnlijk heeft hij zichzelf vaak verloochend, maar hij deed dit om zichzelf beter te vinden; vele vreugden hebben hem begeleid, want hij heeft een van de schoonste menschelijke verheugingen gekend, herhaaldelijk, de verheuging God te aanbidden in dankbaarheid en bewondering, ook al wist hij niet, dat hij het deed. Charles Morgan wijst op zijn voortdurende zelfvernieuwing, ik geloof dat men beter doet te spreken over zijn onafgebroken zichzelf zoeken.

GEORGE MOORE

„There is no one in the world," schreef hij in „Ave,", that amuses one as much as one's self . . ". Als men „amuse" in een ruimen zin, dus minstens in twee beteekenissen, wil opvatten is deze constateering typisch Iersch, men behoeft slechts te denken aan Joyce, Yeats, A. E. Joyce met name heeft gezegd, dat zijn heele werk een zoo evenwaardig mogelijke uitdrukking van eigen persoonlijkheid beoogt. Zulk een doel echter is niet zoo gemakkelijk bereikbaar, als men meenen zou. George Moore begon met navolgingen, hij volgde de Goncourt's, die hij later minachtte,

en Zola na, hij schreef „The Mummer's Wife", en „Esther Waters".

Maar reeds in het respectabele naturalistische werk „Esther Waters" begint George Moore zichzelf te openbaren. Er stak in George Moore een zekere verwatenheid, die hem over de Iersche boeren als over slaven deed spreken, hij heeft gedurende zijn leven zeer velen van zich vervreemd, omdat hij op een bepaald oogenblik beleedigend werd, zooals dat alleen arrogante lieden kunnen, maar desniettemin had hij een wezenlijke genegenheid ook voor wat men de gewone menschen noemt, hij had eerbied voor de analphabete Esther Waters en daarom kon hij een roman over haar schrijven die herhaaldelijk ontroerend is. Hoewel hij op het laatste van zijn leven bijna geheel op zich leefde, was hij zich toch volkomen bewust, dat hij ondanks zijn haast overdreven zucht naar onafhankelijkheid, een „essential social being" was, „taking pleasure in, and deriving profits from his fellows". Er is tot in zijn allerlaatste werken toe een zekere sfeer van hartelijkheid, van vertrouwelijkheid of nog juister gezegd van gemeenzaamheid, eenvoudig, maar nooit banaal; in Esther Waters vindt men die reeds, maar ze is ook in zijn Iersche vertellingen „The Untilled Field", en die zonderlinge verhalen van celibaat, die „In Single Strictness" heeten, in „The Lake", in „The Brook Kerith", dat bedenkelijke en toch vaak bewonderenswaardige prozaepos, zooals hij hetzelf noemde, en vooral ook in het haast evenzeer bedenkelijke en bewonderenswaardige verhalend proza, dat „Héloise and Abélard" heet.

George Moore was zich deze gemeenzaamheid wel bewust, maar toch slechts ten deele, hij gevoelde zich een aristocraat, hij bewonderde bij verschillende gelegenheden zijn eigen arrogantie, wat ook een soort van nederigheid is, hij was zelfs eenigermate een bluffer. Hij was wat hij zelf, en na hem Charles Morgan, vastgesteld heeft een dubbele persoonlijkheid, zooals ten slotte bijna alle menschen, een oppervlakkige en een moeilijker erkenbare evenwichtiger, bezonnen persoonlijkheid, hij was Amico Moorini en de Iersche katholiek George Moore. Dezen Amico Moorini trachtte hij te dooden, maar den Ierschen katholiek wilde hij evenmin geheel aanvaarden.

Hij heeft het katholicisme bestreden met „humour, anecdote, indignation, irony" zijn leven lang, hij deed het als de oppervlakkige Amico Moorini in „Evelyn Innes", de roman van de groote zangeres, die in de tjokvol bemeubelde zalen van de hoogere kringen speelt en in het vervolg daarop „Sister Teresa", waarin dezelfde zangeres non wordt en haar stem en geloof verliest.

Hij heeft den goeden smaak gehad deze twee werken, zijn meest gelezene, later te verloochenen, maar dit was niet alleen een kwestie van smaak, hij vreesde de persoonlijkheid in hem, dien hij Amico Moorini noemde, omdat hij steeds meer ontwaar-

de, dat deze een bluffer was, omdat hij iets wilde overbluffen.

Ook in zijn later werk bestrijdt hij het katholicisme, maar minder met den wat goedkoopen overmoed van zijn jeugd, die hij als een afgesloten geheel wilde zien, waarover hij o.a. in de „Memoirs of my dead Life" schreef. Hij ging zich steeds meer beheerschen, maar steeds werden zijn onderwerpen hem als het ware opgedrongen; in „Sister Teresa" en in „Muslin" schreef hij over katholieke kloosters, in zijn prachtige, de romanliteratuur in Engeland vernieuwende „The Brook Kerith" en„Abélard and Héloise", over zaken, die godsdienst en katholicisme ten nauwste betreffen. Het is wel wonderlijk, dat dit den man, die herhaaldelijk „his eagerness for the concrete, his rejection of transcendentalism in all its forms" beleed, ontgaan moet zijn. Het lijkt misschien verregaand te beweren, dat de stijl van zijn laatste romans, die door Charles Morgan buitengewoon goed gekarakterizeerd en terecht geprezen wordt, een gevolg is van deze gedeeltelijke blindheid, bewust of onbewust, voor het eigen wezen, en dat deze stijl daarom, ondanks zijn uitstekende hoedanigheden, iets mist.

Deze stijl met „his sliding transitions from speech to thought", wordt zonder twijfel verlicht door de telkens weer opduikende anecdote, hij is gebaseerd op de conversatietaal, en heeft daarom een rijkdom aan variaties en een frischheid, die de aandacht weten vast te houden, maar desniettemin gaat het verhaal voort als een wel zeer kalme stroom; er blijft een zekere loomheid te bespeuren, alles is duidelijk, staat prachtig en toch niet te nadrukkelijk in de contouren, is zelfs tegelijkertijd limpide, maar de doorzichtigheid laat geen verre doorkijk toe. Deze stijl is, ondanks zijn hernieuwende kracht en zijn schoonheid, toch beperkt, omdat hij iets onderdrukt, omdat hij niet vurig genoeg is en niet in voldoende mate poëtisch, dat wil zeggen niet voldoende mogelijkheden biedt om de spiegelingen te vangen van het ongezegde en onzegbare. Daarom wordt hij op den duur, ondanks al de virtuositeit, en meer dan virtuositeit, toch eentonig. Moore vond ongewijfeld „a new reconciliation between the written and the spoken word", maar zijn afkeer van „transcendentalism" belette hem zijn vondst volledig poëtisch te benutten.

Hij heeft echter dezen zelfden stijl gebruikt in een goed gedeelte van zijn autobiografisch werk met name in de drie deelen van „Hail and Farewell"; in „Ave", „Salve" en „Vale". En nu is het opvallend, dat daar deze stijl een levendigheid bezit, die hij in de oogenschijnlijk vrijere, meer imaginaire verbeeldingen mist. Men leest „Hail and Farewell" niet geïnteresseerd en met bewondering voor de hooge artisticiteit als de romans, men wordt door de vertelling dezer toch niet zoo bijzonder ongewone gebeurtenissen, ervaringen en overpeinzingen meegesleept, men bewondert niet alleen, men juicht, men legt nu en dan het

boek neer en men vraagt zich af hoe het mogelijk is, zoo dit leven, dit geleefde leven weer te geven in zulk een klare taal, anecdotisch, maar doordringend in het geheim, steeds van gedachte naar beschrijving en van beschrijving naar daarin volkomen opgenomen dialoog verglijdende. Er wordt hier iets bereikt, denkt men, een reconstructie, waarnaar fictie tracht, maar ten slotte vergeefs, men reist door de landschappen, men reist inderdaad, men ziet de schoonheden, maar men voelt ook de vermoeienis; het verlangen ondergaat men, maar ook de moedeloosheid van het bevredigde verlangen, en de menschen, die men ontmoet, staan voor u en ze spreken tot u, ge hoort de klank hunner stem, hun intonatie, ge ziet hun gezichten en gebaren, zonder dat het moeite kost, haast onmiddellijk, of het bemiddelend woord hier zoozeer bemiddelend werd, dat het haast niet meer merkbaar is tusschen het verbeelde en den lezer. Men leert er George Moore kennen als in geen van zijn meer creatieve werken. Want hier vindt George Moore eindelijk zichzelf in zooverre hij zichzelve toeliet dit te doen. Charles Morgan spreekt in zijn boekje niet over „Hail and Farewell" en dit is jammer, want hier zou hij toch waarschijnlijk beter hebben kunnen doordringen in wat hij, en terecht, de „seeming contradictions" in het karakter van Moore noemt.

Het begin van „Ave" is een ontdekking. George Moore ontdekt namelijk, dat hij het oude Iersch, het Gaelic zou kunnen leeren en daarin gaan schrijven, wat voor hem het schrijven in een nieuwe taal zou zijn. Hij ontdekte dit in de late nachturen in een afgelegen, schilderachtig gedeelte van Londen, het maanlicht glanzend op het voortstroomende water van de Theems. Deze nacht, het maanlicht, het zacht klotsende water van de Theems en zijn ontdekking hoe heerlijk het zijn zou te schrijven in een nieuwe taal ongerept, frisch en toch reeds rijk, verglijden in elkaar tot een sensatie, die men meevoelt, geestopwindend en geestverhelderend en ik aarzel niet vast te stellen, dat hier en hier zeer zeker, Moore aan Amico Moorini, maar ook aan den greep van het „concrete" ontsnapte.

Dit begin is voor mij symbolisch, want deze ontdekking van de mogelijkheid van een taalvernieuwing, door en door, is eigenlijk nog iets meer; de mogelijkheid wordt hier ontdekt, dat George Moore op zoek naar zichzelf, zichzelf volkomen zou vinden.

„Your story", zei George Moore tegen Charles Morgan, die zijn biografie zou schrijven, „is of a man who made himself because he imagined himself, and you must discover when his imagination went with his nature and when against it; for it is that which, in the end, determines a narratives shape."

In den aanvang, maar niet in den aanvang alleen, van „Hail and Farewell" ging de verbeelding van George Moore niet tegen

zijn natuur in, als zoo vaak wel helaas. Charles Morgan behandelde dit werk niet om disputen met de leiders van de Iersche beweging te vermijden, maar hoe caricaturaal de Iersche beweging hier ook voorgesteld wordt, ze is zonder dit boek toch niet goed te begrijpen, want de personen die erin voorkomen, misschien met uitzondering van A. E., dien George Moore om zijn besliste onkatholiciteit te zeer bewonderde, zijn met een onvergetelijke zekerheid geteekend. Als Yeats niets belangrijks geschreven had, zou hij nog, dunkt me, onsterfelijk zijn door de volgende kenschetsing: „Yeats was there listening reverentially to the sound of his own verses." En zulke typeeringen vindt men tallooze in deze drie deelen.

Ondanks de levende weergave echter van dit leven, ondanks het herhaalde ontsnappen aan het „concrete" vindt George Moore ook hier zichzelf niet. Hij verstond de stem verkeerd, omdat hij ze niet wilde verstaan. Wandelend in Londen immers, hoorde hij duidelijk, tot driemalen toe, een stem, die hem zeide dat hij naar Ierland moest gaan. Hij geeft dit niet als een spel der verbeelding of een aardige enecdote, hij zegt zelf uitdrukkelijk, dat hij die stem hoorde, duidelijk, niet in zijn geest alleen, maar met zijn ooren. Ik vraag den lezer niet dit te gelooven, maar wees overtuigd, dat George Moore het wel geloofde. Hij verklaarde later ook in „Hail and Farewell", dat deze stem hem een zending gegeven had, echter niet uitdrukkelijk en in woorden, de zending namelijk Ierland tot het protestantisme te bekeeren. Vandaar dat „Hail and Farewell" weer voor een goed deel bestrijding van het katholicisme bevat en op zijn minst tot de streng voorbehouden lectuur moet gerekend worden, hetgeen erg jammer is.

Waarom ging deze man, die alle „transcendentalisme" verafschuwde, naar een land om er een godsdienst te brengen en waarom ging deze man, die herhaaldelijk vaststelde, dat het leren alleen buiten hun vaderland goed gaat, waarom ging deze „Franschman" naar Ierland terug, tot tweemaal toe en de laatste maal om er zeer lang te blijven?

Zonder het zich goed bewust te zijn wellicht, ging hij er heen om er zijn eigen wezen te erkennen, dat wel degelijk Iersch en katholiek was. Zijn tocht is mislukt, evenals trouwens de bekeering van Ierland tot het protestantisme, maar in het verhaal dier mislukking staan fragmenten van een schoonheid zoo groot, dat deze meer dan „concreet" blijkt, dat zij iets goddelijks bezit. Zoodoende heeft George Moore toch God gediend, zij het averechts.

Charles Morgan: Epitaph on George Moore. Macmillan & Co Ltd. Londen.

FRANSCH

VERCEL (Roger) REMORQUES. Albin Michel, Paris, 1935.

Nu wij deze schrijver eenmaal kennen als de auteur van verschillende werken, die een meesterhand verraden — wij noemen nog eens En Dérive, Au Large de l'Eden en le Capitaine Conan — verwachten wij ook in zijn nieuwste werk een oeuvre van bijzondere waarde. Reeds genoemde romans deden ons bij dezen schrijver eenige hoedanigheden ontdekken, die wij soms vergeefs zoeken bij andere Fransche romanciers: verbeelding en menschelijkheid. Remorques is een roman van actie, een roman ook van wezens, waarvoor wij ons aanstonds ten volle interesseeren. Zooals altijd is het Vercel's bedoeling een direct verhaal te geven, waarin hij vóór alles de feiten laat spreken en zijn beelden in volle actie ten tooneele te voeren. Toch getuigt de roman daarom niet minder van een diepgaande psychologische kennis en komen de verklaringen te gelegener tijd. Waar de verwachte oordeelen niet immer expliciet geformuleerd worden, voelt de lezer zich uitgenoodigd deze niettemin zelf uit te spreken.

Het harde realisme, dat wij in le Capitaine Conan nog ontmoetten, is hier geheel binnen de juiste perken gehouden. De meesleepende kracht, de kunst van in enkele trekken zijn helden ten voeten uit te teekenen, van hun relief bij voortduring in het volle licht te houden, omgeeft den lezer als met een doordringend fluïdum, dat hem aangrijpt met fascineerende kracht. En zoo werd bijzonderlijk het geheele eerste gedeelte — een honderd en vijf en twintig bladzijden — van een groote, wellicht ongeëvenaarde evocatieve schoonheid, terwijl de roman in sterkte afneemt in het laatste derde gedeelte. Alles bij elkaar genomen een roman, waarvan wij de lectuur een ieder kunnen aanraden, een roman van een gezond, krachtig en sympathiek schrijver.

Dr. B.

RAMUZ (C. F.) DERBORENCE. Récit. Grasset, Paris. 15 fr. 1936.

Ramuz behoort met Jean Giono tot de bekendste schrijvers van regionale romans. Hij is Fransch Zwitser en zijn romans en verhalen spelen in het Fransch-Zwitsersche bergland. In „Derborence" beschrijft hij het neerstorten van een geweldige rots, die een aantal dorpelingen verplettert. Eèn echter ontkomt den dood en keert tot de levenden terug. De meening echter dat zijn kameraad ook nog in leven moet zijn, wordt hem een idee fixe en, als hij met zijn jonge vrouw op zoek gaat naar den vermiste, vinden beiden den dood. Dit sombere verhaal heeft Ramuz sober en indrukwekkend beschreven. Er heerscht een mysterieuze atmosfeer door heel het boek: de druk van het naderend onheil is aldoor voelbaar. Een groot schrijver of imaginatieve geest is Ramuz niet, maar hij weet boeiend en beeldend te vertellen.

MAUROIS (André) MAGICIENS ET LOGICIENS. Grasset, Paris, 1935.

Al moge dit critisch werk het brio en de aantrekkelijkheid van een roman missen, nog geen der voorgaande werken van dezen schrijver was een zóó sprekend getuigenis van de ernst, de lucidititeit en het bewonderenswaardig begripsvermogen van André Maurois. Hij bewijst door dezen, ook in Engeland zeer gunstig ontvangen bundel, hoe innig hij de Britsche literatuur vat. Iederen keer trouwens, dat 's schrijvers belangstelling zich naar Engeland keert, is hij zeldzaam gelukkig in de behandeling van zijn onderwerp, wat wel een afdoend bewijs is voor het feit, dat het critisch oordeel een groot

deel van zijn waarde ontleent aan een innige kennis van ras, land en historie, daarbij betrokken. Men verwijt Maurois soms, dat zijn zinsbouw, zijn woordenkeus te simpel, te weinig van franje omhangen zou zijn. Was er echter ooit een Fransch prozaïst van naam, die zich aan de belangstelling van tijdgenooten en vooral van zijn nageslacht wist op te dringen zonder de bij uitstek Fransche hoedanigheden omtrent begrip en stijl in acht te nemen en zelfs streng in acht te nemen? Het is juist in de Attische hoedanigheden van zijn schrijftrant, als zijn scherpte van teekening, de logische samenhang der deelen en de bescheidenheid van het coloriet, dat Maurois zijn succes vindt in onzen zoo weinig romantischen tijd. Wel zelden trouwens vond men in Frankrijk in eenzelfde tijdvak zoovele zuiver-Fransche schrijvers van groote kwaliteit bijeen: naast Maurois, een Mauriac, een Duhamel, een Arnoux, een Colette, een Daniël-Rops. Rhetoriek heeft voor deze allen afgedaan. En daarom reeds is Magiciens et Logiciens een werk van bijzondere waarde.

ANDRÉ MAUROIS

Er is echter meer dan dit. Behalve Mauriac evenaarde tot nog toe wellicht geen ander schrijver Maurois in de kunst der ontleding van zielen en ideeën. En zoo werd ieder der hier geanalyseerde schrijvers tot de uitdrukking van een algemeen gevoelen, dat wij tot nog toe misschien min of meer vermoeden, maar dat ons nu opeens voor den geest staat, als een glanzend facet van den Engelschen geest, van een ons ten deele vreemde mentaliteit.

En wij, Noorderlingen, die gewoonlijk nader staan aan de Engelsche ziel in haar algemeene uitingen dan aan de van latinisme doordrenkte Fransche ziel, zullen na lezing van dit werk beide geestesmanifestaties beter begrijpen en beter vermogen te vergelijken. Een zeer mooi boek, in één woord.

Dr. B.

FROYAT (Henri) LE VIVIER. Plon. Paris, 1935.

De eersteling van dezen jongen schrijver Faux jour was behalve een getuigenis van groote vertelgave tegelijk een blijk van zóó weinig fijngevoeligheid, dat wij er in onze critiek aan voorbij zijn gegaan. Het betrof in dit werk de weergave van herinneringen van een zoon omtrent zijn vader. Het boek begon met gevoelens van bewondering voor een vader, die allesbehalve een toonbeeld van deugd was, welke gevoelens overgingen in een onbedwongen afkeer, zoodra de zoon de valschheid in zijns vaders beeld ontdekt had. Maar dan gebeurde het zonderlinge: uit den nieuw-gewekten afkeer werd oprechte kinderlijke teederheid geboren en een dergelijke psychologie was wel zeer weinig verantwoord. In ieder geval was zij lijnrecht tegenovergesteld aan het Cartesiaansch ideaal, dat inhoudt hoe slechts bewondering ten grondslag kan liggen aan waarachtige liefde, ook al was dan de hier gesuggereerde opvatting van Froyat wellicht karakteristiek voor een bepaalde naoorlogs-jeugd, die, wars van alle enthousiasme, haar zekerheid zoekt te baseeren op de gevoelens van minachting, die zij ervoer.

Een merkwaardige roman misschien, maar aan slechts enkele volwassen lezers voorbehouden; niettemin een roman van een onbetwistbaar talent en een even zèkeren vorm.

Le Vivier komt dezen laatsten indruk volkomen bevestigen. Henri Froyat is een geboren verteller. In zijn werk hangt een „clair-obscur", dat de

figuren een bijzondere teerheid en zonderlinge aantrekkelijkheid geeft. De helden komen uit dat halfdonker te voorschijn met een intensiteit, die ons te méér verwondert, waar zij nauwelijks tot persoonlijkheden en even weinig tot wezens van vleesch en been, als wij zelven, worden. Vooral het eerste gedeelte van den roman stelt ons in dat opzicht voor een groote verwondering. Het verdere verloop van het boek echter kan onze bewondering niet wegdragen en ook dit boek wekt een zekeren afkeer in ons, waar geen enkele der opgeroepen figuren onze sympathie vermag te wekken. Het is een ernstige verantwoordelijkheid, die op een schrijver drukt, als hij bij voortduring blijk geeft van een tekort aan waarlijk menschelijke gevoelens en hij niemand voor den lezer weet te scheppen die zijn liefde waardig kan zijn. Daarom en om enkele gewaagde passages is deze roman streng voorbehouden.

Dr. B.

DUITSCH

FALLADA (Hans) MÄRCHEN VOM STADTSCHREIBER, DER AUFS HAND FLOG. Berlin 1935. Ernst Rolwolt, (225) 4.80. M.

Op zeer merkwaardige wijze leidt de schrijver zijn sprookje in: „Der Verfasser weisz auch nicht, was er zur Entschuldigung der närrischen Mär, die er da seinen Lesern vorlegt, sagen darf." En verder: „Einzige Entschuldigung des Verfassers: er hat mit groszer Freude dies Büchlein geschrieben."

HANS FALLADA

Volgens deze woorden is Fallada zeer blij met z'n prestatie en juist wel daarom, dat hij zo'n heel onschuldig wissewasje, maar toch kostelijk ondeugend grappig dingetje de wereld in kan zenden. Hij doet, alsof hij 't zo maar uit z'n mouw geschud heeft en dat hij lukraak zich aan al z'n dolle invallen overgaf. Ja hij wijst zelfs met eerbiedig gebaar naar Hoffmann . . .

Ik geloof van dit alles niets. Dat wil niet zeggen, dat 't sprookje vervelend is, er zijn prachtvondsten in en de spanning is er van het begin tot het einde. Maar het is niet onschuldig, geen oogenblik krijgt men het gevoel, dat er een zich te buiten gaat en van louter dartelheid je meesleurt in z'n uitgelatenheid. En het gekste is: die zoogn. onschuldige humor is door Heinz Kiwitz, die de houtsneden vervaardigde, ook gevoeld als demonische humor, waarbij men achter elke grap en elke zet de huivering voor de werkelijkheid voelt.

Misschien moet men nog meer zeggen, hoe gewaagd 't ook moge klinken: misschien weet Fallada dat zelf ook en heeft z'n sprookje een diepere beteekenis, nl. om iets te zeggen, wat men in het Derde Rijk niet meer openlijk kan zeggen. Het lijkt verbluffend veel op een satire op het spionnagesysteem in Duitschland.

Maar ik kan me hierin vergissen.

FRIEDRICH (Hans) DISMAS KOLLER DER SCHÄFER. (339) Friedr. Vieweg & Sohn, Braunschweig.

Het verhaal van een schaapherder, die met een jongere vrouw getrouwd is. Een enkele maal gaat de man of de vrouw wel eens naar de stad. Een andermaal komt een stadsche heer, die in hun dorp familie heeft wonen, in het dorp en tusschen dezen stadschen heer en de jonge schaapherdersvrouw komt een toenadering, die de schaapherder wel wat tè vindt, want als hij alleen op de hei de schapen zit te hoeden, gaat zijn vrouw met den jongen meneer wandelingetjes maken. De schaapherder gooit op een gegeven oogenblik den jongen man van een helling af, waardoor de aangevallene den hals breekt.

Om dezen nogal soberen inhoud heen is een soms wel wat traag gemijmer uitgeschreven en de voorstelling van de stad, als een zieke plek op de aardoppervlakte, van waar ditmaal een stukje kwaad het land binnendringt is reeds te veel en te nadrukkelijk geschetst, dan dat deze kant van de geschiedenis nog bijzondere aantrekkelijkheden aan het boek zou verleenen.

Er ontwikkelt zich in Duitschland een boeken-genre, dat zich van zelf buiten de aandacht der andere Europeanen stelt, wat de ontwikkeling der Duitsche litteratuur gelukkig niet in den weg behoeft te staan. Zonder een verhaal, als het voorliggende, een kwaad hart toe te dragen, kan men zich moeilijk voorstellen, dat het een Hollandschen lezer interesseeren zal. Het boek is verlucht met een groot aantal aardige plaatjes van Bruno Skibbe.

BRUNNGRABER (Rudolf) RADIUM. Roman eines Elements. Rowohlt, Berlin, 1936.

We beleven in dit boek de ontdekking van het radium door Marya Curie en geraken onder een soortgelijke betoovering, die haar leven van opofferende vrouw der wetenschap beheerscht zal hebben. Al gauw wordt het nieuwe element, dat een hele omwenteling in de leer van de stof teweeg brengt, aan de wereld prijsgegeven en ontketent daar de wildste hartstochten onder het menschdom. Met de niets ontziende vaart van een modern vervoermiddel stooten de interessengemeenschappen, die met het radium in aanraking zijn gekomen op elkaar. De wereld van den belgischen bankier Pierre Cynac met die van het amerikaansche radiumsyndikaat, waarvan een 80 jarige de ziel is en de engelsche arts George Purvis, die in den strijd met zijn slechte aanleg tenslotte toch het onderspit delft. Het zijn drie meer dan levensgroote hoofdpersonen. Met onverbiddelijke hardheid laat Brunngraber hen hun leven leven, aan welks vaste wetten volgens hem toch niet te ontkomen valt. Hij schrikt niet voor ruwheden terug en in de wijze, waarop hij zich door zijn verhaal voort laat jagen, steekt iets van den reporter. Dit boek is geen literatuur, maar we vliegen met gespannen aandacht van 't begin naar 't eind. De ontdekking van de korte golf door een idëeel menschenkind — in dit boek van louter materie — breekt de alleenheerschappij van het radium. Een revolverschot, brandstichting, een vlucht in de oerwouden en we staan voor het droevige slot.

ENGELSCH

STRANGE (John Le) SET THEM AS A BANNER. (347) 7/6. John Murray, London.

Het is het eigenaardige en bekoorlijke van „Set Them as a Banner", dat er zooveel schaduw in is, en dat het licht waardoor de schaduw ontstaat, toch overal merkbaar blijft. Het is de gezonde levenszin van den auteur, die het pessimisme waarneemt, ervaart, — maar niet laat overheerschen. En ook zijn fijn gevoel voor humor, even merkbaar onder de oppervlakte, vooral in het eerste deel van het boek.

Daarin beschrijft de verteller, Hugh Saumarez, — de roman is in den

ik-vorm, — hoe hij, eenig kind, stil, eenzelvig, gevoelig, op elfjarigen leeftijd blijvend werd opgenomen in het huisgezin van een familielid. Een waardige, nobele dorpspredikant, met een schaar kinderen, wier aantal en gewoonten het ventje eenvoudig overbluften. Terwijl hij de ontwikkeling zijner eigen persoonlijkheid in deze omgeving beschrijft, beeldt hij tevens uit de individueel sterk onderscheiden figuren van zijn neven en nichten. Het talent van den auteur blijkt in de niet alledaagsche menschelijkheid van ieder dezer jongelui. Het portret van Llewellyn is stellig een meesterstukje; bij minder subtiele handeling zou deze jongeman een schurk zijn, zonder meer; thans is hij een eigenaardig gecompliceerd karakter, zooal niet sympathiek, dan toch fascineerend; ondanks het extreme toch overtuigend.

Het geheele eerste deel is een prachtige, steeds belangwekkende familiegeschiedenis, waarin alleen de persoon van Charles, iets ouder dan Hugh, beslist onsympathiek is. Het tweede deel omvat de oorlogsperiode, en, — vluchtig — de jaren daarna. Het laat intens aanvoelen de geestelijke ontwrichting van jonge menschen, amper het volle leven ingegaan; het suggereert het onmenschelijke van den oorlog meer dan het die beschrijft; door de beheerschtheid heen is de ontzetting voelbaar.

„Set Them as a Banner" is een belangwekkende roman, met verschillende sterke creaties; sympathiek door uiteindelijk, overtuigend optimisme.

HALL (D.J.) NO RETREAT (327) 7/6. George G. Harrap & Co Ltd. London - Bombay - Sydney.

De „prelude" van „No Retreat", waarin de hoofdfiguur, Stephen Rait, afscheid neemt van zijn verloofde en van Engeland, omdat de geestelijke atmosfeer hem te benauwend is en hij meent zijn problemen alleen in de eenzaamheid te kunnen oplossen, laat vermoeden dat een geestelijk conflict het hoofdthema van den roman zal zijn. Maar dit blijkt tenslotte maar een ondergeschikt deel uit te maken. Stephen Rait vertrekt als onder-directeur van een oliemaatschappij naar Roemenië, waar in een eenzaam gelegen landbouwgebied nieuwe boringen worden ondernomen. Dan ontwikkelt zich een spannend actieverhaal, waarin het hoofdaccent duidelijk blijkt: de komst der moderne beschaving, vertegenwoordigd door de oliemaatschappij, in het patriarchale boerenleven. De verdeeldheid, die in de landstreek ontstaat, de vijandschap tusschen landbouw en industrie, conflicten, welke ontstaan wanneer sommige boeren overgaan naar de oliewerken, terwijl anderen de eeuwenoude traditie voortzetten en hun grond blijven bewerken, alles culmineerend in een tragische climax, zijn door den auteur overtuigend en treffend verbeeld. Verweven door dit verhaal is de liefdesaffaire tusschen Stephen en een boerenmeisje, maar deze episode komt niet op het eerste plan. Enkele der boerenfiguren, als Petre Bucutsa, die in de dramatische conflicten een rol spelen, zijn met fijn aanvoelingsvermogen uitgebeeld. Trouwens, Hall, die reeds meerdere reisbeschreivingen heeft gepubliceerd, geeft sterk den indruk het leven in dit afgelegen deel van Europa grondig te kennen. Hier blijkt van welk belang voor een auteur zakelijke kennis is; hij behoeft zich nergens in vaagheden te verliezen. De intieme kennismaking met een vrij onbekend gebied en zijn bevolking, verhoogt het interessante van dit romantisch-realistisch verhaal. De roman, die met zorg is geconstrueerd in gaaf, krachtig proza, is geschikt voor volwassenen.

WODEHOUSE (P. G.) THE COMING OF BILL (279) R. M. 2. Tauchnitz Edition - Hamburg.

MUNTHE (Axel) MEMORIES AND VAGARIES (184) R. M. 2. The Albatross Library - Hamburg.

BELLOC (Hilaire) NAPOLEON (447) R. M. 2.80. The Albatross Library - Hamburg.

In de, aan humoristen niet bepaald arme, moderne Engelsche litteratuur,

vertegenwoordigt Wodehouse een klasse op zichzelf. Zijn visie is geheel apart; de situaties, door hem tot uitdrukking gebracht, zijn in acht van de tien gevallen absurd, maar er ligt altijd humor, zelfs geest in. De situaties mogen dan doorgaans absurd zijn, hij weet daardoor toch kleine en groote menschelijke gebreken — die werkelijk bestaan — geestig te hekelen.

Het zal, gelooven wij, moeilijk vallen, een tweeden Engelschen auteur aan te wijzen, die zooals hij gevoel heeft voor het geestige woord, voor den geestigen klank zelfs. In zijn opeenvolgende werken is Wodehouse frisch gebleven; zijn verhalen zijn goed geconstrueerd; zij mogen dan geen hooge kunst vertegenwoordigen, groote problemen snijden zij niet aan —, zij zijn het lezen waard. En brengen den lever aan het schudden van wie gevoel voor humor hebben, — hetgeen ook een verdienste is.

In „The coming of Bill" weeft Wodehouse zijn verhaal rond de stelling: „mate the most perfect adults and you get the most perfect children". Hij doet het op een wijze, die zijn roman tot geschikte lectuur maakt voor een regenachtigen vacantiedag, wanneer men landerig dreigt te worden. Het is een probaat geneesmiddel.

In den bundel korte verhalen „Memories and Vagaries" komen verschillende figuren voor, door den auteur reeds beschreven in „The Story of San Michele". De hernieuwde kennismaking zal, meenen wij, niet teleurstellen. Axel Munthe is een tijdlang overdreven gewaardeerd; hij was in de mode. Dat is nu gelukkig voorbij; zijn werk kan thans zonder vooringenomenheid gelezen worden. Het blijkt dan toch de belangstelling waard. Axel Munthe kent de menschen door en door, hun lief, maar vooral hun diep leed is hem vertrouwd; daarbij is hij een eerlijk man, een gevoelig mensch, een menschenvriend. Zijn korte verhalen bewijzen het stuk voor stuk. De charme ervan wordt versterkt door den eenigszins naïeven stijl. Maar zeer diep blikt hij niet, en soms lost hij problemen wel eens iets te simpel op. Daarom is eenig voorbehoud gewenscht.

In zijn cultuur-historische opvattingen wijkt Belloc steeds af van het gemiddelde Engelsche standpunt. Elk zijner publicaties wordt met argwaan door niet-Katholieken gelezen, zij lokken critiek uit, maar zij dwingen steeds tot bezinning, tot nadenken. Vooral zijn zeer besliste ideeën betreffende de superioriteit der latijnsche beschaving moeten het in de critieken ontgelden. Deze ideeën, en zijn zuiver, overtuigend Katholicisme beheerschen zijn wetenschappelijken arbeid. Maar meer en meer worden de breedte en de diepte van dien arbeid gewaardeerd; zelfs zijn eerlijke critici kunnen niet ontkennen dat de horizon van zijn wetenschap wijd is.

Ook „Napoleon Bonaparte" is een belangrijk werk. Belloc ziet in Napoleon den man „who came very near the re-establishment of our civilisation". Hij zou dan „have caught up again the undying Augustan tradition, the inheritance of the Caesars, the leqacy of Rome to our race".

Het eerste deel is een karakterschets van Napoleon en somt de krachten op, welke hem tot de reconstructie van Europa drongen; het tweede deel behandelt leven en regeering; 22 kaarten verduidelijken den tekst van deze belangrijke biografische, cultuur-historische studie.

MORTON (J. B.) THE BASTILLE FALLS (311) 12/6. Longmans, Green and Co, London; New York; Toronto.

Een aantal der meest belangrijke of dramatische scenes van de Fransche revolutie, vanaf den val van de Bastille tot den dood van Robespierre worden door Morton in een elftal hoofdstukken verhaald. Een strikt wetenschappelijke studie kan het boekje eigenlijk niet genoemd worden; eerder een artistieke. Gerugsteund door serieuze wetenschappelijke onderzoekingen: het boek is historie, geen fictie. Met oog en zin voor het dramatische en belangrijke heeft Morton zich uit dit tijdvak een aantal personen en gebeurtenissen gekozen,

door hem zeer persoonlijk en meest historisch getrouw beschreven: Marie - Antoinette, de September moorden, Charlotte Corday, de val van Danton en Robespierre, enz. Een serie korte verhalen, uit de revolutie, los naast elkaar; om het zuiver verhalend karakter niet te verstoren heeft de auteur zich ervan onthouden als verbindende draad de ontwikkeling der revolutie te schetsen. Hier en daar is eenige reden tot critiek. Dat b.v. de corruptie, waarvan Danton werd beschuldigd, uitsluitend voortkwam uit zorgeloosheid, zooals Morton vermeldt, is nogal aanvechtbaar.

Maar over het geheel is dit een belangrijk en belangwekkend boek: een serie verhalen — versierd met eenige mooi uitgevoerde illustraties — gegrond op serieuze studie der historie.

COBB (C. Belton) NO ALIBI (287) 7/6. Longmans Green and Co, London - New York - Toronto.

Het detectieve-thema is op den duur in zoovele variaties uitgewerkt geworden, dat het voor de auteurs moeilijk begint te worden in belangrijke onderdeelen origineel te blijven. Belton Cobb is er in geslaagd, door het aantal verdachten van den moord op een vermaard schrijver van „best-sellers", tot drie te beperken, die geen van drieën een alibi voor een bepaalden tijdsduur kunnen bewijzen, terwijl toch slechts één den misdaad bedreven kon hebben.

Elementen van onwaarschijnlijkheid ontbreken vrijwel; ook anderzins voldoet Belton Cobb aan de eischen welke de tegenwoordige hoog ontwikkelde techniek van dit romangenre den auteur stelt; de spanning, zonder welke de lezer van detectieve romans het niet kan stellen, blijft behouden tot de onvermoede ontknooping.

BOEKEN SCHOUW

MINNAERT (Dr. M.) DE NATUURKUNDE VAN DE ZON. *f* 2.75. Den Haag, 1935.

Over de zon bestaan veel verwarde en onjuiste denkbeelden. Weet u bijv. hoe warm het is op de zon? of de zon een dampkring heeft? Wat protuberansen zijn? Wat zonnevlekken? Wat er binnen in de zon gebeurt?

U zegt mij: ja, dat weet ik wel, ten minste zoowat.

Goed, als u het reeds zoowat weet, dan beteekent dit, dat uw denkbeelden van die dingen toch niet zoo heel scherp zijn. Lees dit boekje en ge zult versteld staan over de helderheid, die uw denkbeelden daàrbij zullen verkrijgen. Het kan aan iedereen, die de schoolspelling kan smaken, ten zeerste aanbevolen worden.

HUIZINGA (L.) DE GESTROOMLIJNDE WERELD (149) Elsevier, Amsterdam, 1936.

Dit boekje is niet beter te karakterizeeren dan de schrijver dit zelf doet: „De gestroomlijnde wereld, zijnde een beknopt handboek van de schoone kunst van het reizen . . . inhoudende niet alleen een schat van beschrijvingen van vreemde landen, zeeën, kusten en steden in alle op heden bekende werelddeelen, maar ook een onuitputtelijken rijkdom aan wijze raadgevingen en nuttige wenken, betreffende de lengte van rekeningen en wandelingen, de diepte van rivieren en glazen, de hoogte van fooien en bergen en de breedte van zeeboesems en hotelbedden." Huizinga heeft veel gereisd en bezit humor en zoo leest dit bonte allerlei niet onaangenaam. Voor volwassen lezers.

Erasmus: de Vader van 't hervormd Latijn

door G. VAN GESTEL S.J.

II

Toen Erasmus op 25 April 1492 door den Utrechtschen bisschop, David van Bourgondië, priester gewijd werd, moet toch minstens in het onderbewuste zijn hart hem reeds naar elders getrokken hebben: humanist of — zooals men het in dien tijd zei — „poeet" zijn, was toen al bij hem het alles overheerschend levensideaal. Èn kloosterroeping èn priesterroeping worden hieraan grootendeels opgeofferd, — al bruskeert hij niets, maar volgt hij hier geheel naar zijn aard — zooals trouwens altijd in alles — de wegen der geleidelijkheid en weet hij zijn inzichten en gedragingen steeds wel met het decorum der legaliteit te dekken.

Men hoort later vele klachten over hem: dat hij zoowat nooit de Mis gelezen heeft (wat hij zelf ook bevestigt), dat hij de Mis zelden hoort. Het koorgebed vindt hij belachelijk, de kloosterstabiliteit absurd, de kloosterkleeding een malligheid, — zooal niet in zichzelf, dan toch minstens om de manier, waarin hij deze dingen met misleidende generaliseering belichaamd zegt te zien. Waarmee hij dan ongetwijfeld zijn reformstrevingen demonstreert maar toch tevens heel handig zijn eigen kloosterleven weet te vergoelijken.

En spoedig na zijn priesterwijding komt dan voor hem de gelegenheid, zich buiten het kloosterverband te stellen. Niet, dat het dan reeds bij hem vaststaat, dat hij er nooit meer toe zal terugkeeren. Dat komt eerst veel later. Nog in 1501 vraagt en krijgt hij van zijn prior een jaar verlof. In 1514 eindelijk weigert hij met opgaaf van allerlei schoone redenen definitief zijn terugkeer, terwijl hij in 1517, dus 25 jaar na zijn vertrek uit Stein, van Rome de daartoe noodige dispensaties weet te verkrijgen.

Erasmus dan kon als particulier secretaris in dienst treden van Hendrik van Bergen, Bisschop van Kamerijk en kanselier van het Gulden Vlies, die op zijn reis naar Rome, waar hij wilde trachten den kardinaalshoed te verwerven, een geoefend latinist bij zich wenschte. Een geleerde-bestaan onder de bescherming en den steun van een deftige en machtige persoonlijkheid: dat was een veel begeerde positie in die dagen. En daarbij een studieverblijf in Rome: het culminatiepunt van alle aspiraties voor een jongen humanist! Daar toch, in Rome, wist hij de hoogbloei van de renaissance, de renascentia, — zooals het als een verafgood lievelingswoord telkens weer in de geschriften van Erasmus zal terugkeeren en als een dierbaar refrein zal resoneeren. Daar

was het brandpunt van renaissance-strevingen in de kunsten ja! maar óók in de wetenschappen. Daar leefden en werkten de representanten en grootmeesters van het Italiaansche humanisme. Daar lagen nog altijd afgeteekend tegen de oppervlakte de sporen herkenbaar van de zoo aanbeden oudheid. Daar waren de goudmijnen van de klassieke wijsheid, waarheen het zoekende en delvende humanisten-hart hem trok. Daar zou hij zich met ware wellust kunnen laven aan de bronnen van den antieken geest.

In Steyn had hij zich buiten zijn element gevoeld, als een visch op het droge. Daar in die — wat hij smadelijk noemde — barbaarsche kloosteromgeving moest hij, zoo meende hij, versmachten, — moest zijn humanisten-ideaal jammerlijk ten ondergaan. Had de gelegenheid om te ontsnappen zich als van zelf geboden? Had hij ze geforceerd? . . . In elk geval, nu zij er was, greep hij met begeerige handen toe!

ERASMUS naar Holbein

En vanaf dien dag begint voor Erasmus dat rustelooze zwerversleven, dat leven van den trekkenden geleerde, dat in het humanisme zoo veelvuldig voorkomt: reizend van bibliotheek naar bibliotheek, van universiteit naar universiteit, van kultuurcentrum naar kultuurcentrum. De humanisten-wereld wordt zijn thuis. Nooit komt hij er toe zich ergens blijvend te vestigen. Straks, wanneer hij als publicist bekendheid gaat verwerven, weven zich geleidelijk zijn wetenschappelijke connecties als een web over geheel geleerd Europa. Hij telt zijn vrienden en gelijkgezinden en bewonderaars overal. Met de meesten staat hij in levendige briefwisseling; bij velen is hij een graag verwelkomde gast. Zijn roep en roem groeien straks met den dag. Pausen en bisschoppen, keizers en koningen, al wat groot is in politiek, in intellectualiteit, in kunst dingt naar zijn vriendschap en goedgunstigheid. Quinten Matsys, Dürer en Holbein stellen er een eer in, hem te mogen portretteeren, geleerden van naam bedelen om een briefje van hem, steden en magistraturen vereeren hem met waardevolle geschenken, de beste drukkers van Europa staan hem bij de uitgave zijner werken ten dienste . . . al die eer ten slotte culmineerend in de aanbieding van het kardinalaat door paus Paulus III.

En Vondel, een honderd jaar later, in dien anderen Erasmus-zang „Gedachtenis van Desideer Erasmus Rotterdammer voor den Heer Pieter Schrijver" vat al die grootheid samen, wanneer hij in prachtverzen maar met de eenzijdige — door Prof. Molkenboer terecht mateloos genoemde — overdrijving van een lyrisch lof-dichter aldus het wierooksvat zwaait:

De Roomsche Myterkroone
Haer allerliefste soone,
Erasmus, stadigh met ontvouwen schoot
Milddaedigh tot d'eerwaerdighste ampten nood.

Gekroonde koppen wencken
Syn gunsten door geschencken
En tittels: maer syn veder even vry
Om Christus wraeckt gehuurde slaeverny.

Geen baetsucht maeckt hem eygen.[1])
Oock swicht hy voor geen dreygen.
En die syn kruys omhelsend eere vlught,
Vervult met eere d'ongemeete lucht.

Maar dat alles was nog veraf toen en vanzelf kwam het natuurlijk ook niet!

Bij Hendrik van Bergen vond Erasmus niet, wat hij zocht. Bovendien, van de Roomsche reis kwam niets. Hij weet zich los te maken en gaat met een jaargeldje van den bisschop naar Parijs, om er aan de Sorbonne, nog altijd toen de beroemdste universiteit der geheele Christenheid, zijn wetenschappelijke vorming te voltooien en er te trachten zijn naam als humanistisch letterkundige te vestigen. Ook daar weer heel wat desillusie. De Vlaming Jan Standonck, rector van het Collège Montaigu, aan wien de bisschop van Kamerijk hem had aanbevolen, was een zeer ernstig en ascetisch heer, streng voor zichzelf en streng voor anderen. Door zijn hervormingen stond het college zeer gunstig bekend: er heerschte stevige tucht, de levenswijze was sober, de dagorde druk bezet. Allemaal dingen, die een Erasmus maar heel matig konden bekoren, — en die 'n dertigtal jaren later een Ignatius van Loyola zouden aantrekken en hem doen besluiten juist daar de lessen te volgen. Dan is Noël Beda er rector, 'n fel bestrijder van Luther én van Erasmus. Heeft de Spaansche Orde-stichter hier mogelijk zijn antipathieën tegen den Nederlandschen humanist opgedaan? De lezing van Erasmus' geschriften bedierven hem zijn vroomheid, zegt hij en hij waarschuwt er zijn volgelingen tegen als tegen gevaarlijke lectuur. En was het Beda, dien Erasmus wilde treffen, toen hij in een zijner Samenspraken nm. „Over het

[1]) Lijfeigen.

vischeten" zóó striemend op Standonck en zijn stichting afgaf? . . .

Van het doctoraat in de theologie, dat Erasmus aanvankelijk te Parijs voor den geest had gestaan, kwam niets. De scholastieke leermethoden stonden hem tegen. Eensdeels was dat de schuld der scholastiek, die zich in dien tijd nog niet, althans nog lang niet heelemaal, had weten te ontdoen van de verouderde en verdorde vormen, die haar zóózeer in discrediet hadden gebracht, — anderdeels was het de schuld van Erasmus zelf, wiens geest, hoe scherp overigens ook, niet speculatief genoeg van aanleg was, om met lust zich in te boren in diepzinnige philosophische en theologische problemen. Waarbij nog een zekere scepsis kwam, dat er omtrent die vraagstukken toch geen zekerheid mogelijk was.

Zijn ideaal blijft nog, „poeet" zijn, „litterator" zijn, — en van den beginne af zoekt hij aansluiting met de Parijsche representanten van het litterair humanisme, onder wie Robert Gaguin, de generale overste der Trinitariërs-orde als de aanvoerder mocht gelden. Erasmus beleeft door hem zijn eerste schrijversbof. Het geval is te interessant, om niet even vermeld te worden.

Gaguin had juist een op humanistische beginselen gegronde, natuurlijk latijnsche, geschiedenis van Frankrijk laten drukken. Maar er was voor 2 foliobladen copie te weinig. Ze onbedrukt laten mocht volgens de toenmalige regelen der boekdrukkunst niet. Maar de schrijver zelf was ziek en kon niets doen. Een der foliobladen kon gevuld worden met een paar gedichten van humanisten en het colophon. Toen sprong Erasmus bij, maar hielp daarbij het meest zichzelf. Hij zorgde voor een langen, fraai-latijnschen brief van lof en aanprijzing, met zijn naam onderteekend. Zoo kon hij als waardig slippendrager van een beroemd schrijver in breeden humanisten-kring bekendheid verwerven.

Het meest had Erasmus in die jaren te kampen met geldgebrek. Hij trachtte in zijn onderhoud te voorzien door les te geven aan aanzienlijke jongelui: eerst aan twee koopmanszonen uit Lübeck, dan aan twee Engelsche studenten, daarna ook aan een jongen Engelschen Lord Mountjoy. En voor hen stelde hij althans in eersten aanleg verschillende studieboeken samen, die later vervolledigd en vervolmaakt, door de opdrachten aan hooge heeren geld in het laatje moesten brengen èn zijn wereldnaam als latinist zouden vestigen.

In 1499 heeft hij genoeg van Parijs. Reeds stond het plan van een reis naar Italië bij hem vast, toen hij dat plotseling liet varen, om William Mountjoy naar Engeland te vergezellen.

Dit eerste verblijf in Engeland is voor Erasmus van zeer bijzondere beteekenis geworden, heeft aan zijn geestesleven een geheel nieuwe oriëntatie gegeven. Mountjoy kon hem brengen binnen den kring van het Engelsche humanisme en zoo in connectie met de twee der eminentste vertegenwoordigers ervan, nm.

Thomas More, later kanselier van Engeland en nog weer later martelaar der H. Roomsche Kerk, en John Colet. Werd de eerste een kostbare vriend voor het leven, de tweede had vooral invloed op Erasmus als geleerde. „Je vraagt me", zoo schrijft hij naar Italië, „of ik van Engeland houd? Welnu, heb je me ooit geloof geschonken, geloof dan nu ook dit van me: dat me nog nooit iets zóó goed gedaan heeft. Ik vind hier een aangenaam en gezond klimaat (daar was hij heel z'n leven bijzonder op gesteld), ik vind hier bovendien zóóveel beschaving en wetenschap — niet van die peuterige en banale soort maar van die diepe, echte, klassieke geleerdheid, zoowel latijnsche als grieksche, — dat ik, tenzij dan om de dingen die er te zien zijn, weinig verlangen heb naar Italië. Als ik naar mijn vriend Colet luister, is 't me als hoor ik Plato zelf; en heeft de natuur ooit een goediger, zachter en gelukkiger aard voortgebracht dan die van Thomas Morus?"

Colet was een ernstig, diep-religieus man, was een groot enthousiast van de klassieke letteren, maar daarenboven onderlegd in de scholastieke theologie. Hij kende Erasmus al door diens brief in het geschiedeniswerk van Gaguin en noodigde hem naar Oxford. Zoo ontstond er tusschen beiden een levendig wetenschappelijk verkeer. Uit hun onderlinge disputen ontstond Erasmus' eerste theologisch geschrift: „Disputatiuncula de tedio, pavore, tristicia Jesu", „Kleine disputatie over Jesus' afkeer, angst en droefheid". Dit alles bracht ook Erasmus tot ernstiger gezindheid en toen hij Engeland verliet, meende hij voorgoed zich aan de theologische studiën gegeven te hebben, meende hij voor het verder leven de „schoone letteren" voor de „heilige letteren", de profane letteren" voor de „Goddelijke letteren" verruild te hebben. De „zuivering der godgeleerdheid" voelt hij nu als zijn levensopgave.

Dat dit besluit evenwel niet geheel tot zijn recht komt, moet gedeeltelijk verweten worden aan Erasmus' innerlijke geaardheid, gedeeltelijk ook aan uiterlijke levensomstandigheden. Zij beide nopen hem zoo nu en dan, weer den „poeet" uit te hangen, — al houdt hij zich verder tamelijk wel vast aan dit nieuwe ideaal, de „renaissance der theologie".

Bij zijn vertrek uit Engeland ontnamen hem de douanen wegens verbod van gelduitvoer — er is toch wezenlijk niets nieuws onder de zon! — 4/5 van de bijeengegaarde som. Zoo dwong bij zijn terugkeer in Frankrijk geldnood hem tot een uitgave, die weer een echte schrijversbof werd, — maar een, die niet uit toeval geboren wordt, maar uit een geniaal-instinctief aanvoelen van den tijdgeest. Want wie voor beschaafd en geletterd wilde doorgaan moest latijn kennen en moest zijn brieven en gesprekken kunnen opsieren met uitdrukkingen en gezegden uit de oude klassieken. Ze daar zelf gaan opdelven, bleef enkelingen voorbehouden. En daar komt nu met Erasmus' Adagiorum Collectanea, de

Spreekwoorden-verzameling alles pasklaar den letterlievenden in den schoot vallen! . . . Het boekje ging er glad in bij de breede scharen van humaniseerende mannen en vrouwen, poorters en edellieden, magistraten en kooplui. Bij elken nieuwen druk breidde Erasmus de verzameling uit: van eenige honderden beschreven en toegelichte spreekwoorden werden het er ten slotte meerdere duizenden. Later werden ook die uit de Grieksche oudheid opgenomen. Alfabetische registers vergemakkelijkten het gebruik nog.

Dan, door dit succes aangemoedigd, stelde hij zijn verzameling Parabolae, latijnsche en grieksche vergelijkingen samen. Daarop liet hij zijn verzameling Apophthegmata, latijnsche en grieksche anecdoten en geestigheden volgen. Dan zijn verzameling latijnsche en grieksche Uitdrukkingen. En ten slotte kwamen zijn Colloquia, zijn dialogen, als modellen voor latijnsche letteroefeningen.

En dit alles gaf Erasmus' naam een wijden klank door heel de humanistische wereld.

> Wat wijsheit Latium en Griecken hiel besloten
> Begreep gansch Kristenrijck, zoo ras Erasmus kwam.

De Rotterdammer was op weg, het orakel van het 16de eeuwsch Europa te worden!

BOEKENSCHOUW.

RAITZ VON FRENTZ S. J. (E.) SELBSTVERLEUGNUNG. Eine aszetische Monographie. (333) Bensiger & Co. Einsiedeln. 1936.

Een hoog wetenschappelijk werk over de zelfverloochening. De schrijver raadpleegt de Schrift en de Kerkvaders, gaat na, hoe Jodendom, Islam en protestantisme over deze zelfverloochening denken en legt de theologische grondslagen der zelfverloochening bloot. Met grooten ijver is hier een heele theologie der zelfverloochening bijeengebracht.

DIX (J. F. Ch.) HET KWEEKEN EN VERZORGEN VAN BLOEMBOLLEN VOOR KAMER, KAS EN TUIN (111) *f* 1.75.

HOITINGH (J. H.) AANLEG, BEPALING EN ONDERHOUD VAN KLEINE VILLATUINEN (112) *f* 1.75.

SCHOONDERBEEK (G.) HET KWEEKEN EN VERZORGEN VAN BLOEMEN EN PLANTEN IN DE WONING (100) *f* 1.75. „Kosmos", Amsterdam.

Nu de zomer weer aankomt met haar dagen van zon en warmte gaat meer dan anders onze belangstelling uit naar groen, bloemen en planten. In deze handige boekjes vindt de liefhebber veel van zijn gading, helder belicht en in overzichtelijke volgorde. De mooie afbeeldingen en foto's verduidelijken de tekst. Zeer mooie uitgaven die wij aanbevelen voor die er van houden!

De atmosfeer in het werk van François Mauriac

door DR. B. M. BOEREBACH.

Slechts het geloof, dat François Mauriac sinds zijn kinderjaren aanhing, geeft ons een verklaring van zijn grootsch en diepzinnig werk; en de criticus, die met een leekenblik aan het leerstellig karakter van dit werk zijn aandacht verzuimt te wijden om slechts de anecdote daarvan te zien, bepaalt zich, hoè superieur de vertelvorm van den roman van dezen schrijver ook moge zijn, tot een onbeteekenenden kant van deze kunst.

Het moge waar zijn, dat Mauriac de doctrines van zijn geloof nimmer als these naar voren brengt, deze leerstellingen blijven het fond van zijn levensopvatting, het beginsel van zijn oeuvre, de sleutel tot heel de kaleidoscoop van levende wezens, die hier voor ons worden opgeroepen. Want in en volgens zijn geloof ziet hij het menschelijk lot bepaald; dat geloof geeft zijn helden kleur en vorm en wezen en doordringt zelfs de levenlooze schepselen, die hij ons voor oogen stelt. De toon van zijn persoonlijk godsdienstig leven wordt tot het „mezzo", — de grondtoon — van ieder zijner litteraire scheppingen en de meest subtiele critiek, die aan deze wezenlijke afhankelijkheid zou voorbijgaan, laat den dieperen grond van Mauriac's kunst onberoerd.

* * *

Een voortdurende aanwezigheid van de zonde in de menschenziel, gepaard aan een persoonlijke oprechtheid, die er Mauriac toe dwingt niets van de zonde te verhullen, waarbij nog komt een zwakheid, welke het hem langen tijd onmogelijk maakte zijn geest van die zonde los te maken, ziedaar het samengesteld probleem, waaraan deze schrijversziel zich lange jaren vond tegenovergesteld.

En het onverzwakt pogen van deze door het kwaad gewonde ziel vond zijn belooning in een gestaag, voortschrijdende innerlijke loutering en een even gestaag wassen der deugd van liefde, van de charitas, die in haar leefde en zich meer en meer in zijn romans weerspiegelde.

Het geeft den criticus een teere ontroering, wanneer hij, na vele jaren de trilling van een smachtend verlangen en den smartelijken roep om evenwicht en vrede in het innerlijk leven van deze groote ziel beluisterd te hebben, haar nu mag volgen in haar opgang tot de meest verheven levenshoogten.

Mauriac ging eenmaal uit van zijn persoonlijke ervaring der zonde en zijn jeugdwerken houden weinig minder in dan een lyriek van die zonde.

Die zonde doet zich aan ons voor onder een tweevoudigen vorm. Mauriac's verborgen zieleleven was als een zwoele droom, wiegend heel een bonte wereld van nauw bedwongen hartstochten, van zinnelijke verlustiging en onbedwingbare methaphysieke en zedelijke onrust. En aan dit zieleleven ontsprongen de demonen van zijn geestesscheppingen, terwijl een laatdunkende, bijtende, welhaast sceptische spot — het tweede facet van Mauriac's levensconceptie — deze demonen naar zijn willekeur bewoog. Ook dit laatste aspect van Mauriac's ziel belichaamt zich veelal in bepaalde zijner romanfiguren.

De natuurschildering, welke zich aan de beelding dezer figuren kwam — en nòg komt — toevoegen, was daar slechts als voorwendsel, als medeplichtige, in het spel van hartstochten, dat die zielen beroerde. De atmosfeer, waarin zij baadden, verergerde slechts hun begeerten en overal trad een duidelijke voorkeur voor den levenden mensch en zijn verhouding tot den medemensch aan den dag. Nergens echter vond het ten tooneele gevoerde schepsel de verzadiging van zijn begeerte: altijd weer zag het zichzelve als een voorwerp van afkeer voor zichzelve en voor anderen.

's Schrijvers zwakheid in vroeger werk bestaat dan ook vrijwel uitsluitend hierin, dat hij zich, bij zijn gehoorgeving aan de zonde, niet daaraan ontworstelt, ze niet afschudt en zelfs nauwelijks een poging schijnt te doen tot eigen bevrijding. Menigmaal wekt hij den indruk die zonde in zich te voeden, al ware het slechts door zijn houding van lijdzaamheid en afwachting, al is het óók waar, dat hij geenszins blind is voor zijn diepste zieleroerselen, die voor hem zijn als een „verraderlijk en bedorven moeras, waarin heel een geheime flora in langzamen staat van ontbinding verkeert", zonder ooit aan den dag te treden. Het lijdt voor den schrijver geen twijfel, of in iederen mensch leeft deze stille hang naar het kwaad. In deze, nu voorbije jaren vermag de schrijver, door de onevenwichtigheid van zijn jongelingsjaren misleïd, nog geen plaats te geven aan de geheimzinnige genadewerking in den mensch, en door een zekere trots gedreven, komt hij er toe in zijn aangrijpend lyrisch proza de zondige daad en de zondige begeerten te verheerlijken.

Hij oculeert in die jaren eigen zwakheid bij voorkeur aan diè zielen welke voor hem van teerder en lijdelijker substantie schijnen dan andere: zijn vrouwenzielen. En de vleeschelijke begeerte, die hij in deze zielen legt, doet hij vergezeld gaan van heel de gamma van gevoelens, die zijn eigen ziel beroeren en waaronder wel een hartstochtelijk verlangen naar vrijheid domineert.

Bossuet, die op bewonderenswaardige wijze van de zonde gesproken heeft, noemde ze eens een „ingekankerde roest van de menschelijke natuur". Het is dus waar, dat er een vereenzelviging bestaat tusschen den mensch en zijn zonde, dat deze uit hem voortkomt en deel uitmaakt van zijn meest verborgen leven. Er bestaat een geheime band tusschen de ziel en haar zonde; een ligatuur, die menschelijke middelen niet vermogen te verbreken, maar die desondanks verbroken kan worden door de adhaesie van den vrijen wil van den christen aan de hem geschonken genade. Met andere woorden, de zonde vormt mede ons diepste wezen en toch heeft zij geen werkelijkheid, want zij kan overwonnen worden en, eenmaal overwonnen, verdwijnen. Zij is in staat onze diepste levensbronnen te vergiftigen en wie in haar toestemmen onder de menschelijke zielen, zien hun levenskracht daarmee ontworteld.

Die zin voor de zonde — „le sens du péché", zooals Daniël Rops eenige jaren geleden schreef — doordringt heel Mauriac's werk en aan de ontleding van dit albeheerschende probleem in 's menschen leven wijdde Mauriac's kunst zich al deze jaren door. Men begrijpe mij goed: het betreft hier niet de meer of minder duidelijke ontleding van een langzamerhand bij de menschen vervaagd ethisch begrip van goed en kwaad, waarmede zich de literatuur onzer jaren vergenoegt en die het moeilijk maakt een roman van een christelijk schrijver van dien van anderen oorsprong te onderscheiden. Mauriac's ambitie reikt oneindig verder en hij speurde de werking der zonde tot in haar diepste geheimenis na. En wat zijn roem uitmaakt, is dat hij nimmer vrijwillig in de zonde toestemde en wanneer hij misschien bij herhaling door gedachten zondigde, dan zien wij hem toch zelden door verzuim en nog minder door werken zonde plegen.

In ieder geval kent deze schrijver niet de sfeer der vergenoegde onboetvaardigheid en van de overwogen, bewust-zondige daad. Het „pecca fortiter" blijft verre van Mauriac. Zijn helden zondigen uit zwakheid en alleen aan het diepst van zijn eigen ziel ontspruiten zijn levensdroomers, zijn zondaars en zijn verblinde zielen.

Zijn onverzwakt-critische geest ontziet intusschen niets; zijn wreede, zij het schilderachtige ironie legt de wondeplekken bloot in sociaal en katholiek-godsdienstig leven en ware het niet geweest, dat immer een fond van eerbied en liefde aan dit laatste gevoel ten grondslag had gelegen, wij zouden de eerste werken van dezen schrijver, als te onmenschelijk, van ons afgeschoven hebben..

* * *

Met dèze gevoelens: zijn innerlijke verlustiging in eigen wellustneigingen en zijn bijtende spot heeft Mauriac een grootsch

werk geschapen. En nu zien wij het wondere feit in den loop van zijn oeuvre gebeuren, dat hij niet alleen aan deze gevoelens ontgroeit of liever ontstijgt, maar die gevoelens op zijn beurt weet om te vormen tot de fundamenten van het gebouw van verheven menschelijkheid, dat hij in zijn volgend werk optrekt.

Het is overigens verkeerd te meenen, zooals bepaalde critici zulks doen, dat Mauriac zijn belangstelling pas in latere werken tot de buitenwereld uitstrekte. Zijn interesse daarvoor bestond vanaf zijn eerste schrijversjaren, al leed zij onder het bijtend sarcasme en de zucht naar parodie, die zijn eerste romans al te zeer doordrong. Op den dag echter, waarop hij het exorcisme van zijn zondige instincten en verkeerd geleide godsdienstige gevoelens aan zich voltrokken zag, vloeiden de beide elementen van zijn kunst — nu veredeld — harmonisch ineen en was de nieuwe vorm van dramatischen roman geschapen, waarmee Mauriac ons keer op keer voor nieuwe verwonderingen stelt.

Zijn romans bezitten een welhaast ongeëvenaarde suggestieve kracht, hoewel er eenige jaren noodig zijn geweest om den vorm volkomen adaequaat te doen worden aan de origineele conceptie der gedachte, die er in besloten ligt. Langen tijd nog schijnen de helden te bestaan òm hem; de protagonisten van zijn laatste werken echter zijn er, allen, ondanks den schrijver.

Anders gezegd: de eerste helden, na zijn innerlijke evolutie geboren, bepaalde hij nog te veel van buiten af in woord en daad; zij het dan ook, dat hij hen met een prachtige vitaliteit wist te begiftigen. Daarentegen stelt de steeds groeiende sympathie van den schrijver voor zijn helden, de vermildering van zijn innerlijke stemming ten opzichte van het menschelijke leven hem in staat, zijn jongere helden — ik denk hier aan de werken vanaf Thérèse Desqueyroux geschreven — zoo'n overvloed van natuurlijk leven in te storten, dat hun denken en handelen, iederen keer weer, tot ver buiten het kader grijpt, dat de schrijver hun oorspronkelijk trok.

* * *

De absolute fusie in de samenstellende componenten van Mauriac's werk komt echter pas tot stand, wanneer de schrijver tot de erkentenis is gekomen, dat de waarachtig-katholieke, dat is de eenig algemeen-menschelijke roman slechts geboren kan worden uit een volkomen gezuiverde zielebron. Alleen in deze laatste omstandigheid vermag de Katholieke schrijver de accenten te hooren „van den geest, die in iederen mensch bidt met onuitsprekelijke verzuchtingen."

„De levende stof en de menschelijke waarheid vormen de kern, het corpus van zijn werk, maar de Katholieke schrijver heeft dit corpus transparant te maken, zoodat het licht des geloofs er door heen schijnt. En om dit te kunnen, is het noodig, dat

hij dit geloof beleefd heeft en aldoor blijft beleven, dat hij onder de werking der genade zelf zijn „opacité", zijn ondoorschijnendheid, heeft afgelegd en zelf transparant is geworden. Vandaar de onafwijsbare eisch van „purifier la source", zooals Mauriac zelf erkende", schreef Pater van Heugten in Boekenschouw van Juni 1933 naar aanleiding van het toen verschenen werkje van Charles Du Bos: François Mauriac et le problème du romancier catholique".

* * *

„De romanschrijver tout court hecht slechts aan de artistieke zuiverheid van zijn werk en legt geen verband tusschen deze en zijn persoonlijke zuiverheid: de katholiek echter weet, dat de zuiverheid van zijn werk — zuiverheid in elken zin — afhangt van de zuiverheid zijns levens, dat de laatste een onmisbare voorwaarde is voor de eerste. Zoo nadert hij tot de ware vrijheid, die de vrijheiid is der kinderen Gods."

Dit nu is de loutering, welke Mauriac in den loop der jaren door maakte, maar bij de innerlijke zuivering van zijn werk bleef de tweevoudige inspiratiebron: zonde en zondesmart, in het licht gesteld van een nu verzachte levensironie, overstraald door een nieuw-ontloken liefdegevoel, waarvan wij de eerste symptomen reeds in het oudere werk onderscheidden.

De begrijpende liefde van den schrijver schakelt geen zijner creaturen meer uit en zij wordt tot een gloedvolle teederheid, naarmate zwaarder leed te helen valt. Zoo kon het gebeuren, dat de schrijver de ongelukkige figuur van een Therèse Desqueyroux met een des te koesterender warmte omgaf, naarmate de medemensch haar, in heilige zuivering des te afzichtelijker oordeelde. Zoo kon het zijn, dat hij deze ziel, in haar eenzaamheid, vol delicate voorkomendheid bijna tien jaren lang ter zijde stond om er haar in stillen drang uiteindelijk toe te voeren zich in oogenblikken van afzondering over den afgrond van het eigenniet te buigen.

Als de schrijver ons in de aanwezigheid van Thérèse terugbrengt ontmoeten wij een leeftijdlooze vrouw, met deels verwoeste gelaatstrekken met groote plekken ter weerszijden van het voorhoofd, waar zij kaal wordt „als een man". Heel haar wezen vertoont de onmiskenbare sporen van haar vroeger wangedrag. Zij is een dier verdoolde, afgejaagde wezens, die, verweesd en afgeleefd, hun laatste levenskracht voortsleepen door de woestijn van steenen, toevalligheden, onverschilligheid, jachtend leven en lawaai, die wij Parijs noemen. Zij is een ontwortelde, ontwrichte ziel, die in de eenzaamheid van de nachtelijke martelingen, als de slaap haar ontvliedt, een uitputtende strijd voert met de demonen, die haar afgetobt lichaam nog altijd geen rust laten.

Vergeefs tracht zij het haar omknellende Nessus-hemd van

het kwaad af te schudden; ondanks zichzelve blijft zij haar omgeving leed doen en misdaad rond zich spreiden. Het is nu haar adem, die gif spreidt: zij doodt eenvoudig, omdat zij is.

Nu is het de onverzwakte liefde van den schrijver, die ons verklarend tegemoet treedt en die maakt, dat wij dit verlaten wezen niet kunnen verafschuwen. Zij is geen vulgaire misdadigster, al was het alleen maar om de ongeëvenaarde gave van luciditeit, die zij bij alles, wat zij doet, bezitten blijft. Haar onfeilbare helderziendheid maakt het haar onmogelijk zich eenige illusie, welke ook te scheppen, en maakt het haar evenzeer onmogelijk den leugen, in welken vorm ook, in haar nabijheid te dulden. Thérèse is een „hors-la-loi", die in geen enkel opzicht van welke onzer maatschappelijke conventie's is en weigert om zich met de zelfgenoegzame maatschappelijke orde, rond haar, tevreden te stellen. Daarom is het, dat zich de indruk aan ons mededeelt, als legde God haar, ondanks haar zondenleven, een zending op de schouders. Wij ontkomen niet aan de suggestie, dat zij geschapen werd om onzen, eveneens door het kwaad gewonden zielen, haar slapeloosheid mede te deelen. Als andere helden van Mauriac's laatste werken, aanvaardt zij haar zondigen staat niet: zij vertrapt zich zelve en menigmaal ontwikkelt zij bij haar strijd tegen het kwaad een welhaast bovenmenschelijken moed.

De laatste pagina's van La fin de la nuit zeggen ons in haar hallucineerende suggestieve kracht, dat Thérèse geen monster is, dat zij recht heeft op ons medelijden, verteerd door ongeluk en hartstocht, als zij aan ons oog verschijnt.

* * *

Ook in Mauriac's laatste roman: Les Anges Noirs is het ware drama niet dat, hetwelk zich tusschen de misdadigers en hun willooze slachtoffers voltrekt, het ware drama speelt zich af in Gods schoot en heeft als inzet het eeuwig heil dezer afgedwaalde schepselen. Hoe zal de hoofdpersoon in Gods vriendschap teruggenomen worden, na Christus' belofte: „Ik wil den dood van den zondaar niet" en deze andere: „Ik kom niet om de verdoemenis, maar om het leven te brengen"?

De schrijver heeft zich tot taak gesteld om het tweevoudig drama, dat hij ons voorhoudt, — het aardsche en het bovennatuurlijke — zoo harmonisch mogelijk saam te binden. Is hij daarin volkomen geslaagd? Wij gelooven het niet: er blijft hier en daar een zekere breuk tusschen de beide orden zichtbaar.

Maar in spijt van dit voorbehoud, erkennen wij, dat zich in dezen roman op menige plaats een diepte opent, die geen andere is dan de afgrond der eeuwigheid. De aardkorst schijnt dan voor ons oog vaneen te splijten en ons het laaiend liefdevuur nabij

te brengen, waaraan eenmaal — en nog ieder oogenblik van onze dagen en nachten — de schepping ontspringt.

In *Ce qui était perdu*, — waarvan wij de eersten waren om tegen anderer meening in, te dezer plaatse en elders, de veranderde tendenzen en de ten deele gezuiverde atmosfeer te signaleeren — evenals in zijn daarop volgende romans: *Le noeud de vipères* en zelfs *Le mystère Frontenac* gaf François Mauriac zijn figuren weinig meer dan een zwakken afglans van de zekerheden, welke hij toen reeds in zich omdroeg: op dit oogenblik echter, in het volle bezit van zijn scheppende vermogens, zien wij zijn helden geheven in de gelouterde atmosfeer, waarin de schrijver zichzelve nu beweegt. En daarom alleen reeds beteekent zijn *Anges Noirs* een vooruitgang op al zijn voorgaand werk. Hier is het probleem, dat de schrijver zich stelt voor ieder zijner personen, het *eeuwigheidsprobleem* en voor de eerste maal ervaren wij, hoe alle menschelijk pogen volslagen ijdel is, wanneer hij zich niet instelt op de genadewerking Gods. Aan een wezen, dat door de moordende werking der zonde onafgebroken door ondergang bedreigd wordt, de bovennatuurlijke mogelijkheid tot redding voor te houden; het stellen in de straling van een licht, dat zelfs de meest ondoordringbare duisternis vermag te doorboren omdat het geen licht is van deze wereld en dat zelfs de meest profane en meest geschandvlekte der aardsche wezens in het onzichtbaar teeken der verlossing vermag te plaatsen, ziedaar de verheven zending, die de schrijver zijn jongste figuren oplegt.

BOEKENSCHOUW

BROECKE HOEKSTRA (B. ten) MET DE AUTO OP REIS (95) *f* 1.—. Kosmos, Amsterdam.

Dit boekje wil een leiddraad zijn voor hen die met hun wagen een tocht naar het buitenland gaan maken. Het heeft in de praktijk van een twintig-jarige ondervinding op dit gebied alles bijeengebracht wat voor dit doel noodzakelijk en nuttig is. Voor houders van auto's een handige uitgave.

RASCH (J.) ONS VOLKSLEVEN. (106) Eigen Volk, Helmond.

Het doel van dit aardige boekje is de kennis van ons volksleven meer algemeen bekend te maken. Het is een inleiding tot de Nederlandsche volkskunde waarin over allerlei gebruiken en overblijfselen uit de Germaansche tijd en latere perioden belangwekkende bijzonderheden te vinden zijn.

I. Er is een vorm van tourisme, zoo schrijft Pie-Grièche in Toute L'Edition, die ik niet genoeg kan aanbevelen: het congres. Je moet je in een vereeniging zien te nestelen, die congresseert, of anders er een oprichten. Een congres beteekent: reizen, betaald reizen, d.w.z. gratis, al wat betaald wordt, kost niets. Wie de kosten van een congres betaalt, is nooit te achterhalen; ik geloof dat het altijd een princes is. (Dit geldt voor Frankrijk.)

Nooit heeft iemand geweten, waar een congres voor diende, maar er is ook nooit geprobeert om dit te achterhalen. Om te weten dat het diende om gratis te reizen, is gemakkelijk genoeg. Congressisten zijn allen felle voorstanders van dit systeem tot toenadering der volken op elk gebied, of dit gebied nu kaas of de cinema is. Kaasfabrikanten moeten elkaar even goed leeren kennen als cineasten. Het is alleen jammer dat er niet meerdere werelden zijn: dan zouden de congressen niet alleen internationaal, maar intermondiaal zijn. Elk land wil op zijn tijd een congres hebben; daarom zijn ze altijd internationaal. Hoe meer landen er zijn, hoe meer congressen. En ze zijn jaarlijksch, omdat er geen tijd te verliezen is.

Een congressist reist met een program en met dossiers, wat hem een gewicht geeft dat de gewone tourist moet missen. De congressist heeft bovendien het recht te mogen klagen dat hij reizen moet, wat hij doet tegenover zijn vrouw, die zijn valies klaar maakt. „Je gaat een vreemd land zien", zegt zij, waarop hij antwoordt: „Je moest eens weten wat dat meebrengt . . . 't Is om je maag te bederven." Tegenover vreemden, die naar haar man vragen, zegt zij: „Ach! Praat er niet van; hij is in Helsingfors voor ik weet niet welk congres. Hij kon niet weigeren, hij moest een verslag uitbrengen. Hij komt zeker met een bedorven maag terug." Wat die maag betreft, dat zijn de feestdiners, maar er is geen enkel congressist die weigeren zou zoo'n diner mee te maken. Sterker zelfs: aan zoo'n diner zijn altijd menschen, die men niet gezien heeft op het congres. Als congressisten ergens gemist worden, dan is het bij de werkvergaderingen. Ik moet echter bekennen dat er nooit een werkvergadering wordt gehouden, waar alle congressisten ontbreken.

Elk congres heeft zijn dwarskijkers, de verslaggevers. Het heeft ook zijn wenschen, waarvan de eerste is dat het 't volgend jaar weer gehouden wordt. Een congressist, wien men de onbeschaamdheid zou hebben een kamer zonder bad te geven, zou beleedigd uitroepen: „In dit land schijnt men zich niet te wasschen!" Maar als hij op eigen kosten zijn verblijf in de congresstad verlengt, neemt hij een ander hotel. Ik heb pas een congres meegemaakt. Ik heb mijn maag bedorven, evenals mijn medecongressisten, met werkelijk moordende gerechten, waartoe echter niemand verplicht was om ze te nemen. Ook heb ik me verplicht geacht de badkamer te gebruiken, al was het alleen ter eere van het land dat ik vertegenwoordigde. Het was te Rome. Rome moest alles betalen. Vier dagen lang heb ik, tusschen de maaltijden in, vergeten congressist te zijn. Ik, la Pie-Grièche, heb regenwater gedronken uit de hand van een Vestaalsche maagd, ik ben zevenmaal het Coliseum rondgevlogen, ik heb gerust op het hoofd van Marcus Aurelius, ik heb gezongen op de „rostra" van Caesar, ik heb gebeden op alle kerkdaken, geslapen op alle zuilen en ben alle triomfbogen doorgevlogen. „En het congres?" zult ge vragen. De behandeling der kwesties is uitgesteld tot het volgend jaar om de congressisten gelegenheid tot onvoldaanheid te geven. „Ze hebben ons achtenveertig uur laten sporen voor niets!"

II. Chesterton was, zooals men weet, buitengewoon dik. Daar werden nog al eens grapjes op gemaakt. Toen een zijner vrienden zich weer eens spottend daarover uitliet, zei Chesterton: „Het heeft tenminste dit voordeel dat ik in een vollen tram aan drie dames tegelijk een plaats kan aanbieden."

III. Edgar Wallace is niet de vruchtbaarste Engelsche auteur, zooals velen meenden. Dit moet G. B. Burgin zijn, die onlangs zijn tachtigsten verjaardag vierde. Hij heeft in den loop der laatste zesenvijftig jaar honderd dertien romans geschreven. Daarbij komen nog een groot aantal novellen. Hij schreef er soms twintig per jaar.

BOEKENSCHOUW.

SCHELFHOUT (Neumann) HANDLEIDING TOT HET SCHAAKSPEL (115) 12e dr. Bewerkt door W. A. T. Schelfhout. Van Goor Zn., Den Haag.

Na de wedstrijd Euwe-Aljechin is het schaakspel meer in de algemeene belangstelling komen te staan. Dit boek mag reeds de twaalfde druk beleven, hetgeen al voor zich zelf pleit. De eerste afdeeling behandelt meer algemeene gegevens, de tweede de verschillende partijen. Voor de beoefenaars een geschikte handleiding.

TIMBERGEN (Dr. J.) GRONDPROBLEMEN DER THEORETISCHE STATISTIEK. (174) *f* 1.90. Erven F. Bohn, Haarlem, 1936.

Onder theoretische statistiek wordt hier niet zozeer de theorie der statistiek als wel haar mathematische vorm verstaan. Het werk is daarom slechts bruikbaar voor mathematisch geschoolden, een beetje in tegenstelling met den opzet ener Volksuniversiteitsbibliotheek, die toch meer streeft naar verspreiding van kennis der bijzondere wetenschapsgebieden onder een groter algemeen ontwikkeld publiek. Zelfs de econoom, die veel met statistieken en indexcijfers werkt zal deze theorie slechts begrijpen, als hij een uitgebreide wiskundige scholing achter den rug heeft.

DE JONG (Dr. K. H. E.) DE PARAPSYCHOLOGIE. (226) *f* 1.90. Erven, F. Bohn, Haarlem, 1936.

Dit deeltje der V. U. B. geeft een goed overzicht van het feitenmateriaal der parapsychologie en levert daarop een zeer voorzichtige kritiek met een uiterste behoedzaamheid in het vormen van hypothesen. Deze laatste echter sluiten alleen aan bij het feitenmateriaal en staan dus wel een enkele keer bezijden de waarheid. De bewonderenswaardige objectiviteit van den schrijver, die alle voorname parapsychologische verschijnselen behandelt en dus slechts een zeer kleine plaats overheeft voor geestesverschijningen en mediums, maakt het werkje tot een goede leidraad voor degenen, die zich meer bijzonder tot dit gebied aangetrokken gevoelen.

Alsen (Ola) ZOO ZIJN ONZE MANIEREN Uit het Duitsch (131) Leidsche U. M. Leiden. 1936, *f* 1.20 en *f* 1.90.

Dit boekje wil „een handboekje zijn voor goede omgangsvormen" en is dit ook inderdaad. Het gaat uit van humanistische beginselen, niet van de christelijke charitas.

ROMANS EN VERHALEN.

GULBRANSSEN (Trygve) WINDEN WAAIEN OM DE ROTSEN. Vert. door Dr. Annie Posthumus (308) Zuid-Holl. U. M. Den Haag. *f* 3.90 en *f* 4.50.

Dit boek is een vervolg op „En eeuwig zingen de Bosschen", de voortzetting der geschiedenis van het geslacht Björndal. Het is wederom een roman in grooten stijl, epiek van hoog en zuiver gehalte. Eenvoudig, zonder grootscheepsche allures of weidsche uithalen wordt de geschiedenis der Björndals verteld; het is het innerlijke dezer menschen, het ongewone van hun aanleg en van hun lotgevallen, die het werk dat groot episch gebaar verleenen en het boven de gewone romanschrijverij uitheffen. Het menschenleven is hier niet een aaneenschakeling van ondervindingen en blijde of droevige lotgevallen, maar alles heeft hier zin, alles wordt betrokken op het eeuwige, waarin de mensch geworteld staat. God is hier de eigenlijke, hoewel onzichtbare, verborgen hoofdpersoon van den roman, zooals Hij dit ook in het werkelijke mnschenleven is. Daarom heeft deze roman een diepte, een zinrijkheid, een achtergrond, die aan zooveel nieuwere romans ontbreken. Een boek van hooge schoonheid en waarde. Niet voor kinderen, maar voor allen die een ernstig werk genieten kunnen.

TRYGVE GULBRANSEN

FANGEN (Ronald) DE MAN DIE DE RECHTVAARDIGHEID LIEF HAD Uit het Noorsch vert. door Joh. E. Kuiper (348) Bijleveld, Utrecht. *f* 2.90 en *f* 3.90.

Dit is een merkwaardige roman, die ver boven de gewone ontspanningslectuur uitgaat. Het is een zeer oorspronkelijk geval dat Fangen beschrijft in de persoon van Godfried Steyn, den man, die in opstand komt tegen de gebrekkige gerechtigheid der menschen, in zelfoverschatting zich te pletter loopt en eindelijk, tot het besef zijner eigen onvoldoende gerechtigheid gekomen, zich in Gods hand gevangen geeft. Het is een Christe-

lijk boek, waarin de Christelijke levensordening als de ruggegraat der menschelijke samenleving vormt. De compositie is uitstekend en het geheele verhaal is boeiend en meesterlijk geschreven. Het is niet een stuk menschheid, dat meer of minder fotografisch wordt weergegeven, het is een prachtig geconstrueerd verhaal, vol leven en bewogenheid, vol geheimzinnige diepten en lichtende momenten, een boek, waarin het menschenleven in zijn verbondenheid met het eeuwige ontsluierd wordt. Een boek dat slechts voor volwassenen bestemd is, maar warm wordt aanbevolen.

LENNART (Clare) MALLEMOLEN (223) v. Holkema & Warendorf, Amsterdam, 1936. *f* 2.25 en *f* 2.90.

Clare Lennart publiceert met „Mallemolen" haar tweeden roman. Zij beoefent een genre dat in Nederland door damesschrijfsters zelden beoefend wordt, zij schrijft luchtige, min of meer humoristische boeken. En het lukt haar. In „Mallemolen" beschrijft zij het nuchtere, reëele leven van een pensionhoudster in een werkmansbuurt. Dit leven is zeer alledaagsch en weinig verheffend, maar de wijze waarop Clare Lennart ervan vertelt, is uitstekend. Zij verveelt niet, doet niet zwaar en snijdt geen diepe problemen aan. Ongezocht en natuurlijk verhaalt zij haar dagelijksch lief en leed. De schrijfster staat los van de Christelijke moraal; dit acht zij fatsoen en conventie. De „ik" uit „Mallemolen", die het verhaal schrijft, leeft in vrije liefde met een goedigen, weinig op den voorgrond tredenden man. Over al wat met liefde en erotiek samenhangt, heeft zij vrijgevochten idees en schrijft zij zeer vrijmoedig. Haar levenswijsheid is nogal hopeloos. Het boek blijve voorbehouden voor rijpe, ervaren lezers.

BLARICUM (Nan van) MEISJES-STUDENTEN IN PARIJS (254) Servire, Den Haag.

Dit vlotte, aardige boek, moet geschreven zijn door iemand die het Parijsche studentenleven van nabij kent. Het is intelligent, smaakvol en boeiend van het begin tot het einde. De auteur bezit Franschen zwier en de Fransche kunst van nooit te vervelen. Het is een boek, dat niet zwelgt in problemen, niet diepgaat zoo men wil, maar dat onderhoudend verteld van meisjes-studenten in de Fransche hoofdstad. Wel denken deze jonge dames wat luchtig en modern over ernstige dingen als liefde en huwelijk en zijn zij ontgroeid aan de Christelijke traditie. Hierin volgen zij helaas! den tijdgeest. Het is ontspanningslectuur van zeer goed gehalte. Het studentenleven is er wat geidëaliseerd: er heerscht onder deze meisjesstudenten uit alle stam en natie een eendracht en liefde, als er onder de dochters van Eva nauwelijks denkbaar is.

SCHENDEL (Arthur van) AVONTURIERS (327) Uitgave L. J. C. Boucher, 's Hage.

De avonturiers, wier daden door van Schendel hier worden verteld zijn de ondernemende mannen van den ouden en den nieuwen tijd, die de grenzen der bekende wereld hebben uitgelegd: Marco Polo, Vasco da Gama, Columbus, Raleigh, Drake, en dergelijke. Van Schendel verhaalt hun geschiedenissen om te laten uitkomen dat de natuur met den mensch haar grillen botviert, en welke gevolgen het heeft gehad dat „de zucht naar het avontuurlijke woont in ieder hart". Voor een auteur als van Schendel is dit een eenigszins ongewoon boek. Hij heeft geen dichterlijke verhalen geschreven, ofschoon iedere daad „groot genoeg was voor een heldenzang". Hij vertelt de feiten, en heeft zijn verbeeldingskracht bedwongen. Maar dat hij deze feiten zoo boeiend, soms zelfs fascineerend heeft verhaald is een bewijs te meer, welk een groot verteller van Schendel inderdaad is.

GLASGOW (Ellen) DE IJZEREN WIL (441) Nederl. vertaling uit het Amerikaansch van J. E. Gorter-Keyser. Z.-H. Uitg. Mij, Den Haag, 1936, *f* 3.75 en *f* 4.50.

Een zeer interessant stukje Amerikaansch leven, dat den indruk maakt werkelijk echt te zijn: de periode der voortrekkers zonder onderbreking voort te zetten tot in den huidigen crisistijd toe. In de geschiedenis van Ada Tincastle van haar 10de tot aan haar 50ste jaar leven de voorouders vanaf den tijd der Indianeninvallen in de Europese nederzettingen nog mee als traditie en als realiteit in den ijzeren ongebroken wil van het sterke geslacht der Tincastles; dominees, die alles opgeofferd hebben voor hun geloof, tot de laatste het geloof verloor en uit zijn gemeente gebannen werd. Het harde leven, dat hem nu trof, onderstond hij met een stoïcijnsch geduld, dat zijn leermeester Spinoza tot ere zou gestrekt hebben. Maar in zijn dochter ontwaakt de ijzeren wil weer als positieve kracht om het leven haar geluk te ontworstelen. De berusting in den wil van God, waarin haar voorouders hun kracht gevonden hebben, zet zij om in een ontembaren wil om haar geluk op deze wereld te vinden te midden van den ergsten nood en de hevigste slagen van het lot. Hierin ligt dan tevens de zwakke zijde van het boek: godsdienst heeft voor haar slechts de waarde van een psychologische kracht. Niet God zelf is van belang, maar het geloof in God en het is dus vrij onverschillig of iemand in den Vader van Christus, in den God van Spinoza of in de zekerheid van den ijzeren menschelijken wil gelooft. Het boek moet derhalve voorbehouden blijven voor zeer ontwikkelden.

BUCK (Pearl S.) HET VERDEELDE HUIS. (411) Vertaling van J. Maschmeyer-Buekers. Literbo, Bloemendaal.

„Het verdeelde huis", dit nieuwe boek van mevrouw Pearl Buck, die China zoo bijzonder goed uit eigen ervaring kent, is wederom zoo aantrekkelijk, omdat er bij deze auteur geen zweem van een zucht naar sensatie op te merken valt. Dit is een negatief voordeel, doch hoe vaak moet men zich daarmede ten opzichte van zaken en boeken in deze tijden soms al tevreden stellen. Gelukkig hoeft het er in dit geval niet bij te blijven. Wij wilden er enkel op wijzen, dat de boeken van deze schrijfster niet ingedeeld moeten worden in de klasse van geschriften, die thans plotseling actueel worden en over „Abessinië, „Egypte" of „het verre Oosten"

gaan en waarin nagemaakte wereld-reporters zich voordoen, alsof zij ons de geheimen van „actueele vraagstukken" en „politieke kwesties" kunnen vertellen.

Pearl Buck vertelt ons steeds iets van haar opvatting van China, zooals zij veronderstelt, dat wij ons interesseeren voor een gelen broeder, van mensch tot mensch. Zij doet dat door middel van een verhaal. Het verhaal stelt thans een jongen Chineesch uit deze eeuw op den voorgrond, Wang Yuan, de zoon van Wang den Tijger.

Wang Yuan loopt een soort krijgsschool in het Zuiden van China af, neemt deel aan een revolutionnaire beweging, wordt gearresteerd en vrijgekocht, gaat naar Amerika om zijn ontwikkeling verder uit te breiden, keert terug in China en tracht mede te werken aan den opbouw van zijn land.

Deze levensgang van Yuan is van twee zijden interessant. Yuan interesseert ons, als persoon en hij interesseert ons, als lid van een jonger China, afstammeling van de oude krijgsvolken uit de binnenlanden, die langzaamaan in contact komen met de, zich ook in hun land vestigende cultuur der westerlingen. Dit dubbel optreden van Yuan eischt van de schrijfster een zeer goede kennis van de Chineesche mentaliteit. En de wedervaringen van Yuan leven wij zoo gevoelig mee, wij zijn zelfs in staat zóó goed zijn visie — de visie van een Chinees! — op een zaak te begrijpen, dat deze kennis aan de schrijfster wel in bijzondere mate eigen moet zijn. Uit dergelijke vermoedelijk zéér goede karakterschetsen leert men beter een vreemde ideeënwereld kennen, dan uit vele vluchtige reisnotities, verward met politieke opinies van westerlingen over vraagpunten, die er aan de westzijde heel anders uitzien, dan aan de oostzijde. Daarom ook is een verhaal, als dit zoo bijzonder belangwekkend en boeiend, zelfs al mocht men zich niet interesseeren voor het persoonlijke leven van Yuan. Maar we gaven reeds te verstaan, dat die beide in-een vloeien. Het verblijf in Amerika, waar Yuan zich ook in zekeren zin in een Europeesche wereld bevindt, geeft een buitengewoon duidelijk beeld van het gevoelswereld van dezen jongeman.

Het boek heeft voorts de verdienste van zeer beschaafd te zijn, zoodat bijna iedereen, die eenigermate over ontwikkeling beschikt, het lezen kan. De vertaling geschiedde in prettig goed Nederlandsch.

SZÉKELY-LULOFS (M. H.) DE HONGERTOCHT. (276) *f* 2.90. Elsevier Amsterdam.

Met onverbiddelijke hardheid rukt Mevr. S.-L. het verband dat de tijd gelegd heeft om een oude wonde met dit relaas over de Hongertocht er af. Zij schijnt het zich tot taak gesteld te hebben alles wat in Indië gebeurt zoo zwart mogelijk af te schilderen en waar zij in dit boek waarschijnlijk de bedoeling heeft om commandant N. te rehabiliteeren, geeft zij zoozeer toe aan haar verbittering, haar afkeer van Indië dat heel haar verhaal een critiek is geworden op fouten die begaan zijn. De Hongertocht is de beschrijving van een mislukte expeditie naar Pameuë van een patrouille soldaten onder leiding van onderluitenant Nijhoff. Zij zijn zonder goede kaarten op weg gezonden en verdwalen in de eindelooze rimboe, waar hun fourage opraakt, honger en dorst geleden wordt en zij hun einddoel voorbij trekken zonder dat zij het weten. Talent om zulk een hopelooze toestand haar lezers duidelijk te maken heeft de schrijfster ongetwijfeld, haar schildering van het oerwoud met zijn duizend gevaren is suggestief, maar overal komt haar haat om den hoek gluren. In een der eerste hoofdstukken wil zij er de nadruk opleggen dat kinderen, die in een militaire nederzetting leven zoo vroeg rijp zijn en dan laat zij een jongen, een kind nog aan zijn moeder een vraag stellen waarover een matroos zou blozen: waarom? Is zoo iets noodig om haar boek beter en mooier te maken? er zijn nog meerdere opmerkingen te maken, omdat de verbitterde geest van de schrijfster zich heeft laten gaan, zonder te remmen. Alleen levenservarenen met groot onderscheidingsvermogen kunnen dit boek ter hand nemen.

AUGUSTIN (Elisabeth) MOORD EN DOODSLAG IN WOLHYNIë. (159) Nijgh en van Ditmar, Rotterdam, 1936.

Dit vreeselijke dorpsverhaal, dat speelt in de Oekraine vòor en tijdens den grooten oorlog, lijdt aan een te simplistischen, te gemoedelijken verteltoon. De ontstellende gebeurtenissen die hier verhaald worden, hadden met grootscher, epischer gebaar moeten beschreven worden; nu worden ze als terloops, in slordige verteltaal medegedeeld. Na twintig bladzijden wordt er al een moord bedreven, als in het voorbijgaan. Aldoor hindert die al te zorgelooze, negligente verteltrant. De hoofdfiguren worden niet voldoende belicht, ontleed, in hun diepste menschelijkheid blootgelegd. Allen zijn het min of meer passanten, die tijdelijk te voorschijn treden en weer verdwijnen. Elisabeth Augustin schrijft reëel, op den man af, zakelijk, maar ze overdrijft deze eigenschappen. Een boek dat voorbehouden blijve voor ervaren lezers.

KYZER (Max) NAAR HET LICHT. (282) *f* 2.75 en *f* 3.75. Bruna, Utrecht, 1936.

Van een opgang naar het licht is in dezen eigenaardigen roman niet veel te bemerken, eer van een ingaan in de duisternis. De roman speelt in Joodsche kringen te Amsterdam, waar het niet altijd vredelievend en correct toegaat. Max Kyzer weet echter belangstelling voor zijn figuren te wekken: het zijn levende menschen, wier lot den lezer gaat interesseeren. Zijn roman is zwak als verhaal: er is te weinig verwikkeling, te weinig kunstige opbouw, te weinig eenheid, zoodat er ook nauwelijks een slot is, dat werkelijk afsluit. Op critisch gebied is Kyzer zeer openhartig, waarom dit boek slechts in de handen van ervaren lezers kome. De schrijver heeft de eigenaardigheid zijn lezers hier en daar toe te spreken, wat archaïstisch aandoet. Ondanks de oneffenheden en eigenaardigheden blijkt Kyzer de gave te bezitten menschen te kunnen boetseeren, iets wat niet alledaagsch is. Maar grooter kieskeurigheid en zuiverder smaak zouden hem goed doen. Nu is het boek voor de meesten onbruikbaar.

BAUM (Vicki) DE CARRIÈRE VAN DORIS HART.. (250) *f* 1.90. Vert. door H. M. A. Ludolph-van Everdingen. de Haan, Utrecht.

Vicki Baum is een dier geroutineerde veelschrijfsters, die, technisch zeer knap, hun romans zoo weten te construeeren en te kruiden dat ze verzekerd zijn van het succes. Litterair zijn haar boeken waardeloos. Maar ze zijn steeds zoo up-to-date, zoo vol mondaine tafreelen, zoo vol sensualiteit en erotiek, dat ze verslonden worden. Doris Hart is een vrouw die alles, alles, geweten, plicht, eer, werkelijk alles offert aan haar hartstocht. Het New-Yorksche milieu dat hier beschreven wordt, is er een van gewetenlooze, corrupte genotzucht. Heel het boek door wordt de wellust verheerlijkt als het eenige dat het leven kleur geeft en het leefbaar maakt. Vicki Baum is een noodlottige schrijfster van prikkellectuur, te vergelijken met Decobra en Pittigrilli. De sfeer van het boek is aldoor erotiek en nog eens erotiek. Wij ontraden het iedereen.

STONE (Irving) HET LEVEN VAN VINCENT VAN GOGH. (500) *f* 3.90 en *f* 4.90. Geautoriseerde vertaling van L. J. A. Berkhout-Willemse. Hollandia-Drukkerij, Baarn, 1936.

De levensgang van Vincent van Gogh, zooals deze vooral uit de vaak dagelijksche brieven aan zijn broer Theo, tot ons is gekomen, is van een geweldige, smartenrijke tragiek, één titanische worsteling van den mensch èn van den schilder. Als mensch gaat hij onder in geestesverstoring en zelfmoord, als schilder blijft hij tot in den dood de miskende. Vroeg of laat moest het een romanschrijver aantrekken, over hem een boek te schrijven. Onverwacht is wel, dat deze romanschrijver een Amerikaan zou zijn. De weergave van den mensch van Gogh slaagde beter als die van den schilder.

Toch zal het geheel ongetwijfeld dieper inzicht geven in van Gogh's schilderwerk. Het liefdeleven is zonder reserve beschreven. Dit maakt voorbehoud van den roman voor volwassenen noodzakelijk.

SCHEIRS (Jef) DE FILOSOOF VAN HAAGEM (180) Het Poirtersfonds Eindhoven.

Van Schreirs is pas laat begonnen te schrijven, zijn enkele romans en verschillende novellen uitgekomen vol kleurig leven. De Filosoof van Haagem is een frisch verhaal vol luim en ernst. Twee broers wonen bij elkaar en kunnen niet met elkaar overweg, daarom besluit de een maar te trouwen. Hij grijpt verkeerd, want zijn toekomstige vrouw is geen katje om zonder handschoenen aan te pakken en zij stooft hem een leelijke kool. In zijn woede daarover blijft hij dood. Nu neemt de andere broer zijn kans waar om een vrouw te zoeken en hij doet een betere keus dan de oudste.

WYNNE (Pamela) LIEFDE DOET WONDEREN. (204) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vert. door Chr. Moresco-Brants. van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Dit Londensche romannetje behoort tot de leesbare ontspanningslectuur. Het eeuwige thema liefde wordt er weer eens op een niet oningenieuze wijze in verwerkt. Verliefdheid, aanbidding, extase, alle phasen der liefde worden beschreven en Pamela Wynne laat „le fâcheux troisième" bijtijds sterven, zoodat de verliefden gelukkig kunnen gaan trouwen. Voor volwassenen.

BAXTER (G. O.) EERLIJK DUURT HET LANGST. (231) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogewerff. „De Combinatie", Rotterdam.

Het gaat over een bende dieven en moordenaars waarbij een jongen man zich uit zucht naar avontuur heeft aangesloten. Hij houdt zich buiten de vuile zaakjes en krijgt er op een goeden dag genoeg van wanneer hij een eerlijk en goed meisje ontmoet. Hij gaat de bende met hun eigen wapens bestrijden en het gelukt hem natuurlijk om ze ten val te brengen. Voor liefhebbers van deze soort lectuur bruikbaar.

ROTHBERG (Gert) ZON, SNEEUW EN LIEFDE.)212) *f* 2.— en *f* 2.50. Geautoriseerde Nederl. bewerking van Alb. J. Richel. Zuid-Holl. Uitg. Mij, Den Haag.

Een dier vele gewone romannetjes waarvan de titel aangewaaid schijnt te zijn en waarin op alle bladzijden de liefde met een hoofdletter voorkomt. Er is niet veel meer van te zeggen dan dat het oppervlakkige lectuur is die er net mee door kan.

BALDWIN (Faith) ZUSTER ELLEN. (237) *f* 2.50 en *f* 3.50. Vertaald door Jo Lulofs. Kruseman, De Haag.

Deze Amerikaansche schrijfster ziet er niet tegen op om een beetje dieper te graven dan haar collega's in Amerika die gewoonlijk alleen aan de oppervlakte blijven. Zij geeft in dit boek het leven van een wijk-verpleegster in een der volkrijke buurten van New York weer en voert haar lezers mede in de verschillende huisgezinnen waarin tragische gebeurtenissen in grooter getalen voorvallen dan geluksmomenten. De huiselijke omgeving van Zuster Ellen zelf neemt ook een groote plaats in dit verhaal in en deze is gemoedelijk en met talent geteekend. Een en ander uit de praktijk van Zuster Ellen maakt het noodig voor dit boek voorbehoud te vragen voor goed ontwikkelde rijpere lezers.

KIPLING (Rudyard) DOOR WOLVEN OPGEVOED. (225) *f* 1.45. Geschiedenis van Mowgli in de wildernis bewerkt door Arthur Tervooren. 2e druk. Meulenhoff, Amsterdam, 1936.

Kipling behoeft geen aanbeveling: zijn vertelsels zijn boeiend, ook zonder de geschiedenis van Mowgli. De vertaler heeft gedacht Kipling te

verrijken door van zijn vertelingen een verhaal te maken met Mowgli als middelpunt. Veel maakt dat niet uit, want het blijft altijd met en zonder Mowgli de schitterende vertelkunst van Kipling. Voor oud en jong.

RITTER (Dr. Fr. HET TREURSPEL OP DE GALAPAGOS-EILANDEN. (308) *f* 1.90 en *f* 2.90. Vert. door L. Th. Domhoff. „Eigen Volk", Haarlem.

Dit boek is ontstaan uit de brieven die Dr. Ritter aan zijn familie in Duitschland stuurde vanuit zijn eenzaam verblijf. Deze zonderling verliet in 1929 met een vrouwelijke partner zijn Duitsch vaderland en vestigde zich in volkomen eenzaamheid op een der Galapagos-eilanden in den grooten Oceaan te hoogte van Ecuador. Daar leefde hij als Robinson Crusoë tot hij in 1935 aan vergiftiging stierf. Het onderhoudende boekje vertelt van zijn wonderlijk bestaan.

MUIR (Augustus) DE DUIVELSDOKTER. (259) Geaut. nederl. vertaling van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Een serie korte detectiveverhalen. De speurder is een plaenomenaal knappe dokter en crimíniloog, voor wie de misdaad geen geheimen meer heeft. Het wordt wel eens onwaarschijnlijk of opgeschroefd, maar dat slikt een lezer van misdaadromans gemakkelijk. Voor volwassenen.

CROFTS (Freeman Wills) HET MYSTERIE VAN DE HOG'S BACK. (285) *f* 1.75. Ned. vertaling van Eva Ruedt-de Canter. Bruner, Utrecht, 1936.

Een detectiveroman van het verstandelijke genre. Veel nutteloos geredeneer en een langzame ontwikkeling van de feiten met een enkele bruuske doorbreking van den gewonen stroom door iets zeer wonderlijks, dat weer nieuwe stof voor redeneeringen levert. Als het niet zo lang was, zou het misschien de aandacht voortdurend spannen nu is men wel eens geneigd opschieten! te roepen. Voor volwassenen.

HAVANK. HET RAADSEL VAN DE DRIE GETALLEN. (271) *f* 1.25 en *f* 1.90. Oorspronkelijke Detective-roman. Bruna, Utrecht.

Nummer 2 van de Silvère-serie, dat weldra door nummer 3 en waarschijnlijk door een hele boel andere nummers gevolg zal worden. De uitgever Bruna lanceert dezen schrijver als een opvolger van den onlangs overleden Ivans met veel reclame. Of hij succes zal hebben, moet nog blijken. Het stramien is nog van de oude bekende soort en de hollandse geestigheden zijn soms erg bedenkelijk. Maar hij is waarschijnlijk een jong schrijver, die nog veel evoluties kan doormaken: laten we hopen ten goede. Voor ontwikkelden.

ABBOT (Anthony) DE MOORD OP DE CIRCUS-STER. (240) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vert door J. A. van der Made. Kruseman, Den Haag.

Een spannend detective-verhaal vol wonderlijke verwikkelingen. De gewone requisieten ontbreken niet. Een politie-commissaris van bovenmenschelijke scherpzinnigheid en intuïtie, een uiterst vernuftig opgezette misdaad, een misleidende verwarring van sporen die tot de oplossing van het raadsel schijnen te voeren etc. etc. Alles komt natuurlijk prachtig te recht. Voor volwassen lezers.

KEELER (Harry Stephen) HET SPINNEWEB SCHEURT. (264) Geaut. nederl. vertaling van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij, Den Haag, 1936.

Aardige detectiveroman, waarin vooral alles wonderbaar goed terecht komt. Voor iedereen.

CHARTERIS (Leslie) DE LAATSTE HELD. (252) *f* 1.75. Nederl. vertaling door Havank. Bruna, Utrecht.

Een detectiveroman van het speelse genre met veel .verrassingen, veel

onverwachte wendingen en een Europeesche oorlog als inzet. De speurder zegeviert natuurlijk, maar niet zonder zelf als rechter en uitvoerder van de rechtspraak op te treden. Voor volwassenen.

KEMP (Pièrre) en LAMBERTS HURRELBRINK (H. J. L.) TWEE BLOEMEN VAN LIMBURGS BODEM. (183) Poirtersfonds, Eindhoven.

Dit boekje bevat twee novellen, waarvan de eerste, getiteld: „Zuster Beatrijs" is geschreven door Pierre Kemp. Het verhaalt de geschiedenis van een jong meisje, dat dient in een klooster en zelf ook wil intreden. Ze is echter als eertijds Beatrijs en wordt verliefd op een manke speelman. Hij bedriegt haar; dan komt het berouw en voldoet zij ten slotte toch aan haar oorspronkelijk verlangen. Het tweede gedeelte: „Bokken Tinus" is van Lamberts Hurrelbrink. Dit tintelt nog meer van leven en vertelt over de kleinkinderen van een der bekende Bokkenrijders, die moordden en roofden waar zij maar konden. Deze kleinkinderen moeten na langen tijd nog boeten voor de misdaad eens door hun grootvader gepleegd. Geschikte lectuur voor iedereen.

WIDDEMER (Margaret) IN LICHTE LAAIE. (227) *f* 2.50 en *f* 3.50. Vertaald door H. Bosloper-Harting. Kruseman, Den Haag.

Reeds in het eerste hoofdstuk van dit boek worden wij binnengevoerd in het leven van uitgaan en pretjes dat jonge menschen in Amerika geheel in beslag schijnt te nemen en waarin voor geen enkele ernstige gedachte plaats is. Talent om ons dit millieu zoo te schetsen dat wij de arme kinderen beklagen die in zulk een gezin moeten opgroeien heeft de schrijfster zonder twijfel.Het jonge pretlievende paartje met een kind is eenige jaren getrouwd en daar komt een vrouw opdagen waarmede de man in de oorlogsjaren in Frankrijk gehuwd blijkt te zijn waardoor dus zijn andere huwelijk onwettig wordt. Aan alle pret komt dan plotseling een einde. De moeder gaat met haar dochtertje naar een andere stad om haar eigen onderhoud te verdienen en de man begint aan de echtscheiding van zijn eerste vrouw te werken. Na veel moeilijkheden komt deze er door en komt het drietal gerijpt en ernstiger geworden weer bij elkaar. Een roman die om deze inhoud en om vele onhoudbare theorieën die er hier en daar in verkondigd worden tot de streng voorbehouden boeken behoort.

BORSTLAP (C.) EEN SCHIP VAART UIT. (176) *f* 2.— en *f* 2.90. Van Dishoeck, Bussum.

Een stuk zeemansleven is dit dagboek van den stuurmansleerling aan boord van de Soembawa op weg naar Indië en terug. Het leven aan boord bekeken door het oog van een der werkers die zijn superieuren, de passagiers en collega's om beurten heeft waargenomen en hen in het kader van de gebeurtenissen aan boord beschrijft en scherp teekent. De wijze van schrijven van Borstlap is kortaf, gebonden zinnen, maar suggestief, vooral waar hij over de redding van het drijvende schip met gebroken schroefas vertelt, zegt hij met weinig woorden zeer veel. Niet alleen de mooie kant van het zeemansleven, maar ook de ontberingen, het gemis, het hunkeren naar huis, de ruwe kanten, het passagieren waarbij de erotiek een groote rol speelt, geven dit dagboek een stempel van eerlijke weergave waarom het voor rijperen met levenservaring en onderscheidingsvermogen te lezen is.

BAXTER (G. O.) DE ROODE DUIVEL. (239) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie" Rotterdam.

Een van die cowboy-verhalen die een bijna legendarische figuur tot held hebben, een man die op een duivel van een paard zit, al zijn achtervolgers mijlen ver achter zich laat en zoo snel als het weerlicht zijn revolver kan trekken. Voor hen die deze lectuur kunnen waardeeren een prettig boek.

LORING (Emilie) STERRENVUUR. (238) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Joanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.

Het aantrekkelijke van deze schrijfster is dat zij op eenvoudige wijze recht op haar doel afgaat en in staat is om aan haar lezers de omgeving waarin zij haar roman laat spelen, te doen aanvoelen. Een jong meisje uit de hoogere kringen in New-York vlucht om aan een huwelijk, waarvan zij op het laatste oogenblik afschrik heeft gekregen, te ontkomen, naar Alaska. Daar komt zij als secretaris in betrekking en geeft zich in de eerste weken voor jongeman uit. Een vriend harer jeugd is een der hoofdambtenaren, hij ontdekt haar bedrog en huwt haar om haar voor moeilijkheden te vrijwaren, nadat de man uit New-York haar is gevolgd. Dit gegeven wordt aangenaam verteld en geeft boeiende ontspanningslectuur voor oudere lezers.

SAVI (E. W.) HET GELUK DAT TOCH NOG KWAM. (239) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vert. van Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.

Het geliefde onderwerp: een geheim huweijlk en alle moeilijkheden die daarna vast kleven worden de hoofdpersonen van dit boek door de schrijfster aangedaan. Zij is thuis in het leven in Britsch-Indië als weinig anderen en maakt van die kennis gebruik om den jongeman, die daar een betrekking heeft gevonden en zijn vrouwtje in Engeland heeft moeten achterlaten het leven zoo zuur mogelijk te maken. Maar zoo als gewoonlijk gaat loopt alles beter af dan wij in het begin denken. Oudere lezers kunnen dit boek ter ontspanning ter hand nemen.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) VADER. (307) *f* 2.90 en *f* 3.90. Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Van de hand van deze schrijfster verschenen reeds meerdere boeken over en voor kinderen. Met haar zachte pen omlijst zij haar figuren, zooals sommige teekenaars, die met vage trekken veel aanduiden en doen vermoeden. Mevr. Zoomers-Vermeer begrijpt het kind en bemint het. Hoewel de hoofdpersoon uit het boek de vader is, leven wij toch op de eerste plaats mede met het vijfjarige jongetje, dat al zoo jong meezwerven gaat. Voortdurend leeft de vader in conflict met zijn geheele omgeving, droomt kunstenaarsdroomen, zwerft met zijn viool en verandert ook niet door den dood van zijn vrouw. Dan wordt zijn jongste kind weggedaan en trekt hij er op uit met de oudste. In een herberg even over de grens wordt hij kellner, pianist en zanger, maakt er smokkelavonturen mee, een moord en een poging tot vergiftiging. Tenslotte keert hij terug naar zijn eigen stad, waar hij de beschermer weet te worden van een vroegere, bange, maar rijke buurvrouw, eerst voor een tijd, dan voor zijn leven. Daarbij wordt de kleine, die steeds met hem meegetrokken heeft, door hem weggeschoven voor goed en gaat hij zijn eigen „goede leven" tegemoet. De schrijfster geeft ons hier een van die menschen uit de kleine burgerstand, een van die slappe, willooze naturen, die het goede nemen, waar het maar zonder risico te krijgen is en het kwade uit den weg gaan en de lasten van zich afschuiven. Er leven menschen in haar figuren, die — zij het slechts voor korten tijd — ook in ons leven getreden zijn. Dit is een verdienste van dit goed geschreven boek; de lectuur er van is echter voor rijpere lezers.

ELZER (Margarete) HOOG LIEFDESSPEL. (227) *f* 1.60 en *f* 2.25. Geaut. Ned. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

De geschiedenis van een booze stiefmoeder en een eenvoudig, teer onschuldig jong meisje, dat door haar in een hinderlaag gelokt wordt. Wij moeten eenig voorbehoud vragen omdat de stiefmoeder een van die gewetenlooze lichtzinnige „vamps" is die sommige boeken onveilig maken.

PONDER (H. W.) JAVA'S PRACHT EN PRAAL. (308) *f* 3.90 en *f* 4.90. Bewerkt door Dr. C. P. Gunning. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam, 1936.

Dit boek is geschreven door een Engelsche dame, die Java bezocht en verliefd werd op Java. Het is geschreven met groote kennis en met groote liefde. De schrijfster vergelijkt Java en het werk der Nederlanders aldaar met de Engelsche koloniën en zij is niet zuinig met haar lof voor de eersten. Alles wat zij zag en beleefde, wat haar verblijf op Java en haar studie erover haar leerde, wordt in dit boek op onderhoudende wijze medegedeeld. Dr. Gunning heeft het bewerkt, kleinigheden gecorrigeerd, onbelangrijkheden weggelaten en zoo het werk voor Nederlandsche lezers aantrekkelijk gemaakt. Een groot aantal prachtige foto's illustreeren het boek.

GENDEREN STORT (Reinier van) NAJAARSVRUCHTEN. (74) Sijthoff, Leiden, 1936.

De verzen van van Genderen Sort zijn van een buitengewone eenvoudigheid, weinig wisseling vertoonen ze in rhythme, de beelden zijn voor de hand liggend zou men zeggen, de zinscontructie is zoo gewoon, dat ze bijwijlen haast banaal lijkt hoewel ze het nimmer is. Men kan het deze verzen aanzien, dat ze waarschijnlijk vrij van het papier louter in het geheugen gemaakt werden, zij wellen alle op uit eenzelfde gevoelsbron, uit geduld en tevredenheid, uit de dankbaarheid om een hervonden aardsch geluk en de hoop op de eeuwigheid; zij schijnen een uiting zoodoende voor velen, maar desniettemin zijn ze ook in zeer sterke mate, de uitdrukking van de zeer bepaalde persoonlijkheid van van Genderen Stort; niet eenieder zal de distinctie van dit werk opvallen, maar deze distinctie is er ongetwijfeld, en zoo werden deze „najaarsvruchten" een verzenboek van een geheel eigen aard, buiten de richting van de moderne poëzie liggend, maar van groote waarde.

VESTDIJK (S.) KIND VAN STAD EN LAND. (93) Nygh & van Ditmar, Rotterdam, 1936.

Er is zeker oorspronkelijkheid in deze verzen, ook al vindt men nu en dan invloeden, maar er is slechts een geringe mate van persoonlijkheid. Vestdijk zoekt veeleer het typische in verschijningen van een bepaalde soort dan de uitzonderlijkheid van het eigen gemoed. Het ontgaat hem wellicht zelf, dat sexueele reacties, als hij bedicht, in zeer vele kinderen van stad en land aanwezig zijn en dat deze alleen daarom een zekere voorkeur hebben voor de min of meer sinistere landschappen, foto's, steden en jeugdvrienden, die zijn verzen trachten te fixeeren. Trachten met een vaak verwonderlijke knapheid, maar, poëtisch bezien, met te weinig aandrift. Bijna alle verzen hebben denzelfden 'toon en hetzelfde rhythme, zij zijn geen „gebroken liederen", ze zijn heelemaal geen liederen en het is in het geheel niet vreemd dat ze soms vastloopen in regels die van iedere bewogenheid totaal verstoken zijn. Men leze bijvoorbeeld de tweede strofe van „Pensionnaat". Maar, hoe vreemd het lijken mag, ook uit dezen bundel blijkt, dat Vestdijk, ofschoon, ook blijkens zijn critieken, buitengewoon intelligent, toch nog erg jong, dat wil zeggen onvolgroeid is, men weet nog niet wat men van hem, de poëzie betreffende, verwachten kan. De bundel eischt groot voorbehoud.

TERWEGE (Willem) LYRIEK. (107) Mees, Santpoort, 1936.

Men neemt het den dichter van dit werk heelemaal niet kwalijk, dat hij niet „conform de tijd" dicht, men neemt het hem echter wel kwalijk, dat hij lang niet zoo „eigengereid" is, als hij voorgeeft te zijn. Niet alleen zijn zijn rhythme, zijn beeldspraak en zijn vele, vele woorden welbeschouwd ontleend, zijn bijzondere vage levenswijsheid en zijn gemoedstemmingen zijn ook uit de litteratuur in stede van uit het leven ontstaan. Hij wil te vaak zeer diepzinnig en fijngevoelig, in één woord subliem zijn en zoo overkomt het hem niet zelden, dat hij den bekenden kleinen afstand van de sublimiteit naar iets anders neemt. Het eenige vers — een zeer kort, — dat nog wat hoopvol stemt is „Stormavond". Dit is namelijk bijna werkelijk eenvoudig.

RUSSINOW (A.) SOWJET-RUSLAND ALS DE MODERNE TOREN VAN BABEL. (320) *f* 2.50. Vertaald door H. de Boer. Met een Woord Vooraf van Dr. F. J. Krop en een Nawoord van Prof. von Arseniew. J. N. Voorhoeve, Den Haag, 1936.

De scrhijver, die zich uit vrees voor de bolsjewieken onder den naam Russinow verbergt, is sober in vergelijking met andere Sowjetbestrijders. Zijn communisten hebben nog een rest van menselijkheid bewaard en doen zelfs nu en dan gewoon. De wreedheid van den anderen kant en de fanatieke, alle verstand miskennende dogmatiek komen daardoor des te feller uit. Wij komen onder den indruk niet in den ban te staan van achteraf geziene hartstochtelijke interpretatie, maar de werkelijkheid zelf mee te maken. Een tyrannieke uitbuiting van den arbeider, een lichamelijke en geestelijke verzwakking van den tegenstander door gevangenis, concentratiekamp, landverhuizing, terrorisering en moord en een verwoesting van alle godsdienst uitsluitend om een industrielen, slechts ten dele bruikbare Toren van Babel te bouwen: de kinderlijke aanbidding van het reusachtige, waaraan de mens geofferd wordt. Voor volwassenen.

JOHNSON (Martin) BAVIANEN-LAND. (264) *f* 2.90 en *f* 3.90. Met vliegtuig en geluid-camera boven en in de oerwouden van Afrika. Met talrijke foto's door den schrijver zelf genomen. Geaut. vertaling door J. van Reensema. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Van dezen veroveraar van den Djungle zijn reeds eenige zeer boeiende reisbeschrijvingen verschenen en in dit boek geeft hij het verhaal van een tocht naar het land waar olifanten en bavianen nog leven alsof zij in het paradijs zijn. Al lezende weet men niet wat meer te bewonderen de groote moed van den schrijver en zijn vrouw die hem alle gevaren doet trotseeren, of de buitengewone opmerkingsgave en de snelheid waarmede het hun gelukt is de schuwe dieren uit de wildernis te fotografeeren, want de prachtige kieken tusschen den tekst zijn ook van het echtpaar Johnson. Voor liefhebbers welke zich in de vacantie nuttig en aangenaam willen bezighouden is dit pracht uitgave.

TIELROOY (Johannes) FRANSCHE LITERATUUR VAN ONZE DAGEN. II. (260) *f* 2.50 en *f* 3.25. Tjeenk Willink, Haarlem, 1936.

Deze tweede bundel „Fransche Literatuur" bevat wederom een aantal opstellen, die de schrijver de laatste jaren publiceerde. Tielrooy staat op vrijzinnig humanistisch standpunt en beoordeelt van daaruit de verschijnselen. Wat hij zegt over Renan bijvoorbeeld, kan een geloovig Christen niet onderschrijven. Hij is in het algemeen goed georiënteerd en zijn litteraire inzichten zijn betrouwbaar. Voor belangstellenden in de Fransche letteren heeft het boekje, met het boven vermelde voorbehoud, zijn waarde.

PREMSELA (Dr. M. J.) LECTUUR VOOR DE MODERNE FRANSE LETTERKUNDE. (138) *f* 2.25 en *f* 2.75. Noordhoff, Groningen, 1936.

Dr. Premsela bespreekt hier alphabetisch de meeste hedendaagsche

Fransche schrijvers, karakterizeert hun werken en geeft de geschiktste uitgaven aan. Voor studeerenden lijkt mij het werkje vooral bruikbaar. Het wil niet volledig zijn, toch ontbreken tot mijn verwondering, om er eenige te noemen, de volgende vrouwelijke auteurs: Simone, Jean Balde, Geneviève Fauconnier, Clauda Silve, Simone Ratel. Bernanos' werken zijn voor katholieken niet „verboden". De Kerk staat niet zoo afwijzend tegenover Mauriac als Premsela het doet voorkomen. Bij een volgende uitgave zijn deze lacune's te voorkomen. Als geheel biedt het boekje een goed overzicht.

BROWN (S. J.), STEPHEN (J.) INTRODUCTION TO CATHOLIC BOOKLORE. (105) 5/.
— CATALOGUE OF NOVELS AND TALES BY CATHOLIC WRITERS. (84) 3/6. Burns Oates Washbourne Ltd. London.

Het is eigenlijk overbodig dat de Iersche Jesuïet en bibliograaf Pater Brown in zijn inleiding van „Introduction to Catholic Booklore" opmerkt dat zijn boek mogelijk van nut kan zijn. De Katholieke bibliographie omvat een nog zoo weinig geëxploreerd gebied, dat elke ernstige poging tot ontginning welkom is. En waar dit boek het resultaat is van jaren studie, en voor een „introduction" vrij omvangrijk, is het van beduidende beteekenis. In een aantal hoofdstukken worden Katholieke bronnen aangegeven van boekwerken op verschillend wetenschappelijk en litterair gebied, encyclopedieën, bibliographische periodieken, bibliographieën van Katholieke auteurs; aanwijzingen worden gegeven voor „book selection". Veel Engelsch, maar ook Duitsch, Fransch, Spaansch, Italiaansch en latijn.

Vooral voor bestuurders van onze Katholieke bibliotheken en leeszalen is dit een zeer nuttig informatieboek. Dat Hollandsche Katholieke bibliographie maar magertjes is vertegenwoordigd, is voor Hollandsche gebruikers niet zoo bezwaarlijk.

Practisch voor gebruik door bibliotheken is ook de „Catalogue of novels and tales by Catholic writers" waarin een zeer groot aantal titels van Katholieke Engelsche, of in het Engelsch vertaalde, romans zijn opgenomen. De lijsten zijn bijgewerkt tot 1935.

SEMIF: OPHELDERING INZAKE DE NEDERLANDSCHE VRIJMETSELARIJ. HAAR STREVEN, ORGANISATIE EN WERKWIJZE. (64) *f* 0.75. Paul Brand, Hilversum.

Het bestrijdingsgeschrift van Semif mist gelukkig wat de waarde van zooveel werken, geschreven ter bestrijding van de vrijmetselarij, wel eenigszins vermindert: zucht naar sensatie. Het werd geschreven naar aanleiding eener publicatie van het „groot oosten": Opheldering inzake vrijmetselarij en hare bestrijding"; het toont aan dat de bewering der Loge: de Orde is geen geheime vereeniging, onjuist is, en het licht voorts in over de organisatie en de werkwijze der Orde, waarover van maçonnieke zijde in haar „ophelderingen" altijd opvallend wordt gezwegen. Het boek van Semif munt uit door nuchtere, logische betoogtrant, het onthoudt zich van fantastische beschouwingen — worden niet van Jezuïeten en Vrijmetselaars anders de meeste fabels verteld? —, het geeft feitenmateriaal, waaruit de schrijver de beweringen der Orde weerlegt en zijn eigen stellingen bewijst, het respecteert de Orde, waar dit billijk en rechtvaardig blijkt.

Kortom, het is een der beste, korte bestrijdingsgeschriften van de Vrijmetselarij, de laatste jaren uitgekomen.

FIEDLER (Emil) VAAR WEL. Een boek voor jonge menschen. (208) *f* 1.75 en *f* 2.75. Vertaald door C. Hesseling. Paul Brand, Hilversum.

Weinigen kunnen zoo direct-pakkend, zoo smakelijk, zou men haast kunnen zeggen, de practische en actieve beleving van het geloof duidelijk maken als Fiedler. „Vaar Wel" schreef hij voor de jeugd, zoo van omstreeks 18 jaar of nog iets ouder. Voor deze jongelui is het zoo geschikt, wijl Fiedler

hun moderne problemen blijkt te kennen, te begrijpen, en in de juiste verhouding tot een beleefd Christendom weet te plaatsen.

Het is alles frisch en begeesterend betoogd. Van „Vaar Wel", dit richting geven aan den levensweg, kan veel goeds uitgaan.

BERDJAJEW (N.) DE BESTEMMING VAN DEN MENSCH IN ONZEN TIJD. (104) *f* 1.50 en *f* 2.25. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

De scherpzinnige historisch-wijsgeerige beschouwingen van den Russischen emigrant Berdjajew bewegen zich hoofdzakelijk rond het tegenwoordige anti-humanisme, zij houden gericht over de geschiedenis, en de moderne on-christelijke tendenzen, om ten slotte te pleiten voor een algeheele vernieuwing van den christelijken geest.

BRUYNS (Martin) MAAK NIEUW DE OUDE SCHOOL. Serie II, Credo, Vivo, — No. 1. (70) *f* 1.25. Paul Brand, Hilversum.

Iets nieuws kan een boekje, geschreven tegen de overlading bij het onderwijs, tegen het overdreven intellectualisme op de scholen, bezwaarlijk brengen. Dit is dan ook niet de bedoeling van den schrijver. Maar in tegenstelling met het meeste van wat op dit gebied wordt geschreven en dat bedoeld is voor vakgenooten, richt de schrijver van dit boekje zich tot de ouders. En daar het hier de bestrijding betreft van een groot euvel, en de Heer Bruyns deze bestrijding serieus, hier en daar ook geestig, levert, is deze brochure, naast de bestaande litteratuur, zeker niet overbodig.

BENDER O. P. (Prof. Dr. L.) HET RECHT EN ZIJN EIGENSCHAPPEN. (84) *f* 0.80. Paul Brand, Hilversum.

Als inleiding tot eenige nog te verschijnen brochures over de leer van „Het Vijfde Gebod", bedoeld voor lezers, die geen wijsgeerige of theologische studies hebben gemaakt, heeft Prof. Bender O. P. „Het Recht en zijn Eigenschappen" geschreven. Hierin wordt inzicht gegeven in de waarheid en de redelijkheid der natuurlijke zedeleer, zoodat de volgende brochures niet behoeven neer te komen op de eenvoudige mededeelingen van wat wij als Katholieken te houden hebben. Waar het nog zoo dikwijls mangelt aan inzicht in belangrijke vraagstukken het recht betreffend, kan de lezing van dit werkje, zoo klaar en duidelijk geschreven dat het alleszins begrepen kan worden door hen, voor wie het is bedoeld, worden aanbevolen. Het is verschenen in de serie: Katholieke Levenswijsheid.

IDENBURG (Dr. Ph. J.) e. a. HET UNIVERSITEITSVRAAGSTUK. (91) Dekker & van de Vegt, Utrecht - Nijmegen.

Van de conferentie te Woudschoten, gehouden in Februari 1936, werden de daar gehouden redevoeringen bijeengebracht in dit verslagboek. Zij behandelen hoofdzakelijk de plaats van den academicus in de maatschappij, en de verhouding tusschen beide.

LAJTHA (Edgar) JAPAN, GISTEREN, HEDEN EN MORGEN. (252) *f* 2.40 en *f* 2.90. Vertaald door Johan W. Schotman. Sijthoff, Leiden, 1936.

Daar de Duitse uitgave van dit werk reeds in Boekenschouw (April 1936) besproken is, wordt hier volstaan met de simpele mededeeling, dat het een leerrijk boek is, waarom de lezing wegens de beschrijving van sommige toestanden en misstanden slechts volwassen lezers ten goede kan komen. In de Nederlandsche uitgave vindt men een en ander, vooral in het laatste hoofdstuk, dat de Duitse niet heeft.

PELLENC (Jean) MOSCOU MENSONGE. 10 frs. Plon, Paris, 1936.

Jean Pellenc heeft Rusland bezocht en ontkwam aan de officieele leiding der bureaucraten, die de vreemdelingen laten zien wat de Sovjet-machthebbers

wenschen dat gezien wordt. Hij sprak met boeren, burgers en buitenlui en zijn bevindingen zien er niet rooskleurig uit.

ISWOLSKY (Helène) L'HOMME 1936 EN RUSSIE SOVIÉTIQUE. 6frs. Desclée de Brouwer. Courier des Iles.

Een groote studie aan de hand van betrouwbare documenten over den toestand der Sovjet-republiek. De inwerking der Stalin-politiek en het verzet der massa tegen het starre Marxisme zijn hoopvolle teekenen voor de toekomst.

RUIN (Dr. Hans) NARREN EN APOSTELEN. EUROPEESCHE BEELDEN. Vert. door N. en A. Basenau. (206) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bijleveld, Utrecht, 1936.

Dat Nederland behoefte heeft aan de kennismaking met de essays van dezen Zweedsch schrijvenden Fin, lijkt mij twijfelachtig. Of zij de vertaling wel waard zijn? Het zijn beschouwingen over alles en nog wat naar aanleiding van de reizen die de schrijver maakte door Europa. Ruin schrijft over Italiaansche en Spaansche schilderkunst, over Parijs, over Nationaalsocialistische verschijnselen, over den algemeenen triomf van het instinct en over de Oxford-beweging. Bijzonder diepgaand of ongewoon treffend zijn zijn inzichten niet. Over het Katholicisme zegt hij soms vreemde dingen. Het zijn leesbare, vlot geschreven opstellen, die de moeite van het bundelen misschien waard zijn, maar voor vertaling niet in aanmerking dienden te komen. Er is trouwens nog al verschil tusschen de essay's: er zijn er bij die niet hooger gaan dan goede journalistiek. De schrijver neemt een vaag christelijk standpunt in en staat zeer sympathiek tegenover de nieuwe Oxfordbeweging. Voor ontwikkelde lezers.

NOORDENBOS (Dr. O.) en LEEUWEN (Truus van) ERASMUS IN DEN SPIEGEL VAN ZIJN BRIEVEN. (182) *f* 2.90 en *f* 3.50. Brusse, Rotterdam, 1936.

Een gelukkige gedachte heeft bij de uitgave van dit boek voorgezeten. Nu in de hedendaagsche intellectueele ontwikkeling voor de kennis van het Latijn jammer genoeg geen plaats meer is, blijft een geest als die van Erasmus voor de meesten een ontoegankelijk terrein. Nederlandsche vertalingen alleen kunnen in dit tekort ten deele voorzien. De samenstellers en vertalers van een aantal van Erasmus' brieven hebben dus met de uitgave van dezen „Spiegel" ongetwijfeld cultureel werk verricht. Over de verhouding van Erasmus tot Luther en de protestantsche hervorming zijn slechts een drietal brieven opgenomen. Het is te weinig om een volledig overzicht over de kwestie te krijgen. Bovendien is hier meer dan waar ook noodig, dat de tegenpartij gehoord wordt.

BAKKER (P.) ACHTER DE MAST. (223) *f* 1.90 en *f* 2.50. Arbeidspers, Amsterdam, 1936.

Een boek over wind en water en zeilsport. Zoo iets moet je lezen op een heeten achtermiddag. Het frischt op. Een paar maal permitteert de schrijver zich eenige goedkoope spot over menschen, die Zondags nog naar de Kerk gaan of er strengere normen inzake kleeding op na houden. Daarmee demonstreert hij hoogstens zijn eigen oppervlakkigheid.

ANEMA (Seerp) EERHERSTEL VOOR SCHAEPMANS AYA SOFIA. *f* 0.90. Kok, Kampen, 1936.

In deze brochure neemt Seerp Anema het op voor Schaepman als dichter en voert een fellen strijd met Kloos. Wie het niet met hem eens is, leest toch geboeid het temperamentvolle betoog.

PARSCH (Dr. Puis) HET JAAR DES HEEREN. Deel III. De Tijd na Pinksteren. *f* 3.90. Rossum, Utrecht, 1936.

Hiermede verschijnt het derde deel van het werk, welks eerste en tweede

deel wij vroeger reeds warm aanbevalen. Voor wie met de liturgie der Kerk dagelijks wil medeleven is dit een uitstekend boek. Het is met groote zorg uitgegeven en voor Nederland bewerkt door een R. K. Priester.

VLAARDINGEN (A. van) IN HET LAAIENDE LICHT. (178) *f* 1.75 en *f* 2.50. Met 6 illustraties. Erven J. Bijleveld, Utrecht.

Als Heilsoldate heeft de schrijfster geruimen tijd in Nederlandsch Oost-Indië vertoefd; een gedeelte van haar boek is dan ook gewijd aan den zendingsarbeid van het Leger des Heils. Hierdoor zou het tot een betrekkelijk kleinen kring van lezers beperkt kunnen blijven, indien het daarnaast ook niet een eenvoudig maar toch levendig geschreven verslag was van verschillende reizen door den archipel. Het bevat schetsen over Indië's oude beschaving, over land en volk, die het lezen waard zijn. Die in herinnering brengen, dat er ook nog andere menschen in Indië leven en werken, dan b.v. een schrijfster als Szekely-Lulofs ons steeds pleegt voor te stellen.

KALMA-KOOPS (F.), BENDER (D.) e. a. GEESTELIJKE LEIDERS. (169) *f* 1.50 en *f* 2.25. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Belicht vanuit religieus-socialistisch standpunt worden in afzonderlijke hoofdstukken vijf verschillende leidende figuren behandeld: Martin Buber, Mahatma Gandhi, Toyohiko Kagawa, Thomas G. Masaryck en Walther Rathenau. In alle besprekingen der gebieden, waarop deze persoonlijkheden een rol spelen, of gespeeld hebben, schuilt ook iets van groote, algemeene waarheden, maar de hoofdgedachte en algemeene sfeer zijn toch van dien aard dat de lezing zeker beperkt zal moeten blijven tot Katholieken, die op deugdelijk intellectueel peil staan. En voor dezen is het boekje eigenlijk weer te populair-wetenschappelijk geschreven.

SCHIJNWERPERS.

De Uitgeverij Het Spectrum te Utrecht geeft onder den naam „Schijnwerpers" een reeks actueele boekjes over verscheidene onderwerpen uit ter lengte van 80 à 100 bladzijden. Reeds verschenen „Wat dunkt U van den mensch?" van Prof. Dr. L. de Raaymaeker, een beschouwing over wezen en psychische structuur van den mensch, „Levende Schaduwen" van A. van Domburg, een zeer instructief werkje over de film en „Katholieke Poëzie na 1900", een bloemlezing van H. Kuitenbrouwer en Ad. Sassen. De prijs is respectievelijk *f* 0.70, *f* 0.85 en *f* 0.70.

Eenige geestelijke werken die ter lezing worden aanbevolen.

RUDLOFF (P. Dr. Leo von — O.S.B.) KLEINE LEKENDOGMATIEK. Vert. door H. J. J. Wachters. (235) *f* 1.90 en *f* 2.50.. R. K. Boekcentrale, Amsterdam.

De katholieke dogmatiek in pregnante vorm.

DELFT (A. van — Pr.) APOCALYPSIS VAN DEN H. JOANNES. (187) *f* 2.—. Euchar. Secretariaat, Brakkesteijn.

Een verklaring van dit duistere Bijbelboek.

BOT (Olar — O.E.S.A.) KLARA VAN MONTEFALCO (123) *f* 1.— en *f* 1.50. Brand, Hilversum.

De Encycliek „AD CATHOLICI SACERDOTII" van O. H. V. Paus Pius XI over het Kathol. Priesterschap. Text met vert. door F. A. J. van Nimwegen C. ss. R. *f* 0.60. Waanders, Zwolle, 1936.

AUGUSTINUS' BELIJDENISSEN. 3e druk. *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. door Dr. A. Sizoo Meinema, Delft.

CAUSSADE (P. J. de — S.J.) DE OVERGEVING AAN DE GODDELIJKE VOORZIENIGHEID. Vert. door M. J. H. Lans. (201) Mosmans, De Bosch.

Chesterton

door J. v. H.

Het domineerende in de levensstemming van den onlangs overleden Engelschen schrijver Chesterton is: de verwondering. Verwondering is een gesteldheid die slechts half tot de gevoelssfeer behoort; zij staat op gelijken afstand van gevoel en intellect, zij is een vrucht der verbeelding. Chesterton is een geweldig imaginatief schrijver: noch verstand, noch gevoel overheerschen bij hem; zijn gebied is het tusschenterrein, de verbeelding. Hij denkt niet met het verstand en voelt niet met het gevoel, hij denkt en voelt met zijn verbeelding. Het is niet anders dan een zelfverdediging, wanneer hij hardnekkig beweert: imagination does not breed insanity; wat krankzinnigheid veroorzaakt is niet een teveel aan verbeelding, maar een teveel aan verstand.

Chesterton heeft de klassieke lijn der groote Engelschen doorgetrokken. Is de Fransche poëzie — om het al te simplistisch op te zetten — overwegend geest, de Duitsche gevoel, de Engelsche is vooral imaginatie. Zooals het groote eiland frisch en vochtig uit de zee, uit mist en golven rijst, zoo stijgen zijn begaafdste geesten uit de nevels van het alledaagsche en schrijven met extatisch gebaar hun visioenen uit. De genius der Engelschen is imaginatief en de majestueuze vaart dezer verbeelding gaat soms naar verre onwerkelijkheden. Shakespaere, Spencer, Milton, in later tijd Wordsworth, Keats, Shelley, Swinburne, Francis Thompson bezitten allen de sleutels van het rijk der verbeelding, een ongewoon bezit onder een zoo practisch en reëel volk als het Engelsche. De schoonheid der Engelsche letteren is een koele schoonheid: zij brandt en vlamt en schroeit niet, doch zij kan verbazen en meesleepen. Shakespaere bouwt zijn droomwereld om en in de bloedigste werkelijkheid; de anderen leven allen in een minder reëel, een verbeeld heelal en iets zoo ijls en gevleugelds als de poëzie van Shelley, een zoo gevoelig verbeeldingsheimwee als dat van Keats zijn in geen andere literatuur te vinden.

Chesterton is als dichter met de genoemden niet te vergelijken, maar zijn imaginatief vermogen is een zeldzame Godsgave. Chesterton heeft eigenlijk niet veel anders geschreven dan detective stories en sprookjes. Van zijn talrijke detective-verhalen is Father Brown de held en van zijn meeste andere boeken, die ongeveer sprookjes zijn of erop lijken, is het „Orthodoxy". Voor Chesterton hooren detective story en sprookje bij elkaar: beide zijn kinderen der groote verwondering. Het zijn twee zijden, twee aspecten van dezelfde zaak: de eerste speelt in de zondige wereld, na den zondeval, het tweede ongeveer vòor of buiten den zondeval. Detective-verhaal en sprookje vormen de eigenlijke levenssfeer van Chesterton. Heelal en leven zijn hem als

eèn groote detective story en eindigen in een sprookje. Wat Father Brown is in de kleine, dat is „Orthodoxy" in de groote, de detective story der menschheid. Ook hier is een misdaad gepleegd, een oermisdaad, die op menschheid en natuur haar stempel drukt en zoolang de schuldige en de juiste schuldverhouding niet erkend zijn, is er geen vrede en harmonie. Deze oermisdaad heeft verwarring gebracht in de geesten en harten der menschen: alle philosophieën en ideologieën, alle wetenschappen en wereldverklaringen, alle godsdiensten en geestesrichtingen lijden eronder. Overal en op alles staan haar vingerafdrukken, maar niemand weet deze te verifieeren tenzij „Orthodoxy". Deze gesmade of miskende „Orthodoxy" brengt de schuld en den schuldige aan het licht en als dit geschied en aanvaard is, slaat de detective story in een sprookje om. Dezelfde sleutel die het raadsel der misdaad ontsluit, opent ook den toegang tot sprookjesland. De detective blijkt niets minder dan een fee te zijn en wie zich door haar leiden laat, stort van de eene verbazing in de andere.

CARICATUUR VAN CHESTERTON

Chesterton's paradoxale schrijftrant is niets anders dan zijn denken in verbeelding. Wie zelf aldoor in verwondering leeft en die verwondering wil doen overslaan op anderen, zal op bepaalde naturen een geforceerden indruk maken. Er zijn lezers, die hem vermoeiend, op den duur onuitstaanbaar vinden; anderen krijgen nooit genoeg van zijn brillant verbeeldingsspel. Zijn onuitputtelijke imaginatie, gevoed door een rijke eruditie en een zuiveren litterairen zin, toovert zijn lezers altijd nieuwe verrassingen voor. Een imaginatief mensch denkt niet in begrippen, maar in symbolen en schuift deze in de plaats der begrippen. Een politieagent is voor Chesterton oneindig meer dan een politieagent, hij kan de wereld-

orde representeeren, de geheele cultuur, de landswelvaart. Een zwaard kan een koninkrijk zijn, een spoorkaartje een wild avontuur, een grashalm een koningsscepter. Dit alles is volkomen op zijn plaats in de wereld van detective stories en sprookjes. Ook een detective moet zien, moet schouwen in symbolen: een blik, een gebaar, een niets moet hem den samenhang der gebeurtenissen ontsluieren, moet hem de machinerie der misdaad als bij bliksemslag doen vermoeden. In een sprookje is alles beeld, alles symbool, zoo vèr-gaand zelfs dat de logica niet meer mee kan. Het onlogische wordt een regel en, daar al wat regel is, noodzakelijk onder de logica valt, ontstaat hier de paradox dat het onlogische zelf de zuiverste logica wordt. Voor wie dit aanvaarden kunnen schrijft Chesterton. Wie het volkomen ordelijk en behoorlijk vindt dat er „op een hoorn wordt geblazen . . . en het kasteel instort, dat er een doos wordt geopend . . . en allerlei rampen over de menschen komen, dat er een woord wordt vergeten . . . en alle steden ten onder gaan, dat er een lamp wordt ontstoken . . . en de liefde vlucht, dat er een bloem wordt geplukt . . . en de menschen het leven verliezen." wie dit soort oorzakelijkheid savoereeren kan, is een man naar Chesterton's hart.

Zòo zijn de diepere levenswetten, zòo gaat het in dit wonderlijk heelal. Uit de zaadkorrel groeit een boom, uit het ei ontstaat een kip en de oorzakelijkheid, het logisch verband tusschen zaadkorrel en boom, tusschen ei en kip is zeker niet grooter dan die tusschen het blazen op een hoorn en het instorten van het kasteel, het vergeten van een woord en het tenonder gaan van steden. Het menschenlot is vol van nog grooter verrassingen. Er is geen redelijk verband van oorzaak en gevolg tusschen onze menschenplicht en het geluk van te leven. Te leven is een dagelijks nieuwe heerlijkheid, een Godsgeschenk, wonderlijker dan het stoutste sprookje. Alle logica van leven en geluk is als die uit sprookjesland: pluk de bloem niet, houd de doos gesloten, vergeet het woord niet . . . , dan blijft het geluk bestendigd en moogt ge elken dag genieten van het wonder des levens, van al wat een feeënhand u in den schoot wierp.

Het bestrijden der lagere logica, van wat we kamerlogica zouden kunnen noemen, ter wille van een hoogere, van een soort levenslogica is de voortdurende zorg van Chesterton geweest. Hierin gelijken al zijn boeken op elkaar, dat hij met al het vuurwerk van zijn wonderbaar vernuft verdedigt wat hij langs wegen van avontuur toch als voor-de-hand-liggende en onvervreemdbare waarheid gevonden had: den gezonden Christelijken levenszin, die de redelijkheid overwint en ze overwinnend de hoogste redelijkheid blijkt. Niets echter ligt hem verder dan het gezonde menschenverstand, de logica van den gewonen man te wantrouwen. Integendeel! Ook al is zijn opvatting met de jaren eenigszins gewijzigd, in dit opzicht bleef hij volksgezind en

democraat. Veeleer ging zijn strijd tegen de gevulganizeerde wijsheid, die door bekende grootheden verspreid wordt en zich als een wetenschappelijke wereld- en levensverklaring aandient. Deze geleerdenlogica, die de gecompliceerdheid van het menschenleven voorbijziet en altijd een of meer der gewichtigste factoren uitschakelt, irriteerde hem.

Chesterton was een geboren optimist en dit in een tijd, die uitermate aan pessimisme lijdt en stelselmatig achterdochtig staat tegenover alle optimisme. Dit optimisme was misschien wel eens wat luidruchtig; het stelde ook een zekere begrenzing aan zijn talent. Menschenleed en menschenhartstocht heeft hij nimmer beschreven: het tragische lag hem niet en hij voelde te scherp zijn eigenlijke begaving om zich buiten zijn element te wagen. Hij was een schrijver geheel en al sui generis. Dat hij den nadruk op de diesseitige voortreffelijkheden en harmonieën van het Christendom legde, op zijn levensvruchtbaarheid, zijn stimuleerende kracht tot levensintensiteit en levensgeluk, was het oereigene en oorspronkelijke van zijn wezen. Hij was een profaan schrijver, die geen kerkboeken wilde publiceeren, maar die schreef voor een zeer gedifferentieerde massa, voor zijn volk, voor Europa.

Heel het oeuvre van Chesterton is eigenlijk hardnekkige „defence of poetry", evenzeer als een apologie voor het Katholicisme. Misschien was de grond van zijn wezen te nuchter en evenwichtig, dan dat er een groot dichter uit hem groeien kon — zijn gevoeligheid was een andere dan de zuiver poëtische —, doch zijn ingesteldheid op het leven was van een hooge romantiek. „Grandezza", zooals Willem Nieuwenhuis zeide, was een zijner kenmerkendste trekken. Hij was in de orde van den geest een werkelijke „infante", een koninklijk, een vorstenkind. Voor zijn schrijversinstincten was het een overgelukkig treffen dat zijn nieuw gewonnen geloof volkomen samenviel met zijn dichterlijke levensvisie: beide werden zoo èen, vervulden en doordrongen elkaar zoozeer dat er een voortdurende bron van inspiratie uit ontstond. Chesterton is zoo katholiek geboren, zijn innerlijkste wezen bezat zulk een katholieke affiniteit, dat hij katholieke boeken schrijven mòest. Hij is de schitterendste weerlegging van de meening dat bekeerlingen na hun overgang niet veel belangrijks meer voortbrengen. Als men „Orthodoxy" en „The everlasting Man" als de toppunten van zijn werk mag beschouwen, dan is het beste wat hij schreef een stralende belijdenis, al schreef hij het eerste ook lang vòor zijn uiterlijken overgang. In Chesterton zien wij dit geheel eenige gebeuren dat niet hij tot het katholicisme komt of het katholicisme tot hem, maar dat zijn eigenste genius plotseling, tot zìjn en aller verbazing, katholiek te zijn blijkt, met dit gevolg dat voortaan het katholicisme zelf alshetware in hem te schrijven schijnt, als ware hij zijn medium. Zooals Byron op een goeden morgen ontwaakte en zich beroemd zag, zoo

werd Chesterton op een morgen wakker en bevond dat hij katholiek was.

Had Chesterton een karakteristiek van zich zelf moeten schrijven, dan zou de kern van zijn betoog ongetwijfeld geweest zijn dat hij de minst paradoxale aller schrijvers was, dat alles buiten hem vol paradoxen was, behalve hij zelf. Hoe paradoxaal dit op zìjn beurt klinke, het zou niet heelemaal bezijden de waarheid geweest zijn. Een paradoxen-minnaar heet nu eenmaal een soort goochelaar, die de menigte verbluft met zijn spel van tegenstrijdigheden. Doch zoodra een goochelaar zijn trucs en kunstgrepen blootlegt, zoodat zijn spel doorzien wordt, is de ban gebroken en luwt de verbazing. Bij Chesterton is dit niet zoo. Heeft men hem in de kaarten gekeken en zijn gedachtensprongen doorschouwd, heeft men zijn nuchtere, anti-paradoxale conclusies getoetst aan de vreemde premissen, dan blijft de verwondering en altijd kan het spel opnieuw beginnen. Chesterton maakt of verzint geen paradoxen, maar hij ontdekt ze. Het leven, natuur en werkelijkheid zijn er vol van. Hij vindt ze als herfstdraden zwevend tusschen en om de verschijnselen en uit die herfstdraden vlecht hij het weefsel zijner simpele en klare redeneeringen. Hij zou in zijn zelfkarakteristiek waarschijnlijk beweren dat hij niet anders deed dan den weg van zijn eenvoudig gezond verstand volgen. En hij zou gelijk hebben. Maar daar hij een dichter is en een kleurige bliksemende verbeelding heeft, voert dat gezond verstand langs wegen, die niet voor ieder toegankelijk of eenvoudig zijn. Wanneer hij bijvoorbeeld een uitspraak doet als deze, dat het materialisme daarom zoo geestloos en vervelend is, omdat het al wat geest is, uit het heelal verbant en niet permitteert in den kleinsten kabouter te gelooven, dan formuleert hij slechts op geestige wijze een eenvoudige waarheid. In de kinderkamer had hij reeds een andere philosophie geleerd, die ook tegen het latere leven bestand bleek. Daar leerde hij de wereld kennen als toovenarij, als een boeiend vertelsel. Maar is er toovenarij en een vertelsel, dan moet er een Toovenaar, een Verteller zijn. Het is altijd de verwondering die hem den weg wijst, verwondering over de dingen, over het geluk van te leven. Chesterton kon niet buiten feeën en kabouters, en daar „Orthodoxy" de eenige beschermster dezer wezens bleek, werd hij orthodox. Hij is levenslang een kind gebleven in den heerlijken zin van het woord en zoo bleef de wereld voor hem vol wonderen. Hij heeft altijd het verstand gewantrouwd, een zeker verstand, maar nooit de verbeelding. Het verstand zou concludeeren dat de mensch, die uit twee helften bestaat, een rechter en een linker, ook rechts een hart moest hebben, maar de verbeelding, die feeërieke verbeelding, zou het èène hart divinatorisch op de juiste plaats zoeken.

Men zou Chesterton's geheele schrijverswerkzaamheid kunnen

samenvatten in de bewering dat hij het menschenhart op zijn juiste plaats en in zijn juiste functie ontdekt heeft, herontdekt heeft. Niet toevallig luidde zijn diagnose van Bernard Shaw: „hij heeft een groot en edelmoedig hart, maar het zit niet op de juiste plaats." Het materialisme en de verwante systemen zagen, omdat zij in den makrokosmos, in het groote heelal, geen hart ontdekten, ook in den mikrokosmos, het kleine heelal dat de mensch is, het hart voorbij. Voor wie zòo dachten was het hart niets anders dan de veer van een uurwerk, wier krachtssfeer binnen het uurwerk besloten bleef, doch voor wie het hart op de juiste plaats draagt blijkt het een kompasnaald te zijn, die gevoelig is voor verre, geheimzinnige polen. Deze geheimzinnige polen herontdekte Chesterton op zijn avontuurlijke vaarten en zoo werd zijn roeping, een providentieele roeping, een der doodsherauten van het materialisme te wezen.

BOEKENSCHOUW

SCHELVEN (A. van) TUSSCHEN BOMMEN EN ROOVERS (318) *f* 3.90 Met de Nederlandsche ambulance in Abyssinië. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Dit lijvig boekdeel bevat het goed geschreven verhaal van de wederwaardigheden van dokter van Schelven in Abyssinië. Het is een relaas vol bijzonderheden met goede foto's er tusschen in, over het vreemde volk en hun eigenaardigheden en wij komen al lezende diep onder den indruk van de bijna onoverkomelijke moeilijkheden welke de ambulance, maar in het bijzonder dokter van Schelven heeft moeten doorworstelen. Zijn vreeselijke ervaring na de overval der roovers toen hij dagen en nachten gewond op de harde grond heeft gelegen en zijn vervoer per ezel naar Quoram waarbij hij onnoemelijk veel geleden moet hebben, vormt het belangwekkendste deel van dit boek. Voor hen die belangstellen in de gebeurtenissen en ondervindingen van het Nederlandsche Roode Kruis tijdens den oorlog van Abyssinië en Italië is dit een zeer interessant werk.

CAPABLANCA (J. R.) SCHAKEN. Leerboek voor beginnende en gevorderende spelers. (265) *f* 2.90 en *f* 3.75. Bewerkt door dr. Max Euwe. „Kosmos", Amsterdam, 1936.

Een zeer goede inleiding in het schaakspel voor al degenen, die las Capablanca niet in de theorie geloven. Techniek, strategie en tactiek van het spel worden daarentegen op zeer heldere wijze verklaard. De autoriteit van dr. Euwe staat den Nederlander die nog mocht twijfelen, borg, dat hier eerste-klasse-werk geleverd wordt.

BECKERS (L.) CHRISTUS MIJN LEVEN. Meditatieboek voor Priesters (311) Romen en Zonen, Roermond. *f* 1,90 en *f* 2,40.

Meditatieboeken voor priesters zijn niet overtalrijk. Hier heeft men een boekje met een tachtigtal overwegingen, die Christus en het kerkelijk jaar tot onderwerp hebben. Het zijn inderdaad meditaties, vrome beschouwingen die elk priester onmiddellijk zullen aanspreken. Men voelt dat zij de vrucht zijn van gebed evenzeer als van studie.

Twee nieuwe Bloemlezingen[1]

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

Het samenstellen van bloemlezingen is in Nederland al langen tijd een veel voorkomend verschijnsel, en met enige overdrijving kan dan ook gezegd worden dat zij in de laatste tijd in een veelvuldigheid en verscheidenheid van de pers komen waarop dikwijls niet ten onrechte het bekende paddestoelengezegde toepasselijk is. Afgezien van enkele goede werken[2]) is dit verschijnsel soms van weinig aantrekkelijkheid, temeer omdat veel ervan zo beknopt wordt opgezet, dat men zelfs dikwijls nog niet één kant van een persoonlijkheid betrekkelijk volledig belicht ziet. Het zijn in het bijzonder de series die ons op dergelijke boekjes vergasten. De Libellenserie bracht meerdere nummers, de Uilenreeks bleef daarbij niet achter, en plantte de nieuwe Schijnwerpersserie niet reeds als derde nummer een bloemlezing in haar scherpe licht?

Intussen is echter deze quantiteit lang niet altijd in overeenstemming met de qualiteit. Het bloemlezen toch is een zeer moeilijke taak, die — naar het ons wil voorkomen — slechts door enkelen der huidige Nederlandse literatoren met glans beoefend werd en wordt. Het is nog een betrekkelijk lichte taak één dichter te bloemlezen, doch wanneer met het onderneemt een periode te bloemlezen dan moet men een rijkdom van kennis, en meer nog een grote kunst van keuren, kiezen en schikken bezitten, die — wij aarzelen niet het te zeggen — bijna aan het geniale moet grenzen. Niet alleen toch is het bloemlezen een delicate taak, het is voor alles een verantwoordelijke taak, in het bijzonder ook wanneer men zich tot de huidige Nederlandse letteren bepaalt. Het verledene heeft zijn historische waarden en betrekkelijkheden, en ook al komen eveneens op dat terrein verschuivingen voor, het geheel is toch niet zo sterk in gisting als dat met het tegenwoordige het geval is. Het verledene is hoe oorspronkelijk men het ook beschouwt toch slechts te bezien door het prisma van anderer wetenschap en kennis; maar het huidige openbaart daarentegen even zovele facetten als het verledene verbergt. Zo zou het kunnen lijken dat het gemakkelijker is uit het verleden dan uit het heden te bloemlezen, doch zonder er nadrukkelijk op te willen wijzen dat dit reeds op zich een valse conclusie zou zijn,

---

[1]) Naar aanleiding van: H. Kuitenbrouwer/Ad. Sassen, Katholieke Poëzie na 1900. Een Bloemlezing. Utrecht Uitgeverij Het Spectrum. (Schijnwerpers No. 3) en Nieuwere Klanken van de jongste Lichting in Nederland en Vlaanderen samengesteld en ingeleid door Rob. Franquinet. N.V. Leiter-Nypels, Maastricht MCMXXXVI.

[2]) Wij herinneren o.m. aan de verschillende bloemlezingen van Dirk Coster, aan de Bloemlezing uit de katholieke Poëzie onder redactie van Anton van Duinkerken, en aan De Mérode's Geestelijke Liederen.

zal de lezer het toch wel verklaarbaar vinden dat beide soorten hun eigen moeilijkheden hebben, en zelfs in zich niet te vergelijken zijn. Om direct een groot verschil te noemen: de historicus beperkt zelf, de huidige literator wordt beperkt. Het is voornamelijk dan ook dit onderscheid dat het verschillende karakter aan deze bloemlezingen geeft, een verschil dat soms tot een tegenstelling uitgroeit.

* * *

Reeds voor enige jaren veroordeelde Antonie Donker het bloemlezen in ons land als een rage die sinds jaren ontaard was, en niet ten onrechte deed hij dat. Toch groeide de stroom slechts aan en kan van vermindering — of zelfs maar verbetering — geen sprake zijn. Nu kwamen er weer twee nieuwe bundeltjes bij, het een zich beperkend tot de poëzie der katholieken na 1900, en het andere geen nieuwere, maar inderdaad de nieuwste, klanken brengend van de dichters die in de laatste jaren meer of minder op den voorgrond traden.

Beide boekjes maken een aardigen indruk. Zij zijn — in het bijzonder Franquinet's boekje — typografisch goed verzorgd en hebben beide een prettig formaat. Doch er bestaat tussen beide wel enig onderscheid. Het bundeltje der schijnwerpers bestrijkt als opgemerkt een ruimere periode dan Franquinet's verzameling. Stelde de laatste zich op het standpunt zijn bloemlezing als een soort poëtisch bericht uit te zenden, de eersten bedoelden een overzicht te schenken dat — zij het schetsmatig — een beeld wilde geven van alle katholieke poëzie die vanaf de eeuwwende in boek of blad werd gepubliceerd. Franquinet trachtte, naar het ons voorkomt, in het aantal zijner gekozen verzen een soort waarde-onderscheiding in de verzamelde figuren te brengen, maar Kuitenbrouwer en Sassen huldigen het principe van een vers per dichter. Zij deden slechts enige inleidende bemerkingen voorafgaan terwijl Franquinet een inleiding aanbood die naast enkele karakteristieken een soort historische terugblik trachtte te geven. Hij voorzag zijn werk ook van bio- en bibliographische aantekeningen, waarvan de eersten afzagen. Tenslotte, Kuitenbrouwer en Sassen beperkten zich tot de katholieke poëzie, terwijl Franquinet iets ruimer was.

* * *

Hieruit zou kunnen blijken dat Franquinet's boekje heel wat biedt, doch de werkelijkheid dekt deze schijn niet. Integendeel, zijn boekje is een teleurstelling. Hij biedt het nieuwste ener generatie die deze bloemlezing slechts wettigt omdat zij genoemd kan worden: de jongste lichting; doch waarom wees de inleider dan ook niet meer op dit enige feit wat het bestaansrecht van zijn bloemlezing inhoudt? Men zou zich toch met recht kunnen afvragen of het wel voldoende verantwoord is een aantal personen te bloemlezen waarvan er velen eerst een zeer korte tijdsspanne van publiciteit achter de rug hebben; doch zelfs dit aannemend had men van den inleider mogen verwachten dat hij ook de voornaamsten onder hun schetste, en niet met

enige aantekeningen volstond, aantekeningen die niet zonder reden de indruk van losse krabbels wekken, welke Franquinet niet hadden mogen voldoen. En dan, hoe leidt de samensteller deze bundel in! Wij kunnen ons voorstellen dat iemand die dit stuk proza van de hand van Franquinet leest en het dan naast zijn gedichten legt, tot de uitspraak zou kunnen komen dat het gemakkelijker schijnt poëzie dan proza in de Nederlandsche taal te schrijven! Het proza toch van den samensteller is erbarmelijk. Het is vol van onmogelijke wendingen en op het eerste gezicht onverklaarbare zinnen, en de auteur ervan heeft een stijl die zelfs het geringste prijzend adjectief niet dragen kan. Men luistere.

> In Noord-Nederland ontketende zich de gekende storm die eveneens gepaard ging met de ontbranding van het meerderjarigheidsgevoel der Kath. Letterkunde die zich sterk groepeerde en die nu voorgoed zou mondig worden, om straks het leeuwenaandeel van de algemeene vernieuwing voor zich te rekenen.
> Vormelijk, werkte men in het Noorden merkelijk onder de ekstatische invloed van Wies Moens die de meesten in N-Nederland al evenzeer tot een zoete borrelbron van inspiratie geworden was, als voor velen van zijn jongere nazaten in Vlaanderen zelf.[1])

Wat o.m. te zeggen van de volgende beeldspraak?:

> Deze duidelijke verwarring, en daarnaast de al te merkelijke invloed van Vlaanderen was de oorzaak van een dekadentie, die op een indigestie leek na een overdreven eetpartij . . ![2])

Iets verder „hakt" de auteur een kloof tussen de tachtigers en dit nieuwe geslacht, en vindt hij het „sekuurder" niet met Engelman maar met de Venstergroep te beginnen, d.i. zijn bloemlezing te openen. Enkelen der door hem gekozen dichters lagen in Vlaanderen „samen getroept" in het tijdschrift De Tijdstroom, terwijl hij weer iets verder zegt:

> De hernieuwers, die men in de periodieken Opkomst, Groei en Prisma vond, gaven weinig te denken.[3])

En dan zijn karakteristieken! Wat te zeggen toch van de volgende kenschetsing?:

> Bij de Tijdstroom sloot later Maurits Peeters aan, die een der meest begaafden is der jongsten, aan wie de geest der bestendige wedergeboorte niet is ontgaan, eveneens de dichter Pierre Cox met een milde lyrische wereld, die echter nog niet tot innige gaafheid uitbloeide maar vol sterke beloften is.[4])

---

[1]) Nieuwere Klanken, blz. 7 - 8.
[2]) id., blz. 8.
[3]) id., blz. 11
[4]) id., blz. 13.

Wij waren een weinig uitvoerig over deze inleiding omdat het onze overtuiging is dat juist de inleiding tot een dergelijk werk van een bijzondere aard en waarde moet zijn. Het zal geen betoog meer behoeven dat dit hier niet het geval is, afgezien dan nog van enkele onjuistheden die zij bergt. Zo werd Franquinet's werk in dezen tot onze spijt een mislukking. Tot onze spijt zeggen wij, en wij herhalen het, want de goede samensteller die hij zich toont vond in deze inleider geen gelijke partij. Als samensteller toch heeft Franquinet zijn verdiensten. Inderdaad is het boekje in staat om als poëtisch bericht: „aan het publiek het bewijs te leveren van wat gaande is". [1]) Men kan erover van mening verschillen, gelijk wij reeds opmerkten, of een en ander wel van genoeg belang is; doch indien men met Franquinet van mening kan zijn dat zijn bericht niet voorbarig heten moet, dan kan men zijn bedoeling en samenstelling loven. Het is inderdaad een kleurrijke verzameling der jongsten geworden, waarin goede verzen zijn aan te wijzen. Tussen Vlaanderen en Nederland bestaat er in deze keuze ook een te roemen evenwicht dat lang niet overal elders kan worden aangewezen. Men kan natuurlijk met de samensteller van mening verschillen over de opname van een of andere figuur — wij denken hier bijv. aan Destinow, die bovendien zich zelf voorstelt op een wijze die op zijn zachtst uitgedrukt uitdagend moet genoemd worden — doch van den anderen kant herinnert men zich dan tijdig dat het boekje als bericht aanspraak moet kunnen maken op volledigheid, iets waarvan naar wij menen hier wel gesproken kan worden, in dier voege dat de katholieke jongsten er zich bijna allen in opgenomen zagen.

De poëtische waarde van dit alles nagaand ontkomt men niet aan den indruk dat veel hiervan de critische tijd-zeef niet zal kunnen passeren Echter toch stelt men met genoegen vast een feit dat uit dit boekje overduidelijk blijkt, nml. dat er een rijk poëzieleven in Vlaanderen en Nederland bloeit. Verder zou men ervan kunnen zeggen dat er veel verzen geschreven, en inderdaad ook soms prachtige gedichten geschapen worden.

* * *

Het door hem zelf gewilde informatieve karakter van Franquinet's werk bezit de bloemlezing van Kuitenbrouwer en Sassen natuurlijk niet. Zij zenden geen poëtisch bericht uit, maar willen een overzicht geven van den groei der katholieke poëzie in de twintigste eeuw. Zij trachten niet het aantal definities aangaande de katholieke poëzie te vermeerderen, doch geven slechts enkele bemerkingen: „om vorm te geven aan enkele gedichten, over een geschiedkundig te staven verband, het feit n.l., dat de voorwaarden tot de bloei ener katholieke poëzie, een katholieke cultuur van eigen, Nederlandse aard, nauw verbonden blijken aan de mogelijkheid tot nationale zelf-verwezenlijking." [2])

[1]) Nieuwere Klanken, blz. 14.

[2]) Katholieke Poëzie na 1900, blz. 11.

Bij de bepaling van het begrip katholieke poëzie gingen zij dan ook van zeer algemene onderscheidingen uit, terwijl niet alleen de aesthetiek voor hun gold, maar zij zich ook richtten naar het meest karakteristieke.

Hiervan uitgaand gaven de samenstellers van de gekozenen ieder een vers, en boden zo een inderdaad interessant overzicht, een overzicht dat ook merkwaardig is, maar tegelijkertijd onvolledig en zelfs hier en daar aanleiding gevend tot misvattingen door zijn te sterke beknoptheid en beperktheid. Vooral lijkt ons de methode van het per dichter een vers — hier met uitzondering voor Pierre Kemp en Chris de Graaff algemeen toegepast — minder aanbevelenswaardig. Zij maakt toch waarde-onderscheiding zo niet onmogelijk dan toch ongewenscht onduidelijk en moeilijk, en men kan o.i. niet daarmee volstaan ook al wil men van een en ander slechts een schetsmatig beeld geven. Vooral ook indien men geen inleiding aan zijn werk doet voorafgaan die deze zaken verklaart en verbindt. Wij wezen reeds op de noodzaak van een dergelijke inleiding en ook Kuitenbrouwer en Sassen voldoen daaraan in hun boekje niet, omdat hun inleiding slechts een woord vooraf kan heten en waarschijnlijk door hun ook als zodanig bedoeld werd. Zo is het werkje alleen bruikbaar voor hem die de gekozen periode kent, en niet voor hem die ze benaderen wil. Het is natuurlijk mogelijk dat het laatste niet in de bedoeling der samenstellers gelegen heeft doch dan vraagt men zich toch niet zonder verbazing af, of zij alleen maar kenners met hun werk bereiken wilden, bovendien een werk in een dergelijke serie uitgegeven. Zo laat ook dit boekje een gevoel van niet bevredigd zijn achter, ook al is men er de samenstellers dankbaar voor dat zij opnieuw enkele vergeten verzen onder de aandacht brachten, die inderdaad hun opname waard zijn.

Hun keuze is dan soms ook verrassend, sterk persoonlijk en dikwijls toe te juichen. Van den anderen kant mist men echter ook bij hun weer enkele malen die originaliteit die in dergelijk werk noodzakelijk is, terwijl ook hier weer naar onze mening Vlaanderen geen evenwichtsplaats kreeg. Door hun persoonlijke instelling bij keuze en plaatsing verleenden de samenstellers echter wel aan hun werkje een uitzonderlijk cachet, in dier voege dan dat deze beschouwing — als men het zo noemen mag — van de gekozen periode een zeer eigene is. Waar zij ze niet uitvoerig toelichten kan het niet onze taak zijn er een andere meer algemeen aanvaarde tegenover te stellen, temeer ook omdat een en ander slechts te staven zou zijn met een heel andere keuze en samenstelling.

Ook in dit boek kwamen de jongsten aan het woord, en het zij tot hun eer gezegd dat zij geen slecht figuur erin slaan. De continuïteit in de katholieke poëzie verbindt dan ook alle gekozenen, en waar men ook het accent legt, het katholieke doet hun zijn een eenheid in verscheidenheid die inderdaad ook uit deze bloemlezing weer eens te meer blijkt.

Het is niet aangenaam op deze wijze boeken te moeten beoordelen. Let wel „beoordelen" en niet „afwijzen". De aanwijzing der gebreken toch verhindert ons niet in zo ruim mogelijke mate de verdiensten van beide bloemlezingen te erkennen, al zijn deze verdiensten dan niet van dien aard dat zij de gebreken in hun schaduw zouden kunnen doen verdwijnen, iets wat wij graag zouden wensen. Het genre der gewone Nederlandse bloemlezingen toch onderging met beide boekjes weer een uitbreiding die nog altijd geen verbetering kan genoemd worden, en wederom zullen veel bundels ongelezen blijven nu men o.m. de hele nieuwere generatie te samen kan naslaan in een bundel. Ook dit is een onberekenbaar nadelige factor in dezen. Een waar dichter heeft er recht op dat men zijn hele werk eerst leest en daarna daaruit zelf de parels kiest naar eigen smaak en kennis. Nu kent men het voor-uitgezochte dat bovendien ook nog niet altijd de stempel van het beste of het meest karakteristieke draagt, terwijl men voor de rest de dichter aan zich zelf overlaat. Zo komt het dat een dichter als het ware voor zijn tijd verstart, en hij — een nummer tussen andere nummers — kan onderstrepen wat Marsman eens voor enkele jaren betoogde, nml. het feit te verwensen dat hij ooit gedichten geschreven of liever gepubliceerd had. Dit kan voorkomen worden door de dichters alleen te laten spreken, en ze niet direct in een koor samen te brengen. Wij voegen hier aan toe dat wij goed beseffen dat dit Franquinet's bedoeling niet was, maar wij menen daarvoor te mogen en te moeten waarschuwen omdat wij er bijna zeker van zijn dat dit poëtisch bericht voor velen een poëtisch résumé zal vormen. En kan men dit voorkomen, dan voorkome men het; want men herinnere zich in dezen Marsman's woorden uit diens Porta Nigra:

> Volk, ik ga zinken als mijn lied niet klinkt;
> ik moet verdroogen als gij mij niet drinkt;
> verzwelg mij, smeek ik — maar zij drinken niet,
> wees mijn klankbodem, maar zij klinken niet.

BOEKENSCHOUW

WINCKEL (Ch. W. F.), en COLACO BELMONTE (A.) HET NEDERLANDSCHE ROODE KRUIS IN ETHIOPIë (162) *f* 2,50 en *f* 3,25. Van Kampen & Zn. Amsterdam.

En dit werk van den leider der Ambulance in samenwerking met den chirurg van het Basis-hospitaal te Dessie geeft een bijna volledig overzicht van alles wat de Nederlandsche ambulance in Abyssinië heeft doorstaan. Ook hierin zijn mooie foto's tusschen den tekst geplaatst en komt de lezer onder den indruk van de zware moeilijkheden waarmede men in dat woeste land te kampen heeft gehad. Een mooie uitgave!

Bij een Augustinus-vertaling[1)]

door G. VAN GESTEL S. J.

Na vijftien eeuwen is Sint Augustinus in velerlei opzicht nog steeds een moderne geest gebleven. Niet enkel, dat de Christelijke traditie uit hem, als uit een harer zuiverste bronnen, blijft putten, dat de evolutie der katholieke dogmata in hem telkens weer stuwing en groeikracht vindt en dat de katholieke spiritualiteit altijd weer van hem nieuwe impulsen ontvangt, — op het geheele intellectueele leven van de na hem gekomen geslachten oefende en oefent hij een ononderbroken invloed. Hij is en blijft een der beste werkers en een der vruchtbaarste ideënzaaiers van de Westersche cultuur.

Zijn brillante Augustinus' biografie[2)] leidt de Fransche Académicien Louis Bertrand aldus in: „Sint Augustinus is nauwelijks meer dan een beroemde naam. Buiten de kringen van theologen of geleerden leest men hem niet meer. Dat is nu juist de ware roem: men bewondert de heiligen, als de groote mannen, op goed vertrouwen. Zelfs over zijn Belijdenissen spreekt men enkel op hooren zeggen." Dit is zeer fijn gezegd en ook wel waar, — maar toch weer niet de heele, de volledige waarheid. In diezelfde inleiding completeert Bertrand dan ook terecht zijn visie met dezen trek: „Dat door de eeuwen heen zijn van liefde brandende ziel ook de onze nog verwarmt, dat hij — zij 't dan onbewust — nog altijd voortgaat onze zielen te vormen en meer of minder rechtstreeks nog altijd de meester is van onze harten en onder bepaalde opzichten van onze geesten: zie! dat is het, wat zonder onderscheid allen aangaat. Niet alleen bezet Augustinus steeds nog een groote plaats in de levende gemeenschap van alle gedoopten, maar nog altijd is de Westersche ziel gemerkt met het stempel van zijn ziel."

Moge het dus al waar zijn, dat Augustinus' werken weinig meer gelezen worden, zelfs niet door de ontwikkelden onder ons — ik voor mij zou in tegenspraak met Bertrand een uitzondering willen maken voor de Belijdenissen —, even waar is het of meer waar, dat vele van zijn ideeën, vele van zijn heerlijke, uit het hart gewelde, nog altijd bloed-warme uitingen en vervoeringen cultuurgoed zijn geworden en gebleven in de menschengemeenschap, waarvan hij een der edelste en rijkste ver-

---

1) S. Augustinus: Over het gelukkige leven en Alleenspraken uit het Latijn door J. A. van Lieshout. O.E.S.A. Ingeleid door Prof. Dr. A. Sizoo. Uitg. Wereldbibliotheek N. V. Amsterdam, 1936.

2) Louis Bertrand. Saint Augustin. Uitg. Fayard & Cie Paris. Geautoriseerde Vertaling in het Nederlandsch door Francis J. Wahlen. Uitg. W. L. en J. Brusse N. V. Rotterdam, 1929.

tegenwoordigers is geweest en is. Deze Afrikaan is een wereldburger, gezien zoowel in de plaatsruimte als in de tijdruimte.

* * *

De emblemen, die de Christelijke symboliek den Bisschop van Hippo heeft meegegeven op zijn glorieuzen tocht door de eeuwen zijn het boek en het met een pijl doorstoken hart. Wij eeren en beminnen in hem een vader in Christus om beide tegelijk: om zijn van Gods Geest verlichte wijsheid èn om zijn in Gods Geest geinspireerde liefde. Uit zijn vurige ziel springt het op als een golf van zoeten dank, dien wij om hem tot den onze maken: „O eeuwige Waarheid en ware Liefde en geliefde Eeuwigheid! Gij zijt mijn God, naar U verzucht ik dag en nacht. En toen ik U erkend heb, hebt Gij mij opgenomen: dat ik zien zou, dat er iets was om te zien, maar dat ik nog niet zoo was, dat ik zien kon. En zóó fel werd ik door het licht Uwer straling verblind, dat ik mijn gezicht moest afwenden en ik begon te sidderen van liefde en van schrik: want ik bevond, hoever ik van U verwijderd was en verdwaald in het land der ongelijkheid. 't Was me als hoorde ik Uw stem uit den hooge: Ik ben de spijze der volwassenen: groei, en Mij zult gij eten. Maar niet gij zult Mij in u veranderen, gelijk het voedsel voor uw lichaam, maar gij zult veranderd worden in Mij." [1])

O eeuwige Waarheid en ware Liefde: Gij zijt mijn God! Werd 't niet als het leitmotief voor heel „de offergave zijner Belijdenissen", die op haar beurt één roep, één gebed, één „offerande van jubel" is tot den Heer, wijd en diep als de zee van Augustinus' ziel? Zoo heeft dus Pius XI recht, als hij in de herdenkingsencycliek van 1930 verklaart: dat van alle Kerkvaders, getuigen der traditie en onze leeraren in de kennis der dogmata, er geen is die als Augustinus zóó de ongeloovigen aantrekt en, wat de geloovigen betreft, zóó in de zielen de klaarten van het geloof te ontsteken en het vuur der goddelijke liefde te voeden vermag.

Het is, naar we ons meenen te herinneren, Bossuet, die de katholieke theologie van Tarsus over Thagaste naar Aquino leidt. Bossuet ook is het, die Augustinus „le maître . . . si maître" noemt. Ja zeker, dat was hij en dat is hij: een meester groot van ziel en groot van hart, een meester, die inzicht brengt en wiens veilige leiding men aanvoelt bij het minste contact, een meester die rijk is en rijk maakt, die zelf eerst gevochten heeft om klaarte en dan nu de bevochten klaarte meedeelt. Hij is nog steeds een licht op den kandelaar: een licht in de Kerk en een licht in de wereld. Augustinus' geestelijke verworvenheden blijven èn de katholieke en de niet-katholieke cultuur van het Westen op

---

[1]) Conf. L. VII c. 10.

gelukkige wijze bevruchten. Ook voor ons blijft Augustinus actueel.

Vele zijner problemen zijn onze eigentijdsche problemen gebleven en met name voor de zeer vele twijfelaars en zoekers onder ons blijft het volop de moeite waard en alleszins loonend hem, die zoolang „twijfelend aan alles en tusschen alles dobberend" was en voor wien „de katholieke Kerk weliswaar niet overwonnen scheen, maar zich toch ook niet als overwinnares vertoonde" [1]) te volgen in den opgang naar de zekerheid, hem na te studeeren in de oplossingen, waartoe zijn geest na jarenlang hijgend zoeken en driftig tasten, na veel probeersels en mislukkingen eindelijk geraken mocht. Nu het failliet en het schrijnend tekort van de materialistische levensbeschouwing meer en meer blijkt en de geesten onzer dagen op zoek zijn naar nieuwe, naar geestelijke orienteering, nu de botte stofvergoding weer niet meer bevredigt en de zin voor het trancendente tegelijk met het religieuse sentiment in den modernen zoeker weer met herjongde kracht komt opborrelen en aandacht komt vragen, — nu kan eens te meer Augustinus voor de velen opnieuw voortrekker worden en leidsman.

* * *

En dit is mede de reden, waarom wij het nieuwe vertaalwerk van den Augustijner-pater J. A. van Lieshout met vreugde begroeten.

De beide tractaten „Over het gelukkige Leven" en „Alleenspraken" zijn ontstaan onmiddellijk na Augustinus' definitieve breuk met het verleden, in den tijd dat hij zich voorbereidde op het H. Doopsel. Wat zich bij hem in het verstand reeds grootendeels voltrokken had, voltrok zich eindelijk óók in den wil op het tolle, lege uit het kinderliedje in den Milaneeschen hof. Het Paulinische „Niet in brasserij en dronkenschap, niet in ontucht en losbandigheid, niet in twist en ijverzucht: maar omkleedt u met den Heer Jesus Christus, en vertroetelt het vleesch niet tot begeerlijkheid" [2]) geeft ten slotte den doorslag. Hij neemt zijn ontslag als stadsrhetor van Milaan en trekt zich met zijn familie, eenige kennissen en leerlingen gedurende den winter van 386/387 terug op den hem aangeboden villa Cassiciacum in Milaan's omgeving. Hij vindt er herstel voor zijn geschokte gezondheid en herordening voor zijn dooreengewoeld geestesleven. Met de Academici, de scepticisten van zijn tijd en met de Manichaeërs, in wier leer en levenshouding hij zoovele jaren verstrikt gezeten heeft, rekent hij nu al redeneerend en discutieerend af in eigen geest. Van deze discuties zijn de hier ver-

---

[1]) Conf. L. V c. 14.
[2]) Rom. 13: 13, 14.

taalde dialogen „Over het gelukkige Leven" mede de neerslag. Opgeteekend door den „notarius", bijgewerkt later door 's meesters eigen hand, blijven ze waardevolle documenten èn om Augustinus' gedachtegangen — gedachte-worstelingen zouden we willen zeggen — na te speuren èn om een leiddraad te zijn voor die als hij langs zelfde wegen tot de waarheid en de zekerheid moeten komen.

De kernen, waaromheen het onderzoek zich ook in onzen tijd bewegen blijft, zijn: God en de menschenziel met als verbindingslijn tusschen deze beide de vraag naar het ware levensgeluk. Het zijn deze zelfde problemen, die Augustinus bezig houden op Cassiciacum, „gedurende vele dagen naarstig op zoek naar mij zelf en nog meer naar mijn goed". En op hoe bevallige wijze weet de geboren docent de zijnen hierin te betrekken. Het tafereel, dat hij aldus schildert, zit zelfs na vijftien eeuwen nog frisch in de verf. In een kring zet het gezelschap zich rond hem in het badhuis of bij zonnig weer buiten op het grasveldje: „in de eerste plaats onze moeder, aan wier verdienste naar ik meen toekomt alles wat ik beleef; mijn broeder Navigius; Trygetius en Licentius, mijn landgenooten en leerlingen; ook wilde ik niet, dat mijn neven Lastidionus en Rusticus, hoewel zij zelfs geen enkel meer ontwikkeld onderwijs genoten hadden, ontbraken; ik achtte integendeel juist hun gezond verstand voor de zaak, die ik wilde ondernemen, noodzakelijk. Ook was met ons de jongste van allen, maar wiens aanleg, indien de liefde mij niet bedriegt, iets buitengewoons belooft, mijn zoon Adeodatus. Zij verleenden mij hun aandacht, en op deze wijze begon ik: Schijnt het u duidelijk, dat wij uit ziel en lichaam zijn samengesteld?" . . .

Het gebed tot God, waarmee Sint Augustinus zijn „Soliloquiorum Liber" inleidt, behoort tot de meest uitgelezen en verheven bladzijden uit zijn oevre. Wij willen niet weerstaan aan den aandrang, met de laatste alinea ervan te besluiten. Het moge aansporen, de hier besproken uitgave zelf ter hand te nemen. Zeker, dit is geen lichte lectuur. Hier en daar stoot men op Augustijnsche tournures en subtiele wendingen — op de spitsvondigheden zouden wij haast zeggen — die het ons moeilijk maken den leeraar overal te volgen en altijd te genieten — maar daar tusschen door, wat een goudmijn van gedachten en verheffingen. En ziehier het slotaccoord van het gebed:

„Tot U tracht ik te komen, en door welke dingen men tot U komt, ook dat weer vraag ik U. Want indien Gij ons verlaat, komen wij om; maar Gij verlaat ons niet, want Gij zijt het hoogste Goed, dat niemand rechtzinnig gezocht heeft zonder het te vinden. Ieder echter heeft rechtzinnig gezocht, wien Gij het rechtzinnig zoeken verleend hebt. Verleen mij, Vader, U te zoeken, bewaar mij voor dwaling; laat bij mijn zoeken naar U niet iets anders in plaats van U zich vertoonen. Indien ik niets verlang dan U, laat mij dan U vinden, bid ik U, Vader. Indien echter in mij is een verlangen

naar iets overtolligs, reinig mij dan Gij zelf en maak mij bekwaam om U te zien. Doch wat het welzijn betreft van mijn sterfelijk lichaam, zoolang ik niet weet wat mij en hun, die ik liefheb, met betrekking daartoe nuttig is, geef ik het U in handen, allerwijste en allerbeste Vader, en ik zal er voor bidden hetgeen Gij mij naar gelang van omstandigheden zult vermanen te bidden: dit slechts smeek ik uw verhevenste goedertierenheid, dat Gij mij geheel en al tot U bekeert, en niet toelaat dat mij iets weerstreeft in mijn streven naar U, en dat Gij verordent dat ik, zoolang ik ditzelfde lichaam meevoer en omdraag, rein, edelmoedig, rechtvaardig en voorzichtig ben, en een volmaakt beminnaar en beschouwer uwer wijsheid, en zoo de woning waardig en wel als bewoner van Uw allerzaligst rijk, amen. Amen."

* * *

Voor ons zelf hadden we reeds den stillen wensch gevormd, dat Pater van Lieshout na de „Belijdenissen" [1]) en deze tractaten „Over het gelukkige Leven" en „Alleenspraken" nu ook Augustinus' „De civitate Dei" voor het Nederlandsche lezerspubliek zou toegankelijk maken. Hij schijnt onze wensch voorkomen te hebben, want onderwijl vernamen we, dat hij met dezen arbeid reeds een begin maakte. Hoe bezwaarlijk deze onderneming is, bemerkt men eerst als men zoo eens probeert, zelf enkele zinnen van Augustinus' latijn te vertalen. Wij verhopen voor Pater v. L. een groote werklust.

---

[1]) De Belijdenissen van den H. Augustinus vertaald door J. A. van Lieshout. Uitg. Wereldbibliotheek. Amsterdam, 1930.

DONKER (Anthonie) HET BOEK DER VERTROOSTING (196) Leidsche Uitgeversmaatschappij, 1936. *f* 3,75.

Anthonie Donker heeft in dit boek driehonderdzesenzestig uitspraken van beroemde denkers en schrijvers in allerlei talen over allerlei levensonderwerpen bijeengegaard en deze verzameling den titel „Het Boek der Vertroosting" gegeven. Het is een boek dat aan Erasmus herinnert, een werk van zuiver en klassiek humanisme. Of de hedendaagsche mensch nog naar een boek zal grijpen om getroost en gesterkt te worden, zal de toekomst moeten leeren. Donker geeft hier blijk van een buitengewone belezenheid en zijn aphorismen en uitspraken zijn met zorg en smaak gekozen en gerangschikt. Voor geloovige Christenen heeft een dergelijke humanistische verzameling spreuken niet zooveel zin als voor niet-geloovigen en buiten de Kerk staanden. De troostende kracht van een wijze spreuk is doorgaans nog al gering. Het werk is smaakvol uitgegeven.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

I.

FRANSCH

SALLE (Bertrand de la) LA PIERRE PHILOSOPHALE. Plon, Parijs, 1935.

Deze roman probeert een beeld te geven van een verleden, dat, hoewel nauwelijks aan den horizon ondergegaan, ons slechts als verre herinnering meer voor den geest is blijven staan.

Men moet de jaren, die den oorlog onmiddellijk volgden, doorleefd of mee doorleefd hebben om zich een waarachtig idee te kunnen vormen van de reactie, die de oorlogstijd met zich bracht en die het wee der levensmoede strijders slechts kwam vergrooten. Voor hen en voor vele weldenkenden heeft het woord après-guerre een tragischen klank. Dit boek voert ons terug in den schoot der toenmalige „muflerie", waarbij zoovele ontwortelde wezens hun leven verdeelden tusschen bar en auto, bioscoop en jazz. De groote massa was wars van iedere bekommernis van socialen of politieken aard of . . . verbond deze onafscheidelijk aan gevoels- en geslachtsleven. Het gedachtenleven dier dagen lag geketend aan vleeschelijke banden en de vrouw speelde vooral in jonge levens de rol van een „photografisch bad", waarin zich andere latente ideeën onbewust ontwikkelden. In hun liefdesleven, in hun gevoelserotiek werden de jongeren dier dagen zich hun revolutionnaire aspiratie's bewust.

De schrijver roept in de twee vrouwelijke figuren, die zijn boek inhoudt, het geëmancipeerde vrouwentype op, dat den jongen knapen in die dagen noodzakelijk was. Het betreft hier twee ontwrichte creaturen, onvruchtbare vrouwen, haar roeping ontrouw geworden, in wie de danmalige jongeling een levensbevrediging meende te vinden; maar die in waarheid vampyrs waren, die hun onervaren slachtoffers levend verslonden.

Zoo is dit opmerkelijke werk, la Pierre philosophale, — waarvan de titel wat eigenaardig aandoet, — de geschiedenis van den zedelijken ondergang van den held: Pierre de Marsy.

Het jonge ongevormde wezen, dat in den aanvang van de geschiedenis vol enthousiasme en bewondering luistert naar de bittere woorden van zijn grooten, ervaren broer, die hersteld, naar het front terug gaat keeren om zijn familie nimmer weer te zien, is aan het slot geworden tot een versleten, verwelkt, van ieder ideaal beroofd wezen, nauwelijks van zelfvernietiging te weerhouden. De curve van dit deerniswekkend menschenbestaan

vertoont nergens eenige breuk en heeft overal dezelfde gespannenheid.

En toch verwijten wij den schrijver bij al zijn verdiensten de afwezigheid van iedere eigenlijke metaphysieke ongerustheid bij zijn helden. Want een ieder, die de hier bedoelde jaren kent, weet, hoe een sterke mystieke strooming, of liever stroomingen zich aan de verwildering dier dagen tegenovergesteld hebben: immers naast een katholiek renouveau, waaraan wij verschillende katholieke schrijvers van dit oogenblik te danken hebben, was er de opkomst van het surrealisme, dat in zijn oorsprong eenzelfden hang naar de „invisibilia" verried. De jonge helden van dit boek ondergaan overigens geen Proust-invloeden, kennen geen Pirandello, nemen geen deel in de intellectueele vogue, die de bioscoop in die jaren beleeft, om nog maar niet te releveeren, hoezeer de politieke realiteit dier dagen hun vreemd blijft.

Intusschen is deze roman, die als de balans vormt van eenige jaren van duizeling en dwaasheid, een voornaam pleidooi voor de geestes-discipline, den zelfinkeer en den heropbouw, die op die jaren noodzakelijk moesten volgen. Het is ook een moedig boek van een zeer intelligent schrijver, die weet te begrijpen en den moed heeft conclusies te trekken. Om het gegeven echter blijft dit boek slechts aan ervaren lezers voorbehouden.

Dr. B.

KESSEL (Joseph) LA PASSANTE DU SANS-SOUCI. Gallimard, Paris, 1936.

J. Kessel, van Russischen oorsprong, veroverde zijn hoedanigheid van Franschman op ondubbelzinnige wijze: hij diende zijn tweede vaderland in de hachelijke ure van gevaar als een aviateur van een onverschrokken gedrag en assimileerde zich sindsdien èn taal en vele ideeën, die, hoewel zij de onze niet zijn, toch in vele opzichten van een gezonden geest en juiste opvatting blijk geven. Toch verloochent zich de Slavische inslag in dit karakter niet en zien wij hem menigmaal aan vleesches-zwakheid ten prooi gevallen, waardoor vele van zijn werken verboden lectuur blijven voor den katholiek. Een solied fond is echter aanwezig en een smartelijk accent klaagt door zijn werk, dat los bleef van den christelijken bodem. Eenerzijds is er een hang naar genot, naar een uitleven van zijn vitalistischen drang, die soms tot razernij gaat; anderzijds is er een ongeneeslijke zucht naar zuiverheid. Deze antinomie in Kessel's karakter, die wij ook in zijn Passante du Sans-Souci ontmoeten, heeft niets litterairs, niets gemaakt, maar stuwt den schrijver door de aderen op het rhytme van zijn hartklop. En ware het niet, dat in de kwelling van deze tweespalt tevens de eenige mogelijkheid tot redding besloten lag, een type als het hier ontlede zou het meest tragische schouwspel bieden, dat men bij den intellectueelen mensch ontmoeten kan.

Dit boek, dat in bibliotheken geen plaats zal kunnen vinden, maar bepaalden ontwikkelden lezers van leering kan dienen is een boek, dat dèze vraag bij voortduring stelt: „Waarom zijn wij op de wereld?"

Het is een werk van een verrassende intensiteit en hoewel de schrijver zich hier zeer gereserveerd toont betreffende zijn persoonlijke confidentie's, kan hij niet verhinderen, dat het gevoel van zijn persoonlijke smart en zijn persoonlijk onbehagen zich herhaaldelijk paart aan de tragiek van het verhaal. Het beschreven avontuur is verschrikkelijk, de geschilderde tooneelen vol ontzetting. Het is een werk, dat overloopt van bitterheid en dat den lezer overstelpt en verschrikt, zonder nochthans eenige concessie te doen aan schilderachtige teekening of effectbejag.

De afkeer, welke dingen als de hier beschrevene inboezemen, belet ze niet te bestaan. En strijd en gebed van de weldenkenden zijn zeer zeker in staat het kwaad te vermeesteren, maar daarvoor is noodig, dat sommigen onzer dat kwaad kennen. Immers zich tot vaagheden bepalen, waar het dingen als deze betreft, kan lafheid beteekenen. En de hulp der genade is hier dringend van noode. Het zijn de „crépuscules du matin" van Baudelaire, die Joseph Kessel hier op zijn wijze bezingt.

Nogmaals: een boek voor slechts diegenen onder ons, die omtrent den handel en wandel der onderwereld dienen gewaarschuwd te zijn.

Dr. B.

D'HENNEZEL (Henri) TOURMENTE. Plon, Paris, 1936.

Tourmente is een pas-verschenen werk, waaraan de schrijver reeds een twintig jaar geleden de hand legde en waarvan wij de voltooiing in 1936 niet anders dan kunnen toejuichen. Immers wij wonnen daarmee een getuigenis betreffende een geestestoestand die ons bereids vreemd werd en die toch waardevol moet heeten voor de kennis van het Fransch provincie-leven in de vooroorlogsjaren. Het boek roept in ons de herinnering wakker aan een provincie, die nog zelfbezinning en rust kende. In het opgeroepen stadje, Chateaufort, vervloeit de tijd haast-en geruischloos, terwijl de om de stadstoren saamgehurkte huisjes de tabernakel zijn van vele traditie's en trouwheden.

Toch kan ook de hartstocht in een oord van vrede, als het hier geschilderde, zijn intrede doen, vooral wanneer die passie, jong-geboren, haar intrede doet in een ontvankelijk jongenshart en dan, verkeerd gericht, een oudere getrouwde nicht, in de volle ontluiking van haar schoonheid, tot eerste voorwerp kiest.

De à-côtés, die het decor van deze liefde vormen, zijn altijd belangwekkend en veeal schilderachtig; de figuren die zich te midden daarvan bewegen ten voeten uit geteekend en van een roerende werkelijkheid. Het avontuur, waarin de twee voornaam-

ste helden zich storten neemt intusschen een jammerlijk einde. Het drama wordt in een subtiele, zachte tint gehouden, die den schrijver ook voor het gevaar behoedt van de noot te forceeren.

Toch verwondert het ons, dat de jonge held, in de onzekerheden waaraan hij zich ten prooi voelt, den blik in het geheel niet richt op de geestelijke steunlagen, die hij, zooal niet in zijn directe omgeving, dan toch elders zou hebben kunnen ontmoeten bij de belijders van den godsdienst, die zijn jeugdgodsdienst is. En wij gelooven dat de schrijver hierin de oude provincie te kort doet. (Volwassenen)

Dr. B.

GUILLAIN DE BENOUVILLE (P.) BAUDELAIRE LE TROP CHRÉTIEN. Grasset, Paris, 1936. 12 fr.

Er wordt in Frankrijk nog altijd gestreden om Baudelaire als om de wapenrusting van Achilles. Katholieken en ongeloovigen willen Baudelaire voor zich opeischen en beiden kunnen hun rechtsgronden aanvoeren, ofschoon het langzamerhand duidelijk is geworden dat Baudelaire's ideologieën, al was zijn leven ook niet ermee in overeenstemming, streng christelijk waren, Baudelaire le trop chrétien. Na Fumet's „Notre Baudelaire" schrijft Benouville dit uitvoerige essay. Meer dan de groote romantici, die hem voorafgingen, blijft Baudelaire de geesten fascineeren. Hij is geheel en al een modern mensch in den goeden en kwaden zin van het woord. Hij bracht volgens het bekende woord van Victor Hugo een „nouveau frisson" in de poëzie; heel zijn wezen, zijn heele verschijning is een „nouveau frisson" geweest. Dit boekje zal niet iedereen overtuigen; het is niet voor iedereen geschreven. Slechts wie Fumet's „Notre Baudelaire" accepteeren, zullen ook met Benouville instemmen. Baudelaire zelf is niet voor iedereen.

BAUDELAIRE

DUITSCH

BRENTANO (Bernard von) THEODOR CHINDLER. Roman einer deutschen Familie (464) Oprecht. Zürich, 1936.

Er is veel onfrisch onder de Duitsche emigrantenlitteratuur, vooral de in Amsterdam verschijnende. Vele dezer romans maken de draconische maatregelen der N. S. B.-regeering tegenover deze producten begrijpelijk. Een gunstige en hoogstaande uitzondering daarop vormt de roman van B. von Brentano. Het is een boek van intelligentie en litteraire standing. Het speelt tijdens de vier oorlogsjaren en middelpunt ervan is de familie van het Centrums-lid, Theodor Chindler. Doch ook slechts middelpunt, want heel het verloop der houding van volk en regeering tegenover de legerleiding wordt erin geschetst. De roman is uiterst intelligent geschreven, misschien tè intelligent; misschien is het werk te zeer uit het hoofd ontstaan, te weinig uit schrijfdrift, uit verbeelding en dichterlijke conceptie. Brentano spaart zijn kritiek op niets en niemand. Zijn sympathie is aan de zijde der vrije, denkende revolutionnairen. Het katholicisme, dat de hoofdfiguren levert, wordt er slechts als een sectarische, verengende macht voorgesteld. De bouw van den roman is uitstekend, alsmede de teekening der personen. Het geheel is wat te rationeel, te droog-doordacht, maar Brentano bezit een episch talent van beteekenis. De documentaire waarde van het boek is accidenteel en verhoogt zijn eigenlijke beteekenis niet. Een werk voor ontwikkelde, rijpe lezers; anderen zullen erdoor verward worden.

KUHNERT (A. Artur) DIE GROSZE MUTTER VOM MAIN. Paul List Verlag, Leipzig. Geb. M. 5,50.

Deze roman van Kuhnert is een merkwaardig boek. Het vertelt van het leven der vrachtschippers op den Main en van dat der dorpbewoners en wijnbouwers langs zijn oevers.

Het boek is realistisch met een inslag van humor, die echter nu en dan — en dat is een ernstige fout — naar het karikaturale of grappige overslaat.

Raak van lijn en kleur is de beschrijving van stroom en landschap, van houtvlot en wijnberg, van mensch en dier. Ook de dorpsgebruiken zijn kleurig en typisch geteekend. In elke stemming die het landschap heeft, brengt Kuhnert zijn lezer, door zijn suggestieve teekening ervan. Maar merkwaardig: over al dat realisme ligt toch ook nog het aantrekkelijk-geheimzinnige waas van sage en symbool.

Het boek is in den grond immoreel: Anna Kiliane Volk is de ongehuwde moeder van 9 kinderen; en die dat afkeuren zijn . . . de lage onsympathieke karakters uit het boek; de anderen accepteeren dat onzedelijk gedrag of keuren het zelfs goed. Maar merkwaardig: nergens in heel het boek is er ook maar iets

dat in de verte gelijkt op een beschrijving, nergens iets zwoels, nergens iets dat prikkelt.

Het boek is ongodsdienstig, doordat elke priesterfiguur die er in voorkomt iets minderwaardigs heeft; doordat het veel vertelt van bijgeloovige praktijken en het eigenlijke godsdienstige leven doodzwijgt of lichtelijk bespot.

Maar merkwaardig: dat alles valt niet terstond op; dat stoot niet of beleedigt niet; dat komt eerst achteraf, bij nader nadenken, tot iemands bewustzijn.

De liefde van den schrijver is volkomen gewonnen door Anna Kiliane Volk: de rustige, krachtige, mooie vrouw, die alles en ieder naar haar wil zet.

Maar merkwaardig: het mooiste karakter is de wijnbouwer Thomas Geuder, die sterk en rein Anna Kiliane's verleiding overwint en trouw blijft aan zijn liefde voor Barbara Engk, zijn verloofde.

Een merkwaardig boek: interessant, humoristisch, boeiend. Een boek dat volwassenen met groot genot, al heeft het dan een klein bijsmaakje, zullen lezen.

HEFS (Erwin) COLLEONI. Ein wunderbares Leben. Paul Neff, Berlin, 1935.

Biografiën over beroemde en halfberoemde menschen vliegen overal de grond uit. Erwin Hefs maakt een held van dezen Colleoni, die in zijn eeuw van wilde tweedracht, waarin ook het Pausdom zoo te verwereldlijken dreigde, misschien niet veel beter was dan eenige andere hertogen en veldheeren. Het is moeilijk om in deze eeuw gewetenloosheid en onverschrokkenheid te scheiden. Erwin Hefs vertelt rustig en met overleg; zijn boek mist de hartstocht van de tijd, die het beschrijft. Zooals Verocchio hem uit steen gehouwen heeft, verrijst hij niet voor onze verbeelding. De onmetelijke eerzucht en onbeteugelde hartstochten van den condotiere worden ons zoo vergeeflijk voorgesteld, behalve dat het boek te veel aandacht wijdt aan andere roemzuchtige mannen van het quattrocento. Colleoni groeit op met haat in 't hart tegen de moordenaars van zijn vader en broeder. Ondanks groote armoede weet hij zijn wil naar onafhankelijkheid en gevreesdzijn in daden om te zetten. Deze man van de daad is tegelijkertijd een overpienzer en philosooph. Deze karaktereigenschappen te beschrijven, is Erwin Hefs bijzonder goed gelukt. Als jongeling blijkt zijn liefde voor de wetenschap in zijn genegenheid voor een geleerd humaan familielid en later wijkt zijn vreemdsoortige lijfingenieur Pontanus niet meer van zijn zijde. Als zij niet leven en dooden zonder te denken, diskuteeren zij over leven en dood. Als hij op 75-jarigen leeftijd sterft is het toch angst voor het onbekende, dat hem om een priester doet roepen.

ENGELSCH

RAYMOND (Ernest) DON JOHN'S MOUNTAIN HOME (345) 7/6 Cassell & Co Ltd. London - Toronto - Melbourne - Sydney.

Het is merkwaardig hoe dikwijls het leven in een „country town" de Engelsche romanciers inspireert. En merkwaardiger nog dat hun boeken dit leven, dat toch doorgaans getypeerd wordt door benepen-burgerlijken ernst, zoo frisch en levendig, of zoo fijn-glimlachend critisch vertellen, dat het telkens weer interesseert. Ernst Raymond's roman bezit beide kwaliteiten. De schrijver heeft het Zuid-Engelsche stadje Avonsmead bevolkt met allerhande slag van menschen, vereenigd in een „comedy of life". Zware problemen worden niet gesteld; behalve een enkele dramatische gebeurtenis geschieden er eigenlijk geen opzienbarende feiten, de burgerlijke sfeer van het stadje, die het simpel levensvertoon omhult, wordt zuiver gesuggereerd, — toch is het interessante lectuur. Dit is het resultaat van den verhaaltrant. Die is vlot en levendig waar de liefde tusschen Margaret Elms en Cyril wordt verteld, om bij de tragische climax tot dramatische strakheid te verstillen. Het is duidelijk dat Raymond begrip heeft van de verhoudingen in een kleine stad, en dat hij er goedmoedig-critisch tegenover staat. Dat blijkt uit de wijze waarop de notabelen en hun gedoe worden verbeeld. Telkens weer amuseert het den lezer dat hij de menschen zoo scherp doorziet, zonder bitter te worden. Al wordt zijn toon satirischer waar hij zich keert tegen „hypocrisy", zoo markant uitkomend in het kleine-stadsleven. Hij demonstreert zijn afkeer daarvan aan den persoon van Mr. Several, en vooral aan dien van Don John. Don John, de scherpzinnige, de opstandige tegen benepen conventie, heeft opvallend de sympathie van zijn schepper. Met blijkbaar welgevallen heeft hij hem in Avonsmead geplaatst, om de inwoners van tijd tot tijd te verbijsteren en te ergeren door revolutionnaire welbespraaktheid.

Waar het moraal betreft is Don John inderdaad nogal ruim van geweten, zoodat de lezing van den roman beperkt moet blijven tot lezers met critischen zin en eenig geestelijk weestandsvermogen, ook al wegens enkele passages, in het liefdesverhaal van Margaret en Cyril.

OLIVER (James) HONEYMOONSHINE (300) 7/6 Longmans Green nad Co, London - New York - Toronto.

Een realistisch sprookje, zou „Honeymoonshine" genoemd kunnen worden. Een verhaalvorm, die wel zeer artistieke behandeling vereischt, om den modernen lezer, daarop niet meer ingesteld, te kunnen bevredigen. James Oliver verrast door een ongewoon origineel verhaal, vertelt op een wijze, die harmonieërt met den inhoud.

James Longhton, een Engelsch auteur, moet in opdracht van een uitgever een reis door het continent maken, om daarna in een boekje zijn indrukken van Europa vast te leggen. Om de Fransche sfeer te ondergaan besluit hij een Fransche vrouw te huwen — hetgeen hals over kop gebeurt. Samen reizen zij dan door Europa, waarbij de vrouw, een actrice, zich in ieder bezocht land vereenzelvigt met de speciale sfeer van dat land. Aldus meent zij haar man te helpen zijn boek te schrijven. Tegelijkertijd is dit háár methode, zich een solide huwelijk te vestigen. De arme echtgenoot maakt door het kameleon-achtig optreden van zijn vrouw een vermoeienden tijd door; zelfs de lezer wordt meermalen verbijsterd door het talent, ook het redeneertalent van de actrice. Het is alles heel onwaarschijnlijk, zooals het een sprookje betaamt, maar het amuseert door den lichten — daarom nog niet oppervlakkigen — vlotten verteltrant. Hier en daar toch ook loopt het parallel met de realiteit. — Volwassenen.

BROMFIELD (Louis) THE MAN WHO HAD EVERYTHING (190) R. M. 2. The Albatross Library - Hamburg.

THE ALBATROSS BOOK OF ENGLISH LETTERS (468) R. M. 3. The Albatross Library - Hamburg.

WALPOLE (Hugh) THE INQUISITOR (426) R. M. 3. The Albatross Library - Hamburg.

Als zooveel Amerikaansche schrijvers wordt Bromfield geinspireerd door de essentieële cultuurverschillen tusschen de Oude- en de Nieuwe Wereld. Hij constateert in Amerika een „unrooted restlessness"; de Amerikanen zijn een volk van nomaden, voor wie „the only tradition was that there must be no tradition". Daartegenover staat „the continuity of European life", — in zijn roman dat van Frankrijk, — een diep verankerde beschaving, gestut door een historie en een traditie van eeuwen.

Intens wordt dat ervaren door Tom Ashford, een tooneelschrijver, product van Amerikaansch succes, die op zeven en dertig jarigen leeftijd blasé is, en tot de gevolgtrekking komt dat „nothing fails like success". Herinneringen aan zijn oorlogsbedrijf in Frankrijk trekken hem dan naar dit land, om te trachten verloren illusies te herwinnen. Daar leert hij inderdaad den ijdelen waan kennen van „unrooted individualism", en herwint hij een zeker optimisme. De tendenz is verwerkt in een verhaal, zonder dit als zoodanig te verstoren, want Bromfield is een romancier van talent, die een eenvoudig maar helder verbeeldend proza schrijft. Toch is de diagnose van Bromfield in haar uitwerking niet geheel juist. Hij laat zijn visie beheerschen door de overtuiging dat de sexueele verhoudingen de belangrijkste zijn in 's menschen leven. Bij hem komt ten slotte alles voort uit het sexueele moment. De rampzalige fout van zooveel moderne

auteurs, die het onderkennen verhindert van het waarlijk essentieële.

Lezers, die dit weten te onderscheiden, kunnen Bromfield's roman lezen.

* * *

Het is een interessante verzameling door den Earl of Birkenhead bijeengebracht: brieven, geschreven door auteurs en menschen van wetenschap, vorsten en staatslieden, geestelijken, mannen en vrouwen van beteekenis of van smaak, vanaf Alfred de Groote tot den Wereldoorlog. Deze kunst van het briefschrijven-door-de-eeuwen-heen, openbaart een veelzijdigheid van sentiment, geest en beschrijving; de opgenomen stukken werpen „side-lights" op verschillende historische figuren en gebeurtenissen.

* * *

„The Inquisitor" speelt opnieuw in de kathedraalstad Polchester, lezers van Walpole bekend uit „The Cathedral", „Harmer John" en „The Old Ladies". Evenals in deze romans, creëert de boeiende verteller, die Walpole is, een breed, en soms iets dieper, spel van materieële en geestelijke krachten, zich gedeeltelijk concentreerend rond den persoon van een woekeraar, — dat men geinteresseerd volgt. De romans van Walpole zijn voor ervaren volwassenen.

MOORE (John) OVERTURE, BEGINNERS! (320) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd. London.

De figuren van John Moore's roman spelen aan beide zijden van het tooneelgordijn in het stadje Fernborough, een Engelsch Salzburg, waar een tooneelgezelschap van elders, gedurende twee weken Shakespeare opvoert. Vòòr het gordijn stelt Moore eenige inwoners voor van het stadje met hun min of meer alledaagsch lief en leed; er achter leert de lezer de meer rumoerige acteurs kennen. Afzonderlijk worden de groepen voortreffelijk beschreven; de gepensionneerde generaal, wiens eerzucht zich op zijn ouden dag beperkt tot het vangen van forellen; daar naast zijn moderne dochter, wekken belangstelling. Een knap stukje vertelkunst is ook het verloop der generale repetitie van de acteurs: de verwarring, de nerveuze spanning, de kleine ongelukken die dan gebeuren, de duizend-en-één bemoeiingen van den regisseur, het gedoe der opgewonden spelers, dat alles is suggestief tot uiting gebracht.

Minder geslaagd is de uitbeelding van het meer tragische conflict van de generaalsdochter en den acteur Lance; Moore's talent is op zijn best waar het zich tot „comedy" bepaalt.

Als geheel is dit een goede roman van het tweede plan, die

het leven vertelt, zooals zich dat over korten tijd voordoet: een aaneenschakeling van met elkaar verbonden tooneelen, met een terugblik in het verleden, dat het tegenwoordige verklaart. Door enkele scenes is eenig voorbehoud vereischt.

CHANNON (E. M.) LITTLE G. (317) 7/6. Hodder and Stonghton - London.

Met de werkelijkheid heeft het verhaal van professor Turnival, die voor zijn gezondheid eenige maanden in een klein dorp moest doorbrengen, waar hij juist met die menschen moest kennis maken, die hem aanvankelijk niet bevielen, en die avonturen moest beleven waarop hij vòòr zijn komst niet was gesteld, niets te maken. Het is een romance, verteld precies in de opvatting en den stijl, welke voor zoo'n happy end-idylle worden vereischt. Genoeglijke ontspanningslectuur, door haar onberispelijkheid voor ieder geschikt.

BOEKEN SCHOUW

GESTEL S.J. (G. van) DESIDERIUS ERASMUS VAN ROTTERDAM (77) Vox Romana, Rotterdam.

Dit boekje verscheen als nr. 5 van de Egelantierreeks. Het biedt in kort bestek een zeer goed overzicht over leven en werk van Erasmus. De schrijver staat volkomen objectief tegenover den humanist, critisch, maar niet onwelwillend. Zijn betrouwbaar oordeel moge als een sourdine zijn in het koor van lof en jubel, dat Erasmus de laatste maanden verheerlijkt heeft. Een leerzaam en zeer leesbaar boekje.

VEENEKLAAS (G. M. H.) DOKTOREN OP MARSCH (211) *f* 2,40. Callenbach, Nijkerk.

Het avontuur van de Roode-Kruis-ambulance in Abessinië heeft dokter Veeneklaas stof geleverd voor dit onderhoudende verhaal van al hetgeen hij daar ondervonden heeft. Hij verstaat de kunst van vertellen en heeft de zonderlinge inheemsche toestanden, de merkwaardigheden van de vele patienten welke de ambulance behandeld heeft en ook zijn eigen moeilijkheden bij den overval door de Abessinische roovers uitstekend weergegeven. Ontwikkelde lezers zullen dit boek zeker een der beste vinden dat over het verblijf der Roode-Kruis-Ambulance in Ethiopië verschenen is.

STOCKUMS (Mgr. W.) DE ROEPING TOT HET PRIESTERSCHAP. Vert. door H. J. J. Wachters (320) R. K. Boekcentrale, Amsterdam. *f* 2.25 en *f* 2.95.

In dit uitvoerige werk behandelt de schrijver alle questies die met de priesterroeping samenhangen. Het boek is zeer instructief, op de eerste plaats voor leidende persoonlijkheden die in concrete gevallen over roeping van ondergeschikten moeten beslissen, vervolgens ook voor ondergeschikten zelf, die zich licht over hun eigen toestand willen verschaffen. Het boek behandelt uitvoerig de meeningen en opvattingen omtrent priesterroeping, die heden ten dage in de kerk algemeen gevolgd worden.

A. E.

door JOS. PANHUYSEN.

Toen George Russell, de lersche dichter, die het vorige jaar stierf, beter bekend onder zijn pseudoniem A. E., nog zeer jong was, werd hij getroffen door het woord „magic", dat hij ergens las, het ontroerde hem, hoewel hij het niet verstond. Hoe verder men in de verzen en het proza van den dichter doordringt, hoe meer men tot de overtuiging komt, dat de beteekenis van zijn werk onmiddellijk in betrekking staat tot het goede recht der „magie". De meeste menschen zullen dadelijk willen vaststellen, dat bij magie van goed recht geen sprake kan zijn. De bekende anthropoloog Sir James Frazer heeft immers duidelijk aangetoond, dat magie een onwetenschappelijke uitlegging van het wereldbestel is en dus om zijn onwetenschappelijkheid volkomen onaanvaardbaar. Deze zelfde professor schijnt er echter ook een vermaak in te vinden telkens weer er op te wijzen dat de katholieke kerk een „magische" instelling is, hij maakt daartoe, bijvoorbeeld in „The Golden Bough" vaak de meest bizarre omwegen. Er zijn echter ook andere anthropologen; er zijn er zelfs als professor Frobenius, die de „magie" boven de wetenschap stellen, en als de leer der katholieke kerk en sommige harer praktijken in zekeren zin „magisch" kunnen genoemd worden, dan kan het niet anders of deze laatste anthropoloog heeft gelijk. Maar dan heeft ook A. E., althans eenigermate, gelijk. De rector van het Exeter College R. R. Marrett schreef aan het einde van een anthropologisch overzicht: „Vanaf de eerste aanvangen, zoover we die kunnen nagaan, verschijnt de mensch in het verleden als een visionnair, die leefde boven zijn tegoed en dus handelde op crediet. Bijaldien dus iets oneindigs verbonden aan zijn idee van het goede hem verder geholpen heeft op zijn weg, dunkt het ons op zijn minst genomen politiek, als hij onverstoort voort blijft gaan met het schouwen van het goddelijke, en dit blijft behandelen als de eenige echte maat van het menschelijke."

George Russell, die eens vaststelde, dat alle dingen „heavenly descended" zijn, doet in zijn geheele werk niet anders dan het goddelijke als de maat nemen van het menschelijke. Hij is geen mysticus in den waren zin van dat woord, en, al noemt hij zijn gedichten zelf ook mystiek, hij geeft dit toch toe, want in zijn boekje „Song and its Fountains", dat men zijn litterair testament zou kunnen noemen, zegt hij: „I am a far exile from that great glory which inhabits the universe, and can but peer trough some momentary dusky transparency in my nature to a greater light than the light of day. I know the royal road is by practice of the great virtues. But I cannot speak that language or urge those obligations, I who have been angry and sensual." Hij is echter

ongetwijfeld een visionnair en hij is ongetwijfeld een „magiër". Want een magiër immers is een mensch, die niet uitlegt, niet aantoont, niet uit premissen concludeert, maar zien laat in een levend geheel, in een daad, een gebeurtenis, een verhaal, een lied, dat hemel en aarde met elkaar in verband staan. Ik hoop van harte niet in strijd te komen met eenige wijsgeerige stelling, maar ik geloof hier het onderscheid te mogen maken tusschen weten en beseffen en vast te mogen stellen, dat beseffen eigenlijk iets meer is dan weten. Wanneer men zielkunde bestudeert in een of ander goed wetenschappelijk werk komt men veel over de menschelijke ziel te weten, als men Dostojewski leest of, wat nog een betere illistratie is, de Grettir Saga, dan beseft men wat een bepaalde menschelijke ziel, die leeft, is. Wanneer men een goed boek over mystiek leest komt men iets te weten over de vereeniging van de ziel met God, als men mysticus is dan beseft men echter wat die vereeniging is inderdaad. De wetenschap zonder meer in deze zaken heeft iets van het geloof zonder de werken, het besef, middellijk of onmiddellijk, is iets levends.

George Russell was niet tevreden met weten, hij wilde steeds zien; de „dry-as-dust logic" voldeed hem niet, om ze te aanvaarden diende ze veranderd „into colour and music and a rapture of prophecy"; hij had evenals den Nederlandschen dichter Adrianus Roland Holst, een afschuw van het „redeneerende brein" en deze voorkeur en deze afkeur geven aan zijn werk een bepaalde grootheid, maar ook een zekere vaagheid en zwakte.

Een visionnair immers is geniegd tot lichtgeloovigheid, maar iemand die lichtgeloovig is, is toch altijd ook geloovig en ontdekt op die wijze vaak waarheden, die aan het „redeneerende brein" ontsnappen, en gewoonlijk zijn deze waarheden buitengewoon belangrijk.

Het grondkenmerk van den magiër en visionnair, dat hemel en aarde met elkaar in verband staan is bijvoorbeeld zulk een belangrijke waarheid, want dit besef houdt een verklaring in van het universum, die het vergeestelijkt en een doel geeft.

Er zijn vele dingen in de verzen en het proza van George Russell, die ieder katholiek, die eenigermate op de hoogte is van zijn geloof, beter weet, of juister, maar het is de vraag of hij diezelfde dingen evenzeer beseft, of hij ze zoo beseft dat ze zijn leven doorlichten als deze verzen er door doorlicht worden. Alles is verbonden in deze poëzie, niets staat buiten het overige, eenzelfde beweging doorvaart het, tot in het kwade.

> There was never sin of thine
> But within its heart did dwell
> A beauty that could whisper thee
> Of the high heaven from which it fell.

Het is zelfs vooral dit besef van het kwade, het bewustzijn

van een val een verloren „ancestry", dat aan de verzen van Russell een bijzondere beteekenis geeft. Volgens hem komt er in de vroege jeugd van een mensch een oogenblik, waarop droom en realiteit, het uiterlijke en het innerlijke, geest en lichaam voor het eerst elkander op een uitzonderlijke wijze ontmoeten, en deze ontmoeting heeft plaats in het vermoeden van die „ancestry", een psyche, die men anders te zijn erkent dan de eigen persoonlijkheid, begint te spreken en van den aard van dit spreken en den aard dezer ontmoeting hangt het verdere leven van den mensch af. Het is als een geestelijke geboorte en in zijn vers „Germinal", een der schoonste, die hij ooit schreef, laat de dichter er het fatale van zien.

To that first tapping at the invisible door
Fate answereth.
What shining image of voice, what sigh
Or honied breath,
Comes forth, shall be the master of life
Even to death.

Saturs may follow after. Seraphs
On crystal wing
May blaze. But the delicate first comer
It shall be King.
They shall obey, even the mightiest,
That gentle thing.

Hoezeer men omtrent de uitlegging van dit ballingschapsbesef ook met George Russell kan verschillen, de ballingschap bestaat. Er is inderdaad een gouden ochtend geweest van geluk en klaarheid en wijsheid en onschuld, al was het niet in het land der jeugd, in Tir-nan-Og, en zonder twijfel dient het geheele leven gericht te zijn naar de stemmen, die ons aansporen ter herwinning van een staat daarmede overeenkomend, en deze stemmen zijn van hooger wezens dan wij zelf. Men kan glimlachen om de droomtheorieën van George Russell, die vier toestanden onderscheidt, het waken, het droomen, het diep slapen en het waken in den geest. Men kan gelooven of niet, dat de ervaringen van dien laatsten waaktoestand niet terug zijn te brengen in den eersten waaktoestand, maar dat deze mede de beelden van den droom helpen vormen; het is in elk geval zeker dat over sommige verzen van A. E. aan den vroegen morgen gewijd een afglans ligt, die men paradijsisch zou willen noemen en dat deze verzen iets hebben van een droom. De ochtend, de schemering en de nacht zijn de tijden van inspiratie voor dezen dichter, hem is niets gelegen aan den dag daartusschen, in den ochtend viert hij de herinnering aan zijn en ons aller hooge afkomst, in de schemering de weemoed om het verlies daarvan, in

den nacht echter de pogingen er weer dichter toe te naderen. In het laatste gedeelte van zijn „Song and its Fountains", en in het laatste gedicht van zijn „Collected Poems" getuigt hij van zijn verslagenheid, laat hij zien hoe weinig hij te naderen wist.

He has built his monument
With the winds of time at strife,
Who could have before he went
Written on the book of life.

To the stars from which he came
Empty-handed, he goes home;
He who might have wrought in flame
Only traced upon the foam.

En toch was deze man bewust van zijn afkomst en zijn bestemming als weinigen, de erkenning van het geestelijke in zijn vroegste jeugd bleef hij tot het laatste getrouw en steeds meer groeide in hem de overtuiging, dat het verlangen daardoor gewekt het meest eigen kenmerk is van den mensch, dat hem geheel opeischt.

When the spirit wakens
It will not have less
Than the whole of life
For its tenderness.

In zijn voornaamste prozawerk, in „The Interpreters" laat hij zien wat dit zeggen wil. Dit boek is geen roman, het is zelfs nauwelijks een verhaal, het gelijkt veeleer een platonische dialoog, en al wordt deze dialoog gehouden in een gevangenis, ze is het best te vergelijken met Plato's „Gastmaal". De gevangenen, meest rebellen, die, om nationalistische redenen, deelgenomen hebben aan een opstand tegen een soort wereldrijk vertellen elkander waarom ze politicus geworden zijn. Het is een wonderlijk boek, want al heel spoedig blijkt, dat voor deze menschen de politiek heel iets anders is dan men zou meenen, zij allen namelijk probeeren in hun uiteenzetting duidelijk te maken wat hun politieke strevingen in den tijd te maken hebben met de politieke strevingen der eeuwigheid. Zelfs hun tegenstander, een vertegenwoordiger van het wereldrijk, die door een vergissing bij hen werd opgesloten, beweert, dat de bepaalde politiek van het wereldrijk zich regelt naar een soort eeuwige wet. De dichter Lavelle wil een nieuwen staat vestigen op grond van het volkseigen van een natie, dat een bepaalde openbaring van het streven naar eeuwigheid voor hem is; de socialist Culain wil de nieuwe samenleving grondvesten op het gemeenschapsgevoel aller menschen, dat zich vooral in het medelijden openbaart, een medelijden dat een eeuwige beteekenis heeft, de criticus

Leroy strijdt voor een vrijheid, die aan iederen mensch een volkomen onafhankelijke individualiteit zal verschaffen, hij gelooft dat volkomen vrije menschen een eeuwigheidsbesef zullen krijgen, waaruit vanzelve een harmonie zal geboren worden. De geschiedschrijver Brehon echter heeft een vermoeden van de verzoening al dezer tegenstellingen een vermoeden dat ten slotte Lavelle met hem deelt.

Some for a gentle dream will die:
Some for an empire's majesty:
Some for a loftier humankind,
Some to be free as cloud or wind,
Will leave their valley, climb their slope.
Whate'er the deed, whate'er the hope,
Through all the varied battle cries
A Shepherd with a single voice
Still draws us nigh the Gates of Gold
That lead unto the heavenly fold.

Eenieder die „The Interpreters" leest, zal wel inzien, dat tusschen de verschillende strevingen inderdaad een verzoening mogelijk is, hij zal waarschijnlijk echter ook meenen, dat de oplossing van Brehon erg vaag is. Als het er eindelijk op aan komt wordt het werk van George Russell bijna steeds weifelend, hoe dichter hij de „gates of gold" nadert hoe meer alles vernevelt. De rhythmen, die hij schiep, zijn vaak prachtig, maar het zijn er weinige, zijn beelden zijn grandioos, maar zij komen steeds ongeveer op hetzelfde neer, hij spreekt van bloemen, maar zelden van bepaalde bloemen, hij spreekt van ochtenden en avonden, van zon en sterren, maar zelden van een bepaalden ochtend of een bepaalde ster; hij loopt door Dublin, plotseling verandert deze stad in Babylon, maar het is niet het bepaalde, bekende, maar een fantasie-Babylon. Een prachtig begonnen vers kan soms bij hem opeens in iets wat op rijmelarij gelijkt overgaan, omdat de stuwende kracht afnam, wijl het licht van het visioen verbleekte. De dingen dezer aarde verliezen in zijn verzen hun indentiteit, zij worden opgenomen in een zondoorlichte, gouden wolk, die mooi is om te zien, maar het blijft een wolk. Dit is, dunkt me, niet toevallig, de „magie" heeft zonder twijfel haar rechten, maar zij is iets gevaarlijks. Wanneer ik een onderscheid maakte tusschen weten en besef, dan bedoelde ik daarmede niet, dat deze elkanders tegenstelling zouden zijn, ze zijn veeleer nauw met elkander verbonden. George Russell ziet ze echter te vaak wel als een tegenstelling, vandaar zijn vaagheid, vandaar zijn gebrek aan vasten grond, zijn houding tegenover kerk en dogma. Hij gelooft, dat het dogma een einde, een versteening is, maar ten overstaan van besef en leven, is het dogma juist een begin en een levenskiem. Wie in het dogma gelooft kan immers het

voornaamste van zijn werk aanvaarden niet alleen, maar ook waardeeren en beseffen; en hij is veel meer gewaarborgd voor de afdwalingen, wier mogelijkheid George Russell volmondig erkent. Deze dicht ergens, dat er in den geest een tragische plaats is, „where good and evil wear one face"; dit is volgens hem de plaats der beperkte aardsche verlangens. Ik geloof echter dat veeleer de plaats, waar zijn theorie van den „dark angel" geboren werd, zulk een tragiek bezit. De donkere engel is de engel, die de godvervuldheid verliet, om zich zijn eigen wezen en individualiteit te veroveren, hij is dus in opstand tegen God, maar wordt daardoor juist door God bemind. Een soortgelijke theorie kan men ook vinden bij Blake en bij Adrianus Roland Holst. Uit deze misvatting wordt de nederigheid verworpen en zoodoende ook de onderwerping van den geest aan een dogma. De nederigheid wordt door deze dichters opgevat als een door bekrompen vrees ontstane slaafschheid, zij weten niet door te dringen tot de evangelische wijsheid, dat men zich zelf verliezen moet om zich zelf te winnen, en dat men om verheven te worden, zich vernederen moet, niet uit vrees, maar uit besef. Het werk van George Russell getuigt voortdurend van de afhankelijkheid van het eeuwige, maar op een bepaald oogenblik is er plotseling een verwerping dier afhankelijkheid en uit deze tegenstelling komen verwarring en verduistering voort. In het laatste gedeelte van zijn „Song and ist Foutains", wordt de deemoed echter steeds beteekenisvoller, en men kan niet weten hoe de ontwikkeling hiervan zou geworden zijn, indien hij langer had geleefd.

A. E.: Collected Poems. Vale and other poems. The Candle of Vision. The Interpreters. Song and its Fountains. Alle bij Macmillan and Co. Londen. Vooral de laatste drie eischen voorzichtigheid.

BOEKENSCHOUW

HUEBNER (F. M.) MENSCHEN ALS VERGIF EN MEDICIJN. Vert. door A. E. van den Tol. (88) Boucher, Den Haag, 1936. *f* 1,25.

Dit boekje van F. M. Huebner doet erg occultistisch aan. Huebner houdt het ervoor dat elk mensch eigenaardige, een soort astrale, uitstralingen heeft en daardoor met het cosmische in verbinding staat. Wat hij precies bedoelt, is mij niet duidelijk en ik acht de lezing van het werkje verloren tijd. Waarom zoo'n boekje moet vertaald worden, begrijp ik niet. Misschien is het berekend op theosophische en anthropologische lezers. Voor niet astraal of cosmisch of occultistisch georienteerde lezers heeft het weinig zin.

Antoon Coolen: de romanschrijver en zijn onderwerp

Naar aanleiding van een recente polemiek om Coolen's werk

door DR. B. M. BOEREBACH.

De aanval op de vrijheid van den schrijver, die bijzonderlijk naar aanleiding van Het Dorp aan de Rivier op Antoon Coolen gepleegd werd, raakt in waarheid een der diepste problemen betreffende de romankunst en vraagt ons onwillekeurig ons standpunt in deze omstreden zaak te bepalen. De kwalificatie's, die Coolen ten opzichte van zijn tegenstanders gebruikte, mogen een zekere geprikkeldheid verraden en uiteindelijk weinig weerleggen — ligt het overigens ook op den weg van den schrijver zijn stelling tegen dusdanige critiek te verdedigen? — de vraag, die zich aan ons voordoet, is, of de critiek, hem van bepaalde zijde geworden, inderdaad voldoende gemotiveerd en verantwoord is.

Toen ik van de hier bedoelde polemiek kennisnam, gingen mijn gedachten ongewild terug naar een eenige jaren geleden verschenen kritieken-bundel van den vermaarden Franschen romancier: Jacques de Lacretelle: Aveux étudiés[1]) In dit werk houdt de schrijver stil bij het romantisch gebeuren der „Zeven Provinciën", waarvan geheel het verloop, vanaf de inleiding tot de ontknooping van het dramatisch avontuur, de verbeelding ruimschoots vermocht te prikkelen. Na zulks geconstateerd te hebben, knoopt de schrijver er echter deze, op het eerste gezicht verwonderlijke conclusie aan vast: „Toch hoop ik, dat geen enkele schrijver zich tot de weergave van deze geschiedenis heeft laten verleiden: zij toch vormt het type van het bij uitstek ongeschikt onderwerp."

En de schrijver geeft ons verder het waarom van zijn meening. „Het gebeurt zelden, dat men een menschelijk, toelaatbaar en duurzaam werk vermag te scheppen met streng aan de waarheid ontleend materiaal, wanneer die waarheid uitzonderlijk is." Hetzelfde is dienovereenkomstig het geval met het „fait-divers", uit onze kranten geput, dat evenzéér een slechte materie vormt voor een romantische weergave, tenzij het, zooals Stendhal zulks doet, in Le rouge et le noir geheel omgeschapen wordt . . .

„Het eenige nut, dat de romancier uit de authentieke feitelijkheden vermag te trekken, ligt in de bloote weergave dezer gebeurlijkheden, in de documentaire trekken. Geheel de rest behoort de romancier immer te herzien."

Deze conclusie van Lacretelle laat geen twijfel over, al dient aanstonds

[1]) J. de Lacretelle. Aveux étudiés. Paris. N. A. F. 1934.

te worden opgemerkt, dat zij geenszins inhoudt den schrijver onbekwaam te oordeelen tot de behandeling van een uitzonderlijke stof. De bewering verkonden, dat de kunstenaar zich zou behooren te beperken tot een alledaagsche, middelmatige waarheid, zou niets minder dan een dwaasheid zijn. De kunst was nimmer afkeerig van monsters. Hartstocht, offers of doodslag, alles aanvaardt zij; zij vreest noch het boven menschelijke, noch het afschuwelijke. Literatuur van heldendom en van tragiek vormen voor ons het overduidelijk bewijs, dat niets den kunstenaar tot een zoogenaamd „volksrealisme" vreplicht, waarvan een zekere school in Frankrijk en haar discipelen in andere landen — wij bedoelen het ongenietbare „populisme", door André Thérive, Jules Romains en volgelingen gepropageerd — een wet zou willen maken. Maar onze bewering gaat verder. Is het waar, dat de exceptioneele omstandigheid zich weinig tot de schepping van een kunstwerk leent, het alledaagsche feit stelt ons voor dezelfde moeilijkheid en beiderlei keuze komt uit eenzelfde fundamenteele dwaling voort.

ANTOON COOLEN

Èn de gestes van oproerige zeelieden èn de dagelijksche handel en wandel van een of anderen werkman of burger zijn voor een romancier een uiterst gevaarlijke materie en niets minder dan eenzelfde vorm van dwaling. Immers deze stof, welke den kunstenaar kant en klaar geboden wordt, dit geheel toebereide onderwerp, deze volkomen reëele werkelijkheid wordt hem in dusdanigen vorm voorgehouden, dat zij nièt de poëtische metamorphose toelaat, die de kunstenaar geroepen is aan zijn werk te doen ondergaan, alvorens het de wereld over te dragen. Zij heeft geen behoefte aan mythe, of meer nog, zij laat veelal zelfs geen mythe toe.

Wat de kunstenaar verwerpt, is in geenen deele het uitzonderlijke: een Oepidus, een Othello, een don Quichotte, een Faust of een Julien Sorel zijn verre van banale figuren en niettemin van de allergrootste, die de kunstenaar ooit voor ons opriep. Wat de kunstenaar verwerpt, is evenmin het gewone leven: menschelijke begeerten en hartstochten, kwelling van doodsgedachte en methaphysieke onrust, speling van noodlot en ondoorgrondelijke genadewerking zijn niet het voorrecht van slechts enkelen onder ons. Maar wat

de kunstenaar nooit aanvaarden zal, beter nog, nooit aanvaarden mag, is, dat de werkelijkheid hem slaafs aan zich zou onderwerpen; anders gezegd, dat die zich aan hem zou voordoen als een onaantastbare materie, zoodat de schrijversrol zich zou bepalen tot een rol van waarneming, ordening en overdracht aan anderen.

Dit is wel het groote gevaar, waaraan de schrijver blootstaat, zoodra hij verzuimt de wereld voldoende te metamorphoseeren, en nalaat een eigen wereld te scheppen. Een schrijver, die dan ook zijn onderwerp aan een of ander authentiek verhaal of een bepaald krantenbericht ontleenen zou, verdient even weinig onze verdraagzaamheid, als degene, die schaamteloos een ander werk zou imiteeren. Plagiaat, gepleegd aan de werkelijkheid rondom ons, is even weinig vergeeflijk als plagiaat, gepleegd aan de fictie, die een ander behoort (ik bedoel: het waarachtige plagiaat, dat hierin bestaat, dat de schrijver de gekozen stof ontleent, zonder zich die eerst geassimileerd te hebben).

Het gevaar ligt dus niet zoozeer in het exceptioneele of accidenteele van het onderwerp, als wel in het feit, dat het onderwerp den schrijver zonder meer in den schoot geworpen wordt. Een ervaring, een persoon, de elementen van een drama zelfs aan de werkelijkheid ontleenen — dingen, waarvan bepaalde critici Coolen bij herhaling een verwijt gemaakt hebben, als zij hem bijvoorbeeld zeiden bij den held van het Dorp aan de Rivier te veel en te uitsluitend aan den vader van een onzer vooraanstaande beeldende kunstenaars gedacht te hebben — is dus volkomen gewettigd. Wat den kunstenaar niet gewettigd is, is zichzelven het verbod op te leggen iets aan genoemde dingen te veranderen. Zoodra hij zich dit verbiedt, zal hij zich aan handen en voeten gebonden zien door een volledig, logisch, organisch gebeuren, dat de kunstenaarshulp in geen enkel opzicht van noode heeft. De samenhang zelfs der feiten, gebeurtenissen en gevoelens, die het samenstellen, maken dat hier de scheppende macht in geenen deele vereischt wordt. Op al te volmaakte wijze bediend door de reeks van opeenvolgende feiten, die hem uitwendig zijn, bevindt de kunstenaar zich van de moeite gedispenseerd om die feiten volgens eigen eischen te groepeeren en te ordenen. Met andere woorden: waar de geboden feiten den schrijver een uitwendigen samenhang vertoonen, voelt de romancier er zich van vrijgesteld, dien feiten een innerlijken en eigenlijken samenhang te verleenen, dat is een waarachtig, innerlijk leven te geven.

Er mag een zekere bekoring uitgaan van de elegante logische schikking, die een aaneenschakeling van gebeurlijkheden en gevoelens in het dagelijksche leven biedt, — de werkelijkheid schept ook soms schoone drama's — nooit zal de directe observatie dier opmerkelijke feiten de diepe en levende eenheid bieden, die niet in de dingen zelf ligt, maar in de persoonlijke visie van den waren kunstenaar op de dingen,

in de bezitname van den geest van den *kunstenaar* over de *dingen*. Die diepe en levende eenheid bereikte Antoon Coolen wel het meest in zijn *Dorp aan de Rivier* en in zijn vroeger verschenen *Donker Licht*.

Gaat het in deze omstandigheden aan er den schrijver een verwijt van te maken den boogschotsafstand in een bepaald geval vergroot en liever den volksmond beluisterd te hebben dan zijn aandacht te schenken aan een of ander modern chirurgicaal leerboek, als het er om ging de wonderen der geneeskunst van zijn held te beschrijven?

Wat zou het een schrijver licht vallen den gemakkelijken weg te volgen. Hij zou zich kunnen beperken tot *zien*, *weten* en *vertellen* en, zoo men wil, *vertellen met de grootste nauwkeurigheid*. Maar daarmee zou hij zich nimmer tot iets meer maken dan tot den meest nauwgezette der toeschouwers, den meest nabije der getuigen.

Maar is dat de eisch, dien wij een schrijver stellen? Wij vragen hem niet het drama te *zien*, wij vragen hem het drama te *maken*. Wij vragen hem niet zich achter een zuil te verbergen om den moordenaar met zijn dolk op het slachtoffer te zien toeslaan, wij vragen hem zijn fatum te zijn, zijn drang tot het kwaad,zijn onverzoenlijken wraaklust te belichamen, zijn engel des verderfs te incarneeren, in zijn ziel af te dalen om mede zijn moordend gebaar te besturen.

Het feit, dat zoovele schrijvers de werkelijkheid van te dichtbij volgen, deed hun werken mislukken, want deze handelwijze toch vormt een onoverkomelijken hinderpaal voor de waarlijk menschelijke daad, die ontspringt aan het diepst van het menschelijk hart. De werkelijkheid slechts op een afstand volgen is een wet voor den romancier, zoowel als voor den dramaturg. Wie te veel elementen zijner schepping aan de werkelijkheid ontleent, verkeert in het grootste gevaar niet die totale overeenstemming, niet die diepe eenheid te vinden die men slechts verkrijgt, waar het zielen betreft, aan eigen wezen ontsproten.

Wanneer de schrijver eenmaal het geheel der feiten voor zich ziet uitgestald, aanvaardt hij ze, maar is er van dat oogenblik af de onbetwiste heer en meester over. Zij zijn voor hem weinig meer dan een leeg karkas, zooals volvoerde gebeurtenissen dat gemeenlijk in ons geheugen achterlaten. Aan dat karkas geeft de scheppende adem van den kunstenaar leven, intensiteit en pathetiek. Hij reconstrueert het gebeuren naar eigen inzicht en eigen gevoelen. Zijn figuren en hun handelingen zullen slechts tot waarachtig leven gewekt worden, wanneer de kunstenaar zich er toe beperkt in de werkelijkheid of in de legende *richtlijnen en herkenningspunten* te zoeken, terwijl hij tegelijk de helden en hun daden, evenals ook de wereld, die hen omringt, tot de zijne maakt, door het *ware drama* te zoeken *in de zielen* zijner protagonisten.

Met andere woorden, het is van het hoogste belang, dat de daden,

volgens de wetten van hun interne logica, voortkomen uit de gevoelens en niet dat de gevoelens, met meer of minder groote kunstvaardigheid, uit de daden worden afgeleid.

En zoo kon de Lacretelle ten slotte beweren, dat de kunstenaar wantrouwend behoort te staan tegenover iedere al te gemakkelijk benutbare materie en allereerst tegenover zichzelven. Onder de gebeurtenissen, die hem de werkelijkheid der wereld biedt, ondergaat de kunstenaar allereerst de bekoring van die uit zijn eigen leven. En gehoor geven aan deze verleiding kan zijn ondergang zijn, zooals wij in de naoorlogsjaren bij zoovele buitenlandsche schrijvers ervoeren. Terwijl de kunstenaar zichzelven beleed, was hij al te zeer geneigd zich te onderwerpen aan zijn materie, zich tot simpel getuige te maken, te reciteeren, terwijl het zijn taak zou geweest zijn de opgeroepen wezens te bezielen en te doen herboren worden. Wij hadden te doen met een belijdenis-roman, waarin de mensch de plaats van den kunstenaar innam. De schrijver vertelde het eigen leven in plaats van dat nieuw te scheppen. Daaruit vloeit voor den geboren kunstenaar de zeer groote moeilijkheid, wellicht onmogelijkheid, voort om het eigen zielegebeuren in romanvorm weer te geven. Immers, eenmaal opgeroepen, ontwikkelt zich de romanfiguur volgens zijn eigen organische wetten en ontsnapt daardoor aan zijn auteur, ook al stelde deze zich aanvankelijk voor het eigen leven over langeren of korteren tijd in beeld te brengen.

Zoo kon François Mauriac zijn teeder kunstwerk: Le Mystère Frontenac, waarin hij onder de figuur van Yves zichzelven trachtte uit te beelden, slechts betitelen als zijn Mémoires imaginaires. Zijn Yves was hem al beeldende, mèt de andere figuren, ontsnapt.

Waarmee het duidelijk zal zijn, dat zelfs een roman in den eersten persoon geschreven, nimmer anders dan een fictie kan zijn, de schildering van een dubbelganger. Een onwaarheid, als men wil, maar in die onwaarheid ligt de waarheid besloten.

Antoon Coolen was zich immer deze waarheid bewust en wist het te bestaan in zijn betere werk — met name Het Dorp aan de Rivier en Het donkere Licht — haar nergens te buiten te gaan.

En daarom, Antoon Coolen, abstraheer en idealiseer naar hartelust, zulks in spijt van vermeende terechtwijzingen van dilettanten-critici, want daarin ligt het geheim van je kunst.

I. Voòr honderd jaar verscheen te Parijs het boek „La Canne de M. de Balzac". De held van het boek is Tancrède Dorimont, een jonge man van groote schoonheid, die echter wegens zijn schoonheid herhaalde malen een échec lijdt. Op een avond gaat hij, wanhopig over zijn tegenslagen, naar de opera: „On donnait „Robert-le-Diable" ce jour-là; Tancrede alla se placer à une stalle de l'Orchestre; mais à peine il était assis, qu'objet étrange attira ses regards. Sur le devant d'une loge se pavanait une canne. Etait-ce bien une canne? Quelle énorme canne! A quel géant apartenait cette grosse canne? Tancrède prit sa lorgnette et se mit à étudier cette canne-monstre . . . La toile se leva; le second acte commença, et l'homme — qui apartenait à cette canne — s'avança pour regarder la scène.

— Pardon, monsieur, dit Tancrède à son voisin; oserai-je vous demander le nom de ce monsieur qui porte de si longs cheveux?

— C'est monsieur de Balzac!"

Dan leent Tancrède den stok van zijn eigenaar en alles komt voor hem in orde. Het geheim van dezen wandelstok is dat hij zijn drager onzichtbaar maakt. Daarvoor kent Balzac al de geheimen zijner personages en is hij zoo'n groot romanschrijver; overal weet hij onzichtbaar door te dringen.

De schrijfster van dezen roman was Delphine Gay, Mdme Emile de Girardin, en zij schreef dit boek om Balzac, die woedend was op haar man, weer te verzoenen. En het laatste. Balzac las het boek in de laatste dagen van Mei 1836. Hij kon niet weerstaan aan zooveel elegante geestigheid van een vrouw en kwam weer in den salon van Emile de Girardin. De verzoening duurde echter niet lang.

II. De Italiaansche couranten vloeien op het oogenblik over van berichten over Abessinië. Doch ook de afdeeling: advertenties, floreert vanwege het nieuwe keizerrijk. Er bieden zich talrijke docenten aan om les te geven in het Amharisch, de taal van Abessinië, en sinds den val van Addis-Abeba stijgt de prijs, waarschijnlijk wegens het toenemen der leerlingen. Een drukker, die een Italiaansch dagblad in de Abessijnsche hoofdstad wil doen verschijnen, vraagt redacteurs. Een circusdirecteur, die tot nu toe op Sicilië gewerkt heeft, gaat zijn kunsten in Abessinië vertoonen en vraagt attracties en curiositeiten. Een werkeloos pianist zoekt muzikanten om een orchest te kunnen vormen voor Addis-Abeba. Een paraplu-fabrikant tracht het noodige kapitaal bijeen te krijgen om aldaar een filiaal te vestigen. Hij heeft zooveel vertrouwen in de zaak, dat hij belooft het geleende geld te zullen teruggeven na „het tweede regenseizoen".

III. Voòr eenige maanden is te Milaan eèn boek uit Londen aangekomen; het was onder kruisband verzonden en kwam aan tegelijk met ander drukwerk. Het was een codex van ongeveer 700 bladzijden verzen, geschreven met inkt, die verbleekt was. Het was het manuscript van een der Italiaansche meesterwerken dat meer dan 250 jaar zoek geweest was. De Londensche antiquair, die het verzond, wist niet welk een schat hij voor zich had. De bekende Italiaansche bibliophiel Francesco Flora werd erbij gehaald en het bleek de reeds in de 18de eeuw zoekgeraakte codex Baruffaldi te zijn, die het oorspronkelijke handschrift van Tasso's „Gerusalemme liberata" en „Aminta" bevatte. Dit manuscript heeft oorspronkelijk aan de Este's behoord. In 1727 was het in het bezit van den Ferrareeschen patricier

Crispi. Dan verdwijnt het handschrift. Op den band staat nu het wapen van Charles Stuart, Engelsche ambassadeur te Parijs in het midden der 18de eeuw, wat verklaart hoe het boek in Engeland terecht kwam. In Italië is men blij een zijner beroemdste werken in het oorspronkelijke handschrift te hebben teruggevonden.

RACHMANOWA (Alja) FABRIEK VAN NIEUWE MENSCHEN. Vert. door F. A. Brunklaus (376) Teulings, Den Bosch. *f* 3,15 en *f* 3,90.

De herdrukken van Rachmanowa's werken bewijzen dat zij in den smaak vallen. Rachmanowa bezit alle eigenschappen om een groote lezersgemeenschap te veroveren. Zij schrijft over Rusland voor niet-Russen, zij legt dikke kleuren op, zij trekt scherpe scheidingslijnen, zij weet te vertellen en zorgt voor verrassingen. Het is goede ontspanningslectuur, maar verder reikt haar talent nauwelijks. Met „Fabriek van nieuwe Menschen" heeft zij zelfs een prijs behaald en het boek is geprezen door den Paus. De ideeën en de strekking van het boek zijn uitstekend. Ware de litteraire waarde van het boek even groot, dan zou onze vreugde volkomen zijn. Voor intelligente lezers maakt de schrijfster er zich wat te gemakkelijk van af. Het menschenhart is voor Rachmanowa te weinig gecompliceerd: haar figuren verwerkelijken al te tastbaar een idee; de communistische beginselen worden hier zoo simplistisch in levende werkelijkheid omgezet, en wel in een zoo zwarte werkelijkheid, dat het langdurige bestaan der Sovjet-republiek onbegrijpelijk wordt. Dit boek behandelt huwelijks- en liefde- aangelegenheden in Sovjet-Rusland op zeer vrijmoedige wijze, zoodat het slechts in handen van rijpe, ervaren lezers dient te komen.

BERGMAN (Hjalmar) OPSCHUDDING. Vert. door Cl. Bienfait (309) Boucher, Den Haag. *f* 1,25 en *f* 1,90.

Een wonderlijk boek vol grillige verbeelding en spel der fantasie. Het duurt eenigen tijd eer de groote lijnen van het verhaal zich afteekenen, zooveel luchtig rankwerk vlecht de schrijver om alles heen. Een eigenaardig soort humor, grillig en onberekenbaar, vergezelt den auteur het geheele verhaal door. Men moet eraan wennen; na een vijftigtal bladzijden groeit het vertrouwen en langzamerhand blijkt het een werk van beteekenis te zijn. Bergman is een uitstekend verteller; hij heeft het stadje, het leven zijner notabelen inderdaad op heeterdaad betrapt. Het is alles levenswarm en levenswaar wat hij ons opdicht. De geringste der figuren is nog een groote

levensfrischheid en, ondanks het fantastische rankwerk, verloopt het geheel volgens een vast rythme. De vertaling is met zorg verricht. Volwassenen.

BARING (Maurice) EEN VROUW IN EENZAAMHEID. Bewerking van Mevr. Gorter-Keyser (214) Zuid-Holl. U. M. Den Haag. *f* 1,75 en *f* 2,50.

Maurice Baring is een schrijver van klassiek-aristocratische romans, door en door Engelsch van idee en bewerking. Zijn boeken herinneren aan de fraaie portretten der achttiende-eeuwsche Engelsche schilders. Een languissante voornaamheid ligt er overheen, die typisch Engelsche gereserveerdheid, die tot het wezen der aristocratie behoort. Hiermede is „Een Vrouw in Eenzaamheid" reeds eenigszins gekarakteriseerd. Het boek gaat over een schoone, eenzame vrouw, die de liefde afwijst, maar op haar beurt het slachtoffer wordt van een vulgair streber. Baring heeft dit geval op voorname, fijnzinnige wijze behandeld: alles is in stijl, en de uitgever heeft het boek op een overeenkomstige wijze uitgegeven. Mevr. Midderigh-Bokhorst zorgde voor een goede illustreering. Voor volwassen lezers.

MAURICE BARING

ROSELAAR (Jan) HET GELDSCHIP (255) Callenbach. Nijkerk. *f* 2,15 en *f* 2,90.

Jan Roselaar zou een goeden roman schrijven, wanneer hij eenvoudiger, minder gezocht en gekunsteld schreef. Hij zegt zelden duidelijk en precies en onomwonden wat hij bedoelt. Na lezing van zijn boek blijven er nog allerlei raadselachtigheden. Callenbach geeft op 't oogenblik het werk van eenige goede jonge Protestantsche schrijvers uit en een dezer is Roselaar. „Het Geldschip" is een boerenroman met uitstekende kwaliteiten, die echter door het gewilde van den schrijver vertroebeld worden. Zonder gewrongen constructies, zonder geleerd- en mooidoenerij — de dominee bijvb. citeert eens een geweldige banaliteit van Nietzsche — zou de roman leesbaarder zijn. De hoofdlijnen van het boek en van de afzonderlijke figuren zijn zeer goed. Maar nogmaals Roselaar puzzelt te veel en onnoodig. Geen kinderboek, maar overigens voor iedereen.

FAUST (Leo) DE ZIEKTE DIE LIEFDE HEET. Een Parijsche roman (228) Bruna, Utrecht. *f* 2,25 en *f* 2,95.

Een vijftigjarige dokter te Parijs, echtgenoot en vader in een gelukkig gezin, ziet in een dancing een meisje, wordt hartstochtelijk verliefd, verliest alle rust en evenwicht, verstoort den vrede van zijn gezin en vlucht, als hij zijn zoon met hetzelfde meisje betrapt, naar het buitenland. Leo Faust heeft dit alles heel aannemelijk en natuurlijk beschreven; de dokter tracht zich op Platonisch niveau te houden, doch heel het boek door hangt er alkooflucht. Alles draait om dat „ène". Hier zou een huzaar nog zijn vingers branden. Een boek dat beter ongeopend blijft.

BOSSERS (Kea) ECHTPAAR z. k. (255) Salm en Co, Amsterdam. *f* 1,25 en *f* 1,90.

Ontspanningslectuur van de goede soort. Een jongetrouwd paar, dat nog geen kinderen heeft, raakt in moeilijkheid, doordat hij, meester in de

rechten, zijn positie verliest. Wat nu? „Echtpaar z. k., biedt zich aan voor concierge etc." Het lukt. De ervaringen die zij opdoen als chauffeur en keukenmeisje worden hier beschreven, tot er een gelukkige oplossing volgt. Het boek heeft geen verdere pretentie dan eenige uren te amuseeren en dit doet het ongetwijfeld.

QUEEN (Ellery) HET EGYPTISCHE KRUISMYSTERIE. Vert. door E. J. van den Steen-Sonneborn (342) Servire, Den Haag. *f* 1,90 en *f* 2,50.

Dit gruwelverhaal is buitengewoon spannend en intrigeerend. Het is logisch van opbouw en eischt strakke aandacht tot het einde. Ellery Queen richt tegen het einde een soort uitdaging aan zijn lezers met de opgaaf om uit de verstrekte gegevens tot den dader te concludeeren. Het wordt een soort kruisraadsel. Het geval is zoo geweldig gecompliceerd dat er een accountant noodig zou zijn om alle factoren hun juiste plaats aan te wijzen. Menschen met een gevoelige verbeelding of zwakke zenuwen moeten dit boek niet lezen. Zij krijgen er nachtmerries van. Er worden niet minder dan vier menschen onthoofd en gekruisigd op twee ver uiteengelegen punten van America, en dit alles door eèn psychopaat. Bloederig en griezelig. Volwassenen.

NEMIROWSKI (Irène) DE ROES DER EENZAMEN. Vert. door J. Feitsma (206) De Steenuil, Amsterdam. *f* 2,25 en *f* 2,90.

Dit boek dient zich aan als een vertaling van Irène Nemirowski's roman „Le vin de Solitude". Het is er echter eer een bewerking van. Vooral bij beschrijvingen is het Nederlandsch meer een korte, gemakkelijke weergave van den Franschen text dan een vertaling. Zou de schrijfster met zoo iets genoegen nemen? Bij auteurs van naam dient men eerbiediger met den text om te gaan. Irène Némirowsky beschrijft immer en altijd een abjecte, walgelijke wereld, waar deugd niet bestaat en de ondeugd hoogtij viert. God en genade zijn er volkomen onbekend; alles verstikt in hartstocht en gemeenheid. Hoezeer wij haar talent bewonderen, haar boeken kunnen wij niet aanbevelen.

BIRKNER (Friede) HOE TRUDY ORDE SCHIEP (215) *f* 2.— en *f* 2,50. Geaut. ned. bewerking van L. de Luit. Zuid-Holl. Uitg. My. Den Haag.

Of het al of niet gemakkelijk is om op een landgoed waar alles in het honderd loopt en voortdurend geld gebrek heerscht de zaak één-twee-drie in orde te brengen, is mij niet bekend, maar de heldin van dit verhaal doet het in een ommezien. Het is vlot geschreven en behoort met het verhaal „Ons paradijs" dat er op volgt, tot de ontspanningslectuur voor volwassenen.

ZIJST (Jan van) LACHSPIEGEL (192) *f* 1,90 en *f* 2,25. Schuyt, Velsen.

Als men denkt met dit boek een echt geestige humoristische vertelling uit de studentenwereld in handen te krijgen, dan vergist men zich pijnlijk. Het gaat over een bieravondje, nog een bieravondje, en nog een bieravondje. Hier en daar wordt er soms eens een grapje gedebuteerd, maar ik heb er niet om kunnen lachen. Waarin het kostelijke van dit studentenverhaal zit is een raadsel, misschien kunnen lezers die van zoo iets houden het achterhalen. Volwassenen.

MUIR (Augustus) HET WRAK OP DE ROTSEN (252) *f* 2,- en *f* 2,50. Geaut. Ned. bewerking van W. A. J. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij, Den Haag.

Rondom een schip dat op rotsen van de Schotsche kust gestrand is, is een heel verhaal gesponnen van smokkelaars en dieven die tegelijk een der landbezitters in den omtrek in hun macht hebben. Een schilder met zijn vriend die in de buurt hun zomerverblijf hebben betrokken, raken om het jonge meisje dat zij willen helpen in het web van de misdadigers ver-

ward en worden oorzaak dat aan de verkeerde practijken een einde komt. Voor volwassen lezers aangename vacantielectuur.

BIRKNER (Friede) HENRY SLAAT ER ZICH DOORHEEN! (226) *f* 2,— en *f* 2,50. Geaut. ned. bewerking van Alb. J. Richel. Zuid-Holl. Uitg. My, Den Haag.

Het is weer net als altijd: „de befaamde driehoek"! Men neemt het zoo nauw niet met de huwelijksmoraal en wenscht den eersten man het liefst uit het gezichtsveld om samen met den ander te kunnen zijn. Het wordt alles wel „lieflijk" beschreven, maar wij vinden dat men zulke lectuur beter kan laten liggen.

ELZER (Margarete) NELLY DENK AAN MIJ! (213) *f* 2,— en *f* 2,50. Geaut. ned. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Zuid-Holl. Uitg. My, Den Haag.

De onbenullige levensgeschiedenis van tweelingsbroers, die door den vroegtijdigen dood hunner ouders, ieder een geheel eigen weg gaan bewandelen. De een wordt boer, de ander filmheld. Het geheele boek is gewijd aan de liefde van de filmheld voor een arm jong meisje. Het zit vol dwaasheden, verliefdheden en aanstellerij en is een zeer onbeduidend product.

BURROUGHS (Edgar Rice) TARZAN EN HET LUIPAARDENVOLK (228) *f* 2,90. Ned. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Krmaers, Rijswijk. N. H.

Ook de Tarzan-verhalen zijn onuitputtelijk. Telkens een nieuwe variatie, waarin de kreet van den aap-mensch de jungle doet sidderen. Het is ditmaal het vreeselijke luipaardenvolk dat Tarzan bekampt om eenige blanken te redden en het is een griezelige vertelling geworden. Die wilden zijn zoo onmenschelijk wreed dat men bij de lezing van al die gruwelen bij een warmte van 80 graden in de schaduw zit te rillen op zijn stoel. Alleen voor ouderen met sterke zenuwen.

NORTON (Roy) DE GOUDKLOOF (224) *f* 2,25 en *f* 3,25. Vertaling van J. G. H. v.d. Bovenkamp Jr. Kruseman, Den Haag.

Een schurkenstreek die in het land der goudzoekers wel meer gepleegd wordt, het verkoopen van een oude goudmijn, waarin niets te vinden is aan een greenhorn, is het onderwerp van dit verhaal dat in eenvoudige stijl de situatie goed weergeeft. De makelaar, die met dit vuile zaakje zijn zakken wil spekken, neemt daarbij een volkomen eerlijk jongmensch in den arm en komt natuurlijk bedrogen uit. Het is een boek, dat aan liefhebbers van deze soort lectuur de voldoening zal schenken, welke zij er van verwachten. Volwassenen.

CUNNINGHAM (Eugene) YAAAAY! DE ROODHEMDEN (237) *f* 2,— en *f* 2,50. Vertaald door Charles Dieperinck Zuid-Holl. Uitg. Mij, Den Haag.

Bij meeningsverschillen tusschen de kleinere staten van Zuid-Amerika gaat het vaak heet toe en zoo'n guerilla-oorlog bij die heet-gebakerde volkeren is een vreeselijke gebeurtenis. Schrijven over gevechten en strijd is iets dat Cunningham het liefste doet, daarin voelt hij zich thuis als een visch in het water. Hij vertelt over de vele intriges, onder Spaansche grootheden in het strijdende Nicaragua en de tegenwerking, die een dappere aanvoerder Walker, die het beste beoogd met het volk, moet ondervinden van vermeende kroonpretendenten. Een leesbaar, boeiend boek voor groote menschen.

PRICE (Eva) WEELDEKIND Geaut. bewerking uit het Engelsch van Pieter van der Valk (255) *f* 2,50 en *f* 2,90. Uitg. Schuyt, Velsen.

Nerina Dayton heeft geleefd als een millionairsdochter, tot haar vader zelfmoord pleegt en zij arm blijkt te zijn. Het verhaal vertelt verder van

haar langen strijd om zich los te werken uit haar weeldeleven en weeldeopvattingen en zoo te komen tot een werkzame (al is het werkzaamheid van een bepaalde soort, zij wordt cabaretdanseres!) en gelukkige toekomst. 't Is alles een beetje mondain en meer nog onwerkelijk, vooral dat „zakelijkheidshuwelijk". Amusementslectuur voor volwassenen.

BERG (Aja) ASTA'S GEHEIMEN (234) *f* 1,60 en *f* 2,25. Geaut. Ned. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys, Zuid-Holl. Uitg. Mij, Den Haag.

Ridders en spoken op een oude burcht in Zuid-Duitschland, een aanminnige jonkvrouw en een booze stiefzuster om het romantische geheel compleet te maken en de liefhebsters van deze soort lectuur behoeven niets meer te weten van dit vlot vertelde verhaal om er met plezier ter ontspanning van te smullen. Volwassenen.

JACOBS (Jan W.) DE RIBOURDINS (219) *f* 1,90 en *f* 2,75. N. V. De Spiegel - Amsterdam, N. V. Het Kompas - Amsterdam.

Het is ons niet bepaald duidelijk geworden wat de bedoeling van „De Ribourdins" is. Heeft de auteur niet meer dan een tragi-komische familiegeschiedenis willen schrijven, waarin o.a. van het nieuwste roman-element, de film, gebruik werd gemaakt? Of was het zijn bedoeling den nadruk te leggen op filmconflicten, zooals die zich ontwikkeld hebben tusschen de amusementsfilm en de producten der avant-garde, waarbij het familiegedoe der Ribourdins slechts als decor dient? In elk geval is het verhaal verward genoeg om twijfel te laten. Lezers, die geestelijk ervaren zijn, kunnen trachten het geval voor zich zelf op te lossen.

SMITH (Eleamor) DANS DES LEVENS (257) Vertaling uit het Engelsch door Jan van Zijst. Uitgave Schuyt - Velsen.

Niet alleen is het verhaal als zoodanig een erbarmelijk prul, maar de hoofdpersone, een balletdanseres, danst in dit boek door het leven met een zoodanige negatie van de moraal, dat we de kennismaking er mee ten sterkste moeten ontraden.

KLEIAN (J.) DELI PLANTER (311) *f* 2,50 en *f* 3,50. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Een boek over de cultures op Deli dat geen literaire pretenties heeft maar een indruk van volkomen eerlijkheid geeft. Het is de geschiedenis van een jong employé in de rubber, die naast de voldoening welke zijn hard werken en de resultaten van zijn aanplant hem geven, veel illusies in rook ziet opgaan door willekeurige promoties en tekort aan waardeering. Onopgesmukt vertelt de schrijver over den soms zeer moeilijken omgang met koelies die er altijd op uit zijn om den assistent te bedriegen, over de kameraadschap van de employés onderling en stipt met een enkel woord het leven met inlandsche huishoudsters aan zonder daarin aanleiding te zoeken om zijn boek een sensueel tintje te geven. Voor ernstige rijpe lezers, die over het leven in Indië door een oud-Deli-planter willen hooren vertellen is dit een leesbaar boek.

ECKMAR (F. R.) SPOKEN TE KOOP (319) *f* 2,25 en *f* 2,90. Van Dishoeck, Bussum.

Als wij deze lijvige detective met een zucht van voldoening neerleggen na de laatste bladzijde verslonden te hebben dan moeten wij zeggen dat dit nu een Hollandsche detective-verhaal is dat tegen het beste buitenlandsche opweegt. Mijn eenige opmerking zou kunnen zijn dat er een te veel aan moorden is, een sarcastisch groot aantal alsof de schrijver ons een beetje voor den gek wil houden met de zucht naar het lugubere dat de menschen tegenwoordig bezielt. Maar overigens is dit een echte speurdersgeschiedenis waarin zich het geslepen brein van den misdadiger meet tegen

de scherpzinnige rechercheurs die hem op het spoor zijn. Ontwikkelde lezers.

CUNNINGHAM (Eugene) REVOLVERDUIVELS (274) *f* **2,— en** *f* **2,50. Vertaald door A. Dieperinck. Zuid-Holl. Uitg. Mij. Den Haag.**

Op den omslag kan men lezen dat dit een van die boeken is die U als met een lasso omsnoeren, of dit een prettige sensatie is heb ik nog nooit ondervonden maar wel vind ik dat Cunningham het zwaaien van de lasso en het spel met de revolver kent, als u en ik het eten van een gesmeerde boterham. Hij weet waarover hij schrijft en brengt een locale kleur in zijn verhaal als weinige schrijvers van dit soort boeken. Het is niet altijd gekuischte taal die er gesproken wordt en ruwheid en vechten zijn niet van de lucht, maar ouderen kunnen er zich mee amuseeren.

BIRKNER (Friede) HET GEHEIM VAN DE INKTVLEK (224) *f* **1,60 en** *f* **2,25. Geaut. Ned. bewerking van Alb. J. Richel. Zuid-Holl. Uitg. Mij, Den Haag.**

Friede Birkner is de vroolijkste en opgewektste vertelster van het trio: Courths-Mahler - Elzer - Birkner. Zij blijft aan de oppervlakte met een gezond gevoel voor humor en geeft ontspanningslectuur voor vermoeide huismoeders die zich zonder inspanning willen verpoozen met een romannetje waarin alles op rolletjes gaat en goed afloopt. Hier is weer iets van haar gading met eenige spanning over een gestolen schilderij en een huwelijk dat misloopt, maar niet zoo erg dat volwassenen het niet zouden kunnen lezen.

KEELER (Harry Stephen) DE SATERKOP (212) *f* **2,— en** *f* **2,50. Geaut. Ned. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij, Den Haag.**

Zooals vele Amerikaansche detective-stories wordt de voornaamste rol in dit verhaal vervuld door een journalist die zijn baantje zal kwijt raken als hij niet binnen een week met een „kop" artikel op de eerste pagina voor den dag komt. Hij vindt zijn sensationeel geval waaraan zooveel vast zit, dat het de twee honderd bladzijden van dit boek met spannende gebeurtenissen vult. Voor groote menschen leesbaar.

COY (Horace Mc.) MARATHON-DANS (179) *f* **2,10 en** *f* **2,75. Ned. bewerking van J. Feitsma. De Steenuil, Amsterdam.**

Nog maar zelden las ik zulk een wrang, sinistre boek. Een jonge man heeft een meisje doodgeschoten en is veroordeeld om de doodstraf te ondergaan. Tusschen elk hoofdstuk van het verhaal, hoe hij tot dien daad gekomen is, staat een gedeelte van het vonnis, met telkens grootere letters. Zijn verhaal is een spiegel van de verwording van dezen tijd, zijn sobere, strakke beschrijving van den Marathon-dans, waar menschen ten genoegen van anderen honderden uren moeten blijven dansen, wekt een niet weer te geven walging van dergelijke onmenschelijke toestanden, die te monsterachtig zijn om gelezen te worden.

BAILLIE REYNOLDS (Mrs.) HET MEISJE DAT NERGENS VANDAAN KWAM (253) *f* **2,15 en** *f* **2,90. Vertaling van G. Kroesen. Kruseman, Den Haag.**

Deze schrijfster heeft het talent om een echt gezellig verhaal samen te stellen, waarin de hoofdpersonen allerlei ongewone gebeurtenissen beleven zonder dat de situatie te ongerijmd wordt en de spanning er bij haar lezers in blijft omdat zij den draad van haar vertelling niet uit het oog verliest. Dit meisje dat nergens vandaan kwam en de jonge man die verstrikt is geraakt in de knellende banden van een geheim genootschap houden onze aandacht vast tot de laatste bladzijden met al hun romantische belevenissen, die geschikt zijn om gelezen te worden door volwassenen.

APON (Jan) GENTLEMEN. (200) *f* **1,20 en** *f* **2,40. Omslagteekening van A. Hahn Jr. Sijthoff, Leiden.**

Deze „detective", als ik dit boek zoo noemen mag, geeft eens iets heel anders dan de gewone speurders-romans, die wij kennen. Er wordt in verteld over de loopbaan van een internationale misdadiger met allerlei verrasende wendingen en typische invallen waardoor de spanning wordt opgevoerd. Het verhaal is niet geschikt om er iets van na te vertellen, maar het is amusant en boeiend en lezers met gerijpt onderscheidingsvermogen zullen er van genieten.

HENDRYX (James B.) RUW GOUD (223) *f* **2,25 en** *f* **3,25. Vertaling van L. TH. Franse. Kruseman, Den Haag.**

Het eerste deel van dit verhaal geeft een stuk uit het leven der gouddelvers toen het pas bekend werd dat er in Californië goud ontdekt was. Tusschen de velen, die daarheen trokken aangetast door de goudkoorts, heeft de schrijver twee eenvoudige boeren uitgepikt met gezond verstand, die na eerst schandelijk bedrogen te zijn, er in slagen een goudmijn te vinden, die hen schatrijk maakt. De eene sterft voordat hij van zijn rijkdom genieten kan en de andere begraaft hem boven op hun schat en trekt naar zijn vrouw en kinderen terug. Het tweede deel brengt de kleinzoons van den guodgraver ten tooneele, die in hun grootvader gelooven en den schat willen gaan zoeken. Het geheel is een boek vol avonturen dat voor ouderen leesbaar is. Er wordt eenigszins eigenaardig gesproken over een koperen kruisbeeld, dat de inboorlingen als talisman vereeren en door de blanke mannen gestolen wordt, overigens kan dit boek vol avonturen door ouderen gelezen worden.

GREGORY (Jackson) VALLEI VAN AVONTUUR (240) *f* **2,25 en** *f* **3,25. Vertaling van M. J. Landré-Tollenaar. Kruseman, Den Haag.**

Op zijn eigen wijze welke soms indrukwekkend is, beschrijft Gregory het leven op een groote ranch in een uitgestrekt dal tusschen de bergen waar een oud Spaansch geslacht van vader op zoon de heerschers zijn gebleven. Hun vijanden hebben een sluwe manier uitgedacht om hen te verdrijven van hun bezittingen maar als zij op het punt staan te slagen in hun boozen opzet dan vindt de jonge heer Van Montana de liefde en het geluk. Gezonde en boeiende vacantielectuur voor volwassenen.

BENNET (Robert Ames) DE MAN MET HET BRANDMERK (206) *f* **1,95 en** *f* **2,50. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. De Steenuil, Amsterdma.**

Een cowboy-verhaal als zoovele anderen waarin edelmoedigheid en wreedheid het tegen elkander uitvechten. Ontspanningslectuur voor groote menschen.

SUTHERLAND (Joan) HET LAND DER BETOOVERING (240) *f* **2,15 en** *f* **2,90. Geaut. vertaling van C. Kroesen. Kruseman, Den Haag.**

Deze schrijfster weet hoe zij een spannend en aantrekkelijk verhaal moet schrijven, maar zij heeft niet het minste idee van de juiste huwelijksmoraal. Haar held is door de trouweloosheid van een vriend onschuldig van een misdaad beticht en uit de samenleving weggevlucht naar Amerika waar hij het meisje van zijn droomen ontmoet als hij gevangen wordt bij een overval op een express-trein. Er volgt dan een lang verhaal over allerlei familie-omstandigheden en verwikkelingen. Op een ontmoeting met „het" meisje volgt dan een verloving ofschoon hij getrouwd is. De Amerikaansche vrouw komt opdagen en wil van geen scheiding weten. Dan zijn de poppen heelemaal aan het dansen en komt er aan de warboel geen einde, vooral niet wanneer Phyllis, „het" meisje bij hem wil blijven als zij vernomen heeft dat haar broer het was, die hem zoo groot onrecht heeft aangedaan. Een echtscheiding van de vrouw tenslotte maakt een huwelijk mogelijk. Een zeer voorbehouden boek.

VOORDE (Urb. van de) HET PACT VAN FAUSTUS (174) Amsterdam, Wereldbibliotheek. *f* 1,90 en *f* 2,25.

Deze cultuur-historische studie van Urbain van de Voorde, den Vlaamschen criticus, is een stuk werk dat alle bewondering verdient. „Het Pact van Faustus" is iets in den trant van „Het verraad der klerken". Zooals Faustus zijn ziel aan den duivel verkocht, zoo heeft de kunst met minderwaardige machten gepacteerd en heeft daardoor haar hooge roeping verzaakt. Voor ieder die nadenkt en zich rekenschap geeft van de verschijnselen, is dit boekje stimuleerende lectuur. Urb. van de Voorde graaft diep; hij ziet oorzakelijkheden en samenhang, waar een oppervlakkiger beschouwer langs heen glijdt. Gevormd in de school van Dirk Coster nadert van de Voorde hoe langer hoe meer de christelijke wereldopvatting. Hij is meer Germaansch dan Romaansch aangelegd; kenmerkend is zijn bijna overmatige ernst, zijn rustelooze zin voor problemen. Daar staat echter tegenover of naast: een volkomen eerlijke waardeering van wat goed en recht is, een kwellende drang naar waarheid. Wie dit waardevolle boekje aandachtig leest zal herhaaldelijk met den schrijver van meening verschillen, doch nog vaker zijn eruditie en inzicht bewonderen.

Mauriac (François) PELGRIMS NAAR LOURDES. Vert. door Jacques Benoît (125) Teulings, Den Bosch. *f* 1,40 en *f* 1,90.

Dit mooie, gedachtenrijke en innig vrome boekje over Lourdes van den Franschen romanschrijver verdiende wel vertaald te worden. Het is van de vele boeken, die over Lourdes geschreven zijn, wel een der mooiste en zuiverst gevoelde, die ik ken. Mauriac schreef het in den vorm van een novelle, van een dialoog tusschen Augustin en Sergius, maar deze vorm is onbelangrijk, en gebrekkig trouwens. Hoofdzaak zijn de gedachten en gevoelens, zeer oorspronkelijke en treffende gedachten, over het verschijnsel Lourdes. De tweespalt, waarover Huysmans en Bloy nooit heenkwamen, tusschen de artistieke behoeften en het volks-vulgaire, een tweespalt die in drukke bedevaartplaatsen onvermijdelijk ontstaat, is door Mauriac overwonnen. Zijn gezichtspunt is geheel bovennatuurlijk en zoo blijft hij niet steken in artistieke ontstemming. De vertaling is voortreffelijk.

LIGT (Bart de) ERASMUS BEGREPEN UIT DE GEEST DER RENAISSANCE (236) Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1936. *f* 2,90 en *f* 3,90.

De boeken over Erasmus verdringen elkaar. Dìt is er een van heel aparten opzet en strekking, zooals de titel aangeeft. De

auteur is goed thuis in Erasmus' geschriften en in de litteratuur over hem. Hij schrijft vlot en kleurig, wat de lectuur aanmerkelijk veraangenaamd. In de hoofdstukken die zich met Erasmus' leven bezighouden, neigt hij tot het vie romancée; hij weet de omstandigheden van Erasmus' geboorte en jeugdjaren beter dan de historici. De fouten en aberraties van mannen der kerk beklemtoont hij graag, zooals hij überhaupt graag ongunstige dingen over de hoogere kringen neerschrijft.

Hadewych heet hier nog „een min of meer kettersche begijn". Soms plaatst hij een grapje dat bedenkelijk aandoet in zoo'n zwaar wetenschappelijk boek. Als geheel is het een waardevolle en zeer leesbare studie. Voor weinig ontwikkelden is zij misleidend, doch kritisch lezenden, die weten te corrigeeren en aan te vullen, zullen het boek met genoegen doorwerken. Het is rijk en smaakvol geillustreerd.

KÖNEKAMP (Fritz Rudolf) VIELE REDEN, EINER RUFT. Das zeugnis eines rastlosen Lebens (274) Bentiger. Einsiedeln. Köln, 1936.

Könekamp schrijft in dit boekje zijn eigen levensloop. Hij leidde een veelbewogen leven op vele plaatsen en in zeer verschillende omstandigheden; hij was vrijwilliger in den oorlog, krijgsgevangene, opvoeder aan meerdere instituten, socialist en agitator te Berlijn in woelige dagen, tot hij eindelijk vrede en geluk vond in de volle overgave aan Gods genade. Wat dit boekje tot spannende lectuur maakt is niet alleen het wisselende levenslot van den auteur, maar nog meer de eenvoudige, eerlijke, boeiende verhaaltrant. Een intelligent en zuiver voelend mensch vertelt hier op eenvoudige, pakkende wijze van zijn doolwegen, zoo menschelijk, zoo reëel en aanschouwelijk dat het boekje leest als een roman. Het is geen bekeeringsverhaal, het is veeleer het verhaal van een omdoling met op het einde de blijde terugkeer in het vaderhuis. Alle sentimentaliteit is er vreemd aan, doch het is een nieuwe belevenis van Augustinus': „onrustig is ons hart tot het ruste in U."

LANDAU (Rom) GOD HEB IK GEZOCHT. Vert. door Elka Schrijver (394) Servire, Den Haag. *f* 2,90 en *f* 3,90.

„Een boek over hedendaagsche mystieken, meesters en predikers" luidt de ondertitel van dit werk. Rom Landau is „op zoek naar God" gaan aankloppen bij graaf Keyserling, Rudolf Steiner, Krishnamoerti, Frank Buchman en andere minder bekende verkondigers van geheimleeren. Hij weet aardig te vertellen van zijn ervaringen bij Westersche en Oostersche leeraars. Hij is een dier zoekenden, die hedendaags zoo talrijk zijn en die, afkeerig van kerk en dogma, langs eigen wegen, meestal wegen van gevoel en gemoed, God trachten te vinden. Het is merkwaardig dat Landau, die een critisch mensch is, veel charlatanerie zoo ernstig neemt. Theosophie en Antroposophie zijn hem waardevolle bezitsters van occulte wetenschappen. Voor vakmenschen heeft zijn boek in zoo verre beteekenis als het de denkwijze en persoonlijke levenshouding van velen dezer leeraars en mystificatoren vrij nauwkeurig aangeeft. Voor andere lezers is het boek misleidend en ongeschikt.

Iersche Letteren

door JOS. PANHUYSEN.

Er is misschien in de gansche wereldletterkunde van den laatsten tijd geen literatuur, in haar geheel genomen, zoo belangwekkend, als de in het Engelsch geschreven literatuur der Ieren. Zij is dit om tal van bijkomende omstandigheden, maar zij is het ook, en gelukkig op de eerste plaats, om de werken zelf, want een goed gedeelte van de voornaamste in het Engelsch geschreven gedichten, romans en tooneelspelen werden geschapen door Ieren. George Bernard Shaw is een Ier, evenals William Butler Yeats, George Russell, John Synge, George Moore, James Stephens, James Joyce, terwijl David Herbert Lawrence van Iersche origine was. Wie even slechts deze namen zoo achter elkaar ziet, bemerkt reeds, dat deze menschen niet alleen de Engelsche letteren verrijkten, maar dat ze ze vernieuwden, dat een zeer groot gedeelte van Amerikaansche en Angelsaksische werken zonder het werk dezer menschen niet bestaanbaar zou geweest zijn. Om een der voornaamste voorbeelden te vermelden, Virginia Woolf zou zonder twijfel een groote schrijfster geworden zijn ook zonder het voorbeeld van Joyce, maar haar werk zou er in beduidende opzichten anders uitgezien hebben. Men kan over het werk van een Shaw litterair denken wat men wil, niemand, dunkt mij, zal de geweldige invloed durven loochenen, die zijn sarcastisch tooneelwerk gehad heeft, George Moore was de schepper van een nieuw proza, William Butler Yeats stelde een voorbeeld van edele dichtkunst, waarnaar nog lang en waarschijnlijk steeds meer zal worden opgezien.

Bovendien is dit verschijnsel, in het bijzonder voor het tooneel, de voortzetting van een traditie; het hopelooze Engelsche tooneel van het einde der negentiende eeuw verkreeg een zekere opleving door de geestige salonstukken van Oscar Wilde, zooals het voordien uit den doodenden sleur gered was door niemand minder dan den Ier Sheridan, terwijl het eens uit de benauwenis en de exaltatie der sentimentaliteit in een natuurlijker en vrijer sfeer gebracht werd door Oliver Goldsmith.

De Ieren, zooals men ziet, hebben en hadden een groote beteekenis voor de ontwikkeling der Engelsche letteren, zij brachten en brengen er nog, een geest van vrijheid, natuurlijkheid, geestigheid een onvoorwaardelijken zin voor realiteit. Zij hebben steeds het volk, dat hun onnoemelijk veel leed berokkende, laten lachen en zij hebben den voortdurend naar spleen neigenden Brit uit zijn lethargie verlost in een gezonder menschelijkheid. Zij waren de miskenden en verworpenen, maar als vele miskenden en verworpenen hadden zij een menschenkennis, hadden zij de werkelijkheid van het leven door, zooals zelden de

beschermden en machtigen dit hebben. Zij hadden ook om dezelfde reden een veel sprekender individualiteit, en, wat slechts schijnbaar verwonderlijk is, een fierheid en zelfbewustzijn, door vernederingen eerder gestaald dan geschaad, een fierheid zoo verdoken en tegelijkertijd zeker van zichzelf, dat de mensch, die ze bezat, eigen belachelijkheid zoo weinig vreesde, dat hij ze soms zelfs zocht. Dit zelfbewustzijn en deze uitgesproken individualiteit werkten echter niet isoleerend voor den Ier, zij waren immers, of zij werden allengs een gemeenschappelijke karaktertrek, en het is dan ook uit dit zelfbewustzijn, dat de eigenlijke Iersche letterkunde in meer beperkten zin, waartoe het werk van Oliver Goldsmith, Sheridan, Wilde, en zelfs van Shaw niet behooren, geboren werd. Men zou deze nieuwere literatuur met inbegrip van het werk van een Russell, een Yeats, een Joyce geen volksche literatuur kunnen noemen, maar zonder twijfel, in den onvoorwaardelijk vollen zin, een literatuur van een volk.

JAMES JOYCE

Dit volkseigene kwam, uit den aard van de zaak, niet ineens; toen Thomas Moore, de Iersche dichter, vooral bekend om zijn Lalla Rookh, zijn Irish Melodies dichtte, dichtte hij ongetwijfeld veel Engelscher dan bijvoorbeeld een der jongste Iersche dichters Frank O'Connor, maar reeds hij schreef zijn verzen voor oude melodieën en zijn modegedicht Lalla Rookh is het gedicht eener insurgentie, een heropstanding van een onderdrukt, maar fier volk. In zijn tijd begon een traditie, die was voort blijven leven onder de gewone menschen, reeds teekenen van een hernieuwde kracht te openbaren; Ierland, groot in de voortijden, groot in de Middeleeuwen, bleek nog altijd zijn eerbied bewaard te hebben voor cultuur en daarnaast, vooral bij het volk, eerbied voor het eigen wezen.

Dat eigen wezen werd in het Engelsch het eerst geopenbaard in het proza der humoristen. Mary Edgeworth begon er mee in dat kleine meesterwerk, al te weinig bekend, in Castle Rackrent. Men kon zich moeilijker een fortuinlijker begin wenschen, al de werken, de vele boeken, die ze na Castle Rackrent schreef blijven er in waarde en humor ver beneden, hoe ernstig hun zedelijke bedoeling ook moge geweest zijn. Castle Rackrent alleen bleef zijn betoovering behouden, al degenen die opgetogen zijn geweest over een zonder twijfel goede novelle als

„De Herberg met het Hoefijzer" van den Doolaard, raad ik aan deze novelle van Mary Edgeworth te lezen, en het zeldzaam meesterschap ervan te bewonderen. Hoe is het mogelijk vraagt men zich, na lezing af, dat de schrijfster van zoovele lang niet onaardige maar toch niet bijster oorspronkelijke romans, dit verhaal heeft kunnen scheppen, dat welhaast feilloos, dat met een nooit falenden zin voor realiteit het leven van den Ierschen landeigenaar en zijn onderhoorigen toont, maar de verbijsterende ruwheid van het gegeven ons weet te openbaren in het verzoenende licht van een volgehouden, angstvallig commentaarloozen humor. Stephen Gwynn in zijn Irisch Literature and Drama, naar aanleiding waarvan dit artikel geschreven wordt, geeft ons de oplossing van dit raadsel. Hij wijst erop hoe dit geheele verhaal verteld wordt door een dier Iersche onderhoorigen zelf, door Thady Quirk, en Thady kon gelukkig onmogelijk al de moraliseerende wijsheid bezitten, die Mary Edgeworth elders ten toon spreidt. Dit boek slaagde om de beperking van het ik-verhaal en de beperking van den persoon van den verteller. Maar zelfs deze zonder twijfel juiste opmerking is niet toereikend om het groote verschil, de uitzonderlijkheid van Castle Rackrent te verklaren. Iets heel voornaams, dunkt mij, is niet alleen de persoon van den verteller, een man uit het volk, een man van den ouden stam, maar vooral het feit, dat hij vertelt, dat hij zich uitdrukt in een taal, die slechts gelijken kan en inderdaad ook slechts gelijkt op het Engelsch van bijvoorbeeld Thackeray, maar naast die gelijkenis zeer veel verschillen daarmee vertoont, en in zijn geheel genomen anders klinkt, nieuw en oud tegelijkertijd. Bovendien is echter van belang, dat deze nieuwe taal, dit Iersche Engelsch, als ik het zoo mag uitdrukken, hier in Castle Rackrent zich baseert op de gesproken taal; Mary Edgeworth was zich zeer goed bewust, dat ze de illusie moest wekken, dat Thady Quirk sprak. Zij heeft die illusie weten te wekken en dat is een bijzondere verdienste, want in deze eigenaardigheid ligt voor een goed deel de betooverende frischheid van dit Iersche Engelsch. Mary Edgeworth geloofde in de Ieren, zij kende een figuur als Thady Quirk door en door, enkele eigenaardigheden daargelaten. Zij zag de werkelijkheid van haar eigen tijd, maar zij zag weinig van de traditie. Dat was eveneens het geval met

W. BUTLER YEATS

verschillende schrijvers die onmiddellijk na haar kwamen, maar niet met allen. Carleton in The Poor Scholar, toonde even hoe katholiek Ierland wetenschap en beschaving wist te waardeeren en het oude lied en het oude verhaal liefhad. Maar vooraleer deze traditie werkelijk bewuster geuit werd in de literatuur, moest er nog veel veranderen. Charles Lever liet de menschen, speciaal de Engelschen vooralsnog lachen met de duizend en één geestigheden van onmiskenbaar Iersch karakter, hij toonde in boeken als Harry Lorrequer en Charles O'Malley den Ier als een fantast, altijd vervuld van schoone droomen, altijd in de verbeelding, maar zelden in de werkelijkheid het doel bereikend, hij bespotte dezen zonderlingen Ier, maar had hem terzelfdertijd toch lief, om zijn onverstoorbare blijmoedigheid, zijn meesleepende zelfbegoocheling, die echter rustig naast een wezenlijken realiteitszin bestaanbaar bleek, zijn beeld is eenzijdig zonder twijfel, maar geheel onwaar is het niet, zijn boeken zijn wat onsamenhangend en wat lang, zijn schrijftrant is wat overladen, maar tusschen beschrijving en verhaal komen zeer vele gesprekken en deze zijn bijzonder belangrijk, omdat ze niet alleen karakteristiek zijn maar weer evenals Castle Rackrent dit litteraire Iersche Engelsch geven, voortkomend uit de gesproken taal.

De poëzie was daar voorloopig nog niet aantoe, voor het grootste gedeelte luisterde deze naar de trommels en bazuinen der politiek en zij leende zich over het algemeen beter om geschreeuwd dan om gesproken te worden, enkele gedichten van Ferguson en Mangan daargelaten. In Mangans werk vooral bleek de hartstochtelijke bewogenheid vaak dieper dan het rherotische politieke, hij openbaarde nu en dan de glorie van een verganen tijd, met zulk een felheid, dat deze tot een profetie werd van een herleving; het oude verhaal van het verworpen Ierland, dat echter eens herrijzen zou, een verhaal telkens weer opnieuw geestdrift wekkend tot bij de jongste dichters toe, werd door hem reeds weergegeven in volkschen doch edelen zin in zijn populaire ballade The Dark Rosaleen. Mangan en Ferguson begonnen met de bewerking van oude mythen en sagen; zij brachten een schat, die onder het gewone volk nog leefde, in gedicht en proza tot een breeder Iersch publiek, dat van de landstaal, het Gaelic, weinig of niets meer kende. Hiermede begon de Gaelic Revival; de belangstelling voor de landstaal en voor traditie en volk nam steeds toe, naast de politieke beweging, soms, maar niet altijd, er door gesteund, begon de eigenlijke hernieuwing van de Engelsch Iersche letterkunde, en het bizonder merkwaardige daarin is, dat al spoedig deze beweging voornamelijk voortgestuwd werd door het tooneel. Het is algemeen bekend, dat bij een beslissende wending in de letteren van een bepaald volk het tooneel van een belangrijke zoo niet de belangrijkste beteekenis is, maar voor iemand die de literatuurhistorie

niet zou kennen, is dit geloof ik, op het oogenblik, nauwelijks te begrijpen. Toch is dit het geval geweest, herhaaldelijk, en de herleving van de Iersche letteren is er een prachtig voorbeeld van. In Stephen Gwynn's boek kan men de ontwikkeling van het Irisch Literary Theatre tot het Abbey Theatre lezen, beschreven door iemand, die buitengewoon goed ingelicht is, en de meeste menschen, die aan deze theaters op eenigerlei wijze verbonden waren, gekend heeft. Het voornaamste was, dat deze beide theaters telkens weer rekenden op een publiek en het, ondanks alle moeilijkheden telkens weer vonden, een publiek dat zich steeds meer uitbreidde en ten slotte veel grooter was dan het literair geïnteresseerde van den aanvang. Verschillende tooneelschrijvers wisten inderdaad het volk te bereiken. Soms slaagden daar Yeats en George Russell zelfs in, die hun publiek een tooneel gaven, dat, in hooge mate poëtisch, de groote tragiek der Keltische sagen herleven deed, maar vooral deden dat toch de realisten en humoristen, die het Iersche landleven wisten weer te geven in de begoocheling van enkele uren, Edward Martyn, Lady Gregory, Hyde, William Boyle en Synge, Synge vooral. Synge had Ierland doorzworven, hij had gewoond op de Aran eilanden, hij bracht het gewone woord op het tooneel in een dialoog, die een meesterwerk was, omdat het een absoluut artistieke dialoog bleek, die toch de illusie wekte van een levendig, maar eenvoudig volksch gesprek, hij wist het gewone woord zoo te gebruiken, dat het verheven werd tot iets van treffende en veelzeggende schoonheid. Hij heeft het wezenlijke uit de volkstaal naar voren gehaald en de cadans en de wisseling van het gesproken woord artistiek weten te benutten. De invloed van de gesproken taal, die, zooals we zagen van het begin af van beteekenis was voor de Iersch Engelsche letteren, werd door de alomtegenwoordige invloed van het tooneel nog grooter. Het is niet voor niets, dat de laatste groote

JOHN MILLINGTON SYNGE

romans van George Moore en diens autobiografie Hail and Farewell op een dooreenweving van gesprek en beschrijving zijn gebouwd en dat de beschrijving zelfs herhaaldelijk het karakter heeft van een innerlijken monoloog. George Moore vond deze methode, die in Engeland door sommigen als een verlossing voor de romankunst beschouwd wordt, in Ierland. De fantastische verhalen van James Stephens, oogenschijnlijk zoo Engelsch, maar zoo wisselend van rhythme, zoo watersnel, danken hun frischheid niet aan het navolgen, maar aan het artistiek herscheppen van een gesproken taal en het laten glanzen van het meest banale woord. Het werk van James Joyce, om deze weinige voorbeelden te besluiten, zoowel zijn Portrait of the Artist as a Young Man, als Ulyssus en Work in Progress zijn voor een goed gedeelte niets anders dan een voortdurende monoloog, of een niet te stuiten tweegesprek, als bijvoorbeeld in Anna Livia Plurabelle.

Niet alleen het proza echter, ook de poëzie onderging de vernieuwende kracht die voortkwam uit een voortdurend contact met de spreektaal; het latere vers van William Butler Yaets, van een gespannen en vol rhythme, dankt zijn betoovering voor een niet gering gedeelte aan de eigenaardigheid, dat het, in al zijn verhevenheid iets heeft van een eenvoudige mededeeling, en dat blijkt het geval met vele dichters na hem tot de nieuwste als Frank O'Connor toe.

Het literaire Iersche Engelsch is hierdoor een krachtige en rijke taal geworden, ook het werk van moderner schrijvers, als Martin and Somerville, de tooneelschrijver O'Casey, de romanschrijvers en dichters als Padraic Colum, Francis Suart, Kate O'Brien, getuigt daarvan, en dit is één van de oorzaken waarom voor een goed gedeelte deze literatuur in een wezenlijken voornamen zin, als de uiting van een geheel volk kan beschouwd worden en een strikt eigen karakter heeft. Misschien is al deze rijkdom zelfs nog slechts een begin, vooreerst werd Ierland staatkundig vrij, maar bovendien werd de mogelijkheid van een volkomener contact tusschen schrijvers en volk grooter, de meeste vernieuwers der Iersch Engelsche letteren waren protestanten, een man als Synge, ondanks zijn groote verdiensten, begreep de Ieren nooit volkomen en zijn weergave van het landleven is daarom soms zonderling verwrongen. Sinds Edward Martin en Sheelhan zijn de katholieke schrijvers in Ierland echter steeds talrijker geworden, hun werk voornamer en naast de in het Engelsch geschreven literatuur ontwikkelde zich in Ierland reeds een literatuur in het Gaelic, die blijkens enkele vertalingen als Field and Fair van Padraic O'Conaire en O'Sullivan's Twenty Years A-Growing niet alleen van een treffende schoonheid en frischheid is, maar ook een nieuwe openbaring van het Iersche leven blijkt en deze literatuur zal niet nalaten het Engelsch Iersch te beïnvloeden.

Ik kon hier slechts een enkel verschijnsel laten zien in de bewogen ontwikkeling van de nieuwe Iersche Letteren, wie er meer van weten wil zal goed doen het werk van Stephen Gwynn te lezen, die de gecompliceerdheid van deze ontwikkeling goed besefte en telkens opnieuw het verband met de tijdsgeschiedenis wist aan te wijzen. Hij heeft een buitengewoon goed werk gedaan, dat velen welkom zal zijn.

Stephen Gwynn: Irish Literature and Drama.
Frank O'Connor: Three Old Brothers and others Poems (Volwassenen).
Beide bij: Thomas Nelson and Sons Ltd. Londen.

BOEKENSCHOUW

FULD (E.) MET ZON EN KUNSTLICHT (75). Strengholt, Amsterdam.

Een keur van prachtige en bijna volmaakte foto's bevat dit boek welke door eenige experts op dit gebied werden bijeengegaard. Onze eenige bedenking er tegen wordt veroorzaakt door een paar naaktstudies waardoor het uit handen van jongeren moet blijven.

IDO (Victor) INDIE IN DEN GOEDEN OUDEN TIJD (254) *f* 2,85. Radio-voordrachten voor de Nirom gehouden. Nix & Co, Bandoeng, O. I.

Hier is een man van ervaring aan het woord, iemand die het Indië van jaren geleden door en door kent en met ernst en humor daarvan weet te vertellen. Oudgasten zullen dit boek met plezier ter hand nemen omdat het allerlei aardige herinneringen bij hen zal oproepen en jongeren kunnen er het Indië van den goeden ouden tijd uit leeren kennen en het tegenwoordige er aan toetsen. Volwassenen.

OORDT (H. L. van) NAPOLEON III EN BISMARCK (132) *f* 1,25. Stemerding & Co, Rotterdam.

Blijkens de gevoelige voorrede van de dochter is dit boek na de dood van den schrijver verschenen.

In dit werk, dat van veel belezenheid en politiek inzicht getuigt, neemt de schrijver het op voor de nagedachtenis van Napoleon III en ook wel van de keizerin, wier tragsiche ondergang hij niet aan hun schuld toeschrijft. Beiden hebben de Fransch-Duitsche oorlog volgens hem niet gewild. Hij gaat verder uitvoerig de internationale verhoudingen na gedurende de geheele eeuw en geeft een overzicht dat ook voor de kennis van onzen eigen tijd van waarde is. Voor ouderen, die belangstellen in geschiedenis.

HEUGTEN (Dr. J. van) MET PEILLOOD EN KOMPAS. Schouw van boeken en schrijvers (221) Thijmfonds, Rotterdam. *f* 1,90 en *f* 2,60.

Onder den titel „Met Peillood en Kompas" heeft de redacteur van Boekenschouw een aantal artikelen, vroeger in zijn tijdschrift gepubliceerd, verzameld. Het Thijmfonds te Rotterdam zorgde voor de uitgave.

Over de Dichteres Henriette Roland Holst van der Schalk

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

> Zoo was poëzie altijd het leven van haar leven.
>
> (De vrouw in het Woud).

Wanneer ik denk aan de figuur der dichteres Henriette Roland Holst van der Schalk, zoals die in mij gegroeid is uit de schare van schone herinneringen aan haar verzen, dan zie ik voor mij een zeer edele persoonlijkheid, vooral ook een sterk strijdende vrouw met diep smartelijke trekken. Deze figuur is groots, maar — men weet het — niet alleen om haar strijd. Zij verkiest toch in het eind de schoonheid boven de strijd, doch verliezen beide waarden voor haar niet de zwaarste betekenis zo gauw als het grote probleem van tijd en eeuwigheid haar obsedérend nadert en haar stil maar nadrukkelijk omvademt? Zo is deze vrouw van een buitengewone grootheid, strijdend met de schoonheid, eerst voor anderen en dan pas voor zich zelf, strijdend met de tijd om de eeuwigheid, de laatste ondergaand, de eerste overwinnend. Tussen beide slaat zij een brug van een ontstellende pracht, doch alleen schoon, niet sterk, teer niet zwaar, licht niet veilig; en zij weet dan ook dat deze brug zeer wankel is, en haar eigen voorzichtige pas niet overal kan dragen. Zij wil die kloof overspannen waar anderen haar trachtten te dempen, doch de boog der schoonheid behoeft niet die der sterkte noch die der volledige overtuiging te zijn. Maar; van daar verdwijnen in het duister de wapperende vaandels die vroeger haar hoofd beschaduwden, van daar ook schijnt te wijken het gezag waarvoor zij in overgave bukte en dat niet groot genoeg was om haar offer te kunnen aanvaarden. Daar schijnt zij een geroepene, een uitverkorene, vreemd en ontroerend stil bij het horen en luisteren naar dit nieuwste geluid, dat haar schoner en beter is dan de vreugd der nieuwe geboort die zij al reeds in hevige smart en blijdschap doorleefde. Stil is het rondom haar, zij staat alleen — zooals ook vroeger altijd — doch nu onomgeven, als een verlatene, begrepen door weinigen, gehuldigd door velen, bewonderd door allen die haar kennen en tegelijkertijd beseffen dat zij in schijn even dicht bij haar staan als zij in werkelijkheid van haar verwijderd zijn.

* * *

Het is het noodlot van den essayist van levende tijdgenoten dat het door hem ontworpen beeld noodzakelijk onvoltooid is. Meestal ontbreekt er de schone voleinding aan waarvan de essayist zich verre moet houden, wil hij zijn eventuele vermoedens in dezen later niet door de reële gang van zaken onvergeworpen zien. Dit nu is ook het geval met Verhoeven's schone:

De Zielegang van Henriette Roland Holst[1]) Weliswaar hoorde de criticus reeds de stem der toekomst toen hij zijn verhandeling afsloot — en het pleit sterk voor zijn grote begaafdheid dat hij zich hierin niet vergiste, — maar het stemt den lateren lezer ietwat bedroefd te moeten zien dat hier een zo voortreffelijke schets moest worden afgebroken die juist daarna in de laatste tien jaren van een zo bijzonder karakter had kunnen worden. Doch in zich zijn deze dingen slechts vast te stellen. Verhoeven's essay toch had een harmonische slotklank al stond achter het geheel een vraagteken; en hoe moet het den schrijver getroffen hebben, hoe de door hem zo bewonderde figuur daarop aansloot en antwoordde.

* * *

De ontwikkelingsgang dezer dichteres is een lijdensweg. Hij biedt inderdaad soms punten van stralende triomf, van vreugden die om zilverheldere bazuinen roepen, van geluk dat in zijn weelde-omvang onmeetbaar blijft. Maar te sterk is dat geheel omweven door een fluweeldonkere tragiek die deze vrouw zelden verlaat, die haar volgt als de onafwendbare schaduw, haar omgeeft gelijk een hulsel, en haar boeit als een machteloze die te zelden dit lichte maar onontwarbare net van zich werpen kan. Haar ontwikkeling volgend schijnt zij een gefolterde, die weliswaar perioden van mindere droefheid doormaakte, maar wier grootste foltering daarin bestaat dat het onafwendbare wat haar in zijn ontzettende greep klemt, haar nooit gehéél loslaat. Gebukt onder leed gaat deze vrouw, zij geeft zich zelf prijs, zij geeft haar idealen prijs, zij geeft zelfs haar kunst prijs. En waarvoor? Zelf geeft zij er geen antwoord op, dat los daarvan voldoen kan. Deze vrouw moet en wil lijden. De smart is haar onafscheidelijke gezellin. Ze klinkt hoog op in sommige verzen uit haar bundels en ruist stil door heel haar werk, een werk van een rijkdom die er voortdurend naar doet terugverlangen en terugkeren.

Neem de bundel Sonnetten en Verzen in Terzinen geschreven (1895) en tracht hem te waardeeren ook gezien in zijn tijd: de te snelle eb van de grootse beweging van tachtig. Dan toch is nog meer de schoonheid dezer verzen vreemd, onverwacht, en diep en breed. Hier zingt een persoonlijkheid die tegelijkertijd individueel wil zijn èn ook haar grote liefde al wil uitdragen en wegschenken. Voor alles echter stelt men vast dat dit boek de stempel van het zeer hoge draagt, een omstandigheid die Kloos wel aarzelen deed maar hem tenslotte toch aanleiding moést geven tot zijn bekende jubelende kritiek.[2]) Deze bundel is prachtig, en zoals een bij schatten in bloemen vindt, wordt ook hier de lezer door de diepe wijsheid

---

[1]) Bernard Verhoeven, De Zielegang van Henriëtte Roland Holst, Maastricht 1925.

[2]) Willem Kloos, Nieuwere Literatuur-Geschiedenis, III, blz. 14 e.v. Amsterdam 1905.

die hem in deze schone vorm wordt aangeboden zeer geboeid. En dan, hoe zong die stem! Men leze haar sublieme Over het leven van de Sereenen.[1])

> Ik wilde, dat woorden als handen waren
> en ik ze kon vouwen om aan te duiden
> de vereering die in mijn hart gaat luiden
> nu ik wil zegge' en liefdevol verklaren
> 't lachend-gelijke minnelijk gebaren
> van wie als 't mooiste, en mooglijke, ons beduiden;
> hoe, vèr van felheid, hoog bove' onbeduiden
> te leve', als door een effe lichtzee varen.
>
> Verwinnend straalt van die 't zachte gelaat,
> hun stem heeft zonder weten de bewogen
> deining, die zekerst naar het hart toegaat;
> en hunne handen, waarin streeling woont
>
> strijken koelte over moede hoofde' en oogen
> met een gebaar dat voor veel liefs beloont.

Hoezeer dit afweek van de toon van tachtig hoef ik niet meer aan te tonen. Deze stem zong zo zuiver als de tachtigers het maar hadden kunnen wensen, maar zij zong terzelfdertijd anders. Zij zong Over de Vreugde van het goede Handelen wat de meeste tachtigers althans in hun kunst nooit geïnteresseerd had, zij zong Over schijnbaar en werkelijk Weten, iets waaraan velen der tachtigers fier voorbijgingen, en zij zong Over wat mij Vastheid in Denken geeft, een zaak die over het algemeen tachtig betrekkelijk onverschillig liet. En wat moesten zij denken van haar mooiste serie uit deze bundel: „Over het gelukzalig leven van den vroome"?

Daaraan ging tachtig dan ook voorbij. Deze grote liefde was voor tachtig te onbegrijpelijk, te groot, te fel. Wens en Daad stonden ook hier reeds naast elkaar, en er heerste zelfs reeds een dadenvoorkeur. Moest zij die schreef[2])

> de keerzij der gedachte vormt de daad

dit niet onderstrepen met een titel uit de zojuist genoemde serie, die luidt: Zijn deugdzame Daden zijn de overtuigende Blijken van de Gesteldheid zijner Ziel? Het sprak bijna van zelf dat deze overrijke belofte een wonderschone bloei voorzegde, alleen was het niet te voorzien hoe deze zou groeien. De dichteres had haar terrein uitsluitend verkend, en niet afgebakend. De waarde van het volgende was te schatten, de richting niet.

In zich nu is het niet vreemd dat de dichteres naar het toen opbloeiende

---

[1]) Sonnetten en Verzen in Terzinen geschreven door Henriette Roland Holst van der Schalk. Rotterdam MCMXIII, tweede Druk, blz. 41.

[2]) id., blz. 82.

socialisme overging. De dadendrang, die reeds in haar eerste bundel bleek, verbond zich met haar grote liefde tot een geheel, dat haar niet met rust liet. Sterker en sterker groeide het aan tot zij tenslotte, hoewel naar het schijnt, slechts half vrijwillig aan den drang gehoor gaf en meende te moeten erkennen dat voor haar het vroegere aesthetische leven niet meer bestond. „De(n) horen der menschheid" [1]) waarin zij te gretig geluisterd had liet haar geen rust meer, en als een soort verdediging schetste de dichteres in de volgende verzen gedeeltelijk haar ontwikkelingsgang. [2])

Toen god het wilde, werden wij geboren
en om te zingen op aarde gebracht;
toen ik gegroeid was tot een weinig macht
hief ik mijn stem liefelijk om te hooren.

Mijn hart werd ied're dag als nieuw-geboren,
ik zong en dacht „zoo vlieden jaren zacht"
maar wee, maar wee, eer ik had uitgedacht
ging veel van wat ik eens bezat verloren.

En toen begonnen mij twijfels te steken
of het goed was, zichzelf alleen te zien
te zingen en te leven van zichzelven . . .
het licht dat in mij brandde ging verbleeken:
ik kon het schoon der wereld niet meer zien
en trad als onder duistere gewelven.

In de volgende verzen van dit gedeelte van haren bundel beeldt zij haar gang verder, een interessant, maar vooral fijn-dichterlijk weergegeven, gebeuren. Zo werd dit boek haar een klok waarmede zij haar geluk van de daad over deze lage landen in forse galmen wilde uitstoten, over dat Holland dat zij zo lief had dat zij het hier in een prachtig vers bezong; en inderdaad klonk haar stem zeer luide en zeer ver, al werd zij te veel opgeëischt door mensen die in haar meer de kampioene voor dan de dichteres van een nieuwe levensleer zagen. De nieuwe Geboort (1902) is het eerste keerpunt in haar werk. De vrouw die reeds in haar eerste bundel over de kentering van haar machtige ziel gesproken had, verscheen hier als een geheel nieuw wezen, met uitgebreide opgestoken armen, roepend om meelij, en juichend om het nieuwgevonden geluk, staande als een voorpost midden in de woelige branding van het proletariaat, dat zij tegen zich voelde opkloppen, strelend en slaand, en over welks horizon zij niet meer heen zag. [3]) De dichteres werd strijdster, maar vergat niet — soms in dubbele smart —

[1]) De nieuwe Geboort door Henriette Roland Holst van der Schalk. Vijfde Druk, Rotterdam MCMXXXVIII, blz. 77.

[2]) id., blz. 61.

[3]) id., blz. 142.

dat zij ook vrouw was. En ook slechts als vrouw kon zij zo schoon die gevoelens weergeven van de jonge stervende arbeider die zich bewust ervan is slechts een van de dempers der kloof te zijn, en niet een van degenen die erover zullen gaan. Dit gedicht is sterk ontroerend. Met een prachtbegin, met een voortgezette cadans van regels die den lezer — beter hoorder — overweldigen door hun vaart, door hun kracht, door hun trefzekerheid. En dan de teleurstelling en de langzaam pijnlijk groeiende erkenning der onmogelijkheid. De dichteres streed, ja; maar zij leed ook alreeds voor dat zij zelfs het begin der catastrophe kon voorzien of vermoeden. Bovendien werd zij daarbij gepijnigd door haar bekend dualisme dat haar niet los liet, en voortdurend oude en nieuwe neigingen op elkander deed botsen, die slechts in droefheid ontlading konden vinden.

Doch het socialisme groeide en bloeide, zij werd hoopvol als de jonge arbeider in zijn eerste jeugd, en zij jubelde het in Opwaartsche Wegen (1907) uit.

Maar dit geluk mocht niet lang duren, en het stortte veel sneller in dan zij het had opgebouwd. Meer dan geslagen door dit onverwachte, dit vreselijke dat haar kiezend scheiden deed waar zij niets liever dan verenigd had was haar teveel. Zij trok zich terug in de eenzaamheid, en het te lang opgekropte overmeesterde de dichteres die de strijdster verliet, toen zij als vrouw haar eerste schreden in het woud zette dat voor haar èn verlossing èn ballingschap betekende, tot zij eindelijk in het land van de droom terug kwam waar zij ook vroeger verbleef. Zo werd De Vrouw in het Woud (1912) een pendant van De nieuwe Geboort. Deze bezong het geluk van de daad, gene van de droom. De laatste gaf rekenschap, de eerste verhaalde en sprak van een ongeboren toekomst, waarover zij in de laatste zeker was. De dichteres begreep dat de strijdster verkeerd gezien had, en besefte maar al te goed dat de vrouw eronder leed.

> Zooals een kind niet kiezen kan
> tusschen vader en moeder, als die liggen
> in tweespalt met elkaar, en scherpe wigge
> voelt dringen in zijn hart dat hij 't niet kan:
> hij heeft ze beide noodig om te leven,
> hij heeft aan beide heel zijn hart gegeven, —
> zooals dat hulpeloos-dobberend kind
> geen weg, geen daad, enkel maar tranen vindt. —
>
> Zoo was ze. Zij kon niet met vader gaan,
> de stralende Idee van 't socialisme:
> want het beduidde: tegen moeder staan.
> En kon niet gaan met moeder 't bloed van 't socialisme,
> het rijke, warm stroomende: de vloedscharen
> der arbeiders, die tegen vader waren.

Zij kon het niet, zij kon het niet;
dat was haar zwakheid, haar verdriet,
haar vrouweliefde kon het niet
die overwon haar koel verstand,
die was toch van haar ziel het diepste vaderland.

„Het diepste vaderland", [1]) in waarheid; want altijd was dit haar — soms gefluisterde — ondertoon, en nu zij het dan ook in deze bundel uitroept kan zij niet anders dan dit herhaaldelijk bekennen, ja benadrukken en betonen. De liefde en haar vrouw-zijn, betuigt zij herhaaldelijk, hebben haar doen vallen, en kan het dan verbazen dat beide de wrede scheuring in eigen pas groeiend kamp, en de snel en striemend als een zweep kwetsende toon van den heer dien zij zo goed gediend hadden, niet konden dragen? Zo werd dit boek dan ook voor velen, als voor mij, haar schoonste bundel, van een grootheid die Hart en Wereld, Mensch en Mensch met Het Wonder te verenigen weet, een bundel die daarnaast haar beste verzen als het machtige De Boom van groot Verdriet bevat; kortom een boek rijk en diep als een effen blauw meer waarin het woud zich spiegelt in roerloze overgave, doch waarover het ook heerst met een forse, soms benauwend stille, majesteit.

In feite was dit het tweede keerpunt van haar leven. De intussen communiste geworden socialistische, kon nu en dan nog wel eens menen dat haar idealen zegevierden, over welke te vroege triomf zij dan in verrukking en blijdschap zong; doch het gehele verloop van alles, en in het bijzonder de Russische teleurstelling die zij moest ondergaan, deden haar meer en méer van het terrein van de daad afzien. Andere problemen doemden voor haar op: tijd, dood en eeuwigheid; zij besefte Tusschen twee Werelden (1932) te staan en zag van daaruit nog verder en dieper, zonder nochtans zich zelf te verliezen. Steeds meer groeide zij als gerijpte en gewonde vrouw als het ware terug naar de figuur harer jeugd, en met Verworvenheden (1927) sloot zij dan ook de in zoveel strijd en smart vergane tussenperiode af. Moest zij niet uitroepen: [2])

Was noodig dan àl dit doorleven
van verrukking — vertwijfeling,
om de ziel te leere' in géén ding
àl te diep zich begeven, —
haar te leeren niet vast te kleve' aan
haar eigen bevrediging, —

---

[1]) De Vrouw in het Woud door Henriette Roland Holst van der Schalk. Derde herziene Druk. Rotterdam MCMXXIII, blz. 34.

[2]) Verworvenheden door Henriette Roland Holst van der Schalk. Derde Druk. Rotterdam MCMXXIX, blz. 18.

zich los te maken uit armen
die omklemme' eer zij wordt òpgezogen
geheel? Moest dit nieuwe vermogen
door 't versobren der pracht, ja 't verarmen,

gekocht worde'? Is dan de rust haar te weten
verankerd, géén vrees voor ontreddering
meer duchtend als toen z' eens een stuurloos ding
door de wilde golven omvergesmeten,

àfdreef, speelbal van tij en winden, — is
die rust al het geluk der laatre jaren?
Is zij na 't bittre zwerve' en de gevaren,
wat de wal voor den ouden zeeman is?

Intussen kon men voorzien dat dit niet haar laatste woord was.

Tusschen Tijd en Eeuwigheid (1934) bracht haar slotklank. Eechter toch sluit deze zeer mooie bundel niet geheel af. De indruk die men van de dichteres krijgt is die ener zoekende, die nadert tot en weggaat van een punt: God, Die haar schiep zoals zij was en geworden is, Die haar begeleidt op haar „Rondgang door het jaar", haar omvat in de eerste afdeling „Uit het innerlijk Rijk", en haar als het ware „Van tijd naar eeuwigheid" roept. In dit boek roept, smeekt en bidt deze vrouw, zij wil rust en weet dat zij ze niet verkrijgen kan; behalve haar eigen leed torst zij dat der menschheid, en haar hoop is klein en zwak. Zo klinkt alles in een diepe toon van bijna gelaten droefheid, en slechts in De Oogst uit „Rondgang door het jaar" klinkt een andere, bijna blijde klank. Doch dan „Van tijd naar eeuwigheid"! Hier menen wij te moeten zwijgen, en in dezen de lezer te herinneren aan een uitspraak van Anton van Duinkerken: [1]) „De bundel „Tusschen Tijd en Eeuwigheid" kreunt van zooveel smart, dat men het nauwelijks waagt, iets erover te zeggen, behalve het getuigenis van zijn ontroering, en toch kan men moeilijk verzwijgen, dat dit louterend menschenleed zoo goddelijk van herkomst moet zijn bij eene, die eerlijk was in de verloochening." En men luistere om zich daarvan opnieuw door de dichteres zelve te laten overtuigen: [2])

De klank van mijn ouden vleugel
wordt zwak en schril:
er is iets versleten
in hem, diep van binnen.

---

[1]) Anton van Duinkerken, Tusschen Tijd en Euwigheid. De Gemeenschap XX (1934), blz. 273 e.v.

[2]) Tusschen Tijd en Eeuwigheid. Verzen door Henriette Roland Holst van der Schalk. Rotterdam 1934, blz. 65.

Er valt niets te herstellen,
er valt niets te beginnen:
tegen een doodlijk euvel
kan men niets beginnen.

De arme zwakke klanken
zullen ijler stijgen,
(waar bleef de sterke, volle
klank van hun jeugd?)
tot ten leste komt
het verlossende zwijgen,
voor het kreunen der smart en
den jubel der vreugd.

* * *

Het zal niet nodig zijn onze qualificatie van haar ontwikkelingsgang te herhalen. Sprak zij eerst over wijsheid en liefde, richtte zij zich dan tot anderen, nu staat zij weer alleen doch vervuld van nog hogere zaken dan de genoemde. God brandt nu in haar centrum, zij zoekt niets en niemand anders, zij zingt niet meer, zij bidt met een eerlijkheid die haar grootheid evenaart, met een oprechtheid die haar diepte onderstreept, met een overgave die haar persoonlijkheid siert. Het kan zijn dat zij — zoals opgemerkt is [1]) — niet onze zuiverste dichteres is, maar zij is dan toch een onzer grootsten, door hem zelf die deze opmerking neerschreef genoemd te samen met Anna Bijns en Hadewych. Daarnaast staat deze vrouw, in deze tijd. En kan het dan verbazen dat iemand haar zo ziend, voor zich zelf overtuigd is dat haar de beloning niet onthouden zal worden?

1936.

---

[1]) Anton van Duinkerken, Henriëtte Roland Holst van der Schalk: Tusschen Tijd en Eeuwigheid. Dietsche Warande en Belfort XXXIV (1934), blz. 350 e.v. In het genoemde Gemeenschap-artikel stelde van Duinkerken de dichteres naast Anna Bijns en Hadewych.

FRANSCH

NEMIROVSKY (Irène) JÉZABEL. Roman. 15 fr. Albin Michel, Paris, 1936.

Deze vruchtbare schrijfster van Russische afkomst is op haar best, wanneer zij menschen met eèn domineerenden hartstocht beschrijft. „David Golder", haar eerste succesvolle roman, was de roman van den geldhartstocht. Haar latere boeken waren zwakker, tot zij in „Le vin de Solitude" en „Jézabel" weer de vroegere kracht terugvindt. „Jézabel" is wederom de roman van eèn hartstocht. Een schatrijke Zuid-Amerikaansche, die meestal in Frankrijk leeft, wil de bewonderde en aangebedene der mannen zijn en offert aan dezen hartstocht alles, tot het geluk van haar eigen kind toe. Ten slotte bedrijft zij onder obsessie van haar drift een moord en wordt veroordeeld. Heel het afgrijselijke gemoedsleven dezer vrouw wordt door Irène Némirovsky met onverbiddelijke helderziendheid ontleed. Het is ongetwijfeld een boek in den grooten stijl van Balzac. Deze schrijfster kent slechts een wereld zonder God, zonder licht of genade: de vlerken van Satan overschaduwen haar boeken en de huiver van het kwaad huist overal. Zij drukt de menschennatuur neer, haar helden schijnen onverlosbaar, ontoegankelijk voor het licht. Daarom eischen haar werken streng voorbehoud.

AMIGUET (Philippe) RACE DE CALVIN. Albin Michel, Paris, 1936.

Philippe Amiguet maakte zijn debuut met een roman Le Pasteur Martin, die aanstonds veel talent verried. Race de Calvin komt dien indruk versterken en dient zich aan als een sober, moedig, scherpzinnig en suggestief werk. In reeds meerdere Fransche romans maakten wij kennis met een zekere categorie van menschen, die de wereld gemeenlijk met „weldenkend" betitelt. Menschen, die hun aanzien ontleenen aan hun gehechtheid aan uiterlijke vormen en voor wie goedheid of een uiterlijk masker van voorkomendheid, deugd en rechtvaardigheid identiek werden aan wereldlijk fatsoen. Wat deze roman aan nieuwheid biedt, is, dat het gebeuren zich afspeelt in Calvinistische kringen, tot welke kringen de schrijver zelf behoort.

Dit boek, dat in een eenigszins grauwen stijl is neergeschreven, moge hier en daar een zekere monotonie verraden, het grijpt den lezer door de waarlijk Calvinistische atmosfeer, die het ademt en door het karakter van onontkoombare overtuigingskracht, dat uitgaat van de woorden van dezen schrijver, die er bij voort-

during blijk van geeft de wezens en het milieu, waarvan hij spreekt, door en door te kennen.

Philippe Amiguet oordeelt op strenge wijze over de voorname Calvinistische wereld, die zich met al haar eigendunkelijkheid en trots een schutse zoekt tusschen de muren der propere, uiterlijk onberoerde Zwitsersche stadjes.

Binnen de wanden der huizen echter woelen de lakenswaardigste hartstochten. Het zijn „noeuds de vipères", waarin jaloezie, wrok, gierigheid en haat dooreenkrioelen en ongeneeslijk kwaad stichten.

Daar is vooral het veelkoppig monster der hoovaardij: de hoovaardij der kaste, de hoovaardij van het geldbezit, de farizeesche hoovaardij van het goede geweten.

En het drama, dat de schrijver koos, dient vooral als voorwendsel om die ondeugden aan de kaak te stellen. Wee dengene, die zich tracht te ontworstelen aan den knellenden band van een dergelijke levensopvatting: de coalitie staat klaar om tegen hem of haar samen te spannen en onherroepelijk zal het slachtoffer vallen, dat echter om zijn val een karakter van waarachtige grootheid krijgt. Wanneer wij na een uitzinnig pogen één der helden, door de smart vermorzeld, zich aan den wil Gods, die zich voor hem in den tegenstand zijner onoprechte geloofsgenooten manifesteert, zien onderwerpen, biedt die gelaten onwerping een aspect van grootsche heldhaftigheid. Méér nog, zij wordt tot iets on-menschelijks, zooals de godsdienst waaraan zij ontsproot on-menschelijk is, want de held opteert hier tègen het leven, wèigert waarachtig te leven.

Dit boek zonder teederheid en zonder medelijden verdient om al deze redenen niettemin ten zeerste gelezen te worden door den volwassen Katholieken lezer, die er met groote belangstelling kennis van zal nemen.

Dr. B.

MAURIAC (François) LE MAL. Grasset, Paris, 1935.

Waarom Mauriac bijna tien jaren wachtte, alvorens dezen roman te publiceeren valt niet moeilijk te raden. Het kan niet anders zijn dan, omdat de schrijver in dit boek te veel van zich zou geopenbaard hebben en de weergave der eigen gevoelens ook te direct zou geweest zijn. Nu Mauriac zich definitief aan de niet-christelijke invloeden ontworsteld heeft, werd het gepubliceerde werk meer tot een objectief document, tegen de publicatie waarvan de bescheidenheid van den schrijver zich niet meer verzetten kon. Er is een principieele veroordeeling van alles, wat „des vleesches" is, die het katholicisme nooit heeft aanvaard, die het integendeel veroordeelde in calvinisme, zoowel als jansenisme, en zooals ook reeds eerder bij de Albigenzen. Het katholicisme weet, dat de zwakheid van het vleesch

ontzettend groot is is en dat het gewicht der zonde den mensch zwaar drukt. Maar het weet ook, dat de oneindige teederheid en de bovenmenschelijke liefde van den Zoon Gods in staat zijn die menschelijke ellende met God te verzoenen. En die overtuiging nu bestond niet in de vroegere romans van dezen auteur.

In dit boek vertoonen zich de Mauriac-thema's in hun volle naaktheid. En wij zien, hoe de crisis der adolescentie haar verwoestenden invloed op den held, Fabien, ten volle doet gelden. De beschrijving van de geestes- en zielsverandering van Fabien, na een periode van geestelijke rust en zuiverheid, vormt het onderwerp van Le Mal.

Fabien Dézaymeries is door zijn moeder in een verschrikkelijk strengen en bekrompen godsdienst opgevoed. Nergens heeft Mauriac een zeker provinciaal en burgerlijk jansenisme met méér scherpte beschreven. Het hier weergegeven jansenisme put nieuwe levenssappen uit den zwoelen geur der dennen en uit de tastbaar benauwende atmosfeer der sombere patriciërswoningen, waarin de buitenlucht slechts aarzelend binnendringt. In die benauwende omgeving, waarin het opbloeiende leven van Fabien nauw vermag te ademen, heeft deze jonge man nimmer de minste neiging tot weerstand vertoond en de moeder wenscht zich geluk met de gedweeë volgzaamheid van haar zoon. Maar zij beseft niet het drama, dat zich aan haar kind voltrok. Het bestaat hierin, dat Fabien, in spijt van het behoud van zijn geloof en zijn godsdienstige praktijken, alle liefdegevoel in zich gedood ziet. Wanneer de moeder zich daarvan bewust wordt, zet zij hem tot reizen aan, maar de Franciscaansche edelmoedigheid en blijdschap, die hij op zijn Italiaansche reis ontmoet, boezemen hem slechts afkeer in, àl te strijdig als zij zijn met den godsdienst, dien hij tot dan toe beleed. Rome vermijdt hij. Daarentegen blijft hij in Venetië verwijlen en wacht er het „avontuur".

De bladzijden, waarin deze ziel in stille overgave aan de zwangere invloeden, die haar omringen, en aan de wellustneigingen, die zij heimelijk voedt, in den grond reeds in het kwaad heeft toegestemd, zijn van een waarlijk dramatische spanning. En wanneer de booze geest een vriendin van zijn moeder, Fanny, aan wanhoop overgegeven, op zijn weg plaatst, is hij een gemakkelijke prooi voor het kwaad. De geur der verleiding vervangt den adem der capiteuze dennen.

Vergeefs tracht de zuiverheid dan nog ingang te vinden in dit hart en ware het niet, dat God het zijn onwaardigheid had doen kennen, het zou nimmer van zijn dwaalwegen weergekeerd zijn. Maar aan den drempel van den dood vindt hij nu zijn Schepper weer en mèt zijn Schepper zijn moeder en zijn Landes.

Het is een boek van prangende droefheid, van een benauwende kilheid en levensbitterheid, dat de vrienden van Mauriac in staat stelt den weg te meten, dien de schrijver sinds dit werk

wist af te leggen. Genade en natuur zijn hier nog al te zeer gescheiden, terwijl zij elkaar in Mauriac's laatste werk Les Anges Noirs op aangrijpende wijze hebben gevonden. Volwassenen.

Dr. B.

DUITSCH

HOSTER (Hermann) PFARRER JOHANNES BENTLER. (174) Paul List, Leipzig, 1936.

Deze „Geschichte einer Adoption", zooals de ondertitel luidt, moet de Duitsche rasse-theorie romantisch illustreeren. Het echtpaar Bentler, dominee met vrouw, adopteeren een kind, maar vergeten voldoende informaties omtrent bloed en afstamming van het kind in te winnen. Naderhand blijkt het kind van onzuiveren bloede te zijn en alle paedagogie blijft vruchteloos. Het meisje wordt een ontaarde en onverbeterlijke dochter. Misschien zal het hedendaagsche Duitsche publiek smullen van dit overigens goed geschreven verhaal, maar buitenlandsche lezers worden voortdurend gehinderd door den herhaaldelijk beklemtoonden opzet van het boek. Deze Paula is van minderwaardig bloed, dus kan er nooit iets goeds uit groeien. De vrome Pfarrer Bentler prijst het zelfs, wanneer een oorlogsinvalide, die het vaderland verder slechts tot last strekt, zelfmoord pleegt. De litteratuur is met zulke boeken niet gebaat. Het is te zeer propaganda-litteratuur.

MAASS (Joachim) DIE UNWIEDERBRINGLICHE ZEIT. 5,50 M. Fischer Verlag, Berlin, 1935.

Men vraagt zich bij de eerste lezing af, hoe 't mogelijk is, dat dezelfde schrijver een boek als „Der Widersacher" kan schrijven en dit. „Der Widersacher" (1932) getourmenteerd, vol onklare ideëen en opinies, „Die unwiederbringliche Zeit" sereen en eenvoudig. En toch ziet men beter toe, dan ontdekt men toch weer den schrijver van „Der Widersacher" ook in dit boek. Het is dezelfde knappe stijl, datzelfde gemak om met een paar streken zo kalmpjes weg een persoon te schilderen, dat lichte spel met een beeld of een vergelijking, waarmee een situatie ineens levend is. Ja, dat is dezelfde, zo deed hij 't vroeger ook. En wat ook niet zo direct opvalt, is dit. In z'n vorige roman was het albeheersende in z'n typen het instinctieve, een dwang, die de mensen doet handelen als in een hypnose. Dat viel daar erg op. Het is er nu nog, maar veel natuurlijker en milder in 't kleine leventje van twee jonge kinderen, aan wie 't grote leven der volwassenen als in een schemering voorbijgaat; minder absoluut ook in de volwassenen, waar men een soort verzet ziet tegen die dwang. Het dienstmeisje gaat weliswaar onder die dwang de dood in, maar de moeder der kinderen, ook gekweld door een nooit over-

wonnen jeugdliefde houdt stand, terwijl haar geliefde de dood zoekt. Meer nog dan dat: het harde, brutale is verdwenen en heeft plaats gemaakt voor mannelijkheid die soms teer kan zijn en vraagloos gelukkig.

Dit boek betekent ongetwijfeld een groei, Maass is rijper geworden . . . en wijzer. Wat de inhoud betreft, nog kort het volgende: Het is een milieu-roman, wij beleven het lot van een Hamburgsche koopmansfamilie voor den groten oorlog, zoals de twee kinderen dat lot en dat leven zien. De verschillende tragische gebeurtenissen komen slechts zover ter sprake als de kinderen ze kunnen ervaren: de familie gaat achteruit, vader speculeert te veel, moeder heeft nog een oude jeugdliefde, de bedienden hebben ook hun moeilijkheden. Enfin, zo het gewone, wat in romans voorkomt. Dat is trouwens ook niet het bijzondere van den roman. De kwestie is, hoe het verteld wordt. Geen boek voor jongere personen.

MOLZAHN (Ilse) DER SCHWARZE STORCH. 3,80 M. en 4,50 M. Rowohlt, Berlin, 1936.

Merkwaardig is, dat de stof van deze roman bijna dezelfde is als die van Maass in „Die unwiederbringliche Zeit". Alleen met dit verschil, dat hier de plaats der handeling niet een stad, maar een dorp is en het bezit, waar het omgaat, een landgoed. Ook hier benut de schrijfster de kunstgreep om heel het gebeuren te zien vanuit twee kinderogen. En men moet zeggen, dat het Ilse Molzahn in nog veel volmaaktere vorm gelukt is om alles, wat er geschiedt, voortdurend door te blijven bekijken van uit het standpunt en de gezichtskring van een klein meisje. Wij horen ook niets meer van de dingen, dan wat dat wezentje ervan te weten kan komen. Zo half duister beseft het, dat het gaat om de redding van hun landgoed; heel erg onduidelijk voelt het iets aan van de eigenaardige verhouding van haar ouders tot de deftige grootouders van de stad met het eeuwige aanhangsel, de Tante; iets ook vangt het op van de zonde van Helene, haar dienstmeisje: het ware kan zij niet achterhalen . . . en wij dus ook niet. Het is buitengewoon aardig te zien, hoe al die dingen, verschrikkelijke en prettige door dit kleine hoofdje spoken, de angst en de vreugde, de phantasie en het ontroerende kindergeloof dat leventje beheersen en vullen, dat geheime huiveren voor dat vreemde der grote mensen, die telkens anders zijn als men verwacht, onbestemde dingen, gevaarlijke wezens, waarmee je veel voorzichtiger moet zijn dan met de dieren. Ja zelfs een vader kan betoverd worden en ineens een vreemde man zijn, als hij „ziek" is. En dan, hoe wonderbaar is haar liefde voor Oom Mak, die al grijzende haren heeft . . . en aan wien zij op eigen gelegenheid haar liefde verklaart. Een charmant boek, maar niet voor kinderen!

DER NACHLASS VON JOACHIM RINGELNATZ 4 M. en 5 M. Rowohlt Verlag, Berlin, 1935.

Alles wat men nog van den dichter bijeen heeft kunnen garen, heeft men nu uitgegeven. Ringelmatz was een gevoelig mens, maar zeer onevenwichtig en misschien wel diep-ongelukkig. Het is vanzelfsprekend, dat hij zich ook hier zó openbaart. Het zijn enkele gedichten, spreuken en een dagboek in z'n laatste ziekte-periode en tenslotte een fragment van een roman. Een karakteristiek:

> Kopf an Kopf
> Um volle Flaschen
> Und Tanzmusîk zum Vergessen.

GODIN (Marie Amelie von) DIE OERTLBÄUERIN. Roman. Verlag Jos. Kösel u. Fr. Pustet, München, 1936.

Als een echte bloem tusschen vele valsche bloeit dit boek voor ons op tusschen al de boeken, die dagelijks het levenslicht aanschouwen. Uiterlijk gebeurt er niets wereldschokkends, behalve de wereldoorlog, die er in voorbij trekt. Het verhaalt op onsentimenteele maar aandoenlijke wijze het leven van een man en een vrouw, die den dag beginnen en eindigen met hard werken op een godgezegend stukje aarde in Nederbeieren. Met gespannen aandacht beleven we het wel en wee van kleine boeren, omdat het staat uitgebeeld door een werkelijke kunstenares. Hier en daar verhoogt het Nederbeiersche dialect de poëzie van dit onvervalschte proza. Het is volkomen waar wat Gertrud von le Fort over het boek schrijft: „Terwijl de bezitters van de hoeve met onbuigzame dapperheid vechten om den grond, vecht eigenlijk deze grond zelf, de „heimatliche" aarde, die als het ware in hen persoon, noodlot en wil geworden is. Grond en aarde echter in hun vruchtbaarheid en onoverwinnelijkheid vinden in dit boek hun sterkste symbool in zijn en wezen der vrouw." Mogen velen hun vreugde beleven aan dit geschenk aan den medemensch.

ENGELSCH

HORGAN (Paul) MAIN LINE WEST. (305) 7/6. Constable & Co Ltd. London.

Zelfs een nauwelijks middelmatig Amerikaansch auteur is nog in staat een roman te schrijven, die in zekere mate belangstelling wekt door levendigheid, door dynamische kwaliteiten. Ondanks een standaardisatie-aan-de-oppervlakte bevat het Amerikaansche leven vele en velerlei stroomingen en toont het zich toch in talrijke verschillende facetten. Tot in een nabij verleden was het nog in volle ontwikkeling, met alle elkaar volgende verscheidenheden, die het groeien eigen zijn. Daarbij is het land uitgestrekt; bodem- en klimaatverschillen hebben onderling af-

wijkende levensgemeenschappen veroorzaakt. Wat een veelheid van materiaal voor een auteur om een keuze uit te doen, en het verre van spaarzaam te bewerken. Middelmatigheid is dan waarlijk voldoende een roman te scheppen, gekenmerkt door een vitaliteit, welke een Hollandsche roman b.v., product van dezelfde middelmatigheid, niet zou kunnen bezitten. Maar het onbevredigende van deze romans-der-middelmatigheid, — die natuurlijk, als overal elders, een groot deel der Amerikaansche litteratuur uitmaken — is, dat zij het type gecrëeerd hebben. Zij brengen niet tot uiting die uiterst fijne gevoels- en geestesverschillen, waardoor in laatste instantie, de individualiteit bepaald wordt. En deze, als wordend en uiteindelijk resultaat van een levensgroei, interesseert tenslotte toch het meest.

PAUL HORGAN

Hier ligt de grens, waar het talent zijn wondere werking begint. Dat heeft de romans gewrocht waarin het algemeen-vitale, het dynamische, het universeele van het type samengaat met het tot uitdrukking gebrachte, zeer gevoelige onderscheid van menschelijke individualiteiten. Door deze eigenschappen wordt het beste deel der Amerikaansche litteratuur gekenmerkt.

Tot de schrijvers dier litteratuur schijnt ook Paul Horgan te gaan behooren, blijkens zijn „Main Line West".

Het is de geschiedenis van den handelsreiziger Daniël Milford, en meer nog die van zijn vrouw Irma en hun zoon Danny. Blijkens een aanduiding van den schrijver in de inleiding zal Danny de hoofdfiguur zijn in een nog te verschijnen vervolgroman. „Main Line West" kan echter als een zelfstandig werk worden gelezen.

Horgan heeft het Westen der Vereenigde Staten uitgebeeld als een „country of beginnings" — de roman vangt aan in het begin dezer eeuw; — suggestief doet het algemeen-onrustige aan dat een land in worden kenmerkt, waarvan de bewoner altijd weer zoekt wat achter den horizon ligt. Het symbool is de groote spoorweg, de „main line", die het land dwars doorsnijdt en die gericht is op den steeds wijkenden gezichtseinder. Het algemeene gaat over in het bijzondere in de figuren van Daniel Milford, zijn vrouw en de kleine Danny. Nadat Milford zijn vrouw verlaten heeft, vestigt zij zich in een kleine Califor-

nische stad, totdat zij „gets religion", en als evangeliste met haar kind het land doortrekt. De ontwikkeling van hun persoonlijkheden is door Horgan overtuigend en levensecht tot uiting gebracht, vooral die van Danny, de opgroeiende Amerikaan, die „rootless" is. Interessant is het verhaal van hun lotgevallen onder steeds wisselende menschen, zonderling zijn de business-motieven, waarmee het preeken van de evangeliste gepaard gaat, en tragisch de climax, wanneer Irma, in angst-psychose, vrede gaat prediken aan een opgewonden volk dat oorlog voert.

Horgan schrijft een beheerscht proza, zonder effectbelag, zooals dat vereischt wordt voor het tot leven brengen van simpele, elementaire karakters; daarmee bereikt hij, als onopzettelijk, zijn doel.

De roman is geschikt voor eenigszins ervaren volwassenen.

LAWRENCE (C. E.) THE OLD LADY. (315) 7/6. John Murray, London.

Het is de warm-menschelijke toon in „The Old Lady", en de vergoelijkende sympathie, waarmee Lawrence zijn figuren — op één na — gezien heeft, die den nieuwsten roman van dezen schrijver tot zoo aangename lectuur maken. Hij is geen eenzijdig georiënteerd realist, die de meer duistere aspecten van het leven zoekt, zijn hoofdfiguren zijn niet eenzijdig bezien. Daardoor heeft hij de oude Miss Penistone, de tyrannieke, door het leven verwende, oude dame, zoodanig geschetst, dat de lezer er toe gebracht wordt haar toch niet als geheel onsympathiek te beschoumen, ondanks het grove egoisme van het oude dametje. Het zegt zeker iets van het talent van Lawrence dat juist door deze wijze van handeling, zij een volkomen aanvaardbare figuur is geworden. Met hetzelfde menschelijk begrijpen is ook de huishoudster Kate Marsh — de eigenlijke hoofdpersoon — gecrëeerd. Verloop en intrigue van den roman zijn eenvoudig: het gedoe van alledagslevens, zooals er ontelbare zijn, zij het dan dat zich hier ook een minder voorkomend tragisch geval voordoet. Merkwaardig is het dat de auteur daar op zijn zwakst is: verschillende omstandigheden, die de gevolgen van het dramatisch gebeuren weer ten goede moeten keeren, loopen wat al te toevallig op de juiste momenten samen.

Maar de groote verdienste van dezen goeden roman van het tweede plan blijft toch, dat een aantal betrekkelijk eenvoudige levens niet overernstig verteld zijn; dat zij zoo verteld zijn, dat de lezer — vooral bij Miss Penistone en Kate Marsh — het verband aanvoelt tusschen uiterlijke reacties en innerlijke motieven, en dat zij hem daardoor interesseeren, ook al wordt hier nu eens niet de nadruk gelegd op het sexueele. Dat is tegenwoordig te zeldzaam om het niet eens uitdrukkelijk te vermelden.

WEST (Rebecca) THE HARSH VOICE (254) R. M. 2. The Albatross Library, Hamburg.

HUXLEY (Aldous) BEYOND THE MEXIQUE BAY. (247) R. M. 2. The Albatross Library, Hamburg.

CATHER (Willa) LUCY GAYHEART. (186) R. M. 2.. Tauchnitz Edition, Hamburg.

„The harsh voice we hear when money talks or hate", is het motief der vier novellen van Rebecca West, geschreven in den uiterst verzorgden stijl, welke deze schrijfster eigen is. Aan haar werk is te bespeuren dat zij een bewonderaarster en volgelinge van Henry James is. Haar belangstelling concentreert zich, evenals bij James, op het leven der hoogere standen, — ook in de novellen van dezen bundel. Ook zij heeft oog voor het met zorg gekozen detail; de verfijnde wereld van beschaving en conventie schildert zij in de fijnste stemmingsnuancen. Zij teekent den modernen mensch in een sfeer van werkelijkheid en zooals hij zich naar buiten voordoet; dat hij zoo overtuigend leeft is te opmerkelijker, wijl zij in zijn diepere wezen niet doordringt. Geheel naar de techniek van James is de tweede novelle „There is no conversation", nl. die van „the realizing of the point of view". De lezer leert den hoofdpersoon, een Parijzenaar uit de hoogere kringen, en zijn handelingen kennen, door zijn eigen verklaringen, en door de interpretatie, die een ander er van geeft. Door deze belichting vanuit meer dan één punt ontstaat volledigheid en een sterke suggestie van realiteit.
Ondanks den invloed van Henry James heeft Rebecca West haar artistieke zelfstandigheid weten te handhaven; „The Harsh Voice" is rijp, oorspronkelijk werk. Daar het echter buiten den invloed der christelijke moraal is gehouden, kunnen alleen lezers met deugdelijk onderscheidingsvermogen er kennis van nemen.

In „Beyond the Mexique Bay" heeft Aldous Huxley de notities verwerkt, verzameld gedurende een reis door centraal Amerika. Zij vormen samen een levendig en kleurig verhaal van een tocht door een oud kultuurland, waarin zoowel aandacht wordt gewijd aan het heden als aan het vaag historisch verleden. Natuurlijk kan Huxley het niet laten er ook zijn, nogal oppervlakkige, on-christelijke beschouwingen bij ten beste te geven. Om deze reden voorbehoud.

Elk boek van Willa Cather is er een van distinctie, — van eenvoudig, zuiver proza, — met fijngevoelde karakterbeelding, bereikt met simpele middelen, — en voortreffelijke milieuteekening. Haar algemeen erkend talent weet eenvoudige menschen beminnelijk en belangrijk te maken. Haar kunst is die van de artiste met menschenliefde. Deze eigenschappen komen ook tot uitdrukking in „Lucy Gayheart", het levensverhaal van een

meisje dat haar dorp verlaat om muziek te studeeren in Chicago, waar zich dan een tragedie ontwikkelt.

Een roman voor volwassenen.

ROTHERY (Agnes) FINLAND, THE NEW NATION. (257) 12/6. Faber and Faber Ltd. London.

Van een der merkwaardigste nieuwe staten van Europa, in het westen nog weinig bekend, heeft Agnes Rothery een boek geschreven, dat „all round" is. Het is het ideaal voorbeeld van een reisverhaal. Aan historie en topographie van Finland is een ruime plaats ingeruimd; de taalkwestie wordt besproken; de bespreking van het nationalisme in zijn verschillende aspecten laat uitkomen welk een belangwekkend proces zich afspeelt in een volk, dat nog bezig is aan den opbouw van een staat. Het enthousiasme van de schrijfster heeft haar eenigszins critiekloos gemaakt; toch is het een belangrijk werk gebleven voor hen die de schoonheid van Finland wenschen te leeren kennen, of belang stellen in zijn sociologie, zijn cultureele en kunstzinnige strevingen. Het is versierd met goede foto's

---

BOEKEN SCHOUW

TÓTH (Mgr. Dr. Tihamér) HET CHRISTELIJK HUWELIJK. (223) *f* 2,20 en *f* 2,90. Uitg. „Foreholte", Voorhout.

Het geheim van Tóth's succes èn in zijn preeken èn in zijn boeken is de actualiteit van zijn onderwerpen en de klare, directe trant, waarin hij deze onderwerpen weet te kleeden. Hoe moet deze prediker boeien met zijn gesproken woord, als reeds de neerslag daarvan in het gedrukte woord zoo onderhoudend is! Het Christelijk huwelijk lijdt geweld ook helaas bij vele Katholieken. 't Is broodnoodig dat zij zich doen voorlichten over het wezen van het huwelijkssacrament, over de verheven plichten, die eruit voortvloeien en over de middelen, die het leven verheffen tot iets schoons en edels. De waarheid zal hen zoo bevrijden uit den ban, waarin zoovelen door het valsche licht der dwaling gevangen schijnen. Dit boek kan hen daarbij uitstekend helpen.

SCHOONHEID VAN ONS LAND (De) Deel I VAN TEXEL TOT WALCHEREN (80) per deel *f* 3,90. Met medewerking van A. Viruly, Jan P. Strijbos en D. L. Daalder. Contact, Amsterdam.

De schoonheid van de kuststrook van Nederland heeft de vervaardigers van deze prachtige uitgave aangelokt om dit boek samen te stellen en wij weten niet wat meer te waardeeren, de rake artikelen of de zeldzaam mooie foto's, die ons al de heerlijkheid van dit hier en daar nog te weinig bekende stuk van Nederland ontvouwen. Werkelijk een buitengewoon mooi boek.

Bernanos zijn laatste grootsche Schepping:

Journal d'un Curé de Campagne

door DR. B. M. BOEREBACH.

Grootmoedig heeft men Bernanos genoemd. Niets van wat hij doet, is zonder grootheid. Omdat hij waàr is; omdat hij waar ziè̀t en waar voèlt, omdat hij waar doèt. De echtheid van zijn grootheid wordt door zijn natuur gewaarborgd. „God is vóór alles Liefde. Hij is de absolute liefde." Dàt is Bernanos' waarheid. Vanaf zijn brief aan Lefèvre in de Nouvelles Littéraires, bij de verschijning van Sous le Soleil de Satan, tot in onze dagen legt hij de leugen bloot aan de wortel van iedere zonde. De leugen en de schijnheiligheid.

Wie Bernanos in de afgeloopen jaren miskenden, noemden hem een verward schrijver: zijn verwardheid lag in een ontstellenden rijkdom aan gedachten. Zij noemden hem een moeizaam schrijver en zagen niet, hoe die moeizaamheid een noodzakelijk gevolg was van de overdaad aan belangwekkende bijzonderheden, die in dit werk haar plaats vonden. Velen wezen den schrijver af, omdat hij eischte, dat wie hem las, hem hoorde. Men voelde het bij ieder zijner scheppingen: het waren stukken van een wereld, aan eigen hart èn geest ontrukt. Een wereld, méér ontsproten aan de overweging dan aan den droom van dezen grooten schrijver. Bij herhaling, ontwelde op de meest verscheiden, ja onmogelijke plaatsen, treincoupé of herbergtafel, aan deze ziel een roman, zooals men nimmer las, die op geen enkelen anderen gelijkt, maar die meer dan iedere andere van een intense, wonderbaarlijke waarheid blijkt te zijn.

Bernanos' eersteling Sous le Soleil de Satan reeds was als een bliksemflits, die plots fel het leven van vele jongeren doorlichtte. En langen tijd hadden de jongere studenten slechts Bernanos' naam op de lippen. Het was, omdat op een oogenblik, waarop zich de eerste groote levensvragen aan die geesten opdrongen, dit bijzonder boek mèt de nieuwe problemen, die het stelde, antwoorden bracht, die de levenssiddering nog vergrootten. Zij begrepen, dat het hier een man gold, die den oorlog beleefd had, en daarvan een belangwekkende ervaring had meegebracht van de menschenzielen, waarin hij was afgedaald om er licht en duisternis in te onderkennen. Wàt dezen zoeker nu juist fascineerend had geboeid, was niet aanstonds scherp te definieeren. Maar reeds uit dien eersten roman werd het den scherpzinnigen lezer toch duidelijk, dat de schrijver met

een element uit het leven in aanraking was gekomen, dat heel zijn verdere werk zou kenmerken.

Wij weten nu, dat Bernanos in de diepst-verborgen gangen van het menschelijk hart de angstwekkende tragedie van goed en kwaad had aanschouwd; den strijd, die den mensch uiteindelijk het verblindende geluk van het eeuwig licht of de schrikbarende foltering der hellesmarten baart. Het betrof hier niet meer een uiteenzetting van het probleem van het kwaad, zooals wij in voorgaande min of meer tendentieuze katholieke romans ontmoet hadden; het ging hier om de schildering van de verwoestende werking van het kwaad in ons. De schildering van den vernietigenden greep van de zonde om onze zielen, van de velerlei verleidingen rondom het hart van den mensch. De zonde was hier geen ziekte meer; in den mensch binnengegleden in een onbewaakt oogenblik; zij werd tot een wezen, tegelijk in en buiten den mensch, even werkelijk als wij-zelven. En deze engel van den dood streed zijn verwoestenden strijd tegen de genade, die ingang trachtte te vinden tot het menschenhart.

En dikwijls behaalde de genade, gesteund door den goeden wil in den mensch, de overwinning in den strijd. Wij zagen het kwaad na den strijd, overwonnen; den dood verbrijzeld door het leven, door het licht der heiligheid. Door welke duisternissen en verschrikkingen echter moest de schrijver ons veelal niet leiden om ons de uiteindelijke vreugde te doen bereiken!

En deze nacht, duizendmaal lichter en prangender en benauwender dan de grauwe misten van een Julien Green, vormt het merkteeken van heel Bernanos' oeuvre. De misten van een Green toch, kan men betasten en ook ontwijken in zekeren zin, maar de gruwzame duisternis van Bernanos is in ons, ongrijpbaar en onstoffelijk: onoverwinnelijk, ware er niet de hulp van de liefde en andere genadegaven Gods teneinde den horizon dezer donkere zielen te verlichten.

En naarmate wij in Bernanos' werk voortschrijden, ontmoet ons oog meer en meer die lichtende liefde Gods. En dat licht kan stralen voor ieder lezer, christen of niet-christen, die, onbevangen, aan 's schrijvers hand, de gangen van het menschelijk leven intreedt.

De moderne Katholieke romanschrijver, of het Bernanos, of Mauriac, Daniël-Rops of Claudel betreft, tracht niet, kost wat kost, te stichten. Hij tracht zelfs niet direct te overtuigen. Hij beschrijft zijn geloof en de werking van zijn geloof in zijn helden. En hij wacht, onbevangen, het oordeel van zijn hoorders. Hij belijdt zijn christendom vrij en frank en verbergt zijn kinderlijke liefde voor zijn geloof niet, maar hij vermijdt zijn tegenstanders op slinksche wijze te beïnvloeden.

Bernanos schreef kort geleden zoo aangrijpend aan den

hoofdredacteur van het atheïstisch weekblad Marianne: „Démocrate ni républicain, homme de gauche non plus qu'homme de droite, que voulez-vous que je sios? Je suis chrétien. Si je ne l'étais de naissance (comme après tout l'immense majorité des Français) je le deviendrais tout de suite, aujourd'hui même. Pourquoi? mon Dieu! pour cette raison à la portée du plus humble que le monde moderne a le feu dans ses soutes et qu'il va probablement sauter. Nul n'est sûr, après l'accident, s'il se retrouve encore en vie, d'avoir encore un état civil, une famille, ni même une patrie. J'aurai toujours un nom: celui de chrétien. Car, la fumée de l'explosion dissipée, soyez certains que nous pourrons ramasser une à une les vérités dans les cendres, et que le compte y sera. De quoi recommencer un monde."

* * *

De hedendaagsche Katholieke romanschrijver vat geen individueel tegenstander aan. Veeleer door medelijden bewogen voor zijn ontwrichte en dwalende broeders, werpt hij zich met de kracht van geheel zijn persoonlijkheid, met het licht van zijn intuïtief talent en het geweld van zijn geniale gaven in den modernen titanen-strijd van de menschheid tegen het kwaad. Hij weet, dat God meer dan ooit met Zijn dienaren is en ontleent aan dat bewustzijn een ongekende kracht. Le Journal d'un Curé de Campagne van Bernanos is een roman, zegt Pater M. J. Congar in la Vie intellectuelle, die slechts met hulp van den H. Geest vermocht geschreven te worden. Ook de laatste roman van François Mauriac: Les Anges Noirs, overtreft alle voorgaande in suggestiviteit en diepte.

Onversaagd leveren zij strijd aan de menschelijke begeerten: begeerlijkheid des vleesches, wreedheid, gierigheid, leugen en aan het maatschappelijke decor, dat tot schutse werd aan deze ondeugden: even onversaagd stellen zij het kapitaal verantwoordelijk voor de wereldontreddering. Onverbiddelijk is hun aanklacht tegen wat de wereld „weldenkenden" noemt: de lauwe geloovigen, de schijnheiligen, de gepleisterde graven.

De waarheid wordt opnieuw zichtbaar onder den slag van hun houweelen en terwijl zij den leugenachtigen mensch berooven van zijn illusoiren dekmantel, toonen zij hem ons in de verstrikking van zijn tegenstrijdigheden, dwingen zij hem tot een keus òf voor het kwaad òf voor het goed.

En terwijl zij zulks doen, vervullen zij hun taak van katholieken evenzeer als die van romancier. En zonder zich aan een zedenles over te geven, toonen zij hun lezers de noodzaak van een bekeering, als de eenig mogelijke redding uit de dubbelzinnigheid van hun bestaan.

Edelmoedig, sterk, tot geestdrift zoowel als tot afkeer in staat, hebben sommigen zich alle moeite gegeven om hun partij de diensten van een Bernanos te schenken. Maar naarmate de schrijver zijn werk uitbreedde en verdiepte, bemerkten zij, dat zijn talent van geenerlei nut zou zijn voor persoonlijke ideologieën en hun partij-strevingen. Bernanos zelf stelde er zich intusschen niet mee tevreden zichzelve te blijven, hij beijverde zich meer en meer zichzelf te worden. Omdat hij weigerde te zwijgen en daarmee bepaalde gevoeligheden niet vermocht te ontzien, werd hij langzamerhand de eenzame, wien de onafhankelijkheid was teruggegeven, de schoone onafhankelijkheid der kinderen Gods. In deze omstandigheden deed Bernanos zijn nieuwsten roman het licht zien en dit nieuwe werk toont ons den schrijver veel eenvoudiger, veel minder romantiek, veel verder verwijderd van den weg van het uitzonderlijke, veel dichter bij den christen van goeden wil. En daardoor is deze roman ons dierbaarder dan zijn voorgaande werken, te méér, omdat hij ons meer dan eens ongemerkt in een sfeer van gebedsstemming brengt.

George Bernanos zelf zegt van zijn Journal: „Het valt mij zeer zwaar van het boek te spreken, omdat ik er van houd. Ik houd er van, alsof het niet van mij was. Ik heb mijn andere romans niet liefgehad. Le soleil de Satan is als een vuurwerk op een onweersavond, te midden van stormwind en stormbuien afgestoken. La Joie is slechts een eerste lispelen en het verwachte Magnificat barst nergens los. L'Imposture is als een gelaat van steen (maar dat waarachtige tranen schreit)."

En zoo werd het boek „Le Journal d'un Curé de campagne" tot een beteekenisvol gebeuren voor den schrijver zoowel als voor den lezer.

Het onderwerp van deze grootsche schepping laat zich niet samenvatten. Zich er toe bepalen een schets te geven van de verwikkeling, die aan het boek ten grondslag ligt, zou gelijk staan met er verraad aan te plegen en deze handelwijze zou ons tevens beletten in de velerlei thema's te treden, die zich op zoo geheel bijzonder harmonieuze wijze met elkaar verbinden. Want alle problemen, die een christen raken, worden onder hun meest directen vorm onder de oogen van den lezer gesteld. En in het samenstel dier ideeën ligt wel de quintessens van dit werk besloten. De auteur geeft hier een doorloopende getuigenis der waarheid, terwijl hij slechts de soberste en voornaamste trekken van de gekozen fictie bewaart. Toch werd dit werk tot allesbehalve een ideeën-roman.

Dit sombere boek, overgoten door het schitterendste licht, werdt niet alleen tot een zuivere eenheid, maar bereikt op menige plaats ook een waarachtige tragische grootheid. De Académie, die eigenlijk gansch het grootsche oeuvre van Bernanos met de grootprijs van de Literatuur wilde bekronen, zag er van af, omdat

zij op de allereerste plaats de exceptionnele grootheid van Bernanos' Journal d'un Curé de Campagne in het licht wilde stellen door dit boek den grootprijs van den Roman voor 1936 toe te kennen. En daarmee werd tot lof van de Katholieke Kerk een werk bekroond, dat niet slechts een roman van de armoede, noch ook slechts een roman der genade was, maar vooral een roman, die de liefde aan zijn lezers voorhoudt als het meest wezenlijke bestanddeel van de parochie van den Pastoor van Ambricourt, dat is van heel de Katholieke Kerk.

* * *

Het is een groote vreugde voor den criticus van ganscher harte te kunnen prijzen, hoewel het een feit is, dat de figuur van den jongen pastoor niet de onverdeelde instemming van allen gevonden heeft: sommigen verwijten hem zijn gebrek aan bekwaamheid, zijn onhandigheden, den grauwen kant van zijn bestaan en zelfs zijn verheven naïviteiten; anderen weer verwijten hem zijn onstuimigen ijver, den zin voor het absolute, dien hij in het dagelijksche leven aan den dag legt en zelfs zijn geheel bijzondere gave van stijl.

Onze held vertoont ons het ontroerende beeld van een dienaar Gods in voortdurenden strijd met zich-zelven om den Meester. Het is een boek van zelfopoffering en zelfverloochening, dat ons den kruisweg beschrijft van een man, die stap voor stap zijn Verlosser volgt vanaf de meest volslagen eenzaamheid tot aan het kruis.

Het betreft hier een jongen priester uit een der parochie's van Noord-Frankrijk. Vol vurigen ijver neemt hij zijn intrek in een kalme parochie, zooals er zoovele zijn, een parochie zonder groot geloof, zonder innige geloofspractijk. En in hutten, boerderijen, zoowel als op het kasteel dat onder hem ressorteert, stuit hij op eenzelfde apathie, die de gave Gods zooal niet volkomen negeert dan toch op schrikbarende wijze miskent. Dit is intusschen een lijden, dat vele priesters moeten kennen, verloren als zij dikwijls gaan in de onverschilligheid, de lauwheid van hun kudden. Maar de held van Bernanos heeft nog vele andere kruisen te torsen: zijn armoede, zijn onwetendheid betreffende de waarde van het geld, erfelijke invloeden, die hem niet alleen zijn gezondheid, maar ook zijn prestige ernstig ondermijnen. Maar te midden van dezen diepen nacht straalt des te schitterender de ster der zekerheid, die onze arme zielenherder in zich meedraagt. Geen zekerheid, die ontaarde in de levenssleur, die zoovelen onzer misleidt, maar de zekerheid van het ware leven. Ergens in het begin van den roman geeft de schrijver ons een beschrijving van het klimaat dezer ziel:

„L'homme du monde qui réfléchit calcule ses chanses, soit! Mais que pèsent nos chances, à nous autres, qui avons accepté,

une fois pour toutes, l'effrayante présence du divin à chaque instant de notre pauvre vie?"

Deze zekerheid is de ontroerende echo, die wij bij voortduring in het boek beluisteren: de aanwezigheid Gods verlicht deze ziel, (die alle vernederingen, alle zelfverzakingen, alle ellenden liefdevol aanvaardt ter eere Gods), tot in haar ontstellendste angsten. De held van Bernanos is de priester in den meest verheven zin van het woord.

Zoo valt deze priester, die op het seminarie slechts leerde te bidden en te studeeren, ten prooi aan de hebzuchtige boeren en handelslieden uit het Noorden. Hij is daar met zijn teeder hart dat alleen steun vindt bij den bejaarden, sterken en levenswijzen pastoor de Torcy, een zijner buren, hij is daar met zijn zwakke, ernstig door een maagkanker bedreigde gezondheid, (die hem binnen enkele maanden ten grave zal voeren); hij is daar te midden der zonde: gierigheid, hartvochtigheid, onzuiverheid der ouderen, en ook der kinderen.

Onder die verwording heeft hij het gevoel van zijn eigen onmacht, die onmacht „dont l'enfant tire humblement le principe même de sa joie", zooals hij zegt.

En deze bovennatuurlijke vreugde houdt hem staande, doet hem ondanks alles het vaste plan voeden nieuw bloed aan zijn parochie in te storten. Hij weet, dat zijn gebaren vaak onbeholpen en belachelijk zijn: soms bevangt hem groote vrees als hij de ijdelheid van zijn onverzwakt pogen ervaart. Waar de pastoor zich uitsluitend en strikt laat leiden door de liefdewet van het Evangelie, staat hij ontelbare malen voor de wreedste miskenning van den kant van zijn parochianen, die als liefdelooze Christenen den naam van Christus als een verflenst en ontspannen masker dragen, de afschuwelijkheid van hun harten niet meer vermogend te verbergen.

Sint Angela van Foligno beschrijft ons ergens de „verschrikkelijke duisternis des geestes", waarin zij verkeerde om dan den ergsten stormloop van velerlei lijden te verduren.

„Er werd mij een verleider gegeven van duizenderlei vorm, die de bekoringen en de pijnen om mij vermenigvuldigde: pijnen des lichaams en pijnen der ziel. Ik kan mij niet beter vergelijken dan met een man, die aan den hals is opgehangen en die, met op den rug samengeboden handen, aan den galg is vastgebonden en daar moet leven zonder hulp, zonder redmiddel, zonder steun."

Dat is ook het lijden van den pastoor van Ambricourt, die als een riet door alle winden getroffen, zich niettemin in de handen der Voorzienigheid weet en dien de zekerheid staande houdt, dat alles meewerkt tot het goed, zelfs de zonde: „etiam peccata". En het laatste woord, dat hij van zijn vermoeide lippen laat vallen, als het lijden hem na langen tegenstand definitief heeft neerge-

veld, zal zijn: „Wat geeft dat alles? Alles is immers genade!"

Door het wonder der goddelijke liefde bewogen, aanvaardt onze held belachelijkheid, onrechtvaardigheid en laster, zooals hij ook armoede en lichamelijk lijden aanvaardde. Het is omdat hij God bemint; omdat hij God behoort; het is omdat hij de menschen liefheeft en weet, dat hij ook den menschen behoort.

Schroomvallig en onthutst als een kind, groot en zuiver als een held, draagt hij het masker van het Christendom: zijn masker echter is zóó zuiver gemodelleerd naar Christus' beeld door het gebed en God staat hem zóó onweerstaanbaar ter zijde in de uren van ernstigen strijd, dat hij zich dan doet gehoorzamen zelfs door al diegenen, die gekomen waren om zijn onstoffelijke grootheid aan te tasten.

En in spijt van beproevingen en ontgoochelingen vervolgt hij zijn weg, met bloedende voeten, half bezwijkend onder het juk van een namelooze ongerustheid, soms uitgeput neerstortend in den afgrond van leegte, waaraan God zijn meest geliefde zonen onderwerpt:

„Rien, s'écrie-t-il, Dieu! Je respire, j'aspire la nuit, la nuit entre en moi par je ne sais quel inimaginable brèche de l'âme. Je suis moi-même la nuit." . . . .

Hij gaat voorwaarts als een levende vlam, die alles langs haar weg door het vuur van haar liefde in brand zou willen zetten. En God legt in zijn mond de noodzakelijke woorden. „J'étais sûr de ne pas me tromper."

Een werktuig in de handen Gods is hij in ieder uur van zijn leven en zijn innerlijke kracht zal de volheid van haar macht bereiken, wanneer hij de gravin aan haar hoovaardij en aan haar haat ontrukt om haar vrede en hoop weer te geven.

Nadat hij het geheim van den haat, die in dit hart sluimert, verrast heeft, legt hij het door het simpele overwicht van zijn omverwerpende eenvoud de verplichting op aan zijn wanhoop te verzaken en voor de christelijke liefde te zwichten:

L'enfer, madame, c'est de ne plus aimer . . . Ne plus aimer, ne plus conprendre, vivre quand même, ô prodige . . . Le malheur, l'inconcevable malheur de ces pierres embrasées qui furent des hommes, c'est qu'elles n'ont plus rien à partager.

Heel het bestaan van dezen priester wordt doordrongen van het goddelijke, dat overal met een verwonderlijke kracht wordt weergegeven. En deze werkelijkheid, hier beschreven, is geen andere dan die van het Christendom; deze waarheid namelijk, dat: „Dieu a sauvé chacun de nous et que chacun de nous vaut le sang de Dieu."

En deze hulpe Gods, die zich openbaart in den machtigen stroom van hoop en liefde, die door heel dit tragisch gebeuren gaat, vormt een tegenwicht voor de angstwekkende atmosfeer, waarin heel dit werk anders gedompeld zou zijn. Want wat er ook

voorvalt, de priester wordt bij alles wat hij doet, geleid door zijn overgave aan de meest verheven liefde. Eenige pagina's, aan de H. Maagd gewijd, die onder de schoonste tellen van het boek, geven die overgave haar definitieven zin.

Zoo werd geheel deze roman tot één onzegbare ontroering, vol aangrijpende pathetiek.

BOEKENSCHOUW

STEINBERG (J.) MARIA SPIRIDONOWA IN STRIJD MET TSAAR EN SOWJET. (294) *f* 2,90 en *f* 3,90. Vertaald en bewerkt door Titia Jelgersma. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Dit is de geschiedenis van een Russische vrouw, die als twintigjarige zich heeft aangesloten bij de sociael-revolutionairen en die tijdens de revolutie van 1905 een moordaanslag pleegt op een kozakkengeneraal, om het volk te bevrijden van zijn onmenschelijke wreedheden tegenover de boeren in haar geboortestreek. Tot de revolutie van 1917 maakt zij dan het leven mee in Siberische gevangenissen, waar ze al de afschuwelijke toestanden van het toenmalige regime doormaakt. Ze heeft ook veel te lijden van vervolgingen door de Bolschewiki, waaronder vele harer vroegere vrienden zijn. Rustig, zonder noodelooze prikkeling is dit leven verteld. Dit boek is uiteraard niet voor kinderen; voor ouderen is het leerrijk èn als biographie èn als historie.

DEMERS (Frans) PER AUTO DOOR HET HART VAN AFRIKA (287) *f* 1,90 en *f* 2,75. Leopold, Den Haag.

De avontuurlijke tocht door de wildernissen van donker Afrika is in dit mooie boek zoo boeiend beschreven dat menigeen al lezende zin zal krijgen om ook eens zoo iets te wagen met een „verzilverde kameel". Het is hem echter niet aan te raden wanneer hij niet beschikt over een groote dosis moed en uithoudingsvermogen want dit zijn de factoren waardoor deze menschen geslaagd zijn om hun voorgenomen avontuur te beëindigen. Voor liefhebbers onderhoudende lectuur.

Uitgaven van Desclée de Brouwer et Cie te Parijs:

DALBIEZ (Roland) LA MÉTHODE PSYCHANALYTIQUE ET LA DOCTRINE FREUDIENNE. II Tomes. Exposé et Discussion. (649) (528).

JACQUIN (A. M. — O.P.) HISTOIRE DE L'EGLISE. Tome I L'Antiquité chrétienne (695) Tome II Le haut moyen age (683).

LEMONNIER (Léon) LA JEUNESSE AVENTUREUSE DE MARC TWAIN. (247).

DAIREAUX (Max) VILLIERS DE L'ISLE-ADAM. L'Homme et l'Oeuvre. (453).

De kunst van het debuteeren

door VAN OLDENBURG-ERMKE.

Het debuteeren is een kunst op zich, al heeft het heel vaak ook niets met kunst te maken. Het mooiste debuut was dat van Bernard Shaw, wiens eerste boek een kwart eeuw verscheen, nadat zijn eerste boek verschenen was, wat niet zoo gek is, als het er uitziet, wanneer men weet, dat zijn twéédé boek het éérste was, dat van hem verscheen.

Deduteeren is, als men het biologisch bekijkt, een combinatie van opnieuw geboren en vader worden. In ieder geval is men na zijn debuut een ander mensch. Ik heb nette en bedeesde jongelieden van de soort, die hun hoed alleen dragen om hem af te nemen en die vijf minuten noodig hebben om hun voeten te vegen, plotseling en op schrikaanjagende wijs zien veranderen in onuitstaanbaar verwaande wezens, die in gebaar en stand steeds het standbeeld indachtig zijn, dat men op hun honderdsten verjaardig zeker van hen maken zal. Het debuut heeft hen zoo in hun nadeel veranderd! Een sympathieke, jonge dichter vertoonde zich in de dagen, dat zijn eerste bundel aan 't verschijnen was en verscheen, nog maar uitsluitend in het trouwpak van zijn vader ter symboliseering van zijn vaderschap en wedergeboorte in de letteren. Maar niemand blijft nà zijn debuut, wat hij tevoren was.

Er hangt rond een debuut en een debutant bijna steeds die milde sfeer van humor en spot, welke ook jonge vaders, pasgetrouwden en schoonmoeders omgeeft. Het is die sfeer, welke verlegenheid en trots, onrust en een nieuw gevoel van eigenwaarde, als vanzelf, oproepen. De leeuwin gromt, als men haar welpen nadert. En zelfs tot op hoogen leeftijd blijven de dichter en de criticus, die zijn eersten bundel „kraakte", gezworen vijanden, wat begrijpelijk is, want die criticus heeft hem op de meest effectieve wijze naar zijn leven, als dichter, gestaan! Al heeft hij daarbij ook niet altijd evenveel succes, als de criticus, waar Louis Golding ons van vertelt in „Wimpole's Woe" en die „the nicest en kindest literary critic in Londen" was. Hij vond nog iets nieuws en origineels in den saaisten roman. „As he wrote his criticism, he had a feeling that the author he was treating stood by his elbow with clasmed hands and beseeching eyes." Dan, op een morgen, brengt de post hem een gedichtenbundel, „Gangrene en Lilies" van Mr. Eustace Chasuble. En die heeft het hem aangedaan! Voor 't eerst van zijn leven schrijft hij scherpe critiek. „Wat hij zou hebben kunnen zeggen van al de auteurs, die hij in 't verleden zoo vriendelijk behandeld heeft, zegt hij nu van hèm." Hij stuurt de dochter van zijn hospita naar de post met deze „aanvulling op Jeremias", „leunde achterover in zijn stoel en

weent." Sindsdien verlaat de gedachte aan zijn slachtoffer hem niet meer. Overal, in trein en tram, in bus en bioscoop, meent hij hem te zien, den ongelukkige, wiens eersten bundel hij zoo wreed verkleinde, wiens dichterschap hij al dadelijk na zijn geboorte had vermoord . . .

En dan, na jaren, komt hij hem inderdààd tegen. In het stadje, waar hij zijn vacantie doorbrengt, leest hij op een affiche, dat Mr. Chasuble in zooiets, als een patroonaatszaal, een lezing zal houden over „Het Varken". De criticus komt midden onder de lezing binnen en hoort zijn slachtoffer met de stem van een losgebroken stier en de onmiskenbare welsprekendheid van den veeteeltconsulent een lofrede houden over ham en spek van 't groote, zwarte varken. En wanneer Mr. Wimpole zich dan na afloop schuchter bekend maakt, als de onwelwillende criticus van 's mans eersten bundel, voelt hij zich onderdompelen in een stroom van dankbaarheid, want hij bleek de èènige criticus geweest te zijn, die ueberhaupt nota van den bundel genomen had . . .

Tot zoover deze leerzame historie.

Wat leert zij ons?

Dat de uitgave van een gedichtenbundel geenszins de uitgave van een tweeden noodzakelijk maakt, dat een onwelwillende criticus en zijn slachtoffer niet altijd vijanden hoeven te zijn en . . . dat een mislukt debuut, als dichter, geenszins een beletsel behoeft te zijn om in het leven te slagen, zij het dan, als vriend en propagandist van het „zwarte varken", dat, gelijk bekend, het lekkerste spek en de beste ham oplevert.

* * *

Doch keeren we terug tot het debuteeren, als kùnst. Er bestaan, als in iedere andere kunst, genres in, variëerend van tragisch dramatisch tot mannelijk heroïsch. John Bunyan, de vrome schrijver van „The Pilgrim's Progress" debuteerde in de gevangenis, waar hij eerst twaalf jaar later uit kwam. Huibert Corneliszoon Poot, de beste dichter uit onze op de Gouden Eeuw volgende Eeuw van Verval, heeft zich onsterfelijk sympathiek gemaakt door van zijn eerste honorarium een grootgedrukten Bijbel te koopen voor zijn ouden vader, die slecht van gezicht was. Grooten faam van degelijkheid verwierf zich Herman de Man door zich van wat zijn debuut hem opbracht een parapluie aan te schaffen. Mark Twain, de Amerikaansche humorist, debuteerde, met in een krant alle laster- en kletspraat te publiceeren, welke hij aan stamtafel en café van Saint-Louis gehoord had, wat alleszins roekeloos en zelfs levensgevaarlijk bleek. Een hulde aan de vriendschap was het debuut van Coleridge en Wordsworth, die samen één bundel „Lyrical Ballads" uitgaven. En soms zelfs is een debuut een prettige verrassing, zooals Sheridan's eerste tooneelstuk dat was voor zijn moeder, die altijd gedacht had, dat haar zoon achterlijk en nergens nut toe

was! Een voordeelig debuut was dat van Edmund Spencer, die de goede gedachte had zijn „Shepherd's Calender" aan Sir Philip Sidney op te dragen, die het werk met zulk een sterk stijgende bewondering las, dat hij, na zijn rentmeester aanvankelijk gelast te hebben, den dichter 50 pond sterling te brengen, hem al spoedig zeide die som te verdubbelen, en hem kort daarna opdroeg, ook dit bedrag weer dubbel zoo groot te maken, om dien trouwen dienaar ten slotte te vermanen, maar gauw met dat geld op weg te gaan, want dat hij anders, al lezend in Spencer's eersteling, nog straatarm zou worden.

Van Shakespeare beweren booze tongen, dat die als strooper debuteerde. Hij zat op de domeinen van Sir Thomas Lucy achter haas, konijn of hert aan, toen hij, in plaats van dat wild te vangen, door de bedienden van het slot op zijn beurt gevangen en in den kelder opgesloten werd. Den dag daarop bracht men hem bij Sir Thomas Lucy, die op zóó grof beleedigende wijze geestig poogde te zijn, dat Shakespeare, vrij gelaten, zijn overkropt gemoed in een hoogst venijnig schotschrift luchtte, waarop hij het in maanden gevangenisstraf uit te tellen antwoord niet afwachtte, maar 't pad volgde van den haas, die hem, als strooper, zoo duur te staan kwam.

Ja, debuteeren is een kunst met een ongeëvenaarde verscheidenheid en welke toch maar door weinigen wordt verstaan. Henricus Franciscus Tollens, de Vondel van Rotterdam, mocht in zijn jeugd 'n hooge borst opzetten en pedantweg beweren: „Al mijn verlangen is, dat mijne landgenooten eens van hunne wansmaak zullen terugkomen en het ware schoone voor het opgetooid wanstaltige zullen verkiezen!" — later, tot de jaren des verstands gekomen, zong hij een toontje lager en sprak meer dan eens de wensch uit, dat „zijne jeugdwerken, voor zoover ze niet reeds vernietigd waren, der vergetelheid mochten worden prijsgegeven."

Thomas Mann was, als debutant, heel wat bescheidener en heeft dan ook nooit den wensch behoeven te uiten, dat men zijn eerste werk maar verbranden moest. Hij heeft het in ijdelheid niet verder gebracht, dan dat hij in zijn „Buddenbrooks", toen hij dat dikke pak papier naar den uitgever zond, voor een waarde van vijf-en-twintig gulden liet aanteekenen tot groot vermaak van den postbeambte, die het zware pakket al voor het Liefdewerk Oud Papier bestemd meende.

Bescheidenheid sierde ook den Vlaming Stijn Streuvels, toen hij nog, als Frank Lateur, pastijtjes bakte en zijn eerste vertellingen schreef. „Dien nacht schreef ik," zoo vertelt hij, „mijn eerste proza en titelde het stuk: „November-Idylle". Als ik gedaan had, kroop ik in bed en sliep als een . . . boom. 's Anderendaags echter ontwaakte ik slecht gezind, kwaad op mezelf, gelijk iemand, die eene dwaasheid begaan heeft . . . ."

En thans? Is het debuteeren ook nu nog een kunst, waarin de deugd der bescheidenheid haar plaats krijgt in de wereld der letteren, welke haar veelal zoo noode derft?

We leven in een dwazen tijd. Een debutant is niet langer een debutant, maar een generatie op zìch. En wie gisteren debuteerde, zal morgen de scherpe criticus zijn van die vandaag debuteert. Daarom, hulde aan den knaap, die zich kleedde in slipjas en vadermoorder, omdat zijn eerste bundel van de pers ging komen! Hij wist tenminste, wat hij aan een eeuwenoude traditie verplicht was. Maar de meesten schijnen tot leiddraad van hun streven Werumeus Buning's „Korte Handleiding tot den Literairen Roem" te kiezen, waarin wordt onthuld, „waar men de lauweren plukt, hoe men ze draagt, verzorgt, en tegen de mot verzekert" en de kunst van het debuut aan de hand van de volgende regelen wordt geleerd:

> „Kies u dus allereerst een jonge generatie, o jonge literator, en ik voorzeg u dat gij, indien gij een zweem talent, een goeden neus, een paar ellebogen, eenig doorzettings- en zoo mogelijk eenig financieel vermogen hebt, dat gij binnen de vier jaar binnen zijt, dat wil zeggen, dat uw naam genoemd wordt met dien zekeren schroom en eerbied, verschuldigd aan degenen, van wie men weet dat zij iets beteekenen, al weet men soms niet precies wat zij beteekenen, noch waarom — maar dat doet er niet toe, dat is hun later bij te brengen."

Maar 't wordt nog erger. Knapen, te beschroomd om voor 't eerst het dons om hun kin aan 't mes van den barbier toe te vertrouwen en die zich op stille Zaterdagmiddagen met een bot scheermes in hun slaapkamer verschansen, stappen zonder schroom een gevestigd uitgevershuis binnen met minne-lyriek, welke weliswaar niet van rijpe ervaring, maar van een zóó rijpe fantasie getuigt, dat zelfs de oudste firmant er van blozen moet.

Is debuteeren nog een kunst?

Helaas! het is veeleer een kinderziekte!

I. De uitgevers van Anglicaansche kerkboeken zijn op het oogenblik in moeilijkheden wegens de geruchten omtrent het huwelijk van Eduard VIII. Voòr de kroning moeten er nieuwe edities verschijnen, waarin de naam van den gestorven koning door dien van den huidigen vervangen wordt. Als de koning echter spoedig zou huwen, dan zou dit een ramp zijn voor de uitgevers; alle uitgaven zouden waardeloos worden, want ook de naam der koningin zou erin moeten voorkomen. Zoo zijn er eenige uitgevers toe gekomen zich bij Lloyds te verzekeren tegen het huwelijk van hun koning.

II. Wanneer een Westersch uitgever een manuscript weigert, doet hij dit meestal beleefd, zonder echter den schrijver te willen overtuigen dat hij een meesterstuk geleverd heeft. Heel anders gaat het toe in China, waar men in alle omstandigheden de gevoeligheid van zijn partner tracht te ontzien. Zoo ontving een jong schrijver uit Kanton, die een verhaal aan een groote revue had opgestuurd, van den directeur den volgenden brief:

„Wij zijn in de wolken over uw manuscript. Wij zweren bij de asch onzer voorvaderen, dat wij nooit zoo iets verhevens gelezen hebben. Litteraire juweeltjes van deze soort treft men nauwelijks eènmaal in de duizend jaar aan. Als wij dezen text in onze bescheiden revue zouden publiceeren, dan zouden we nooit meer iets daarnaast durven plaatsen en het zou ons onmogelijk worden voortaan de vergelijking met een zoo merkwaardig product vol te houden; daarom nemen wij de vrijheid u uw stuk terug te zenden."

III. Het nieuwe Fransche weekblad „Robinson", weekblad „des Jeunes de tous les âges" wil ook de betere Fransche schrijvers interesseeren. Het heeft een prijs gesticht van 20.000 francs „Le Prix Robinson" met de bedoeling dat er romans voor de jeugd geschreven worden, die ook door volwassenen graag gelezen worden. Een prijzenswaardige onderneming.

IV. Onder de heldhaftige journalisten dient O'Reillyn genoemd te worden, die in 1848 in een open boot het Kanaal overstak om aan de „Times" als eerste het nieuwtje der Februari-revolutie te gaan brengen. — Archibald Forbes, correspondent van de „Daily News", waagde zich zoo dicht onder de communards tijdens de Fransche Commune, dat hij bijna gefusilleerd werd. — In 1876, werden in de Servische Campagne van de twaalf oorlogscorrespondenten er drie gedood en vier gewond. — De gelukkigste correspondent was Oppert von Blowitz, correspondent van de „Times" te Berlijn, die een overeenkomst publiceerde denzelfden dag dat zij geteekend werd. Hij had een afspraak met een diplomaat. In een of ander restaurant verwisselden de twee van hoed; in dien van den diplomaat zat het bewuste stuk.

ROMANS EN VERHALEN.

RILKE (Rainer Maria) VERTELSELS VAN ONZEN LIEVEN HEER. Vert. door Joh. Winkler (185) *f* 1,50. Meulenhoff, Amsterdam.

Voor weinig menschen is het Goethe-woord „Alles vergängliche ist nur ein Gleichnis" zulk een levende werkelijkheid geworden als voor Rilke. Voor dezen gevoeligen dichter en droomer was alles ziel, alles symbool: hij leefde aan de andere zijde der zichtbare dingen, in een wonderlijk gevoelige wereld, waar de zielen met elkaar in onmiddellijke verbinding stonden en al het lichamelijke, het zinnelijke en tastbare slechts tusschenstof was, het geleidingsmiddel van ziel en gemoed. In zulk een mysterieuze wereld spelen de „Vertelsels van Onzen Lieven Heer". Het zijn sprookjes, allegorieën, sagen, alles wat men wil; ze zijn vol gevoelige wijsheid en poëzie. Het zijn Rilke-vertelsels, een genre dat slechts aan Rilke behoort. Ze zijn geschreven met een niet te evenaren fijnheid van weergave en expressie, in teer proza, zacht als fluweel en broos als porcelein. Rilke's vroomheid en religiositeit is een door en door artistieke vroomheid: een Christelijk lezer, die met zijn opvattingen en zijn gevoelswereld niet vertrouwd is, zal zich herhaaldelijk stooten aan Rilke's familiariteit met het goddelijke, of wat hij daarvoor houdt. Rilke's God doet erg pantheïstisch en naturalistisch aan. Wie dit weet en Rilke's bijna al te week Godsgevoel verdragen kan, zal deze zeldzame vertelsels kunnen genieten.

RAINER MARIA RILKE

GLAESER (Ernst) DE LAATSTE MAN IN BURGER. Vert. door Nico Rost (394) *f* 1,90 en *f* 2,50. Arbeiderspers, Amsterdam, 1936.

De roman van Ernst Glaeser „Der letzte Zivilist" is nauwelijks van de pers, of Nico Rost bezorgt reeds een vertaling. Maar welk een vertaling! Ik heb zelden iets slordigers en onverzorgders gelezen. „Volksschule" wordt mir-nichts dir-nichts door „volksschool" vertaald, Pfarrer (of Pastor) door „dominee". Een vrouw, die elken morgen naar de mis gaat, laat zich door „dominee's" het hoofd op hol brengen. Jubiläum wordt „jubileum" in plaats van „jubilee". Nico Rost maakt alle mogelijke woorden vrouwelijk behalve juist de vrouwelijke, hij spreekt van „den vlag", „den vaan" etc. Op bladz. 322 schrijft hij: „Het licht streed haar laatste strijd", elders „het bos met haar rijp" (bladz. 368). Op een landgoed worden twee „bronnen" geboord; ik vermoed dat er „putten" geboord worden en er in het origineel „Brunnen" staat. De vertaler had Ernst Glaeser eerbiediger moeten bejegenen. Het boek is te belangrijk voor zulk een mishandeling. Glaeser, bekend door een paar vroegere romans, beschrijft hier opkomst en overwinning van het Nationaal-Socialisme. Hij is emigrant en dus geen vriend van de N. S. B. Maar hij houdt zich betrekkelijk onpartijdig. Glaeser is geen groot schrijver; zijn figuren vallen wat mager en bloedloos uit, maar zijn beschrijving van het staatsgekonkel en van de opkomende A. S.-macht is zeer goed. Een boek voor wetende, rijpe lezers. Het is zeer pessimistisch: wie nog vertrouwen in de menschheid heeft, moet het niet lezen.

THORNTON (Wilder) DE HEMEL MIJN BELONING. Vert. door Yge Foppema (311) Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1936.

Onder den titel „Heaven's my destination" heeft de bekende Amerikaansche schrijver Thornton Wilder, wiens „Brug van San Luis Rey" ook in Nederland zoo gunstig ontvangen is, een zeer eigenaardig boek gepubliceerd. In Amerika spelen baptisten, methodisten en verwante dissenters een bijzondere rol. In deze kringen speelt het boek. De hoofdpersoon is een „bekeerde", een jonge man, die de baptisten-beginselen op eigenaardige consequente manier wil doorvoeren: Hij is een kinderlijke dwaas, die overal en altijd met zijn medemenschen in conflict komt, die oogenblikken heeft van sublieme zelfverzaking, maar ook van starre eigenzinnigheid. Het is een raadselachtig boek. Heeft Wilder niets anders dan een eigenaardig excemplaar mensch willen scheppen of reikt de zin van het boek verder? Wat ervan zij, hij boeit den lezer en voert hem door een labyrinth van wonderlijke gebeurtenissen. De hoofdfiguur, George Brush, is een geslaagd type, consequent in zijn grillen en verbijsterende opvattingen. Het abrupte einde bevredigt niet. Volwassen lezers.

GHISTELE (Joos van) VOYAGE NAAR DEN LANDE VAN BELOFTE. (207) *f* 1,25 en *f* 1,90. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Joos van Ghistele, een Zeeuwsch-Vlaamsch edelman, maakte op het einde der 15de eeuw een reis naar het Heilig Land, naar Egypte, Syrië en Arabië en stelde zijn reiservaringen te boek. A. Demaeckere heeft dit geschrift in Nieuw-Nederlandsch omgezet en het verkort den lezers aangeboden. In een inleidend woord spreekt hij over van Ghistele's werk als „geen gewoon reisverhaal, maar een kunstwerk". Deze lof lijkt ons al te grotesk. Het boek heeft weinig van een kunstwerk, is zelfs niet eens een spannend reisverhaal. De auteur weet te observeeren en heeft belangstelling voor alles en nog wat, maar bijzondere gaven of verdiensten kan ik in zijn werk niet vinden. Voor hedendaagsche lezers ligt er een zekere bekoring in te hooren, hoe en wat een 15de eeuwsch reiziger in het Oosten zag en beleefde. Maar van kunst of styleering is weinig te bespeuren. Volwassenen.

VELDE (Anton van de) HET HART VECHT. (262) *f* 2,50 en *f* 2,00. Paul Brand, Hilversum.

Deze roman wil een beeld geven van de strijd van een opgroeiend katholiek gezin in een wereldstad. Inderdaad bestaat deze familie uit mensen die louter hart zijn; mensen ook voor wie het „schep vreugde in het leven" van meer dan gewone betekenis is. Men heeft dit boek een prachtige apologetische daad genoemd en wij willen dat niet ontkennen. Het is echter een andere vraag of de roman hierdoor ook als kunstwerk gerechtvaardigd is. Als zodanig toch verwachtten wij van den bekenden auteur veel meer. Het is alles te eenvoudig, te simpel, ja zelfs te naief. Er is geen karaktertekening doch slechts typering, geen schetsing ook doch slechts aanduiding van toestanden, en geen ongedwongen einde doch een geforceerd slot. Zo werd het boek slechts een pogen. Kan men het — ook om zijn optimisme — een betrekkelijk goede roman noemen, kan men het om zijn apologetische waarde misschien zelfs aanbevelen, een kunstwerk kan men het niet heten omdat daarvoor slechts enkele tendenzen aanwezig zijn. Volwassenen.

MASEFIELD (Johan) KLIPPERSCHEPEN JAGEN NAAR LONDEN. Vertaling van J. J. van Capellen en N. M. van der Wilde-Weyerman (321) *f* 1,25 en *f* 1,90. Boucher, Den Haag.

Masefield is op z'n best, waar hij zooals in „The Bird of Dawning" waarvan „Klipperschepen jagen naar Londen" een goede, vlotte vertaling is, zeeavonturen beschrijft. 't Is werkelijk een spannende geschiedenis, die speelt in den tijd, dat de zeilers het nog wonnen op de stoomschepen. In hoeverre ze berust op historische gegevens is moeilijk na te gaan. Dat er onder de toenmalige kapiteins een hystericus gevonden kon worden, die op de inspraak van den profeet Habacuc zijn schip met een kostbare theelading midden op den oceaan in den steek laat, klinkt toch wel erg onwaarschijnlijk voor iedereen.

VELDE (Anton van de) PERLE-FINE. 'n Zonnige sproke met zang en dans voor de jonkheid (63) Dansen en deuntjes door Jos. en Alb. de Klerk. 15 frs. Vlaamsche Boekcentrale, Antwerpen.

Een bekoorlijk spel in rijm dat pretentieloos in soms mooie taal en goede indeling de geschiedenis geeft van Orjoentje die na een periode van slaafse onderworpenheid aan de Franse Perle-Fine zijn ziel terugvindt in het blonde Vlaamsche kind Neleken. Wij menen dat het voor een eventuele opvoering hoge eisen stelt, doch zijn er van den anderen kant van overtuigd dat zulk een opvoering velen bekoren zal.

ELZER (Marg.) EFFY ZET DOOR (220) *f* 2,— en *f* 2,50 Geaut. Ned. bewerking van Jhr. R. H. G. Nahuys. Zuid-Holl. Uitg. My. Den Haag.

Deze vertelling over een bij-de-handte jonge dame die zich na den zelf-

moord van haar vader en zijn bancroet door het leven slaat, helt naar het detective-genre over, maar mist geheel het geheimzinnige dat echte detective-stories pleegt te kenmerken. Het is duidelijk dat de schrijfster eerlijke pogingen in die richting doet, maar te ver grijpt. Het is overigens een verhaal van de bekende soort voor volwassenen.

ROTHBERG (Gert) EN EVA VOND RUST. (224) *f* **2,— en** *f* **2,50. Geaut. Ned. vertaling van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid.-Holl. Uitg. Mij. Den Haag.**

Heel dit boek is doordrenkt van een gezwollen romantiek waarvan deze schrijfster nooit genoeg schijnt te krijgen omdat zij meent dat dit aan de smaak van haar lezeressen voldoet. Ook huldigt zij het principe dat het beste wat een jongeman die iets misdaan heeft kan doen, is zelfmoord te plegen; verder: het gewone jonge meisje, dat rijk wordt, de hoogmoedige freule die een burger man trouwt enz. enz. Voorbehouden.

TERWINDT (Frank) DE VREEMDE DRANG. (218) Mulder, Gouda.

De moraal van dit boek is beneden peil. De zwoele sfeer, de toestanden in nachtcafé's die hierin beschreven worden, de levensgeschiedenis van een „lichte" vrouw in finesses verteld en bovendien nog goedgepraat, maken dit boek volkomen ongeschikt.

AYRES (Ruby M.) DE MAN IN HAAR LEVEN (222) *f* **2,15 en** *f* **2,90. Vertaling van C. Kwak-Stroman. Kruseman, Den Haag.**

Een van die luchtig geschreven romannetjes, die verwarrend werken op de geest van jonge menschen omdat er over het sluiten van een huwelijk op dezelfde onbeduidende wijze gesproken en gehandeld wordt als over het opdienen van de namiddag-thee. Het meisje in kwestie is een kind van gescheiden ouders en er kan haar dus veel vergeven worden door ervaren lezers die het verhaal kunnen lezen.

BAILLIE REYNOLDS (Mrs.) ALS HET GELUK SCHEMERT (238) *f* **2,15 en** *f* **2,90. Vertaling van C. Kroesen. Kruseman, Den Haag.**

De opzet van dit boek is zwak en zeer onwaarschijnlijk, en daardoor is dit niet de beste roman van Mrs. Baillie Reynolds te noemen. Dat een zeer ontwikkeld jong meisje met haar werkgever met wien zij elke dag omgaat trouwt omdat zij hem liefheeft, is iets heel begrijpelijks, maar dat zij heelemaal niet weet dat hij haar alleen trouwt om zich te wreken op een meisje dat hem teleurstelde is onmogelijk, maar de schrijfster wil een aanloop hebben om de situatie uit te werken en de beide menschen lang verstoppertje met elkaar te laten spelen voor dat zij elkaar vinden en dat gelukt haar goed. Voor oudere lezers.

SAVI (E. W.) WANT ALLE SCHULD WREEKT ZICH. (229) *f* **2,15 en** *f* **2,90. Vertaald door Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.**

Alweer een ander borduursel op het stramien van verboden liefde! En het is leelijk broddelwerk geworden. De steken liggen allemaal verkeerd en het patroon is volkomen stijlloos. De ongelukkig gehuwde vrouw die uit dépit een brave jonge man verleidt is weerzinwekkend. Ongeschikte lectuur.

ELZER (Marg.) TWEE DORPEN TWEE MENSCHEN EN EEN OVERWINNING. (236) *f* **2,— en** *f* **2,50. Geaut. Ned. vertaling van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij. Den Haag.**

Het aardige gegeven dat in dit verhaal verwerkt is laat zich vlot lezen. De veete tusschen de twee dorpen, die door de liefde van een jongen en een meisje na jaren langen strijd wordt bijgelegd geeft een vroolijke inslag aan dit boek dat voor vacantielectuur te gebruiken is.

NOORDHOFF (Charles) en HALL (James N.) DE MUITERIJ OP DE „BOUNTY" (254) Vertaald en bewerkt door W. Joseph. Literbo, Amsterdam.

Heel dit boek is een schildering van het ruwe zeemansleven in den ouden tijd der zeilschepen toen reizen over den Oceaan jaren duurden. Het gaat over dappere ruwe kerels, ongekende wreedheden en duizenden gevaren. Het is een onderhoudend relaas geworden voor hen die sterk genoeg zijn de verschrikkingen van de wreede zeewetten in zich op te nemen zonder er nachtmerrie van te krijgen.

PEPLE (Edward) DE KLEINSTE REBEL. (207) Bewerkt door M. Musaph-Blijdenstein. Literbo, Amsterdam, 1936.

Dit verhaal uit den Noord-Amerikaanschen oorlog, dat gefilmd werd en waarin de jeugdige ster Sherley Temple triomfen vierde, heeft geen litteraire pretenties. Het is een simpel, wat sentimenteel verhaal van heldhaftigheid en kinderliefde, een verhaal vol verrassende wendingen, genre: volksbibliotheek. Een groot aantal foto's uit de bekende film illustreeren het boek. Een boek voor iedereen.

UNSET (Sigrid) DE MOOISTE LEEFTIJD. (162) *f* 2,50 Vertaling Henr. M. H. Ledeboer. Wereld-bibliotheek, Amsterdam.

De titel van deze novelle — want een roman kan het wel niet genoemd worden — moet door de schrijfster als een bittere ironie bedoeld zijn. Want de jonge levens, die hier beschreven worden zijn allesbehalve mooi. Gelukkig dat er aan het eind ten minste eenige verheffing komt. Voor het overige is het een naar verhaal, dat voorbehouden moet blijven voor volwassenen.

MARSHALL (Edison) HET LIED VAN HET SPARRENWOUD. (240) *f* 2.25 en *f* 3,25. Vertaald uit het Amerikaansch door A. M. Binten. Kruseman, Den Haag.

Marshall is een liefhebber en kenner van de natuur in het hooge Noorden van Alaska en de bladzijden waarop hij beschrijvingen geeft van de wilde stroomen en besneeuwde bergen, van de woeste beren en wolven waartegen de mensch in die eenzaamheid altijd moet strijden zijn de beste uit zijn boek. In dit verhaal vlecht hij zijn liefde voor de natuur in tusschen de geschiedenis van een jongen man die in den oorlog door Shell-shock zijn geheugen verloren heeft, bij een bende misdadigers terecht komt en in de gevangenis ontdekt wordt door een oude vriend van zijn familie, die hem vrij weet te krijgen en door allerlei proeven zijn geheugen langzaamaan weer terug tracht te brengen. Die vriend wordt vermoord en hij wreekt zich op den moordenaar door de dochter van een hunner te ontvoeren. De achtervolging is een der boeiendste gedeelten uit dit goed geschreven verhaal dat voor oudere lezers geschikt is.

ROTHBERG (Gert) TOEN SABINE TRIOMFEERDE. (298) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. Ned. bewerking van J. Kooiman. Zuid-Holl. Uitgevers-Mij, Den Haag.

De booze stiefzuster uit het sprookje heeft in dit verhaal een plaatsje gekregen om haar twee lieftallige jongere zusters het leven zuur te maken. Jalouzie welke tot moordplannen leidt omdat een oude liefde niet beantwoord wordt en op de jongere is overgegaan, brengt de noodige romantiek in dit tamelijk sentimenteele boek waaraan volwassen liefhebbers hun hart kunnen ophalen.

BIRKNER (Frieda) MEISKE, HOUDT JE HART VAST. (235) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. Ned. bewerking van A. E. C. Vuerhardt-Berkhout. Zuid-Holl. Uitgevers-Mij, Den Haag.

Dit is een van die vlot vertelde romannetjes die niet diep gaan, waarin de vriendschap van een jongen en een meisje tot liefde uitgroeit en waarin

een rijke oom en een moord door een hyena van een vrouw bedreven, de noodige spanning brengen. Groote menschen.

WYCK MASON (Van) TWEEMAAL GEDOOD. (235) *f* 1.90. Ned. bewerking van J. Feitsma. De Steenuil, Amsterdam.

In deze strijd tusschen internationale spionnen gaat het op leven en dood om eenige gewichtige documenten. De bekende Kapitein North heeft de opdracht om zijn vaderland voor deze gevaarlijke menschen te beschermen en zijn taak schijnt zoo moeilijk te zijn, dat er eerst eenige dooden moeten vallen, voordat hij weet wie de hoofdschuldige is, iets dat de aandachtige lezer hem al veel eerder had kunnen vertellen. Voor lezers met onderscheidingsvermogen.

BIRKNER (Friede) DURF OVERWINT ALLES. (206) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. Ned. bewerking van L. de Luit. Zuid-Holl. Uitgevers-Mij, Den Haag.

Een luchtig, vlot niemandalletje, zoo'n romannetje voor een luie vacantiemiddag, dat niet de minste inspanning vraagt en waardoor liefhebbers misschien te laat aan tafel zullen verschijnen omdat zij persé eerst willen weten of de „hij" de „haar" krijgt. Groote menschen.

STIENSTRA (P. J.) TIEN JAREN. (384) *f* 2.75 en *f* 3.75. Bruna & Zn., Utrecht.

Dit bedachtzaam geschreven boek dat gevuld is bladzijde na bladzijde met allerlei minitieuse bijzonderheden over huiselijke dingen en vol staat met zelfbespiegelingen die niet hoog gaan maar tamelijk laag bij de grond blijven van Paul van Dam, die de hoofdpersoon in dit verhaal is, kan mij niet bekoren. Met moeite heb ik het doorgeworsteld na het eenige keeren te hebben weggelegd. Er wordt van den lezer een eindeloos geduld gevraagd want elk voorval dat Paul van Dam beleeft en dat eenige spanning of eenige aantrekkelijkheid aan het verhaal kan geven wordt op de zelfde peuterige en vervelende manier verteld als dat hij zich ter ruste legt, dat hij zich aan tafel begeeft, dat hij met een handschoentje trouwt, enz. Paul is ondanks enkele afdwalingen een bekrompen type en heeft mij zeer geïrriteerd. Voor lezers met onderscheidingsvermogen.

SANDERS (Ch. W.) SOMBERE MARTIN. (230) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.

Een vertelling uit de Far-Wild-West waarin met eenige variatie in personen en plaatsen de gewone tooneelen zich afspelen van achtervolgingen, snelschieten, bedreigingen, sluwheid, en het overwinnen van de misdadigers. Volwassenen.

VERNER (Gerald) HET SPOOK DREIGT. (248) *f* 1.50. Vertaling door F. B. Stols, Maastricht.

William Groom, de Scotland Yard-detective rijdt door den donkeren stormachtigen nacht voor een vriendenbezoek. Plotseling valt er een geweerschot. In een landhuis vindt hij het lijk van een Miss Bigham, secretaresse van Mr. Vaizey. Het verhaal is in vollen gang en de spanning ook. De volgende nacht wordt Mr. Vaizey zelf ook doodgeschoten. Het feitenmateriaal wordt àl verwarder maar Groom's detective-intuïtie doet alles ten slotte prachtig uit elkaar. Het happy-end is zijn verloving met een der hoofdpersonen. Dat de oude Robert Trevor meent persoonlijke moordwraak te mogen oefenen, is er naast.

ROOIJEN (Dr. Henry van - Kruisheer) THEODORUS VAN CELLES. Een tijds- en levensbeeld. (247) Van Lindert, Cuyck, 1936.

Dr. H. van Rooijen zag zich voor de moeilijke opdracht geplaatst een levensbeeld van den stichter zijner orde, de orde der Kruisheeren, te teekenen. Hoe bekoorlijk een dergelijke opdracht in gewone omstandigheden zijn mag, in dit geval was het een bijna hopelooze taak. De bronnen omtrent Theodorus van Celles zijn uiterst schaarsch: hij is de ondankbaarste figuur voor een biografie. Zijn levensbeschrijver is voortdurend aangewezen op late berichten en op gissingen. Zoo werd het boek meer een tijds- dan een levensbeeld. Voor wie zich aan de historie houdt, is een levensbeeld vrijwel onmogelijk. Dat de auteur toch een leesbaar en, in zijn soort, belangwekkend boek samenstelde, ligt aan zijn zuivere schrijfkunst en aan de intelligente compositie. De hoofdfiguur treedt slechts vaag en onzeker in dit boek te voorschijn, maar tijd en omgeving worden er goed en overzichtelijk in belicht. Dit is de waarde van het boek en wie zich tot lezen zet, zal zijn moeite beloond achten. De wereldlijke en vooral de kerkelijke toestanden van West-Europa, bijzonder van Luik en omgeving, van omstreeks 1200, worden er helder uiteengezet. Theodorus van Celles stierf in 1236, en zoo herdenkt de Orde der Kruisheeren dit jaar het 7de eeuwfeest van haar stichter.

MOLKENBOER (B. H.) ERASMUS. (136) *f* 3,50. Joost-van-den-Vondel, Amsterdam. Standaard-Boekhandel, Brussel.

Prof. Molkenboer's boek over Erasmus is in sommige kringen niet bijster gunstig ontvangen. Er is hem zelfs verweten, dat zijn oordeel door standssympathieën zou bepaald zijn. Wie het werk onbevooroordeeld doorleest, kan dit moeilijk onderschrijven. Er is nu eenmaal niet veel grootheid in Erasmus en er zijn veel schaduwzijden. In een tijd van overspannen nationalisme en oorlogsdreiging kan het troostend zijn op een pacifist als Erasmus te staren en kan zijn humanisme voorbeeldig heeten, maar zijn figuur wordt er niet grootsch of imposant door. In veel opzichten is Erasmus klein geweest, te klein voor zulk een beroemden naam. Prof. Molkenboer kent zijn held en den achtergrond waarop hij leefde: zijn oordeel is overal evenwichtig en gemotiveerd. Hij kleedt het zelfs in zeer voorzichtige, zachte termen. Wie de „mythe Erasmus" niet huldigen wil en zijn meening op zuivere beginselen wil baseeren, zal moeilijk tot andere conclusies kunnen komen dan Molkenboer. Een boek voor lezers van eenige ontwikkeling.

CARREL (Dr. Alexis) DE ONBEKENDE MENSCH. ONTAARDING OF VERNIEUWING? (320) *f* 3,20 en *f* 3,95. Vertaald door Dr. Mr. W. Schuurmans Stekhoven. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Met een waarlijk verbazingwekkende scherpzinnigheid zijn vele deelen van dit boek geschreven. De nobelste en scherpzinnigste geesten van dezen tijd gevoelen zich, als onweerstaanbaar dikwijls, gedwongen een synthetisch overzicht samen te stellen van het geheel der lichamelijke en geestelijke verschijnselen. Omdat het voor de eerste maal in de geschiedenis van de menschheid mogelijk is voor een ten ondergang neigende beschaving de oorzaken van haar aftakeling te onderscheiden. Een poging tot deze synthese — de schrijver spreekt zèlf van een trachten — wordt in dit boek ondernomen door den Amerikaanschen geleerde Dr. Carrel, chirurg, en winnaar van den Nobelprijs. Inderdaad zijn een massa wetenschappelijke feiten met betrekking tot den mensch van onzen tijd hierin geordend ver-

band bijeen gebracht; het is feitelijk, niet doenlijk, in een kort bestek, daarvan een eenigszins bevredigend overzicht te geven.

Carrel bespreekt talrijke biologische verschijnselen, eenige geestelijke verrichtingen, hij behandelt het individu, en betreedt het terrein der sociologie. Steeds weer komt bewondering op voor zijn talent van samenvatten en ordenen der overtalrijke stoffen, waardoor inderdaad eenig idee ontstaat van den mensch als geheel, als totaliteit.

In de laatste hoofdstukken komt de auteur tot meer practische aanwijzingen van verbetering; zij komen neer op het herstel van den mensch in de harmonie van zijn lichamelijke en geestelijke verrichtingen. Tegenover de scherpzinnigheid van het grootste deel van het boek, doen enkele opmerkingen hier wel eenigszins als onbelangrijk aan en naïef, b.v. „Vrouwen behoorden hooger onderwijs te ontvangen, natuurlijk niet om doktoren, juristen of professoren te worden, maar om haar kinderen te kunnen opvoeden tot nuttige leden van de samenleving."

Aan de groote beteekenis van dit merkwaardige boek als beeld van den modernen mensch en zijn tijd, mag zoo'n citaat echter geen afbreuk doen. Die is inderdaad zeer groot.

Wel is dit een werk dat door Katholieken critisch en met groote voorzichtigheid gehanteerd moet worden. De auteur bewijst overtuigd te zijn van de groote beteekenis die het herleven van het moreel gevoel heeft voor een herstel der toestanden. Maar in onderdeelen wijkt hij af van de Katholieke leer, zooals in zijn opmerkingen over engenese en huwelijkswetgeving. Bovendien moet de Katholiek betreffende vraagstukken, als in dit boek worden behandeld, een bepaalde positief-religieuze lijn eischen; en deze lijn wordt door Dr. Carrel niet gevolgd.

Maar zeker is dit een door en door eerlijk boek van ontzagwekkenden inhoud. Het geeft een synthese die tot nadenken dwingt, en het bevat talrijke, op zich zelf staande waarheden, die de Katholiek kan accepteeren, en die hem niet iederen dag onder de oogen komen.

Daarom kan van „De Onbekende Mensch" kennis genomen worden door ontwikkelde lezers met behoorlijk critisch vermogen.

ROOIJ (Dr. J. van) O. Carm. GERARD ZERBOLT VAN ZUTPHEN I LEVEN EN GESCHRIFTEN. (405) *f* 2,90. Dekker & van de Vegt, Nijmegen, Utrecht. Neerlandia, Antwerpen, 1936.

Deze voorname dissertatie vormt het eerste deel van een driedelig werk dat alles van en over Gerard Zerbolt van Zutphen bevatten zal. Het houdt in een bespreking der oudste levensbeschijvingen, latere geschriften en artikelen, en geeft dan het leven van deze voorname figuur der Moderne Devotie. Na een uiteenzetting zijner geschriften volgt daarvan een overzicht, en dan een samenvatting van Zerbolt's opvatting van het geestelijk leven. Verder biedt het een uitvoerige beschrijving der handschriften en drukken van zijn werken terwijl de schrijver met een korte bibliographie het boek besluit.

Het mooie werk is de rijke vrucht van jarenlange studie en onderzoekingen en draagt overal de kenmerken van het voortreffelijke. Daarbij is het degelijk en streng wetenschappelijk; kortom een boek dat zijn samensteller huldigt en zijn weg zeker vinden zal.

WITLOX (Dr. J. H. J. M.) VARIA HISTORICA. (412) *f* 4,90 en *f* 5,90. Teulings, 's Hertogenbosch, 1936.

Het lot van een dagbladartikel, van welke kwaliteit het ook zij, is onverbiddellijk: de vergetelheid na een, twee dagen. Want kranten bewaren is praktisch een onmogelijk werk. Het was daarom een goede gedachte van de collega's aan de „Maasbode" om bij het 25jarig Priesterfeest van den hoofdredacteur een aantal van diens artikelen uit de vroegere jaargangen van het dagblad op te diepen en te bundelen. Het is historische journalistiek

van het beste gehalte en de meeste der hier verzamelde opstellen bezitten ook nu nog volle actualiteit. Wij zouden dit boek in handen wenschen vooral ook van onze jongere katholieken. Want vooral onder hen dreigt het gevaar dat ze den zin voor traditie verliezen en zoo vergeten: hoe onze huidige katholieke positie is ontstaan en onder groote opofferingen verkregen. Wat zóó door het vorige katholieke geslacht is opgebouwd, mag het nu komend katholiek geslacht niet afbreken maar moet het verder uitbouwen.

GIELEN (Dr. Jos. J.) HANDLEIDING BIJ DE STUDIE DER NEDERLANDSE LETTERKUNDE Voor middelbare School, Kweekscholen en Hoofdaktestudie. (440) *f* 4,75 J. Muusses, Purmerend, 1936.

Dit kloeke studieboek waarmee de bekende schrijver verdieping van inzicht, bestrijding van verbalisme en het openen van perspectieven tracht te bereiken, bestaat uit vier stukken. Openend met een omschrijving van meerdere begrippen, geeft het vervolgens een beknopte doch in hoofdzaak volledige geschiedenis der Nederlandse letterkunde, om na enkele overzichten — waarin o.m. met illustraties over het paralelisme tussen de verschillende kunsten gehandeld wordt, — met meerdere toepassingen te besluiten. Een en ander is nieuw van opzet en getuigt van goede bestudering. Opgemerkte feiten als daar zijn vermijdbare onnauwkeurigheden en het soms al te apodictische doen daaraan dan ook niets af. Iets anders echter is het dat de auteur zich om wille der volledigheid soms tot opsomming laat verleiden. Verder lijkt zijn verdeling der gehele stof in drie gedeelten ons minder gewenscht, terwijl wij ook liever de geschiedenis dan de begrippen vooropgesteld hadden gezien. Jammer vinden wij ook het ontbreken van bibliographische aantekeningen; het had tegelijkertijd het boek voor zelfstudie geschikt gemaakt.

Men moet er echter ook veel in huldigen — bijv. zijn behandeling van het barokprobleem, zijn tijdsoverzichten, — en ons slotwoord zij dan ook een aanbeveling, temeer ook omdat Gielen's boek als een nieuwe katholieke handleiding reeds als zodanig de aandacht van velen mag eisen. Een goed register en een uitgebreide inhoudsopgave vergemakkelijken het gebruik.

HANNEMA (D.) en SCHENDEL (A. van Jr.) NOORD- EN ZUID-NEDERLANDSCHE SCHILDERKUNST DER XII DE EEUW. *f* 5,50 Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Dit werk verschijnt gelijktijdig, in eenigszins gewijzigden vorm, in het Duitsch. Een sobere, maar instructieve inleiding, die een overzicht geeft over de wederzijdsche beïnvloeding der Nederlandsche schilders van kort vòòr en nà 1600, van de hand van D. Hannema, directeur van het Boymans-museum, gaat vooraf. Dan volgen een goede honderdtal foto-afbeeldingen van zestiende-eeuwsche schilderijen in groot formaat. De kleuren ontbreken helaas!, maar de keuze is gelukkig en overzichtelijk. Het doel van zulk een werk is den beschouwer op te wekken tot bezichtiging der origineelen. Onze schilderkunst blijft tenslotte onze wereldroem en de bekendheid met onze schilders, die tijdens het middelbaar onderwijs gewoonlijk niet verrijkt wordt, kan door een dergelijke min of meer populaire verspreiding inderdaad grooter worden. Zulk een boek is zijn prijs waard.

GRUYTER (Jos de) KRETENSISCHE EN GRIEKSCHE KUNST. (52) *f* 1,75. De Arbeiderspers, Amsterdam.

Toegelicht met figuren en afbeeldingen worden in dit boekje op populaire wijze de voornaamste strevingen en uitingen behandeld van de Kretensische en Grieksche kunst. Het is bruikbaar voor hen die met dit gebied nog onbekend zijn. Het kan als inleiding dienen tot meer uitgebreide werken.

BEEKMAN (Dr. Ir. E. H. M.) KATHOLICISME, CALVINISME, KAPITALISME (110) *f* 1,50 en *f* 2,40. „Vox Romana", Schiedam.

Gedeeltelijk is „Katholicisme, Calvinisme, Kapitalisme" een critiek op de dissertatie van Dr. W. F. van Gunsteren: „Kalvinismus und Kapitalismus" gedeeltelijk ook — als gevolg dier critiek — een zelfstandige behandeling van eenige vraagstukken. Deze betreffen hoofdzakelijk het kerkelijk-sociale en het maatschappelijk leven, en de sociale grondstellingen der reformatie, getoetst aan het Katholicisme. Het is niet mogelijk in enkele woorden den veelomvattenden inhoud van dit boekje volledig aan te geven. Het geeft, in het algemeen, scherp geziene Katholieke geloofs- en cultureele waarden, waarbij gedeeltelijk gesteund wordt op een blijkbaar beduidende vergelijkende historiekennis.

De problemen waren zeker interessant genoeg om deze uitgave te rechtvaardigen. De inzichten van den intellectueelen Katholiek moeten er door verdiept worden.

HEIDEN (Konrad) ADOLF HITLER. Het Leven van een Dictator. De Triomf der Onverantwoordelijkheid. (385) *f* 2,90 en *f* 3,90. Geaut. vertaling uit het Duitsch van Jan van Reeuwijk. Contact, Amsterdam, 1936.

Als dit werk „de onbekende Adolf Hitler" genoemd wordt, dan ligt de reden daarvan niet in de grote hoeveelheid nieuw materiaal, maar eerder in de psychologische interpretatie van de feiten door den schrijver. Hij doet werkelijk zijn best om objectief te zijn. Ik vermoed echter, dat de schrijver een emigrant is: dat maant tot voorzichtigheid, want bedoelde objectiviteit is nog niet hetzelfde als werkelijke objectiviteit. Kortom, het werk is niet geschreven voor den geschiedvorser, maar voor den tegenstander van Hitler en zijn nationaal-socialisme. Zij zullen zich verheugen den „zeer belangwekkenden tijdgenoot" geclassificeerd te zien onder de „waardelooze grootheden". Vanzelfsprekend alleen voor ontwikkelden.

SCHNITLER (Kolonel Gudmund) DE WERELDOORLOG (1914-1918) (398) Aangevuld en uitgegeven door Kapitein G. Schnitler. Vertaald door W. H. C. Boellaard, Generaal-Majoor b. d. Voorwoord van Generaal b. d. C. J. Snijders. Z. H. Uitg. Mij, Den Haag, 1936.

De vele militaire titels op het titelblad van dit werk doen reeds vermoeden, dat wij hier te doen hebben met een strategische geschiedenis van den wereldoorlog. Een heel enkele keer is er sprake van politiek en de vertaler heeft gemeend, dat een juridische verhandeling over de schending der Belgische neutraliteit in dit werk onmisbaar was en heeft daarover een hoofdstuk van een vijftal bladzijden ingelast. De Zweedse en Nederlandse militairen hebben blijkbaar een minder litteraire opvoeding gehad dan hun Franse collega's. Maar daarvoor munt het werk dan ook uit door de gelijkheid en zorgvuldigheid. Men vindt er de beschrijving van alle grote strategische veldtochten op de verschillende fronten, verlucht met zeer duidelijke en zeer eenvoudige overzichtskaartjes. Een paar grotere kaarten van West- en Oostfront zijn nog apart toegevoegd, om den leek in krijgskennis en aardrijkskunde de lezing te vergemakkelijken.

Een Engelsche Biografie

door J. v. H.

Het heeft allen schijn dat de tijd der „vies romancées" voorbij is. De eerste vloedgolf is althans zichtbaar verebt. Namen als Lytton Strachey, Emil Ludwig, André Maurois, Stefan Zweig, die de voorhoede in het leger dezer biografen vormden, worden minder vaak genoemd; het verschijnen eener biografie is geen litteraire verrassing meer zooals eenige jaren terug.

Het was een vreemd gebeuren dat het „vie romancée", waarin de fictie wel geen vrij spel heeft, maar toch vrijmoedig langs de paden der historie huppelt, juist opgang maakte in een tijd van zakelijkheid en feitenconjunctuur. Nieuwe zakelijkheid: zoo iets als een pedante Pruisische luitenant, schneidig en geschniegelt. De dingen moesten ontdaan worden van hun gevoelssfeer, gezien en betast met nuchteren werkelijkheidszin. Hoe koeler blik, hoe gestaalder houding, des te hooger steeg het applaus. Een sportieve intelligentie was de gelukkigste uitrusting om in het krijt te treden. Het ging om een record in scherpte, in raakheid en onmiddellijkheid. Hard, koel, glanzend: deze staaladjectieven hadden de voorkeur.

Zakelijkheid is uiteraard een proza-verschijnsel: daarin kon het een oogenblik in parade-pas optreden en de bekoring van het nieuwe uitstralen. In de poëzie maakt deze zakelijkheid een indruk als een koekoek in een spreeuwennest. Zij hoort er niet thuis en heeft er geen verwantschap. Poëzie heeft nu eenmaal meer belang bij gevoelens dan bij feiten, bij innige toenadering dan bij koele distantie. De meest zakelijke schrijver uit vroeger tijd, Stendhal, had de eigenaardigheid zich voor niets anders dan voor „le coeur humain" te interesseeren, wel het onzakelijkste dat er denkbaar is. En het menschelijk hart zal wel door alle tijden het eigenlijke middelpunt der litteratuur in poëzie of proza blijven, ondanks perioden van nuchtere zakelijkheid en intelligente verkoeling.

Er zijn ook in dezen tijd verzen geschreven, die tegelijk het zakelijkheidsstempel droegen en poëzie waren, zooals veel poëzie een bepaald tijds- of schoolmerk draagt. Doch dit laatste is bijkomstig en van buiten af, het wezenlijke ligt daar waar een ontroerde verbeelding zich in schoonheid uitspreekt.

Het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Juist in den tijd der zakelijkheid, waarin verbeelding en gevoel uit kracht van beginsel eenigszins belemmerd werden, ontstond de aandrang naar de vrij gestyleerde biografie. Trouwens ook op ander gebied openbaarde zich een voorkeur voor litteratuur, geïnspireerd op de werkelijkheid, doch met lichten verbeeldingsinslag. Het was de tijd der oorlogsboeken, die plotseling, een decennium na

het oorlogseinde, in onvermoeden getale de persen verlieten. Ook in deze overheerschten herinnering en observatie en had de fictie een bepertke spelvrijheid. De boeken van Ilja Ehrenburg, die in stijl en structuur zoo intiem verwant lijken aan de levens van Ludwig en Zweig, — zeer vlotte reportages, met veel Wahrheit en veel Dichtung — waren een tijd lang de vreugde der boekverkoopers. Het vlotte, reactiesnelle Joodsche temperament beleefde zijn vette jaren, waarop in Duitschland de bekende omkeer gevolgd is.

Dat echter een luchtige fantasie de historie ging bezielen en populair maken, blijft een wonderlijk feit. Ondanks het schudden van grijze professorenhoofden en het schouderophalen der wetenschap werden de boeken der in geschiedenis liefhebberende litteratoren gekocht en gelezen, vertaald en nagevolgd. Er is in de laatste tien jaar zulk een stortvloed van biografieën over Europa gegaan, dat er geen historische figuur van formaat zonder monografie gebleven is. Van beroemdheden als Cromwell, Richelieu en Napoleon zijn, de laatste jaren nog, meerdere levens geschreven, streng gedocumenteerde zoowel als vrijer opgevatte.

Honderd jaar geleden dichtte men oude legenden en schreef historische romans: het romantisch verlangen vond bevrediging in verre, avontuurlijke onwerkelijkheden, bijna zooals de middeleeuwen die gevonden hadden in de epopeeën der dolende ridders. Maar in een verlichte, wetenschappelijke eeuw was de mensch reëeler geworden en zocht diezelfde bevrediging honderd jaar later in lichtelijk gekleurde levensbeschrijvingen, die vroeger als te tam en te vleugelzwak nauwelijks tot de litteratuur zouden gerekend zijn. Het romantisch verlangen, zoo luidde een bekende uitspraak, was immers aan het uitsterven. Alsof dit verlangen ooit sterven kòn! Het kan verwrongen worden, verkneed en gekneveld, maar altijd zal het opleven. Het wezen van den mensch is: romantisch verlangen. De drang naar hoogten en verten, naar een beter en zuiverder wereld, naar schoonheid en grootheid, naar alles wat ontvoert aan de werkelijkheden van den dag, kiemt in elk mensch en bloeit in enkelen uit tot hooge vrucht. Of dit verlangen gestild wordt door simpele smakeloosheden en waardelooze fantasterijen of dat het, fijner van orgaan en aandrift, zich verbeeldingen schept die blijvend bewonderd worden, altijd is het dit romantisch verlangen dat den mensch prikkelt en spoorslag wordt tot het avontuur van den geest. In tijden van geestelijke inkrimping en zakelijkheid kunnen dit avontuur van den geest al te enge grenzen worden aangemeten, het verlangen blijft naar een uitweg zoeken, hoe dan ook. Het is een der boeiendste ondernemingen op deze gecompliceerde aarde dit geestesavontuur bij volken en enkelingen, de verwezenlijking van het romantisch verlangen, in zijn wisselende aspecten gade te

slaan. Men kan twisten over het woord, en de eene tijd zal het verlangen zelf romantischer kleuren dan een andere, maar, wordt het romantische als de zucht naar het ideëele, het hooge en verre, het nooit geheel bereikbare opgevat, dan blijkt dit de onuitroeibare oertrek der menschenziel, haar wezenskenmerk. Het valt in aanleg samen met wat elders de „inquiétude métaphysique" of de „Unruhe zu Gott" genoemd is. In harmonischer tijden, als een gelijke gerichtheid van geest een volk of een menschheid den weg wijst, valt er op dit verschijnsel, het romantisch verlangen of de „inquiétude métaphysique", weinig aandacht. Doch in tijden van geestelijken uiteenval, van verbijstering en oppositie der richtingen, wordt men zich deze aangeboren onrust, dit zoeken der ziel naar een zuivere oriënteering, dit verlangen naar nieuwe paradijzen bewust. Het zijn juist de meest gefolterde en schoonheidsgekwelde dichters der laatste eeuw geweest, in wie dit verlangen, deze onrust de menschelijk aangrijpendste verzen heeft losgeslagen. Dat er uit deze pijnigende onrust, uit deze ontwrichting der ziel zulk een schoonheid kon geboren worden, bewijst den hoogen adel ervan.

EVELYN WAUGH

* * *

Het kon voorbijgaand den schijn hebben dat het romantisch verlangen aan het uitsterven was. In den beperkten zin, waarin Coster het woord verstond, kan er in de na-oorlogsperiode, een periode van werkelijkheidsbezinning, van een verkwijnen en wegsterven gesproken worden. En dit uitstervend romantisch verlangen greep met genoegen naar de „vies romancées" en verwante boeken, waarin de verbeelding zich slechts bij tusschenpoozen van de werkelijkheid verwijderde. Intusschen schijnt de stroom weer tot zijn oude bedding aan het terugkeeren en verschijnen er in de landen om ons heen monografieën van streng historische structuur, die een zwijgend protest tegen de vrijere biografie vormen. In Engeland, waar de biografie van ouds een hooge litteraire standing innam, werd onlangs de levensbeschrij-

ving van een katholiek priester en martelaar met den Hawthordenprijs bekroond, een der hoogst geschatte bekroningen in het koninkrijk.

Evelyn Waugh, een tot het katholicisme bekeerde en schrijver van fel satyrische romans, gaf op het einde van '35 zijn „Edmund Campion, Jesuit and Martyr" [1]) uit. Prijsbekroningen zijn aan de orde van den dag en bekroonde boeken verliezen door hun talrijkheid het stigma van het buitengewone, dat in een brandmerk van middelmatigheid dreigt om te slaan. Hier echter ziet men even verwonderd op. Een katholiek geworden auteur schrijft een schijnbaar pretentielooze gelegenheidsbiografie over een onder Elizabeth gemarteld Jesuiet, die zijn land verliet en er terugkeerde om het voor het Roomsch geloof te herwinnen, en . . . . onverwacht valt het boek van volkomen anders georiënteerde beoordeelaars een hooge erkenning ten deel. Wie het boek openslaat en, niet ontmoedigd door het meer dan bescheiden en weinig beloftenrijke inleidingswoord, te lezen begint, wordt spoedig opgenomen in den verhaalstroom, die zoo helder is, zoo ongemerkt meevoerend, zoo aanschouwelijk en levendig, dat men slechts bij latere reflexie zich Waugh's ongewone vertel- en beschrijfkunst bewust wordt. De détails zijn zoo concreet, het verleden wordt in zoo nauwkeurige feitelijkheden, zoo kleurig en toch als vanzelfsprekend opgeroepen, dat er een verfijnd stylist, plus een intiem kenner van tijd en achtergrond aan het woord moet zijn.

Waugh schrijft geen „vie romancée", maar zuivere geschiedenis, voorzoover er zuivere geschiedenis kan geschreven worden. Hij houdt zich aan bewezen feiten en gegevens, maar voor een kunstzinnig biograaf blijft er buiten deze gegevens nog onnoemelijk veel te doen over, de geheele vormgeving namelijk. Dit is een kiezen en keuren, een rangschikken en ordenen, de eigenlijke compositie van het boek, en dan eerst begint het ciseleerwerk der schrijfkunst. Waugh bezit een fijnen zin voor evenwicht van verhoudingen, voor wat menschelijk belangrijk is en in het licht moet staan; daardoor krijgt zijn boek dat boeiende, bekorende, in stijgende mate naargelang het einde nadert, en er is geen bladzijde die men zou willen missen. Zijn hooge, menschkundige intelligentie wijst elk optredende in het werk zijn juiste plaats aan, zet hem in een psychologisch aannemelijke omlijsting, zoodat het boek iets zeer levends, menschelijks, belangwekkends bezit. Met deze „Elizabethans" leven we mede; ze zijn als van vandaag of gisteren, de afstand van drie, vier eeuwen is weggenomen en dit alles is zoo eenvoudig en schijnbaar kunsteloos in zijn werk gegaan, dat men er het talent van den schrijver bij vergeet. Het boek heeft een zoo natuurlijke overtuigdheid en aanschou-

---

[1]) Evelyn Waugh. Edmund Campion, Jesuit and Martyr in the reign of Queen Elizabeth (223). Longmans Green & Co, London.

welijke voorstelling, mist zoozeer alle wetenschappelijke spanning en allure, dat het terloops of ter verpoozing kon geschreven zijn.

Er valt den laatsten tijd bijzondere aandacht op de markantste figuren der contra-reformatie in Engeland. Bij Sheed and Ward verscheen gelijktijdig met Waugh's boek een werk van Pierre Jannelle over Robert Southey, the Write, [1]) dat dezen Jezuiet en martelaar vooral als invloedrijk dichter en schrijver behandelt. Beiden, Campion en Southey, zijn de herdenking van het nageslacht waard, niet slechts wegens hun marteldood, maar ook wegens de vlekkelooze hoogheid van hun karakter, hun nobele vaandeltrouw en geesteshouding. Het boek van Janelle is als biografie veel minder dat dat van Waugh en behoort meer tot de litteratuurgeschiedenis. Er is deze overeenkomst tusschen Campion en Southey, dat beiden het type van den Engelschman vertegenwoordigen in zijn gunstigste en breedste structuur. Zoowel Campion, de Londensche burgerjongen, als Southey, de edelman uit een oud geslacht, waarmee Shelley nog verwant was, waren menschen van groote vroomheid en van een toewijding, die tot heroïsme steeg: zij waren menschlievend en eenvoudig, en hadden door geestesvorming en karakter een natuurlijk overwicht. Campion is door de school van Oxford gegaan en heeft er met een toespraak indruk gemaakt op Elizabeth. Zijn vorming is volkomen Engelsch geweest en dit oer-Engelsche in zijn wezen: zijn galgentrouw aan eer en plicht, aan God en menschen, zijn koele bereidheid tot het uiterste, zijn nuchtere afkeer van vertoon en zijn moed zonder nadruk, dit oer-Engelsche, dat hem kenmerkt tot het einde, spreekt uit vele bladzijden van deze biografie. De voorname eenvoud van zijn verschijning en zijn hooge goedheid moet vriend en vijand voor hem innemen en het is Waugh's verdienste, dat hij geen lofrede of apologie schrijft, maar Campion's levensbeeld in natuurlijke ontwikkeling laat te voorschijn treden. Waugh is te verstandig om zelf zijn held aan te bevelen of op te vijzelen: hij verhaalt en beschrijft en zoo beveelt Campion zich zelf aan en wekt eerbied. De zuivere historische werkelijkheid wil Waugh uitbeelden, en dit met groote kennis en zeer scherp stijlbesef. Hij wandelt door Queen Elisabeth's Engeland, of hij een tijdgenoot van Shakespeare was: de toestanden en verhoudingen staan na lezing van het boek helder voor den geest, met licht en schaduwen, in zuiver perspectief. Het zijn nabije menschen die zich hier bewegen en handelen, verwant van bloed, van denkbeelden en gevoelens. Kortom: het is een biografie vanuit een scherpen gezichtshoek, allerzuiverst van toon en accent, geschreven met bedwongen drift en fijngevoelige hand.

---

[1]) Pierre Jannelle. Robert Southey the Writer. A study in religious inspiration. (336) Sheed & Ward. London. 1935.

Paul Valéry, de uitzonderlijke denker [1]

door DR. B. M. BOEREBACH.

Langen tijd was Paul Valéry voor het oordeel van een oningewijd publiek slechts een symbolisch dichter.

Het vage epitheton „symbolisch" diende oorspronkelijk als verzamelnaam voor al degenen, die met de school van den Parnasse op voet van oorlog verkeeren. Zoo kon het voorkomen, dat het Symbolisme onder zijn vanen de meest verscheiden figuren te zamen hield: een Verlaine, een Mallarmé, een Rimbaud, een Laforgue een Maeterlinck, een Moréas, een Régnier en een Vielé-Griffin. Jaren waren noodig om een schifting in dit meer willekeurig dan natuurlijk gevormde amalgama te bewerkstelligen. Het werd de kritiek langzamerhand duidelijk, dat nooit een litteraire school méér origineele talenten en méér uitzonderlijke vormen in zich verborgen had gehouden dan juist de school der Symbolisten. En de oogen werden de kritiek te méér geopend, waar verschillende dezer dichters spoedig tegen de hun opgelegde betiteling in verzet kwamen. Romaansche, naturistische, humanistische en unanimistische school werden geboren.

Sommigen der symbolisten daarentegen zochten hun grootheid in een persoonlijk isolement en onder dezen was Paul Valéry.

Paul Valéry — men heeft het dikwijls opgemerkt — is tegelijk èn kunstenaar èn philosoof. Zijn angstvallige zorg voor den vorm evenaart die voor de idee zelve en deze beide vormen van scrupuleusheid geven een verklaring van elkaar, zooals zij trouwens om elkaar vragen. In de zeldzame persoonlijkheid en absoluut-zekere eenheid van stijl, bij dezen dichter ontmoet, vindt de lezer behalve een bewonderenswaardig-expressieve diversiteit ook altijd nog een of andere bijkomstige verrassing te noteeren. Als dichter van de subtiele en harmonieuze gedachte en dito-uitdrukkingsvorm, wil Paul Valéry, dat ieder zijner versregels dezelfde volmaaktheid vertoont als ieder der gedichten op zichzelve. En de prozaïst blijft in deze opvatting niet bij den dichter achter: hetzelfde speuren naar den juisten term en hetzelfde streven naar zuivere vormpolijsting ligt aan zijn kritische studiën ten grondslag.

Zijn essai's zijn voor Valéry veel meer dan een simpele weergave der werkelijkheid: zij bedoelen een transpositie te zijn. Ieder der ideeën, die hij ons voorhoudt, geeft blijk van een

[1]) Dit artikel vond zijn oorsprong in een verzoek van enkele Boekenschouw-lezers om te gelegener tijd den philosoof Paul Valéry eens te belichten.

natuurlijk-fijne, welhaast aetherische denkwijze, die haar belangstelling geeft aan ieder détail der waargenomen dingen, aan iedere schakeering van het inwendig leven. Zijn scherpzinnig denkvermogen behoedt den dichter er voor een algemeen aanzicht van een zaak door een overdadigen opeenhooping van bijzonderheden te schaden, maar stelt hem anderzijds in staat op suggestieve manier juist die détails naar voren te brengen, die hij voor illustratie of de symbolische samenvatting van zijn onderwerp noodzakelijk oordeelt. Door dit specifieke karakter, aan Valéry's werk eigen, heeft hij in onzen tijd de philosophische literatuur in eere hersteld. Dichter en essayist was Paul Valéry reeds vanaf zijn jeugd, vanaf den tijd, dat hij Narcisse publiceerde en zijn commentaren leverde op de Méthode de Léonard de Vinci of op de persoonlijkheid van Durtal. Maar de naoorlogstijd was noodig om hem den vollen roem te doen toekomen, dien hij verdiende. Moge die roem hem ook al te laat ten deel gevallen zijn, dit uitstel heeft den schrijver in de gelegenheid gesteld om, onvatbaar voor opportuniteitsoverwegingen, zijn exquies, zij het min of meer hooghartig oeuvre te ontwikkelen en te voleinden.

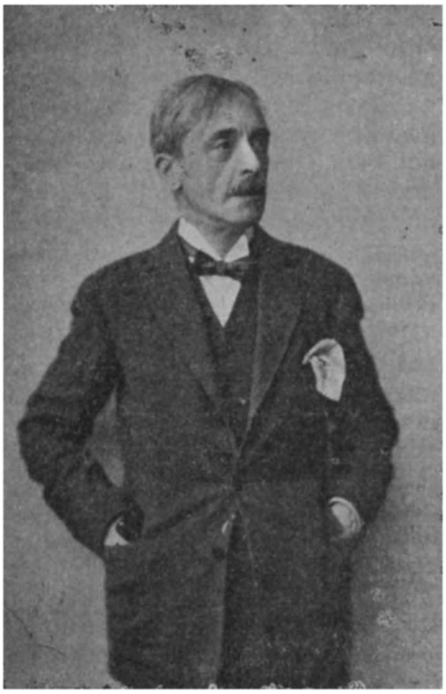

PAUL VALÉRY

Wanneer wij in aanmerking nemen, dat de dichter bij Valéry de voornaamste plaats inneemt, dan zou men geneigd zijn om zijn werk als een philosophische poëzie te definieëren. Maar er zijn soòrten van wijsgeerige poëzie en die, welke men zich gewoonlijk met dit woord voor den geest roept, is een poëzie van het genre Byron of Lamartine, waarin de philosophische gedachte haar oorsprong, om zoo te zeggen, direct aan het toeval der lyrische ontboezeming ontleent.

Zulks nu is geenszins het geval met de poëzie van Valéry, die dien naam draagt. Het betreft hier een lang overwogen gedachte, welke zich om haar streng-logische ordening soms tot

een theorema schijnt te ontwikkelen. Dit alles vindt een verklaring in het feit, dat deze schrijver aan zijn kunstzin een zeldzame wiskunstige ontwikkeling paart.

*   *   *

Het is in dit artikel bij den essayist, dat ik meer bijzonderlijk wilde stilstaan, zulks naar aanleiding van zijn onlangs verschenen Variété III; Pièces sur l'Art.[1]) Valéry's Variété's en een jeugdwerk: Monsieur Teste, dat eenige jaren geleden opnieuw werd gepubliceerd stellen ons in staat zijn wijsgeerige gedachte zoo niet volkomen te vatten, dan toch dicht te benaderen.

In het voorwoord, dat de schrijver aan een hernieuwde Engelsche vertaling van Monsieur Teste toevoegde, stelt hij ons zijn hoofdpersoon als een intellectueel voor, die langs den weg van een volkomen begrijpen van alles, wat zich aan zijn oog voordoet, tot de volmaakte beheersching van deze dingen tracht te komen. Monsieur Teste laat zich tot het type terugbrengen, dat onze handboeken voor psychologie als „voluntaristisch" betitelen. Hij incarneert een beginstaat van 's schrijvers denkvermogen, dat met de jaren subtieler en veelomvattender werd. Als een waar mathematicus, werpt hij zich op de verwarde en verscheiden beelden, die de wereld hem biedt, zoekend naar een nauw-omschreven begrip der verschijnselen. Voorwaar een pijnlijke inspanning voor een dilettant op het denkgebied, maar een pogen ook, dat zijn belooning in zich droeg.

Dit werk, dat samenviel met het litterair debuut van Barrès, bood intusschen menig spoor van egoïsme en hoovaardij.

„Je me suis préféré", zegt M. Teste. „Ce qu'ils nomment un être supérieur est un être qui s'est trompé. Pour s'étonner de lui il faut le voir et, pour être vu, il faut qu'il se montre . . . Chaque esprit qu'on admire, qu'on trouve puissant commence par la faute qui le fait connaître. En échange du pourboire qu'est l'adhésion du public, il donne le temps qu'il faut pour se rendre perceptible, l'énergie dissipée à se transmettre et à préparer la satisfaction étrangère."

En toch vertoont zich deze zelfde M. Teste bij kennismaking aan ons oog als vrij middelmatig. Wij zien hem als een man van een veertig jaar, die, grootelijks geabsorbeerd door zijn zaken, er behagen in schept regelmatig een uiterst banaal café te bezoeken. Spoedig echter worden wij gewaar, hoe deze zelfde persoon een intens innerlijk leven heeft, dat zijn wil bereid is in een vertrouwelijke ontboezeming aan een vriend te openbaren, maar dat hij schroomvallig voor den gewonen sterveling verborgen houdt. Dat innerlijk leven wordt door het verlangen beheerscht

[1]) Paul Valéry. Variété III; Pièces sur l'Art. Gallimard, Paris. 1936.

ieder gevoel te beleven, om het plezier alleen van het te kunnen ontleden en in deze toevallige gebeurtenissen stof tot overweging te vinden.

M. Teste werpt dus zijn gevoelens, het een met het ander, ondersteboven, het zwakkere met het sterkere; het sterkere, namelijk dàt gevoel, hetwelk zijn verstand de meeste bevrediging schenkt. Geleid door zijn redelijke wil legt hij een hiërarchische ordening aan zijn eigen ik op; hij behoudt zich het recht voor om deze orde naar willekeur te demonteeren, van schikking te veranderen en weer op te bouwen — een mogelijkheid, waarvan Paul Valéry door de jaren heen een ruim gebruik maakte en die hem maakte tot een ongrijpbare figuur, die in onze dagen het Katholicisme in vele opzichten zeer nabij komt — maar die van den anderen kant als kunstenaar-monteur allerlei intellectueel mechanisme in de plaats van vele onzer spontane levensuitingen stelde.

Ik bracht zooeven Veléry in verband met Barrès. In spijt echter van velerlei analogieën, is er een wezenlijk onderscheid tusschen de beiden, in werkelijkheid toch had Barrès, niettegenstaande zijn groote intellect, zijn hart verpand aan het spel van zijn gevoelens veeleer dan aan dat van zijn gedachten. Valèry, die alle gevoelsleven als een bron van anarchie beschouwt, staat veel dichter bij Descartes. Als de groote metaphysicus der mathematische verhoudingen, is het zijn droom om de wereld, waarin onze ervaring bij voortduring in duisternis en tegenstrijdigheid voortstrompelt, nieuw te scheppen door het verstand. Hij voedt onverzwakt het verlangen, dat alle onbestemde verlangens van 's menschen hart zich eens zullen laten terugvoeren tot zekere bepaalde harmonieuze combinatie's van beweging en ruimte.

Madame Teste — want Monsieur Teste is, wonderlijk genoeg, gehuwd — vertrouwt haar velerlei ongerustheden omtrent het streven van haar man aan een geestelijk leidsman toe, die zich als goed christen aan Teste's gedragingen ergert en zelfs ontsteld raakt. „M. Teste, zegt de priester, is een monster van eenzaamheid en zonderlinge kennis." Hij kwam er toe een monster te zijn, omdat hij zwichtte voor de grootste zonde, die de „moraal der aesthetiek", zooals trouwens ook de christelijke zedenleer, veroordeelt: de hoovaardij. Maar de priester ziet niet ten onrechte lichtpunten, — en wie van de laatste redevoeringen van Valéry kennis nam zal een prophetische gave aan genoemden leidsman niet kunnen ontzeggen — als deze priester zegt of althans impliciet te verstaan geeft, dat de ascese, die het dadenleven van Monsieur Teste onverzwakt beheerscht, dezen wellicht eenmaal tot het absolute goed zal terugbrengen, waar zij hem toch een voortdurende beschutting is voor het kwaad. Wellicht zal eenmaal in de oogenblikkelijke woestijn, die deze denker in zijn leven, op zoo kunstmatige wijze, schiep, een levende bron ontspringen

als een revanche van de lange jaren onderdrukte menschelijke natuur.

M. Teste moge in bepaalde opzichten een jeugdvermaak beteekenen, de echo er van laat zich in Narcisse, in de Jeune Parque en in zijn Variété's ieder oogenblik beluisteren. En dit onmenschelijk intellectualisme heeft wel zeer diep in Valéry moeten doordringen om er den schrijver in al zijn volgende werken de strenge discipline van te doen behouden.

Om de philosophische evolutie van Valéry te doen begrijpen, gaan wij nu met een sprong naar zijn Variétés over en herlezen wij zijn fragment over Descartes.

„Le monument de Descartes", schrijft Valéry, „est ce Discours qui est à peu près incorruptible comme tout ce qui est écrit exactement. Un langage fier et familier, où l'orgueil ni la modestie ne manquent, nous rend si sensibles et si remarquables les volontés essentielles et les attitudes qui sont communes à tous les hommes de réflexion qu'il en résulte moins un chef-d'oeuvre de ressemblance ou de vraisemblance qu'une présence réelle et même qui s'alimente de la nôtre."

Valéry zwaait hier Descartes den grootsten lof toe, maar ligt in dien lof wezenlijk een adhaesie besloten aan het Cartesianisme, dat wel is waar geen zuiver intellectualisme was, maar dat er toch dikwijls wel naar streefde het te zijn? Neen.

„Descartes", zegt Valéry nog, „s'enferme avec le tout de son attention et il use du possible qui est en lui jusqu'à se mettre à douter de son existence au milieu du récit même de sa vie. Le même qui courait le monde et guerroyait en amateur, tout à coup se retourne dans le cadre de sa personne et de sa chair, et il rend relatif tout le système de ses références et de nos communes certitudes; il se fait autre, comme le dormeur de qui le brusque mouvement issu de son rêve altère, transcende ce rêve et le transforme en rêve qualifié comme tel. Il oppose l'être à l'homme. Mais de ressentir l'être dans l'homme et de les distinguer si nettement, de rechercher une certitude de degré supérieur par une sorte de procédure extra-ordinaire ce sont les premiers signes d'une philosophie."

Maar hier nu houdt Valéry stil en dit stilhouden zal ons een verklaring geven van de bedoeling van zijn essay's, als wij ze confronteeren met voorgaande studiën. Het schenkt ons een verklaring van de philosophische stelling, die deze ontkenner van iedere waarachtige philosophie inneemt.

„Ik echter", besluit Paul Valéry dan, „voel mij te midden der philosophie als een barbaar in een Athene, waar hij zich door zeer kostbare voorwerpen omgeven weet en alles, wat hij ziet, even eerbiedwaardig is; maar in den schoot waarvan hij verward raakt en zich door verveling, door verlegenheid en een onbestemde vereering, vermengd met een bijgeloovige vrees, voelt

aangegrepen: gevoelens, die op sommige oogenblikken plots doorbroken worden door een dollen lust om alles stuk te slaan en het vuur te steken in zooveel geheimzinnige wonderen, waarvan hij in zijn ziel geen model vermag te vinden.

Ik ben bijna ongevoelig voor de muziek der wijsgeeren."

Wanneer wij in deze tirade eenige plaats aan Valéry's ironie geven, blijft toch dèze waarheid vaststaan, dat de negatieve definitie van zijn eigen philosophie, die hij hier geeft, niet zonder juistheid is. Er is in zijn uitzonderlijk denken en zelfs in zijn poëtische lyriek iets kouds en vijandigs. Men geeft er zich gemakkelijk rekenschap van, dat hij in zijn jeugd eenigen invloed van Stirner ondergaan heeft.

Maar juist in dit volhardend egotisme, waarvan het eigen ik zóózeer het middelpunt is, dat het nooit eenige systematiek vertoont, vindt Valéry de wonderbaarlijke kracht en de machtige sympathie, noodig om bepaalde historische of litteraire figuren en gebeurtenissen met wonderlijke scherpte te ontleden.

In een onvergelijkelijke studie over de *Lettres persanes* ziet hij kans om naar aanleiding van het geanalyseerde werk door de zekere ontwikkeling van zijn gedàchtengang, die zich door geen afwijking van zijn logische lijn laat afkeeren, geheel het maatschappelijk leven van de achttiende eeuw tot in de minste trekken van zijn maatschappelijke, wereldsche en natuurkundige philosophie voor ons oog te doen herleven. Ieder der studies echter uit zijn twee eerste bundels, *Variétés*, verdiende gereleveerd te worden. De Stendhal is weloverwogen, nobel en van een scrupuleuze nauwkeurigheid; de *Situation de Baudelaire* is wellicht het meest wijsgeerige essai van den bundel. Onmogelijk om de kwestie van de Romantiek juister tegenover de klassieke school te stellen, onmogelijk ook om het genie van een Edgar Poe beter te definieeren. De grootste der Fransche dichters uit de negentiende eeuw vindt hier een criticus naar zijn maat. En het is met opzet, dat ik slechts aan het einde zijn reeds oude *Introduction à la méthode de Léonard de Vinci* citeer. Deze studie van den grooten criticus, die vrijwel onbekend bleef bij haar verschijning, deelt nu in den roem van haar auteur en is daàrom zoo belangrijk, dat zij zoo menigen regel bevat, die op Valéry zelf van toepassing kan zijn.

FRANSCH

CHÉRAU (Gaston) LE PETIT DAGRELLO. Albin Michel, Paris, 1936.

De schrijver zegt het ons: Le petit Dagrello ontleende zijn voornaamste gegevens aan een ontroerend drama en een daarop gevolgd ergerniswekkend proces, die, aan de hand van velerlei documenten gereconstrueerd, niet weinig tot de belangstelling van den lezer bijdragen.

Het boek werd goeddeels tot een heftige satire op de moderne rechtspraak met haar vele en velerlei misbruiken, als mogelijk buiten ons land.

De figuur van den ouden markies de Calorne is wel bij uitstek een schepping van Gaston Chérau en werd een zóó markante persoonlijkheid, dat zij gemakkelijk de beide eerste gedeelten van dezen roman vult. In de weergave van een levend portret als dit verraadt zich het talent van een schrijver.

Intusschen verdwijnt deze held, naar ik reeds zeide, vrij spoedig uit ons oog om te herleven in zijn zoon Gustave, die door velerlei atavismen gedreven, bij voortduring aan zijn vader herinnert, ook al missen wij in hem de hoedanigheden van stoutmoedigheid en energie, die hem van vrijwel iedere waarachtige persoonlijkheid gespeend houden.

De vrouw, die de laatste zich op instigatie van zijn vader gekozen heeft, blijft een onbestemde ledepop, vaag van contouren en zonder innerlijken weerstand: na een eerste liefdes-élan, waarvan wij vergeefs een verandering in haar wezen verhopen, vervalt zij in een doffe onverschilligheid, waarin ook de schrijver schijnt te berusten; immers hij laat ons geheel in het onzekere omtrent haar toekomst.

De kleine Arthur Dagrello daarentegen is een natuur van roerende kinderlijkheid, lijdend onder haar eenzaamheid, welke in haar onbeantwoorde geestdrift en geheel bijzondere gevoeligheid een tragisch einde doet voorzien.

Door zijn levendigen en rijk-genuanceerden stijl toont Gaston Chérau zich een keer te meer een uitmuntend portrettist, die de kunst verstaat in twee of drie pennetrekken geheel een persoonlijkheid te suggereeren. „L'attitude était le meilleur de son jeu", zegt de schrijver van den ouden markies en vanaf dit oogenblik staat het type ons scherp-omlijnd voor den geest. Echter stelt de schrijver zich niet tevreden met een summiere weergave als deze en tientallen andere trekken, die zich aan de hoofdlijnen komen toevoegen, maken dit personage tot een waardig pendant van bepaalde Molière-figuren, terwijl de twee eerste gedeelten van het boek, waarin het voorkomt, een boeiende novelle op zich zouden vormen. (Een boek voor volwassen lezers en voor de jeugd absoluut verboden.)

CHEVALLIER (Gabriel) PROPRE A RIEN. 15 fr. Paris Editions Rieder. Paris, 1936.

Gabriel Chevallier is de schrijver van „Clochemerle" en zal dit wel blijven, ondanks zijn andere boeken. Het bereikte reeds zijn 255ste édition. Een boek te schrijven dat bijzonderen opgang maakt, heeft zijn schaduwzijde: elk volgend boek blijft haast noodzakelijk beneden de verwachting. „Propre à rien", „De Nietsnut" bezit niet de kwaliteiten van „Clochemerle". Het is de al te gerekte biografie van een jongeman, die door zijn vader verwaarloosd wordt. Chevallier schrijft nog zooals men vijftig jaar geleden schreef, met een uitvoerige be-

hagelijkheid, die van geen tempo weet. Er staan kleurige tafreelen en schilderachtige trekken in „Propre à rien"; men voelt dat er een schrijver aan het woord is, die mensch en samenleving goed heeft waargenomen en oog heeft voor de zwakke plekken van het menschenhart. Maar er zit te weinig vaart in het boek; het zou trekschuit-litteratuur zijn, indien dit vaartuig nog in gebruik was. Chevallier is een heftig anti-clericaal; ook hierin doet hij ouderwets aan. Zijn eenzijdig hatelijke beschrijving der kostschool is weinig overtuigend. De uitvoerigheid, waarmede hij de zeer sensueele en pikante ervaringen van zijn held beschrijft, maken een streng voorbehoud noodzakelijk. Alles bijeen, een boek dat men zonder schade of gemis ongelezen laat.

ARTUS (Louis) MON MAL ET MOI. Roman. 12 fr. Baudinière, Paris, 1936.

De kwaal, waaraan de verteller, wien Louis Artus dit verhaal in den mond legt, lijdt, is een natuurafwijking die nog al eens voorkomt, maar toch liefst niet al te openlijk besproken wordt. De schrijver is katholiek en verklaart in de voorrede dat hij dit thema koos met de bedoeling om lijders aan deze kwaal te bemoedigen. Hij heeft het onderwerp met volmaakte delicatesse en terughoudendheid behandeld. Het is een boek voor wetende lezers. Ondanks de uitgesproken bedoeling is het een boeiende roman, die technisch volkomen bevredigt niet alleen, maar ook vol leven en bewogenheid is. De officieele litteratuur zal zulk een werk natuurlijk nooit erkennen. De auteur weet het en bekommert zich niet bijster om litteraire waardeering. De niet bevooroordeelde lezer echter zal zich niet teleurgesteld zien.

LOUIS ARTUS

Een vader, die een tijdlang leed aan de bewuste kwaal, laat een soort dagboek of gedenkschrift na aan zijn zoon. In dezen vorm biedt Artus zijn roman aan. Allerlei hedendaagsche stroomingen en tendensen weet hij erin te vlechten. Zelfs bekende levende schrijvers schijnen erin geportretteerd, hoewel de auteur zelf in de voorrede dit ontkent.

DUITSCH

KOHNE (Gustav) DER BLINDE SEHER. Zeitroman. Georg Westermann, Braunschweig, 1935.

Toen ik dezer dagen met veel moeite door dit boek van Kohne heengeworsteld was, schoot mij een woord van Frans Brasillach te binnen: „Certes les mediocres existent et l'art a le droit de les peindre. Mais l'art 's appauvrit singulièrement à ne peindre que les mediocres."

Als men van de nieuwste producten der Duitsche literatuur in vrij-groote en vrij-gevarieerde mate kennis neemt, komt men noodzakelijk tot de conclusie, dat het een armzalig boekje is, en dat de groote schrijvers in het Derde Rijk in ieder geval niet veel produceeren.

Wat de laatste tijd op de duitsche boekenmarkt gebracht wordt, behoort beslist niet tot het soort, waarop het aere perennius van toepassing

is; het overgroote deel wordt gevormd door één-dags-verschijningen, en wat dan verder een wat langere levensduur beschoren is, verrijkt toch zeker niet het blijvend literatuurbezit van het Duitsche volk.

„Der blinde Seher" is ook weer zoo'n middelmaats-mensch. Actueele problemen, zielsproblemen en zielsconflicten zooals deze tijd die scheppen moet . . . . Gustav Kohne past er wel zalig voor! Wie het in Duitschland met het huidige regime eens is, zingt zijn lof in alle toonaarden; wie het er niet mee eens is, zwijgt als een Mof, want een inlijving bij de veensoldaten is zelfs een kunstenaar te machtig.

Gustav Kohne heeft ons ook maar weer eens een ontwikkelingsgeschiedenis geschreven, nu die van een boerenzoon, die blind wordt maar in zijn blindheid een berader en voorlichter voor zijn dorp en de streek er om heen.

Het boek is oer-saai. Er zit niets geen spanning, geen passie, geen conflict in: niets, niets; en het is geschreven in een stijl, die wel dragelijk is, maar daardoor juist op den duur vervelend.

BAUER (Heinrich) MEISTER ERWIN UND UTA Ein Roman um das Strassburger Münster. München, Berlin, 1935.

Een fantasie om het leven van Erwin von Steinbach, den bouwmeester van de dom van Strassburg, heengeweven. In zijn oude jaren vat hij nog liefde op voor een jonge bewonderaarster, Uta Hildenbrand. Tot trouwen komt het echter niet meer. Erwin sterft, zodat de baan weer vrij komt voor z'n leerling Veltin Donecker, die de kans wel niet zal hebben laten voorbijgaan, hoewel wij daaromtrent in het onzekere blijven, daar de uitslag niet meer verteld wordt.

Men zal zeggen, dat ik wel op tamelijk vulgaire manier de inhoud van deze roman beschrijf. Niemand zal mij dit kwalijk nemen, die de roman ten einde leest. Bauer prikkelt een mens nl. zeer erg.

Als dit boek nu maar niets wou zijn, een gezellig-idiote detectieveroman of een vervolgverhaal van een krant of weet ik wat, dan was het uit te houden. Maar de schrijver wil diepzinnig zijn op 't extatische af, terwijl het allemaal niets dan kinderachtige praat, zonder enige inleving is, al doet hij er nòg zo z'n best voor een „inleving" ons wijs te maken.

Hij interesseert geen ogenblik, al op de eerste bladzijde wordt de lezer nijdig, al direct geeft hij hem iets te eten, wat hij nìet lust. (Hij begint met een heel lange beschrijving van een feest, dat niemand belang inboezemt).

Hij beschrijft alles nauwkeurig, maar men gelooft niet, dat de mensen van 1310 zo dachten of deden. Het is een schoolmeesterachtige geleerddoenerij. Alles wat hij uit de geschiedenis weet, haalt hij er bij. Eckehart en Tauler, Gottfried van Strassburg, Neidhart, de legende van Beatrix, de strijd tussen Frederik van Oostenrijk en Lodewijk den Beier, de ruzie tussen adel en gilden, de pest en de geselaars-optochten enz. enz. In elke kultuurgeschiedenis kan men dat vinden. Maar hem ontbreekt elk inzicht, elke blik in het verleden. Ongelooflijk onhandig werkt hij met z'n gegevens, zonder iets van de middeleeuwse mentaliteit te begrijpen. Dat inzicht vervangt hij dan door een onuitstaanbaar opdringerig enthousiasme. Hij geeft bijv. een citaat uit Eckehart en dan zègt hij, (let wel, hij zegt het), dat daar een „Zaubergewalt" van uitging, maar men moet het op zijn gezag maar geloven.

De stijl bewijst dat geestelijk onvermogen volkomen, 't wemelt in het boek van schablonen: soldaten zijn natuurlijk „verwegne Gestalten", lawaai is „sinnverwirrend", meisjes zijn „schlank" of te wel „wohlgerundet".

Er is ook geen spanning, geen dramatisch conflict. Men verwacht, dat de uitbarsting zal komen tussen adel en gilden en dat daarin Erwin een tragische rol zal spelen! Niets daarvan! Alleen verschijnt er voor de aardigheid plotseling een Jood, die natuurlijk een onmens is. Dat vinden ze immers tegenwoordig wel leuk, dat gaat er in . . . !

Neen: Bauer moet eerst maar eens een aardig stukje gaan schrijven over een meneer en een juffrouw van 1936 en als dat erin gaat, dan moet hij eens een paar jaartjes terug gaan kijken, of 't dan nog gaat. Als hij dan braaf volhoudt, komt hij misschien nog wel eens met succes bij de Middeleeuwen terecht.

WELTZEL (Hanns) ERK ALBURGER. 4 M. en 5 M. Rowohlt Verlag, Berlin, 1936.

Erk Alburger, een eersteling van Weltzel op epis terrein, maakt je niet enthousiast en maakt je niet boos, 't boek verovert je niet en verveelt je ook niet.

Er is iets in, wat hoop voor de toekomst geeft, iets persoonlijks en dat is de observatie van de natuur, de kleine stad, de straat.

Maar in dat wat de roman eigenlijk wil brengen is het succes minder.

Deze ontwikkelingsroman mist precies het klaarblijkelijke van een ontwikkeling, men mist de evidentie van een organische groei.

Dat geleidelijke, dat „'t één uit 't ander" kan hij niet schilderen. De natuur maakt geen sprongen, maar bij Weltzel zou men het haast gaan geloven. Natuurlijk probeert hij wel een ontwikkeling te suggereren, Weltzel weet wat hij wil, maar dat moet hij dan tot stand brengen door een zeer onwerkelijk gepieker van den held over een voorbije periode, waarop hij terugziet.

Er is nog iets, wat héél vreemd aandoet, wat gewoon niet te geloven is. De held doet (nl. als volwassen mens) mee met een diefstal . . . terwijl het niet in hem opkomt, dat dàt verkeerd is!

Een andere zwakheid is deze: hij weet met z'n persoon geen raad, ook in de verdeling der rollen is hij onzeker, hun op en af gaan is realistisch vreemd, maar erger is dat het ook innerlijk niet verantwoord schijnt.

Maar hoe het ook zij, er is veel goeds in: de spanning der jeugd, het onzekere zoeken, dat vleugels uit willen slaan en niet kunnen, niet weten waarheen, dat geladen zijn met krachten, die verontrusten, dat alles is duidelijk, is — in zover ook — misschien autobiographie.

BENRATH (Henry) DIE KAISERIN KONSTANZE (373) 6,50 M. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart - Berlin.

In dezen historischen roman, die van grootsche allures is, wordt de moeilijke levensgang geschetst van Constantia, erfprinses van Sicilië en door haar huwelijk met Hendrik VI, keizerin van het Duitsche rijk. (1154-1198). Daarbij vindt de schrijver (hij schrijft onder pseudoniem) gelegenheid een dier geweldige episoden uit den eeuwen langen strijd der Hohenstaufersdynastie om de Europeesche macht te schilderen. In de voorste gelederen vond ze in dien strijd het pausdom tegenover zich. Het wil ons voorkomen, dat H. B. daarbij de Pauselijke politiek, met name de persoon en het streven van Kardinaal Lothar von Segni, den lateren Paus Innocentius III, niet ten volle recht laat wedervaren.

De schrijver getroostte zich een voorarbeid, die eerbied afdwingt. Het boek „beruht auf vergleichenden Geschichts- und Quellenstudien, die sein Verfasser durch fünfundzwantig lange Jahre betrieben hat", aldus het voorwoord. Mede wel hierdoor werd het rythme breed en gedragen. De lezing vraagt inspanning en geeft voldoening.

HÖCKER (Paul Oskar) ZIETENHUSAREN (300) 2,50 M. en 3,80 M. Verlag Scherl, Berlin.

Höcker heeft al ten minste twintig romans op zijn naam staan. De hier aangekondigde mag er zijn en doet den auteur kennen als een beschrijvingskunstenaar van ongemeen talent. Zieten was een der bekendste generaals van koning Frederik van Pruisen en zijn huzaren-regiment werd gemeenlijk naar hem genoemd. Het weet zich in den zevenjarigen oorlog met lauweren

te kronen. Dit alles biedt den historischen inslag van den roman, die voornamelijk speelt rond den jongen Detlef von Rombeck. Deze treedt in het Zieten-regiment als kornet en heeft het op 't eind van het boek gebracht tot ritmeester, gelukkig verloofd bovendien met de zuster van den anderen hoofdpersoon, Sanogy. Deze verloving biedt gelegenheid tot een kerngezonde liefdesgeschiedenis.

ENGELSCH

PRIESTLEY (J. B.) THEY WALK IN THE CITY (515) 8/6 — William Heinemann Ltd. London.

J. B. PRIESTLEY

Met zijn nieuwsten roman versterkt Priestley den indruk dat hij een artist is van veel meer dan middelmatig talent, maar dan tevens een, die zich niet gedwongen voelt zijn artistieke zelfstandigheid tegenover het lezerspubliek te handhaven. Hij schijnt ook het talent te bezitten van den zakenman, die als door een instinct aanvoelt wat het publiek verlangt, om het dan het gewenschte, uitstekend verzorgd, en van prima kwaliteit, voor te zetten. Aan die kwaliteit heeft een sterk persoonlijk talent gewerkt, en zij is dan ook niet makkelijk na te maken. Maar het product blijft er toch een voor de massa.

Priestley schrijft „best-sellers", — want hij schijnt een zakenman te zijn. Maar „best-sellers", die een klasse op zich zelf zijn, — want Priestley is ook artist. In die laatste hoedanigheid vergeet hij het publiek wel eens; dan maalt hij een stukje realiteit, zooals alleen een kunstenaarsoog dat ziet; of hij laat door eenige, oogenschijnlijk simpele aanduidingen, een mensch klaar waarneembaar leven; of hij ontsluit een perspectief, verrassend diep van onvermoede verte. Alles alleen te waardeeren en te genieten door enkelingen. Maar van enkelingen kan een „best-seller" niet bestaan; dus ensceneert Priestley ook een paar pakkende tooneeltjes „die het doen", hij schakelt eenige toevalligheden precies op tijd in; hij geeft het verhaal hier en daar een sentimenteele wending, en hij schrikt niet terug voor een tikje van het melodramatische. Volgens dit procédé is het verhaal behandeld van Edward Fielding en Rose Salter, twee jonge menschen, die elkaar leerden kennen, een afspraak misten, en die daarna ieder een langen weg hadden af te leggen voor zij elkaar weer terugvonden. Priestley's vlotte pen heeft er een lang verhaal van gemaakt. Voor den lezer niet te lang, want hij is een knap verteller, die de spanning weet te bewaren. Zelfs wekt het eenigszins abrupte slot den indruk dat nog een voortzetting in de toekomst zal volgen.

Alles bij elkaar toch een opmerkelijke roman, die geschikt is voor volwassenen.

TRESIDDER SHEPPARD (Alfred) ROME'S GIFT (523) 8/6 Hodder & Stoughton Ltd — London.

Het begin van het groote schisma, in 1378, toen tegenover Urbanus VI, als tegenpaus Clemens VII door een aantal opstandige kardinalen werd gekozen, is de tijd waarin Tresidder Sheppard's historische roman speelt. Het is een hachelijk ondernemen in dit verwarde tijdvak een roman te plaatsen, die historisch verantwoord is. Tresidder Sheppard heeft klaarblijkelijk consciëntieus voorstudies gemaakt; de historische feiten zijn in hoofdzaak juist en in de juiste verhoudingen geplaatst. Aldus heeft hij zijn roman de soliede geschiedkundige basis en den achtergrond gegeven, welke voor een historisch verhaal van beteekenis vereischt is.

Gesteund door die historische kennis, heeft zijn fantasie dit tijdvak in al zijn uitbundigheid — gruwzame uitbundigheid, dikwijls — tot leven gebracht. Geen détail bijna van het laat-middeleeuwsche Rome en Italië is zijn aandacht ontgaan; het verwarde en het onbeheerschte van den tijd is in zijn boek vastgelegd; zij hebben het dat ondefiniëerbare gegeven, dat sfeer is. Rijk en kleurig is het leven vastgelegd; het pulseert.

Het ongebalanceerde, de geestelijke verwardheid, en de eerzucht, typeerend voor veel kerkelijke hoogwaardigheidsbekleeders, zijn gepersonifiëerd in de figuur van Kardinaal Ponte-Trentano. Hij is een fictief persoon, door den auteur tusschen de historische gebeurtenissen ingeschoven. Tegen den achtergrond van een bont-kleurig décor is zijn bewogen leven, dat culmineerde in den strijd tegen den wettigen Paus, uitgebeeld.

Ofschoon uit den roman, als geheel, blijkt dat de niet-Katholieke auteur naar onpartijdigheid en juistheid heeft gestreefd, treffen enkele bijzonderheden den Katholieken lezer toch hinderlijk door haar onwaarschijnlijkheid. Dat Paus Urbanus VI in een samenkomst met het college van Kardinalen zoo grof en onbeheerscht tegen hen uitvoer, als de schrijver dat vertelt, is haast niet aan te nemen, en Kardinaal Ponte-Trentano uit hier en daar gedachten, die voor een theologisch geschoolden geest niet mogelijk zijn. Ook het einde van den roman is onbevredigènd. Daar tegenover staan echter verschillende gedeelten van op schitterende wijze tot dramatisch leven gebrachte historie, zooals het verslag van het rumoerige conclave, waarin Urbanus VI gekozen werd.

Volwassenen van behoorlijke ontwikkeling kunnen dezen roman lezen.

HUBBARD S. J. (Bernard R.) CRADLE OF THE STORMS (268) 8/6 George G. Harrap & Co Ltd. - London - Bombay - Sydney.

In de Vereenigde Staten is Father Hubbard bekend en populair als „the glacier Priest". Hij is professor in de geologie aan de universiteit van Santa Clara in Californië; gedurende de zomermaandèn trekt hij elk jaar met eenige geharde jongemannen naar het noorden van Alaska tot het verrichten van zijn wetenschappelijke onderzoekingen. Dit boek is het verslag van een zijner laatste tochten naar de „cradle of the storms", zoo door hem genoemd, wijl, volgens zijn wetenschappelijke waarnemingen, hier de groote stormen ontstaan. Zijn boek wijkt in meerdere opzichten af van andere werken van dezen aard. Allereerst is hij een charmant en boeiend verteller, die het verstaat een spannend en geestig verhaal te combineeren met een — voor dit boek populair-wetenschappelijk gemaakt — verslag van zijn wetenschappelijken arbeid. Dan heeft hij een diep religieuze houding tegenover zijn avontuurlijk en dikwijls gevaarlijk werk. Typeerend daarvoor is een foto op een der eerste bladzijden. In de wildernis, een vulkaan op den achtergrond, staan eenige tenten, er vòòr is een reisaltaar opgesteld, en drie knielende mannen ontvangen de H. Communie uit de handen van Father Hubbard. Dat is het begin van iederen dag. Uit zijn verhaal blijkt — geheel onopzettelijk — dat hij het gevaar niet in de oogen ziet terwille van de „thrill" maar voor een hooger doel, — voor de oplossing van een wetenschappelijk probleem, voor de uitbreiding der menschelijke kennis van de natuurkrachten,

voor God allereerst. Wanneer een gevaar al eens luchtig voorgesteld schijnt, vindt het zijn oorzaak in het Godsvertrouwen van hem en zijn mannen. Waar hij over zijn reismakkers schrijft, blijkt zijn diepe menschenkennis.

„Cradle of the Storms" is een der beste boeken in dit genre, van de laatste jaren; de talrijke fotos zullen moeilijk te overtreffen zijn.

TALBOT (Hugh) LAUGHTER FROM THE LOWLANDS (314) 7/6 J. M. Dent and Sons Ltd. - London.

De hoofdfiguur in „Laughter from the Lowlands" is de Vlaamsche schilder Adriaan Brouwer, van wiens leven zoo weinig bekend is dat de schrijver zijn roman inleidt met de opmerking dat „this story is almost entirely fictitious". Een historische roman kan zijn boek dan ook niet genoemd worden. Den auteur zelf moet dit aangenaam zijn, want hij zag zich thans niet gesteld voor het probleem van elken schepper van historische romans: hoe ver moet de geschiedkundige waarheid gehandhaafd worden tegenover de rechtmatige eischen der fantasie, of, in welke mate moet de artistieke vrijheid zich laten beknotten door de werkelijke historie?

Talbot heeft zich hoofdzakelijk geïnspireerd op wel eenigszins ongewone, maar in dit geval toch de aangewezen „historische" bronnen: de schilderijen van Adriaan Brouwer en die van zijn tijdgenooten. Zoo werd zijn boek dan geen aaneengesloten levensverhaal, maar een verzameling genrestukjes: Portrait of a painter, portrait of a soldier, portrait of an incipient drunkard, enz; die maar los met elkaar verbonden werden. Brouwer heeft kroegtooneelen geschilderd; dus werd hij, onder Talbot's pen, de rauwe gast, de vagebond, de bohémien, die hij ook in werkelijkheid geweest is. En zoo waar, daar ligt iets in deze geschreven stukken van het losbollige, van de rake typeering, vooral ook van het tragische en van het kleurige coloriet, die samen de kunst van Adriaan Brouwer uitmaakten.

Met de karakteristiek van een bijfiguur als die van Rubens kan men het mogelijk niet geheel eens zijn, als weergave van een geheel, dat in zijn uitingen de wonderlijke mengeling bood van grofheid, boertigheid, tragiek en artisticiteit, is het boek geslaagd.

BOEKENSCHOUW

MONTESSORI (Dr Maria) LEVEN IN CHRISTUS. Liturgische Studies voor de Jeugd. (126) *f* 2,10 en *f* 2,60. Paul Brand, Hilversum.

De groote moeilijkheid bij het pogen ook de kinderen met de Liturgie der Kerk vertrouwd te maken, nl. hoe tekst en ritus den kinderlijken geest bij te brengen, is door de vermaarde paedagoge Dr. Montessori blijkens dit boekje, bevredigend opgelost. Zij heeft een methode samengesteld, toegelicht met afbeeldingen, ter verklaring van het Kerkelijk jaar en van de H. Mis, waarvan het resultaat wel moet zijn, dat de kinderen waarlijk het inwendig leven der Kerk zullen gaan beseffen. De korte samenvatting van Christus' leven in de H. Mis, op bladz. 115 tot blz 121, behoort tot het beste van wat wij over dit onderdeel nog hebben gelezen.

In een afzonderlijk hoofdstuk wordt nog een handleiding gegeven voor het samenstellen van een kindermissaal.

Alleen, die met de opvoeding iets uitstaande hebben, kan het gebruik van het werkje worden aanbevolen.

Uit het Gaelic

door JOS. PANHUYSEN.

In het bekende, zeer geestige, in het Engelsch geschreven boek van E. Somerville en Martin Ross: The Experiences of an Irish R. M., zoogenaamd verteld door een Ierschen kantonrechter, komt een man uit het landvolk voor, die Callaghan heet. Hij wordt buitengewoon precies beschreven wat zijn uiterlijk en zijn gebaren betreft, men kan genieten van de kleurigheid zijner zegswijzen, men krijgt zonder twijfel eenig inzicht in zijn karakter, dat nuchter en geestdriftig is, zijn dood wordt verteld in enkele van de meest pathetische en mooiste bladzijden van het boek, maar vooral daar, bij het einde van zijn leven, bemerkt men, dat de beide schrijfsters niet vermochten en ook niet trachtten om het raadsel van deze persoonlijkheid op te lossen, hoe levend zij hem ons ook voor oogen wisten te brengen.

Zij gaven uitnemende beschrijvingskunst, zij typeerden en karakteriseerden, zij lieten dezen Callaghan zien bij verrassing, op heeterdaad betrapt, zoodat hij iets onvergetelijks kreeg, een figuur, die men zich herinnert, maar zij slaagden hierin misschien toch het meest, omdat zij een nieuwsgierigheid opwekten, die zij niet bevredigden.

Hun boek is, in verschillende opzichten, een regionalistisch boek, zij gingen te werk, zooals regionalistische schrijvers dat plegen te doen in Ierland en elders, ook in ons land, zij beschreven het landschap en daarin het volk, de menschen, die op dat land leven, zij duidden zelfs op den invloed van dit bepaald stuk aarde op dit bepaald soort volk, zij gaven wat van de nog levende gebruiken en folklore, en ze lieten die ook zien als iets wezenlijks, wat inderdaad nog altijd beteekenis heeft. Hun werk werd zoodoende zonder twijfel belangwekkend, het is oorspronkelijk bovendien, het is zeer goed geschreven, maar toch wordt, na lezing, het besef steeds sterker, dat men intusschen niet geheel weet wat Callaghan dacht bij de regatta in Skebawn en wat in Whincastle, even voor hij stierf, dat men welbeschouwd heelemaal niet weet wat hij in zijn gewone leven dacht en men bemerkt dan opeens met verrassing, dat men ook nauwelijks gissen kan hoe Callaghan zelf inderdaad de verbondenheid met zijn land onderging.

Deze verrassing is een weinig angstig, men krijgt er immers het vermoeden door, dat de meeste regionalistische literatuur meer de verbeelding eener werkelijkheid is. Wat de schrijfsters over de verbondenheid van land en volk zeggen is ten slotte meer een opinie, zij kunnen gelijk hebben, maar zij kunnen zich ook vergissen, in het hart van Callaghan zou men dit kunnen achterhalen, maar het hart van Callaghan is een geheim.

Hoe komt dit? De meeste regionalistische schrijvers zien het landvolk en den boer te zeer als bijzondere menschen en te weinig als bijzondere verschijningen van het genus mensch. Uit de algemeenheid zouden deze bijzondere verschijningen te benaderen zijn, maar nu ze uit die algemeenheid werden gebannen, is het verlossende woord, waarin ze zich zouden kunnen uitspreken, onmogelijk geworden. Callaghan spreekt wel in het boek van Somerville en Ross, hij spreekt zelfs karakteristiek, maar hij spreekt zich niet uit.

In het eerste uit het Gaelic vertaalde boek, dat ik bespreken wilde, krijgt Callaghan in den volledigen zin van het woord, stem. Het heet in het Engelsch Twenty Years A-growing en het is van Maurice O'Sullivan.

Het is in zekeren zin natuurlijk ook een regionalistisch boek, want in Twenty Years A-growing vertelt de schrijver zijn eerste twintig levensjaren voornamelijk doorgebracht op een klein eiland ten Zuidwesten van Ierland, op Great Blasket. Ook hier krijgt men veel folklore: doodenwake, landverhuizerswake, begrafenis en bruiloft worden erin beschreven, ook hier ziet men het landschap en de verbondenheid van volk en aarde, maar hoe anders, hoe geheel anders. Hier immers komt men inderdaad te weten wat een man uit het landvolk werkelijk denkt in zijn leven van alledag, maar ook op de buitengewone oogenblikken in zijn bestaan.

Het boek is verrassend van aanvang tot einde, reeds bij den eersten zin weet men, dat men hier iets anders zal krijgen dan het gebruikelijke.

> There is no doubt but youth is a fine thing though my own is not over yet and wisdom comes with age.
>
> I am a boy who was born and bred in the Great Blasket, a small true Gaelic island which lies northwest of the coast of Kerry, where the storms of the sky and the wild sea beat without ceasing from end to end of the year and from generation to generation against the wrinkled rocks which stand above the waves that wash in and out of the coves where the seals make their home.

Het is geen wonder, dat een geboren schrijver, als Maurice O'Sullivan is, dergelijke dingen schrijft, maar het lijkt op zijn minst bevreemdend, dat zijn grootvader, die aan boeken schrijven nooit gedacht zou hebben, dergelijke dingen zegt. Het zijn Ieren, die dit boek bevolken, niet verwarren zal men hun aard met welken landaard ook, zij voelen zich als Ieren, zij leggen er herhaaldelijk en met trots getuigenis van af, maar op de eerste plaats zijn ze bewoners der aarde, menschen, de enkele tientallen, die verblijven op het kleine eiland Great Blasket, zijn, hoe ongelooflijk deze benaming lijken mag, wereldburgers. Een zegswijze onder hen gebruikelijk om een praatje maken aan te duiden is „talking of the affairs of the world" en dat is, als men erover gaat nadenken, niet maar louter een zegswijze bij hen. De groot-

vader van den schrijver is er een levend bewijs voor, dat „wisdom comes with age" een regel, waar toch zonder twijfel uitzonderingen op zijn. Wat deze oude man nu en dan vertelt is van een gevoelige wijsheid die iets universeels heeft, omdat ze algemeen geldig is en desniettemin vooral in een tijd, als dien wij beleven, ongewoon. Het is bovendien iemand van een argelooze, maar inderdaad groote persoonlijke beschaving. Ware beschaving immers is van een voorname eenvoudigheid en intuïtief, het is een ontzien van anderen, dat voortkomt uit een begrijpen van anderen, uit eerbied en sympathie.

Dood en leven zijn voor dezen ouden man geen benauwenis of verschrikking, zij worden door hem aanvaard als geschenken van het lot, hij vermag te genieten van het eene, hij vermag evenzeer te weenen bij het andere. Chesterton heeft in The Everlasting Man gesproken over de zoo somber afgeschilderde holbewoners, die blijkens een hardnekkige verkeerde overlevering wild en woest en dierlijk moeten zijn geweest. Forster in zijn kort voorwoord op Twenty Years A-growing spreekt over het steenen tijdperk, waarin men volgens hem op Great Blasket voor kort nog leefde. Als Forster gelijk heeft, heeft Chesterton het en naar mijne meening hebben ze het inderdaad beiden; de primitieve mensch en de mensch onzer regionalistische schrijvers zijn en waren inderdaad niet zelden persoonlijk zeer beschaafd. Ook vele regionalistische schrijvers vertellen ons vaak angstwekkende sprookjes, die voornamelijk hierin van echte sprookjes verschillen, dat ze eigenlijk in het geheel niet aardig zijn. Deze regionalisten schijnen vaak te vergeten, dat in de voornaamste dingen het leven der menschen elkander gelijkt, de wereld door en de tijden door.

> „Did you never hear how the life of man is divided?" vroeg O'Sullivan's grootvader. „twenty years a-growing, twenty years in blossom, twenty years a-stooping, and twenty years declining. Look now, I have sayings you have never heard."

Er is nog een ander sprookje over het landvolk en den boer verspreid, het is het sprookje, dat hij de schoonheid der natuur niet zou zien. Dit boek, dat nauwelijks een beschrijving is en het zeker niet vooral zijn wil, is voortdurend vervuld van die schoonheid, Great Blasket krijgt er nu en dan iets van den hof van Eden, deze schoonheid is er bovendien een gespreksstof, men ziet op naar de rotsen, de zee of den hemel en men zegt:

> „Isn't the sea very calm to-day, daddo?"
> „It's fine sight, praise to God on high," said he, baring his head.

Reeds uit zoo'n enkele zinsnede, dunkt me, kan men bemerken, dat dit boek ook niet beheerscht wordt door een soort fatalistisch pessimisme wat bijvoorbeeld het werk van Somerville en Ross wel wordt in sommige opzichten, een verschijnsel, dat

men bij Nederlandsche schrijvers in meerdere of mindere mate vindt zoowel in het werk van Streuvels, als van Antoon Coolen en zelfs van Herman de Man.

Juist omdat de natuur er in schoonheid verschijnt, als een wonder inderdaad, onbevangen gezien en gewaardeerd door wezenlijk eenvoudigen bemerkt men iets van hare oorspronkelijkheid, van hare grootheid en dat maakt het ook hier vaak door leed bezochte leven dikwijls tot een vreugde. De jonge Maurice O'Sullivan eieren zoekend tusschen de rotsen boven de witschuimende golven, den nacht doorwakend op een klein verlaten eiland onder den sterrenhemel, de makreelvangst meemakend bij zonsondergang, doorleeft uren onvergetelijk van verwondering en blijdschap. Het onvergetelijkst echter zijn de oogenblikken, zeldzaam en door jaren gescheiden, dat men op Great Blasket een vreemdeling ontmoet, want dan komt men plotseling inderdaad voor de oorspronkelijke geheimzinnigheid te staan van den koning der schepping, den mensch.

> He was now only forty yards away, a man neither too tall nor too short, with knee-breeches and a shoulder-cloak, his head bare and a shock of dark brown hiar gathered straight back on it. I was growing afraid. There was not his like on the Island. Where had he come from and he approaching me now from the top of the hill in the darkening of the day? I leant my back against the dark of the ditch. I drew out my pipe and lit it. Then I turned my gaze out to the south-east, thinking no doubt he would pass me by on his way, so that I could take his measure and say I had seen a leprechaun I heard a voice behind me. „God save you", it said.
>
> I looked round. He was smiling.
>
> „God and Mary save you noble person," said I.

Men ziet, als Callaghan de gelegenheid krijgt zich werkelijk uit te spreken, doet hij dit niet alleen op een verrassende, maar op een betooverende wijze.

Verbijsterend vanzelfsprekend en tevens wonderlijk zijn de herinneringen van Maurice O'Sullivan, hetzelfde kan men zeggen van de essays en vertellingen in het tweede uit het Gealic vertaalde boek, dat ik bespreken wilde,in Field and Fair van Padraic O'Conaire, dat de zwerftochten met een ezeltje beschrijft door Ierland.

Padraic O'Conaire is een ouder en wijzer man dan Maurice O'Sullivan, de ervaring des levens en de kennis veler menschen openbaart zich in het flegmatieke en kernachtige van zijn geestigheid, hij ziet de menschen met wie hij in aanraking komt onmiddellijk in hun eigen wezen, en scherp en duidelijk en verscheiden is de karakteristiek, die hij van hen geeft. Hij heeft overal rondgezworven en een zwerver kan de snelle beoordeeling van zijn naaste nauwelijks missen, wil hij niet beetgenomen worden. Padraic O'Conaire laat zich alleen beetnemen als hij zich zelf daarvoor leenen wil, anders tart hij mensch en dier door

lichaamskracht en scherpzinnigheid. Hij kan eigenzinniger zijn als het ezeltje dat hem op zijn tochten begeleidt, zijn afkeer en zijn sympathie zijn schijnbaar even spontaan als onberekenbaar, tot men hem beter leert kennen, tot men bemerkt, dat zijn gedachten en daden wel degelijk grond hebben.

Er komt een heldin voor in zijn verhalen, het is echter niet het jonge meisje, dat hij ook ergens ontmoet, het is een oude vrouw, sinds vijftig jaar weduwe. Zij is een gewone vrouw een boerin, maar in de vertellingen Fifty Years a Widow, A Forest Feast en Awakening, weet hij te herinneren aan de groote vrouwefiguren uit de oude Keltische en Noorsche sagen, aan koningin Maeve, aan Deirdre, aan Gyda, de dochter van Eric. En toch is Fifty Years a Widow een humoristische vertelling en toch lacht hij om deze oude vrouw door wie hij zich commandeeren laat. Hier weet een onverwoestbare zin voor de werkelijkheid door te dringen door alle schijnbaar kleine en zelfs lachwekkende bijkomstigheden tot de grootheid dier werkelijkheid en de romantiek ervan; evenals Maurice O'Sullivan zegt deze zwerver door de meest afgelegen streken van Ierland vaak dingen, die de wereld daarbuiten vergeten heeft, maar die een universeele beteekenis bezitten.

Het meest bemerkt men dit bij zijn natuurbeschrijvingen. Men kan eigenlijk nauwelijks van beschrijving spreken. In zijn boek ziet men immers het landschap niet, men leeft het. Hierin is misschien de oorsprong te vinden van het sprookje, dat de boer de schoonheid der aarde niet gewaar zou worden. De meeste natuurliefhebbers, stedelingen, beschouwen de natuur, bestudeeren ze zelfs, van beschouwing en bestudeering valt het niet zoo moeilijk mededeeling te doen, de boer en de zwerver, die niet beschouwen en, in de gewone beteekenis van het woord, bestudeeren, blijken stom. Iets wat beleefd werd in het woord te vertolken is in het geheel geen gemakkelijke zaak, voornamelijk vermag dat slechts de artist, een artist als Padraic O'Conaire. Zijn weergave van het leven der natuur is daarom niet een beperkte schets van een bepaalden hoek der aarde, zij heeft altijd iets algemeeners en zij is altijd iets meer, zij is lyrisch, zij wordt altijd, vroeg of laat, lofprijzing en jubilatie, als in het einde van The World's Daily Oblation.

> Then I realised that I was in the presence of one of the deepest mysteries, that I was looking at and listening to the world awakening; and it was not the awakening of morning, but the awakening that occurs each night of the year when everything alive on the face of the earth stirs and sighs. At the same hour every herb and bird and beast and human being makes its sign of sorrow — it is the hour at which Lucifer raises his standard in rebellion against God his Creator . . .
>
> I looked at the star above the eastern horizon: I looked at the tree which had dropped its last nut; I looked where the bird had spoken mournfully on the branch.

„O Great God of Glory!" said the star.
„O Great God of Glory!" sang the bird.
And then my heart and soul were stirred to the dephts, and with fervour I exclaimed:
„O Great God of Glory!"
And then I fell asleep

Er is nog een andere universaliteit in de eenvoudige herinneringen van Twenty Years A-growing en in de vertellingen van Field and Fair, iets, waarvan men het juiste begrip in The Experiences of an Irish R. M. mist, dat is de godsdienst. Er wordt zelden over gesproken, ik geloof dat het woord katholiek in geen dezer boeken zelfs voorkomt, maar zij verlevendigen beide het besef, dat de katholieke godsdienst, als ik het zoo noemen mag, de natuurlijke godsdienst der menschheid is.

Ook hierom kan ik de lezing van deze twee boeken, de eenige hedendaagsche, voor zoover ik weet, die van het Gaelic in het Engelsch vertaald werden, van harte aanbevelen.

E Somerville and Martin Ross; The Experiences of an Irish R. M. Thomas Nelson and Son Ltd, Londen.
Maurice O'Sullivan; Twenty Years A-Growing. Chatto and Windus, Londen.
Padraic O'Conaire; Field and Fair. The Talbot Press Ltd. Dublon.

BOEKENSCHOUW

EIKENDAL (W. J. C.) K. N. A. C. TECHNISCH HANDBOEK VOOR DEN AUTOMOBILIST. (287) *f* **3,50. Kosmos, Amsterdam.**

In drie gedeelten wordt in dit handige boek een uiteenzetting gegeven van de ontwikkeling en inrichting van de auto, de motor en nieuwere constructie, waarbij o.a. in het aanhangsel nog nuttige wenken voor het reizen per automobiel naar het buitenland. Het is duidelijk en bevattelijk geschreven en bevat o.i. alles wat iemand die een automobiel bezit en zelf daarmede moet omgaan behoort te weten. Het is een van die nuttige uitgaven van „Kosmos" welke altijd juist van pas komen voor degenen die ze in hun bezit hebben.

LEENDERTSE (M. J.) WENKEN VOOR HOOFDAKTECANDIDATEN. J. Muusses, Purmerend.

Uit eigen ervaring, uit de practijk van zijn tijdschrift De Hoofdakte en uit persoonlijke langjarige belangstelling, heeft M. Leendertse een boekje samengesteld, dat iederen hoofdaktecandidaat belangrijke diensten zal kunnen bewijzen. Wie zijn raadgevingen volgt is zeker van succes; de prijs is „aangepast" (65 ct.). Ieder studeerende voor de hoofdakte schaffe zich dit eenvoudige boekje aan.

G.

Erasmus in Spanje

door DR. J. BROUWER

Den negen en twintigsten November van het jaar 1527 schreef Erasmus uit Bazel een langen brief aan Francisco de Vitoria, den beroemden theoloog en jurist, schepper van het volkenrecht, te Salamanca. In dezen brief, die een kostbaar document is voor de uiterst gecompliceerde geaardheid van Erasmus, vraagt hij Vitoria om hulp tegen een hem vijandige beweging die in Spanje was ontstaan. Het uitgangspunt van die beweging zou gelegen zijn in de onmiddellijke omgeving van Karel V: „primus impetus factus est in aula Caesaris", en geestelijken zouden de bewerkers ervan zijn: „per Dominicanos". Machtige mannen van het hof hadden de beweging gestuit: „auctoritate Procerum pressus est" en de magnaten der Kerk zouden hen daarbij, niet al te krachtig, hebben geholpen: „temperatus est verius quam cohibitus per Archiepiscopos aliquot", zooals ook de keizer persoonlijk. De even geluwde storm was echter weer opgestoken door het toedoen van een zekeren Dominicaan, met name „Petrus" Victoriensis, een broeder van den grooten Vitoria naar het heette, „tuus ut audio germanus". Deze Dominicaan zou het volk te hoop hebben doen loopen door zijn heftige predikingen tegen Erasmus, en het gevolg daarvan zou zijn geweest dat velen beraamden om met gezamenlijke krachten tegen Erasmus op te treden: „quo conjunctis copiis vi oprimatur Erasmus".

Erasmus was, op eenige kleine bijzonderheden na, uitstekend ingelicht. Hij was in geregelde briefwisseling met vele vooraanstaande personen in Spanje, o.a. Alfonso Valdés, den „secretaris" van Karel V, vele kerkelijke hoogwaardigheidsbekleeders, en beroemde humanisten als Sepúlveda, Virués, Fonseca, Vergara, Núnez Coronel, e.a. De Spaansche humanist Vives, die in de Zuidelijke Nederlanden woonde, hield hem bovendien op de hoogte van al wat er aan belangrijks in zake Erasmus in Spanje geschreven werd en gedaan werd.

Inderdaad was in het jaar 1527 de storm die zoo lang had gedreigd losgebarsten, maar hij was, zooals Erasmus blijkens zijn brief aan Francisco Vitoria vermoedde, weer overgedreven. De lucht bleef echter onheilspellend. De brief van Erasmus aan Vitoria had tot doel den laatste te bewegen zijn verreikenden invloed te gebruiken om degenen die Erasmus kwaad gezind waren tot kalmte en bezonken oordeel te brengen.

* * *

Het jaar 1527 is van beslissende beteekenis geweest voor de positie van Erasmus in Spanje. De kwestie zelf, de beteekenis welke Erasmus in Spanje heeft gehad, is nog slechts zeer onvoldoende onderzocht. Zij die zich daarmee hebben beziggehouden — Llorente (1836), Adolfo de Castro (1851), Usoz y Rio (1863), Caballero (1875), Menéndez Pelayo (1880), Bonilla San Martín (1901), Américo Castro (1925), P. Alonso Getino (1930) — hebben het terrein niet in zijn geheel overzien. Daartoe ontbreken te veel gegevens, het euvel waaronder men in alle hispanistische studies lijdt vanwege de nog onvoldoende beoefening ervan. Een zeer treffend bewijs hiervan is dat tal van belangrijke documenten onuitgegeven of slechts gedeeltelijk bekend zijn. Dit geldt ook de Erasmus-studie. Verder is ook Erasmus zulk een algemeene geest — hij schreef immers over theologische, wijsgeerige, taalkundige, politieke, scripturistische, letterkundige, moreele, en andere onderwerpen — dat één mensch niet in staat is een critische studie over Erasmus zelf en zijn verscheiden invloed in Spanje te ondernemen.

Dat deze invloed van Erasmus in Spanje zeer groot is geweest blijkt herhaaldelijk als men met zestiende-eeuwsche Spaansche schrijvers in nauwer contact komt. Het feit is echter reeds aanstonds duidelijk door, ten eerste,

het aantal Spaansche vertalingen en Spaansche uitgaven van werken van Erasmus, (van 1520-1550 zijn een tiental werken vertaald, verscheidene beleefden in dien tijd eenige herdrukken), ten tweede door het aantal geschriften tegen en voor Erasmus, want van het jaar 1520 af tot in het begin van de zeventiende eeuw bleef de Erasmus-kwestie een actueele aangelegenheid, ten derde door den brief van Erasmus en de beroering waarop deze zinspeelt in 1527, en ten vierde door de besluiten van de theologische vergadering van Valladolid in 1527, en de kerkelijke besluiten die van dien datum af steeds scherper anti-Erasmiaansch zijn geworden.

De aard der Erasmus-kwestie in Spanje wordt reeds dadelijk helder belicht door het feit dat zijn „Lof der Zotheid" pas in de negentiende eeuw in het Spaansch is vertaald. Voor zulk werk leenden zich in Spanje de toestanden niet. Zooals men weet was de zuivering der Spaansche kerk reeds een factum geworden vóór Karel V het bewind had aanvaard, en dus voor Luther zijn protest had doen hooren. De toestand der Kerk leende zich dus niet tot een journalistieke reportage. Erasmus is bij de meeste menschen slechts bekend gebleven als de vlijmscherpe reporter. Zijn groote actualiteit en blijvende beteekenis in Spanje berust evenwel op zijn belangrijke — en elders heden nog slechts vaag vermoede — werk als scripturist, theoloog, asceet en exegeet.

In Spanje werd sinds het einde van de vijftiende eeuw belangrijk werk gedaan in de studie van het Latijn, Grieksch en Hebreeuwsch. De beroemde bijbeluitgave van Alcalá de Henares van 1514-1517 is daarvan een prachtig bewijsstuk. Er was in Spanje omstreeks 1520 een keurbende van humanisten, de jaren 1515-1530 zijn buitengewoon rijk aan wetenschappelijk werk geweest, en zijn het hoogtepunt van de zgn. intellectueele renaissance. Al wat in Spanje dacht en schreef hield zich dus ook met Erasmus bezig, de meeste humanisten waren met hem in briefwisseling, en van de hoogst geplaatsten onder hen, kerkelijke en politieke magnaten, ontving hij gunstbewijzen. De groot-inquisiteur Alfonso Manrique — aan wien in 1527 de vertaling van het Enchiridion werd opgedragen, is tot zijn dood de beschermer van Erasmus gebleven.

De „Erasmus-kwestie" ontstond onmiddellijk na de uitgave van Erasmus' Nieuwe Testament. De graecus en hebraicus López de Zúniga, die belangrijke diensten had verricht bij de verzorging van den Griekschen tekst van de Spaansche uitgave van het Nieuwe Testament, leverde een tekstcritische studie op de editie van Erasmus. In eenige jaren, van 1519 af, verschenen er verscheidene geschriften van Zúniga tegen Erasmus, een critiek die zich van tekstcritische opmerkingen uitbreidde tot exegetische en theologische studiën. Het is te betreuren dat de Spaansche humanist zoo heftig te werk is gegaan (men zie o.a. Bonilla San Martin, Luis Vives, deel I, p. 139-154), met wat bedaarder toon zou de gedachtenwisseling wel gebaat zijn geweest. De grondige kennis van het Hebreeuwsch die de Spanjaard bezat en zijn betere belezenheid in de oudste kerkvaders plaatsten hem in een gunstige positie tot beoordeeling van Erasmus, dien hij in de kennis van het Grieksch stellig evenaarde. In de discussie van „Stunica" (de Latijnsche vorm van den Spaanschen naam) en Erasmus onderging het werk van Erasmus een scherp onderzoek door voor- en tegenstanders. Anderen mengden zich in de openlijke discussie, daartoe ook genoopt omdat van de Nederlanden uit de mare werd verbreid dat Erasmus de Reformatorische denkbeelden was toegedaan.

* * *

Deze mare werd Erasmus noodlottig in een land als Spanje. Er bestond in Spanje in die jaren een zeer groote vrijheid van meeningsuiting, aanmerkelijk grooter dan in verscheidene landen tegenwoordig. Voor enkele treffende uitingen daarvan moge ik verwijzen naar m'n Achtergrond der Spaansche Mystiek, p 32-38. De openbare meening was echter de Reformatie slecht gezind; men zag er een anarchistische beweging van een jong, on-

gedisciplineerd en nog barbaarsch volk in. De humanisten zelf konden ten opzichte van Erasmus wel onderscheiden, al zagen zij ook tal van subtiele punten die tot misverstand aanleiding konden geven. De lagere geestelijkheid, en vooral de reguliere, stond echter uiterst sceptisch tegenover den schrijver die geestig spotte met hun habijt, gewijde gewoonten en religieuze instellingen. Sinds 1522 ongeveer begon de reguliere geestelijkheid — vooral de Franciscanen en Dominicanen — roerig te worden. Zij lazen sinds dien Erasmus van den gezichtshoek van „Stunica" uit, die scherp omschreven theologische bedenkingen had geuit. De hoogere geestelijkheid, bijv. de aartsbisschop van Sevilla en de primaat van Toledo, goeddeels zelf van verzorgde humanistische vorming en dies bewonderaars van den goeden smaak, het sierlijke Latijn, en de philologische kennis van Erasmus, probeerde de priesters en monniken te kalmeeren. Van den kansel af werd er evenwel heftig geageerd, en naar verluidt zou het volk de kwestie Erasmus een zaak Gods hebben genoemd, welke zoonoodig over de bisschoppen en den koning-keizer heen moest worden ter hand genomen. Erasmus was dus allerminst gevleid en gesticht door het initiatief van een bewonderaar van hem die, toen het conflict tot een uitbarsting dreigde te komen, zijn Enchiridion in het Spaansch vertaalde. De aanvaarde opdracht aan den inquisiteur-generaal stelde hem niet gerust. Inderdaad moest omstreeks dien tijd de inquisiteur-generaal toegeven aan den druk der regulieren en een theologisch onderzoek van de werken van Erasmus toezeggen. In Valladolid werd een vergadering van theologen tot dit doel bijeengeroepen.

Zooals het steeds met Spaansche aangelegenheden is geschied zoo is ook betreffende deze vergadering de legende in de plaats van de historie getreden, en zelfs zoo luidruchtig en overtuigend dat de Spanjaarden het opgaven de authentieke stukken te lezen en slechts het oor leenden aan de geruchten uit den vreemde. Volgens deze geruchten, welke zelfs mannen als Menéndez Pelayo en Bonilla San Martin goedgeloovig hebben aanvaard, zou die vergadering van Valladolid een soort van Poolsche landdag zijn geweest, die na veel gekrakeel is ontbonden. Had men nog slechts . . . de brieven van Erasmus aandachtig gelezen dan had men geweten dat deze in het najaar van 1527 reeds wist dat de vergadering „pestilentia subito oborta", wegens het uitbreken van de pest te Valladolid, was uiteengegaan. Zulk een mededeeling spreekt echter minder tot de menschelijke verbeelding dan deze suggestieve mededeeling: „ibi (in Spanje) conspirant septem Monachorum genera. Exhibiti sunt articuli non solum impudentes et vanissimi, verum etiam tractatu periculosi ob imbecilles, qui nec apud Hispanos desunt, vel ob judaismum, vel ob paganismum. Res agi coepit, sed mox negotium infuriosum exiit tumultum..." Woedende, dweepzuchtige monniken, demagogisch drijven, heftige geschriften en een tumultueuze vergadering, welk een tafereel.... in het „donkere" Spanje!

De waarheid is echter anders en eigenlijk veel indrukwekkender. Het onuitgegeven verslag van de vergadering te Valladolid, hetwelk ik hoop te kunnen uitgeven over niet te langen tijd, is waardig gesteld en roept ons een vergadering van mannen voor den geest die tot op heden een sieraad voor Spanje zijn gebleven. Onder voorzitterschap van den inquisiteur-generaal Alfonso Manrique, den persoonlijken vriend van Erasmus en ambtshalve voorzitter (zie P. Alonso Getino, Francisco Vitoria, p. 85-106), waren de belangrijkste theologen van Spanje, met de vertegenwoordigers der universiteiten, bijeengeroepen. De acte van beschuldiging die vanwege de regulieren — Dominicanen en Franciscanen — was opgesteld liep gelijk aan de bezwaren welke eenige jaren tevoren door Stunica in zijn onderscheidene „Annotationes contra Erasmum" waren ingebracht tegen den nederlandschen humanist. De belangrijkste liggen voor de hand, de bewoordingen waarin Erasmus spreekt over de geestelijke orden, de vasten, de biecht, het huwelijk, de Triniteit, de autoriteit van het episcopaat, de Schrift, het priesterschap, het coelibaat, e.a. In de enkele maanden dat de besprekingen duurden, in een vergadering

waarin de Erasmianen in de meerderheid waren, bleek uit de zakelijke praeadviezen van de aangewezen hoogleeraren in de theologie en anderen, dat Erasmus in allerlei punten openlijk of halfverholen in tegenspraak was met de leer der Kerk. De discussie stond uit wat wij hebben gelezen op hoog peil (zie Getino, verm. werk en blz. en De Achtergrond der Sp. Mystiek, p. 39-41). De vergadering ging zonder definitieve uitspraak te doen uiteen, met de bedoeling de besprekingen voort te zetten zoo spoedig de pest in Valladolid geweken zou zijn. De leden der vergadering zouden inmiddels hun onderzoek van de hun toegewezen gedeelten van de geschriften van Erasmus voortzetten, ter redactie van hun verdere praeadviezen.

* * *

Erasmus zag een voortzetting van die besprekingen met een bang hart aan. Hij drukt zich te dien opzichte nogal sterk uit, Erasmus was niet een bijzonder moedig man. Wie aandachtig de brieven van Erasmus leest kan moeilijk anders dan instemmen met het oordeel van zijn tijdgenoot Lee over het karakter van Erasmus. De genoemde brief van Erasmus aan Vitoria is daar ook een sprekend getuigenis van, en hij laat geen middel onbeproefd om zich te beschermen, om te voorkomen dat zooals hij vreest „conjunctis copiis vi opprimatur Erasmus".

Zoo ver was het nog niet. Het eenige wat de theologen voorstelden was een beperking van de Spaansche vertalingen van werken van Erasmus, en een preciseering, of zoonoodig herroeping of zuivering van eenige gedeelten in het oorspronkelijk. De vertalingen gingen evenwel ongestoord voort en zij vonden goeden afzet. Een vol jaar na het bijeenkomen van die geruchtmakende vergadering in Valladolid schreef de primaat van Toledo een langen brief aan Erasmus, een vriendelijken, zeer waardeerenden brief met „een geschenk onder couvert". De beroemde humanist, de Benedictijn Alfonso de Virués publiceerde in 1527 een verdedigingsgeschrift voor Erasmus in het Spaansch, dus voor het groote publiek, waarin hij met grooten lof over Erasmus, zijn karakter en zijn gaven spreekt. Hij komt daarin ook voor de zuiverheid van de bedoelingen en de leer van Erasmus op.

De loop der buitenlandsche gebeurtenissen, die Erasmus ook buiten Spanje ernstig in opspraak brachten, maakte dat de geestelijkheid in hem een verborgen geestverwant van het Protestantisme zag. Het heeft eeuwen geduurd eer men de houding van Erasmus tot de toen brandende theologische kwesties heeft kunnen bepalen juist vanwege de vaagheid der bewoordingen van Erasmus. Deze bewoordingen leenden zich tot verscheidene uitlegging, al naar gelang van de stemming, geaardheid en opvattingen van den lezer. De vurige partijmannen voelden in Erasmus een tegenstander omdat hij zich niet duidelijk als voorstander uitsprak. De mannen der schoone letteren en wetenschappen bleven Erasmus toegedaan vanwege zijn gematigdheid, zijn goeden smaak, zijn groote kennis der klassieke cultuur, zijn heldere, vrije, levende Latijn, en zijn stuwenden, constructieven geest.

* * *

De kentering in Spanje was ongeveer in het jaar 1527 gekomen. Toen werd de strijd om Erasmus, welke eenige jaren tevoren door enkele personen was ingeluid, algemeen. In de dertig jaren die volgen kan men het verloop welke die strijd heeft genomen volgen door enkele sprekende feiten. In de zeer drukke briefwisseling van Erasmus met zijn Spaansche vrienden en beschermers gevoerd in het critieke jaar 1527 blijkt Erasmus de beteekenis van de openlijke aanklacht tegen hem beter begrepen, beter overzien te hebben dan de Spanjaarden zelf, beter dan de aartsbisschoppen van Sevilla en Toledo, beter dan de „secretaris" van Karel V, beter zelfs dan de laatste. In November 1527 spreekt Alfonso de Valdés in een brief aan Erasmus nog van de „fabula", het flauwe grapje van de monniken, bij zijn zinspeling op de theologische vergadering, en kort vóór de ontbinding van die vergadering schreef Valdés,

vermoedelijk uit Valladolid zelf, aan Transilvanus een brief waarin hij uitdrukkelijk vermeldt dat Erasmus geen enkel gevaar heeft te duchten van de Spaansche inquisitie, wel heeft hij (Karel) het onderzoek der geschriften van Erasmus toegestaan: „ex inquisitione enim quam in tuis libris permisimus nihil est periculi". Bijna anderhalf jaar nadien, den vijfentwintigsten Februari 1529 schreef Valdés aan Erasmus dat de monniken zich stil hielden en van een verderen aanval op Erasmus schenen af te zien. Hij schreef dien brief in Toledo en vermeldt dat de aartsbisschop het op hoogen prijs zou stellen als Erasmus een werk aan hem (den aartsbisschop) zou willen opdragen: „te vere atque ex animo diligit eritque illi gratissimum si quid dedicaretur ab Erasmo". En met ommegaande post kwam een lange en bezorgde brief van Erasmus, welke begint met de woorden: „de Pantalobo sero monueras".

Wat was er gebeurd? De strijd was in zijn derde stadium gekomen, en zou nu, in veranderde omstandigheden in felheid toenemen. Erasmus zinspeelt op een openlijken aanval van een Spaanschen Franciscaan, een jongmensch dat geen blad voor den mond had genomen bij zijn openlijke beschuldigingen tegen Erasmus. Na 1530 begon de openbare meening in Spanje anti-Erasmiaansch te worden, hoewel de werken van Erasmus nog meer dan dertig jaar lang in vertaling en in het oorspronkelijk blijven verschijnen in Spanje. Zijn invloedrijke vrienden begonnen hem sinds dien door den dood te ontvallen, in 1532 stierf Alfons de Valdés en de jongere broer Juan de Valdés had zich in opspraak gebracht door zijn betrekkingen met quietisten. Na den dood van den inquisiteur-generaal Manrique begon de kerkelijk bepaalde zuivering van de geschriften van Erasmus. In 1534 verscheen de critiek van den Portugeesch-Spaanschen humanist Barbosa, in 1541 die van Maldonado, in 1567 een zeer scherp geschrift van Rubio.

* * *

In de zestiende eeuw blijven de beide stroomingen, Erasmianisme en Anti-Erasmianisme naast elkaar loopen. Omstreeks 1550 hebben zij gelijke kracht en breedte, wij weten bijv. uit het werkje van Maldonatus van 1541 dat Erasmus door vrouwen veel gelezen werd, Sepúlveda spreekt ook in dien zin. Dit feit bepaalt de celebriteit van een schrijver in breede kringen. In 1545 onttrok de inmiddels wat bezadigder geworden Franciscaan Carvajal nuttige leeringen aan de geschriften van Erasmus betreffende de „humaniora" als hulpvak bij de theologie. Ignatius van Loyola heeft niets ten ongunste van Erasmus gezegd, en een der eerste sterren van de Societas, Joannes Bonifacius (Juan Bonifacio) spreekt van de bewondering welke de voorafgaande geslachten voor Erasmus hebben gehad. De vroomheid zou daar evenwel onder geleden hebben. In het midden van de zestiende eeuw waren de werken van Erasmus nog geregelde lectuur onder de intellectueelen. Philips de Tweede moet een goed Erasmuskenner zijn geweest, en in zijn onmiddellijke omgeving had de naam Erasmus een goeden klank. Men haalde hem nog openlijk aan, en men gaf aan Erasmus nog openlijk het in de Renaissance-tijd zoo geliefde en begeerde praedicaat „divinus". Tegen het eind van de regeering van Philips II verdwijnt Erasmus uit het openbare leven in Spanje. De openbare omstandigheden waren volkomen gewijzigd.

Men lette, wat de kwestie Erasmus betreft, op deze feiten en data. In 1527, na de ontbonden theologische vergadering te Valladolid, openlijke huldiging van Erasmus door twee aartsbisschoppen, door den keizer, door vele humanisten, en dit alles bekroond door een bul van den paus, waarin echter een passage voorkwam die men niet verwacht had toen men daar van Spanje uit op aandrong, nl. dat al wie tegen Erasmus schreef . . . betreffende zijn polemiek tegen Luther . . . in de ban zou worden gedaan. Die beperkende — en essentiëele opmerking — had Erasmus voorzien. In 1559 verbood paus Paulus IV — die fel anti-Spaansch was en op wien de Spanjaarden geen invloed konden uitoefenen — alle werken van Erasmus. De Spaansche index van 1559 bevat dies dezelfde bepaling. De Spaansche inquisitie bleef echter

voor de Latijnsche editie's zeer indulgent. Jarenlang nog bleef Erasmus een gezaghebbend auteur op wien men zich in geschriften beriep, bijv. Juan de Mal-Lara een der beroemdste Spaansche humanisten, deed zulks in zijn „Philosophia Vulgar", een commentaar op een duizendtal spreekwoorden, waarin hij Erasmus van nabij volgt en hem ook aanhaalt. Dit werk verscheen in 1568 te Sevilla, waar de inquisitie overigens bijzonder waakzaam was (Men zie hierover de werken van Gestoso, Rodríguez Marín, Menéndez Pelayo en Américo Castro).

De processen waarin allerlei groote humanisten werden gewikkeld, o.a. El Brocense (F. Sánchez de las Brozas, gestorven 1601) bracht ook den naam van Erasmus te berde, zooals wij in de behouden acten kunnen lezen. Men kan, uit de feiten die ons op dit oogenblik ten dienste staan, de gevolgtrekking maken dat na de Inquisitie-processen van omstreeks 1575 het aanhalen van Erasmus een bedenkelijke en gevaarlijke zaak werd. Tegenover de openbare meening van 1527 en 1540 staat die van omstreeks 1575, nu belichaamd in de rechters van het Hof van Onderzoek in Geloofszaken, geen domme dwepers zooals ongeschiedkundig is beweerd, maar ten tijde van Philips II mannen van goede vorming en integer karakter. — De marge van menschelijke zwakheden en feilen was in die jaren in dat lichaam niet breed. — Men kan dus in de houding der rechters ten opzichte van de Erasmiaansche geschriften een weerspiegeling van de openbare meening zien.

Inderdaad duikt de Erasmiaansche stroom omstreeks 1575 onder. Aanvankelijk is hij nog duidelijk aan den aard der vegetatie — de Erasmiaansch getinte werken — te volgen. De naam Erasmus verdwijnt, maar zijn geest werkt voort. Américo Castro heeft in zijn opmerkelijke studie over Erasmus in Spanje ten tijde van Cervantes den ondergrondschen loop van het Erasmianisme probeeren aan te geven (zie Revista de Fil. Esp. no. 4. 1931). In de tweede helft van de zeventiende eeuw zijn er nauwelijks nog sporen te vinden, de geest van Erasmus blijft in het verborgen werken tot hij in het midden van de negentiende eeuw weer aan den dag treedt, onder geheel gewijzigde omstandigheden, in een Spanje waar „De Lof der Zotheid" een gunstig onthaal kon vinden. Sinds dien is Erasmus steeds meer actueel geworden in Spanje — terwijl hij elders een bijgezette grootheid is met slechts historische beteekenis. Voor kort verscheen het Enchiridion opnieuw, van de hand van een der richtinggevende figuren, den dichter Dámaso Alonso, en in mannen als Unamuno, Ortega y Gasset, F. de los Ríos, Américo Castro, M. Azana en vele andere groote figuren van het hedendaagsche Spanje ziet men den geest van Erasmus werken. De behoudende republikeinen hebben bijna allen een Erasmiaanschen inslag.

* * *

De Spaansche geest is van meetaf geboeid door de vormelijke woordkunst van Erasmus. De opmerking van zijn bestrijder Maldonado is zeer kenschetsend: „fuit mihi amicus Erasmus quod placebat stylus et summa dicendi scribendique facilitas et copia." De Spanjaarden, met hun voorliefde voor plastische woordkunst, voor sierlijke, uit de werkelijkheid uitgaande maar daarna in het decoratieve overgaande beschrijvingen, hebben met bewondering den schrijftrant van Erasmus als een aan hun aard overeenkomstigen stijl gevolgd. Zijn sceptische natuur, zijn zakelijk beschouwen, zijn rustig vergenoegen in het opsommen van keurige, kleurige woorden terwille van de woorden en de zinnen alleen, zijn volkomen Spaansch. De geestige zet waarin een zin uitloopt, de angel die in menigen zin verborgen steekt, de vele fijnheden van geest, uitdrukkingsvermogen en speelsche verbeeldingskracht, zijn Spaansch. En zeer Spaansch is de algemeene levenshouding van Erasmus, waar wij uit eerbied voor zijn herinnering niet te diep op kunnen ingaan. Het wrange egocentrische, de argwaan, de naijver, de vrees niet alle eer te krijgen die men meent te mogen verwachten, de opvlammende

hoogmoed die geen ander gezag wil erkennen dan het eigen, onrustige verstand, dat is alles typisch Spaansch. Ook zijn vroomheid, de persoonlijke, zakelijke betrekking tot God, trof en treft zijn Spaansche lezers, die ook in dezen individualisten zijn. Men kan nu over het geheel in Spanje dit merkwaardige feit constateeren dat de beschouwingen van Erasmus over de Kerk en het maatschappelijke leven, zijn geheele beschouwende en getemperde idealisme, de reeks van zijn denkbeelden die in Europa in de zestiende en in de achttiende eeuw opgeld hebben gedaan, weer aan de orde van den dag komen in omstandigheden die zich daarvoor beter leenen dan de zestiendeeeuwsche bijvoorbeeld. Zoo beleeft men het dat terwijl in zijn vaderland, en in het Europa dat Erasmus als cosmopoliet als zijn vaderland beschouwde, de herdenking van Erasmus een officiëele aangelegenheid betreffende een buiten de gedachten en het leven staande grootheid is, in Spanje zijn werkzaamheid zonder vertoon, en vaak onbewust, krachtig wordt opgenomen als een nationale zaak.

BOEKENSCHOUW

JONG (W. R. de) en ROSSUM (A. W. van) GESCHIEDENIS DER OPENBARING VAN HET OUDE TESTAMENT (504) *f* 3,90 en *f* 4,40. Paul Brand, Hilversum.

Het gelijknamige werkje van Rector W. van den Hengel is door de Eerw. Heeren de Jong en van Rossum zoo algeheel omgewerkt en zoo sterk uitgebreid, dat het feitelijk een geheel nieuw boek is geworden. Behalve de eigenlijke Openbaringsgeschiedenis, werden vele geographische en archeologische bijzonderheden gegeven; de authentie en de historische betrouwbaarheid der H. Boeken werden besproken, en aangegeven werd over welke onderwerpen de meeningsstrijd vrij is. Ook werden verschillende kaarten toegevoegd.

Het handboek is bedoeld voor het middelbaar onderwijs. We willen er aan toe voegen dat het een waardevol bezit is voor iederen Katholiek, die zijn kennis van het Oude Testament wil verdiepen.

STEURMAN (G. H.) GOETHE DE UNIVERSEELE MENSCH (279) Elsevier, Amsterdam.

Nadat de golf van Goethepublicaties, eenige jaren terug, wat geëbt is, verschijnt thans nog een studie van Steurman.

Toegelicht met talrijke citaten wordt de veelzijdige mensch, die Goethe was, den lezer verklaard, zonder dat — gelukkig — zijn figuur geïdealiseerd wordt. Aldus werden tevens de beteekenis en diepere zin van Goethe's scheppingen verduidelijkt.

Een bezwaar voor het lezen van dit overigens doorwrochte boek is echter, dat de schrijver, waar hij zijn persoonlijke visie in de verklaringen inschakelt, blijk geeft van een niet-christelijke overtuiging.

HANS (D.) HOLLANDS BRUIDSPAAR (47) *f* 1,— Sythoff, Leiden, 1936.

Een boekje met tekst en foto's over H. K. H. Prinses Juliana en prins Bernard.

QUIRINUS (P.- O.M.C.) DE RIJKDOM VAN EEN ARME (197) Kruisvaarders van S. Jan, Rijswijk.

Een goed geschreven werkje over S. Franciscus.

I. Een jong Engelsch schrijver had weinig succes met zijn eersten roman, die „Hij overwon de Liefde" als titel droeg. Om zichzelf, uitgever en boekverkoopers tegemoet te komen plaatste hij in een veelgelezen blad de volgende advertentie: „Jonge millionnair, flink gebouwd, beschaafd, muzikaal, gevoelig, wenscht te huwen met een meisje, dat in alle opzichten lijkt op de heldin van „Hij overwon de Liefde" door Peter Axworty". In enkele dagen waren alle exemplaren van het boek verkocht.

II. Er verschijnen jaarlijks 16000 boeken in Groot-Bretagne, wat wil zeggen dat er gemiddeld 44 per dag uitkomen. De uitgevers en boekhandelaars betreuren deze overproductie, die echter moeilijk te stuiten is. Er verschijnen te veel boeken; vraag en aanbod staan in geen verhouding. Voor uitgever, boekverkooper en auteur blijft een zeer geringe winstmarge. De eenigst mogelijke oplossing zou wezen: het beperken der uitgaven. Uitgaande van de onmogelijkheid dat een uitgever altijd de juiste keuze doet uit de hem toegezonden manuscripten, stelt een jong Engelsch uitgever voor een raad of commissie in het leven te roepen, waarin de boekhandelaars voor 60%, de overige geïnteresseerden voor 40% vertegenwoordigd zouden zijn. Dit organisme zou optreden als inkoopscoöperatieve voor de boekhandelaars en als censuurcomité voor de uit te geven manuscripten. Voor de overige uit te geven werken zou de uitgever persoonlijk alle risico dragen. In de „Bookseller" van 19 Aug. vindt men dit plan uitgewerkt.

In „The Publishers Weekly", een Americaansch blad, klaagt Mr. Dickson over den nood der uitgevers. Het publiek is zoo begeerig naar nieuwigheden geworden door het koortsachtige levensrythme, dat hierin de moeilijkheid schuilt voor de uitgevers. Vroeger werd een boek maandenlang, jarenlang zelfs verkocht, nu duurt de verkooptijd hoe langer hoe korter. Het boek dreigt evenals de krant iets ephemeers te worden; de lezer wil telkens wat nieuws hebben. Slechts de uitleen-bibliotheken en de leescabinetten, zegt Mr. Dickson, profiteeren ervan.

III. Stijlontsporingen in romans.

„Het schip voer met reuzenschreden de haven tegemoet." —

„Zijn grilligheid was de Achilleshiel, waarop alle plannen tot levensverbetering strandden." —

„Diep bewogen richtte de grijze staatsman zich op, in het eene oog zijn monocle, in het andere een traan." —

„Hartstochtelijk kustte hij voor 't laatst de geliefde hand, wier glimlach zijn levensweg zoo lang had verhelderd." —

„Met èen voet stond hij nog hecht geworteld in de eeuw der Aufklärung, doch met den ander wenkte hij reeds den dageraad der Romantiek tegemoet." —

„Het trotsche paleis, dat gebouwd scheen om den tand des tijds tartend in de oogen te zien, was in enkele oogenblikken een ruïne." —

„Wie kon vermoeden dat deze kinderoogen, die nog in den dauw der onschuld glansden, zoo spoedig de verzenen tegen den prikkel zouden slaan?" —

„Zou ons land als vluchtheuvel van de Europeesche beschaving niet al te zeer in de lucht komen te hangen?"

(Mr. O. Leyendekkers in De Gemeenschap, Sept. '36.)

ROMANS EN VERHALEN.

NES-UILKENS (G. van) NIEUWE PADEN (331) *f* 3,25 en *f* 3,90 van Holkema & Warendorf, Amsterdam, 1936.

Dit lijvige boek is een vervolg op „Eerwaarde", een vroegeren roman, waarin een dominee zich gedwongen ziet wegens lasterpraatjes zijn dorp te verlaten; nù moet hij „nieuwe paden" inslaan. Het verhaal is rijk aan gebeurtenissen, wel niet alle even waarschijnlijk en overtuigend, maar spannend voor den lezer. Het beeldend vermogen en de menschkundigheid der schrijfster zijn echter beperkt, zoodat er voor een intelligent lezer weinig te genieten valt. Boer Joustra is naar het oude cliché geteekend, koppig, hard, huichelachtig. De schrijfster laat zich te zeer door haar eigen creaturen tot sympathie of antipathie verleiden en vergeet het hoofd koel te houden. Zij gaat zelfs de voorzienigheid spelen: haar sympathieken figuren lukt alles goed, den onsympathieken loopt alles tegen. Strengere zelfcritiek en beperking — het boek telt 331 bladzijden! — zou haar goed doen. Wegens de zeer vrijzinnige bespiegelingen over God is het boek voor eenvoudige lezers misleidend.

FABRICIUS (Johan) FLIPJE (272) *f* 2,50 en *f* 3,50. Leopold, Den Haag.

Johan Fabricius, die graag fabuleert over hartstochtelijke, fantastische menschen in Zuidelijke landen, heeft met Flipje een Hollandsch verhaal geschreven over een Hollandsch jongetje. Met de gevoelswereld van een vijf- zesjarig kind is Fabricius merkwaardig goed vertrouwd. De kinderlotgevallen die Flipje treffen, boeien tot het einde. Tot de beste gedeelten van het boek behooren de moederscènes, die een wat weemoedige gevoeligheid uitstralen. Het neefje Wimpie, dat in de laatste helft optreedt, is minder overtuigend wegens zijn onwaarschijnlijke grofheid en vroeg-rijpheid. Toch reikt het boek niet aan de hoogte van van Looy's „Jaapje" of Anne de Vries' „Bartje". Het mist den glans der poëzie en blijft te zeer in de werkelijkheid steken. In Fabricius' oeuvre is „Flipje" zeker geen hoogtepunt: het brillante fabuleertalent van den auteur komt in andere werken beter tot zijn recht. Volwassenen.

JOHAN FABRICIUS

ASSCHER-PINKHOF (Clara) VOOR EEN SCHUIT MET VIOLEN (269) *f* 2,50 en *f* 3,50 Leopold, Den Haag, 1936.

Het hoofdaccent valt in dezen roman op het psychisch gebeuren, wat de sterkte maar ook de zwakheid van het boek uitmaakt. Het zijn overgevoelige en overbeschaafde menschen, die hier optreden en de schrijfster vergezelt hen door het leven, de voornaamste momenten daarvan even naar voren brengend en hun innerlijke reacties blootleggend. Dit alles gegeschiedt met gevoelige, discrete hand en wie, onverschillig voor sterke emoties en treffende lotgevallen, zich in gezelschap van stille verborgen menschen behagelijk voelt, zal dit boek met genoegen lezen. Anderzijds echter blijven de figuren te vaag omlijnd, te nevelachtig om hevige belangstelling te wekken. Het zijn te zeer menschen met verdund bloed, zich vermeiend in aetherische gevoelens. Het boek grijpt niet aan of ontroert niet. Het voorafgaande werk der schrijfster „De weg alleen" was een gelukkiger vondst dan „Voor een Schuit met violen".

BESSELAAR (Herman) REIS NAAR VOLWASSENHEID (232) *f* 2,90 en *f* 3,90. Brusse, Rotterdam, 1936.

De auteur van dit eigenaardige boek heeft in half autobiografischen vorm de ontwikkeling van kind tot puber beschreven. Hij doet dit op ongewone wijze door zich bij intermezzo's persoonlijk tot den lezer te richten. Heeft hij overigens een psychologische studie willen schrijven, een litterair werk, een paedagogische bijdrage? Het is niet duidelijk. De jongen, die als hoofdfiguur optreedt, is een neurasthenicus, die gekweld wordt door erotische obsessies. Er hangt een zwoele atmosfeer; overal dreigt en drukt de sexueele drang die Freudiaansche uitwegen zoekt. Als verhaal zijn het best geslaagd de kinderscènes in het eerste gedeelte; verderop wordt alles te eentonig. Het boek maakt den indruk van een wat onfrissche confidentie. Er zijn intimiteiten die niemand aangaan en die een gezond mensch niet interesseeren. Het slothoofdstuk zondigt tegen allen goeden smaak. Het al te zwoele boek kome enkel in de handen van rijpe, ontwikkelde lezers.

RIJNDERS-VERSLOOT (Gerda) MENSCHEN KIJKEN (166) Elsevier, Amsterdam, 1936.

Dit is een goed geschreven, aannemelijk verhaal van een meisje dat door een lichaamsgebrek de blikken der menschen trekt en tot de klasse der „voorbijgeganen" komt te behooren. Het is realisme van de gewone soort; dagelijksche menschen treden er op in zeer dagelijksche verhoudingen, er is volstrekt geen overdaad van deugd of idealisme, kortom: het is het leven van alledag in kleine-burgerkringen. Het erotische krijgt er natuurlijk een goede beurt en er is afwisseling en bewogenheid genoeg om eenige spanning te veroorzaken. Het Christendom komt er niet bijster gunstig af. Het is het leven zooals dat door honderden, duizenden geleid wordt, zonder eenig ideaal, zonder verdieping, zonder Godsverband, in den grond een leven om wanhopig bij te worden. Eenig voorbehoud.

HENRY (O.) DE VIER MILLIOEN vert. door Dr. H. S. van Klooster. (236) *f* 1,50 en *f* 2,25. De Spieghel, Amsterdam. Het Kompas, Antwerpen.

De short stories van O. Henry, den Amerikaanschen auteur, die beroemd werd als short story teller, hebben alle een pointe, wat de eigenaardige bekoring ervan uitmaakt. Het zijn anecdotes die O. Henry doet uitdijen tot een verhaal van eenige bladzijden. De hooggeschoeide „litteratuur" zal wellicht deze verhaaltjes voorbijgaan. Toch moet de auteur wijsheid, menschenkennis en inventie in hooge mate bezeten hebben om zoo bont en kleurig het leven van New-York voor ons uit te stallen. Wat op den duur den lezer dezer short stories het meeste treft, is de onvervalschte menschelijkheid van den schrijver. Door alle dwaasheden en onwaarschijnlijkheden heen voelt men het hart-op-de-juiste-plaats van den auteur, zijn mensch-

lievenden en menschkundigen blik op alle menschengebeuren. Het was een gelukkig ondernemen O. Henry voor Nederland toegankelijk te stellen. Dit boek vol humor en levenswijsheid is een goede variatie tusschen allen romanernst en romantragiek.

TAGORE (Rabindramath) DE GAST Ingeleid en uit het Bengaleesch vertaald door B. Dhawale. Dis. Lit. (100) *f* 0,90. H. Meulenhoff, Amsterdam.

De lezing van dit boekje is een genot. De beroemde Indiër is ten onzent enkel bekend als denker en dichter en als zoodanig niet zonder meer van uit katholiek standpunt aanvaardbaar. Hier leeren we hem kennen als novellist en wel als novellist van bijzonderen keur. De drie hier gebundelde en in zuiver Nederlandsch weergegeven vertelsels — vooral het derde: Mrinamayi — bekoren sterk door hun fijnzinnigheid en eenvoud.

HILTON (James) DAG MENEER CHIPS Vert. door J. Zwartendijk (132) *f* 1,50 en *f* 1,90. Hollandia-drukkerij, Baarn.

„Meneer Chips" is levenslang leeraar op een Engelsche kostschool en wordt op den duur een onmisbare figuur in de voorstelling van leeraren en leerlingen. Zelfs als hij gepensionneerd is, blijft hij de goede genius der school. Dit kleurlooze, eigenaardige leven heeft Hilton in novellenvorm, fijnzinnig en humoristisch beschreven. De kostschoolsfeer, de beperkte horizon en de ambitielooze levensvreugde in Chips, dit alles herleeft in Hilton's verhaal. Het effen tempo, waarin dit leven zich afspeelt, doet geen oogenblik de belangstelling in „Meneer Chips" verflauwen.

MAARTENS (Maarten) NOVELLEN EN GEDICHTEN (40).

EEKHOUT (Jan H.) DERTIG SONNETTEN VAN MICHEL ANGELO (33)

HANA (Herman) DE SCHOONHEID IN DE SCHILDERKUNST (34)

BROEKHIUZEN (Johanna van) EWIG GISTER (29).

Per deel *f* 0,45. Verschenen in de Libelle-Serie, Bosch en Keuning, Baarn.

De novellen van Maartens zijn geschikt voor eenigszins ervaren volwassenen. Hij toont zich hierin een gevoelig schrijver, wiens kunst nog niet is verouderd.

Eekhout heeft een berijmde vertaling geleverd van Michel Angelo's sonnetten, die, op enkele stroefheden na, wel bevredigend is.

Met de opvattingen van Hana zal iedereen het wel niet eens zijn — daartoe zijn schilderkunstimpressies te individueel — maar het boekje bezit zeker de verdienste, bij zijn vluchtigen gang door de oude en nieuwe schilderkunst, den zin voor het zien der schilderijen te kunnen ontwikkelen.

„Ewig Gister" is een schets, geschreven in het Zuid-Afrikaansch, waaruit de liefde spreekt van de schrijfster voor taal en volk. Geschikt om eens kennis te maken met een verwante litteratuur.

KELK (C. J.) EEN KIND VAN UNCLE SAM (61) *f* 0,75. No 22 Uilenreeks.

RIDDER (Tony de) VAN DEN AKKER (63) *f* 0,75. No 23 Uilenreeks.

BOTTENHEIM (S.) Frans Liszt (116) *f* 0,75 No 3 Caeciliareeks.

Bigot & van Rossum, Amsterdam.

De novelle van Kelk verhaalt het leven van een Amerikaanschen gangster; het wil ons voorkomen dat Kelk wel sterker werk heeft geschreven dan deze psychologie van den kinderontvoerder. Volwassenen.

„Van den Akker" is een bundel korte verhalen en impressies, mooi en gevoelig, met een religieuzen inslag. Ook geschikt voor Katholieke lezers.

No. 3 der Caeciliareeks is een met kennis van muziek geschreven leven van Liszt.

THOMAS (Adrienne) NOEM HET: KATRIEN. Vert. door J. Feitsma (258). *f* 2,21 en *f* 2,90. De Steenuil, Amsterdam.

Adrienne Thomas heeft aanvankelijk eenige verwachting gewekt door haar boek: Kathrien wird Soldat. Met haar, naar ik meen, tweeden roman „Noem het: Kathrien" (Kathrien, die Welt brennt) stijgt die verwachting niet. De stof is erg penibel en onwaarschijnlijk. Een twaalf- dertienjarig kind ontvlamt voor iemand, die haar vader blijkt te zijn, een geval dat voor de „burgerlijke" moraal al te pijnlijk is om er een ontspanningsroman over te schrijven. Daarom laat men dit boek beter ongelezen. De vertaling is zeer flodderig.

SCHIROKAUER (Dr. Alfred) LA PAIVA, EEN VROUW VAN KARAKTER (230) *f* 1,90 en *f* 2,50. Vert. door Hillegonda van Reenen, De Steenuil, Amsterdam.

Dit verhaal van een arm meisje, dat carrière maakte door haar schoonheid, een beruchte courtisane werd te Parijs en eindigde als gravin von Donnersmarck, is natuurlijk geen stichtende lectuur. Menschen die dit soort ontspanningslectuur zonder schade kunnen lezen, grijpen naar andere boeken. Voor katholieke bibliotheken is deze handleiding voor cocottes ongeschikt, hoe goed en vlot het verhaal ook geschreven is.

DEEPING (Warwick) ZEVEN MANNEN KWAMEN TERUG. Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. (225) *f* 2,75 en *f* 3,50. „De Steenuil", Amsterdam.

Zij kwamen terug van het Engelsche front, waar ze vier en een half jaar mee de wereldoorlog voerden. En terug in de gewone maatschappelijke samenleving had ieder van hen nu zijn weg te zoeken. De meesten lukt dat nogal: Kapitein Shering aanvankelijk het minst. Ten slotte komt alles ook voor hem op z'n pootjes terecht als hij huwt met Una Crabtree. Wanneer we voor dit boek een litteraire maatstaf zouden aanleggen, viel het als een baksteen. Als amusementslectuur kan het erdoor, maar dan vanwege een paar misselijke toespelingen, voor volwassenen.

RÖHMER (Sax) DE WRAAK DER GODEN. Roman (295) geb. *f* 1,75. Bruna, Utrecht.

Röhmer probeert zijn lezers vooral te boeien door vreemde, wonderbaarlijke gebeurtenissen, die zich meestal in het Oosten afspelen of onder Oosterlingen. Hier komt Egypte aan de beurt, maar omdat dit land blijkbaar nog niet Oosters genoeg is, gaat het over Oud-Egypte en geheime afstammelingen van de oude Egyptenaren, in geheimzinnig kloosterlijk verband levend op den rand der woestijn, in het bezit van zeer geheimzinnige technische vindingen. Enfin, ieder ziet reeds, waar het heen gaat. Voor volwassenen.

ALBOT (Anthony) DE MOORD OP HET VERRASTE MEISJE (256) *f* 2,15 en *f* 2,90 Vertaling van J. A. van der Made. J. Philips Kruseman, Den Haag.

Deze detective-roman heeft eens bij uitzondering een zeer goeden opbouw. Het uitgangspunt en de oplossing worden wel door een deus ex machina bewerkt, maar de rest van het geheim wordt stuk voor stuk op aardige wijze ontsluierd. Voor volwassenen.

FRANKEN (E. L.) OPIUM EN ZWENDELBANKEN IN AMSTERDAM (248).

FRANKEN (E. L.) STAATSGEHEIM (238) No 1 en 2 der Masker-Serie, „Literbo", Amsterdam, *f* 1,50 en *f* 1,90.

De Nederlandse auteur laat natuurlijk een Nederlandsen Hoofdinspectuur der recherche als speurder optreden in de echt-nederlandse stad Amsterdam: overigens blijft hij de traditie getrouw, om de bekende tien of twintig ingredienten van een detective-rmoan op eigen wijze te ordenen. Voor volwassenen.

CHARTERIS (Leslie) DE TIJGER (260) geb. *f* 1,75. Nederl. vertaling door Havank. Bruna, Utrecht.

Simon Templar, die den bijnaam draagt van „Saint" is de held van Charteris' avonturenromans. Hij is een soort roofridder, die bij de detective-roman school gegaan heeft. Het relaas van zijn ondernemingen zoekt weinig kunstmatige, opgeschroefde spanning, maar is eerder prettige, aardige ontspanningslectuur. Voor volwassenen.

KING (Frank) DE GESTOLEN UITVINDER (266)

KING (Frank) DE JAZZBAND DES DOODS (278)

VERNER (Gerald) DE MAN ZONDER AANGEZICHT (238)

Uitgegeven door De Detective-club; A. A. M. Stols, Maastricht en Brussel, geb *f* 1,50 per deel.

Detective-romans lezen schijnt men tot een beroep te willen maken. Natuurlijk wordt er dan een vereniging gesticht met een eigen orgaan: „Mededeelingen van „De Detective Club", dat gratis aan alle leden, aan alle vaste afnemers van de uitgaven dezer club gezonden wordt. Deze drie nummers behoren tot het gewelddadige genre; de sensatie wordt gezocht in veel moorden, in vreemde gebeurtenissen en een grote afwisseling. „De Gestolen Uitgever" is goed tot op de helft, dan zakt hij weer af in 't excentrieke. „De Jazzband des Doods" is griezelig van het begin tot het einde. „De Man zonder Aangezicht" is nog het rustigste; alleen het einde is weer absoluut onmogelijk. Wil ze blijven bestaan, dan moet de detective-club voor grotere afwisseling zorgen. Deze drie delen zijn, dunkt mij, vooral voor de aan het genre verslaafden; de anderen doen beter met eerst het klassieke genre te proberen. Geschikt zijn ze voor volwassenen.

HOOG-NOOY (Annie de) MARJOLEINTJE (240) *f* 2,75 en *f* 3,50. Allert de Lange, Amsterdam.

De geschiedenis van Paul Beerens, zijn vrouw en hun dochtertje Marjoleintje is door de schrijfster met eenig talent geschreven. Hier en daar wat erg gevoelig; geen kunstwerk, maar dat is, gelooven wij, ook niet haar bedoeling geweest.

Goede ontspanningslectuur is het verhaal der drie menschenlevens en van het aanvankelijk mislukte huwelijk zeer zeker.

MAVITY (Nancy Barr) DE VERDWENEN SANDALEN (271) *f* 2,25 en *f* 2,90. Nederl. vertaling van G. H. C. van Amerongen „De Steenuil", Amsterdam.

Een detective-roman, die wat opgesmukt wordt door occultisme en mystiekerigheid. Als detective-roman is hij niet slecht; hij is goed opgebouwd en de geheimen worden regelmatig ontsluierd. De versiering met occultisme ontsiert hem een beetje, omdat men den indruk krijgt, dat godsdienst en occultisme voor de schrijfster op één lijn liggen. Maar dat blijft gelukkig op den achtergrond. Voor volwassenen.

WALLING (R. A. J.) MOORD MET VOORBEDACHTEN RADE (312). Vertaling van J. F. van den Bogaert. „De Steenuil", Amsterdam.

Mr. Tolefree is een detective van de Sherlock Holmes-soort, die een beetje intuïtie en sfeer-inleving niet versmaadt. Het in dezen roman behandelde geval is wat te doorzichtig, maar grote complicaties bedekken toch weer die fout, zodat hij tot het einde toe spant. Voor volwassenen.

ROGGEVEEN-SCHMID (I.) LIES (233) *f* 2,25 en *f* 2,90. Een roman voor het oudere meisje. Hollandia-Drukkerij, Baarn.

Een eenzaam en kunstloos verhaal over een meisje, dat Lies heet, een tijdlang een ontrouwen verloofde heeft en later met een volksjongen, die schildert, trouwt. Het onbeduidende romannetje kan geen kwaad; alleen

komt het Katholicisme er minder goed af. Lies ontgroeit eraan en vindt redeneeringen over geloof maar zwaar geboom dat de moeite niet loont. Ik hoop dat „oudere meisjes" waardevoller dingen lezen.

ROTHBERG (Gert) NAAR EEN WERELD VAN GELUK (224)

ROTHBERG (Gert) TRAGEDIE IN DE BERTRAMSTRAAT (208). Zuid-Hollandsche Uitg. Mij., Den Haag.

De romans van Gert Rothberg zijn waardige concurrenten van die welke Courths-Mahler schreef. Wat een suiker-en-stroop-romantiek. Hoe is het mogelijk dat zulke prullen vertaald worden.

SMITH (Eleanor) DANS DES LEVENS (257) Uit het Engelsch vertaald door J. van Zijst. Schuyt, Velsen.

De manier waarop de hoofdpersoon van het verhaal, een balletdanseres, door het leven danst, is ver van onberispelijk. Als roman is het daarbij een prul. Uit het Engelsch valt waarlijk wel ontspanningslectuur te vertalen, die op hooger peil staat.

Dit boek is ongeschikt.

BLOYS VAN TRESLONG (Jhr. O. G.) HET EX-LIBRIS VAN MARCELLE DE BRÉMONT (267) *f* 2,25 en *f* 2,90. Bruna *f* Zoon, Utrecht.

De schrijver van dit boek heeft een wonderlijk gecompliceerd geval als stramien van zijn verhaal uitgedacht. Het speelt in aristocratische kringen en de verhaaltrant is overeenkomstig het onderwerp. Elk hoofdstuk brengt en onthult ten slotte een nieuw geheim, tot de op mysteries beluste lezer aan het einde alle raadselen opgelost ziet. Het wemelt in het boek van nobele menschen, die allen op een of andere wijze te lijden hebben van wat een schurk, die reeds lang dood is, vroeger heeft uitgehaald. Liefde en noblesse zijn de groote motieven in het boek. Treinlectuur voor volwassenen.

HORLER (Sydney) HET MYSTERIE VAN DE 7 CAFE'S (254) *f* 1,25 en *f* 1,90. Nederlandsche vertaling: Havank. Bruna en Zn., Utrecht.

Horler verstaat de kunst om sensatie-lectuur te schrijven en de griezelige voorvallen waaruit zijn verhaal is samengesteld aannemelijk te maken. In dit verhaal heeft een agent van de Britsche geheime dienst het hard te verantwoorden. Zijn avonturen verklappen wij niet, want volwassen liefhebbers van dergelijke lectuur lezen het boek toch in eèn haal uit.

DOORN (Joh. H.) DE ROODE STRATEN VAN DAMASCUS (186) *f* 1,50. Ingeleid door A. den Doolaard. Meulenhoff, Amsterdam.

Dit zeer aparte boek bevat de geschiedenis van Aziz, een zoon van den Libanon, die met zijn volk geleden en gestreden heeft in het hedendaagsche Syrië, en deze geschiedenis wordt verteld met een kennis van zaken, die verwonderlijk is. Alleen iemand die het volk van den Levant door en door kent en er tusschen geleefd heeft, kan zoo alle plaatselijke toestanden schilderen. De schrijver is jong en wordt soms meegesleept door zijn eigen woordenvloed. Hij vermeit zich hier en daar teveel in de uitvoerige weergave van situaties die Oostersch zinnelijk zijn. Dit is een ernstige bedenking tegen dit boek dat daarom een streng voorbehoud vraagt.

LEDERER (Joe) ONDER DE APPELBOOMEN (218) *f* 2,25 en *f* 2,90 Uit het Duitsch vertaald door E. Raedt de Canter. Bruna en Zn. Utrecht.

Op blz. 493 van den 28sten jaargang van Boekenschouw werd de duitsche uitgave van dit boek besproken en gewaardeerd als een aanschouwelijk en pittig verteld verhaal van de eerste kennismaking van een veertienjarig meisje met de tragiek der menschelijke verhoudingen. Het is

geen lectuur voor jonge meisjes maar moet voor ouderen gereserveerd blijven.

MARSHALL (Edison) WOLVEN HUILEN IN DE SNEEUW (232) *f* **2,25 en** *f* **3,25. Vertaald uit het Amerikaansch door Ad. Vorstman. Kruseman, Den Haag.**

Nog in geen enkel boek welke deze schrijver het licht deed zien heeft hij zoo zijn liefde voor de natuur en zijn kennis van de eigenaardigheden van verschillende woudbewoners uitgeschreven als in dit verhaal van een ten doode opgeschreven t. b. c. lijder die in het koude Noorden waar zijn voorvaderen geleefd hebben, de laatste zes maanden die hem nog resten, gaat doorbrengen. Het is een boek geworden voor hen die kunnen genieten van natuurbeschrijvingen en het geduld hebben om de zich langzaam afwikkelende draad van het verhaal met belangstelling te blijven volgen. Volwassenen.

HAYCOX (Ernst) STRIJD ZONDER GENADE (214) *f* **1,90 Vert. door G. H. G van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.**

Lily Tennant, een opkomend filmsterretje leert Tom Sebastian, een veefokker, kennen. Sebastian heeft veel vijanden, die hem het bezit van zijn ranch niet gunnen en hem op allerlei manieren trachten te benadeelen. Vanzelfsprekend maakt Lily als zij bij hem op de ranch komt logeeren veel avonturen mee, want er wordt soms duchtig gestreden en een menschenleven telt er niet. De verliefdheid van Tom brengt Lily's Hollywood-plannen danig in de war, maar tenslotte overwint toch het hart en geeft zij haar filmcarière op om Tommy's vrouw te worden. Voor ouderen geschikte ontspanningslectuur.

HAWKINS (Wim. L.) DE STILLE DOOD. (203 *f* **2,25 en** *f* **2,90. Vertaling van Frits Hoogewerff. „De Combinatie", Rotterdam.**

Schrijvers van cowboy-geschiedenissen schijnen als paddestoelen na een malsche regen uit den grond te verrijzen en zij volgen elkander steeds op de zelfde paden. Het is altijd diefstal en veeroof, lassowerpen en revolverschieten. In dit verhaal is een schurk er op uit om een ranch-bezitter op groote schaal te benadeelen door het strooien van vergiftig voedsel uit een vliegmachine waardoor duizendtallen koeien en kalveren tegelijk sterven. De verwoede strijd om dezen misdadiger te pakken is met de noodige kleur verteld en het boek is leesbaar voor groote menschen.

LUCAS (Jay) EEN SPEL MET DEN DOOD. (240) *f* **2,25 en** *f* **2,90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.**

Om het aannemelijk te maken in een Wild-West-verhaal dat veehouders en schapenfokkers zich vereenigen in een strijd tegen een bende welke hen het leven zuur maakt vereischt eenig talent. Het gelukt dezen schrijver uitstekend, zijn verhaal is niet kwaad in zijn soort, voor liefhebbers die tot de oudere lezers moeten behooren.

HALPER (Albert) OP DEN WAL. (188) *f* **2,25 en** *f* **2,90 Geautoriseerde vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.**

Een joden-jongen uit de volksbuurten van Chicago vertelt in dit boek verschillende voorvallen uit het gezin waarin hij leeft met zijn ouders, broers en zusters, in een volkrijke omgeving en het gelukt den schrijver tamelijk wel zich in de gevoelens en de kijk op verschillende dingen van dit volkskind te verplaatsen. Uit sommige bladzijden spreekt een bijzonder talent om een bepaalde situatie den lezer duidelijk te maken. Om enkele uitdrukkingen en voorvallen mag dit boek niet in handen van jongeren geraken maar behoort het alleen in die van hen met veel onderscheidingsvermogen.

WHITE (Wm. Patterson) HET WAGENWIEL. (252) *f* **2,25 en** *f* **2,90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.**
Het hoofdthema van deze geschiedenis is de wreedheid van een vader met drie zoons tegenover een wees die zij in huis hebben opgenomen en wier geld zij gestolen hebben. Zij ontgaan hun gerechte straf niet en al kan deze afloop den lezer eenige voldoening schenken, daarom is dit boek toch geen prettige lectuur te noemen. Het is te bruut en te wreed. Voorbehouden.

WIDDEMER (Margaret) VOOR NIETS TER WERELD. (238 *f* **2,50 en** *f* **3,50. Uit het Amerikaansch vertaald door Jo Lulofs. Kruseman, Den Haag.**
De belangrijkste episode uit het leven van een ontwikkelde en charmante vrouw wordt door deze schrijfster met vlotte en vaardige pen geteekend. Zij geeft soms blijk dieper door te dringen in het gevoelsleven van haar heldin dan wij gewoonlijk van Amerikaansche schrijfsters gewend zijn en haar rake zetten over het standsgevoel en de hooghartigheid der beter gesitueerden zijn niet van geestigheid ontbloot. Een onderhoudende roman voorbehouden voor menschen met levenservaring.

HENDRYX (James B.) DE GROOTE TREK. (238) *f* **2,25 en** *f* **3,25. Vertaling van J. G. H. van den Bovenkamp Jr. Kruseman, Den Haag.**
Het talent van Hendryx om zijn lezers mee te nemen op de adembenemende tochten door sneeuwvelden op zoek naar een of andere verloren gegane goudmijn, om ons ineens te verplaatsen van ons gezellig interieur naar de ruwe toestanden in het barre Noorden valt niet te miskennen. Hij verstaat het om een werkelijk spannende geschiedenis te vertellen, waarbij wij onzen tijd vergeten en in eèn ruk door lezen. Dit verhaal is er een van de goede soort, voor ouderen als ontspanningslectuur aan te bevelen.

WHITE (Wm. Patterson) DE MISVORMDE VOET. (294) *f* **2,25 en** *f* **2,90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.**
Een van die cowboy-geschiedenissen waarin een onvindbare misdadiger een ware terreur uitoefent op de bezitters van vee in den omtrek en het iedereen lastig maakt. Zijn opsporing en uitlevering vormen het spannendste gedeelte van dit verhaal; voor ouderen geschikt.

LORING (Emilie) LICHTE HORIZONT. (232) *f* **2,15 en** *f* **2,90. Vertaald door Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.**
Het lezen van veel boeken van Phillips Oppenheim e.a. heeft deze schrijfster geïnspireerd. Hetgeen van die schrijvers in haar geest is blijven hangen geeft zij weer gebaseerd op Amerikaansche toestanden in de hoogere kringen. Zij heeft een vlotte manier van schrijven en weet te boeien. Het ondoordachte huwelijk dat de heldin zoo haastig sluit en dat dreigt mis te gaan komt tot een gelukkige voltooing en voor lezers die er belang in stellen behoort dit verhaal tot de lectuur voor ouderen.

SMELIK (K.) SHIP AHOY! Burk's Wilde Jaren. (96) *f* **0,90 H. Meulenhoff, Amsterdam.**
In „Ship Ahoy!" wordt de reis verteld van een vrachtstoomer, in het begin dezer eeuw van Antwerpen naar St. Petersburg. De gebeurtenissen worden verhaald, zooals zij zich voordoen aan de bewoners van het stokerskwartier; de visie is dan ook nogal rauw-realistisch.

Op een enkele uitzondering na, is de schrijver echter niet in onsmakelijke buitensporigheden vervallen. Ook heeft de historie eenige beteekenis door de pittige volksuitdrukkingen, en door de weergave van een stuk zeemansleven, zooals dat in onze litteratuur, vreemd genoeg, slechts sporadisch voorkomt.

DE SINCLAIR (F.) MAX MIL DETECTIVE. DE FLUISTERSTEM. (269) *f* 1,50 en *f* 2,25. Bruna, Utrecht.

De schrijver van dit werk maakt het genre detective-roman bijna belachelijk. De berekening van achter naar voren wordt hier zo opengespreid, dat nuchteren er zich over zullen ergeren. In 't algemeen vlot geschreven, alhoewel een enkele keer wat plat. Voor volwassenen met een zeker voorbehoud.

SANDERS, (Ch. W.) OM MACHT EN LIEFDE. (221) *f* 2,75 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

De materialen voor een wild-west roman zijn altijd dezelfde: een stel pekzwarte booswichten, een nobele, onzelfzuchtige redder van belaagde onschuld, woeste rijpartijen, revolverschoten. Het is verwonderlijk dat de schrijvers nog zooveel variatie in hun verhalen weten te brengen.

Genoemde bestanddeelen ontbreken ook in dezen roman niet, ze werden zelfs zoo handig door elkaar geklutst, dat het resultaat voor liefhebbers wel een spannend verhaal kan zijn.

NOHARA (Komakichi) JAPAN ZOOALS HET IS. (259) *f* 3,50 en *f* 4,50. Vert. door A. E. Hermans-de Roos. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam, 1936.

„Japan door een Japanner" heet het in den ondertitel. Men voelt het verschil met reportage-werken van Europeanen door heel het boek heen: hier schrijft een insider, die van alles wat specifiek Japansch is, op de hoogte is. Het boek is daar het interessantst, waar het over het Japansche familieleven, Japansche gebruiken en Japansche opvattingen gaat. In de andere gedeelten is de schrijver te patriotisch ingesteld; men krijgt den indruk dat Japan het meest idyllische land ter wereld is, een land van algemeen en onvertroebeld volksgeluk. Ongewild heeft de schrijver een al te eenzijdige apologie geleverd, wat hem als mensch tot eer strekt, maar zijn boek minder waardevol maakt. Een vreemdeling ziet nu eenmaal sommige dingen in een land beter en juister dan een daarin opgegroeide. Deze kritiek wil de lezing van het boek echter allerminst ontraden. De schrijver is een ontwikkeld man, die ook het westen blijkbaar goed kent en onderhoudend weet te schrijven. De talrijke en op zichzelf goede foto's passen niet geheel bij den inhoud: zij wekken den indruk van een vereuropeanizeerd Japan, wat de schrijver niet bedoelt.

DE PATER (Dr. J. C. H.) GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND
Deel III DE TACHTIGJARIGE OORLOG I (421)
Deel IV DE TACHTIGJARIGE OORLOG II (448)
Joost van den Vondel, Amsterdam, 1936.

De deelen dezer „Geschiedenis van Nederland", die onder leiding van

Prof. Dr. H. Brugmans aan 't verschijnen is, volgen elkander in zeer snel tempo. Er zit vaart achter deze uitgave. Konden in den vorigen jaargang van „Boekenschouw" de beide eerste deelen worden aangekondigd, nu liggen reeds eenigen tijd Deel III en IV voltooid voor ons: twee kloeke boekwerken van tesamen een kleine 900 bladzijden. Dr. de Pater beschrijft daarin den Tachtigjarigen oorlog. Men kan zeggen dat hij over het algemeen ernstig streeft naar de objectiviteit, die in geschiedschrijving eisch is, maar wij zouden te ver gaan in onzen lof, als wij zeiden. dat hij daarin ook overal ten volle is geslaagd. Al geven wij gaarne toe, dat sinds Groen van Prinsteren de Vaderlandsche geschiedschrijving door Protestanten in dezen verblijdende vorderingen heeft gemaakt, toch laat ook bij dezen auteur het katholieke standpunt nog al eens onverdiend een veer. Het zou de moeite waard zijn in een breed opgezette studie al de tegenspraken te motiveeren, waartoe de lezing prikkelt, maar dat dunkt ons meer op zijn plaats in een vaktijdschrift. Op een détail willen we iets nader ingaan. Wanneer de schrijver in zijn tweede deel (blz. 138) zegt, dat „het Calvinisme op gelukkige wijze aansloot bij de grondtrekken van het volkskarakter", zien we benieuwd uit naar zijn argumentatie, die uitloopt op deze terugname: dat „de gereformeerde kerk er nooit in is geslaagd het geheele volk te omvatten". Maar dat juist is voor ons een bewijs, dat het Calvinisme op niet zoo erg gelukkige wijze bij de grondtrekken van ons volkskarakter aansloot. Onzes inziens schiet hier de historische zin van den schrijver tekort. Hij schijnt ons het Nederlandsche volkskarakter te nemen, niet zooals het was vóór het Calvinisme kwam, maar nu, nadat het eeuwen lang op datzelfde volkskarakter heeft kunnen inwerken.

Deze boeken vragen dus van den katholieken lezer eenig critisch toezicht.

GODÉE MOLSBERGEN (Dr. E. C.) TIJDENS DE O.-I. COMPAGNIE (356) *f* 4,80 A. C. Nix & Co., Bandoeng.

Wie van geschiedenis houdt en dit boek eenmaal is begonnen te lezen, zal het met belangstelling uitlezen tot de laatste bladzijde. Men moet daarin niet zoeken een breed opgezette synthetische geschiedschrijving, het is détailwerk en bevat een honderdtal korte historische opstellen over allerlei wederwaardigheden en verrichtingen die de mannen onzer Oost-Indische Compagnie in de uitgestrekte Indische gebieden beleefd en doorleefd hebben. De auteur is landarchivaris te Batavia. Wat hij daar en ook elders uit verstoven archieven en dagboeken en reisverhalen wist op te diepen heeft hij hier in frisschen, levendigen schrijftrant bijeengebracht. Al deze détails geven een machtigen indruk van het werk, dat onze zeventiend'eeuwsche voorvaderen daar onder de vaak allermoeilijkste omstandigheden hebben volbracht. Maar daarmede werd het geen eenzijdige verheerlijking. De klein-menschelijke tekortkomingen hebben heusch niet ontbroken en werden mede de oorzaak van den uiteindelijken ondergang der machtige compagnie. De historicus hier aan 't woord was er op uit „het suum cuique" te betrachten en ieder eerlijk het zijne te geven. Vanzelfsprekend verhoogt dit ten zeerste de waarde van het werk.

GERRETSEN (Dr. C.) MUITERIJ EN SCHEURING 1830. 2 dln. Sijthoff, Leiden.

De titel van bovengenoemd werk zou de verwachting kunnen wekken met een pittig werk te doen te hebben, zooals we dat van Dr. Gerretsen gewoon zijn. In zekeren zin was het dus een teleurstelling, toen na inzage bleek, dat deze titel niet eigen werk bracht, maar „slechts" — als dit woord hier op zijn plaats is — een bronnenuitgave dekte.

Dr. Gerretsen is bezig met een werk „Het Vereenigd Koninkrijk", dat in minstens drie deelen zal verschijnen. Hij moest dit echter voorloopig laten rusten, omdat hem intusschen gebleken was, dat de voor dit tijdvak bestaande „Rijks Geschiedkundige Publicatien" „onbruikbaar" en „beneden alle critiek" waren. Hij achtte het dus noodzakelijk zelf een bronnenonderzoek in te stellen,

met het gevolg, dat hij, zoowel uit het „Archief der Staatssecretarie", als uit het „Geheime Kabinetsarchief" een aantal nieuwe bouwstoffen opdiepte. Als ik goed begrijp, zijn deze als supplement aangeboden aan de bestaande „Gedenkstukken", maar zijn zij met een beroep op den „nood der tijden" geweigerd. Of ook het verschil tusschen Groot- en Klein-Nederlandsche geschiedbeschouwing hierbij een rol heeft gespeeld, is ons onbekend. De belangstelling nochtans om kennis te nemen van deze vondsten was zoo groot, dat Dr. G. er toe gebracht is, om op eigen risico deze stukken alvast uit te geven, met de bedoeling om later over te gaan tot het schrijven van zijn „Vereenigd Koninkrijk". Het spreekt van zelf, dat deze bronnen-uitgave voor ieder die van deze periode uit de vaderlandsche geschiedenis een diepgaande studie wil maken, van groot belang is en naast, of boven, de officieele uitgave der „Rijks-Publicatien" zal moeten geraadpleegd worden.

K. J. D.

COUDENHOVE (Ida Friederike) OVER DE HEILIGHEID. (96) *f* 1,25. Vert. door „De Sleutelbos". Lecturis, Eindhoven.

De schrijfster van dit kleine, maar inhoudrijke en diepzinnige boekje heeft reeds meer gepubliceerd over Heiligen en heiligheid. Hier geeft zij een psychologische studie over de H. Elisabeth van Thüringen en wat zij zegt, is het verstandigste en begripzuiverste wat er over deze wonderlijke vrouw ooit gezegd is. Zij raakt de dingen op het juiste punt. Over heiligheid, over de verhouding van den mensch tot God heeft zij zeldzaam juiste ideëen of liever haar inzicht, haar intuïtie in deze katholieke materie is zoo betrouwbaar, zoo zelfstandig en doordringend tevens, dat ieder, die dit boekje terhand neemt, erdoor geboeid en beleerd zal worden. Het is een Heiligenpsychologie, die van verder strekkende beteekenis is dan dat zij alleen de H. Elisabeth behandelt: heel het verschijnsel heiligheid in zijn algemeenheid wordt erdoor belicht.

OLDENBURG ERMKE (Frans van) DE LAATSTE HERBERG. (192) *f* 1,90 en *f* 2,60. Thijmfonds, Rotterdam.

De ondertitel van dit boek luidt: Herinneringen aan Modeste Petrowitsch Moussorksky. Hij zou ook kunnnen luiden: Zoo heb ik den musicus uit zijn muziek geroken. Want wel heeft de auteur de bouwstoffen uit de positieve gegevens genomen maar de diepere psyche van dit felle leven heeft hij nagespeurd uit de composities van den Rus, dien we leerden kennen uit hetgeen vriend en vijand over hem schreven maar toch vooral . . . uit zijn muziek. Zoo werd dit boek de visie van een dichter op den musicus en zijn leven. En de lezer voelt dit aan uit de directe, spontane bewogenheid van den stijl. Moussorksky is ten onzent buiten den kring der muziekspecialisten een nog weinig bekende figuur. Deze „Herinneringen" zullen ongetwijfeld bijdragen tot grootere kennis en meerdere waardeering voor hem en ons dunkt: dat zal voor van O. E., wiens liefde voor den Russischen componist zoo klaarblijkelijk spreekt, de beste belooning zijn.

MARCU (Valerin) DE VERDRIJVING DER JODEN UIT SPANJE. (244) *f* 1,90. Vertaling van Eduard Coenraads. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

De beschrijving van de geschiedenis der Joden in Spanje voor en tijdens de regeering van Ferdinand en Isabella, afgesloten met hun verdrijving uit dit land, eischt, om objectief en onpartijdig te blijven, een uiterst serieuze, diepgaande studie. Wij meenen te mogen constateeren dat Marcu deze onpartijdigheid niet overal heeft betracht. Om enkele voorbeelden te noemen: Bij zijn verslag van het Inquisitie-proces tegen Benito Garcia en zijn medebeklaagden, beschuldigd van een misdaad, die aan ritueelen moord deed denken, heeft Marcu klaarblijkelijk de zienswijze van Dr. Lea critiekloos overgenomen. Van Dr. Lea is echter aangetoond dat hij een onjuiste historie heeft geschreven, en tot de uitspraak „onschuldig" is gekomen door een datum van

groot belang te wijzigen en door de afgelegde getuigenverklaringen te verdraaien. Verder verhaalt Marcu dat een Joodsch raadsman der koningin, Isaäc Abravanel, de verdrijving der Joden uit Spanje trachtte te verhinderen door voorloopig 30000 dukaten voor de souvereinen neer te tellen met de belofte dat meer geld zou volgen. De groot-inquisiteur Torquemada zou daarop zijn Crucifix op tafel hebben geworpen toen de souvereinen schenen te zwichten voor het geld, en hebben uitgeroepen: „Judas Iskarioth heeft Christus verraden voor 30 zilverlingen, — gij wilt het doen voor dertig duizend. Hier, verkoop ook het Crucifix maar!" Voor deze episode bestaat geen enkel historisch bewijs. De geheele beschouwingswijze is overigens kennelijk eenzijdig, al erkent de schrijver wel dat de Pausen steeds als beschermers der Joden zijn opgetreden.

Het boekje van Valerin Marcu kan alleen lectuur zijn voor hen, die door historiekennis tot kritiek in staat zijn.

DRONCKERS (Edy) STIL-AAN BEREID. (61) *f* 2,50 en *f* 3,90. C. A. J. van Dishoek, Bussum, 1936.

Deze verzen zijn meer gemoedsuitstortingen en een verzameling edele, maar wat vage en weinig oorspronkelijke gedachten dan poëzie. Het rhythme is wat eentoonig en de beeldspraak vaak gebrekkig. Intusschen is de bundel representatief voor een bepaald soort goed willende menschen, wier levensbeschouwing echter, te zeer op het gevoel alleen gebaseerd, blijft weifelen.

FRANQUINET (Rob.) NIEUWERE KLANKEN. (113) *f* 2,25. Leyter-Nypels, Maastricht, 1936.

Rob. Franquinet liet deze bloemlezing der jongste dichtkunst voorafgaan van een haast onleesbare inleiding, ook op zijn keuze is wel wat aan te merken, een figuur als Paul Vlemminsx komt hier bijvoorbeeld niet tot zijn recht. Desondanks is deze verzameling toch een goed werk, want de voornaamste kenmerken der jongste dichtkunst, het regionale, het onbekommerde, en het onbevangene kan men er in waarnemen en er staan meerdere geslaagde verzen in.

HAIMON (Paul) TROPHEE. (57) *f* 0,90. Vox Romana, Rotterdam, 1936.

Paul Haimon is een der meer belovende dichters der jongste generatie. Zijn verzen hebben, op hun best, een weldoende frischheid, zij zingen dan de gewone vreugde des levens, de lente, de liefde, de schoonheid van het Limburgsche land en de goedheid van het Limburgsche volk. Reeds vindt men in dezen eersten bundel een streven naar een beheerschter techniek en, naast gebrekkige verzen als bijvoorbeeld „Lentetijd" met den bijzonder slappen slotregel, treft men verzen als „Spel", „Anecdote" en „Eva".

ENGELMAN (Jan) PRINSES TURANDOT. *f* 0,90. Vox Romana, Rotterdam.

Voor een juist begrip van den dichter Jan Engelman is deze chinoiserie een aanwinst, reeds in enkele groteske gedichten leerden we het humoristisch-ironische in Engelman kennen, dit viert zich hier uit op een speelsche wijze. Prinses Turandot werd inderdaad een chinoiserie, en al is het een bewerking van een bewerking, het heeft een geheel eigen, een Nederlandsch karakter, de liefde wordt in deze tragi-comedie, waarin zeer schoone liefdeslyriek staat, vooral ook komisch genomen en de onverwoestbare realiteitszin van Jan Klaassen — hier een oorspronkelijke schepping — is zoo besmettelijk, dat bijna alle personen er iets van mee krijgen. Voorbehouden voor volwassenen.

SLAUERHOFF (J.) EEN EERLIJK ZEEMANSGRAF. (58) Nygh en van Ditmar, Rotterdam, 1936.

Deze verzen zijn voor het grootste gedeelte goede verzen, zij vertoonen de nonchalance, Slauerhoff's poëzie eigen, maar herhaaldelijk weten ze toch

weer het eigenaardige levensbesef van dezen zwerver, die nergens zichzelf ontvluchten kan, te beelden.

Zij herinneren echter, bijna zonder uitzondering, aan vroegere verzen, in Archipel vond men bijvoorbeeld reeds gedichten als De Ontdekking der Nieuwe Hebriden, slechts zeer enkele verzen als Uitvaart en Ach wie ist 's möglich dann . . . vertoonen, weifelend, een problematiek, die een voortgaande ontwikkeling bij den dichter zou kunnen doen vermoeden. Het is te hopen, dat deze de betoovering van het rijk van het midden (en ook de zee is een soort rijk van het midden) weet te ontkomen, dat hij niet inderdaad „onverschillig wordt voor het geluk", maar kiest, want wie niet kiest, doch onverschillig blijft, diens ontwikkeling komt tot stilstand en ongeveer hetzelfde is in de literatuur altijd minder. Streng voorbehouden.

KUYLE (Albert) ROND EEN BLAUW MEER. 103) *f* 1,75 en *f* 2,50. Brand, Hilversum, 1936.

Kuyle is als reis-auteur onovertroffen. In uiterst markant proza, dat klinkt als een klok, schrijft hij neer wat hem trof, toen hij ver van huis was. „Rond een blauw Meer" geeft zijn indrukken van een verblijf ten Noorden van het Lago Maggiore. Kuyle neemt geen blad voor den mond en zegt onomwonden wat hij op het hart heeft. Zijn indrukken zijn nogal wisselend. Uit dit boekje ziet de lezer hoe Kuyle denkt over badgasten en beroemde auteurs, over kunst en landschapsschoon en hoe hij de goede gaven der schepping te genieten weet. Het fel sensitieve proza maakt de charme van het boekje uit. Een groot aantal teekeningen van Otto van Rees en enkele anderen illustreeren het werkje.

WOLLER (oh.) VAN DE FJORDEN NAAR DE BOROBOEDOER. (200). Uit het Deensch vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. Met teekeningen van Rein van Looy. „Literbo", Amsterdam.

Een reisverhaal dat getuigt van een geheel eigen kijk op steden en volkeren. Hier en daar treft ons een pakkende weergave van een reisepisode maar ook de onwetendheid van den schrijver op het gebied van den katholieken godsdienst. Er staan werkelijk grove flaters in dit boek waarom het lectuur moet blijven voor de beter onderlegden die de fouten kunnen recht zetten.

WEERSMA (Dr. H. A.) DE PHILOSOPHIE VAN HET MARXISME (207) *f* 2,90 en *f* 3,75 Religieus-Socialistische Studiën V. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1936.

Hoe deze verhandeling terecht komt onder de religieus-socialistische studiën, begrijp ik niet goed. De schrijver zegt uitdrukkelijk, dat hij dit aspekt wil verwaarloozen, om uitsluitend den methaphysieken en gnoseologischen kant der marxistische philosophie naar voren te brengen. Ook is dit werk allesbehalve populair: het richt zich tot een kleinen kring van philosophische vakgenoten, omdat het een inwijding in de gedachtegangen der moderne philosophie veronderstelt. Het levert zeker voor socialisten goede kritiek op de marxistische dialektiek. Katholieken, die op de hoogte willen komen van de stroming der religieus-socialisten, doen goed ook dezen philosophischen grondslag hunner leer te bestudeeren, alhoewel de beschouwingen wat te wijd uitgesponnen en wat zwaarwichtig geschreven zijn.

WANDERS (Dr. A.) DE MAAN DICHTBIJ. (93) *f* 0,85. Het Spectrum - Utrecht.

Het werkje populariseert kennis over de maan en de verschijnselen, welke met dit hemellichaam samen hangen. Een aantal illustraties verduidelijkt den tekst.

LATTIMORE (E. F) KLEINE SJANG. (149) *f* 1,25 en *f* 1,75.

— KLEINE SJANG EN ZIJN VRIENDJES (152) *f* 1,25 en *f* 1,75. Bewerkt door Clara Asscher-Pinkhof. Leopold, Den Haag

Kleine Sjang is de held van deze twee aardige vertelsels en onze kleintjes zullen de lotgevallen van dit schattige chineesje, dat soms ook echt ondeugend kan zijn met spanning volgen en genieten van de leuke teekeningen van de schrijfster.

CONSTANT-ACKERMANN (H.) DE FAMILIE CASPERS. (136) *f* 1,— en *f* 1,50 met platen en bandteekening van Hans Borrebach. Van Goor Zonen, 's Gravenhage.

De huiselijke lotgevallen van de familie Caspers worden in dit boek heel gezellig verteld voor jongens en meisjes van 10 - 14 jaar.

WARNSINCK (Margot) TANDEN OP ELKAAR. (206) *f* 1,65 en *f* 2,25. Geill. door Annie van der Luit. Kluitman, Alkmaar.

Dit boek vertelt van eenige jonge menschen die zich zoo dapper mogelijk door plotselinge tegenslag en geldgebrek heen slaan. Zij zijn jong en vol optimisme en helpen elkander zoo goed zij kunnen. Het is neutraal en mist daardoor veel, maar meisjes van 17-18 jaar kunnen het lezen.

DELDEN (Heleen van) GUDRUN KRIJGT HAAR ZIN. (127) *f* 1,— en *f* 1,50 met platen en bandteekening van Hans Borrebach. Van Goor Zonen, Den Haag.

Een goed aangevoelde vertelling van eenige meisjes die allerlei moeilijkheden te overwinnen hebben eer dat zij elkander begrijpen en waardeeren. Voor meisjes van 10-14 jaar een prettig boek.

STELLI (Elisabeth) JANNEKE, DAT KLEINE BOERINNETJE (150) *f* 0,75 en *f* 1,20. Geïll. door Miep de Feyter. Kluitman, Alkmaar.

Janneke van Werven is een klein boerinnetje uit het dorpje Heechten. De wederwaardigheden van dit aardig ding op school, thuis en met haar vriendinnetjes worden hier op aantrekkelijke wijze verteld voor meisjes van 6-9 jaar.

WILGO (Johan) EEN WEEK VOL VERRASSINGEN. (191) *f* 1,— en *f* 1,75. Geïll. door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Een week vol verrassingen, die meer op avonturen lijken. De twee helden logeeren bij een boer, ontmaskeren een dief,, zitten opgesloten in een ruïne, zien een vliegongeluk gebeuren en een auto te water raken, enz. enz. en dat allemaal in één week! Voor jongens van 12-14 jaar geschikt.

MARÉE (Piet) en Bert Prinsen Geerlings WIJ VLIEGEN. (136) *f* 2.90. H. P. Leopold, Den Haag.

De jongens van onzen tijd droomen van vliegen en vliegtuigen en dit boek wil de verwerkelijking van die droomen brengen. Er staan afbeeldingen in van de nieuwste vliegtuigen, bezoeken aan de Fokker-fabrieken, aan Schiphol en Soesterberg en bovendien vier werkteekeningen om zelf volgens de handleiding een vliegtuig te maken. Een mooi verzorgde uitgave, waarnaar jongens met verlangen zullen grijpen.

HILDEBRAND (A. D.) 20.000 JONGENS OP STAP. (217) *f* 2.— en *f* 2.90. Geill. door Hans Borrebach, Kluitman, Alkmaar.

Een alleraardigst gegeven voor een jongensboek vinden we hierin. De Directie van een bekende schoenfabriek zoekt naar een pakkende reclame voor haar artikel en slaagt daarin door medewerking van Tommie Vermeulen, die op een reclame-bureau werkt. De reclame bestaat in een wandelwedstrijd met prijzen. Vlot en boeiend geschreven zal dit boek in de smaak vallen van jongens van 14-17.

VERCOE (A. Guy) DE LUCHTPIRAAT. (190) *f* 1.75. Bewerkt door Jhr. R. H. G. Nahuys. Geill. door R. van Looy. Kluitman, Alkmaar.

Dit jongensboek loopt de moderne techniek wat vooruit. Een bandietenbende onder leiding van een ontvluchten krankzinnige vecht tegen de moedige Amerikaansche luchtpolitie. De schrijver heeft dit boek zoo spannend mogelijk gemaakt, maar had wat spaarzamer moeten zijn met het dooden van menschen.

ROBINSON (Vera) HET MEISJE DAT OP DE MAAN WACHTTE. (184) *f* 2.— en *f* 2.90. Geïll. door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Op haar bekende vlotte manier vertelt de schrijfster van het zwerversleven dat zij en haar man in hun woonwagen leiden. Daardoor heen loopt een romannetje tusschen een jongen advocaat die hun gast is en een meisje dat ze toevallig ontmoeten. Veel inhoud heeft het verhaal niet en het onaangename avontuur dat het meisje beleefd als ze een nacht alleen op de boot blijft maakt het boek ongeschikt voor jongere meisjes. Voor oudere boven de 17 jaar kan het er mee door.

FRANKEN (Nany) NONNIE'S PROEFTIJD. (191) *f* 1,75. Geïll. door Rie Reinderhoff. Kluitman, Alkmaar.

Een verwend Indisch meisje moet haar laatste H.B.S. jaren in een leeraarsgezin in Holland doorbrengen. Na enkele botsingen weet ze zich uitstekend aan de voor haar zoo andere leefwijze aan te passen. Geschikte lectuur voor meisjes boven 14 jaar.

BERGSMA (Annie) AVONTUREN VAN EEN SCHAATSENRIJDSTER. (159) *f* 1.20. Kluitman, Alkmaar.

Een klein Friesch meisje mag, als ze eenmaal alleen kan schaatsenrijden, met haar ouders en broers tochtjes maken. Aardig boek voor meisjes van 6-9 jaar.

BERNARDS (Jule) HET BOEK VAN JAAP (16) *f* 0.15 per deeltje

— WAT HANS DEED (16)

— SCHOOLFEEST (16)

— VAN RIETJEWIET (16) Met gekleurde omslag en platen van Jeanne Bon. Van Goor Zn., Den Haag.

Aardige boekjes met groote letters en korte zinnen voor de kleintjes die zich gaan oefenen in het lezen.

GROOTHEDDE (I. F. J.) DE PUKKEL (168) *f* 1.35. Met stempel van de Keurraad. Spaarnestad, Haarlem.

Dit verhaal van een allerleukste, gezellige vacantie van een troepje jongens vormt ook een echt leuk vacantie-boek voor kinderen 10-12 jaar.

VOORHOEVE (R.) DE JAGERS VAN TAMI-RIVIER (191) *f* 2.25 en *f* 2.75. Met illustraties van F. Ockerse. Veen, Amsterdam.

Dit is een vervolg op Tiliauw, de Sawia en we hooren de verdere avonturen van de Papoea-jongen, die nu zelf een dorp sticht en daar opper-

hoofd wordt. De schrijver vertelt op een prettige en boeiende manier veel van de leefwijze en gebruiken van de bosch-papoea's. Aanbevolen voor jongens van 14 jaar en ouder.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) EEN VERSCHRIKKELIJKE VACANTIE (160) *f* 1.35. Met stempel van de Keurraad. „De Spaarnestad", Haarlem.
Deze verschrikkelijke vacantie valt tenslotte nog wel zóó mee, dat jongens en meisjes zich met dit leuke boek prettig zullen kunnen bezighouden.

KOSTER (Maren) NAAR HET LICHTENDE DOEL (196) *f* 1.— en *f* 1.50. Met omslag-teekening van Machteld den Hertog. Van Goor Zonen, Den Haag.
Het is een zeer vrijgevochten meisje: deze Lia Giselius! Zij drijft feitelijk steeds haar eigen zin door totdat zij door een vreeselijk ongeluk tot beter inzicht gebracht wordt. Neutraal boek voor grootere meisjes.

HEEMSKERK (Maria) JEZUS, ZIJN LEVEN EN LEER. Voor grote kinderen. (183). J. J. Romen & Zonen, Roermond-Maaseik.
Het is eigenlijk verwonderlijk dat er zoo weinig oorspronkelijke Nederlandsche boeken zijn, waarin Jezus' leven en werken worden verteld, geschikt voor groote kinderen. Met het verschijnen van Maria Heemskerk's werk is dit tekort thans belangrijk aangevuld. Duidelijk, boeiend en in kinderlijken trant wordt het Evangelieverhaal verteld, met eenige daaruit voortvloeiende levenslessen.
Het is een prachtboek voor groote schoolkinderen; een inleiding tot het lezen der evangeliën. Talrijke platen maken de lectuur aanschouwelijk.

WHEELER (Janet D.) BILLIE BRADLEY OP VUURTORENEILAND. (158) *f* 1,25 en *f* 1,75. Bewerking van Willy Corsari. Illustraties en bandtekening van Gretha Bosch en Drakesteyn. Kruseman, Den Haag.
De vacantie van deze Amerikaansche kostschoolmeisjes verloopt buitengewoon gezellig bij de vrienden op het eiland. De omgang tusschen jongens en meisjes is nogal vrij en het boek geheel neutraal maar het kan er toch wel mee door voor grootere meisjes.

MALLECH (Jean) DE LEGENDE VAN KONINGIN ASTRID. (62) Verluchtingen van Jeanne Hebbelynck. Desclée de Brouwer, Brugge.
Een sprookje over koningin Astrid waarin zij wordt verheerlijkt als een door O. L. H. op aarde gezonden en weer naar den hemel teruggeroepen engel. Met een paar mooie plaatjes van Jeanne Hebbelynck.

KUIPER (Johanna E.) TOOSJE'S WONDERE WINTER. (162) *f* 0,80. Band en illustraties van Rein Stuurman. Meulenhoff, Amsterdam.
Toosje moet bij grootvader en grootmoeder in huis blijven terwijl haar broer over zee gaat om geld te verdienen. Nu komen de dieren haar troosten en brengen haar boodschappen over naar haar broer. Een wonderlijke vertelling maar er steekt geen kwaad in.

WIERINGEN (Frank) MASKERS AF. (219) *f* 1,75. Geïllustreerd door Mardi. St. Gregoriushuis, Utrecht.
Een boek voor grootere jongens om ademloos uit te lezen omdat het vol avonturen en verrassende spanning is.

HILDEBRAND (A. D.) DE ZOON VAN BOLKE DE BEER. (159) *f* 0,80. Illustraties naar photographische opnamen van E. van de Stadt. Meulenhoff, Amsterdam.
Een onderhoudende vertelling over dieren die allerlei leuke dingen doen waarvan kinderen zullen genieten.

Poëzie of schrijfkunst?

door J. v. H.

Is het overwicht dat de roman in de laatste honderd jaar verworven heeft en dat nog dagelijks groeit, een voor- of nadeel voor de litteratuur? De vraag is reeds vaak gesteld en het antwoord is meestal ongunstig. Stefan George sloot ongeveer de geheele romanproductie buiten de litteratuur als niet in staat om te beantwoorden aan de heroïsche geesteshouding, die hij van den dichter verlangde.

De toestand is in alle Europeesche talen zòo geworden dat de litteratuur in twee beddingen verloopt, die vrijwel onafhankelijk naast elkaar liggen: eenerzijds is er de poëzie, de litteratuur in rythmische, vaste vormen, anderzijds de roman. Men kan de vloedgolf van romanlitteratuur betreuren en de vroegere verhoudingen terugwenschen, een dergelijk ontwikkelingsproces is niet te keeren. Het is geen toevalsverschijnsel, maar vindt zijn oorzakelijkheid in de algemeene geesteshouding der menschen, een oorzakelijkheid zoo veelvormig en vertakt dat ze niet te ontleden is.

Voor Nederland heeft dit romanoverwicht het nadeel dat er een overdadige copieerlust is losgebroken. Naast deze bekende en veelgesmade copieerlust tiert er welig een even bedenkelijke fantazeerlust, die met wat goedkoope bedenksels en levenslosse avonturen meent een roman te kunnen samenflansen. Veruit het grootste gedeelte der Nederlandsche roman- en verhaallitteratuur is voor iemand, die eenige eischen stelt, onleesbaar wegens deze copieer- en fantazeerlust, en is zuivere bibliotheekwaar. Het zwakke punt bij de meeste schrijvers en vooral schrijfsters, is het vermogen tot „Gestaltung". De helden en heldinnen zijn te dunbloedig, te zeer papieren wezens die geen eigen leefkracht, geen concrete individualiteit bezitten. Zij die zich aan een roman wagen, bezitten doorgaans schrijfkunst en compositietalent genoeg, en dit redt gewoonlijk hun boeken, zoodat ze toch nog gelezen worden. Wat schrijfkunst laat zich aanleeren en het bedenken en samenstellen van een romanhistorie is, bij zooveel voorbeelden niet te bezwaarlijk. Maar wat niet is aan te leeren of zich eigen te maken, blijft: het vormen, scheppen van menschen, het zòo opvoeren van concrete figuren dat zij onmiddellijk in de belangstelling staan, dat woord en daad een werkelijk mensch verraden, die niet uit papierbladen, doch uit longen ademt. Dit is de scheppende kracht, de poëzie van den schrijver, het overige is schrijfkunst. Er zijn auteurs met weinig schrijfkunst en weinig schrijfzorg, wier helden echter tot het vaste bezit der menschheid zijn geworden. Tolstoi was een veel volmaakter „schrijver" dan Dostojefski en Flaubert won het in schrijfkunst van Balzac: de

laatsten gingen zoo op in het menschelijke, in de psychische verschijnselen hunner creaturen dat de styleering voor hen bijzaak werd.

Een der zeer weinige schrijfsters die in Nederland Gestaltungsvermogen bezitten en een roman kunnen schrijven, die over vijfentwintig jaar wellicht nog waarde heeft, is Marianne Philips. Het is een verrassend genoegen bij lezing van een boek vanaf de eerste bladzijden te ervaren dat er iemand aan het woord is, die niet copieert of fantazeert, niet bazelt of er tegenaan schrijft, maar die zich in haar verbeelde wereld beweegt zooals een kunstbekwame dat te doen heeft, natuurlijk, los, zuiver van toon en gebaar, instinctief zeker en alwetend. Zoo is het met Marianne Philips' roman „Henri van den Overkant".[1]) Er zijn bezwaren tegen dit boek en ik zou het niet aan jonge handen toevertrouwen, maar als roman is het er een dat in elke taal een goed figuur zou maken. Er zijn maar heel, heel enkele auteurs in Nederland die dit boek hadden kunnen schrijven. Na de Helmans van de laatste jaren, na de Theun-de-Vriezen, na de Székely-Lulofs, de Alie Smedings, de Jo van Ammersen en tuti quanti is dit boek een bewijs, dat er nog intelligent en zuiver-stemmig geschreven wordt. Met van Schendel, Walschap, Roelants, Jan Eekhout (misschien Coolen en Slauerhoff) stel ik Marianne Philips in het rijtje auteurs, wier romans litterair op een behoorlijk niveau staan.

Coolen is meer novellistisch en anecdotisch. Slauerhoff is te chaötisch en te weinig geacheveerd, van Schendel is een te effen schrijver, Walschap is soms (litterair) voorbeeldig evenals Roelants, en Jan Eekhout is een krachtig, nog niet volgroeid talent. Van de mindere grootheden is Den Doolaard een schrijver met zeer goede impulsen, maar ongelijkmatig, Helman een goed verteller, maar slecht Gestalter, Theun de Vries een dapper en volhardend bouwheer, die nooit aan den zesden scheppingsdag toekomt en zijn schepping niet weet te bezielen, Johan Fabricius een fabelkundige, die niet boven de goede ontspanningslectuur uitkomt. De meeste andere schrijvers zijn gelegenheidsromanciers, voor wie het romanschrijven een te ongewoon métier is, behalve Vestdijk, wiens begin beter was dan zijn vervolg, en de Vlaming Putman, die het vak verstaat. De zeer vruchtbare schrijfsters in Nederland, wier namen alle boekwinkels vullen en zelfs buitenlandschen roem oogsten, behooren ofwel tot de copieersters zooals Alie Smeding, ofwel tot de fantazeersters zooals Mevrouw Székely-Lulofs en Jo van Ammers-Küller, die een leesbaar boek schrijven, maar wier helden in waterverf staan. Het werk van Jeanne van Schaik-Willing is te

---

[1]) Marianne Philips: Henri van den Overkant. (309) Van Dishoeck, Bussum, 1936.

flets en dat van Clare Lennart nog te onbelangrijk om hun auteurs een hooge plaats te bezorgen. Ouderen als Top Naeff en Emmy van Lokhorst raakten op den achtergrond.

De ondertitel dien Marianne Philips haar roman meegeeft, „Een Jeugd tusschen twee Eeuwen", wijst erop dat zij een tijdsbeeld heeft willen vastleggen, dat zij een jeugd wilde beschrijven die typeerend was voor een geheele groep. Het is de tendenz van den hedendaagschen roman om in eèn of enkele individuen een geheel tijdvak of een menschengroepeering te vangen, de uitdrukking te zijn eener algemeene levenshouding. De roman wil document worden. Met het kunstgehalte van een werk heeft dit niets uit te staan. In vroegere tijden was het onbekend en Shakespeare heeft er nooit aan gedacht om „Romeo en Julia" of „Hamlet" als typeerende jeugdgeschiedenissen uit bepaalde tijden voor te stellen. Het interesseert dan ook volstrekt niet of Henri Godschalk uit Marianne Philips' boek een bepaalde jeugd representeert; dit kan alleen voor een lateren litteratuurhistoricus belangrijk zijn, die tabellen moet opmaken. Wat voor den lezer van gewicht is, is dat deze Henri een werkelijk, een eeuwig stuk jeugd is, vol van de gistende verlangens, de groeiende krachten en strevingen der jeugd. Als goedgeslaagde romanfiguur is hij zoo apart en enkelvoudig, dat hij niets of niemand representeeren of typeeren kan; hij is Henri Godschalk en niets meer, zooals Hamlet Hamlet is en niet „het" type van een overintelligent, aan mensch en wereld vertwijfelende kroonprins.

De schrijfster van dit boek heeft den goeden smaak te vertellen wat belangrijk is en te verzwijgen wat niet ter zake doet. Zoo wordt het geheel een aaneenschakeling van levende tooneelen, die in psychischen samenhang staan en waarin de personen in doorademde werkelijkheid optreden. Er wordt niet op los gefantazeerd en evenmin gefotografeerd, doch met gelukkigen keurzin weergegeven wat de figuren in hun juiste verhoudingen voor ons plaatst. Nooit zijn hun gevoelens ernaast, hun woorden nietszeggende bladvulling of hun belevenissen willekeurige bedenksels. Met zuiver verantwoordings- en intelligent stijlgevoel voert de auteur haar personages op en bewaart overal de voorname sfeer, die een roman van standing kenmerkt. Met sfeer bedoel ik hier niet het meer of minder beschaafde milieu, tapijten, lusters en mahoniemeubelen, doch het levènsniveau der personages, dat niet nader te omschrijven is.

Henri Godschalk is een bleek, gevoelig Jodenjongetje met artiestentemperament, door het lot bestemd om schilder te worden. Deze artiestenroeping in voelbare overtuigende momenten gestalte te geven heeft zich Marianne Philips tot taak gesteld en het is haar gelukt. Dat Henri's jeugd met de kentering der eeuw samenvalt en dus de stroomingen van dien tijd meemaakt, de opkomst van het socialisme, het verval van het

liberalisme, het begin van vrijere levensopvattingen, is een toevallig gevolg van zijn opgroeien in dìt milieu en in dèzen tijd. Het raakt nauwelijks de kern van zijn lotsbestemming. Hij zou ook in een anderen tijd nerveuze handen, een wonderlijke sensiviteit voor kleuren, een schuwe gereserveerdheid en een groote liefde voor menschen en dingen gehad hebben. Hij is te eigen en ongewoon van aanleg om geheel den invloed van den tijd te ondergaan. Een tijdstype, dat werkelijk het begin der eeuw in bepaalde facetten weerspiegelt, is de gloeiend heet gestoofde Marxist Marc Zadoks, een vat vol brochurenwijsheid, maar als romanfiguur dan ook veel minder belangrijk dan Henri Godschalk.

Een Jodenroman mòet in dezen tijd in bepaalde kringen op weerstand stuiten. Deze roman is zòo goed, dat hij werkelijk Joodsch is, geraffineerd Joodsch, al speelt hij ook in een liberale familie, waar de godsdienstgebruiken vergeten raken. Nergens is traditiezin en stamgevoel zoo onverwoestbaar als bij de Joden. De levenskwelling van Henri's vader, Maurice Godschalk, die zich niet graag Moos hoort noemen, is juist dit eeuwig geslingerd worden tusschen vrijere opvattingen en practijken en de oude familiewetten. Henri is van een jonger geslacht en lijdt er minder onder. De schrijfster is volkomen thuis in dit Joodsche milieu, zooals zij vertrouwd is met alles, wat zij aanraakt. Er is nergens dat aarzelen of weifelen, dat vage en onzekere, dat in romans van minder gehalte gewoonlijk de ondeskundigheid van den schrijver omtrent achtergrond en omgeving verraadt. De deskundigheid in al wat de roman ter sprake brengt, is voor een schrijver een questie van techniek en wordt als vanzelfsprekend verondersteld. Met de diepere waarde van het werk heeft dit niets te maken, doch het is onontbeerlijke voorwaarde. In dezen tijd van documenteering en realisme valt er zelfs te zware nadruk op. Een roman is een werk van verbeelding en aan de verbeelding, de dichterlijke verbeelding, niet de fantazeerlust, valt het leeuwenaandeel toe. Een roman die zijn beteekenis ontleent aan de goede informatie en oriënteering, die hij geeft, omtrent bepaalde toestanden, verhoudingen of milieu's, is ernaast. Dit is de taak der reportage. Dante is niet belangrijk omdat hij inlicht omtrent de hellestraffen. Dat Marianne Philips' roman zoo instructief is omtrent de geesteshouding der Joden uit gefortuneerde, liberalistische omgeving is een louter bijkomstig gevolg van haar talent als schrijfster.

Een onbekende is de auteur van „Henri van den Overkant" niet, hoewel haar vroeger werk nog niet algemeen was doorgedrongen. Met elk nieuw boek heeft zij wijdere kringen veroverd. Haar „Bruiloft in Europa" bleek het vorig jaar zelfs een best-seller en kwam reeds in vertaling uit. De eerste groote worp echter van deze niet meer jonge schrijfster lijkt mij haar laatste werk. Haar „Wonderbare Genezing" en haar „Biecht", boeken die niet bij-

zonder de aandacht hebben getrokken, waren diepgaande vrouwenstudies, minder omvattend en breed van menschelijkheid dan dit, en „Bruiloft in Europa" was, hoe goed ook, te weidsch van ensceneering om de intensiteit van het laatste boek te bereiken.

De werken dezer schrijfster zijn niet voor elk lezer, maar eischen voorbehoud. In „Henri van den Overkant" komen zeer menschelijke, maar zeer bedenkelijke situaties voor en, hoewel de schrijfster de ergste zwijgend of vaag aanduidend voorbijgaat, blijft er voor een ontvankelijk en weinig ervaren gemoed nog een en ander over, dat tot het verbodene kan lokken. Even onnoozel als het is al wat aanstoot geeft uit de litteratuur te willen weren, even dwaas en onverantwoord is het jonge menschen alles in handen te geven. Alle Godsvereering sterft gestadig aan weg in de familie Godschalk en daarmee het begrip zonde. De natuurlijke ethiek, die bij een fijngevoelig jongmensch als Henri Godschalk in de plaats der oude opvattingen treedt, is een aesthetisch humanisme, dat volstrekt niet samenvalt met religieuze moraal. De grenzen van goed en kwaad zijn verschoven. Een aesthetisch humanisme zal veel door de vingers zien, goedkeuren zelfs wat met religieuze opvattingen in strijd is. Hier liggen voetangels. Er zijn dingen, die louter natuurlijk, menschelijk gezien, schoon en overeenkomstig de menschennatuur lijken, doch in God-menschelijke belichting en bij verhelderd natuurinzicht zwart en troebel worden. Dit is het eeuwig divergeerende punt tusschen naturalisme en supranaturalisme. Het slot van Marianne Philips' roman kan volgens het aesthetisch humanisme een werkelijk slot zijn, volgens onze opvattingen is het een inbreuk op het hoogste recht, op de natuur zelf en kan dus onmogelijk een afsluiting wezen.

BOEKENSCHOUW

PLUS S.J. (Raoul) ALS GOED SOLDAAT VAN CHRISTUS. Uit het Fransch door A. E. Boers. (170) *f* 1,50 en *f* 2,— Malmberg, 's Hertogenbosch.

Het is een moeilijke opgave om over religieuze en ascetische onderwerpen aantrekkelijk en onderhoudend te schrijven. De bekende Fransche Jesuiet, Pater Plus, verstaat het uitstekend en daarom wordt hij zóóveel gelezen. Met talrijke voorbeeldjes, historische trekjes en treffende aanhalingen van andere schrijvers weet hij voortdurend concreet te blijven en de aandacht vast te houden. Daarom boeit hij altijd. In het voorwoord wordt het hier aangekondigde boekje bizonder onze katholieke jeugdleiders en jeugdleidsters aanbevolen. Eerst zelf Christus bezitten, om Hem te kunnen uitdragen onder de medemenschen, ziedaar de korte samenvatting van het geschrift.

De reactie in den modernen Franschen roman

door Dr. B. M. BOEREBACH.

De boutade van Bernard Grasset, die niets minder beoogde dan den Franschen roman „de lendenen te breken" en de waarschuwing der Fransche critici aan den romancier van eenige jaren herwaarts om toch vooral feiten te scheppen, dat is uitwendige levensgebeurlijkheden, zoowel als dramatische crises, in verband met het spel der menschelijke hartstochten, hebben alleszins haar vruchten gedragen. De roman is in zijn eigenlijke banen weergekeerd en niet langer meer beteekent hij een samenstel van uitzonderlijke elucubratie's. Van zelfbespiegeling op zelfbespiegeling was de roman geworden tot een uitsluitend lyrische zelfbelijdenis, niet meer bij machte persoonlijkheden te scheppen of conflicten te verwekken. De eenige wezens, die de van iedere aantrekkelijkheid gespeende boeken uit het recente verleden bevolkten, waren ontwrichte, ontwortelde menschen, willoos overgeleverd aan de invloeden van het oogenblik, niet in staat zich door bewust-geleide passie of innerlijken weerstand aan een noodlottig gebeuren te ontworstelen. Het betrof hier een mensch-onwaardige of althans niet-menschelijke literatuur, waarvan de helden de passiviteit volkomen ten offer waren gevallen en geen wonder mag het heeten, dat de lezersgunst zich in huiverende aversie van dit soort romans afkeerde.

Wij bedoelen hier geenszins de waarde van groote zielenvorschers als Joyce en Proust in twijfel te trekken, noch ook de verdiensten aan te tasten, die de Freudiaansche theorieën, mits goed begrepen en van slakken gelouterd, voor de verdieping der studie van de menschelijke ziel gehad hebben en nu nòg uitwerken. Maar Proust en Joyce benadert men niet door de loutere navolging van hun techniek, zoodat wat bij genoemde schrijvers een ontwelling aan eigen innerlijk, een essentieele voorwaarde, een onontkoombare eisch van het eigen zieleleven beteekende, bij hun slaafsche navolgers tot een zinlooze pose en een belachelijk parti-pris gedegradeerd werd, om er nog maar van te zwijgen, hoe deze ijdele imitatie de wording van hen, die werkelijke schrijverstalenten bezaten, onomstootelijk in den weg heeft gestaan.

De lezers intusschen, die bij een schrijver veeleer voorlichting dan verpoozing zoeken, keerden intijds dezen snobs den rug toe.

De roman immers is natuurnoodzakelijk geroepen tot de weergave van het eeuwigheidsaspect, dat individu en menschelijk gebeuren ons bieden. Hij behoort bij voortduring te speuren

naar wat permanent is in ons, hij behoort den mensch tegenover zijn verantwoordelijkheid te stellen en slechts op deze voorwaarde zal het boek ons blijvend boeien. Het gaat hier niet om de beelding van het tafereel van een minuut: wij vragen om een transpositie van het menschelijk drama. Wij roepen niet om de vernuftige ontleding van een uitzonderlijk gevoelen, wij willen de suggestieve evocatie van 's levens stroomingen en onderstroomingen. Wij eischen van den schrijver geen adonische bespiegelingen, geen blinde zelfvergoding of ijdel woordenspel, wij eischen, dat de schrijver feiten schept in een begeesterend decor: dat is de bezieling der schimmen, die rond ons dwalen, dat impliceert ook het plaatsen dier bezielde figuren in den schoot van het bewogen leven, het verwekken van weerstanden in en buiten haar en het leggen in die zielen van wervelende hartstochten en een onomstootelijken wil. Wij vragen in één woord van den waarachtigen schrijver een apotheose van 's menschen levensstrijd, die haar voleinding vindt in den zang, die aan ieder aardsch bestaan ontwelt, die zang van het menschelijk lijden, te dragen alleen in het perspectief, dat het werk van den geloovigen schrijver ons biedt, op de lichtende verten van de eeuwige waarheid en vergelding.

Een bezielde schepping als de hier bedoelde veronderstelt een identificatie van den schrijver met zijn helden en deze vereenzelviging, die wij bij alle groote romanciers (een Dostojefski zoowel als een Balzac, een Tolstoï zoowel als een Stendhal, een Mauriac zoowel als een Bernanos) vinden, is de groote machtige schrijversgave van tegelijk een en verscheiden, zichzelve en anderen te zijn. Zij beteekent de kracht uit zichzelven te treden om anderer lot te deelen, de mogelijkheid van zichzelve in voldoende mate te vergeten om niet zijn eigen maten aan wezens aan te leggen, die, al zijn zij dan ook aan de schrijversziel ontwassen, daarom niet minder aanspraak op autonomie mogen maken.

De waarlijk groote schrijver voedt niet het verlangen in zich zijn personages te oordeelen: daarvoor deelt hij te veel hun lot. En een keer te meer blijkt ons hier, hoe het probleem van de katholiciteit van den roman verlegd behoort te worden naar geest en hart van den schrijver en een kwestie is van zuivering van de bron, waaraan het werk ontspringt.

* * *

Als een reactie nu tegen de goeddeels verwekelijkte naoorlogsliteratuur en tegen de vervalschte psychologische opvattingen, daarin vervat, zijn twee stroomingen geboren: de literatuur van de daad en die van den droom. Voor dezen tweevoudigen vorm van letterkunde lag het doel niet meer in een scherpzinnige analyse of een spitsvondig geredeneer: zij

stelden zich voor het publiek, dat egocentrische bespiegelingen meer dan moe was, opnieuw een volledige wereld te openbaren, sterk in het bewustzijn van haar autonoom bestaan. En men hield den lezer nu eens een wereld van daadwerkelijk handelen, dan weer een wereld van droom voor, twee werelden overigens, waarvan de aspecten elkaar dikwijls dekken en die velerlei trekken gemeen hebben.

Overigens vergeet de letterkundige criticus onzer dagen dikwijls, dat de roman der zuivere analyse, der zelfontleding niet dateert uit de eerste dagen van Jazz, cocktail, verdoovende middelen en van L'Europe Galante van Paul Morand. Hij vindt zijn oorsprong in de vooroorlogsjaren, in de eerste essay's van André Gide. De naoorlog bracht in dit genre slechts bleeke volgelingen. En als in een soort suprême ironie heeft de meester van dezen roman, André Gide, ons door de publicatie van zijn Faux-Monnayeurs in staat gesteld den vollen afstand te meten, welke hem scheidde van een waar romancier als een Balzac, een Stendhal, een Dostojefski, een Tchekov of een Dickens.

Alles wat in de literatuur sinds 1923 vruchtbaar is gebleken, heeft zijn uitgangspunt gevonden in de theses en gevoelsuitingen van Gide, maar heeft zich spoedig van hem afgewend.

Zoo keerde zich tegen hem het realisme van den droom, dat radicaal tegenovergesteld moet worden aan het psychologisch realisme van een Gide. Reeds in Fournier had zich de reactie afgeteekend. Een Julien Green, een Georges Bernanos — uit Sous le Soleil de Satan — een Marcel Arland — uit Antarès — een Marcel Jouhandeau, een Jules Supervielle, een Michel Davet, een Claude Silve, een Robert Francis hebben, zonder directe verwantschap met Alain Fournier te vertoonen, toch allen de ontzenuwende en verdrogende atmosfeer van het „psychologisme" ontvlucht om nieuw leven te vinden in den droom.

Andere schrijverstemperamenten zochten daarentegen diepere levensreden van hun werk in een literatuur van de daad. Een André Malraux — vanaf zijn Conquérants, — een Antoine Saint Exupéry met zijn Vol de Nuit, waarin André Gide in een onoprecht gebaar het voorwoord in feite tegen zichzelven schreef; een Joseph Kessel met zijn Equipage, zijn Captifs, zijn Fortune Carrée en andere werken, een Joseph Peyré met zijn Sang et Lumières en zijn Homme de Choc hebben van de daad — en zelden betreft het hier een acte gratuit, dat is een waardeloos handelen — het middelpunt hunner fictie's gemaakt.

Méér dan den zin voor spel en daad, méér ook dan den hang naar het riskante avontuur, proefde men in al dit werk het verlangen naar een ander „klimaat". En dit klimaat verraadt meer een aspiratie dan een levenshouding, meer een zucht

naar zieleverdieping dan een feitelijke eenheid. Deze levensconceptie brengt op haar beurt een bijzondere expressieve kracht, een uitzonderlijk relief in karakterteekening mee en geeft ook een energieke allure aan de scheppingen die van genoemde schrijvers uitgaan.

Een oeuvre als van het elan van Les Enfants de la Chance was bij zijn verschijning, nu eenige jaren geleden, van een volstrekt nieuwe beteekenis. Wanneer men de repliek van een der helden, Le Droz aan een heldin, Roberte, leest, voelt men daarin een verandering, die zich in onze wereld voltrekt: „On appelle cela béatement la chance, une sorte de protection extérieure gratuite, sucrée et molle, zegt Le Droz. Une vache à fortune pour favoris. C'est idiot et c'est dégoûtant. La chance, la vraie, la secourable, forte et mystérieuse chance, elle est dans la chair digne de la porter, dans le coeur fait pour la nourrir. Elle est une sécrétion, un rayonnement, elle est avec les gens comme Vivant et moi . . . .

Deze woorden doen ten sterkste herinneren aan de misschien meer ontlede en zeker meer verstandelijke woorden, die André Malraux zijn helden uit La Condition humaine in den mond legt.

Zij vormen te zamen het bewijs, dat er zich een omvormingsproces in de harten der menschen voltrok en dat de literatuur van de daad niet alleen de objectieve weergave van een serie handelingen beteekent, maar vóór alles de afspiegeling van een menschheid, die zich inwendige disciplines zoekt, die zich dwang oplegt en zich een reden tot heroïsch leven zoekt. Ik bedoel daarmede, dat voor geloopen gevaren, getrotseerde levensmoeilijkheden, en ondergaan lijden, de helden dezer romanciers geen andere bestaansreden vragen dan de soms bewonderenswaardig groote innerlijke kracht, die het te loopen avontuur hun verschaft. De helden van een Kessel mogen bijvoorbeeld achterblijven bij de meer verstandelijk te werk gaande van een Malraux en een Peyré; zij mogen nog verder ten achter staan bij de mystieke figuren van den katholieken romancier als een Psichari, een Mauriac, een Bernanos of een Daniel-Rops, zij zijn allen toch in zeker opzicht van dezelfde familie. Zij leggen dezelfde behoeften en nooden aan den dag en doen dezelfde „constanten" uitkomen, die aan de menschelijke natuur sinds den zondeval ten grondslag liggen. Het geloof immers, dat niet handelt, mag dien naam niet dragen, waar het van vruchtbaarheid ontdaan en van waarachtigheid gespeend is. Ziedaar de zin der getuigenis der hier bedoelde werken.

Voor André Gide en zijn directe leerlingen was de superieure mensch degene, die deed handelen — en eenige onschul-

dige cadavers teekenen den weg af, die deze „invloed bij procuratie" gegaan is —.

Voor Malraux, voor Kessel, voor Saint-Exupéry, voor Peyré, is het den mensch onmogelijk op het epitheton superieur aanspraak te maken, als hij zelf zijn krachten niet in dienst van de daad stelt.

Men zal het groote verschil begrijpen en zij, die tot het letterkundig leven kwamen onder het teeken van André Gide zullen, zooals Malraux, zonder twijfel in staat zijn den afstand te meten, welke hen van den meester scheidt, die hen niet — of slechts schoorvoetend — wij denken aan Gide's herhaalde reizen naar Sovjet-Rusland — volgt.

De tegenwoordige tijd eischt menschen, die een keuze doen, die zich binden; menschen, die waarlijk leven. Door een soort voorzienigheid voorgelicht, gaf reeds Alain Fournier uitdrukking aan het diepzinnig parool der helden van de daad, die wij in de tegenwoordige literatuur ontmoeten, toen hij uitriep; „Que nous veulent ces gens qui mettent leur supériorité à ne point choisir?"

De helden van genoemde schrijvers hebben gekozen. Eens voor al, hebben zij hun persoonlijkheid aan een ideaal gebonden: zij achten zich gebonden tot aan het laatste avontuur, dat de mensch op aarde beleven kan, tot aan den dood.

En daarom vooral boezemen zij ons belang in. Daardoor zijn zij ons broeders. Daardoor ook gaan zij het domein van romanhelden ver te buiten en wortelen hun figuren in het eeuwig humanisme, dat is het waarachtig menschelijke.

In iederen waren roman ligt een aspect van avonturen-roman verscholen. Het betreft een realistisch avontuur bij een Balzac, een geheimzinnig en geheimnisvol avontuur, samengevlochten uit duizenderlei bijzonderheden, bij een Dickens, een psychologisch avontuur bij een Stendhal, een mystiek avontuur bij een Dostojefski en, in meer veredelenden vorm, bij den katholieken romancier van het oogenblik.

De personen, die Gide ten tooneele voert, kennen geen avontuur, want het avontuur, dat een strijd veronderstelt, vindt slechts zijn oorsprong in een keuze. De helden van de hier genoemde schrijvers zijn wezenlijk gebonden aan avonturen. En waar zij een beroep doen op den geheelen mensch, is het geenszins alleen onder de ban van het verstand en van hun verstandelijkheid, dat zij ons gevangen houden. Van deze romans zeggen, dat zij levend en boeiend zijn, omdat de auteur in hooge mate de gave der vertelkunst bezit, zou een beleediging zijn: de roman dankt op de eerste plaats zijn onontkoombaar gezag en zijn bekoring aan zijn natuur zelve, aan de fundamenteele en impliciete keus, die zijn schepping veronderstelt. De stijl volgt

als gedwee en ongedwongen den levensgang der zielen, als ik mij zoo uitdrukken mag.

De onmiddellijkheid, natuurlijkheid en spontaniteit van expressie, dezen romans eigen, is in een wonderlijke harmonie, met het vaak uitzonderlijke dadenleven der helden. De woorden krijgen hun vollen zin en laten geen vaagheden, geen schaduwen na. En zulke talenten rechtvaardigen ruimschoots de schepping van hun werk.

Hilversum. October 1936

BOEKENSCHOUW

GHEYSELINCK (R.) DE RUSTELOOZE AARDE. (216) *f* 4,50 en *f* 5,90 met zes en negentig platen (157 afbeeldingen) Scheltema & Holkema, A'dam.

Deze keurige uitgave van populair-wetenschappelijke aard is geheel gewijd aan de geschiedenis van de planeet waarop wij leven. Haar ontwikkeling, haar rijkdom, haar steeds wisselende aspecten, de onveranderlijke wetten welke daar de oorzaak van zijn werden nog niet op deze wijze voor elkeen die belang stelt in dergelijke onderwerpen te boek gesteld. Het was een goede inval van de uitgevers om dit gebied der moderne wetenschap ook voor den leek toegankelijk te maken door dezen schrijver opdracht te geven voor dit mooie boek, dat met zijn prachtige platen een aanwinst zal zijn voor menige boekenkast.

LIMPERG (Koen) NAAR WARMER WONINGEN. (91) *f* 2,75 en *f* 3,50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

In dit modern uitgegeven boek wordt een overzicht gegeven van de warmtetechnische eigenschappen van bouwmaterialen en bouwconstructies met een bespreking van de wijze waarop hiermede in de praktijk kan worden gerekend. Het zal voor vakkundigen een leiddraad kunnen zijn waardoor bij het bouwen en inrichten van woningen de kennis omtrent warmtegeleiding en temperaturen aanmerkelijk vergroot zal worden.

BUNGE (Dr. Ir. E. M.) IN HET SCHIJNSEL VAN DE MIJNLAMP. (254) *f* 3,90 met 67 foto-illustraties en vele teekeningen. Andries Blitz, Amsterdam.

Voor den gewonen mensch is steenkool een in den winter onmisbaar warmtegevend materiaal, waarover de meesten onzer maar heel weinig weten. Nu is met dit boek de geschiedenis van het zwarte goud verschenen en daarin wordt ons met de noodige verve verteld hoe de steenkool is ontstaan en op welke wijze zij tot ons gebracht wordt uit de mijnen om onze brandstof te worden. De schrijver is er in geslaagd om zijn „zwarte" stof met de noodige kleur te behandelen en geeft een onderhoudende, populaire verhandeling over de steenkool en de mijnen, die door menigeen met belangstelling zal worden ter hand genomen. Vele goede foto's en teekeningen verduidelijken op passende wijze den tekst.

FRANSCH

MONTHERLANT (H. de) LES JEUNES FILLES. 15 fr. Grasset, Paris, 1936.

Montherlant acht zich verplicht dezen roman in brieven en dagboekfragmenten de zonderlinge waarschuwing mede te geven, dat de hoofdheld wel een beetje, maar niet heelemaal op hem zelf lijkt. Een niet overbodige waarschuwing. Deze hoofdheld is een abominabel sujet, zooals heel het boek abominabel is. Er is in Frankrijk heel wat over dit boek te doen geweest en enkele vrouwen, zooals Isabelle Rivière, hebben gemeend Montherlant te moeten zeggen dat hij een afschuwelijk boek had geschreven. Ik ben het volkomen met haar eens. Met zijn boek den titel „Les jeunes Filles" te geven heeft hij alle Fransche vrouwen beleedigd. Alle noblesse ontbreekt aan dit werk. Montherlant's groot talent, zijn psychologie, zijn schrijfkunst, zijn inventie, dit alles staat hier in dienst van het leelijke, verachtelijke. Het is moeilijk na lezing van dit boek nog achting voor den mensch Montherlant te gevoelen. Het cynisch en pessimistisch realisme, dat hier hoogtij voert, onthult de schande der menschennatuur. Het moet donker zijn in een mensch, die het van zich verkrijgen kan zulk een werk te publiceeren. Niet voor niets misschien heeft Montherlant zijn boek zes jaar lang onuitgegeven laten liggen: mogelijk is het een voorbijgaande stemming geweest die hem zòo deed schrijven.

BRASILLACH (Robert) LE MARCHAND D'OISEAUX. Roman. 12 fr. Plon, Paris, 1936.

Robert Brasillach, die aan de „Action Francaise" verbonden is, is een jong schrijver, wiens romans eenigszins buiten het gewone kader vallen. Zijn verbeelding zoekt nieuwe wegen en tot nu toe zijn zijn boeken meer dan een belofte, het zijn reeds vervullingen. Hij verhaalt niet een of ander treffend liefdegeval, maar hij zoekt zijn personages aan den rand der samenleving, in een obscuur Parijsch kwartier en schept een sfeer, die eenerzijds treft door haar scherpe realiteit, anderzijds iets droom- en sprookjesachtigs heeft. Zoo ontstaat er een verhaal als in een avondschemering: werkelijkheid en onwerkelijkheid zijn zoo gelukkig en zoo wonderlijk vermengd, dat de lezer de bekoring van het boek ondergaan moet. Reeds het repertoire der optredende figuren zal verbazen, een vogelkoopman, een paar mannelijke en een vrouwelijke studente, een winkelierster, een

kleine jongen en een paar straatboefjes. Wat zich tusschen deze personages afspeelt, is half idylle, half drama. Brasillach verhaalt dit alles in proza van helderen klank, men wordt geboeid door deze menschen van vleesch en bloed, die in de volle werkelijkheid leven, maar daarnaast een bijzonder zintuig, een eigenaardige voorliefde voor een fantastisch bestaan bezitten. Volwassenen.

DELARUE-MARDRUS (Lucie) CHÊNEVIEIL. Ferencsi. 12 fr. Paris, 1936.

Het moet een kwellende taak zijn voor een romanschrijver om telkens een nieuw gegeven te vinden, dat het geraamte kan vormen voor een volgenden roman. „Alle romans zijn geschreven"; het artikel liefde is alzijdig uitgeput. En toch treedt zij telkens in nieuwe verhoudingen op. Lucie Delarue-Mardrus laat in „Chênevieil" een meisje optreden, dat met haar vader op een vervallen goed in Normandië woont. Elken dag gaat zij fietsen om den tijd door te komen. Als zij eens een schilder ontmoet, ontvlamt plotseling de liefde; zij dringt zich aan hem op, doch hij reageert niet. Na het auto-ongeluk, dat hem het leven kost, gaat zij rashonden kweeken en er komt toenadering tot haar vroegeren aanbidder. Het gegeven is vrij eenvoudig, maar de schrijfster weet er een leesbaar romannetje van te maken, niet belangrijk of verrassend doch even goed als honderd anderen. Er komen misschien nog eens tijden dat dergelijke lang uitgesponnen verhalen nog slechts in den vorm van short-stories gelezen worden, nu echter gaan ze er nog in. Het gros der romans is van dit soort. Volwassen lezers.

DUITSCH

SCHULZ-VON DER MARCK (H.) DRAUSZEN IST WIND. Roman. Rowohlt Verlag, Berlin.

Een Sleeswijk-holsteinsche jongen, die zelf zijn weg door het leven wil vinden staat aan 't begin van dit boek. Hij heeft een goede inborst en is niet al te problematisch. In zijn heimatplaatsje aan de Noordzeekust is ook een landbouwschool voor meisjes. Het origineele, weinig comfortabele leven van deze meisjes, vooral van een van hen, is de eigenlijke inhoud van het boek. Amone is door de natuur bevoordeeld, begaafd, vroolijk, gevat kan zij alle situaties van het leven aan. Het is geschreven door iemand, die het veelbelovende in een jong menschenkind goed heeft aangevoeld. Maar zij raakt toch verward in een scheve verhouding tot een veel ouderen, getrouwden man. Door haar edelen aanleg weet zij bewust deze verhouding in rechte banen te houden tot het tenslotte niet meer gaat. Een wandeling in de frissche buitenlucht schijnt haar en een vriendin, die minder gelukkig is geweest met een steedschen mijnheer weer nieuwe levens-

moed te geven. De ideale jonge man duikt weer op en er zijn aanduidingen, dat zij 't samen eens goed zullen kunnen vinden. De stijl is buitengewoon vlotte moderne omgangstaal met toch een goede dosis echt duitsche overweging. Er waait een frissche wind door dit boek, maar geen vlaagje van den H. Geest. Allerlei levenskwesties zijn aan de orde van den dag onder dit veelbelovend troepje in Yksbüttel behalve religieuse.

FALLADA (Hans) ALTES HERZ GEHT AUF DIE REISE. Roman. (252) 4,50 M. en 5,50 M. Rowohlt, Berlin, 1936.

Hans Fallada is langzamerhand een der meest gelezen Duitsche schrijvers geworden. Zijn uitgever kan reeds bij eerste verschijning van het boek de vertaling daarvan in zeven, acht talen aankondigen. Fallada is een geslaagd auteur. Of zijn werk op gelijk niveau met zijn eerste boeken gebleven is, lijkt mij zeer twijfelachtig. Wat ervan zij, hij is een voorbeeldig verteller, hij weet een verhaal spannend, afwisselend, kleurig te boek te stellen; hierin evenaart hem niemand. Ook dit boek bewijst het weer. Deze wonderlijke geschiedenis van den Berlijnschen professor, die zijn petekind uit de handen van booze pleegouders gaat bevrijden, is een model van vertelkunst. Oud en jong zal ze, zoo mogelijk, aan-èen-stuk uitlezen. Er is kritiek te oefenen in allerlei richting: de profesor is meer het klassieke type van den verstrooiden geleerde dan een individu, de kinderbond in het dorp is nogal onwaarschijnlijk, de onverwachte gebeurtenissen zijn vaak grillig en vol toeval, maar het is een verhaal vol leven en beweging, vlot en sierlijk geschreven, een boek dat zal gelezen worden en dit ook verdient wegens zijn oorspronkelijkheid en frischheid. Het lijkt betrekkelijk weinig op de vroegere boeken van Fallada: de donkere fatale achtergrond ontbreekt hier geheel. De stemming van het boek is doorloopend zonnig, optimistisch, vol levensvertrouwen. Een boeiend verhaal dat, ondanks zwakheden, elk lezer zal bekoren.

HANS FALLADA

STEGUWEIT (Heinz) HEILIGE UNRAST (293) 4,80 M. Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg.

Steguweit (tegenwoordig Landesleiter der Reichsschrifttumskammer en redacteur van den Westdeutschen Beobachter) is een der eerste Duitsche schrijvers die ontstaan, groei en eindelijke overwinning der nationaal socialistische beweging in een roman vorm en gestalte heeft gegeven. In twee jongelieden van heel verschillende aanleg en karakter, den actieven Wolfgang Haspinger en den droomer Erwin Urland beschrijft hij de Duitsche jeugd zooals zij den oorlog ingaat, en zooals zij na den oorlog terugkerend een door buiten- en binnenlandsche machten geknakt Duitschland terugvinden, Duitschland republiek geworden. Vaterland? Heimat? Dafür konnte man beten, kampfen, sterben. Republik? Das Wort blühte nicht. Es klang wie eine Machine. Es war kalt, welk, treulos. Es liesz sich kaufen und berechnen. Vaterland? Heimat? Da standen Wälder drin und Dome . . .

Als roman heeft dit boek goede kwaliteiten. Als nationaal socialistische roman voldoet het niet geheel. Een grootsch epopee van het nat. soc. is het alles bijeen genomen niet geworden. Een enkele passage vraagt voorbehoud voor volwassenen.

HERSE (Henrik) SCHAMBOCK (173) 2,80 M. Friedrich Vieweg en Sohn, Braunschweig.

Deze roman speelt onder de Zuid-Afrikaansche Boeren bij den aanvang van den grooten wereldoorlog. Het Engelsch gezag roept de Boeren op in den strijd tegen de Duitsche kolonisten in Zuid-West-Afrika gevestigd. Wittow, de Boer van Duitsche afkomst, kan en wil zijn ras niet verloochenen. Hij weigert. Liever verliest hij haven en goed, liever verlaat hij het Boerenland, dat voor hem zijn tweede vaderland was. Maar de dochter heeft zich verloofd met een Engelsch-gezinden Duitschen boer. Vandaar de geestelijke conflicten. Het verhaal is protestantsch georiënteerd, maar gezond en stoer.

RAINALTER (Erwin H.) DAS GROSZE WANDERN (253). Paul Zsolnay Verlag, Berlin, Wien. Leipzig, 1936.

In dezen historischen roman levert de auteur knap werk. Zijn boek is evenwichtig van opbouw, de gang van het verhaal is frisch en spannend, de karakterteekening der verschillende figuren treffend en scherp. De roman speelt in het Salzburgsche land in den tijd, dat de Luthersche leer erin doorgedrongen is. Dit dwingt den vorst-Bisschop tot harde maatregelen: de protestantsche boeren worden genoodzaakt het land te verlaten. Dit brengt dan uiteindelijk das grosze Wandern. Daardoorheen gevlochten het liefdesverhaal van de katholieke Anna en den protestantschen Rupert. Het moet erkend, dat Rainalter, al staat hij aan de zijde der uitwijkelingen, toch de katholieke partij

met den Vorst-Bisschop aan het hoofd, daarom niet al te lastig valt. Hij blijft zeer objectief. In hoeverre het geheel op historische gronden berust, is van hieruit moeilijk te beoordeelen. De motiveering van den geloofsafval der Salzburgsche boeren blijft wel erg oppervlakkig. De menschen willen niet meer naar de Zondagsmis en verzaken aan de Maria-vereering. Dat is eigenlijk alles, wat we ervan te weten komen, of het moet zijn, dat overigens zeer sober behandelde moreele aberraties van vroegere Salzburgsche Vorst-Bisschoppen als zoodanig bedoeld zijn. Voor lezers met oordeel geschikt.

ENGELSCH

KAYE-SMITH (Sheila) ROSE DEEPROSE. (452) 8/6 Cassell and Company, Ltd. London.

SHEILA KAYE-SMITH

Het gevoel voor tragiek, en het talent dat in beeldenden vorm te uiten, heeft Sheila Kaye-Smith gemeen met de beste moderne realisten. Toch toont haar kunst een groot, essentieel verschil met die der meeste anderen. Bij hen is het te vaak een Noodlot, dat, onafhankelijk van 's menschen vrijen wil, de tragiek schept. Het Godlooze noodlot, de Godlooze tragiek. Wanneer het den levens, door Kaye-Smith gecreëerd, hard en tragisch vergaat, dan laat zij uitkomen dat daarin het element eigenschuld een groote rol speelt. Dat de tragiek niet ontstaat door een niet te beheerschen noodlot, maar door 's menschen eigen handelingen, voortgekomen uit den vrijen wil. Dan ook kan het tragisch einde onafwendbaar worden.

Deze katholieke moraal beheerscht Kaye-Smith's romans; zij

bevatten daardoor meer waarheid dan b.v. de romans van Thomas Hardy, en zijn in dat opzicht ook van meer beteekenis. Sterk komt dit uit in „Rose Deeprose", de levensgeschiedenis van de gelijknamige hoofdfiguur als kind, als echtgenoote en als moeder. Zij ontbreekt niet in de droeve hoogtepunten van haar bestaan, in dat van haar man, haar vader en eenige andere personen. Een kunstig weefsel van motieven beheerscht hun levens, maar voor ieder daarvan dringt zich de waarheid van die moraal op. Het is alles verwerkt in een verhaal dat ondanks zijn lengte steeds boeiend blijft, en dat verschillende hoogtepunten heeft. Zooals de geschiedenis van het huwelijk van Rose Deeprose, haar vlucht met het kind en het verslag der rechtszitting. De „setting" is ditmaal Kent; de beschrijving van het land, waaraan zijn bewoners gehecht zijn „for good or evil" is als een passend decor voor de in-menschelijke en zuiver-gevoelige biografie van Rose Deeprose en haar familiekring.

Geschikt voor volwassenen.

BUCHAN (John) THE ISLAND OF SHEEP. (318) 7/6 Hodder & Stoughton Ltd., London.

John Buchan houdt de reputatie hoog dat de Schotten de beste „tellers of tales" zijn. Hij is de zeer knappe verteller van het avonturenverhaal, die in zekeren zin de kunst voortzet van dien anderen Schotschen „teller of tales" Robert Louis Stevenson. De lezing van „The Island of Sheep" heeft bij mij nog eens den indruk versterkt, dat Buchan, evenals Stevenson, zelf een haast jongensachtig genoegen stelt in zijn scheppingen; dat het hem niet te doen is om litteraire kwaliteiten; dat hij schrijft, „because of his long Scots tongue". Niet dat de litteraire kwaliteiten in zijn werk ontbreken. Het is een kunst het avonturenverhaal niet in het louter sensationeele te laten verloopen; de psychologie, dat wil zeggen, het innerlijk avontuur, niet te verwaarloozen ter wille van het uiterlijke; het is een kunst de realiteit te laten samengaan met het onwaarschijnlijke, zóó, dat men, als geboeid lezer, dat laatste graag op den koop toeneemt. Zóó is Buchan's roman. Van het onwaarschijnlijke krijgt men zeker voldoende. Eigenlijk is het heele verhaal onwaarschijnlijk van die veete tusschen een ouden schatgraver en een paar vroegere vrienden van hem; een veete, die onder de zoons van beide partijen, een generatie later, wordt uitgevochten, geassisteerd door nieuwe vrienden en eenige oudere, nog uit den eersten tijd der veete, en waarbij „kidnapping" te pas komt, en allerlei hevige dingen, op een romantisch eiland, ergens ten noord-westen van Engeland. Maar wat zijn velen dier menschen zuiver menschelijk geteekend, zoodat zij als menschen de belangstelling wekken; hoe overtuigend is de realiteit van vele scènes, waarbij we het maar accepteeren dat ze zoo maar gebonden zijn aan het onwaarschijnlijke. We

accepteeren dat omdat de gebeurtenissen zich voor een groot deel afspelen in de prachtig beschreven romantisch-woeste natuur der Schotsche „Borders" (me dunkt, John Buchan, die thans gouverneur-generaal van Canada is, moet daar bepaald heimwee naar hebben) en in de meer melancholiek-gevoelige van het Schapeneiland, waar de geest der Noorsche sagen voor het innerlijk waarneembaar is. We accepteeren het vooral, eenvoudig omdat Buchan zoo'n eenvoudig verteller is.

In dezen roman nu eens niet op de eerste plaats het analyseeren van conflicten van geestelijk-hartstochtelijken aard, — de vrouwenfiguren, die er in voorkomen zijn er voor het avontuur, — maar een vertelkunst, welke genoten kan worden door hen, die nog ontspanning kunnen vinden b.v. in het lezen van Stevenson's „Treasure Island".

BELLOC (Hilaire) CHARACTERS OF THE REFORMATION. (342)) 10/6. Sheed & Ward London.

Het is niet verwonderlijk dat „Characters of the Reformation" tot de beste werken behoort tot dusver door Belloc geschreven; — en het lijstje is reeds behoorlijk lang. Want de veelzijdige Belloc is op de eerste plaats historicus; het onderwerp der Reformatie heeft de intense belangstelling van zijn apologetisch-historisch gerichten aard, en het is een van zijn, — overigens nog wel eens aangevochten — stellingen dat de geschiedenis gemaakt wordt door afzonderlijke figuren, en niet is „a mere interplay of super-human or sub-human forces". Al kan tegen deze thesis worden aangevoerd dat door haar toepassing andere, evenzeer belangrijke factoren wel eens naar den achtergrond worden verdreven, het voordeel is toch in elk geval dat door deze behandeling der historie de stuwende krachten, de groote lijnen en belangrijke keerpunten duidelijk onderkend kunnen worden. Met de drieëntwintig historische „characters", in dit boek uitgebeeld, heeft Belloc de voordeelen van zijn stelling zeker schitterend bewezen. Via deze figuren teekenen zich de verschillende stadia af in den gigantischen strijd tusschen katholicisme en Protestantisme, hij doorschouwt die stadia zeer diep, hij benadert de diepere beteekenis daarvan, en trekt hun gevolgen te samen in een scherpzinnige en gevoelige visie op allerlei cultuurfactoren. Voor Belloc is de Reformatie de belangrijkste historische gebeurtenis sinds de stichting der Katholieke Kerk.

Door de eerste twaalf portretten, die van Henry VIII, o.a. over Cranmer, Gardiner, Elizabeth tot Cecil, toont Belloc het bijzondere karakter aan der reformatiebeweging in Engeland. Hij wijst op het zuiver religieuze der beweging gedurende de 16e eeuw; de biographische studies o.a. van Henry IV van Frankrrijk en van Richelieu laten uitkomen hoe in de 17e eeuw een nieuwe

phase intrad, waarin politieke factoren naast de godsdienstige hun invloed lieten gelden. Willem van Oranje, de koning-stadhouder, en Louis XIV worden gezien als de groote representanten van de Protestantsche en van de Katholieke beweging met sterk politieken inslag, op het einde der 17e eeuw, toen van een eigenlijken godsdienststrijd feitelijk geen sprake meer was, en Louis XIV tevens de krachten vertegenwoordigde, die van binnenuit de Katholieke cultuur tot verweer brachten. De contrareformatie in haar volheid was toen mislukt; Belloc laat zijn weemoed daarover sterk uitkomen door zijn cultuurvisie. Beschouwingen over Descartes en Pascal illustreeren de verwoestende invloeden hunner stelsels op het Katholieke geloofs- en cultuurleveen.

STARKIE (Walter) DON GYPSY. (525) 10/6. John Murray, London.

Onder de schrijvers van reisverhalen is Walter Starkie een eigenaardige figuur. In het burgerlijk leven is hij professor in het Spaansch aan de universiteit van Dublin, en tegelijk een gezaghebbend muziekkenner en talentvol amateur-violist. Gedurende de groote vacanties pleegt hij zich op de meest complete wijze los te maken van het professorale bestaan, door zich, toegerust met viool en notitieboek, als zwervend violist onder de zigeuners — de rasechte — te mengen, en een tijdlang hun leven te deelen. Hij kent verscheidene zigeunerdialecten, heeft zich een aantal vrienden weten te maken onder deze wereldzwervers, en blijkt in staat te zijn het wel zeer onconventioneele bestaan dezer lieden intiem te kunnen meeleven. In den zomer van 1935 heeft hij op deze wijze een gedeelte van Spaansch-Noord Afrika en van Zuid Spanje bereisd; „Don Gypsy" is het boeiend geschreven verslag dier reis. Van het eene zigeunerkamp zwierf hij naar het andere; soms ook werd hij geheel in den stam opgenomen en trok met de nomaden mee. Hij vertelt allerlei merkwaardige bijzonderheden van leven en gewoonten van het nog altijd eenigszins geheimzinnige volkje, terwijl Spanje bezien wordt op een wijze zooals dat, door de uitzonderlijke manier waarop professor Starkie leefde, in een reisverhaal zelden geschiedt.

Overigens is „Don Gypsy" nog wel iets meer dan een merkwaardig reisboek. Ondanks zijn verbijsterende metamorphose is Walter Starkie toch de onderzoekende geleerde gebleven. Zoo heeft hij zijn reis tevens benut met studie te maken der zigeunermuziek; het resultaat daarvan werd ook in zijn boek verwerkt; muziekkenners zal hetgeen hij daarover schrijft zeker interesseeren.

Maar naast dit speciale onderwerp is „Don Gypsy" toch vooral een reisverhaal van ongewone kwaliteiten, wijl het geschreven is door een man, in wiens persoonlijkheid de kunstzinnige geleerde en de zwerver langs den zelfkant der samenleving, op wonderlijke wijze vereenigd zijn.

De poëzie van Austin Clarke

door JOS. PANHUYSEN.

Er is een tijd geweest, dat men beweerde, dat de epiek niet verloren was gegaan, maar slechts veranderd van vormgeving, het moderne heldendicht was de moderne roman. Nu kan de moderne roman inderdaad veel zijn, van philosophisch vertoog met illustraties tot politiek strijdschrift toe, maar hij heeft slechts uitermate zelden iets weg van een heldendicht, want doorgaans ontbreken eraan, wat een heldendicht bezwaarlijk missen kan, namelijk heldhaftigheid van grootscher allure en helden. De roman heeft het epos slechts zelden en zelden volkomen vervangen en het ziet er niet naar uit, dat hij er met den tijd meer voor geschikt zal worden; integendeel. Er verschijnen nog altijd verhalende gedichten, min of meer epische werken dus, maar doorgaans resorteeren die eerder onder de idylle of het zeerooversavontuur dan onder die waarlijk breedere beschrijving van maatschappelijk leven, die men in een epos verwacht. Er zijn voor het afsterven van dit literatuur-genre natuurlijk verschillende redenen te vinden, maar al deze redenen geloof ik, zou men kunnen samenvatten onder een enkele algemeenere, het gebrek aan duurzame begeestering.

In een betrekkelijk recenten, reeds vrij populairen roman komt een dichter voor, die, ondanks alle bezwaren, toch een lang gedicht trachtte te schrijven en omdat hij zich door de herhaaldelijk rijzende moeilijkheden niet liet ontmoedigen, althans wat de lengte betreft, in zijn voornemen slaagde. Een meisje dat hem kende, vroeg hem wat hij gedurende zijn afwezigheid gedaan had. Hij antwoordde, dat hij een gedicht had geschreven.

— Maar één? vroeg ze.

— Het is een lang gedicht.

— Waarom heb je het eigenlijk geschreven? Geen mensch leest zooiets.

— Het is toch wezenlijk een goed gedicht. Hier en daar, zei de dichter.

— Dat geloof ik niet. Niemand kan tegenwoordig een goed lang gedicht schrijven, omdat geen enkele, verstandige mensch tegenwoordig in een bepaalde zaak of in een bepaald stel zaken lang genoeg gelooven kan om meer dan twintig regels te kunnen schrijven onder zijn oorspronkelijke inspiratie. Ik geloof nergens langer in dan drie dagen."

Zulk een uitspraak is cynisch zonder twijfel en voor tallooze menschen gelukkig onwaar, maar relatief genomen, is ze wel waar, in betrekking tot het „lange gedicht." Zelfs het lyrische gedicht ondervindt de slechte gevolgen van gebrek aan duurzame begeestering, want naast het groote epos, begint ook het

lyrische, het zuiver lyrische gedicht schaarscher te worden, verreweg de meeste zoogenaamde lyrische gedichten zijn tegenwoordig immers gedichten in den derden persoon, en zelfs als ze in den eersten persoon geschreven werden, is dat vaak, geestelijk genomen, slechts schijn, zij zijn immers al te objectief, te controleerend, te beschrijvend en verhalend geworden, zij zijn elegisch of satyrisch, of zelfs episch, ze handelen ergens over, over een hij of een zij, over een werklooze, of een kapitalist, over een dramatisch gemengd bericht. Slechts enkele der allerbesten spreken zich in een vers inderdaad nog uit, zingende, geven lyrische poëzie. Het epos is in onzen tijd ingekrompen tot de veertien regels van een sonnet en kan niet zelden den titel dragen van een sonnet uit een kortelings in ons land verschenen bundel, den titel: Liaison.

AUSTIN CLARKE

Er zijn vele vernuftige, nuttige, aangename en soms zelfs schoone dingen te bewonderen in onze samenleving, maar de glorie van het gemeenschappelijke, zelfs de glorie van het verleden schijnt er aan te ontvallen.

Het is juist daarom zoo merkwaardig, dat in een goed gedeelte van de verzamelde gedichten van Austin Clarke niet alleen naar het epische, maar zelfs naar den toon, de beschrijvingswijze en de begeestering van het epos getracht wordt. Het epos, dat hij zich misschien ooit droomde, geeft hij ons nergens, maar er zijn fragmenten, die dien schoonen voortgang, die treffende plasticiteit en die dramatische bewogenheid bezitten, welke men in de groote epopeeën der menschheid bewondert. Gedeeltelijk slaagde Austin Clarke zonder twijfel en de glorie der keltische sagen, de donkerder glorie der keltische mythen doorlicht niet zelden zijn zeer beheerscht en gespannen vers.

Men kent het groote epische gedicht van William Butler Yeats The Wandering of Oisin; niemand kent het, of hij bewondert het, het is prachtig, bewogen, grootsch, maar het is ten slotte allerminst een epos, het is het minder als de kleinere fragmenten van Austin Clarke, want in Oisin spreekt Yeats nauwelijks het gevoelen van een gemeenschap, maar vooral zichzelven uit, in zijn schoonheidsdrift, zijn hoop, zijn smart en zijn vertwijfeling.

De schoonheid der verzen van The Cattledrive in Connaught is geringer dan die van The Wanderings of Oisin, maar de een-

zelvigheid werd hier doorbroken, de bezinning op zichzelf is nergens aanwezig, hier wordt inderdaad een beeld gegeven van een gemeenschapsleven, en men vindt er heldhaftigheid van een grootsche, zij het niet onbedenkelijke, allure.

Austin Clarke slaagde niet volkomen, omdat hij niet zulk een groot dichter is als William Butler Yeats, nergens krijgt zijn vers die laatste beslissende helderheid, die klare, juiste bezinning, die doordringende zekerheid van toon, die het werk der allergrootsten kenmerkt, maar hij slaagde episch genomen, beter, omdat hij het verleden, dat hem de stof tot zijn werk gaf, veel meer als een verwijderd heden zag, omdat de traditie van het Iersche volk sterker in hem leefde, en vooral ook, omdat hij de werkelijkheid van het leven op het land beter kent. Padraic Colum wijst erop, hoe geheele gedeelten van The Cattledrive in Connaught beschrijving zijn van landschap en volk, zooals dit op het oogenblik nog is, er is iets boersch in dit epos-fragment en het is wel merkwaardig, dat het ons daarom juist sterker aanspreekt dan de meeste andere kunstepopeeën.

Bovendien echter vond Austin Clarke een vorm voor zijn gegeven, die het recht laat wedervaren; met hun gewaagde enjambementen, hun herhaaldelijk maar toch niet gezocht stafrijm, hun velerlei assonanties, vooral binnen den versregel, geven zij vaak den indruk van geweld, alsof zware donkere wolkenmassas moeilijk, maar onweerhoudbaar zich voortbewogen onder den gierenden, zweependen wind. In dit donkere, wilde verhaal van oude sagen en mythen komt zoodoende iets van het oertijdelijke, het gedicht lijkt een moeilijk scheppingswerk, het ordenen van een „bajert, woest en duister", en als wordt het er allengs lichter, iets van de leege duisternis van den aanvang blijft er in rondwaren.

A land of vast rain-overshadowed plains
Stripped by slow ploughing rivers, barren rocks
Warted with iron raths and wooded slopes
Changed into pasturing clouds, or grass-green fields
That follow swiftly in chill yellow storms
Of racing sun-light as rich miles of wheat;
Beyond dark boglands glittering with water,
Low purplish mountain-peaks against the world
Brooding with clouded thunder

Wat er gebeurt in deze landstreken is als het land zelf, Austin Clarke heeft zich duidelijk gemaakt, hoe het leven der heldensagen geweest moet zijn, hij heeft de beperktheid en de avontuurlijkheid van de clangemeenschap juist ingezien, hij vertelt van eenzelfde leven, als men ontdekt in de vele Noorsche Sagas, het geweld der mannen, en de ontembare fierheid der vrouwen, en hun beider niets ontziende hartstochtelijkheid.

Grainne, Maeve, Dectora, Emer zijn waarlijk grootsch ge-

ziene gestalten, maar zij hebben hier niets, of weinig, van de droomschoonheid dezer figuren bij Yeats, hun verlangen, hun klagen en hun twisten en kijven is opvallend onmiddellijk en volksch weergegeven.

Een juist begrip van het volksche stelde Austin Clarke ook in staat een Middeleeuwsch tooneelspel te schrijven, waarbij de versvorm niet hinderlijk opzettelijk, of geheel toevallig verschijnt, maar inderdaad de eenige juiste vorm blijkt. Het is een comedie, die nu en dan iets van een nachtmerrie krijgt, maar dan van een zeer wezenlijke nachtmerrie; Padraic Colum heeft beweerd, dat de Middeleeuwen het eigenlijke tijdperk zijn voor Austin Clarke. Misschien heeft hij gelijk, maar hoeveel bewondering ik ook voor dit tooneelspel The Learned Man heb, men mag niet vergeten dat in Ierland de Middeleeuwen voortbouwden op de mystische traditie der Kelten en dat zoodoende deze vrouw gelijkt op de groote keltische heldinnen, deze koning in al zijn belachelijkheid op Conchobar en Cuchilin , deze zwervende student op de barden van vroeger tijden. Ik geloof bovendien, dat die gelijkenis, of deze voortzetting der traditie het belangrijkste is, want de meest Middeleeuwsche personen, de monniken, zijn bijster oppervlakkig en gemeenplaatsig uitgebeeld in dit spel.

In de meest verheven gedichten van de meest verheven dichters der Iersche vernieuwing, met name bij Yeats, verschijnt opeens in enkele regels in een enkel beeld soms, de humor, een humor, die voortkomt uit een zeer helder, een onverbiddelijk besef van 's levens realiteit, maar nergens, geloof ik werd deze zoo volgehouden en was hij zoo volkseigen als in deze comedie van Mac Conglinne, den scholast.

Vooral het derde bedrijf is uitnemend; wanneer Ligach, de vrouw, en Mac Conglinne te samen het voor den koning bereide maal gebruiken en deze vastgebonden aan zijn zetel toe moet zien, terwijl de duivel der gulzigheid, van wien hij is bezeten, nog meer gefolterd wordt dan door de pijnen der hel, herinnert men zich onwillekeurig, door de situatie, en door de volkschheid van het op de gevoelens bewegende vers den meester der oude comedie, Aristophanes.

Met nog meer recht dan The Learned Man kan men de laatste verzameling strophische gedichten van Austin Clarke: Pilgrimage, middeleeuwsch noemen. Padraic Colum vindt deze strophische gedichten het mooiste, het meest geslaagde wat Austin Clarke geschreven heeft. In zekeren zin heeft hij gelijk, de bijzondere vormgeving van den dichter bereikt hier inderdaad haar hoogste volkomenheid. Zonder twijfel kan het steeds op dezelfde plaats keerende rijm in een gedicht van gelijke en gelijkvormige strophen hinderlijk werken, het geluid ervan wordt zeer vaak te doordringend, te hard, de waarde der andere woorden en klanken dreigt overstemd te worden, en het geheel krijgt soms,

in zijn al te groote regelmaat, iets mechanisch. Steeds verspringende assonanties nu en dan op het eind, maar ook op alle plaatsen binnen de versregel, kunnen veel grootere nuanceering, een schooner bewegen van het rhytme brengen en het nu en dan voorkomende volkomen rijm, in zijn betrekkelijke zeldzaamheid, een overwegender waarde geven. Austin Clarke besefte dit en hij paste deze vondst in Pelgrimage herhaaldelijk treffend goed toe, hij neemt inderdaad „the clapper of the bell of rhyme". Maar al kan men in Pilgrimage zoodoende de meest geslaagde gedichten vinden, die inderdaad een volkomen afgerond geheel werden, hier, nog meer dan in zijn comedie, bemerkt men, dat de overgang van de voortijden naar de Middeleeuwen voor den dichter geen volkomen gelukkige was. Hier kwam de dichter, zooals Padraic Colum vaststelde, van de schoone beschrijving der uitwendigheid, het eigenlijk onderwerp voor het epos, tot de symbolische weergave van het innerlijk. Het zijn andere gestalten, die in deze strophische gedichten verschijnen, zij worden evenals de helden en heldinnen uit den keltischen oertijd gedreven door hun hartstocht, maar zij bezinnen zich op dien hartstocht en door die bezinning, weifelend en aarzelend, gaat de kracht, die bijvoorbeeld The Cattledrive in Connaught kenmerkt, verloren. Het ergste is echter dat deze bezinning, zooals ze gegeven wordt, nauwelijks aanvaardbaar blijkt; voor de symbolizeering van het innerlijk is meer zielskennis noodig, dan waarover Austin Clarke klaarblijkelijk beschikt. Wat in zijn oudere gedichten ruw was en primitief, dreigt hier maar al te vaak banaal te worden. De intellectueele honger, die het geheele werk van William Butler Yeats zijn vertwijfelde, bittere, brandende schoonheid schenkt, is Austin Clarke ten eenenmale vreemd, en, hoezeer hij zich ook inspant om den zin van het uitwendig verschijnsel in het innerlijk te achterhalen, het mislukt hem telkens.

Het is juist daarom ook volkomen begrijpelijk, dat de Middeleeuwen in de verzen van Pilgrimage allerminst tot hun recht komen, Austin Clarke schrijft gaarne zwerversliederen, maar wanneer men deze vergelijkt met werkelijke Middeleeuwsche zwerversliederen, met de poëzie van François Villon bijvoorbeeld, valt het verschil onmiddellijk op. Hoe ruw het lied van Villon ook zijn mag, veel uitgesprokener dan het meest uitgesproken vers uit Pelgrimage, het is tevens, ondanks alles, verhevener. Er is een besef in Villons verzen, dat mede de grootheid der Middeleeuwen uitmaakte, het besef van een hel, maar, ook en vooral, van een hemel. De angst voor de hel was bij een Villon vaak zeer groot, neigende naar bijgeloovigheid zelfs, maar hij was nooit kinderachtig. In de gedichten van Pelgrimage komt de angst voor de hel ook voor, maar daar is hij wel min of meer kinderachtig, en al te vaak lijkt hij bovendien een gekunstelde angst, noodig ter stoffeering van het gedicht. En, wat het allerbedenke-

lijkst is, nergens verschijnt in deze verzen het uitzicht op den hemel, men ziet hier alleen het omnevelde, donkere, dat zoovelen in de Middeleeuwen willen ontwaren, men ziet er niets van het klare, standvastige licht, dat er heerschte. Het is wel merkwaardig, dat Austin Clarke in The Flame naar een soort vereenzelving tracht van de keltische godin der wijsheid Brigit en de heilige Brigitta, tot zooiets zou Villon niet in staat zijn geweest, want zooiets bewust te doen is on-middeleeuwsch.

Het lijkt me dan ook, dat hier ontwikkelingsmogelijkheden voor dezen dichter vrijwel zijn uitgesloteln, hij is geen lyricus, hij is verteller, en het is te hopen, dat hij weerkeert tot „the thousand tales of Ireland", want de meest wezenlijke vernieuwing vindt men bij hem ten slotte in de grootere epische fragmenten: The Cattledrive in Connaught, The Music-Healers, in Gods and Men en zelfs in het eerste: The Vengeance of Fionn.

Austin Clarke: Collected Poems. George Allen and Unwin Ltd. Museum Street Londen.

Deze verzamelde gedichten van Austin Clarke, voor wiens proza grooter voorbehoud vereischt wordt, zijn geschikt voor volwassenen.

BOEKENSCHOUW

KMOCH (H.) OFFICIEEL WEDSTRIJDENBOEK. (105) Internationaal meestertournooi Zandvoort 1936. Sijthoff, Leiden.

Geheel het tournooi-verloop en slot zooals het vanaf Vrijdag 17 Juli j.l. te Zandvoort gespeeld werd is in dit boekje bijeengebracht. Voor hen die graag deze schaakspelen nog eens opzetten een onmisbaar boekje.

BADINGS (Henk) DE HEDENDAAGSCHE NEDERLANDSCHE MUZIEK. (113) *f* 0,75 en *f* 1,25. Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Dit boekje vult een gemis aan in de muziekale wereld en heeft daardoor speciale verdiensten. Hier en daar vinden wij een of ander componist wiens muziek wij het liefst hooren misschien te kort behandeld, maar dat zijn persoonlijke opvattingen die aan deze uitgave geen afbreuk doen.

BEEBE (William) ZEE-GEHEIMEN. (252) *f* 2,90 en *f* 3,90. Voor Nederland bewerkt door F. Koning Nat. phil. drs. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Langen tijd heeft de schrijver van dit mooie boek vertoefd op de Bermuda-eilanden, vooral op Nonsuch-eiland en daar het leven der visschen en ook dat van de flora en de insecten bestudeerd. Zijn waarnemingen heeft hij hier opgeteekend en hij laat zich uit deze bladzijden kennen als een enthousiast bewonderaar van de natuur. Vooral waar hij de „wondere wereld der visschen" bestudeert groeit zijn geestdrift aan en weet hij woorden te vinden, waardoor hij zijn gevoelens aan zijn lezers mededeelt. Een zeer mooie uitgave.

Een Vlaamsche roman

door J. v. H.

Telkens weer komt een onverwacht schriftuur ons, Nederlanders van de bovenhelft, overtuigen dat ze de dingen des levens, de dingen, waarin hart en gemoed plus intellect den doorslag geven, in Vlaanderen beter kunnen dan in het Noorden. Den Vlamingen werd vanouds de gave verleend te kunnen vertellen. Vertellen konden Conscience en zijn opvolgers, vertellen kunnen Timmermans en Claes, meer dan vertellen, schrijven kunnen Streuvels, Walschap en Roelants, schrijven kan ook André Demedts. Ondanks het wat kreupele taaltje, dat — met uitzondering van Walschap en Roelants — bij de meesten hun Fransche scholing of hun dialectische verworteling verraadt, is er in hun werken een spiraculum vitae, een levensadem, die boven de rivieren zeldzaam is.

Het lijvige boek, [1]) waarmede André Demedts Noord en Zuid komt verrassen, is er een van hooge en zuivere standing. Het plaatst zijn auteur onmiddellijk in het gezelschap der besten. Het is het zeer boeiend en zeer menschelijk verhaal van een dorpsdokter, die over heel de linie schipbreuk lijdt, tot zijn menschentrots breek en hij, met God en mensch verzoend, een onverwachten dood vindt. Het leven van een dorpsdokter heeft menig schrijver bekoord, het is een klassiek thema in de litteratuur. Een dorpsaesculaap is of wordt vaak een soort Uebermensch, een krachtpatser, die op de traagheid en bekrompenheid zijner omgeving reageert met de zweep en door het leven stormt als een Centaur. Van dit soort is dokter Taeke uit Coolen's „Dorp aan de Rivier"; met hem verwant, doch menschelijker, breekbaarder, is ook Demedts' dokter Gossey. Er is nog een ander boek, waaraan dokter Gossey herinnert, „Het Leven dat wij droomden" van Maurice Roelants. De met uiterst teere hand beschreven verhouding, die daar heerscht tusschen dokter Danneels en zijn dochter, keert, gewijzigd, terug in „Het Leven drijft".

In Demedts' roman vinden we niets van die bedenkelijke eigenschappen, die zooveel hoog-Nederlandsche boeken zoo smakeloos maken; er is hier geen copieerlust, geen psychologisme, geen alcooflucht. Het is een gezond en ruig boek, een boek vol buitenlucht, vol bitterheid ook en misverstand, zooals natuur en leven nu eenmaal meebrengen. Het stond in de sterren geschreven dat een man als dokter Gossey, de kinderlijke, maar eigenzinnige, de impulsieve, maar tyrannieke, de nooit bereke-

[1]) André Demedts. Het Leven drijft. (412) Nijgh en van Ditmar, Rotterdam, 1936.

nende, maar menschonkundige, mislukken moest. „Men moet het leven nemen, zooals God het geeft". Tot deze late wijsheid komt hij op het eind, als hij, een wrak geworden, het onrecht van zijn trots erkend. De verhoudingen van den van kerk en practijk vervreemden geneesheer, die innerlijk aan God en huwelijkswet vasthoudt, moeten op het Vlaamsche land wel zoo uitgroeien als Demedts ze beschrijft, beukend, brekend. Gossey komt met allen in botsing, met de geestelijkheid en zijn familie, met notabelen en socialisten. Wie wel het hart, doch niet de hersens op de juiste plaats draagt, krijgt het moeilijk.

Het is een zeer menschelijk boek dat André Demedts schreef, een boek van gevoelige, nobele menschelijkheid. God wint het op het einde, wint het eigenlijk heel het boek door en zoo is dit een werk geworden van zuiver katholieke bezieling. Romans, waarin God de leiding heeft, worden zeldzaam; physiologie en psychologisme hebben God uit den roman verdrongen, niet tot zijn voordeel. De achtergrond der romanwereld is tot verschrompelens toe samengekrompen. Demedts verankert lot en leven in de eeuwigheid en opent daardoor het uitzicht in het oneindige. Het levensrythme is hier afgestemd op een andere werkelijkheid dan de uiterlijk zichtbare; naturalisme en realisme zijn hier doorbroken. De verzoenende, optimistische klank, die hier gehoord wordt, een geluid waaraan we ontwend zijn, is de natuurlijke consequentie van dit eeuwigheidsuitzicht.

André Demedts kan schrijven niet alleen — al is zijn Vlaamsch van Franschen huize, — hij kan een roman schrijven. Hij weet lotgevallen te verbeelden, menschelijke conflicten en reacties in de natuur afgeziene waarachtigheid. Rond dokter Gossey bloeit het leven in veelvuldigheid van kleur en toon, en de schrijver treft dat leven gewoonlijk in zijn vitale ader. Zijn boek is de tragedie van een menschenbestaan, dat aan leed en vereenzaming dreigt ten onder te gaan, doch te juister ure zich zelf hervindt.

BOEKENSCHOUW

JANSEN O.P. (Prof R. L.) BIJBELSCHE MONOGRAPHIEEN: DE PSALMEN. (218) *f* 3,25 en *f* 4,25. J. J. Romen & Zonen, Roermond - Maaseik.

Deze Psalmenvertaling is een onderdeel der vertaling van het Oude Testament, verzorgd door de Apologetische Vereeniging Petrus Canisius. Het is wel een heel gelukkige gedachte geweest dit onderdeel afzonderlijk uit te geven. Prof. Jansen heeft in dichterlijk Nederlandsch uit den grondtekst vertaald; een afzonderlijk hoofdstuk geeft verklarende aanteekeningen.

I. De groote musicus Josef Haydn heeft, zooals wellicht bekend is, den tekst voor zijn „Schöpfung" ontleend aan een Engelsch poëet, Lidley. Lidley echter was zeer breedsprakig en Haydn gaf den Engelschen text ter bewerking en bekorting aan den Weenschen poëet Freiherr van Swieten. Toen de laatste een gedeelte van den text klaar had, bezorgde hij dit aan Haydn, die met geestdrift te componeeren begon. Op een morgen, toen Haydn druk met zijn compositie bezig was, kwam van Swieten hem bezoeken om eens te hooren hoe het met het werk stond. Haydn, die geen bezoek wenschte, liet aan van Swieten zeggen: „dat in zijn „Schöpfung" het water zich nog niet had afgescheiden van het land, zoodat hij nog geen vasten grond had om hem, van Swieten, te ontvangen."

— In 1799 was Weenen in nood en werd bedreigd door de Franschen. Op een ingeving van Beethoven componeerde Haydn toen in een plotselinge opwelling het bekende „Gott erhalte Franz den Kaiser". In haast werd de muziek neergeschreven en bij de laatste noten liet Haydn, die zeer gesteld was op een keurig en vlekkeloos handschrift, een groote inktvlek op het papier vallen. Er was geen tijd om alles over te schrijven. „Dit moet dan maar mijn hartebloed verbeelden!" zei de musicus.

II. Francis de Miomandre, bekend homme-de-lettres te Parijs, heeft Majorka moeten verlaten en is in de Fransche hoofdstad aangekomen zonder eenige bagage. Alles heeft hij bij zijn haastige vlucht moeten achterlaten. Toen interviewers hem vroegen, wat zijn litteraire plannen waren, antwoordde hij:

Allereerst moet ik naar den kleermaker!

III. Er is een film gemaakt van een van Somerset Maugham's romans. Te Passy hangen affiches aan de muren met het opschrift: „Quatre de l'espionnage, d'après de célèbre roman de Somers et Maugham."

IV. Marius Richard heeft de Parijsche standbeelden ondervraagd. Ziehier eenige antwoorden.

Flaubert in het Luxembourg zegt:

Otez, ôtez ce banc que je ne saurais voir.
Bouvard et Pécuchet vont s'y venir asseoir.

George Sand:

Ils m'ont prise pour Desbordes-Valmore.

Sainte-Beuve (in den boomgaard van het Luxembourg):

Derrière moi, les poètes; devant, pour me changer les idées, des poires.

Gabriël Vicaire: .

Ce Paul Verlaine me gêne . . . Si seulement on m'avait donné des bras! . . . On me verrait transporter mon buste ailleurs."

Paul Verlaine:

Je ne vois pas ce que fait ici ce vicaire
Sans compter qu'ils m'ont mis palme et lyre au derrière.

Dumas père (op het plein Malesherbes):

Du pied de cette pyramide, vous contemplez quarante volumes.

V.

De dichter J. Slauerhoff die onlangs overleden is.

BOEKEN SCHOUW

REIDANSEN III COUNTRY DANCES. Voor Nederland bewerkt door M. van Crevel. Met een woord vooraf door Willemien Brom-Struick. (74) *f* 0,90 en *f* 1,25. Brusse, Rotterdam.

De naam van de samensteller, die voorzitter is van het Nederlandsche Instituut voor volksdans en Volksmuziek in den Haag, garandeert reeds de kwaliteit van dit boekje. Het zal zeker welkom zijn aan de leiders en leidsters in de volksdansbeweging.

ROMANS EN VERHALEN.

SCHENDEL (Arthur van) DE RIJKE MAN. (297) Meulenhoff, Amsterdam.

„De rijke Man" is wederom een klassiek gave vrucht van een rijp talent, volop Arthur van Schendel. In volmaakt proza dat geen enkele maal struikelt of aarzelt of strompelt, verhaalt hier de schrijver van een man, die geen grooter genoegen kent dan armen en noodlijdenden te helpen. Sfeer en achtergrond zijn allerzuiverst van kleur en toon; het geheel is van een ongewone gaafheid van structuur, zonder feilen, zonder vlekken. Alles is echt en zuiver, alles is verantwoord. En toch zal ook dit boek Nederland niet veroveren. De effen verhaalstroom golft en wisselt te weinig, vloeit te gelijkmatig onbewogen om sterk te ontroeren. De sierlijke degelijkheid van van Schendels boeken bereikt hier haar hoogtepunt. Zij wordt hier taaiheid, een taaiheid waartegen de doorsneelezer niet is opgewassen. Wist van Schendel de Hollandsche nevels, waarin hij zijn gestalten blijft hullen, met luchtiger en lichtender stralen te breken, hij zou zijn boeken bekoorlijker maken. Ik vrees dat zijn werken klasmodellen worden voor het Middelbaar onderwijs. Mocht van Schendel, de veel geprezene, zoo gaan schrijven dat hij de veelgelezene werd. Want een nobel en stijlvol auteur blijft hij te midden van de vele confectie om hem heen. Een boek voor iedereen.

VESTDIJK (S.) MENEER VISSER'S HELLEVAART. (359) Nygh en van Ditmar, Rotterdam, 1936.

De overvruchtbare Vestdijk schreef dit boek in het begin van 1934. Hij is hier blijkbaar geïnspireerd door Joyce's „Ulysses". Er is hier eenzelfde afdalen in het onder- en halfbewuste, eenzelfde registreeren van gedachten en indrukken. De tijdsduur van het uitvoerige relaas beslaat de uren tusschen het opstaan 's morgens van Meneer Visser tot 's avonds elf uur. Dit boek te lezen staat gelijk met het doorworstelen van een nachtmerrie. Deze meneer Visser is, volgens gewone menschelijke normen gemeten, een afschuwelijk individu, iemand met geperverteerde, sadistische neigingen, een mensch zonder eenige goedheid of noblesse. Vestdijk is een zeer scherpzinnig en intelligent schrijver en weet zijn werk een goede mate van waarachtigheid en overtuigingskracht in te storten, zoodat litteratoren, die het leven onder een bepaalden hoek beschouwen, het bewonderen kunnen. Maar wie nog eenigszins aan het ideëele der kunst vasthoudt, kan zich moeilijk over dit bedenkelijke afkooksel van een pervers gemoeds-

leven verheugen. Het is ten slotte meer Céline dan Joyce, het is een goor boek; nog èen stap verder en de roman wordt louter physiologie. Misschien vertegenwoordigt dit boek een phase in Vestdijk's leven, waar hij reeds overheen is. We hopen het. Intusschen voorbehouden lectuur voor zeer ervaren lezers.

HELMAN (Albert) AANSLUITING GEMIST. (263) Nygh en van Ditmar, Rotterdam, 1936.

De werken van Albert Helman zijn, het eene na het andere, een grootere ontgoocheling geworden. Dit nieuwe „Aansluiting gemist" is, zelfs na de voorgaande, die toch ook al aan lendenslapte leden, nog een teleurstelling. Het beschrijft den toestand der Duitsche emigranten te Barcelona. Er is weinig eenheid en samenhang; er worden eenige groepen emigrés na elkaar beschreven, en dit alles zeer zwak, in den vagen, alledaagschen, weinig markanten trant, dien we van Helman kennen. Het is of Helman er niet meer met hart en ziel bij is: deze bleeke personages interesseeren niet. Wat zij doen en zeggen is te weinig persoonlijk, te weinig verrassend en aangrijpend; men sluit het boek met een zucht van verlichting. Het is Helman niet gegeven menschen te scheppen, een ontroerend verhaal te schrijven; hij verleert het vak meer en meer. Zijn stijl is eveneens slap en uitvoerig, zonder ruggegraat of pit. Helman's ideologieën zijn onderdehand bekend genoeg; hij staat volkomen buiten het Christendom, het begrip zonde is uit zijn werk verdwenen. Het boek is slechts te lezen voor rijpe, ervaren menschen.

BERGHEM (R.) HET JEUGDAVONTUUR VAN LEO FURKINS. (142) Nygh en van Ditmar, Rotterdam, 1936.

Dit verhaal, dat op typisch intellectueelentrant verteld wordt, getuigt ongetwijfeld van talent. Wij zijn hier oneindig ver van de Vlaamsche leutigheid uit vroeger tijd, het is een grootsteedsch, modern, Europeesch verhaal, ook daardoor dat het lijdt aan drukkende somberheid, zonder hoop, zonder licht. God en zijn genade hebben geen deel aan de lotgevallen en wedervaringen dezer menschen: een onontvluchtbaar fatalisme beheerscht hier het menschenleven. De structuur der novelle is wel wat gekunsteld; het is niet duidelijk waarom de vriend, die het verhaal doet, zoo piekert over zijn eigen gevoelens voor Leo Furkins. Deze is het niet waard. Wegens de zeer zwoele sfeer en de bedenkelijke erotiek streng voorbehouden.

HASTY CARROLL (Gladys) EN DE AARDE DRAAIT. Nederl. Bewerking door G. van Nes-Uilkens (322) *f* 3,50 en *f* 4,50 Z.-Holl. Uitg. Den Haag.

Er ligt een zeldzame frischheid over dit verhaal van een boerengeslacht in den Noord-Oostelijksten staat der U. S. A. Het boek heeft niets van het hopelooze realisme en pessimisme, waaraan

de latere Americaansche schrijvers ons gewoon gemaakt hebben. Het is vol zonneschijn en levensvreugde, vol blijde, natuurnabije menschelijkheid, een door en door gezond en goed boek. De schrijfster weet haar figuren in treffende karakterizeering te ontwikkelen: na honderd bladzijden staan ze levend en ademend voor ons, zoo natuurlijk en ongedwongen, alsof wij ze altijd gekend hadden. Hun lotgevallen zijn de dagelijksche gebeurtelijkheden van buitenmenschen, maar de auteur doet er ons zoo innig aan deelnemen, schept om hen heen zulk een vertrouwde, gekende sfeer, dat ook de kleine voorvallen belangrijk worden. Het boek staat door zijn blijden levenszin buiten de hedendaagsche litteratuur-strooming en doet aan als een „hors-d'oeuvre", maar het sprankelt van natuurlijkheid en leven, het is een schoone verbeelding in den vollen zin van het woord. Het heeft gelijkenis met „De Boeren" van Reymont, doch het is sereener en minder tragisch. Iedereen zal dit boek genieten, wiens smaak niet door physiologie en realisme bedorven is.

WALLQUIST (Einar) KAN DE DOKTER KOMEN? (212) *f* 2.25 en *f* 2.90. Uit het Zweedsch vertaald door G. J. Risselada-Garrer. N.V. Uitg. My. „Elsevier", Amsterdam.

Schrijvende medici maken in de litteratuur geen kwaad figuur. Axel Munthe, Albert Schweizer, Halliday Sutherland bezitten talent en hun boeken zijn waard gelezen te worden. Talent blijkt ook Dr. Einar Wallquist te hebben, en ook zijn boek is de belangstelling waard. Het is het geestelijk product en het bevat het geestelijk eigendom van een man, die menschenkenner en menschenvriend is; hij schrijft over een onderwerp dat hem na ter harte ligt en dat hij volkomen beheerscht: zijn leven als geneesheer in Lapland. Het is een uitgestrekt gebied, schaarsch voorzien van wegen, die eigenlijk geen wegen mogen heeten, dun bevolkt met trekkende nomaden, een land waar de zomer kort en de winter onbarmhartig lang en guur is. De dokter moet er werken onder omstandigheden waarvan zelfs de meest afgelegen wonende plattelandsgeneesheer in Holland geen idée kan hebben.

Wallquist vertelt van zijn soms dagenlange tochten naar de patienten, van tragische en, enkele malen, komische gevallen, van leven en gewoonten der Lappen, van de majestueus schoone en ook schrikwekkende natuur. Hij doet dat sober, gevoelig, zonder eenige poging tot mooischrijverij; steeds komen, onopzettelijk, zijn menschenkennis en gezonde menschenliefde tot uiting. Daardoor zijn de primitieve Lappen uit zijn boek belangwekkende menschen en soms zelfs heroische figuren geworden. Een mooi boek.

Het Hollandsch der vertaling laat zich lezen als oorspronkelijk.

STJERNSTEDT (Marika) JUFFROUW LIWIN (261). Vert. door N. Basenau-Goemans. Meulenhoff, Amsterdam, 1936.

Marika Stjernstedt is voor velen geen onbekende; haar roman „Vier Levens", een frisch en origineel boek, werd het vorig jaar reeds vertaald en gunstig ontvangen. Deze tweede vertaling, „Juffrouw Liwin", voldoet niet zoo goed als de eerste roman. De geschiedenis is wat al te gekunsteld en weinig overtuigend. Het motief van het aangenomen kind, dat later door de moeder, Juffrouw Liwin zelf, wordt teruggevraagd, is van een bedenkelijke romantiek. De waarde van het boek ligt niet in de onwaarschijnlijke fabel,

maar in de vrij goede uitbeelding der figuren, de muzikantenfamilie, waarin het aangenomen kind, zich van alles onbewust, opgroeit, de verzuurde Juffrouw Liwin, de rijke familie Pasch. Het is geen overweldigend boek, dat Marika Stjernstedt schreef, maar een zeer leesbare roman, behoorend tot de betere ontspanningslectuur. Voor volwassen lezers.

DOUGLAS (Lloyd C.) VERGEEF ONS. (372) *f* 2,75 en *f* 3,75. Vert door H. H. J. Maas. Kruseman, Den Haag.

Lloyd C. Douglas, de schrijver van „Het groene Licht" en „Obsessie", boeken die wij ter lezing konden aanbevelen, deed als derde van zijn hand verschijnen „Vergeef Ons". Douglas is predikant in de Vereenigde Staten en stelt de groote Christelijke waarheden als thesen in zijn romans. In „Vergeef Ons" begaat hij de fout zijn tegenstanders, de niet-Christenen, te ver tegemoet te komen. De Christenen stelt hij voor als minderwaardige individuën die het overal afleggen tegen de niet-Christenen. Bovendien legt hij zijn helden de ergerlijkste godslasteringen en de frivoolste uitlatingen over den Bijbel in den mond. Dit maakt het boek ongeschikt voor eenvoudige geloovige lezers. Douglas bezit als romanschrijver uitstekende kwaliteiten. Frisch, levendig, vlot is zijn verhaaltrant; zijn figuren zijn levende menschen, die gewoonlijk wat al te geestig converseeren en nooit om een inslaanden zet verlegen zijn. Het Christendom, dat Douglas aanbeveelt, is wat erg vrijzinnig; dogma's doen voor hem niet meer ter zake. Hoe hij een Christendom zonder vaststaande doctrien wil staande houden en niet in een gevoelsreligie wil ondergaan, is niet duidelijk. Een boek dat blijft voorbehouden voor ontwikkelde, rijpe lezers.

MáRAI (Sándor) DE VERMETELE. (203) Uit het Hongaarsch door L. Székely. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam, 1936.

De schrijver, een Hongaarsch journalist, gaat vóór kerstmis op een kerstgeschenk uit voor zijn vrouw en komt thuis met in de zak van zijn overjas een jong hondje. 't Is gekocht voor een rasechte, hongaarsche poeli, maar naderhand blijkt het een doodgewone bastaard te zijn. Eenmaal volgroeid wordt hij valsch en bijt op een goeden dag de dienstmeid, dan ook de dame en eindelijk ook nog den journalist zelf eens vinnig in de hand en ja! dan moet hij eruit. Tusschen deze twee feiten is een honden-psychologische roman, bizonder knap en onderhoudend geschreven, wel wat plat hier en daar, maar dat brengt honden-psychologie nu eenmaal mee. Zelfs komt op z'n laatst de Freudiaansche psycho-analyse eraan te pas en die is al heel bizonder plat. Voor volwassenen.

KALMIJN-SPIERENBURG (Jo) BRUILOFTGANGERS (172) geb. *f* 2,40. Bosch en Keuning, Baarn.

Een verhaal over eenvoudige menschen, waaruit een diep protestantsch-christelijke geest spreekt. De schrijfster verstaat de kunst met een enkel simpel woord de teere gevoelens van haar menschen open te leggen. Maar het geheel is ietwat pretieus en gekunsteld. Zoo ook de stijl. Ten bewijze deze zin: „Zijn overhemd scheen in langen tijd geen ontmoeting te hebben gehad met een waschborstel of strijkijzer." Er worden in dit boek dingen behandeld, die alleen voor groote menschen zijn.

MAAS (H. H. J.) EEN HOEKJE STAD. (220) *f* 2,15 en *f* 2,75. Schoonderbeek, Laren.

Volgens de krantenrecensies, die de uitgever achter in dit boek laat afdrukken over vroegere werken van dezen auteur, moet H. H. J. Maas een geweldig schrijver zijn. „Het is Breugel, het is Jan Steen, het is Breero wat men hoort en ziet", schrijft het Bloemendaalsche weekblad. In „Een Hoekje Stad" is daar niet veel van te merken. Het is een vunzig verhaal, zonder eenigen stijl of kunst; alles circuleert om de liefde, die hier identiek

met genot en oogenblikshartstocht is. Een sensatie-romannetje dat beter ongelezen blijft.

HAMSUN (Knut) ZWERVERS. Vert door Dr. Annie Posthumus (468) *f* 2,90 IIde druk. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1936.

Van dit werk verscheen een tweede uitgave in handig formaat en tegen matigen prijs. „Zwervers" is een der groote romans van den Noorschen schrijver. Wij herinneren eraan dat Hamsun met voorbehoud te hanteeren is, dat „Zwervers" een boek is voor rijpe, ervaren lezers.

SLOT (Annie) STIEN (173) Bigot en van Rossum, Amsterdam.

In dit boek wordt in volkomen kunstloozen, onaantrekkelijken vorm een nogal onappetijtelijke geschiedenis verteld. De schrijfster mist alle talent — tenminste naar dit boek te oordeelen — om een roman te schrijven. Alles is gelijkvloersch, vulgair; de historie zelf is een bedenkelijke grap, die in damesgezelschap niet zou kunnen verteld worden. Ongeschikt en waardeloos.

SERVAES (Anke) HET RAADSEL. (109) *f* 1,50 en *f* 1,90. Hollandia, Baarn.

De titel dankt dit boekje aan de twee novellen waaruit het bestaat en die beiden het groote raadsel van het leven behandelen namelijk dat alles toch gaat, zooals het gaan moet. Het eerste geeft de strijd weer van een jongetje dat zoekt naar een oplossing als zijn moeder hem en zijn vader verlaat. Hij is echter te jong om dat te kunnen en zijn onmacht voelende is hij wanhopig. Het tweede verhaal geeft weer de gevoelens van een moeder die wegens een besmettelijke ziekte in de barak ligt en haar plaats thuis door een ander ziet ingenomen en haar man en kinderen van zich voelt vervreemden. Het boekje is fijn en pretentieloos geschreven, zonder het minste effectbelag. Voor ouderen.

IVANS DE MEISJES ONDRY (266) *f* 1,25 en *f* 1,90. Bruna, Utrecht.

Een van de gevallen waarin G. G. op reis met Mr. Hendriks de oplossing zoekt van een raadselachtig geval dat zij zoo heel toevallig tegenkomen. De wijze waarop Ivans zoo'n probleem samenstelt en zijn lezers voorzet, is bekend genoeg en wij kunnen dus volstaan met dit boek geschikt te achten voor volwassenen.

SANDERS (Ch. W.) OOG OM OOG. (240) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van Frits Hoogewerff. „De Combinatie", Rotterdam.

Een cowboy-roman van de echte soort. Natuurlijk veel schietpartijen, veel twisten en veel dooden. De held van het verhaal is Mournful Martin, die uitstekend paardrijdt en zich vaak ter wille van anderen in moeilijkheden steekt, maar er zelf toch altijd weer heelhuids uit te voorschijn komt. Vanzelfsprekend ontbreekt het meisje dat alle mannen het hoofd op hol brengt, ook niet. Een boek dat gerust eens voor ontspanning kan dienen. Volwassenen.

SANDYS (Oliver) CHERRY LEERT DE LIEFDE KENNEN. (240) *f* 2,— en *f* 2,50. Geaut. Nederl. bewerking van A. Vuerhardt-Berkhout. Z.-Holl. Uitg., Den Haag.

Deze roman van Oliver Sandys gaat te veel langs den zelfkant van het leven met allerlei prikkelende toespelingen en verkeerde situaties dan dat wij de lectuur ervan kunnen aanbevelen. Zeer voorbehouden.

SANDYS (Oliver) VISTA, DE DANSERES. (266) *f* 2,— en *f* 2,50. Geaut. Nederl. bewerking van A. Vuerhardt-Berkhout. Z.-Holl. Uitg., Den Haag.

Dit is een van die gefantaseerde verhalen die geheel en al geschreven

zijn om aan de slechte smaak van een publiek dat droomt van filmhelden, dansers en danseressen tegemoet te komen. De geschiedenis van een verarmd jong meisje dat niet beter weet te doen dan in een nachtclub voor iedereen beschikbaar te zijn om te dansen en later de partner van een beroemd danseur van slechte reputatie wordt, vormt geen geschikte lectuur voor iedereen, maar vraagt een zeer streng voorbehoud waarvoor het boek feitelijk weer te onbeduidend is.

MERREL (Concordia) ZIJN GELUKSSTER. (238) *f* 2,— en *f* 2,50. Geaut. Nederl. bewerking van H. J. Ansems. Z.-Holl. Uitg. Den Haag.

Dit is ook weer zoo'n over-romantisch gegeven van een ketellapper die een schatrijk jong meisje ontmoet op haar bezittingen waarbij zij op het eerste gezicht verliefd op elkander worden. Het duurt een paar honderd bladzijden voor dat zij het met elkander eens zijn omdat er natuurlijk nog een andere kaper op de kust en nog een andere vrouw in het spel is, maar dan breekt de zon door de wolken en is het geluk aan hen. Voor lezers met onderscheidingsvermogen.

BURROUGHS (Edgar Rice) PIRATEN OP VENUS. (198) *f* 2,15 en *f* 2,75.

BURROUGHS (Edgar Rice) VERDWAALD OP VENUS. (219 *f* 2,15 en *f* 2,75. Geautoriseerde vertaling. Schoonderbeek, Laren N. H.

De meest fantastische droomen van dezen schrijver schijnen wel in deze beide deelen te boek gesteld te zijn. Uit een raketvliegtuig op Venus aangeland beleeft de held van deze verhalen zulke verbijsterende avonturen dat men bij het lezen ervan niet meer weet of men waakt of droomt. De afzichtelijkste monsters, de meest gedrochtelijke insecten, menschdieren en abnormaliteiten bevolken in de verbeelding van Burroughs de planeet Venus en wij kunnen de lezing van deze boeken alleen geschikt achten voor hen die weten dat zij tegen dergelijke griezeligheden bestand zijn.

SMITH (N. J. P.) VOOR HEM EEN ANDER. (232) *f* 2,15 en *f* 2,75. Schoonderbeek, Laren N. H.

Al is de opzet van dit boek niet geheel nieuw, wij kregen het van een Nederlandschen schrijver nog niet op een dergelijke vlotte wijze geschreven, in handen. Er heeft een persoonsverwisseling plaats waarbij iemand die in een zwembad verdrinkt voor een ander wordt aangezien en degene die er levend afgekomen is, een werkeloos bankbeambte, vindt dat hij niet beter kan doen dan zich die vergissing maar te laten aanleunen en de plaats te vervullen van den verdronkene. Hij treft het niet want de man wiens plaats hij inneemt is een slecht mensch, die als burgemeester van een dorp zijn zak spekte op alle mogelijke onrechtmatige manieren. Een ongeluk brengt hem weken lang in een ziekenhuis waar hij kennis maakt met zijn „vrouw" en zich, door verlies van geheugen te simuleeren, in den vreemden toestand kan inleven. De schrijver beschikt over een vaardige pen om deze situatie aannemelijk te maken en heeft met dit boek een roman geschreven die voor lezers met behoorlijk onderscheidingsvermogen ter verpoozing kan dienen.

WYNNE (Pamela) BLANK EN BRUIN (292) *f* 1,— en *f* 1,50. Uit het Engelsch vertaald door Chr. Moresco-Brants, 3de druk, Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Bij de derde druk van deze tendenz-roman verwijzen wij naar vroegere beoordeelingen, waarbij gewezen wordt op de zeer zwoele passages in dit verhaal, wat een waarschuwing bedoelt te zijn tegen huwelijken met kleurlingen.

MACDONALD (W. C.) DRIE MUSKETIERS VAN HET WILDE WESTEN (251) *f* 2,25 *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok, De Combinatie, Rotterdam.
In een totaal verlaten stad in een spookachtig hotel speelt zich het grootste deel van deze wildwest-geschiedenis af waarin drie musketiers een alleenstaand jong meisje gaan helpen om een verloren geganen schat te ontdekken. Ontspanningslectuur voor winteravonden voor volwassenen.

SANDYS (Oliver) AMOR INCOGNITO. (247) *f* 2,— en *f* 2,50. Geaut. Nederl. bewerking van A. Vuerhardt-Berkhout. Z.-Holl. Uitg. Den Haag.
Ziehier weer zoo'n onschuldig lijkend vertellinkje van Oliver Sandys dat er toch heusch niet mee door kan. Deze schrijver schijnt te meenen dat er geen verhaal kan worden samengesteld zonder een hartelooze, monsterachtig-zelfzuchtige vrouw die eenige mannen in haar netten vangt, den rijksten er uit zoekt en dan haar eigen man aan den kant zet. Die troost zich dan met een onschuldig jong meisje als de echtscheiding in orde is. In dit geval treft de slechte vrouw een ongeluk, waardoor het huwelijk van haar echtgenoot aannemelijk wordt gemaakt. Handige zet, die evenwel het boek niet tot geschikte lectuur kan maken.

MERREL (Concordia) LIEFDE'S WONDERE WEGEN (225) *f* 2,— en *f* 2,50. Geaut. Nederl. bewerking van H. J. Ansems. Z.-Holl. Uitg. Den Haag.
Dit is zoo'n romannetje uit het Engelsch vertaald dat met zeer oppervlakkige inhoud zonder dieperen zin den lezer aangenaam wil bezighouden. De heldin wordt door een onmogelijke stiefmoeder buiten de deur gezet, terwijl zij het opneemt voor haar jongere zusje dat in den grond bedorven wordt, en zij krijgt ruimschoots haar deel van 's levens moeilijkheden. Aan het einde wacht de rechte man op de rechte plaats. Omdat er veel lichtzinnige gesprekken en minder behoorlijke toestanden beschreven worden, behoort dit gewone nietszeggende verhaal tot de voorbehouden lectuur.

BAKKER (C. P.) HAAR AVONTUUR. (421) *f* 2,90 en *f* 3,50. „De Tijdstroom" Lochem.
Zoo zwaar op de hand als dit lijvige boek zelf, (het weegt meerdere kilo's) is deze vertelling over een episode uit den oorlog tusschen Gustaaf Adolf en Keizer Ferdinand II gelukkig niet; het is een vlot geschreven verhaal, met hier en daar storende drukfouten over een avontuur van een Maagdenburgsche prinses en een Hollander in dienst van Wallenstein. De strijders voor het Protestantisme hebben de sympathie van den schrijver, al houdt hij zich binnen de perken. Er zijn gruwelijke oorlogstooneelen, er wordt veel gevochten en veel gezongen in dit boek en het handelt voornamelijk over de liefde van Overste Saxon voor de prinses, die hij meermalen het leven redt en over haar kostbare bezittingen die hij voor haar verbergt en later voor Gustaaf Adolf moet terug gaan halen. Niet voor jongeren, maar volwassenen kunnen het lezen.

MERREL (Concordia) HET MEISJE ZONDER NAAM. (242) *f* 2,— en *f* 2,50. Geaut. Nederl. vertaling van A. Vuerhardt-Berkhout. Z.-Holl. Uitg., Den Haag.
Ineens te ontdekken dat men een aangenomen dochter is en feitelijk geen naam heeft is voor een verwende jongedame niets meer of minder dan een ramp die de aarde onder haar kleine voetjes doet schudden. Het is vrij onwaarschijnlijk maar deze schrijfster houdt er van om haar lezeressen mee te voeren op tochten naar het onbekende sprookjesland van borstplaat en fondant of te wel aangedikte romantiek. Het meisje zonder naam vindt direct een richard die haar na een teleurgestelde liefde plotseling zijn naam aanbiedt; het wordt dan een huwelijk met veel verwikkelingen die tenslotte in het goede spoor uitloopen. Oudere lezers.

DEEPING (Warwick) KITTY (271) *f* 1,— en *f* 1,50. Uit het Engelsch vertaald door C. C. Bender. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam. 2de druk.

Een van de bekendste romans van Deeping verschijnt met deze tweede druk in een nieuw gewaad. Het is de geschiedenis van een jongen man die in den oorlog tot andere ideeën is gekomen dan zijn moeder hem heeft ingeprent en beneden zijn stand trouwt. Er ontstaat dan een oorlog tusschen schoonmoeder en schoondochter. Het is lectuur, waaraan alleen ontwikkelden met onderscheidingsvermogen genoegen kunnen hebben.

OPPENHEIM (E. Phillips) DE SLAG VAN BASINGHALL-STREET. (272) *f* 1,25 en *f* 1,90. Vertaald door L. J. A. M. Berkhout-Willemse. Bruna, Utrecht.

Zooals meerdere boeken van dezen bekenden schrijver geeft dit verhaal de afstraffing van een aantal personen die geheime misdaden op hun geweten hebben. Ditmaal zijn het de bestuursleden van een groot handelsconcern die er aan moeten gelooven. Een boeiend en spannend gegeven voor oudere lezers.

WESLEY SANDERS (Ch.) DE MAN UIT DE BERGEN. (201 *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Sanders geeft zich meer moeite dan de gewone verteller van een cowboy-verhaal. Zijn revolverhelden zijn wat menschelijker en de kleuren van zijn verhalen niet zoo schril. De jonge man in dit boek is door allerlei intriges in de gevangenis terecht gekomen en zoekt na zijn in vrijheid-stelling zich te wreken op de schurken die hem dat „pretje" bezorgd hebben. Wel niet zoo'n erg christelijk voornemen, maar oudere lezers zullen het begrijpen en kunnen dit boek ter ontspanning gebruiken.

PAAP (Wouter) ANTON BRUCKNER. (166) *f* 2,50 en *f* 3,25. De Gemeenschap, Bilthoven.

„Anton Bruckner, zijn land, zijn leven en zijn kunst" luidt de volledige titel van dit met liefde en begrip geschreven werk. Wouter Paap plaatst den musicus in de juiste sfeer, in de omgeving en op den achtergrond, van waaruit zijn kunst moet verstaan worden. Het anecdotische op zich zelf is waardeloos, maar in het juiste verband dient het tot verheldering, tot verklaring der geheele figuur. En dit heeft Paap bereikt. Het levensbeeld van den merkwaardigen man treedt uit deze bladzijden overtuigend naar voren. Paap's boek zal allereerst de Brucknervereerders interesseeren, maar ook allen die geestelijk interesse voor ongewone menschen gevoelen, zullen het boek met genoegen lezen. Jammer genoeg is de correctie nalatig geweest en wemelt het boek, vooral de Duitsche citaten, van slordigheden en drukfouten.

BRUGMANS (Dr. H.) GESCHIEDENIS VAN DEN WERELDOORLOG 1914-1918. (292) Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Deze overzichtelijke, heldere geschiedenis van den grooten oorlog is bedoeld als een eenigszins populair verhaal, dat door jong en oud, door geletterd en ongeletterd te genieten is. Als zoodanig is het boek ongetwijfeld geslaagd. Het houdt zich niet op met dubieuze questies en verdiept zich niet in gedétailleerd bronnenonderzoek, maar geeft de groote lijnen in kalme objectiviteit. Overal gevoelt men dat er een historicus van breede allure aan het woord is. Het inleidende hoofdstuk dat den Europeeschen toestand sinds ongeveer 1870 uiteenzet is voortreffelijk en voor iedereen bijzonder instructief. Van eenige vooringenomenheid met een der oorlogende partijen is niets te bemerken; de Amsterdamsche professor betracht de meest stricte neutraliteit. Aan het einde wijdt de schrijver een hoofdstuk aan Nederland tijdens den oorlog, en een aan de Belgische vluchtelingen. Een rijk aantal foto's illustreeren het boek.

SEEBURG (Franz von) JOSEF HAYDN. (168) Wiering, Amsterdam.

Een niet onaardig, idyllisch geromantizeerd leven van den bekenden musicus. Misschien moet het leven van dezen beminnelijken, gevoeligen mensch en kunstenaar zoo beschreven worden. Het boek schijnt uit het Duitsch vertaald te zijn — het staat er niet bij vermeld. Met groote piëteit heeft Seeburg het leven van den meester verhaald en hem in een liefelijk, aantrekkelijk licht geplaatst. Alle realisme, alle hinderende, vergrovende trekken zijn vermeden, zoodat er een beminnelijke idylle ontstaan is. De dialogen zijn vaak van een kinderlijk pathos. Het beeld van den meester treedt echter in vrij scherpe contouren te voorschijn. Een lezenswaardig boek voor iedereen.

HUYTS (Mr. Johan) GESCHIEDENIS VAN DE RUSSISCHE REVOLUTIE. (588) *f* 2,75 en *f* 3,50 Wereldbibliotheek, Amsterdam.

In deze vrij uitvoerige geschiedenis der Russische revolutie van 1905 tot 1936 geeft de schrijver een populair verhaal van het Russische bolsjewisme. Compositie en indeeling komen natuurlijk voor zijn rekening. Men zou sommige dingen uitvoeriger, andere korter verhaald wenschen. Op vele plaatsen is het te veel, wat ik zou willen noemen, een kabinetsgeschiedenis. Mr. Johan Huyts staat sympathiek tegenover het Leninisme; overal tracht hij het, wellicht onbewust, van zijn gunstige zijde te laten zien. Men leze dus het boek met de noodige critiek. Ook uit dit werk blijkt weer de doelbewuste energie, waarmede de leiders de dictatuur van het proletariaat hebben nagestreefd en verwezenlijkt. Eveneens dringen zich twee andere evidenties uit deze lectuur op, vooreerst de onbeperkte verwezenlijking door de bolsjewiki van den stelregel: macht is recht, ten tweede de eeuwige strijd van het industrie-proletariaat met de boeren. De machtsusurpatie door de bolsjewiki is het grootste boerenbedrog, dat er ooit gepleegd is. Dit blijkt zelfs uit een zoo gunstige feitenvoorstelling als Mr. Huyts die geeft. Alles bij elkaar een zeer leesbaar boek. doch te lezen met critischen zin.

BROUWER (Dr. J.) DE SPAANSCHE BURGEROORLOG: Zijn oorzaken en mogelijke gevolgen. (94) *f* 1,25. Paul Brand, Hilversum.

Dr. Brouwer heeft ten onzent bekendheid verworven door zijn talrijke, gedegen publicaties over Spaansche Geschiedenis en Letterkunde. Wij hebben deze herhaaldelijk reeds in ons tijdschrift besproken en aanbevolen. Maar ook het contemporaine Spanje heeft de voortdurende aandacht van dezen hispanist. Hij volgt de Cosas de Espana met gespannen toewijding. Nog vóór kort maakte hij een studiereis langs de nu zoo fel tegenover elkander staande fronten en was o.a. tegenwoordig bij de gevechten rond Irun. Hij sprak met de meest op den voorgrond tredende persoonlijkheden en leiders van den strijd. In dit wel zeer actueele geschrift gaat de auteur den nu

gevoerden burgeroorlog na in zijn historische wording. De verschillende politieke partijen met hun gecompliceerde inzichten en strevingen worden geanalyseerd. Verder wordt nagegaan hoe uit deze onderling zoo tegengestelde partijen de beide coalities van Nationalisten eenerzijds en Volksfront anderzijds konden ontstaan. Over de Spaansche Katholieken en kerkelijke overheden zegt de schrijver harde dingen. Den oplettenden lezer zal het evenwel duidelijk zijn, dat hij ernstig streeft naar objectiviteit. De haast cerebrale toon, waarop deze brochure geschreven werd, bewijst dit.

PERRON (E. du) BLOCNOTE KLEIN FORMAAT. (164) Folemprise. Boucher, Den Haag, 1936.

Du Perron heeft in dit bundeltje zijn blocnote-notities, die, verspreid, reeds vroeger gepubliceerd werden, vereenigd. Hij is een zeer eigenzinnig, zeer onafhankelijk, zeer vrijmoedig denker en observeerder, een eigenaardig auteur, die enkele vrienden en veel vijanden heeft. Hij staat even scherpzinnig als wantrouwend tegenover menschen en verschijnselen. Nooit heeft iemand zoozeer al wat des kinds is, in zich uitgeroeid als hij. Hij wil alles, letterlijk alles voor zich zelf tot bewustheid, tot lucidit eit brengen, een onmogelijk ondernemen. Dit bundeltje, dat slechts voor litteratoren en ingewijden eenige beteekenis kan hebben, zal het lot van alle du Perronboeken deelen; het zal door tien, twintig menschen bewonderd, door de rest van Nederland voorbijgegaan worden. Alles is te „klein van formaat" om belangrijk te zijn.

DE HEILIGE SCHRIFT. Vertaling uit den grondtext. Het Oude Testament IVde Deel. De profetische boeken. 1936. R. K. Boekcentrale, Amsterdam. Brand, Hilversum. Dekker & v. d. Vegt, Nijmegen (694) *f* 1,25.

Dit deel bevat de vertaling der groote en kleine profeten. Voetnoten verduidelijken den text. Allen Katholieken wordt deze zorgvuldige vertaling, smaakvol uitgegeven en uiterst goedkoop, aanbevolen.

PERQUIN (Dr. Nic. S. J.) VOORDRACHTEN OVER HET HUWELIJK. (150) Viribus Unitis, Batavia, Amsterdam, 1936.

In een zestal voordrachten heeft N. Perquin S. J. het huwelijk volgens katholieke opvatting behandeld. De schrijver dezer conferenties is geen abstract theoreticus, maar heeft fijne voelhoorens voor de nooden en verlangens van den tijd, zoodat zijn uiteenzettingen overal raken aan moderne meeningen en stroomingen; het goede en aanvaardbare daarvan wordt blijde opgenomen, het verkeerde en bedriegelijke uitgebannen. Zoo is zijn boek voor ontwikkelde leeken een zeer instructieve en verhelderende oriënteering geworden. Natuur en bovennatuur hebben nergens zoozeer als in het huwelijk harmonisch samen te gaan, of liever de natuur moet hier geheel bovennatuurlijk worden en daartoe trachten deze voordrachten te brengen.

LEE MASTERS (Edgar) DE DOODEN VAN SPOON RIVER. Vert door Aug. van Houtte. (225) *f* 1,25 en *f* 1,90. De Poorte-Antwerpen-Wereldbibl., Amsterdam.

Edgar Lee Masters schreef een weidschen bundel grafschriften op de dooden van Spoon River. Al wat menschelijk is, alle spelingen van den hartstocht, van het menschenlot, van menschenverhoudingen, vinden we in dezen bundel weergegeven, vaak in treffend pregnanten vorm. In het oorspronkelijke moeten deze grafschriften, waarin een geheele menschengemeenschap herleeft, diepen indruk maken. In het Nederlandsch is die indruk zwakker, daar de vorm, waarin zij worden aangeboden, te kunsteloos is. Een strenger rythmische versvorm ware hier vereischt geweest; nu is het niet veel meer dan proza. Slechts voor volwassen lezers.

VALKEMA BLOUW (Ir. J. P.) HEELAL VAN LICHT. Speculatieve Beschouwingen omtrent Ruimte en Tijd. (185) *f* 2,90. De Tijdstroom, Lochem.

Dit boek opent met een verhandeling over „Physica en Materie", die een vrij goed overzicht geeft, in populairen vorm, over den stand der wetenschap op het oogenblik. De verder volgende beschouwingen zijn minder belangrijk en ook minder helder. Op het einde van het boek blijkt de schrijver over te hellen tot pantheïstische opvattingen, zoodat het boek voor katholieke lezers niet in aanmerking komt.

COLIJN IN DE CARICATUUR. Honderd uitgezochte caricaturen. Met voorwoord van Colijn *f* 0,90 en *f* 1,25. Bosch & Keuning, Baarn.

Deze verzameling caricaturen van Colijn verschijnt in de libellenserie. De bekendste teekenaars van spotprenten in de groote bladen vinden we hier vertegenwoordigd.

CORSARI (Willy) DE WEG NAAR SCUTARI. (288) *f* 2,90 en *f* 3,90. Leopold, Den Haag.

Willy Corsari beschrijft in dit boek de jeugd van Florence Nightingale. Zij schildert het milieu waarin het begaafde, overgevoelige, egocentrische kind werd geboren en opgevoed en geeft een kijk op het leven van twee rijke meisjes uit het Victoriaansche tijdperk. Wanneer de verpleegsterstrein het station in Londen verlaat, sluit Willy Corsari haar verhaal, dan heeft zij de lange lijdensweg die Florence af moest leggen, eer zij naar Scutari's hospitalen wordt geroepen, beschreven en haar taak is daarmede afgeloopen.

De schrijfster verhaalt dit alles in vlotte taal, op onderhoudende manier, zonder noodeloos oponthoud door te veel détails.

Degenen die zich interesseeren voor de „Lady with the Lamp" zullen zeker met belangstelling dit boek doorlezen en met bewondering het doorzettingsvermogen van de in haar plannen zoo zeer gedwarsboomde heldin, de stichtster van het Roode Kruis, volgen.

CIVARDI. (Mgr. Luigi) HANDBOEK DER KATHOLIEKE ACTIE. Deel I Nederlandsche vertaling naar de VIIe uitgave van het Manuale di Azione Catholica. (375) *f* 1,50. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Nadat de zesde uitgave geheel omgewerkt en uitgebreid was, is de zevende onveranderd gebleven. Voor hen, die in de Katholieke Actie een rol hebben te spelen, is dit boek, met zijn klare, overzichtelijke richtlijnen en zijn uiteenzettingen der verhoudingen, een doelmatige, betrouwbare gids. Jammer dat de vertaling op veel plaatsen zeer slecht is. We stuiten o.m. op dit staaltje „Nederlandsche vertaling": „Men zou hier kunnen één moeilijkheid opperen."

(Van het oorspronkelijke Italiaansche werk dat uit twee deelen bestaat, werd alleen dit eerste deel — de theoretische uiteenzetting — vertaald; het tweede deel, waarin de practische organisatie wordt behandeld, is te speciefiek Italiaansch, en dus niet zoo toepasselijk op de toestanden in deze gewesten.)

LÉPICIER (Kardinaal A.) DE ONZICHTBARE WERELD. Bewerkt door M. M. H. Haring. (376) *f* 3,25 en *f* 3,90. Teulings, Den Bosch.

Het was een verstandige daad dit boek van Kardinaal Lépicier, dat in

het Engelsch en in het Fransch reeds bekend en verspreid was (er bestond zelfs een oudere Hollandsche vertaling), nog eens na de laatste uitgave te bewerken. Een geschrift over de occulte wereld en haar verschijnselen zal door velen nieuwsgierig ter hand genomen worden. Men zij echter gewaarschuwd: een uiteenzetting en oplossing van alle zich voordoende of voorgewende verschijnselen vindt men hier niet; deze is zoo maar niet in eèn, twee, drie te geven. De schrijver van dit boek bespreekt niet alle occulte gevallen en heeft niet voor elk verschijnsel een pasklare oplossing gereed. Eenvoudige lezers eischen in dezen gewoonlijk al te veel. Maar wel toetst hij in de groote lijn deze verschijnselen aan de leer der Kerk; hij weidt breed uit over de engelen en de afgestorven zielen, en ieder orthodox in Christus geloovende vindt hier de algemeene normen ter beoordeeling van het occultisme. Het is geen sensatieboek en wie het in de verwachting van sensationeele beschrijvingen of onthullingen openslaat, komt teleurgesteld uit. Voor menschen die serieuze uiteenzettingen over spiritisme, hypnotisme, telepathie etc. willen lezen, is dit boek een goede leiddraad.

DUYNSTEE (Ord. Erem.) ST. AUGUSTINI, X. P. D.: 's Pausen Primaat in de latere Middeleeuwen en de Aegidiaansche School. Naar Authentieke bronnen bewerkt. Deel II (440) Eucharistisch bureau, Amsterdam.

Verheugend spoedig na het eerste deel is thans het tweede verschenen van P. Duynstée's waarlijk magistraal werk over het Pauselijk Primaatschap in de latere middeleeuwen. In het eerste deel (besproken in B. 29e jaargang, bladz. 431) was het centrale punt het conflict tusschen Frankrijk's koning, Philips den Schoonen en den Paus. In dit tweede deel concentreert zich het betoog op den strijd tusschen Lodewijk den Beier en Paus Johannes XXII met diens twee opvolgers.

De verhouding tusschen de machtsbevoegdheden van Paus en Keizer heeft de geschiedenis der latere middeleeuwen beheerscht; hoe ver en hoe diep de strijd dier verhouding heeft geheerscht en ingegrepen blijkt overtuigend uit deze studie. Nauwkeurig wordt de ontwikkeling nagegaan der geschiedenis van de pauselijke approbatie voor de keizerskeuze; de wisselende aspecten daarvan kwamen op het scherpst uit in het conflict tusschen Lodewijk den Beier en den Paus. Het is geëindigd met een nederlaag van Lodewijk den Beier. Maar de breuk, ontstaan tusschen wereldlijke en kerkelijke macht, heeft ook het pauselijk gezag een moreele nederlaag toegebracht. De groote beteekenis van het resultaat van den strijd is geweest dat het nationalisme zegevierend opkwam ten koste van 's Pausen middeleeuwsche wereldheerschappij.

Vanzelfsprekend wordt ook in het tweede deel de werkzaamheid besproken der groote verdedigers van den Paus, de geleerden der Aegidiansche School, handhavers der politieke leer van haar stichter Aegidius Romanus.

Wanneer het aangekondigde derde deel zal zijn verschenen, dat het begin der 15e eeuw zal behandelen, bezitten wij een Nederlandsch standaardwerk dat voor de studie van het behandelde onderwerp onontbeerlijk is.

ROOYEN (O.S.C. Dr H. van e.a.) IN CRUCE VITA. De orde der Kruisheeren in Nederland. (132) *f* 1,90 „Vox Romana", Rotterdam.

Bij gelegenheid van de 700-jarige herdenking van het zalig afsterven van Theodorus de Celles den stichter der Kruisheeren-Orde, hebben eenige paters der orde de geschiedenis der Kruisheeren in Nederland beschreven. Daar de historie van het oudste klooster terug gaat tot in het begin der 14e eeuw is dit boek een interessant stuk meest weinig bekende kerkgeschiedenis geworden, waaruit duidelijk het verdienstelijk werk dezer orde spreekt.

Talrijke gravures versieren den tekst.

WEATHERHEAD (Leslie D.) WAAROM LIJDT DE MENSCHHEID? Vertaald door J. Hedley-Roggeveen (251) *f* 2,15 en *f* 2,90. Erven J. Bijleveld, Utrecht.

Weatherhead is een dier gevoelig-religieuze figuren, wien de geestelijke en materieële chaos zoo diep in de ziel heeft gegrepen, dat hij zijn Godsgedachten moèst neerschrijven, tot troost van zijn medemenschen. Wat hij in dit boek mediteert over het toelaten van het lijden door God, over het lijden der onschuldigen, over Gods houding tegenover ons leed is zeker voortgekomen uit den diepgevoelden drang den medemensch religieuze bemoediging en sterkte te brengen.

Toch is dit boek voor den Katholiek niet aanvaardbaar. Het fundamenteele waarvan de schrijver uitgaat — hij is priester der Anglicaansche Kerk — zijn interpretatie van enkele feiten uit de gewijde geschiedenis — o.a. van eenige Oudtestamentische gebeurtenissen, — en in het algemeen zijn religieuze visie zijn niet vereenigbaar met wat het onfeilbaar leergezag der Kath. Kerk heeft vastgesteld.

PIERSON (J. L.) DE ACHTTIENDE DYNASTIE VAN OUD-EGYPTE (187) *f* 2,90 en *f* 3,90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1936.

Men verwachte hier geen diepgaande studie. Wel vindt men een goed leesbaar overzicht van wat uit geleerde Egyptologische onderzoekingen is bijeen te brengen. Dat alle reconstructies historisch zeker zijn, wil ook zelfs de auteur niet garandeeren. Met dat al, zooals we zeiden, een goed en prettig te lezen overzicht. Men moet achting hebben voor den taaien, geduldigen arbeid van de geleerden, die in deze Egyptische duisternis zóóveel licht wisten te brengen. Het boek is verlucht met mooie reproducties. Overigens was het er kennelijk om te doen een lijvig deel te krijgen. Opdikkend papier, groote letter en . . . 'n vijftigtal bladzijden, waarop heel weinig of heelemaal niets. Men kan overdrijven. Op blz. 69 een eigenaardige onnauwkeurigheid. Daar brengt Constantijn de groote in 330 vóór Christus een obelisk uit Egypte over naar Alexandrië, terwijl zijn zoon Constantius hem in 303 vóór Christus overbrengt naar Rome.

ALLE KLOKKEN LUIDEN (272) *f* 5,25.

Een bundel novellen, impressies, interviews, schetsen, verzen en muziek van Antoon Coolen, Ds. D. van Dijk, U. G. Dorhout, Jac. Fahrenfort, Joh. Hepp, Ds. W. A. Hoek, Roel Houwink Hzn., Mr. Roel Houwink, P. Keuning, Marie Koenen, Hendrika Kuyper-van Oordt, Herman de Man, P. J. Meertens, K. Norel, Ds. Jac. Petri, Ralf de Raedt, Rudolf van Reest, O. A. de Ridder, J. W. van Setten, D. van der Stoep, Ds. G. van Veldhuizenn, Joan Vis.

Foto's en bandversiering van Piet Maree. Teekeningen van F. van Bemmel en A. Molenaar. Houtsneden van Anton Pieck. Bosch & Keuning Baarn.

Heel veel moois brengt deze uitgave met zijn veelzijdige inhoud. Bij de schetsen treffen sommigen die als met fijne stift in teere kleuren een pastel voor ons teekenen of ons met enkele juist geplaatste noten een melodie zingen van de klokken. Er is stemming in dit boek, daartoe werken ook de platen en teekeningen mee, die goed gekozen de waarde van het geschreven woord verhoogen. Waarom echter onder de kerktorens van allerlei plaatsen, voor Amsterdam alleen de Munttoren kon dienen en een koud protestantsch kerk-intérieur voor „Voor den dienst gereed" is een opmerking, welke ons van het hart moet. Overigens is dit een keurig boek dat te prijzen valt.

OPPENHEIMER (Franz) DE DERDE WEG. (102) Geautoriseerde vertaling van Philips Ray. Sythoff, Leiden, 1936.

De derde weg is de weg tussen communisme en kapitalisme nl. de weg der vrije concurrentie. Het fascisme, dat een ogenblik op het toneel verschijnt, had de schrijver beter weggelaten: zoals hij zelf toegeeft heeft het helemaal geen (economische) theorie. Het is op zich een staatsleer, die best

vereenigbaar is met vrije concurrentie op economisch gebied. Zijn grondstelling overigens, dat kapitalisme = monopoliseering = uitsluiting van vrije concurrentie = economische crisis lijkt mij zeer waar. Het grondbezit of de afsluiting van den grond krijgt weer eenzijdig de schuld van den kapitalistischen wantoestand. Eerder moet men het zoeken bij de aanbidding van ieder grootbezit en vóoral bij de gelddistributie. Economie is verdeling van bezit over een zo groot mogelijk aantal bezitters en haar voornaamste wapen is de opruiming der schuldposities. Ondanks de eenzijdigheid bevat dit werkje echter interessante feiten en beschouwingen genoeg, om het vooral aan de klassiek gevormde economen tot ernstige overweging aan te bevelen. Want de overtuiging, dat het kapitalisme ontstaat uit de opheffing der vrije concurrentie en dat alleen een ruime verdeeling van het bezit waarlijk vrije concurrentie garandeert, is de noodzakelijke voorwaarde voor het vinden van den derden weg. Vooral nu er een tendens ontstaan is, om in de ordening vooral de technische beheersching van voortbrenging en verdeling door wettelijke maatregelen te zien (productiebeperking, vestigingsbeperking, ondernemersafspraken enz.) wordt het hoogste tijd, dat er voor de gezonde werking der waarlijk vrije concurrentie propaganda gemaakt wordt.

JOSEPHUS JITTA (Mr. A. C.) DE CORPORATIEVE STAATSGEDACHTE IN NEDERLAND. (99) *f* 1,25. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1936.

De bedoeling van deze brochure wordt in de inleiding duidelijk aangegeven. Eerst gaat de schrijver de geschiedenis der corporatieve gedachte na en vooral de werking in het heden, om daarna de theorieën te behandelen der verschillende politieke partijen en te sluiten met theoretische beschouwingen. De meer bedekte bedoeling is wel de corporatieve staatsgedachte los te maken van de fascistische bewegingen, die het monopolie der zuivere corporativiteit voor zich opeisen. Daarom acht de schrijver de corporatieve staat in eigenlijken zin uit den boze: de dictatuur gebruikt de corporaties om zich achter te verschuilen: Corporatieve staat in breeden zin, die de corporaties alleen maar inschakelt in de keuze der volksvertegenwoordiging door de burgers, wil hij gaarne laten gelden. Het is een goed geschriftje om de grenzen te tonen van de historisch-realistische methode in de bestudering van een onderwerp, dat alleen door de philosophie buiten den waan van den tijd en politieken hartstocht behandeld kan worden.

KNUVELDER (Gerard) VOLK EN STAAT. (143) *f* 1,90 en *f* 2,60. „Vox Romana", Rotterdam, 1936.

De abstracte stelling, dat staat en natie moeten samenvallen, wordt al te veel gebruikt, om den polynationalen staat als onnatuurlijk te veroordelen. Knuvelder wil daarentegen rekening houden met het feit, dat de meeste staten polynationaal zijn en dat deze historische gewordenheid niet per se in strijd komt met een strikt recht. Alleen moet de staat rekening houden met de rechten der volksgemeenschap en eerst als hij deze onderdrukt, kan het vraagstuk van opstand rechtmatig ter sprake komen. Misschien dat we nog een stap verder mogen gaan en den staat het recht toekennen, om nationale minderheden te dwingen in de eenheid van het staatsvolk, mogelijk met onderdrukking van sommige nationale eigenaardigheden, die een gevaar vormen voor een welvarende staatsorde. Of is dit in ieder geval ongeoorloofd? Het werk sluit met een goed hoofdstuk over Natie en Godsdienst, waarin de theorien van A. Rosenberg weerlegd worden.

FEITSMA (J.) HET HELDENLEVEN VAN „VAN SPEYK". (137) *f* 1,— en *f* 1,50. „De Steenuil", Amsterdam.

Over de daad van Van Speyk — het in de lucht laten vliegen van zijn kanonneerboot op 5 Februari 1831 — wordt zeer verschillend geoordeeld. De waardeeringen variëeren tusschen lafheid en heldendaad. De heer Feitsma die voor de jeugd het leven van Van Speyk heeft beschreven, behandelt uitvoerig de groote gebeurtenis, wat er aan voorafging en wat er op volgde. Hij komt tot de conclusie dat de zeeofficier zonder eenige doldriftige bravour, maar met kalm overleg heeft gehandeld; dat zijn daad noodzakelijk was in het belang van het land; dat hij, juist door het met kalmte en overleg uitvoeren dier daad, tot een held wordt gestempeld, en dat het verloop der gebeurtenissen, onmiddellijk er na, de noodzakelijkheid heeft bewezen. Het zal wel altijd een strijdvraag blijven.

Overigens is de levensgeschiedenis in vrij sobere bewoordingen geschreven.

BAKER (W. F.) DE STRIJD OM HET WATER. Vertaling van J. van der Linden. (185) *f* 1,— en *f* 1,50. „De Steenuil", Amsterdam.

„De Strijd om het Water" is een Wild-West verhaal voor jongens. De lotgevallen van eenige jongelui, in hun strijd tegen een stel booswichten, zijn zoo spannend beschreven, dat er wel geen jongen gevonden zal worden, die het boek niet in één ruk zal willen uitlezen. Geschikt.

WALDEN (Wouter) KLAASJE EN DE KLUIZENAAR. (160) *f* 1,20. Geill. door Fred Ockerse. Kluitman, Alkmaar.

Tijdens de kerstvacantie bij een tante leert Klaasje een vreemd mannetje, een kluizenaar kennen. Zij worden goede vrienden en Klaasje wordt zelfs deelgenoot van een groot geheim dat de kluizenaar hem meedeelt. Voor jongens van 10-12 jaar.

RENSEN (P. van) DE GESCHIEDENIS VAN PIG PAG PENGELTJE. (63) *f* 1,50. Platen van Rie Cramer. Von Goor & Zoon, Den Haag.

De versjes waaruit dit boekje bestaat zijn veel beter dan de meeste kinderboeken ons leveren. En daarbij maken de eenige plaatjes van Rie Cramer het tot een geheel dat zeer kan worden aanbevolen voor onze jongste peuters.

FEITSMA (J.) JAN DE LAPPER. (170) *f* 1,— en *f* 1,50. „De Steenuil", Amsterdam.

Een goed geschreven boek met historische inslag. Het verhaalt uit den tijd van Tromp en in het bijzonder van het leven van Jan Janss. de Lapper, die het van eenvoudig schoenmaker wist te brengen tot kapitein en gezagvoeder op de Nederlandsche oorlogsvloot. Voor jongens van 14-17 jaar.

BRINKGREVE-ENTROP (J. H.) DINEKE DURFAL. (156) *f* 1,20. Geill. door Miep de Feyter. Kluitman, Alkmaar.

Dineke Durfal is een der dochtertjes van tandarts Durban. Het is door haar toedoen dat de nieuwe juffrouw die de plaats van haar overleden moeder komt innemen zich spoedig op haar plaats voelt. Voor meisjes van 10-12 jaar.

BROWN (Tom) AVONTUREN IN DONKER AFRIKA. (160) *f* 1,35. Met stempel van den Keurraad. Spaarnestad, Haarlem.

Een van die avontuurlijke vertellingen die vooral jongens met graagte lezen. Voor 12-14 jaar.

PETILLON (Willy) MARIJKE VAN DE MOLENHOF. (187) *f* 0,60 en *f* 0,85. Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. 2de druk. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

In de negentiende jaargang van Boekenschouw op blz. 478 staat de recensie van de eerste druk, waaruit blijkt dat dit boek voor onze meisjes niet geschikt is.

OSINGA (GÉ) ZOMER OP DE HEI. (191) *f* 1,75. Geïll. door Miep Feyter. Kluitman, Alkmaar.

Het is een gezellig gezin, de familie Plantenga, met wie we de heerlijke vacantie op de hei meemaken. De zes kinderen hebben wel hun eigenaardigheidjes en kibbelpartijtjes, maar als het er op aan komt zijn ze toch erg lief en behulpzaam voor elkaar. Ook voor de hulpbehoevende tante Leida is hun nooit iets te veel. Aanbevolen voor meisjes van 9-11 jaar.

BALKOM (Guus van) DE KANOCLUB. (160) *f* 1,20. Geäll. door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Zeven jongens en de hond Bas vormen samen de „Kanoclub". Met vier kano's, waarvan ze er een zelf gebouwd hebben, trekken ze er de Pinksterdagen op uit. Wat ze op die tocht beleven wordt op een frissche, prettige manier verteld. Voor jongens van 10-12 jaar een gezellig boek.

KRAMER (J. G.) OM DE SCHATTEN VAN DE ONOVERWINNELIJKE VLOOT. (184) *f* 0,60 en *f* 0,85, 2e dr. Geill. door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Een historisch jongensboek met veel heldenvereering, boeiend en gezond. Voor 12-14 jaar.

MARC (Elizabeth) IN DE POOLSTREKEN VERDWAALD. (187) *f* 0,60 en *f* 0,85. 2e dr. Uit het Engelsch vertaald door Willy Pétillon. Geill. door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

In jaargang 23 van Boekenschouw op blz. 287 hebben wij de eerste uitgave van dit boek besproken als een avontuurlijk, boeiend en modern boek voor jongens en meisjes van 12-15 jaar.

In de Tip-top serie zijn een paar goedkoope herdrukken verschenen van bekende kinderboeken, allen geïll. door Rie Reinderhoff. *f* 0,60 en *f* 0,85. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

MOLT (E.) IN DE WOUDEN DER GERMANEN (188).

Historisch verhaal voor jongens van 12-14 jaar.

HENTY (G. A.) DOOR DE RUSSISCHE SNEEUWVELDEN. (188).

Boeiend verhaal over de russische veldtocht van Napoleon, voor jongens van 12-14 jaar.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) STORMVOGELTJE. (187).

Dolfientje, een kleine wildebras, blijkt later toch een echt „meisje" te zijn. Voor meisjes van 10-14 jaar.

RAM (Joh.) DE VUURDUIVEL (190) *f* 1,35. De Spaarnestad, Haarlem.

Of onze jongens en meisjes dit verhaal zal bevallen? Ik weet het niet en men zou eerst een proef willen nemen. De fantasterijen en onmogelijkheden liggen opgestapeld op schier elke bladzijde. De kwasie-vrome inslag

omtrent die „Russen, om te ageeren tegen al wat christelijk is", lijkt ons in dit verband onwaardig.

HAMAKER-WILLINK (A) PUUMP GAAT MEE OP REIS (16) *f* 0,85.

HAMAKER-WILLINK (A.) MATHIJS HET WILDE POEZEKIND. (16) *f* 0,85.

HAMAKER-WILLINK (A.) OOM AREND'S HUIS. (16) *f* 0,85.

Meulenhoff, Amsterdam.

Kinderboeken voor de allerkleinsten. Die zullen er veel plezier aan beleven als grooteren ze hun voorlezen. De schrijfster heeft er zelf gekleurde echt lollige plaatjes bij geteekend en een heele massa. Het kleine goedje zal er zijn hart aan kunnen ophalen en er niet gauw op uitgekeken zijn.

BRUINE (Lout de) TUSSCHEN POTTEN EN PANNEN. (268) *f* 2,15 en *f* 2,75. Geïll. door Cor. Buruma, 2e herziene druk. Noorduyn en Zoon, Gorichem.

Dit boek voor groote meisjes werd in den 28sten jaargang blz. 474 zeer waardeerend besproken als een van degelijker gehalte dan de gewone neutrale boeken voor meisjes doorgaans plegen te zijn.

WAS-OSINGA (A.) PUCK ZET DOOR. (204) *f* 1,65 en *f* 2,25. Geill. door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Er wordt van Puck in de veranderde levensomstandigheden waarin zij eensklaps door de dood van haar beide ouders geraakt, veel doorzettingsvermogen en volharding gevraagd. Zij geeft blijk deze eigenschappen te bezitten en kan daardoor als voorbeeld dienen voor jonge meisjes van 15-16 jaar.

JONG (M. K. de) ROBINSON CRUSOë. (98) Thieme & Cie, Zutphen.

Dit is de vijfde druk van het overbekende verhaal waarin Robinson Crusoë de held is. Het is bovendien geschreven in de nieuwe spelling. Voor jongens en meisjes van 10-12 jaar.

MILNE (A. A.) TOEN WIJ HEEL JONG WAREN. (105) Met illustraties van E. H. Shepard. Voor Nederlandsche kinderen bewerkt door Toos Blom. Nijgh en Van Ditmar, Rotterdam.

Een boekje met snoezige versjes die uitmuntend vertaald zijn, en plaatjes, voor kleine kinderen.

UIT DEN BOOGAARD (J. H.) VAN BOER DIKNEUS. (59) *f* 0,65.

UIT DEN BOOGAARD (J. H.) DE AVONTUREN VAN SWIEBERTJE. (62). *f* 0,65. Kluitman, Alkmaar.

Twee leutige boekjes vol grappige verhaaltjes waarmede de jongere kinderen zich best zullen amuseeren. Voor 7-9 jaar.

MAY (Karl) EEN SOLDAAT VAN HET GROOTE LEGER. (232) *f* 1,90. Vertaald naar het 250ste duizendtal der duitsche uitgave door G. J. Werumeus Buning-Ensink. Schoonderbeek, Laren.

Deze korte verhalen waarin de populaire verteller Karl May op z'n best is, kunnen door oudere jongens gelezen worden.

HAMSTRA-BAARSCHERS (Lydia) WIR-WAR. (192) *f* 1,— en *f* 1,35. Geill. door G. D. Hoogendoorn. Meulenhoff, Amsterdam.

Het verhaal gaat over twee pas afgestudeerde onderwijzeresjes, die op een vacantie twee jongens leeren kennen. Een van deze jongens is een jonge baron maar hij geeft zich uit als een gewone boschwachterszoon.

Als later de liefde komt, komt ook door andere omstandigheden, de verwarring. Er zit geen kwaad in en het kan gelezen worden door meisjes van 17, 18 jaar.

WINTER (Minnie de) MAMMA INEZ. (220) *f* **2,— en** *f* **2,90. Geïll. door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.**

Een boek voor oudere meisjes wordt dit zoetelijke verhaal genoemd, terwijl het van Katholiek standpunt bezien er niet eens mee door kan voor volwassenen. „Mamma Inez", de hoofdpersoon is zeker een charmant meisje en een opofferende ziel, en wordt goed geschreven, maar de treurige echtscheiding en daarna de verloving van Inez met den gescheiden man maken het boek totaal ongeschikt voor onze meisjes.

FOREMAN LEWIS (Elisabeth) FOE VAN DE YANGTZE-KIANG. (245) *f* **2,50 en** *f* **3,50. Vertaling van G. W. Elberts. Geïllustreerd door Kurt Wiese. Thieme & Cie, Zutphen.**

Een jongensboek doortrokken van de geheimzinnige sfeer van het Oosten, van China met verbluffende kennis van zaken geschreven en toch ook weer een gewoon jongensboek want Foe, de jongen, die met zijn Moeder in de groote stad Tsjoenking komt wonen om er leerling-koperslager te worden is een heel gewone jongen, die dolgraag eens een grap uithaalt en ook wel eens verkeerd doet. Dit lijkt mij een van die verhalen voor groote jongens die zij telkens opnieuw ter hand zullen nemend.

Nog eenige herdrukken verschenen in de Tip-top-serie.

DORP (Jo van) KAMPEERIDYLLEN.

Gezellig verhaal over een waterkamp voor oudere meisjes. (boven 15 jaar).

HOLLE (G.) DE ZOON VAN DEN BERENLEIDER.

Frits, de zoon van den berenleider verliest zijn beide ouders en wordt in een dorpsgezin opgenomen. Voor jongens van 11-14 jaar.

HOOGEWERF (G. C.) ONDER DE DUINKERKERS.

Spannend historisch verhaal uit de 17de eeuw. Voor jongens van 12 -14 jaar.

LAMAN-DE VRIES (H.) DE GOUDEN DRAAD.

Dit mooie boek voor meisjes van 14-17 jaar nog eens van harte aanbevolen.

NANDA: BOB EN INA.

Het eene nichtje is jaloersch op het andere, maar later worden het toch weer dikke vriendinnen. Voor meisjes van 11-14 jaar.

SLEMPKES (J. A.) HET DRIJVENDE VLOT.

Een geschiedenis vol avonturen uit de wereldoorlog. Voor jongens van 13-15 jaar.

Allen geïllustr. door Rie Reinderhoff. *f* **0, 60 en** *f* **0,85. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.**

BAUER (Clemence) VRIENDINNETJES. (165) *f* **1,— en** *f* **1,40. 3e druk. Geillustreerd door Anneke Polderman. „De Tijdstroom" Lochem.**

In jaargang 7, 1913 - 1914 van Boekenschouw werd de eerste druk van dit boek besproken als een goed en gezellig meisjesboek, dat speelt in Indische kringen.

BAUER (Clemence) BLONDJE. (170) *f* **1,— en** *f* **1,40 3de druk. Teekeningen van Anneke Polderman. „De Tijdstroom", Lochem.**
Een aardig meisjesboek voor 14-17 jaar.

KLEI (Jac. van der) PIETJE BLANK. (131) *f* **1,— en** *f* **1,40 2e druk. „De Tijdstroom", Lochem.**
In den veertienden jaargang van Boekenschouw vond de eerste druk van dit boek een aanbevelende recensie. Voor jongens van 12-14 jaar.

KLEI (Jac. van der) WIMPIE LODIGIJS. (127) *f* **1,— en** *f* **1,40 2de druk. „De Tijdstroom", Lochem.**
Ook dit is een aardig jongensboek voor denzelfden leeftijd.

KNOTTENBELT (Suus) DE TWEELING IET EN MARIANNE. (135). Thieme & Cie, Zutphen.
Eenvoudige en gezellige vertelling over de bij-de-handte Marianne en toegevende Iet, die het goed samen kunnen vinden. Leeftijd ongeveer tien jaar en ouder.

ELTZ (Sophie zu DIE SCHWEIGENDE KÖNIGIN. (237) R. M. 4,50. Verlag Kösel & Pustet, München.
Van een aantal Maria bedevaartplaatsen, verspreid over de geheele wereld, heeft de schrijfster de daaraan verbonden geschiedenissen en legenden verzameld, en die hier verteld in een vorm, welke deze verhalen tot mooie lectuur voor de rijpere jeugd maakt. Een aantal gekleurde platen verlevendigen den tekst.

Uit het Dagboek der vaderlandsche Muze

door J. v. H.

1936. October.

Het is het herfsttij, letterlijk en figuurlijk; zoo heb ik tijd tot bezinning en tot een dagboek. Nieuwe werken verschijnen en zien naar lezers uit, werken min of meer geschreven onder mijn adem. Hoe menig boek, ontstaan in heete schrijfdrift als smeedwerk in hooggloed, ligt afgekoeld en bescheiden voor het winkelraam en wacht op een ontfermende hand, een knop vol belofte die op opengaan staat voor wie het uit zijn eenzaamheid bevrijdt. Wie kent zijn geheime geschiedenis, zijn geboorte onder barensweeën, een geschiedenis, belangrijker, menschelijker wellicht dan die het zelf verhaalt? Hoe lang heeft de schrijver met en om zijn helden geworsteld? Hij gaf het beste van zich zelf, schreef met eigen adem en bloed en droomde een oogenblik hèt boek der eeuw te schrijven. En zie! het verschijnt . . . en raakt verweesd in een vensterhoek: de dagen gaan verder in hun trieste herfstlicht. Hij zette het „finis" onder de laatste regel en scheurde zich los van een verbeelding, waarmede hij vergroeid was. Critieken verschijnen en trappen erop zonder genade. Hij beleefde zijn scheppingsvreugde, maar niemand weet dit, en neergehaald of voorbijgegaan wordt wat hem het liefste was.

Elk boek heeft zijn geschiedenis, zijn achtergrond. Ik ondervond het dezen middag op mijn wijze, toen ik onverwachts de klachten te hooren kreeg van een landjonker, echtgenoot van een schrijfster, die, ik weet niet hoe, den weg naar mij gevonden had. Zijn huwelijksgeluk was verstoord sedert zijn vrouw romans schreef: dagelijks werd zijn eenzaam landhuis bestormd door interviewers, uitgevers en litteraire vrienden. Zijn drempel werd stuk geloopen, zijn woning gefotografeerd, zijn huiskamer, dikwijls op tegenstrijdige wijze, beschreven, zijn wijnvoorraad opgemaakt, zijn vrouw stond in alle bladen. Het wild werd door het lawaai van al die rumoerende auto's opgejaagd en vluchtte weg uit de omgeving. Elke nieuwe roman van zijn vrouw kostte hem eenige dozijnen hazen en patrijzen. Zijn honden huilden van weerzin en onvoldaanheid en verloren hun jachtinstincten. Was zijn vrouw aan het schrijven, dan moest er volkomen stilte heerschen: er mocht in een rayon van eenige kilometers geen schot vallen. Elke te-dicht-bije explosie bedierf een hoofdstuk. Hij meende soms de nog gebleven hazen te hooren grinneken over zijn onmacht; zij wisten als bij instinct haar schrijfuren en waagden zich tartend tot in den schaduw van zijn huis.

Wat hem nog het diepst griefde was, dat zij in haar boeken voor ongebreidelde dierenbescherming optrad en elken vorm van dierendooden, ook de jacht, als een tegennatuurlijken gruwel, een aanslag op het cosmische leven voorstelde. Zulk een hoon in het aangezicht van zijn jagend voorgeslacht kon deze dienaar van Diana niet langer verkroppen. Hij had reeds aan zelfmoord gedracht, . . . met een dubbelloopsgeweer, naast de werkkamer van zijn vrouw, terwijl zij aan de spannendste episode van haar nieuwen roman schreef; doch als een booze bekoring had hij dit verworpen. De gedachte dat het wild over zijn dood als een bevrijding van alle gevaar zou glimlachen, was hem ondragelijk. Maar langer het geschrijf van zijn vrouw aanzien kon hij niet. Hij had zelfs een beroemd man, Dr. P. H. Ritter Jr., dien hij als den hoofdschuldige beschouwde, tot een duel uitgedaagd. Deze immers werd niet moede haar boeken hemelhoog te prijzen en haar te bezweren met schrijven door te gaan, of het landsbelang ervan afhing. Maar het duel had hij afgeslagen: hij wilde geen broedermoordenaar worden als Kaïn en zijn geweten niet besmetten met het bloed van hem, in wiens schaduw zoo verheven kunstgewrochten geschreven werden.

Wat kon ik dezen gentleman tot troost zeggen? Dat ik onschuldig was aan de boeken zijner vrouw, zou hij niet gelooven. Het beste was dat ik eens met den heer Ritter, die mij vaak komt interviewen, sprak.

* * *

Eind October.

Het gesprek met den landjonker heeft mij in nog herfstiger stemming gebracht. Voor de verandering van atmosfeer ben ik naar mijn tempel gegaan en heb als ijverige priesteres mijn tempelplicht hervat. De verflensende immortellen voor Marsman's beeltenis heb ik vernieuwd en den bijna gedoofden Marathon-fakkel versterkt. Marsman! . . . Bijna een herinnering! Hij is het herwonnen paradijs door de porta nigra uitgetreden en zijn onstuimige Amazonendrift is verstild. In de nis van ter Braak heb ik het te roesten hangende zwaard te voorschijn gehaald en heb het zijn ouden glans hergeven. Wellicht zal deze fakir van het intellect het nog eens doen flikkeren voor aller oog. Van menig altaar, waarop vroeger aldoor wierook brandde en offers gebracht werden, heb ik het stof moeten afnemen. Er is weinig gerucht meer in mijn tempel, geen driftige stemmen en geen laaiende vlammen. Wie erbij kwamen en zich een plaats veroverden in het heiligdom waren volgers van hun voorgangers. Er wordt soms gespreekkoord in dreunende rhetorica en gevoelig over het massa-geluk gedeclameerd, maar niemand gelooft dit. Slechts de exvoto's der balladendichters, krukken, harten en scheepjes in

zilver of goud, nemen toe en houden een sfeer van geestdrift aan. In het nymphaeum van Engelman blijft het ruischen van lichtgeschoeide voeten en zonbeschenen vleugels, door het Nijhoff-peristyle fladderen vaak nog wonderlijke vlinders en door den aan Bloem gewijden cypres beweegt een enkelen maal als een avondlijk zuchten. Van Duinkerken brengt soms nog gulle plengoffers en in de tempelschemering is er het schuw bewegen der Keltische schimmen van A. Roland Holst.

Slauerhoff's rustelooze vlam is gedoofd en dit bracht nieuwe stilte en treurnis. Hij was een vreemde gast in deze hallen, maar nooit vergeet ik zijn rauwe menschenleed:

Ik voel mij van binnen bederven,
Nu weet ik waaraan ik zal sterven:
Aan de oevers van de Taag.
Aan de gele, afhellende oevers,
Er is niets schooners en droevers,
En 't bestaan verheven en traag.

Ik bewandel 's middags de prado's
En 's avonds hoor ik de fado's
Aanklagen tot diep in de nacht:
„La vida es immensa tristura" —
Ik voel mij al samensnoeren
Met de kwaal die zijn tijd afwacht.

Een van hen hoorde ik zingen
En mijn kilte tot droefenis dwingen
„Ik heb niets tot troost dan mijn klacht.
Het leven kent geen genade
Niets heb ik dan mijn fado
Om te vullen mijn leege nacht."

Zijn sterven is een moeilijk te herstellen verlies. Hij was een der niet zoo talrijken, wiens talent met het rijpen in jaren niet verzwakte, een eigenzinnige, wiens romantische zin, als bij zoovelen nu dè romantiek dood heet, zich een eigen uitweg koos. Het werd na dit heengaan nog stiller dan het was. Is er in de poëzie niet als een onzekerheid, een algemeene vleugelverlamming; er worden geen nieuwe, sterke accenten gehoord, geen geluiden die de aandacht vragen, eischen, voor zich alleen en onbeperkt.

* * *

November.

Dezer dagen het bewuste interview gehad met Dr. P. H. Ritter Jr., den heraut der Nederlandsche letteren, den Avro-op-

timist, die overtuigd blijkt te zijn van den bloei der letterkunst in het vaderland. Het gelukte hem haast ook mij daarvan te overtuigen; hij verzocht mij tenslotte om een Avro-lezing. Treffend is zijn eerbied en nog treffender zijn herhaalde dankbetuiging voor de hooge diensten, die hij meent dat ik de vaderlandsche auteurs bewijs. Hij heeft mijn geweten geraakt: een oogenblik vreesde ik mij te verraden, zòo beschaamd maakten mij zijn woorden, doch in zijn geestdrift over al die „heerlijke kunstwerken" zag hij mijn verwarring voorbij. Vooral zong hij weer den lof van eenige dames-schrijfsters, die hij graag voor den Nobelprijs zou voordragen en waartoe hij mijn geheime medewerking vroeg, schrijfsters die mij totaal onbekend waren. Zijn optimisme was zoo overrompelend dat ik geen gelegenheid kreeg mijn geval ter tafel te brengen.

Zijn verbazing was onbegrensd, toen hij mijn onwetendheid bemerkte en onmiddellijk bood hij mij eenige Nobelprijswaardige werken ter lezing aan. Ik schrok, toen ik de dikke boeken zag, en zeide dat ik gewoonlijk korter van stof was en dat, hoe dunner het boek, hoe meer er gewoonlijk van mij in stak. Eenige dezer werken uit de ban-lieue der litteratuur ben ik gaan lezen, meer uit curiositeit dan uit belangstelling. Aan den dubbelen naam der schrijfster beantwoordde doorgaans de dubbele omvang van het boek. Toch was alleen de tweede naam verantwoordelijk voor het geschrevene. Wat zou, terwijl de tweede naam aan het schrijven was, de eerste gedaan hebben? Dit namenduet intrigeerde mij begrijpelijkerwijze. Zou hij, de eerste, zich bewust geweest zijn beroemd en Nobelprijsfähig te worden zonder er een voet voor te verzetten? Hij begoot wellicht de bloemen in zijn tuin, verzamelde postzegels of dresseerde — als mijn Nimrod — jachthonden, terwijl hij op beroemd worden stond en weldra in de hoogste kringen van Zweden met eerbied ging gefluisterd worden. Merkwaardig probleem, een nieuwen damesroman waardig! Hij zou misschien volkomen argeloos een stuk wild vellen, juist op het oogenblik dat in Stokholm een kanonschot zijn wereldzegepraal verkondigde. Morde hij thans niet over het obscure van zijn levenslot, terwijl de tweede naam reeds de drukproef corrigeerde, die hem in een onverwelkbaar aureool zou zetten? Met dit Nobelprijsvooruitzicht zou ik mogelijk mijn landjonker kunnen temmen en het bloedbad, dat op uitbreken stond, kunnen verhinderen.

Wat mij bij lezing dezer boeken getroffen heeft, is dat al deze auteurs luidruchtige hymnen op „het leven" aanheffen, het leven tot in de sterren verheerlijken en dit woord met aanbiddenden eerbied neerschrijven. Het onnoozelste daghitje, dat hier optrad, had nog een aphorisme bij de hand over „het leven". Maar de meeste creaturen, die ik ontmoette, leidden een leven zoo vlak en rimpelloos, zoo theepotachtig onbewogen en lamplicht-

omschenen, dat plotseling het verlossende idee in mij opkwam deze dames liever aan den vredesprijs dan aan den litteratuurprijs te helpen. De verspreiding dezer traagbloedige damesromans over de wereld, welker lectuur de hartstochten geruimen tijd zou stilleggen, zou ongetwijfeld meer tot den wereldvrede bijdragen dan wat spoedig verklonken toespraken van een of ander politicus. P. H. Ritter zou mijn plan goedvinden. Hij had pas een dik boek over Kaïn en Abel geschreven, over broederhaat, en moest dus voor den vrede voelen. Alfred Nobel kon men niet de oneer aandoen zijn geweldige litteratuurpremie te doen vallen op een boek, dat hij, de rustelooze zoeker naar ontploffingsmiddelen, zeker nooit zou hebben uitgelezen, maar den vredesprijs te schenken aan een werk, dat niet tot lezen verplichtte en welks omvang reeds tot vredigheid stemde, was verantwoord.

Maar als ik dacht aan mijn landjonker ging ook dit idee in rook op. Hoe konden boeken, die in zulk een huiselijken oorlog ontstaan waren en misschien zelfmoorden of duels ten gevolge hadden, den vredesprijs wegdragen? Ik was in een impasse, waaruit ik geen redding vond. Gelukkig heeft Ritter mij nu schriftelijk de oplossing aan de hand gedaan. Wij zouden Zweden verzoeken den prijs te splitsen en de eene helft als jachthondenpremie aan den landjonker, de andere als litteratuur- of vredesprijs aan zijn vrouw toe te kennen. Dit zou zelfmoord en duel voorkomen en Ritter uit een pijnlijke situatie verlossen.

* * *

Eind November.

Ik heb aldoor meer het gevoel, dat ik aan het ontstaan van veel wat voor litteratuur doorgaat, vreemd blijf. Men heeft te veel tijd in het vaderland. Nu de huishouding vereenvoudigd en getechnificeerd is, vult men zijn tijd met romanschrijven, of het een bezigheid ware als een andere. De wijze raad, dien Rilke aan dichters geeft, geldt met een kleine wijziging ook voor prozaschrijvers. „ . . . Denn Verse sind nicht, wie die Leute meinen, Gefühle (die hat man früh genug) — es sind Erfahrungen." Zoo zou men tot de al te schrijfgrage dames willen zeggen: „Romans zijn geen bedenksels (die hat man früh genug) — es sind Erfahrungen. Um eines (Romans) willen musz man viele Städte sehen, Menschen und Dinge." En wat Rilke verder zegt over het „Blut werden, Blick und Gebärde, namenlos und nicht mehr zu unterscheiden von uns selbst," het geldt alles evenzeer voor romanschrijvers. Slechts wat gesmeed wordt diep in de smidse der ziel, uit den heeten gloed der ziel zelf, heeft en behoudt zijn waarde.

Met deze „unritterliche" bedenkingen sluit ik mijn dagboek.

Eugene O'Neill, Nobelprijswinnaar 1936

door P. W. ASSMANN.

In den zomer van het jaar 1916 vereenigden zich een aantal jonge tooneelschrijvers tot een groep, de Provincetown Players, die een eigen theatertje in New York exploiteerden. „Theater Arts" een tijdschrift, opgericht om een vernieuwd tooneelleven te bevorderen, vermeldde in het nummer van Februari 1917: „The Provincetown Players who produce at their workeshop theather in New York plays written by their members presented in early January „Fog" by Eugene O'Neill. The February bill included „The Sniper", by the same author."

Achteraf is gebleken dat door deze paar woorden het begin werd aangekondigd van een nieuwe ontwikkelingsphase van het Amerikaansche drama. Voor het eerst trad hier een kunstenaar naar voren wiens beteekenis voor de dramaturgie thans erkend is geworden door de toekenning van den Nobelprijs voor litteratuur. Mogelijk eenigszins verrassend voor hoog gestemde aanspraken van buitenlandsche, vooral Fransche, concurrenten, maar geenszins onverdiend. Door het vergeven van dezen prijs wordt het kunstenaarschap erkend van Eugene O'Neill, en tevens de beteekenis van zijn werk ook voor de dramaturgie buiten Amerika. Dit laatste is iets zeer bijzonders. Want het Amerikaansche drama, waaraan de naam van O'Neill vast is verbonden, was tot voor betrekkelijk kort artistiek beteekenisloos. Pas tegen 1910 werden voor het eerst eenige ernstige pogingen merkbaar het drama van zijn kenmerkend bombastisch en melodramatisch karakter te ontdoen. In dien tijd schreef William Vaughan Moody eenige stukken, waarin voor het eerst aansluiting werd gezocht bij het werkelijke leven. De karakterizeering werd waarheidsgetrouw en logisch uitgewerkt, de personages waren psychologisch verantwoord, de dialogen vlot en vrij van gezwollenheid. Het waren de eerste pogingen het drama in verband te brengen met litteraire kunst. Daarna heeft de ontwikkeling sprongsgewijze plaats gehad; zij is eigenlijk brokkelig en weinig samenhangend. Nieuwe dramaturgen doken plotseling op, die niet in verband gebracht konden worden met het verleden; onafhankelijk en zelfstandig schiepen zij hun drama uit stoffen, gekozen los van elke traditie. Zij zijn geen schakels in een historische keten, zij experimenteerden, waarbij gevestigde Europeesche invloeden slechts in beperkte mate optraden. Zij hebben het ontzaglijke Amerikaansche leven tot hun beschikking. Daaruit ontstond een dramatische kunst, weliswaar nog niet zoo artistiek als het romanproza of de poëzie, maar toch reeds van een universaliteit, die ook Europa aanspreekt. Tot de verwezenlijking daarvan heeft Eugene O'Neill sterk bijgedragen.

Zijn geschiedenis is waarlijk Amerikaansch. Eugene Gladstone O'Neill is

van Iersche afkomst en werd in 1888 te New York geboren als zoon van den reizenden acteur James O'Neill. Zijn ontwikkeling als dramaturg staat in nauw verband met zijn levenservaringen, die tot zijn vier en twintigste jaar avontuurlijk en hard geweest zijn. Hij was aanvankelijk de verloren zoon, de man van de twaalf ambachten en dertien ongelukken. O'Neill nam deel aan een goudexpeditie naar Honduras — waar geen goud gevonden werd —, maakte als gewoon matroos eenige groote zeereizen, nam daar tusschendoor nog eenige inferieure baantjes aan den wal waar, speelde — met afgrijzen — een rol in een van zijn vader's tooneeldraken, studeerde — in 1914-1915 — eenigen tijd „dramatization" aan de Harvard University, werd toen reporter, en lag tenslotte een half jaar ziek in een sanatorium. Daar, gedurende een „enforced period of reflection" ontstond het eerst de drang tot schrijven. Aan zijn avontuurlijke, harde levenservaringen ontleende hij veel stof voor zijn eerste spelen. Maar ook zuiver litteraire invloeden hebben een rol gespeeld; in zijn werk zijn sporen te onderkennen van Strindberg, Wedekind, het Duitsche expressionisme; zijn karakterconceptie werd, tot voor kort, gedeeltelijk gevormd door Freud.

O'NEILL

Maar tenslotte zijn deze werkingen toch bijkomstigheden, die slechts eenige onderdeelen van zijn vorming raakten. Daardoor werd hij niet de auteur, die „Desire under the Elms" kon schrijven, of „Strange Interlude", of „The Emperor Jones", en „Mourning becomes Electra". „Days without End" werd geschreven onder de volledigste en kunstzinnigste inspiratie welke mogelijk is, die van het beleefd positief religieus besef. Want O'Neill is vòòr eenige jaren teruggekeerd tot het Katholiek geloof, dat hij in zijn jeugd had verworpen. Eugene O'Neill is een waarachtig kunstenaar, van wiens diepste vorming daarom geen verklaring te geven is. Het is de kunstenaar in hem, die zich instinctief afkeerde van het melodramatisch werk van zijn vader; de kunstenaar, die een stijl kan schrijven, rijk en glanzend, tegelijkertijd gewoon alledaagsch, rhytmisch zich bewegend op de golvingen van zijn dramas. Zijn kunstenaarschap staat hem toe door te dringen in het zieleleven van zijn figuren, de drijfveeren van hun uiterlijk optreden te openbaren en psychische conflicten te scheppen. Het is, gelooven wij, zijn Iersche afkomst, welke in den kunstenaar den dichter heeft gehandhaafd. De dichter in O'Neill belet

hem zich geheel te geven aan het consequente realisme. Zelfs over het bruutste en hardste realisme, en vooral zijn eerste stukken zijn realistisch, weet hij toch nog een romantischen glans te werpen. Het fascineert. „Desire under the Elms" b.v. is een harmonische versmelting van het realistische en het poëtische; O'Neill's verbeelding weet de ruwe stof tot schoonheid om te scheppen.

Als zooveel kunstenaars, die eigen wegen zochten, heeft O'Neill geëxperimenteerd. Wanneer bepaalde, bekende vormen hem niet voldoende instrument waren zocht hij naar nieuwe uitingsmiddelen. Zoo in „The Emperor Jones". Het is feitelijk een monodrama dat den ondergang weergeeft van een kleurling, onder den invloed van vrees en uitputting. Die ondergang wordt uitgedrukt door de monologen van de centrale figuur en door haar hallucinaties, weergegeven in tooneeltableaux. Het experiment is gelukt. „The Emperor Jones" behoort tot de meest aangrijpende van O'Neill's dramas.

Voor een dramaschrijver als Eugene O'Neill is net wel zeer merkwaardig dat hij het tooneel niet dient. Het typeert hem, dat hij dramas schrijft, niet allereerst om voor het tooneel werkzaam te zijn, maar wijl hem bleek dat hij in dramavorm het best zijn ideeën kon uiten. De impuls van zijn schrijven is de sterke drift, zijn gevoelens en gedachten uit te drukken over een wereld, zooals hij die ziet. „I intend" was jaren geleden zijn artistieke geloofsbelijdenis, „to use whatever I can make my own, to write about anything under the sun in any manner that fits or can be invented to fit the subject. — It is just life that interests me as a thing in itself." Daarom was hij realist in zijn eerste stukken, meer expressionist in „Anna Christie," meer satirist in „Marco Millions". Aan practische tooneeleischen stoort hij zich niet, zoo deze hem zouden verhinderen volledig tot uitdrukking te brengen wat hij zich voorstelde te doen. Enkele onderdeelen van zijn dramas komen dan ook beter door lezing tot hun recht dan door opvoering, en het specifiek dramatische werd wel eens benadeeld. In de praktijk is echter toch wel gebleken dat zijn stukken goed speelbaar zijn, en de dramatische handeling dan sterk spreekt. „Strange Interlude" b.v., een geweldig lang stuk, een opvallende vertolking van Freudiaansche theorieën, waarin bovendien veel plaats is ingeruimd aan de gedachten der optredenden, is in 1828-1929 meer dan anderhalf jaar achtereen in New York opgevoerd.

* * *

Het drama dat het tijdvak vòòr zijn terugkeer tot het Katholicisme afsloot, was „Mourning becomes Electra". Het is de schepping van een gerijpt talent; in de volkomen moderne en zelfstandige behandeling doet het toch eenigszins denken, door zijn grimmigen noodlotsdwang, aan de tragedies der Grieksche oudheid, al staat het hierbij nadeelig ten achter door te weinig religieus besef. „Mourning becomes Electra" is de tragedie van een familie, die, rijk en machtig, toch ondergaat door haar hartstochten. Alleen de lezing van het drama — dat, ofschoon lang, en moeilijk speelbaar, toch een tooneel-

succes werd in Amerika — kan een indruk geven van zijn grimmigheid, van de meer en meer zich samentrekkende, benauwende spanning, van het noodlottige einde, dat als onontkoombaar gevoeld wordt. De „vloek", het wezen van dit drama en de verklaring van vele der handelingen, is geen van buiten af toegevoegde invloed. Hij wordt gevoeld als een product van erfelijkheid, als inhaerent aan de familie der Mannons; — daardoor wordt het drama een ware tragedie. Het woord „vloek" kan door „noodlot" vervangen worden, en zoo is het gebruik maken door O'Neill van Electra's naam in den titel te rechtvaardigen.

Nu Eugene O'Neill een positief religieus besef opnieuw is gaan beleven, mag verwacht worden dat het dramatische in zijn kunst versterkt en verinnigd zal worden in waarschijnlijk nog te verwachten dramas. Want hij schijnt nog de volheid van zijn scheppingsvermogen te bezitten. Die versterking van het essentiëel dramatische is trouwens reeds merkbaar in het stuk dat den terugkeer van O'Neill tot het Katholicisme markeerde: „Days without End". Het toch nooit geheel verdwenen godsdienstig besef werkt daarin niet meer vaag aanvoelbaar, maar is uitgegroeid tot een volledig religieus bewustzijn, dat het geheel bezielend doortrilt, en de psychologische studie, welke het kan genoemd worden, heeft het getransformeerd tot een religieuze kunstuiting.

In den ondertitel noemt O'Neill zijn „Days without End" een „Modern Miracle Play". Het is de geschiedenis van John Loving, een Amerikaansch zakenman, die het Katholieke geloof in zijn jeugd verloren heeft. Nadien heeft hij de waarheid gezocht in allerlei stelsels, het laatst in de liefde tusschen hem en zijn vrouw. Maar hij kan aan de volstrektheid van niets gelooven; om ook de onwaarheid dier liefde van mensch tot mensch te bewijzen, drijft de demon in zijn wezen hem aan tot ontrouw. Daarna verwerkt hij het gebeurde — huwelijksontrouw met een vriendin van zijn vrouw — in een romanontwerp dat hij zijn vrouw vertelt. Deze doorziet de z. g. fictie, zij wordt zwaar ziek en komt in stervensgevaar. Ontzettend is de wroeging van John Loving, die begrijpt den moordenaar van zijn vrouw te worden. Dan komt de gedachte op of nog redding is te vinden in het geloof van zijn jeugd, of dit toch de absolute waarheid kan zijn, — in zijn geest ontbrandt een laatste verschrikkelijke strijd tusschen geloof en ongeloof. Het geloof overwint, en terwijl deze strijd zich in een ontroerende scène voltrekt, neemt de crisis in den toestand van Loving's vrouw een gunstigen keer.

In dit drama heeft Eugene O'Neil een eigenaardig experiment toegepast. Zoo sterk heeft hij dien geestelijken strijd tusschen twee machten in de ziel van een mensch aanschouwelijk wenschen te maken, dat hij den demon in John Loving als een aparte persoonlijkheid laat optreden. Een tweede ik dus van Loving, die als een sinistere figuur waarneembaar is voor de toeschouwers, maar die verondersteld wordt niet zichtbaar te zijn

voor de medespelers. Wanneer, aan het einde, het geloof in John Loving overwint, en de demon in hem dus niet meer bestaat, valt zijn tweede ik stervend neer.

„Days without End" kan een Katholiek drama genoemd worden waarin men — het komt ook als leesstuk tot zijn recht — met O'Neill's kunst kan kennis maken op een keerpunt daarvan.

(De werken van O'Neill zijn alle verschenen bij Jonathan Cape Ltd, London).

BOEKENSCHOUW

SCHOKKING, (Mr. H.) TUSSCHEN POLDER EN SAWAH. (114) *f* 1,75. J. Ploegsma, Zeist.

Al vermeldt de schrijver bescheiden in zijn inleiding dat hij niet de verwachting koestert met zijn boekje den leek een zoodanig inzicht te geven in het Indische leven van landgenooten, dat hij voortaan tot oordeelen bevoegd zal zijn, hij geeft dien leek in elk geval zulk een kijk op dat leven, dat hij begrijpt niet te haastig te moeten zijn met oordeel en veroordeel.

De levensverhoudingen der landgenooten in Nederlandsch Oost-Indië worden door Mr. Schokking critisch bezien; heel wat gangbare scheeve voorstellingen worden rechtgezet waar hij schrijft over de ontaarding en aanpassing van Europeanen, vooral waar het leven van ongehuwden in Indië wordt behandeld.

Het werkje is interessante en belangrijke lectuur, daar het een nuchter-critisch beeld geeft van het werkelijke leven in Indië. Hetgeen wel gewenscht is, gezien de tendentieuze voorstellingen, die eenige veelgelezen moderne romans er van hebben gegeven.

HVASS, (Hans) en SIKKER (Hansen) BIJ DE DIEREN BUITEN. Uit het Deensch bewerkt en ingeleid door Rinke Tolman. (134) *f* 2,90. H. D. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem.

Een aantal zwerftochten door de Deensche natuur, — nauw verwant aan de Hollandsche — worden eenvoudig en prettig leesbaar verhaald. In de beschrijvingen der dieren, gedurende de verschillende jaargetijden, werd werkelijk het leven betrapt. Het boek overtreft de beste Hollandsche werken op dit gebied niet, maar het kan er zeker mee op één lijn worden gesteld. Bijzondere vermelding verdienen de platen. Enkele lijnen of kleurencombinaties suggereeren volkomen een bepaald natuurbeeld.

FILMLAND IN 1936 *f* 0,35. Ned. Diepdruk-inrichting, Deventer en H. J. den Boer, Baarn.

Dit boek bevat 500 foto's van de voornaamste filmsterren en 30,000 woorden over hun levensloop, hun leven, en gewoonten.

Wat vond Henry de Montherlant in Spanje?

door DR. B. M. BOEREBACH.

> Slechts een Montherlant en een Cassou begrijpen de psyche van ons volk.
>
> Miguel de Unamuno in 1936.

Henry de Montherlant, ik schreef het reeds eerder, is ontegenzeglijk een schrijver van grootsche allure. Wanneer wij de artistieke waarde van zijn werk naar juistheid trachten te schatten, is het voldoende hem met zijn na-oorlogsche tijdgenooten te vergelijken om aanstonds vele redenen te hebben zijn werk aan dat van de grootsten onder hen gelijk te stellen en in bepaalde opzichten zelfs te prefereeren. Van velen onderscheidt hij zich — en zulks is een bewijs van zijn superioriteit over dezen — door zijn uitgesproken zin voor grootheid. Een Paul Morand ging de wereld rond, gedreven door zijn zucht naar merkwaardige sensatie's; een Lacretelle vermeit zich in het eindeloos wisselend spel van menschelijke gevoelens; een Giraudoux in het veelkleurig coloriet van extra-subtiele menschelijke ontroeringen; een Maurois herschept, zij het in eenigszins lichteren en eleganteren vorm, het zwaarwichtige werk van een Bordeaux; een Delteil werd door zijn breidellooze fantasie vervoerd tot een wereld van onwerkelijkheden, die hem bereids tot onvruchtbaarheid doemde.

Slechts een Mauriac, een Bernanos, een Daniel-Rops, een Duhamel en een Malraux kunnen aan Montherlant's zijde gesteld worden. Den anderen ontstijgt hij door de breedheid en de luciede eenvoud van zijn kijk op zichzelven en op den medemensch en door zijn verlangen ook om zijn ziel slechts aan blijvende waarden te voeden, zonder haar ooit willoos over te geven aan de verdoovende middelen, die de moderne tijd den mensch te bieden vèrmag.

En toch is de levenwekkende werking van het werk van dezen schrijver nimmer volkomen en soms zelfs averrechts in zijn effect door zijn gemis aan verbondenheid met God. Zelfs indien wij voor een oogenblik het schampere, cynische werk, dat dezer dagen verscheen, Les jeunes filles, vergeten en de prikkeling en afkeer, daardoor gewekt, van ons afzetten, zelfs dan nog ontbreekt in de overige geschriften de indruk van klaarheid en volheid, die van het waarachtige kunstwerk behoort uit te gaan.

En bij iedere nieuwe schepping van Montherlant bleef ons oordeel daarom verdeeld. Deze verdeeldheid vond haar oorsprong in niets anders dan de innerlijke tweespalt, die bestaat in deze schrijversziel. Al voedt zij zich ook onverzwakt aan die

van anderen, al wordt zij rusteloos voortgedreven van object naar object, ze mist, helaas, het geheim der onvermoeid nagestreefde grootheid, zij weigert haar liefde te binden aan eenig voorwerp, met dit gevolg, dat zij langzamerhand dreigt verstikt te raken in haar egocentrische wereldbeschouwing.

Een dienend leven als waarop de schrijver in zijn Service inutile meer dan te voren scheen te doelen, veronderstelt een keuze en waar wij ieder modern schrijver — met waarachtig gevoel van eigenwaarde — die keuze zien doen, doordat hij zich hecht aan een al of niet vermeende waarheid, blijkt de zwakke energie van een de Montherlant daartoe niet in staat.

HENRY DE MONTHERLANT

En niettemin hebben wij in het werk van dezen schrijver menigmaal de siddering beluisterd, waarmee geheel de levensdrift van deze persoonlijkheid gespannen stond naar het levensdoel, dat ook de waarachtige Christen zich stelt.

Belangwekkend is het daarom na te gaan, hoe de Montherlant eenmaal de Spaansche ziel op zijn weg ontmoette.

* * *

Op dertienjarigen leeftijd ondergaat Henri de Montherlant de openbaring van het heroïsme in een stierengevecht te Bayonne. En vanaf die stonde is de jonge Parijzenaar met zijn tegelijk eenzelvig, schuchter en stoutmoedig karakter verdeeld tusschen zijn ingeboren, ondraaglijke trots en de nieuw-gewekte hartstochtelijke begeerte naar een uitzonderlijk, groot dadenleven. Het verlangen laat hem niet meer los om Spanje, de bakermat van de tauromachie, innig te leeren kennen.

De periode van twaalf, dertien jaar lang, waarin zich deze gepassionneerde hang naar grootheid langzamerhand kristalliseert en zijn uiteindelijke bevrediging na veel en velerlei moeizaam pogen — ten minste voor eenige jaren — vermag te vinden, wordt ons in het schijnbaar meest Spaansche boek van dezen schrijver: les Bestiaires beschreven. Ik zeg „schijnbaar meest Spaansche boek", omdat vooreerst het tableau van Spanje, dat ons in schrijvers andere Spaansche romans wordt voorgehouden, in verschillende opzichten minutieuzer en samenhangen-

der is en, vooral, omdat deze laatste van meer doordringende lichtflitsen, op de psyche van dit volk geworpen, vervuld zijn.

Echter durf ik te meer van schijnbaar spreken, waar het wezenlijk belang, de innerlijke waarde van Les Bestiaires vóór alles besloten ligt in een breuk, welke dit werk ons bewust doet worden: de breuk namelijk tusschen de twee genoemde periodes: die van de kristallisatie, als boven bedoeld en die van de bevredigde en tot rust gekomen geestdrift.

Het eerstgenoemde tijdvak dan vindt zijn uitgangspunt in den levensdroom, die den schrijver, jongen knaap nog, plots vervoert: de behoefte „van gevaarlijke dingen te doen, maar ze te doen met een maximum aan voorzichtigheid", een formule, die mij op volmaakte wijze de kunst van het stierenvechten schijnt te definieeren. En die droom tracht Alban de Bricoule (de held, achter wien zich de schrijver zelf verbergt), met inzet van geheel zijn persoon — ziel en lichaam — te verwezenlijken. Het is ongetwijfeld reeds in 1913, dat hij als jonge man de Mauvais Ange, een stier van den hertog de la Cuesta, op het plein van Medina de las Reyes doodt.

Maar — en dàt vooral interesseert ons voor het oogenblik — pas in 1926 deelt Henry de Montherlant ons de heldendaad van dezen jongeling mede; pas in November 1925 wordt hij te Albacete in een stierengevecht zwaar gewond.

Twaalf jaren liggen tusschen de openbaring en de verwezenlijking van zijn ideaal; twaalf jaar van ongetwijfeld voortdurenden zedelijken opgang. Al die jaren werkt de schrijver onverzwakt aan de verheffing van zijn eigen-ik, de invoering van het waarachtig heroïsme in eigen leven, leeft hij onafgebroken aan de grenzen der menschelijke mogelijkheden, drijft hij, zij het soms moeizaam, op zijn onstuimige begeerte naar grootheid. Maar voorloopig voedt hij zich aan gansch andere grootheden,dan die, welke zich als allereerste aan hem had voorgedaan. Welke die grootheden waren, zij, die de Montherlant in zijn ontwikkelingsgang volgden, zullen zich deze herinneren.

* * *

Daar was eerst de brute oorlog, die zijn intrede in Alban's leven deed. De jongeling aarzelt niet zijn verantwoordelijkheid te aanvaarden en heldhaftig neemt hij vrijwillig in het vaderlandsche leger dienst. Méér dan voor iemand, was voor de Montherlant de oorlog de school van de zuivere daad, die de strijder — vooral de mindere strijder — met gesloten oog en onberedeneerd aanvaardt; de school van de algeheele toewijding aan het gemeenschappelijke doel, van de bewustwording der menschelijke grootheid in het offer.

Wars van een mensch-onwaardige vrede, als die, welke op het ontzettende wereldgebeuren volgde, zocht hij vervolgens de

bevrediging van zijn vitalistische drift in een tot het uiterste gedreven cultus van de sport: zijn geest vindt in dit nieuwe dadenleven zijn voldoening; zijn lichaam een harmonische ontplooiing, terwijl deze periode van lichamelijke en geestelijke bedwelming tevens zijn poëtischen zin genoegdoening verschaft.

Ziedaar in enkele woorden de evolutie, die de „mudanza" voorafging van een auteur, dien het publiek bereids gecatalogiseerd had en waarin het zijn officieelen Pindarus meende gevonden te hebben.

* * *

Men zal mij de opmerking maken, dat de verandering van de Montherlant geenszins een ommekeer behoeft te beteekenen en dat de tauromachie — het stierenvechten — alleszins een sport is en van alle sporten nog wel de knapste en de gevaarlijkste, zoodat de schrijver met andere takken van sport te verlaten in geen enkel opzicht ontrouw werd aan zijn roeping; deze integendeel veranderde slechts van voorwerp of, liever gezegd, werd meer geparticulariseerd.

De vraag dringt zich dan echter op, of het wel de „plaza", de arena, was „zonder meer", die hem naar Spanje trok. Alles draagt er toe bij zulks niet te gelooven, al was het slechts zijn latere verzaking aan deze sport.

De Montherlant zelf is er meer dan elk ander schrijver afkeerig van de redenen van zijn handelen kenbaar te maken of wel hij meent ze voor eens en voor altijd gegeven te hebben met een beroep te doen op de wet der afwisseling, la loi de l'alternance, zooals hij ze noemt.

In menige passage van zijn werken tracht hij ons deze wet duidelijk te maken. Waar het mij niet wel mogelijk is om die meer of minder expliciete verklaringen aan een uiteenzetting van de beteekenis dier wet dienstbaar te maken, moge ik mijn toevlucht nemen tot een beeld. Wie 's avonds, bij het vuur, ooit een belangstellend oog had voor het wisselend, grillig spel van een lekkende vlam, zal hebben waargenomen, hoe zij zich soms plots ineenrolt, zichzelve opzuigt in zekeren zin, om zich dan even plots met een vernieuwden glans en een vernieuwd vuur in het door haarzelve geschapen luchtledige te werpen. Wie dezen op- en neergang, deze opeenvolging van volheid en leegheid, van „plénitude" en „absence", dit rhythme, dat is als het spel van de phoenix, ooit gadesloeg, zal begrijpen, wat de schrijver met zijn alternance bedoelt.

Dit is echter een natuurwet, zal men opwerpen, die zich in ieder levend wezen voltrekt. Inderdaad; slechts de intensiteit is bij de onderscheidene individuen verschillend en hier is die intensiteit alles. Zonder nog in aanmerking te nemen, dat deze wet nauw raakt aan een andere, even voorname en merkwaardige

psychologische wet, eveneens een natuurwet, die maakt, dat de ziel haar gelijken zoekt, dat wil zeggen: *het milieu, waarin zij het sterkst en het vrijst zichzelf kan zijn*. En men zal nu reeds het waarom der voorliefde van een de Montherlant voor Spanje vermoeden.

Zonder twijfel baart het eenige verwondering, dat deze laatste wet ons, in het onderhavige geval, naar Spanje voert en dat het uitzonderlijk gunstige milieu, als hier bedoeld, voor Henry de Montherlant in het buitenland ligt. Maar was zulks niet evenzeer het geval met een Stendhal?

Een wel zonderlinge samenloop van omstandigheden: met juist een eeuw tusschenruimte, zoeken twee essentieel Fransche geesten een toevluchtsoord in den vreemde. En met welk doel? Is het om daar een leven te leiden, meer overeenkomstig hun smaak? Ongetwijfeld ligt ook dèze reden min of meer aan hun keuze ten grondslag. De ware reden echter is, dat de beide landen, Spanje en Italië, een bij uitstek geschikten voedingsbodem vormen voor de ontluiking van in hen sterk levende kwaliteiten van hun ras.

Na het Napoleontisch avontuur ontdekt een Stendhal, wien het onmogelijk valt vrede te vinden in het middelmatige, burgerlijke leven der Restauratie, de *Italiaansche energie*. Op dezelfde wijze ontdekt een Henry de Montherlant na het epos van den grooten oorlog, dat plaats had moeten maken voor een nieuwe heerschappij der voor-oorlogsche burgerlijke deugden, — de *virtus ménagères*, zooals het Fransch zoo kernachtig zegt, — nóódig bij den heropbouw van een ontwricht economisch leven, waarmee de maatschappij intusschen tevens gedoemd is om in alledaagschheid terug te vallen, de *Spaansche trots, den Spaanschen zin voor grootheid*.

Zoo bestaat er dus een type Franschman, — ik geloof overigens, dat de élite van ieder land dergelijke naturen in zich herbergt, — dat om tot volledige ontplooiing van het eigen zieleleven te komen, behoefte heeft aan den vreemde. Zulks is van groot belang voor het betreffende land, maar belangrijk ook voor het land, waarin deze zielen haar volle ontluiking zoeken.

Het is onnoodig te zeggen, dat wij hier ver van ieder exotisme zijn. Wij zijn hiermee zelfs aan de antipoden daarvan. Wat zoeken een Morand, een Chadourne, een Durtain op hunne wereldreizen? *De ontvluchting van het eigen ik*. Een titel van één van Morand's werken als: *Rien que la terre* spreekt hier boekdeelen. Welke drang, welke onweerstaanbare drang stuwt den *voyageur traqué* — „den afgejaagden reiziger", zooals de Montherlant zichzelven noemt — in alle richtingen? Het is de *aspiratie naar het eigen-ik*: het vurig verlangen zichzelve te zijn. Welk een lange weg en welk een omwegen om zichzelve te worden!

Maar onderweg heeft het vagabondeerende „ik" geplunderd, verwoest, geannexeerd, geabstraheerd, uitgeworpen. En het maakte het doortrokken domein tot zijn eigen domein, verbreedde de vaderlandsche grenzen tot aan die van het spiritueel veroverde land. Dit exotisme is geen voortplanting van het eene naar het andere land; geen ontworteling, geen verloochening van eigen landaard; het is de overplanting in gunstiger bodem van bepaalde kiemen, die zich daar voorspoediger zullen ontwikkelen dan op den geboortegrond; het beteekent een verrijking van eigen karakter en eigen cultuur.

Om welke redenen nu zocht de Montherlant zich tijdelijk te nestelen in Spanje: welke elementen hebben aan gene zijde der Pyreneeën weten te bewerkstelligen, dat de schrijver zich er meer dan elders op zijn gemak voelde en tot meer volkomen ontluiking zijner persoonlijkheid kwam? Met andere woorden: welk Spanje heeft hij „ontdekt", een Spanje in ieder geval, dat volgens den meest vooraanstaanden philosoof uit dat land, Miguel de Unamuno, „veel meer waarheid in zich vervat hield dan dat van Maurice Barrès?" Zulks stellen wij ons voor in een tweede artikel na te gaan.

BOEKEN SCHOUW

POLAK (Henri) AMSTERDAM DIE GROOTE STAD . . . . (330) *f* 5,50 en *f* 6,90. Een bijdrage tot de kennis van het Amsterdamsche volksleven in de XIXe en XXe eeuw. Met een inleiding van Dr. W. de Vlugt. Met 67 afbeeldingen. Querido, Amsterdam.

De schoonheid van Amsterdam gaat dezen schrijver wel zeer ter harte. De bedoeling waarmede hij dit goed verzorgde en keurig uitgegeven boek de wereld in zendt, is uiting te geven aan zijn liefde voor Amsterdam en tegelijk te waarschuwen tegen een vandalisme dat reeds zoo veel aan het stadsschoon heeft geschonden. Hiervan getuigen sommige bij elkaar geplaatste foto's duidelijk en menige Amsterdammer zal bij het doorbladeren en het lezen van dit omvangrijke werk met den schrijver betreuren dat er reeds zoo veel moois in Amsterdam bedorven werd. Dit boek is een sieraad voor elke boekenkast.

ISRAEL (M.) GRAPHOLOGIE TOEGEPAST OP KINDERSCHRIFT. (60) *f* 1,50. W. J. Thieme & Cie, Zutphen.

Het eerste inleidend Nederlandsch geschrift dat de graphologie behandelt, toegepast op kinderschrift. Al lijken de conclusies ons hier en daar iets te zelfverzekerd en gewaagd, toch krijgt men wel den indruk dat ook de graphologie eenigszins kan bijdragen tot vermeerdering der kinderkennis. Een boekje voor onderwijzers.

BUITENLANDSCHE

I. LETTEREN.

FRANSCH

MERSCH (Maxence van der) L'EMPREINTE DU DIEU. 15 fr. Paris, Albin Michel, 1936.

Deze nog niet dertigjarige Vlaamsch-Fransche schrijver begint mee te tellen onder de goede Fransche auteurs. Zijn laatste roman „L'Empreinte du Dieu" bezit een ongewone frischheid en afwisseling en mist geheel en al het constructionisme, waaraan veel Fransche doorsnee-romans lijden. Een eenvoudig Vlaamsch meisje raakt getrouwd met een smokkelaar aan de Fransch-Belgische grens. Als haar man een bruut blijkt te zijn, zoekt zij hulp bij een oom, die haar opneemt in zijn kinderloos huis. Hier begint de tragedie; beiderzijds ontvlamt er hevige liefde met het gewone gevolg. Haar man brengt den oom om het leven en de treurende weduwe eindigt met haar nichtje in liefde op te nemen. Dit alles wordt beschreven met groote natuurlijkheid en gevoelszuiverheid; woorden en daden volgen organisch uit wat voorafgaat. Het is of de natuur uit zich zelf hier een drama opbouwt, dat noodzakelijk zòo verloopen moet. Er heerscht zelfs een te sterk fatalisme in van der Meersch' boek, alsof het kwaad onvermijdelijk was. Maar de Vlaamsche vitaliteit heeft dezen goed gestyleerden roman een diepe levensechtheid, een bloedwarme menschelijkheid verleend, die het boek doet opvallen onder zijn soortgenoten. Een roman voor volwassen lezers.

PEYRÉ (Joseph) L'HOMME DU CHOC. 15 fr. Grasset, Paris, 1936.

„Sang et Lumières", dat Peyré het vorig jaar den Goncourtprijs bezorgde, speelde onder Madrileensche stierenvechters, „L'Homme du Choc" onder Spaansche opstandelingen. Oviedo in Galicië is het terrein, waar de Rooden zich van het bewind willen meester maken. De hoofdheld is een groepleider uit een naburig mijndistrict, een gevoelig, in zich gekeerd mensch en de tegenstelling tusschen het gemoedsleven van dezen idealist en den harden, meedoogenloozen strijd der rebellen is het thema van Peyré's roman. Er ligt een wonderlijke melancholie, een waas van weemoed over dit verhaal, waarin voortdurend mitrailleuses knetteren en dat vol is van revolutiegedruisch. Het is geen boek dat overweldigt, maar dat toch boeit door zijn menschelijkheid. Op het oogenblik krijgt het bijzondere actualiteit doordat het een reportage lijkt van wat er elken dag in Spanje voorvalt. Te midden der onmenschelijke tafreelen, die zich om

hem heen afspelen, staat de mijnwerker, l'homme du choc, uit het veld geslagen, ontworteld en hulpeloos: hij verliest ook de verpleegster, die hij begon lief te hebben. Er blijft hem niets over dan naar zijn moeder terug te keeren in de bergen. Een gevoelig, zeer menschelijk verhaal dat inzicht verschaft omtrent de gezindheid der Spaansche arbeiders tegenover de andere klassen. Volwassenen.

MONTHERLANT (H. de) PITIÉ POUR LES FEMMES. Roman. 15 fr. Grasset, Paris, 1936.

Dit boek is het vervolg op „Les jeunes Filles", waarvan wij in ons vorig nummer niet veel goeds zegden. Het is even schitterend geschreven als het vorige, maar naar strekking en inhoud, naar zijn innerlijke geaardheid is het een corrupt boek. Het is elegante en onbedoelde pornografie. Het spot met de dingen, die ieder welgeaard mensch heilig zijn en slechts een overgecultiveerd heidendom — niet eens een natuurlijk heidendom — kan zulk een boek toejuichen. Misschien kunnen litteratoren, die „mithridatés" zijn, zonder schade voor hun ziel dit boek lezen, een niet verletterd mensch kan dit niet.

DUITSCH

WIECHERT (Ernest) WÄLDER UND MENSCHEN. Eine Jugend. (251) 5,50 M. Langen-Müller, Munchen, 1936.

ERNEST WIECHERT

Ernst Wiechert en Hans Carossa behooren beiden tot de beste schrijvers van het huidige Duitschland en hebben opvallende overeenkomsten. Een uiterlijke overeenkomst, die echter uit innerlijke geaardheid voortvloeit, is dat beiden hun jeugd beschreven hebben. Wiechert doet dit in „Wälder und Menschen". Wanneer een dichter zijn kinder- en jeugdjaren beschrijft, doet hij dit anders dan wanneer een willekeurig iemand oude herinneringen ophaalt. Een dichter verzorgt sfeer en achtergrond; voor hem zijn de feitelijkheden meer symbolen, hij ziet alles in verband, natuur en omgeving worden in hun juisten, hoewel moeilijk naspeurbaren invloed beschreven, hij zal het gemoedsleven met bijzondere

zorg en belangstelling benaderen, onwillekeurig ontstaat er iets dat op Goethen's „Dichtung und Wahrheit" lijkt. Zulk een boek is „Wälder und Menschen". Wiechert stamt uit het gebied der Masurische meeren, is opgegroeid tusschen bosschen en nogmaals bosschen, en moerassen. Hij is een in zich gekeerd, gesloten, grübelnd mensch, wat reeds uit zijn romans blijkt en in dit boek gemotiveerd en verklaard wordt. Dit verhaal van zijn jeugd is een fijnzinnig werk, dat helderziende en nadenkende lezers bekoren zal. Het boek is vol boschgeruisch en harsgeur, vol stille, bezonken natuur. Met het Christendom is Wiechert hier en daar in tegenspraak. Een boek voor denkende, wetende lezers.

FRANCK (Hans) DIE GESCHICHTE VON DEN GLEICHEN BRÜDERN. (414) Holle & Co Verlag, Berlin, 1936.

Een episch talent van formaat is de schrijver Hans Franck. Zijn romans spelen meestal op het Mecklenburgische platteland, waar menschen wonen met donker en zwaar bloed, vastgegroeid in de Mecklenburgsche aarde en hechtend aan oude, vaak bijgeloovige gebruiken. Deze roman verhaalt de geschiedenis van tweelingbroers, die eigenlijk geen tweelingbroers zijn, doch die het wel zijn naar het lot en naar den geest. Franck schrijft in het algemeen met al te breed epische uitvoerigheid, waardoor zijn boek soms wat traag en eentonig wordt, doch de hoofdlijnen van zijn verhaal zijn scherp en krachtig getrokken; het is een boek van karakter. Het is allesbehalve een Blut-und-Boden-idylle; het eindigt in een verschrikkelijke sterfbedscène, waarin namelijk de jongere broer den oudere na een leven van onderdanigheid plotseling al de opgekropte bitterheid van een tachtigjarig leven naar het hoofd slingert. Haat en heidendom winnen het op christelijke liefde en geduld. Het leven dezer boeren is van een sombere gedruktheid, van een hardheid, die het lezen van dit boek vaak tot een bittere genieting maakt. Hans Franck is, hoewel zijn naam niet tot de bekendste hoort, een der beste auteurs van het hedendaagsche Duitschland. Zijn werken, ook dit, eischen wegens hun tragische hartstochtelijkheid eenig voorbehoud.

RAINALTER (Erwin H.) DER LANDWIRT. Der Roman Andreas Hofers. (338) 5,50 M. Paul Zsolnay-Verlag, Berlin, Wien, Leipzig.

Het is niet de eerste maal, dat Andreas Hofer een romanschrijver inspireerde. Wat wel niemand verwondert. Want de Tiroolsche vrijheidsoorlog en zijn vrijheidsheld bieden een prachtige stof. De nuchterling zal misschien zijn schouders ophalen voor zoo'n hopelooze onderneming als deze. Napoleon en Hofer waren twee al te ongelijke krachten. Maar in het romantisch licht, waarin de auteur van dit boek den boerenaanvoerder en zijn menschen weet te heffen, blijft alleen het grootsche. Deze roman

is regionaal in den goeden zin van het woord. Maar Rainalter grijpt ver daarboven uit. Want achter deze Tiroolsche geschiedenis ziet hij het probleem Oostenrijk ja het probleem Groot Duitschland. Beiersche soldaten vechten hier onder Fransch oppercommando tegen Tiroler boeren: Duitschers dus tegen Duitschers. Zoo zal dit boek op de eerste plaats onze Oosterburen boeien. Maar ook ons, wie immers het „Zu Mantua in Banden" vertrouwd is, interesseert het.

PETERMANN (Margit) LUMINARE (45) 4 R.M. Verlag Josef Kösel en Friedrich Pastet, München.

„Transparente" noemt de schrijfster deze Evangelische schetsen. 't Is juist: Jozef, Maria, het Jesuskind, Gabriël, Elisabeth, Simeon en Anna, de herders en de wijzen zijn ook nu nog onder ons, zij het dan in moderne personaliteiten, waardoorheen de oude Evangelie-figuren tot ons doorschijnen. Margit Petermann beschikt over een fijnzinnige verbeelding en een zuiveren streek. Het boekje werd door Rudolf Wirth tot een juweel van moderne drukkunst, van wege de prijs alleen toegankelijk voor fijnproevers.

ENGELSCH

GIBBS (Philip) CITIES OF REFUGE. (447) 8/6 Hutchinson & Co Ltd. London.

Wanneer Philip Gibbs een roman schrijft is het altijd over menschen, wier zielen hij doorschouwt, over toestanden, die hij kent, over situaties, welke hij beheerscht. Daar hij als dagbladcorrespondent jarenlang de roerigste deelen der wereld heeft bereisd en de groote contemporaine historische gebeurtenissen van nabij heeft geobserveerd en beleefd, is een beduidende menschen- en feitenkennis zijn deel geworden. Die kennis verwerkt hij onopvallend in zijn vlot vertelde romans, die als weergave van het waarachtig leven immer interesseeren, en lezenswaardig zijn. Rusland, zooals het was kort na den wereldoorlog, kent hij uit eigen aanschouwing; zoo is hij ook van nabij bekend met het lot der Russische refugé's, die vooral na den terugtocht van generaal Wrangel's leger in 1921 zich over de oude en de nieuwe wereld hebben verspreid. De tragedies dezer ballingen, een hoon tegenover gewaande humaniteit, heeft hem diep gegrepen; „Cities of Refuge" is een der romans waarin hij deze tragedie heeft verwerkt. Het boek geeft hoofdzakelijk het verhaal der lotgevallen van een door de revolutie totaal verarmde Russische familie, een paar menschen uit de tienduizenden, die als diep beklagenswaardige ballingen van de eene wereldstad naar de andere trekken. Gibbs blijkt Weenen en Berlijn even goed te kennen als Parijs en New York; het is met groot intensief vermogen dat hij het ballingschapsverhaal schrijft der Markovs en van eenige andere vluchtelingen. De schrijver is te goed op de

hoogte met de beklemmende wereldhistorie der laatste jaren, om deze niet, als onwillekeurig, te gebruiken als een waarlijk passenden, sinisteren achtergrond van zijn roman, die van begin tot het einde boeit, en die tevens demonstreert, waartoe een wereld zonder God komt.

PASSOS (John Dos) THE BIG MONEY. (519) 7/6. Constable & Company Ltd, London.

Met „The Big Money" is de trilogie voltooid, waarvan „The Forty-Second Parallel" en „Nineteen-Nineteen" de vorige deelen waren. Het eerste deel was een dwars-doorsnede van het Amerikaansche leven vóór den oorlog; het tweede boek toonde dat leven onmiddellijk daarna en onder directen invloed er van; „The Big Money" openbaart de Amerikaansche maatschappij in haar expansie, corruptie en vermoeide onrust der latere en laatste jaren. Het procédé is hetzelfde gebleven: biografieën, afgewisseld door „newsreels" en „the camera eyes". De biografieën van fictieve en werkelijke personages zijn, op zichzelf beschouwd, knappe stukjes vertelkunst; elke figuur is geplaats tegen een passenden achtergrond. De flitsachtige „newsreels" en de korte beschrijvingen der „camera eyes" zijn klaarblijkelijk bedoeld als synthese, maar kunnen als zoodanig niet geslaagd heeten; in dezen vorm kan het leven niet omvat worden; daarbij verloopen ze soms in eenzijdigheid.

JOHN DOS PASSOS

De kwaliteiten en fouten van Dos Passos zijn opvallend. Hij is een schrijver van zeer scherpe puntigheid en scherpzinnigheid; hij observeert goed, en laat elk zijner figuren naar eigen aard reageeren op emoties en gebeurtenissen. Maar die figuren zijn, door eenigszins oppervlakkige karakterbeelding, als individuen niet sterk; het zijn meer uiterlijke omstandigheden dan innerlijke individualiteit, welke hen drijven; en dan is Dos Passos in zijn observaties eenzijdig. Inderdaad, het grootste bezwaar tegen hem is, dat hij als observeerder en realist zoo verschrikkelijk eenzijdig is. Hij ziet in zijn figuren weinig meer dan slaven van hartstochten, sexueele beheersching is hem volkomen vreemd, de meeste personen zijn de producten en dragers eener totaal gedegenereerde levenshouding. Als weergave eener bepaalde zijde van het Amerikaansche leven is zijn roman belangrijk; maar die bepaalde zijde schijnt te willen pretendeeren het leven te

zijn. Dat is een misvatting, artistiek en maatschappelijk, welke de waarde van den roman vermindert.

Sterk voorbehouden.

GRANT ROSMAN (Alice) MOTHER OF THE BRIDE. (316) 7/6 Hodder & Stoughton Ltd., London.

Aanvankelijk wekt de lezing van „Mother of the Bride" den indruk hier te doen te hebben met een goed geschreven, maar oppervlakkigen societyroman. In de hoogere middenstandskringen zal een huwelijk gesloten worden; een aantal drukdoende opgewonden jongelui en familieleden loopen in en uit het huis van de bruid; hun lichte conversatie vult een groot gedeelte — inderdaad een wel wat te groot deel — van den roman. De mentaliteit der moderne jongelui wordt in dit boek voortreffelijk tot uiting gebracht. Maar bij vorderende lezing blijkt het meer te bevatten dan dit jongeliedengedoe, waardoor het hoogstens een middelmatige societyroman zou zijn. Het gebadineer blijkt niet meer te zijn dan een contrasteerend decor voor een conflict, verborgen voor de buitenwereld en soms slechts even vermoed door eenige intimi. In den loop der jaren zijn de ouders der bruid van elkander vervreemd geraakt, en de moeder van de bruid heeft het plan, na het huwelijk van haar laatste kind, haar man te verlaten om, zonder eenige bitterheid, alleen te gaan leven. Terwijl rond haar de feestvreugde tiert, en zij automatisch haar huisvrouwelijke plichten waarneemt, verlaten de scheidingsgedachten haar geen oogenblik. Een fijn spinsel van weemoedige gedachten en gevoelens, teer verweven door het kleurig en uitbundig patroon der feestelijkheid. De geestelijke situatie van den vader komt minder tot uitdrukking, maar toch juist voldoende om de houding der moeder te verklaren.

Het gedoe der jongelui had iets beknopter behandeld kunnen worden; onder de oudere bijfiguren zijn enkele expessief verbeelde karakters; vooral door de weergave van het huwelijksconflict is „Mother of the Bride" een talentvol geschreven roman van modern leven. — Geschikt voor volwassenen.

HOLTBY (Winifred) SOUTH RIDING. (431) R. M. 3. The Albatross Library, Hamburg, Paris, Bologna.

WILSON (M. Nair) NAPOLEON'S MOTHER. (260) R.M. 2. The Albatross Library, Hamburg, Paris, Bologna.

In haar laatsten roman, — Winifred Holtby is in het begin van dit jaar gestorven — is het hoofdmotief de werkzaamheid van een plaatselijk bestuurscollege, waarvan voor de schrijfster het fascineerende was, dat oogenschijnlijk onpersoonlijke bepalingen en verordeningen de levens van individuen diep konden beroeren. Zij heeft den dieperen zin gepeild der werkzaamheid van het overheidsbestuur. Daartoe creëerde zij een gemeenschap van

Engelsch „country life" van buitengemeene veelzijdigheid, bevolkt met personen uit alle lagen en standen, ieder tot zelfstandig leven gebracht, en elk met een interessant verhaal van menschelijk lief en leed. — Voor volwassenen van eenige ervaring.

Dr. Mc. Nair Wilson heeft een studie geschreven over Letizia Buonaparte, de moeder van Napoleon, gebaseerd op historische documenten, waarin niet alleen haar leven wordt beschreven maar waarin ook nauwkeurig de verhouding wordt nagespeurd welke tusschen haar en Napoleon bestond. Het boek is dan ook in sterke mate evenzeer een studie van den keizer. Het is wetenschappelijk verantwoord, en prettig leesbaar geschreven.

DAWSON (Christopher) THE AGE OF THE GODS. (446) 8/6. Sheed & Ward, London.

In zijn boek, „a study in the origins of culture in prehistoric Europe and the ancient East", geeft Dawson een overzicht van het geheele probleem van den oorsprong onzer beschaving en een beeld der pre-historische menschheid, waarbij van de nieuwste uitkomsten der wetenschappelijke onderzoekingen gebruik werd gemaakt. Een der opvallendste resultaten dier onderzoekingen is, dat de vroeger gewaande tegenstellingen tusschen de pre-historische archaeologie en de oude geschiedenis zijn weggevallen. Het boek is van belang wegens de volledige, zij het beknopte, behandeling van het onderwerp, wegens zijn wetenschappelijkheid, en wegens zijn betrouwbaarheid voor Katholieken, daar het geschreven werd door een algemeen als deskundig erkend Katholiek geleerde.

BOEKENSCHOUW

BONGERTMAN (Hilda) SCHIPHOL UITSTAPPEN! (255). Ervaringen van een K.L.M. Stewardess. Met een voorwoord van A. Plesman. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

De luchtvaart staat in het teeken des tijds en elke nieuwe uitgave op dit gebied schijnt voor de uitgevers een goed zaakje te zijn. In dit boek wordt het nieuwe beroep voor jonge meisjes beschreven: het leven van een stewardess aan boord van een vliegtuig, waar zij voor de passagiers moet klaar staan, hen moet bedienen en in zenuwachtige oogenblikken moet gerust stellen. De schrijfster kwijt zich heel aardig van de haar opgedragen taak en heeft een vlot geschreven populair boek samengesteld dat voor volwassenen leesbaar is.

Chesterton's Afscheid

door JOS. PANHUYSEN.

Er zijn reeds vele boeken over Chesterton verschenen, en er zullen er waarschijnlijk nog wel verschillende verschijnen, maar tot dusver was er geen enkel, hoe goed en uitgebreid ook, dat ons over het voornaamste, over Chesterton zelf, meer en beter inlichtte dan zijn eigen werken. Chesterton, die er een onuitputtelijk genoegen in scheen te vinden raadselen op te geven in de meest verbluffende vormen, vergat zelden ze op te lossen, hij was de onmoderne meening toegedaan, dat de geheimzinnigheid van het raadsel niet ligt in de raadselachtigheid, in het onnaspeurbare, maar integendeel in het naspeurbare, in de oplossing ervan. Zijn meeningen en zijn wijze van de dingen te bezien, verried hij bladzijde na bladzijde van zijn boeken met de meest mogelijke openhartigheid, het zag er soms naar uit, dat zijn eerlijkheid nergens voor terugschrok, we wisten op den duur meer van hem dan van onze beste vrienden en toch werd deze zeer rondborstige man voor die zijn werken geregeld las, steeds meer een raadsel. De meeningen van een mensch en de mensch zelf zijn namelijk niet hetzelfde, ondanks alle mogelijke wisselwerkingen. Honderden malen heeft Chesterton zelf er op gewezen, in essay, in biografie en roman, dat men zeer slechte meeningen kan hebben en een buitengewoon goed karakter, en omgekeerd een schurk kan zijn met voortreffelijke inzichten. Men kan echter ook goede inzichten hebben en een goed karakter, dat is eigenlijk welbeschouwd het normale geval, en eenieder, die eenigszins van Chesterton's omvangrijken arbeid op de hoogte komt, krijgt al spoedig het vermoeden, dat hij een typisch vertegenwoordiger is, onder dit opzicht, van het normale.

Zoodra men tot dit vermoeden is gerijpt, is men echter, onder Chesterton's invloed een veranderd mensch geworden, men heeft dan zoo langzamerhand iets geleerd van wat men de abnormaliteit van het normale zou kunnen noemen. Want men moet zich niet vergissen hierin, het normale is niet zooiets als een kleinste gemeene veelvoud of een grootste gemeene deeler, het wordt niet verkregen door telling van het meest voorkomende onder menschelijke individuën. Integendeel het normale is het meest juiste, om een onmogelijken superlatief te gebruiken, en daar denken volgens Chesterton een onpopulaire sport mag genoemd worden, is het meest juiste zeldzaam.

Als ik Chesterton in dezen zin normaal noem, wil ik daarmee echter niet beweren, dat hij een groot denker was. Het is niet aan mij om dit laatste te beoordeelen, maar als men bij een filosoof van professie hierover zou informeeren, vermoed ik, dat deze zou antwoorden, dat Chesterton inderdaad geen groot

denker was, al dacht hij over de voornaamste zaken den mensch betreffende volkomen juist. Chesterton was ook geen groot kunstenaar, zijn stijl, hoe levendig ook, was vaak slordig, zijn conceptie in zijn meer creatief werk, gebrekkig. Maar dat neemt, hoe zonderling het ook lijken mag, niet weg, dat hij een groot schrijver was en wat meer zegt en wat mij, onder meer, voor zijn schrijversschap beslissend lijkt, hij was een groot man. De mannelijkheid van zijn werk, de strijdbaarheid, de loyaliteit, de grootmoedigheid en de zeer mannelijke eigenschap der verdraagzaamheid is zoo klaarblijkelijk, dat zelfs zijn ergste vijanden dit bijzonder karakter ervan niet zullen betwisten. Maar juist de evidentie, het klaarblijkelijke — wie besefte dit ooit beter dan Chesterton? — kan raadselachtig zijn. Men heeft boeken geschreven over het schoone raadsel vrouw en men heeft zoodoende vergeten, dat men op grond, niet van een gedeelte, maar van de geheele wereldliteratuur en de dagelijksche ervaring met veel meer recht zou mogen spreken van het schoone of onschoone raadsel man.

G. K. CHESTERTON

Velen zonder twijfel werden getroffen, toen ze dezen zomer uit de kranten vernamen dat Chesterton gestorven was, ze werden waarschijnlijk eveneens getroffen door het bericht, dat meldde hoe Chesterton de laatste maanden van zijn leven had doorgebracht. Hij had zijn autobiografie geschreven en had met zijn vrouw een reis door Frankrijk gemaakt. Deze twee dingen waren bij dit verlies eenigermate troostend, het was troostend te weten, dat Chesterton nog eenmaal had kunnen zien wat hij na Engeland en de Engelschen misschien het meest liefhad, Frankrijk en de Franschen, en het was een wat zelfzuchtige troost te vernemen, dat er een kans bestond om de oplossing te achterhalen van het raadsel, dat Chesterton vooral voor de kenners en bewonderaars van zijn werk, steeds meer geworden was. Tallooze anecdotes waren over dezen man in omloop, de eene al anecdotischer, effectvoller, caricaturaler en vroolijker dan de andere, maar hoe belangrijk een anecdote ook zijn kan, hoe kenschetsend, zou de autobiografie de synthese dezer detailkarakteristieken bevatten?

De autobiografie is intusschen verschenen en inderdaad zij geeft een synthese en ze stelt niet teleur. Zij behoort tot de allerbeste boeken naar mijn meening, die Chesterton schreef en dit is welbeschouwd geenszins verwonderlijk. Zij is herhaaldelijk

anecdotisch, maar zij is meer dan dat, zij is in zekeren zin het meest artistieke boek dat Chesterton ooit schreef, al lijkt het nog meer dan zijn andere biografieën een verzameling essays.

Al was Chesterton niet in de meest eigenlijke beteekenis van dat woord een artist, hij interesseerde zich steeds voor hetzelfde, waarvoor de artist belangstelling heeft, hij interesseerde zich voor het concrete leven, voor het leven, zooals het geleefd wordt. Zijn essays wemelen van ideeën, redeneeringen, overtuigingen, practische, en een zeldzamen keer, ook wel onpractische voorschriften, maar al sprak hij soms over de meest abstracte dingen, al raakte hij soms de diepste gronden en kwam hij tot een ontleding van de laatste oorzaken, de abstractie was hem nooit het eigenlijke doel, het was hem steeds middel, hij onderschatte het belang ervan niet, integendeel, hij wist de idee onmisbaar voor het concrete leven, wilde dit leven goed zijn, maar dat dit leven goed zou zijn was hem de hoofdzaak want hij had het leven lief in zijn onmiddellijkheid, zooals het zich openbaart in zijn tallooze, nooit genoeg gewaardeerde verschijningen. Hij zag vooral de talloosheid ervan, hetgeen ook een kenmerk van den artist is, hij wist, dat de betoovering van het leven niet bestaat in een bepaalden vorm, van hoe voornaam gehalte deze dan ook zijn mocht, maar in de diversiteit. Zijn ergste vijanden, niet persoonlijke, maar ideëele, zijn de menschen geweest die deze diversiteit trachtten te vernietigen, zij het met de beste bedoelingen; Shaw met zijn „Super-man" en Wells met zijn socialistischen cosmopoliet.

Dit heeft behalve een algemeenere, een zeer bizondere reden en de nadere aanduiding van deze bijzondere reden vormt enkele der schoonste hoofdstukken van zijn biografie, de hoofdstukken namelijk, die handelen over zijn naaste familie, de omgeving zijner kindsheid en die kindsheid zelf. De groote fout van de meeste biografieën, geromantiseerd of niet, is de noodgedwongen kortheid van de eerste hoofdstukken, want voor de juiste kennis van den beschrevene zijn die eerste hoofdstukken van een veel grooter belang dan al de latere; bij Chesterton's autobiografie is dit eerste gedeelte — zeldzame uitzondering — uitgebreid en hij zelf vestigt er nadrukkelijk de aandacht op, dat hun belang voor het juist begrip van zijn leven niet gemakkelijk is te overschatten. Hij groeide op, als alle Engelschen van zijn leeftijd, in de Victoriaansche periode, maar — en dat is niet met al zijn landgenooten het geval — hij had dezen tijd en de menschen uit dien tijd lief niet alleen, hij bewonderde zelfs veel in hen. Mijns inziens volkomen terecht. De wereld van Charles Dickens, met even gruwelijke onrechtvaardigheden als de wereld waarin wij leven, was ten slotte belangwekkender dan de wereld van bijvoorbeeld Richard Aldington, die zeker niet van een voorliefde voor het Victoriaansche tijdperk beschuldigd kan worden.

Mr. Micawber, om een van de figuren van Dickens te noemen, was een schepping meer dan levensgroot, als alle litteraire scheppingen, en daarom niet in het dagelijksche leven te ontmoeten, maar menschen, die op Micawber en andere gezellen uit zijn wonderwereld geleken, ontmoette men in de Victoriaansche periode wel. Een vriend van Chesterton's grootvader maakte iederen Zondag een wandeling met een in het oog loopend kerkboek in zijn hand, maar hij ging nooit of te nimmer naar de kerk. Hij verdedigde deze zonderlinge wijze van doen nog wel met opgeheven hand. „Ik doe het, Chessie," zei hij, „als een voorbeeld voor anderen". Deze man is natuurlijk onverdedigbaar, maar het is toch onder een bepaald opzicht een verlies te noemen, dat dergelijke menschen uitgestorven blijken. En hij was blijkens Chesterton's boek één uit velen. Het is geen wonder, dat Chesterton van zijn jeugd af de diversiteit een onmisbare eigenschap van het levenswaard leven achtte, zij vestigde onder meer zijn onwankelbare overtuiging, dat men voor het wonderlijke niet ver hoeft te zoeken, maar dat het meest betooverende juist het meest bekende, het dagelijksche kan zijn niet alleen, maar welbeschouwd behoort te zijn.

Zijn vader was een levende illustratie van deze stelling, zijn vader was de man met den gouden sleutel, de man met de duizend en één liefhebberijen, de amateur, die echter nooit een dilettant werd, omdat hij zijn hobby altijd ernstig nam, zonder te vergeten, dat het een hobby was. Edward Chesterton kon alles maken, kon alles nabootsen, hij vervulde de wereld zijner kinderen met wonderen, omdat hij een zin had voor de realiteit.

Deze zin voor de realiteit bezat ook zijn zoon. Gilbert Keith Chesterton had een kindsheid, die geheel zijn eigene genoemd kan en moet worden, maar die toch gelijkt eenigermate op de jeugd van de meesten onzer. Ondanks niet te onderschatten beproevingen was het een gelukkige jeugd, en voornamelijk omdat hij de wereld om zich heen zag zooals ze behoort gezien te worden, namelijk zooals ze is. Hij schrijft zelf uitvoerig over de helderheid van de dagen zijner kindsheid, hoe hij steeds leefde in een klaarheid, die de dingen in hun ware gedaante toonde en hoe hem dit met een bedwongen of niet bedwongen jubel kon vervullen, hij genoot van de identiteit der aarde, hoe een appelboom een appelboom is, en een lantaarn een lantaarn.

Hij spreekt over een straat uit zijn kinderjaren, natuurlijk herinnert hij zich niet alles uit die bepaalde straat, maar wat hij zich herinnert, herinnert hij zich zeer duidelijk, in de juiste kleuren, in de juiste scherpe omlijning, hoekig en precies. En bovenal roept hij voor ons op de sfeer. Hij noemt de straat gelukkig. Of liever, laat hij onmiddellijk erop volgen, een straat, waar men gelukkig behoort te zijn.

„Het wonderlijke der kindsheid," zegt hij, „is, dat alles er een

wonder is. Het was niet slechts een wereld vol mirakelen, maar een miraculeuze wereld. Wat mij een schok van verrassing en vreugde geeft is vrijwel alles wat ik me werkelijk ervan herinner; niet de dingen, die mij het meest waardevol zouden voorkomen om herinnerd te worden. Hierin verschilt het van die andere vervoering uit het verleden, alles wat in verband staat met eerste liefde en romantischen hartstocht; want dat laatste, ofschoon evenzeer ontroerend en treffend vindt ten slotte een trefpunt, en is doordringend en plaatselijk als een rapier, dat het hart doorboort, terwijl het andere meer gelijkt op honderden vensters wijd geopend aan alle kanten van ons hoofd."

Het is in het geheel niet verrassend, dat deze minnaar der identiteit, deze ontdekker van het wonder, waar dit alleen te vinden is, in de realiteit, romans geschreven heeft, het is echter zeer verranssend, dat zijn romans, in artistiek opzicht, niet beter waren. Er is maar een enkele reden voor te vinden en deze reden is een oplossing van dit beperkte laatste raadsel niet alleen, maar van het geheele raadsel Chesterton, het is tevens, in niet geringe mate, geloof ik, de oplossing van het raadsel man. De voornaamste eigenschap van den man is naar mijne meening, wat de Engelschen „single-mindedness" noemen en wij, minder plastisch, doelbewustheid. Een man zoekt zich zijn roeping, zijn bepaalde bezigheid in het leven, en hoe meer man hij is, hoe meer die bezigheid een streven zal zijn, een streven naar ideaal.

Op een bepaald oogenblik, waarschijnlijk zonder dat hij zich het dilemma bewust was, koos Chesterton iets anders als levensoccupatie dan het schrijven van wezenlijke romans. Ondanks zijn voorliefde voor het concrete leven werd hij geen artist. Want hij zag, dat er juist om der wille van dat leven, iets veel onmiddellijker noodig was dan het te herscheppen in schoone, verklarende verbeeldingen. Hij werd, zou men ook kunnen zeggen geen artist, omdat hij op een bepaalden tijd tusschen artisten verzeild raakte. Hij hoorde daar de meeningen, artistieke en andere, van den dag, hij hoorde daar, dat volgens deze artisten, impressionistisch gesproken, een koe geen koe was, maar een vlek purper en roomgeel, tegen een vlek groen en blauw. Hij had toen het geduld niet meer om de koe te beelden, zoodat men zien kon wat een koe was, hij begreep dat het veel urgenter was de identiteit, de zelfstandigheid van de koe, het helder inzicht van zijn kindsheid, en de plicht de dingen te zien als ze zijn en om hen gelukkig te worden, te verdedigen.

Men heeft Chesterton een groot apologeet genoemd, zonder twijfel was hij dat, maar hij was het niet vooral in de gewone beteekenis van dat woord, want geloofsverdediger was hij slechts en passant. Hij was de verdediger van de realiteit tegen de illusie, van het werkelijke en goede leven, tegen het verkeerde en hersenschimmige.

Reeds toen hij met deze verdediging, die hij tot in zijn laatste werk, tot in deze autobiografie voortzette, begon, was hij zich bewust, dat zijn „single-mindedness" alles behalve eenvoudige gevolgen zou hebben, maar naar alle waarschijnlijkheid was hij zich tot maar zeer bij benadering bewust hoe ontzaggelijk verstrekkend deze gevolgen zouden blijken, want de verdediging der realiteit en het goede leven omvat welbeschouwd alles; Chesterton heeft over zoowat ieder onderwerp geschreven, over kunst, literatuur, wijsbegeerte, bijzondere wetenschap, over economie, sociologie, geschiedenis, politiek, biologie, eugenese, aristocratie, democratie, monarchie, over tallooze zaken, tallooze personen, tallooze verschijnselen, over heiligheid en het avontuur, dat het geloof voor een mensch is, over misdaad en het desperate, maar soms toch heldhaftige avontuur, dat het ongeloof voor een mensch zijn kan.

Hij moest zich meeningen vormen over veel en velerlei, hij kon er niet buiten, hij werd er toe gedwongen door zijn „single-mindedness", maar al die meeningen, en overtuigingen, zijn geloof in het katholicisme, zijn begeestering voor den Ierschen strijd om de vrijheid, zijn anti-pacifisme, zijn houding in den wereldoorlog, zijn patriotisme, zijn verdediging van de kleine naties, zijn strijd tegen de plutocratie, die zich als democratie vermomt, zijn strijd tegen de daaruit voortvloeiende corruptie, tegen verkeerde eugenese, zijn distrubitisme worden opgenomen in de hoogere eenheid van zijn nooit rustend streven de menschheid te overtuigen van het inzicht zijner kindsheid, dat de aarde schoon is en om dankbaar voor te zijn en de mensch geschapen tot het goede. Heel het werk van den man Chesterton is een weerspiegeling van het kind Chesterton en ook dat geloof ik is iets mannelijks. Deze autobiografie is een afscheid, en als een goed afscheid is het een verklaring, een afscheid Chesterton waardig.

G. K. Chesterton: Autobiography. Hutchinson and Co, Londen.

BOEKENSCHOUW

ALS HET WINTERT 1936. (111) *f* 1,25. Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Tusschen allerlei mooie schetsen staan de platen naar schilderijen van Matthieu Wiegman waarbij Herman van den Eerenbeemt een sympathiek woord van waardeering schrijft. Een kunstrijke uitgave die met de Kerstdagen welkom zal zijn.

Literatuurgeschiedenis?

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

Naar aanleiding van: W. L. E. van Leeuwen, Drift en Bezinning. Beknopte Geschiedenis der nieuwe Noord-Nederlandsche Letterkunde. 1936. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

De schrijver van boven vermeld werk heeft een bepaalde, laten we het noemen wetenschappelijke, durf om vele gebieden te bestrijken. Hij verzamelde Epiek en Lyriek, gaf een monographie over Natuur en Dichter, beschouwde De Nederlandsche Dichtkunst sinds 1880, en schreef een boek over Naturalisme en Romantiek derzelfde periode. Dit alles dan nog naast zijn Korte Schets van de Ontwikkeling der Nederlandse Letterkunde vergezeld van een Schematisch Synchronistisch Overzicht en zijn Beknopt Overzicht van de Nederlandse Letterkunde. Men kan niet ontkennen dat door dit alles van Leeuwen zich verdienstelijk maakte, want over het algemeen was dit allemaal betrekkelijk goed werk. Weliswaar geraakte bij hem altijd het katholicisme eenigszins in de verdrukking doch dit scheen niet op opzettelijkheid te berusten aangezien hij ook hier de indruk wekte altijd „zijn best" te hebben gedaan. Zo had zijn werk hier te lande — zelfs soms ook in katholieke kringen — geen slechte klank.

Maar van Leeuwen's „durf" ging nog verder. Hij betrad zelfs het gebied waarop de hierboven genoemde anderen uit gedeeltelijk te roemen wetenschappelijk inzicht geen stap zetten, nml. het gebied van het vlottende tegenwoordige literaire leven. „Een gevaarlijke onderneming" zullen velen zeggen, en wij zeggen het hun na. Een zeer gevaarlijke onderneming! Het werd meer geprobeerd en zelden met goede uitslag. Een man als de kunstenaar en geleerde Prof. Dr. N. A. Donkersloot slaagde er bijv. gedeeltelijk in, vooral door zijn voortreffelijke — zij het subjectieve — documentatie, terwijl hij bovendien overal liet doorschemeren dat hij van de betrekkelijkheid zijner meningen door de verraderlijke wisselvalligheid meer dan overtuigd was. Slaagde ook van Leeuwen? Naar onze meening niet, en wij kunnen ons voorstellen dat men dat betreurt, ook omdat van Leeuwen een onderwijsman met goede bedoelingen schijnt te zijn. Niettemin het feit is niet te loochenen, de klove tusschen theorie en praktijk is ook hier te breed, de schrijver hier niet meer geleid door het voorbeeld van anderen blijkt niet zelf in staat om alles juist te overzien. Hij ziet verkeerd doordat hij verkeerd instelt.

* * *

Dit blijkt reeds uit de titel. Drift en Bezinning toch zijn slechts twee van de vele aspecten van het huidige literaire leven, en deze tegenstelling hoe aardig ook gevonden kan dan ook slechts gelden voor een onderdeel en niet voor het geheel. Deze keuze accentueerde bovendien deze twee aspecten te zwaar zodat zij door deze voorstelling de leek in de waan zouden brengen dat zij de kernen zijn der huidige Nederlandse letterkunde, een mening die niet iedereen zal onderstrepen. Van Leeuwen's verkeerde instelling blijkt echter nog beter verder in het boekje, wanneer hij de voorafgegane periode's voorbij is en het eigenlijk door hem te schetsen gebied begint.

De voorafgegane periode's toch schetst van Leeuwen goed. Weliswaar niet diep — iets wat misschien ook niet schrijver's bedoeling was — en evenmin intens, maar toch zo dat de lezer niettegenstaande enkele aanmerkingen het eerste hoofdstuk Van „Tachtig" tot „Veertien" zal prijzen, zowel om bijv. de goede verdeling als om de — misschien iet wat te sterk generalise-

rende — generatieverdeling. Zelfs kan men dit eerste hoofdstuk boeiend noemen en van een goede volledigheid. Maar ook reeds hier vindt men de eerste schaduw van een mistekening die, later zeker iedereen opvallend, hier misschien nog niet zo sterk op den voorgrond treedt. Waar blijven bij die — zojuist geroemde — volledigheid de katholieken uit die periode? De voornaamste protestanten van toen worden later genoemd, maar zelfs de namen van Frans Erens, Albertine Steenhoff Smulders, Eduard Brom, en Kees Meekel zijn in het boek niet te vinden, terwijl enkele anderen later tussen haakjes en passant opgesomd worden. Dit is — zelfs indien men zou aannemen dat zij van weinig betekenis zouden zijn — een gebrek dat een eigenaardige schijn werpt op de verdere volledigheid van dit werkje. Niet aanvaardbaar is dit feit wel verklaarbaar, want zelfs in zijn hoofdgedeelte is de schrijver zo slecht op de hoogte van wat de katholieken presteerden dat het bijna niet anders kan dan dat hij over wat voorafging helemaal niets meedelen kon omdat het waarschijnlijk buiten zijn gezichtsveld viel. Wel zegt hij zelf dat protestanten en katholieken ook al voor de oorlog opnieuw opgetreden waren, maar ook deze conclusie schijnt meer op een horen zeggen dan op een beslist kennen te berusten, zodat hij later met even grote „zekerheid" kan zeggen dat zij in die periode vrijwel geen plaats hebben ingenomen. Deze laatste constatering kan — in het bijzonder wat het katholieke deel betreft — de toets der waarheid niet doorstaan, en met vreugde zal men ook hier het werk begroeten dat als nu reeds voor een vroegere periode, ook hier de katholieke waarden zal herstellen. Ook het tweede hoofdstuk is goed te noemen vooral ook om zijn karakteristiek van de periode 1914, al is hij misschien — zoals reeds door Jan Engelman werd opgemerkt — teveel geneigd dat alles als een gezegend arcadië te zien dat de wereldoorlog ruw omverwierp.

Doch bij hoofdstuk drie naderen wij tot van Leeuwen's verkeerde instelling in al haar uitvoerigheid. Kan men de eerste bladzijden vanwege een goede kenschetsing nog waarderen, zo gauw hij de „christelijke figuren" behandelt is het geheel mis, en oordeelt en schrijft hij over zaken waarvan hij niet het minste begrip schijnt te hebben. Het kan dan ook geen verbazing wekken dat de „ketterjager" — het woord is van van Leeuwen — van Duinkerken, bijna onmiddellijk daarop reageerde en van Leeuwen, die zich in het werkje als onafhankelijk denker voorstelt, danig aan het verstand bracht dat hij van een en ander totaal niets begreep, terwijl hij zijn werkje kwalificeerde als een „lomp anti-katholiek pamflet". (De Tijd, avondblad 4-5-36). Enkele weken later velde Jan Engelman een soortgelijk oordeel. (De nieuwe Eeuw 21-5-36).

* * *

Van Duinkerken's verontwaardiging is wel te begrijpen en menigeen die zijn kritiek las zal zich aan de „hatelijke enghartigheid en zure bekrompenheid" die uit de geciteerde voorbeelden en verdere uitlatingen die van Duinkerken in zijn artikel ter sprake bracht sprak, hebben geërgerd. Het is niet onze bedoeling alle daar ter plaatse opgenoemde manco's hier te herhalen, al zien wij ons genoodzaakt enkele ervan opnieuw onder 's lezer's oog te brengen. Na een volkomen onzinnige uitlating over de dualistische katholiek die zich vaak dialectisch wist te redden „het levensgenot nèmend, zonder van de hemelse zaligheid afstand te hoeven doen" (!), komt de schrijver tot de uitspraak dat er sinds 1929 een algemene reactie — een soort horde-beweging — is ontstaan die geen bijzondere persoonlijkheden meer zal dulden. De paganistisch a-sociale, a-religiuese groep van „De vrije Bladen" en „Forum", die om dit paganistische, a-sociale en a-religieuse volgens zijn voorstelling onder de oorlogsgeneratie de belangrijkste plaats inneemt, heeft daartegenover even weinig kans als de socialistische jongeren. In deze horde-beweging nu onderscheidt hij drie machten: katholicisme, fascisme en cummunisme waarvan geen volgens zijn zeggen in Nederland nog iets nieuws van waarde

opgeleverd hebben, zodat tot nu toe enkele individualistische uitlopers de beste bloesemdragers bleken te zijn. Zo redenerend (?) kon hij tot zijn volgende uitspraak komen dat: „al is dus theoretisch de paganistisch-a-sociale groep tot ondergang in één der hordebewegingen gedoemd, voorlopig is haar werk nog het enige van betekenis, en wij hebben ons dus hoofdzakelijk dàármee bezig te houden". Daarmee is het boekje vanaf die bladzijde veroordeeld. Dan toch is het geen literatuurgeschiedenis meer maar literatuurverwringing, het naar voren halen van een groep ten koste van de andere, welk naar voren halen bovendien veel heeft van een machteloze reddingspoging, ook al omdat de schrijver zelf van de ondergang ervan overtuigd is. Van Leeuwen plaatst zijn uitverkoren groep op het „forum", belicht ze met de schijnwerpers van zijn voorkeur, verkeerde redeneringen en onafhankelijk denkerschap en tracht zo het verbaasde wel beter wetende publiek ervan te overtuigen dat dit de Nederlandse literatuur van heden en morgen is.

Reeds in zijn ontstellend simplisme is dit een voorstelling die de objectieve beschouwer belachelijk zal voorkomen. Afgezien nog van van Leeuwen's woorden dat zij: „dit mensdom niets meer te zeggen hebben", zijn die schrijvers — lang niet alle grote kunstenaars — toch slechts één facet van het huidige literaire leven. Kan van Leeuwen dat niet zien, of niet meer zien? Wij weten het niet en wensen het niet te veronderstellen. Wel echter zeggen wij dat hij het niet wil zien. Hij reikt ter Braak — door hem „de hartstochtelijke denken" genoemd — de hand, de anderen voorbijgaand en het katholicisme als een factor zonder waarde uitsluitend. Is het nu niet dubbel jammer eraan te moeten herinneren dat Forum indertijd de katholieke steun van Vlaanderen nodig had? Het boekje is bovendien door dit alles van te weinig betekenis om te kunnen verlangen dat men een en ander uitvoerig gaat weerleggen. De Forum-groep bezit zijn voorkeur en het is daarom ook dat hij niet aantoont waaraan het deze groep ontbreekt, een gebrek dat zijn karakteristieken van deze groep — hoe boeiend ook — van een storende onvolledigheid maakt. Zijn verkeerde redenering valt zozeer in het oog dat een nader er op wijzen overbodig is, terwijl van Duinkerken zijn onafhankelijk denkerschap reeds van alle franje ontblootte, een onafhankelijkheid bovendien van een eigenaardig karakter aangezien overal de toon van ter Braak doorklinkt tot in zijn karakteristieken toe. Een en ander verklaart ook de wanverhouding in het boekje, een wanverhouding van pagina's en regels, terwijl daardoor ook de samenhang vernietigd werd.

Het boekje van van Leeuwen is dus een volkomen mislukking door zijn vooringenomenheid, zijn verkeerde instelling en zijn anti-papisme, want inderdaad kan er hier geen sprake meer van zijn dat de auteur getracht heeft zich zelfs maar gedeeltelijk op de hoogte te stellen van wat de katholieke jongeren deden en bereikten. Het is voor hem een gesloten boek dat hij waarschijnlijk ongeopend liet om zijn eigen wensdroom niet door de werkelijkheid vernietigd te zien, en zo kan men de bijna als een aanhangsel toegevoegde kenschetsing der jonge katholieke schrijvers slechts een mistekening zonder weerga heten, waarbij wij niet willen uitmaken in hoeverre zij bewust of onbewust zo gegeven werd. Het zelfde is het geval met zijn tekening der jonge protestantse schrijvers en met enige overdrijving zou men beide gedeelten kunnen samenvatten in de woorden: opsomming der schrijvers met hautaine afwijzing van hun geloof! Het zou wellicht den een of andere kunnen verbazen hoe dit nog mogelijk is in de tegenwoordige tijd, en dat bij een auteur die volmondig beweert dat hem iedere richting onverschillig is. Doch hij neme en leze! „„De Gids" verloor de beste krachten in 1933". Waarom vraagt gij? Wel toen trad een katholiek in de redactie. Wat denkt ge van een vergelijking van de wereldoorlog „als de Aschwoensdag na een pathetisch Carnaval"? Worden alle dagbladen met hun resp. critici genoemd, de katholieke pers moet met een algemene vermelding volstaan, ook al waarschijnlijk omdat dezelfde man van De Gids in de redactie van De Tijd zetelt, terwijl

de K.R.O. zelfs haar vermelding nog niet waard schijnt te zijn. Zijn woorden over van Duinkerken zijn stupide. Zij geven een hatelijke caricatuur van een persoonlijkheid in wiens derde schaduw de schrijver nog niet staan kan, en zij zijn tegelijkertijd het grootste bewijs vóór zijn ergerlijke bekrompenheid, kleinheid en onwetendheid. Zijn anti-papisme viert hier een zijner grootste triomfen, hij kan er zelfs niet toe besluiten een enkel boek van van Duinkerken met name te noemen en hij zwijgt in alle talen over diens literair-historische arbeid waaraan hij zelf een voorbeeld zou kunnen nemen. Jan Engelman ondergaat hetzelfde lot al wordt dan bij hem tenminste een titel genoemd. Maar hoor de man over Engelman's poëzie —: „steeds is klank en rhythmiek weelderig, sensueel en zwoel; de plastiek overrijk; het geloof blijkt zeer goed verenigbaar met een ruime verzadiging der zinnelijke lusten." Bij Kuyle spreekt door alles heen: „een tedere religiositeit, hier en daar uitgesproken katholiek", terwijl verder geconstateerd wordt dat zijn katholicisme en zijn communisme op elkander botsen, en dat hij zijn talent slechts redden kan van goedkope successen: „door diepe bezinning en algemener beschaving"! Panhuysen gaf: „typisch katholiek diepdoordacht realisme" in zijn: „rustige, enigszins grijze, maar toch gave roman „Het Afscheid"! Verlangt men nog meer bewijzen? Wij denken hiermee te kunnen volstaan er tegelijkertijd op wijzend dat een en ander er ook een beeld van geeft hoe hoog van Leeuwen zich boven dit alles verheven voelt. Deze literatuurhistoricus, het worde hier met enige nadruk vastgesteld, voelt zich geen dienaar maar een heerser in het rijk der letteren. Ziedaar de zaak op zijn kop!

* * *

Van Leeuwen is een man die van het idee uitgaat dat iemand die dogma's huldigt anderer ideëen niet begrijpen kan. Hieruit zou misschien zijn anti-papisme te verklaren zijn zo men zich niet ter juister tijd herinnerde aan welke leiband hij zelf loopt, een omstandigheid die hem zo beïnvloed heeft dat zijn werk ook nog onwetenschappelijk geheten moet worden, door het gesignaleerde ontstellende gebrek dat voor een onderdeel bovendien op een manco aan objectiviteit berust. Jan Engelman sprak de veronderstelling uit dat het boekje op school gebruikt zou worden. Wij menen dat deze veronderstelling ongegrond moet heten. Hoezeer ook geslaagd in enkele onderdelen is het voor de school te onwetenschappelijk en te weinig objectief. Het is een boekje dat dan ook van weinig invloed zal blijken te zijn, tenminste in die kringen waar men nog prijs stelt op juiste, objectieve en eerlijke voorlichting. Van Leeuwen kent het beter en dit boekje zal zijn eigen reputatie dan ook een harde slag toebrengen. Het is uitsluitend bruikbaar voor iemand die van de Forum-groep wil kennis nemen, en dan zal hij het nog critisch moeten gebruiken. Voor de rest is het onbruikbaar en waardeloos.

BOEKENSCHOUW

KROON (J. H. A.) en NES (J. G. Th. van) PREPAREEREN (66) *f* 0.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Natuurliefhebbers en verzamelaars vinden in dit boekje een aantal adviezen en aanwijzingen voor het prepareeren van kleine zoogdieren, visschen, insecten, vlinders, schelpdieren, enkele opmerkingen over het herbarium, gipsafdrukken, enz. Vooral geschikt voor beginners.

WALSCHAP (Gerard) EEN MENSCH VAN GOEDEN WIL (348) Nygh & van Ditmar, Rotterdam, 1936.

Het verschijnen van een roman van Walschap is steeds een hoogtepunt in het litteraire seizoen. Walschap is de meest moderne, de meest zakelijke, de meest onnederlandsche der schrijvers, verwant aan den ouden Stendhal. Hij haat Goddank! alle beschrijfkunst en wil niets anders dan van lot en leven zijner helden vertellen op gevaar af van soms in kroniekachtige dorheid te vervallen. Hier verhaalt hij van een door en door goed mensch, die, bezeten van rechtvaardigheidsgevoel, alle menschen wèl wil doen. De eerste helft van het boek, die de jeugd van Thijs Glorieus beschrijft, is overtuigender, indringender, overrompelender dan de tweede. Walschap ziet de menschheid door een zwarten bril: misdaad, huichelarij en bederf vieren overal hoogtij. Zijn eenzijdig realisme laat te weinig ruimte aan God en genade: het „misereor super turbam" is bij hem nog niet voelbaar. Er zijn grove onwaarschijnlijkheden in zijn boek, zoo de moord op Karel en de vrijspraak daarna. Wegens de erotische openhartigheid slechts voor rijpe, ervaren lezers.

COOLEN (Antoon) DE DRIE GEBROEDERS. (322) Nygh & van Ditmar, Rotterdam, 1936.

Dit nieuwe boek van Coolen sluit in zoo verre aan bij „Het Dorp aan de Rivier", dat het er een voorspel van is. Hoofdpersoon is, ondanks den titel, de vader der drie gebroeders, de vader van Tjerk van Taeke, van Evert en Wobbe. Coolen bereikt in dit werk epische hoogtepunten die hij vroeger zelden of nooit bereikte. De episode Evert-Maryke-Doutje behoort tot het allerbeste wat Coolen geschreven heeft. Het verhaal is wederom novellistisch en anecdotisch opgebouwd, zonder strenge structuur en samenhang; het zijn epische fragmenten naast elkaar, vaak overslaande in het groteske, comische. De fragmenten staan niet op gelijke hoogte; de tusschenverhalen over het schip en over den schaatsenrijder beginnen grandiozer dan ze eindigen. Maar als geheel toont dit boek Coolen op zijn sterkste momenten; ook zijn kunst van beschrijven heeft gewonnen. De saga-achtige toon is goed volgehouden en heft het werk uit boven de huis-en-tuinromantiek die we gewoon zijn, ook al beantwoordt de pointe van elke episode afzonderlijk niet altijd aan de gespannen verwachting. Er is nog steeds een stijgende lijn in Coolen's oeuvre.

Hendrik Wiegersma, de Deurnsche dokter, die zoo innig bij het verhaal betrokken is, voorzag het boek van merkwaardige, origineele teekeningen. Voor begrijpende, volwassen lezers.

COENEN (Frans) ONPERSOONLIJKE HERINNERINGEN. (224) *f* 2,50 en *f* 3,25. Bruna, Utrecht.

Heel de sombere, troostelooze levensstemming van dezen overleden auteur spreekt zich nog eens uit in deze „Onpersoonlijke Herinneringen". Het is ongetwijfeld een werk dat stijl heeft, een zekere grootsche allure, deze geschiedenis van een Amsterdamsche familie en een Amsterdamsch grachtenhuis in de vorige eeuw. Het breede, voorname epische gebaar was Frans Coenen niet vreemd, en al is dit werk wat al te schetsmatig en summier om belangrijk te blijven, het toont toch de bekwame hand van den schrijver. Het weegt op tegen dikke romans, die als èendagsvliegen een oogenblik geruisch maken, maar spoedig vergeten worden. Voor liefhebbers van happy-end-geschiedenissen is het minder geschikt, maar lezers van smaak zal het bevredigen. Voor volwassen lezers.

DOOLAARD (A. den) DE GROOTE VERWILDERING. Roman. (324) *f* 3,75 en *f* 4,75. Querido, Amsterdam.

Het eenige, maar ernstige bezwaar dat tegen dezen roman, die het leven van den eersten Mont-Blanc-bestijger beschrijft, te maken valt, is dat het des guten zu viel biedt. Er is te veel beschrijfkunst, fraaie beschrijfkunst. Had Den Doolaard de treffende momenten uit Balmat's leven bijeengegaard en er een korten roman uit gesponnen, het boek zou er alles bij gewonnen hebben. Nu zijn de treffende momenten zeldzaam en de lezers zullen niet talrijk zijn. De geheimzinnige bekoring van den berg op den held van het boek is te weinig een gevoelde, tragische betoovering om diep te ontroeren, hoe fraai en aanschouwelijk de vele beschrijvingen ook zijn. Het hoogtepunt vormt de eerste Mont-Blanc-bestijging, als het kind van Jacques Balmat op sterven ligt. Voor rijpe, ervaren lezers.

MAN (Herman de) SCHEEPSWERF DE KROONPRINCES. (317) Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam, 1936.

Op het water en aan het water voelt Herman de Man zich in zijn element. Hij kent daar de menschen van binnen en van buiten. Hij kent hun spraak, hun leefwijze, hun gedachtenkringen en hun gevoelsleven. In dezen roman is het scheepstimmerbedrijf het tooneel der handeling. Hij heeft het blijkbaar goed bestudeerd en gooit met vaktermen alsof hij er in opgegroeid is. Psychologisch is vooral de opzet knap. Een vrouw die met haar broer het bedrijf van den vader erft en zóóver in de schepenbouwerij opgaat, dat ze er haar vrouwelijkheid en moederlijkheid totaal voor

offert. Veel tegenslag moet haar ten slotte tot inzicht brengen: „Ik ben geen werfdragonder meer, broer, ik ben moeder". In de psychologische verantwoording van deze tweede fase — ongetwijfeld de moeilijkste — voldoet de auteur toch niet volkomen. Met dat al toch een goede roman, geschikt voor volwassenen.

WOUDE (Johan de) DE VREEMDELING. (328) *f* 2,90 en *f* 3,90. Leopold, Den Haag, 1936.

Johan van der Woude vermeit zich graag in verre en vreemde verbeeldingen. Zoo was het in „Macht over Granvell", zoo is het ook in dezen roman „De vreemdeling", die speelt in de 18de eeuw in een moeilijk te localiseeren gebied. Het is een wonderlijk verhaal, dat, ondanks slordigheden en ondanks zijn fantastische basis, getuigt van het talent van den schrijver, het talent om figuren op te roepen en lotgevallen te verbeelden. Er is nog te veel wilde verbeelding, teveel ongefundeerde fantasie: „Eva hoorde het zachte knarsen van den deurknop en een geluid als dat van den wind tegen dorre korenstoppels." Maar de roman is goed gebouwd en de personages zijn levende menschen. Van der Woude maakt ernst met zijn werk en elk nieuw boek van hem is een vooruitgang. De hoofdlijnen en hoofdfiguren uit „De Vreemdeling" staan alle in markante en scherpe contouren voor ons, al worden er soms ook vaag-mysterieuze gesprekken gevoerd en is de verhaaltrant wel eens alles behalve helder. In erotische aangelegenheden gaat het grof toe en dit maakt het boek tot voorbehouden lectuur voor rijpe, ervaren lezers.

FORT (Gertrud von le) DE PAUS UIT HET GHETTO. Vert. door Leo de Roover. (256) *f* 1,75 en *f* 2,50. Vox Romana, Rotterdam.

„De Paus uit het Ghetto" is de tegenpaus Anacletus uit het begin der 12de eeuw, een paus die uit een te Rome gevestigde Jodenfamilie stamde. Het is dus een historische roman, wat Gertrud von le Fort schreef en zij schreef dien op zeer eigenaardige wijze. Het onwerkelijke wat elke historische fictie noodzakelijk aankleeft, heeft zij weten te vermijden door den sage-achtigen vorm dien zij aanwendde. Zoowat alle inwoners van Rome verhalen dezen roman, om beurte komen zij groepsgewijs aan het woord. Het is een prachtig, zinrijk en treffend verhaal dat aldus ontstaat: hier schrijft een auteur van ongewone begaving. In opbouw en styleering, in karakteriseering en zinrijkheid van détail is het werk voorbeeldig. Haar liefde tot Gods kerk, haar vermogen van menschelijk invoelen en beleven, haar lapidaire stijl, alles werkt samen om een werk van blijvende herinnering tot stand te brengen. Het is een roman van allerzuiverst katholieke, bijna mystieke bezieling. Het is een boek van groot-menschelijke afmeting, dat ieder lezer een hoog genot zal bezorgen. De ver-

taling is helaas! niet onberispelijk. Het krioelt van „wanneers", terwijl er „toen" moet staan. Speyer is in het Nederlandsch: Spiers. 't Is jammer van zulk een boek.

GULBRANSSEN (Trygve) DE WEG TOT ELKANDER. Vert. door Dr. Annie Posthumus. (313) *f* 3,50 en *f* 4,50 Zuid.-Holl. Uitg. Mij. Den Haag.

Hiermede is de uitstekende vertaling van het derde deel van Gulbranssen's trilogie gereed gekomen. De schrijver heeft zich gehandhaafd tot het einde. De eenvoud en de diepe menschelijkheid van zijn episch gebaar zijn dezelfde als in de vorige deelen. Wat is het geheim van dezen schrijver die het eenvoudige en het geletterde publiek met èen slag weet te veroveren? Het is zijn zuivere natuurlijkheid. Het is of hier de natuur, het leven zelf den auteur deze geslachtskroniek gedicteerd heeft. Alles verloopt met deze ongewone Noorsche menschen langs zeer eenvoudige, maar diep ingekorven lijnen, zòo als het lot, of liever de Voorzienigheid, die te trekken weet. Hier is de Christelijke levensaanvaarding de kern van het leven zelf, de Christelijke levenslijn is de eenig denkbare en alle tragiek ontstaat, waar van deze lijn wordt afgeweken. Geheel de roman is opgebóuwd op leven en Godsgeloof, zoo èen en ondeelbaar, zoo natuurnoodzakelijk dat er niets anders mogelijk blijkt. Dit prachtige stuk epische kunst, waar alle alkoofllucht, alle verheerlijking van het kwaad, al wat ongezond is, aan ontbreekt, is een kostbare gave voor ieder die ze te genieten weet.

MAURIAC (François) ZWARTE ENGELEN. Vert. door J. G. Schoup. (256) *f* 2,75 en *f* 3,50. Teulings, Den Bosch.

„Les Anges noirs" behoort tot de beste romans die Mauriac heeft geschreven. Wij herhalen hier wat wij bij het verschijnen van het boek schreven: „Er is in dezen schrijver een felle zin voor het kwaad, voor het duistere, voor de satanische mogelijkheden in den mensch. In dit boek hoopt hij de menschelijke gemeenheden op tot een sombere massa, die gevoelige lezers zou kunnen afschrikken. De hoofdpersoon is een ellendeling met wien niemand vriendschap zou sluiten. Doch Mauriac weet hem zoo menschelijk voor te stellen, dat zijn lot het geheele boek door blijft boeien. Het is altijd de studie van het menschelijk hart die Mauriac bekoort. Van alle kanten beschouwt hij het en dringt erin door om zijn geheimste impulsen en motieven bloot te leggen. Hij komt te staan voor afgronden van verdorvenheid en laagheid, maar altijd welft zich daarover de hemel van Gods barmhartigheid. Mauriac is de schrijver der goddelijke barmhartigheid . . . Nog meer dan in „Le Noeud de Vipères" staan hier zonde en reinheid, laagheid en opoffering naast elkaar, tot de laatste het wint. Alle romans van Mauriac hebben iets schrijnends: de menschelijke ellende wordt er zoo meedoogenloos in uitgestald dat slechts

wie het leven en het menschenbedrijf kent, tegen deze lectuur bestand is. Een boek voor ontwikkelde, volwassen lezers.

POESJKIN (Alexander) Novellen. Vert. door Aleide G. Schot. (372) *f* 3,90 en *f* 4,90. Folemprise. Boucher, Den Haag, 1936.

Deze Jubileum-uitgave is wel in staat den grooten Russischen schrijver meer bekendheid in Nederland te bezorgen. Aleide Schot heeft eenige zijner voorbeeldige novellen met zorg vertaald en doet het geheel een tamelijk uitvoerige biografie van Poesjkin, die in 1837 den dood vond, voorafgaan. Hier vindt zij gelegenheid eenige vertaalde gedichten aan te brengen. Alle groote Russische schrijvers hebben naar Poesjkin als hun meester opgezien, die echter, daar zijn hoofdwerken in poëzie-vorm geschreven zijn, moeilijk den weg naar het buitenland vindt. Ook deze novellen verraden den meester. In een tijd van romantiek en breedsprakigheid schreef hij deze eenvoudige, korte, gedrongen, pakkende verhalen. Wie met Poesjkin wil kennis maken, leze dit met zorg en smaak bewerkte boek, dat den schrijver, van wien, naar ik meen, zoo goed als niets in het Nederlandsch vertaald werd, op waardige wijze in het vaderland inleidt. Volwassenen.

OTTEN (Jo) MUIZEN EN DEMONEN. (150) *f* 2,15 *f* 2,95. Van Loghum Slaterus, Arnhem, 1936.

Jo Otten blijft zijn demon, een wonderlijken demon, trouw. Het gewone gegeven zijner schrijfkunst zijn tragische, hartstochtelijke liefdeconflicten, vaak op den rand van het abnormale, perverse. Hij ziet het menschdom ten prooi aan den tijgerklauw der liefde, een liefde die vrijwel uitsluitend lijfsbegeerte is. Hiervan vangt hij telkens wisselende aspecten op in zijn novellenkunst, en dit niet zonder talent. Daardoor ook zijn zijn boeken met uiterste voorzichtigheid te hanteeren: de zwoele alkoofllucht zal menig lezer bedwelmen. Zoo is het ook weer met „Muizen en Demonen", een boekje met een aantal kortere schetsen en èen langere novelle. „De Sprong" is een treffende short story. „De Biecht in de Gevangenis" is het beste en gaafste uit het bundeltje. Streng voorbehoud.

ROEST CROLLIUS (B.) ONHEIL IN DE VERTE. (221) *f* 2,50 en *f* 3,50 Leopold, Den Haag, 1936..

Dit, naar ik meen, derde werk van den jongen schrijver Roest Crollius wijkt in geaardheid en gerichtheid aanmerkelijk af van zijn beide voorgangers. Het is de fijnzinnige, gevoelige analyse van een jong, eenzaam auteur die een boek lanceert tegen wreedheid in elken vorm, tegen moord als straf, tegen oorlog enzv. Het geval op zich is niet zoo wereldschokkend, maar de wijze waarop de auteur dit vertelt, is ongewoon helder, indringend en verantwoord. Roest Crollius is een zeer conscientieus schrijver en het is hem gelukt zijn hoofdheld in zeer individueele trekken uit te beelden. Het is geen boek van grootsche allure, maar het is van een fijne psychologische structuur, zuiver van toon en styleering, een boek dat geschreven werd met toewijding en talent. Elk détail past in het geheel. Volwassenen.

MATRAY-BÉDIER (Willy) OERMENSCH. (249) H. J. W. Becht, Amsterdam.

Deze roman speelt onder de inlanders van Sumatra. Naar het voorwoord ons meedeelt, wil de schrijfster ons in verhaalvorm kennis bijbrengen van de

folklore, het adatrecht en het animisme, van de godsdienst en de intellectueele opleving van dit primitieve volk. Zij doet dat zeer verdienstelijk. In korte hoofdstukken — elk ervan is als een schets — trekken de grootsche natuur van dit prachtige eiland en de meest rustige soms fel bewogene belevenissen van de menschen daar langs ons heen. De adat geeft recht den huwelijksschender te dooden. Dat geeft het hoofdmotief van het verhaal in Saïdi, die zijn vroegeren kamaraad Boejoeng op heeter daad betrapt en straft. In Saïdi's zwager, Moegni, zien we het Indische streven naar een nieuwe, meer Westersch gerichte orde belichaamd. Een enkele wending noopt tot tegenspraak. Zoo, waar de wraakroeping van Saïdi vanuit moreel standpunt verdedigd schijnt te worden en waar het Godsbegrip van den Koran minstens evengoed bevonden wordt als dat van het Evangelie. Een en ander maant dus tot voorbehoud.

VANKRINKELEN (Lode J.) JONGENS IN 'T GESTICHT. (194) *f* 2,25 en *f* 2,75. Kampen, Amsterdam.

Vankrinkelen beschrijft hier het leven van een groep jongens in een Antwerpsch weeshuis in den bekenden leutigen, kreupelen Vlaamschen trant. Rokes, Potteke, Nandje, Pokke-Mon, De Lamme etc. vormen de hoofdfiguren. Het is alles heel erg in den ouden trant; de leiders en surveillanten zijn hartelooze beulen en de jongens trachten deze beulen er tusschen te nemen. Rokes, de centrale figuur, is een overgevoelig jongetje. De Vlaamsche litteratuur is met zulke halfgrappige verhalen, die boven den Moerdijk graag gelezen worden, weinig gebaat. Het is alles te anecdotisch, te zeer afgestemd op het leutige om lezers, die eenige eischen stellen, te bevredigen. Volwassenen.

FONTEYNE (T. N.) PENSION VIVÈS. (173) *f* 2,25 en *f* 2,75. Van Kampen, Amsterdam.

Deze geschiedenis van een pension te Brugge is ongetwijfeld geschreven door iemand die te observeeren en te schrijven weet. De wisselende pensiongasten, de angsten en onzekerheden der pensionhoudster, de dagelijksche interessen en gesprekken van zulk een wereldje, dit alles is met zekere hand en helder hoofd in deze kroniek opgeteekend. Maar de gezichtshoek, van waaruit de schrijver zijn objecten waarneemt, is zeer eng. Alles cirkelt om de lijfelijke begeerte: dit is inzet en uitslag en zoo blijkt het pension van Madameke van Hee een milieu te zijn, waar niet gezond te ademen is. Het is een boekje dat zondigt tegen gezonden volkszin en goeden smaak en daarom te ontraden.

PARROT (Ursula) ALS WIJ OPNIEUW KONDEN BEGINNEN. (246) *f* 2,75 en *f* 3,50. Nederlandsche bewerking van Jan Campert. Z.-H. Uitg. Mij, Den Haag.

De titel schijnt ons, na lezing van het werk, een totaal steriele verzuchting. Het leven der twee helden is bij uiterlijk succes van beide afzonderlijk een volstrekt hopelooze mislukking der huwelijksgemeenschap. Het succes en een paar alledaagsche vooroordeelen gaan deze menschen boven de liefde. En zij hebben toch werkelijk het uiterste geprobeerd, wat de situatie toelaat. Waarom dan nog te verlangen naar een nieuw begin! Dan had de schrijfster een minder troosteloozen levensloop moeten beschrijven. Oppervlakkige menschen kunnen slechts oppervlakkige levens leiden: daaraan kan ook de gevoeligheid en het talent der schrijfster niets veranderen. De tranen, die wij storten over het bedorven leven dezer twee oppervlakkig sympathieke wezens, verbeteren de wereld niet, van welke zij het slachtoffer zijn en zijn evenmin een effektieve waarschuwing voor degenen, die nog moeten beginnen. Voor ontwikkelden.

ISTRATI (Panaït) DE DISTELS VAN DEN BARAGAN. Vert. door E. en H. van Rompaey-de Lannoy. (202) *f* 1,25 en *f* 1,90. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1936.

Istrati schreef zijn werken in het Fransch en uit deze taal hebben de vertalers dit boek met veel zorg in het Nederlandsch overgebracht. Istrati blijkt ook hier weer een geboren verteller; het is een verhaal, vol frissche natuurlijkheid, levendig, menschelijk in den hoogsten graad. Het is een verhaal van schrijnend menschenleed, maar Istrati is een dichter en hij geeft aan het geheel iets lichts en gevleugelds, ondanks de tragiek van het einde. Alle boeken van dezen Roemeen zijn min of meer autobiografisch, ook dit. Blijkens de opdracht heeft het verhaalde een historischen achtergrond, de geweldadige onderdrukking van een hongeropstand op het Roemeensche platteland in 1907. Met Maxim Gorki heeft Istrati dit gemeen dat al zijn werken pleidooien zijn voor armen en onderdrukten. Voor volwassenen.

WESSEM (Constant van) MARGREET VERVULT DE WET (213) *f* 2,15 en *f* 2,95. Van Loghum Slaterius, Arnhem, 1936.

Constant van Wessem experimenteert graag in allerlei richting. Hier schrijft hij een geestdriftig pleidooi voor de ongehuwde moeder, echter met zeer matig succes. Een ongehuwde moeder doodt haar kind en Mr. Margreet van Voogd tracht haar vrij te pleiten voor de rechtbank op grond dat zij geen doodslag gepleegd heeft, doch gehandeld heeft uit noodweer om schande en oneer te ontwijken. Van Wessem stelt het geval niet scherp genoeg, verwisselt en verwart te zeer den status questionis, scheidt de zaak „kindermoord" niet streng genoeg van allerlei — naar hij meent — verouderde sexueele vooroordeelen, om een bevredigende oplossing te bieden. De tegenstelling Jehova contra Christus is volkomen fictief. Noch wat de problematiek betreft, noch litterair is het boek belangrijk. Van Wessem heeft beter werk geleverd. Voor een Christenmensch staat het boek vol dwalingen, lasteringen zelfs en daarom eischt het streng voorbehoud. De figuren zijn alle flets en vaag van contouren: de these, die de auteur verdedigen wilde, stond hem voortdurend te zeer in den weg om een kunstwerk van beteekenis tot stand te brengen.

NAEFF (Top) JUFFROUW STOLK EN ANDERE VERHALEN. (215) *f* 1,90 en *f* 2,90 Van Holkema en Warendorf, 1936.

Een novelle plus een aantal short stories vormen den inhoud van dit nieuwe boek van Top Naeff. De short stories hebben mij het meest bekoord. In Nederland is de short story nog zeldzaam. Kuyle heeft enkele zeer goede geschreven. Ook Top Naeff weet een goede short story te schrijven, een kort, treffend verhaal met een onverwachten clou. Haar schrijftrant is vaak wat gemaniereerd en gedwongen zinrijk, zoodat de lezing inspanning vraagt. Maar Top Naeff is zoo verstandig geen lange romans met uitvoerige verwikkelingen op touw te zetten, dè vaderlandsche fout bij uitnemendheid. In de eerste dezer verhalen beschrijft zij onverhulde werkelijkheden, zoodat het boek slechts geschikt is voor rijpe, ervaren lezers.

STOLTZ-VAN DEN KIEBOOM (Mr. Corry) HUWELIJK MET MODERN COMFORT. (244) *f* 2,40 en *f* 2,90. Veen, Amsterdam.

Uit het leger van Nederlandsche schrijfsters treedt deze auteur met prijzenswaardige hoedanigheden naar voren. Zij vertilt zich niet aan problemen, die er geen zijn of die een roman niet kan oplossen, zij verdrinkt niet in toestanden en verhoudingen, die zij niet aankan, zij schrijft onderhoudend en levendig en kent de dingen, waarover ze schrijft. Dit boek behoort tot de zeer goede ontspanningslectuur en de schrijfster is intelligent genoeg dit te beseffen. Zij heeft een frisschen, gezonden kijk op het leven,

niet overmatig tragisch, eer met een comischen inslag. Haar these dat het moderne comfort een gehuwde vrouw het werk uit de handen neemt en daardoor psychische strubbelingen kan veroorzaken, is zeer schrander. „Huwelijk met modern Comfort" blijkt een vervolg te zijn op een vroeger romannetje, dat zij onder den schuilnaam Kea Bossers publiceerde. Beide boeken zijn ook voor lezers, die eischen stellen, onderhoudend geschreven, frissche gezonde lectuur voor ieder die de kinderschoenen ontwassen is.

OSTENDORF (Leonard) FILMSTAD. (206) Van Dishoek, Bussum, 1936.

„Filmstad" is een roman over het filmbedrijf in Nederland, grootendeels wel fictie. Het is als ontspanningslectuur een zeer geslaagd boek. Vlot en frisch verhaalt de auteur van het wel en wee der grootsche filmonderneming „Blaereberge", van haar leiders en employé's, de onderlinge verwikkelingen, botsingen en toenaderingen, die zich in zulk een wereldje voordoen. Het blijft alles aan den luchtigen kant: diepere conflicten heeft men in zulk een werk niet te zoeken. Een optimistische menschlievendheid is de toonaangevende stemming in dit soort lectuur. Maar dit verstaat Ostendorf dan ook uitstekend; hij verveelt niet, zeurt niet, piekert niet, maar zorgt voor kleur en wisseling. Liefde en leed worden natuurlijk behoorlijk verdeeld en houden de spanning gaande. Een aardig luchtig boekje zonder Hollandsche zwaartillendheid. Voor volwassenen.

FRANKEN (Tjebbo) LEEUWKE DE GEUS. Roman. (268) Andries Blitz, Amsterdam.

De roman van den eenvoudige van harte, die kinderlijk, geen kwaad denkend, overal weldoende en zich zelf vergetend, door het leven gaat, is reeds vaak geschreven. Tjebbo Franken doet het nogmaals op zijn wijze. Leeuwke de Geus is zulk een kinderlijk, goedhartig, doodeenvoudig mensch; hij is volkomen argeloos en wordt natuurlijk uitgebuit door zijn minder argelooze medemenschen. Hooge kunst is het niet wat de schrijver ons biedt, maar het is een leesbaar boek. Het is niet alles even waarschijnlijk en overtuigend, doch in ontspanningslectuur als deze wordt dit ook niet gevraagd. Leeuwke is een figuur, die in zijn eenvoud en zijn komische onkwaaddenkendheid voldoende de aandacht van den lezer vasthoudt. Voor volwassen lezers.

OVEN (Ro van) HENDRICKJE STOFFELS. Roman uit het leven van Rembrandt. (243) *f* 2,75 en *f* 3,50. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

Velen bezwijken voor de bekoring een roman te schrijven, waarin Rembrandt optreedt. Zij beseffen niet dat er ongewone krachten noodig zijn om een mensch als Rembrandt in zijn donkere grootheid nader te brengen. Het is niet voldoende te beweren dat hij zwijgend en afgetrokken is. Ook Ro van Oven is bezweken voor die bekoring. Wel is Hendrickje de hoofdfiguur, maar Rembrandt domineert Hendrickje en het boek. Het is de schrijfster niet gelukt een aangrijpend of diep ontroerend verhaal te schrijven. Het blijft bij pogingen en goeden wil. Als bij zoovelen is de wil wel goed, maar het talent is zwak. Nergens „treft" een bladzijde of grijpt in het gemoed. De schrijfster huldigt de veldwinnende opvatting der „Gewissensehe". Van Christelijk standpunt is deze natuurlijk niet te verdedigen, al betreft het ook een genie als Rembrandt. Een boek voor rijpe lezers.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) KLEINE LEVENS. (178) *f* 1,— en *f* 1,50. 3de druk. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Voor de bespreking van dit boek kunnen we verwijzen naar de recensie van de eerste druk in Boekenschouw Jrg. 17, 1923/24. Het is een somber verhaal van een kinderziekenhuis en uiteraard alleen geschikt voor rijpere lezers.

HERTOG (Salvodor) DE WILDE SCHUIT (262). Roman. Querido, Amsterdam, 1936.

De copieerlust is een altijd dreigend gevaar voor Hollandsche romanschrijvers. Ook wie een wilde schuit bevaart, kan eraan ten prooi vallen. De schrijver van dit boek pleegt copieerlust door, in plaats van een boeiend verhaal te construeeren, allerlei onsamenhangende en onbelangrijke bezigheden, voorvallen en alledaagschheden van een vrijwel volledige scheepsbemanning bijeen te garen. Hij heeft goed geobserveerd en geeft zijn scheepsbemanning in persoonlijke trekken weer, maar het wordt geen verhaal, er is geen hoogere conceptie, geen roman. Het is onverwerkte materie en alleen wie benieuwd is, hoe het onder het scheepsvolk toegaat, zal het boek uitlezen. Het gaat er intusschen zeer rauw toe, vooral in de schipperskroegen der havensteden, waar de bekende bartafreelen beschreven worden. Daarom eischt het boek, zacht gesproken, een zeer stevig voorbehoud. Moge de beginnende schrijver zich uit dit kunstlooze realisme tot iets beters opwerken.

AMMERS-KÜLLER (Jo van) HEEREN, KNECHTEN EN VROUWEN. De Geschiedenis van een Amsterdamsche Regenten-Familie in de jaren 1778 tot 1813.

II DE SANS-CULOTTEN 1792-1795 (468). Meulenhoff, Amsterdam, 1936.

Wat aan dit werk in hoge mate ontbreekt, is de dramatiek. De schrijfkunst is vrij gewoon, maar de compositie van dit werk stelt onze verwachtingen teleur. De familie Tavelinck wordt op den achtergrond geschoven en is slechts een aanleiding, om over allerlei wetenswaardigheden van de Nederlandse emigranten en toestanden en personen der Franse revolutie te spreken. In die historische omstandigheden ontmoetten dan de personen van het vorige verhaal elkaar op de meest toevallige wijze. De twee elementen: de geschiedenis en de fantasie worden in elkaar geschoven op zeer gezochte wijze. Het lukt de schrijfster niet van deze twee een aannemelijk geheel te maken. Telkens wordt de draad van het verhaal weer onderbroken, om de schrijfster in de gelegenheid te stellen om haar historische kennis te luchten of om haar stelling over de verhouding van heren, vrouwen en knechten te verdedigen. Pontin en César moeten natuurlijk in Parijs goede baantjes krijgen van de Revolutie en in staat gesteld worden om zich op hun vroegere meesters te wreken. De braven hebben natuurlijk allerlei gebreken — openlijke en geheime — en de opstandigen zijn natuurlijk bijzonder deugdzaam in hun soort. Het verhaal eindigt met den intocht der Fransen in Amsterdam met Dirk Egbert, de verloren zoon der Tavelincks als generaal aan het hoofd der troepen. Laten we hopen, dat de schrijfster zich ook in haar derde deel weer thuis zal voelen en van het verder lot der familie Tavelinck een dramatischer relaas zal geven, dan in dit Sans-Culotten verhaal.

TALBOT (H.) STRAATMADELIEVEN. (246) *f* 1,25 en *f* 1,90. Geïllustreerd door John Reynolds (Karavaan no. 11) Boucher, Den Haag.

Een buitengewoon aardig en geestig relaas van veertien dagen vacantie van zeventien straatmadelieven (kinderen uit de achterbuurt van Londen) bij een schoolmeester op het land. Het enige verkeerde wat het boek helaas ontsiert, is, dat de schrijver op een zeker ogenblik zo wanhopig wordt over de natuurlijke en gekweekte onhandelbaarheid dezer kinderen, dat hij sterelisatie, geboorte beperking en massale brandpartijen er bij haalt, om het gestelde probleem van de opvoeding dezer kinderen op te lossen. Het is een wanhoopskreet, waarschijnlijk niet bedoeld zooals het er staat, maar het is toch een nekslag voor het overigens zo aardige verhaal van mensen, die zich op hun wijze verdienstelijk maken voor deze misdeelde kinderen. Ontwikkelde lezers zullen gemakkelijk over deze éne ongelukkige zin heenlezen.

PRESIDENT ROOSEVELT'S DETECTIVE-ROMAN Probleem gesteld door Franklin Roosevelt. Opgelost door: Rupert Hughes, Samuel Hopkin Adams, Anthony Abbot, Rita Weiman, S. S. van Dine, John Erskine. Met een Voorrede door Fulton Oursler. Uitgegeven door de: Detective-Club door A. A. M. Stols, Maastricht - Brussel.

President Roosevelt heeft in een gesprek met F. Oursler aan dezen als probleem van een detectiveverhaal opgegeven: hoe kan een man met 5 miljoen dollar totaal uit de samenleving verdwijnen en onder een nieuwe gedaante zijn geld gebruiken voor een bepaald doel, dat hij zich als levenstaak stelt. Dus meer het omgekeerde van een gewone detective. Fulton heeft dit probleem laten oplossen door 6 van de meest succesvolle detective-romanschrijvers in Amerika, die ieder een hoofdstuk hebben bijgedragen volgens een algemeen door Fulton zelf verstrekt schema. Het resultaat is inderdaad een spannend verhaal geworden dat ieder volwassene, die dit genre niet verafschuwt, met plezier zal lezen.

CHOROMANSKI (Michal) SPOOKGESTALTEN. (127) Geaut. vertaling uit het Poolsch door I. van Praag. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam, 1936.

Een boek dat de romantiek uit het gekkenhuis tracht uit te beelden. Niet de romantiek en marge, die er ook wel zijn zal, maar de romantiek van de echte gekken. In zijn gevoelssfeer herinnert het aan sommige werken van Rainer Maria Rilke, althans heel in de verte, want ondanks het succes van dezen schrijver, zijn zijn boeken geen meesterwerken. Het verhaal van de held, een aan narcotica verslaafden dokter, die van de gewone afdeling naar die der ongeneselijken overgeplaatst wordt, is weinig belangwekkend. Voor ontwikkelden.

GEUS (Willem de) WILDE VAART. (292) *f* 2,50 en *f* 3,50. Leopold, Den Haag, 1936.

Deze matrozen van de wilde vrachtvaart leiden een al te wild leven evenals hun bazen op den wal wat wild zijn in hun handelsmethoden. Het boek maakt ruim gebruik van voor den leek onbegrijpelijke zeemanstermen: en is in 't algemeen enigszins overdadig met inhoudloze woordkunst. De geschiedenis lijdt onder de manier van zeggen, en wordt zeker niet opgeheven tot een brok leven, dat de moeite waard zou zijn om er kennis mee te maken, ook al zou het sterk aan den rand van de zedelijke samenleving staan. Nu dringt zich juist het verkeerde op. Niemand verliest er iets aan als hij het niet leest en misschien verliezen sommigen er wel bij als ze het wel lezen.

VRANDE (Fr. van de) GRENSLEVEN. (211) *f* 1,90 en *f* 2,60. Met teekeningen van P. H. Kiers. Schuyt, Velsen.

Mobilisatieschetsen, waarin de grens een zeer betrekkelijke rol speelt. De schrijver schijnt met een eerste bundel veel succes gehad te hebben en laat nu dezen tweeden bundel volgen, die een succes niet in alle delen rechtvaardigt. Hij kan aardig vertellen, maar wordt houterig en stadhuizerig als hij begint te beschrijven. De ruwheid van het soldatenleven en de soldatentaal is wel wat getemperd, maar toch nog duidelijk genoeg, om het boek met enige reserve te naderen.

OPPENHEIMER (E. Philip) HET GEHEIMZINNIGE EILAND. (248) *f* 1,25 en *f* 1,90. Nederl. bewerking door Havank. Bruna, Utrecht.

Avonturenroman volgens het bekende recept vooral spannend gemaakt door reddingen op het laatste ogenblik. Het toeval ruimt de bozen op en laat de goeden leven, ondanks de gevaren waarin ze verstrikt raken. Om het verhaal aannemelijk te maken, wordt het doorweven met oosterse geheimzinnigheden, waarmee dit soort boeken wat al te vrij omgaan. Voor volwassenen.

FOWLER-WRIGHT (S.) 1938: ONDERGANG VAN PRAAG (280) *f* 1,90 en *f* 2,50. Vertaling van L. J. van Looi, „De Arbeiderspers", Amsterdam.
Een zeer fantastisch maar ook met zeer veel kennis van zaken geschreven verhaal over een toekomstige oorlog van Duitschland met Tjechoslowakije. Bij de onderhandelingen die voorafgaan met gezanten van allerlei mogendheden spelen de Engelschen de dapperste en meest sympathieke rollen. De oorlog bestaat hoofdzakelijk uit een luchtaanval met duizenden vliegtuigen en ontploffingen door onderaardsche gangen waarbij de in bommenvrije hallen verzamelde bevolking wordt opgeblazen. Hier en daar zijn er gruwelijke tafereelen geschetst waarbij de schrijver blijk geeft dat hij zijn talent tegen het Nazi-dom gebruikt. Voor rijpere volwassenen.

LOS (F. C. J.) PARZIVAL'S GRAALTOCHT (178) *f* 1.75 en *f* 2.50. Bredée, Rotterdam.
Dit is een populaire bewerking van de bekende Graalsage. De schrijver vertelt hierin hoe de groei van het goede in Parzival, de lijdende menschheid verlost. Het boek is goed geschreven (een enkel Germanisme uitgezonderd), maar het is zeer vaag Christelijk, zoodat wij aan, zich voor zulke stof interesseerenden, liever een andere bewerking geven.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) DE VILLA ZONNEOORD (277) *f* 2.90 en *f* 3.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.
Tot de armen, de misdeelden, het kind uit de stegen, de tobberds op de wereld voelt Mevr. Zoomers-Vermeer zich het meest aangetrokken en zij heeft in dit boek een tehuis voor enkele zwakzinnigen en buiten-de-samenleving-staanden door een menschlievende dokter bestuurd, met groote toewijding geschetst. Dokters' huwelijk is niet gelukkig en hij zoekt troost in de bestudeering van en zorg voor zijn patienten en houdt ook een wakend oog over een achterlijk meisje dat door haar moeder niet begrepen wordt, en dan is er nog zijn groote vriendschap voor de vrouw van een kunstschilder in de buurt die tamelijk binnen de perken blijft. In het beschrijven van sommige belevenissen van Heleentje die het sexueele raken is niet genoeg reserve in acht genomen, en er zijn hier en daar gedeelten in dit boek die jongeren niet onder de oogen behooren te krijgen. Het moet voorbehouden blijven voor lezers met gerijpte levenservaring.

BUCK (Pearl S.) BALLINGSCHAP (250). Uit het Engelsch vertaald door A. Edwards, Literbo, Amsterdam.
De geschiedenis van de vrouw van een Amerikaanschen zendeling in China, maar hoe uitmuntend verteld! Met hoeveel liefde, met hoeveel waardeering heeft Pearl S. Buck dit leven voor ons opnieuw doen leven en hoe innig moet zij die heldhaftige vrouw in haar hart gesloten hebben om haar zoo aan ons te kunnen voorstellen. Het is een grootsche figuur die zij in al haar dagelijksche zorgen, in de diepe teleurstelling over haar echtgenoot, die met al zijn vurige geloofsijver een kleine egoist bij haar vergeleken blijft; bij de vele treurige sterfgevallen harer kinderen, in haar worstelen met haar eigen ziel en haar nooit te stillen heimwee naar Amerika voor ons uit deze bladzijden doet op rijzen. Voor mij is dit wel een van de mooiste boeken van deze schrijfster dat een tweede lezing overwaard is. Niet voor jongeren.

APON (Jan) DE MAN IN DE SCHADUW (234) *f* 1.25 en *f* 1.90. Bruna, Utrecht.
Een gewone detective-roman, niet zonder spanning, maar schabloon. Hij speelt in het milieu van een erg lichtzinnig troepje filmmensen. Daarom voorbehouden voor het soort mensen, die dat gemakkelijk verwerken kunnen.

BROM (Gerard) SCHAEPMAN. (215) *f* 1,90. Bohn, Haarlem, 1936.

Wij raken langzamerhand ver genoeg af van de tweede helft der vorige eeuw, om personen en zaken uit dien tijd in juiste verhoudingen te kunnen schatten. Waar Dr. Brom niet zoozeer een biografie maar eerder een levensbeeld van Schaepman wilde schrijven en een oordeel wilde uitspreken over wat er in en rond den emancipator zooal te beoordeelen valt, is het goed, dat de opdracht hem reeds jaren terug door de redactie van de Volksuniversiteitsbibliotheek gegeven, eerst nu tot uitvoering kwam. Dat de schrijver „in een Schaepmanniaans gezin opgroeide" hoeft daarbij geen schade voor den objectieven kijk in te houden, dat hij „met „de Doctor" zelf meermalen in aanraking is geweest" is een voordeel te noemen.

Wij zouden de lectuur van dit boek op de eerste plaats willen aanbevelen aan alle katholieken die na 1900 geboren zijn. Voor dezen vooral is het van belang te leeren beseffen, wat de werkers der eerste en tweede uren voor onze katholieke zelfwording hebben gedaan, wat een moeite het heeft gevraagd, ons de noodige ruimte in de Nederlandsche samenleving te veroveren. Het katholiek geslacht van nu en straks moet zorgen verder te bouwen op de grondslagen door onze voormannen van gisteren gelegd.

LIPINSKI (Major Dr. W.) JOSEF PILSUDSKI, de groote maarschalk. (150) *f* 1,75. Sytnoff, Leiden, 1936.

Dit is een uitermate interessant geschrift. Polen's bevrijding en zichzelfwording is een der boeiendste phasen van den overigens voor Europa zóó smadelijken wereldoorlog. Met deze bevrijding en innerlijken strijd om het volksbestaan is het leven van Pilsudski verweven, als de ziel met het lichaam. Het boekje teekent ons den politieken leider met zijn klaar, vervooruitziend inzicht, zijn doelbewustheid en onverzettelijken wil, zijn onkreukbaren trouw aan het ideaal: een vrij Polen: vrij van buiten- en binnenlandsche vijanden. Wij hadden graag ook een en ander vernomen over 's mans innerlijke, persoonlijke levenshouding.

GOMBRICH (Dr. E.) WAT WERKELIJK GEBEURD IS (288) Nederlandsche bewerking van E. de Sturter-Polak. „Elsevier", Amsterdam, 1936.

Het is een knap stuk werk, dat hier geleverd is. De schrijvers hebben het volbracht, om in nog geen 300 blz. een kernachtig, systematisch opgebouwd, boeiend geschreven overzicht te geven van geheel de wereldgeschiedenis. Of het met dat al niet boven het bevattingsvermogen van kinderen der lagere school uitgaat, waarvoor het kennelijk bedoeld is (p. 129)? Wij meenen van ja. En dat uit den aard der behandelde stof zelf. Wij voor ons achten het pedagogisch beter kinderen tot twaalf jaar nog niet met leerstof als deze lastig te vallen. En het is ook niet noodig. Er blijven nog zóóveel andere objecten voor hun belangstelling. Is het dan een geschikt boek voor grootere jongens en meisjes? Dat wel, maar zij weer zullen sommige zinswendingen flauw en kinderachtig vinden. Zoo schijnt het ons, dat de auteurs beter gedaan hadden, met zich te wenden tot de rijpere jeugd en tot de groote menschen, die geen gelegenheid vonden, op school Algemeene Geschiedenis te studeeren.

Overigens is er nog een bizondere reden, waarom wij dit werk — al gaat het ons aan 't hart! — niet in handen wenschen van onze Katholieke

jeugd. En dit meer om wat er verzwegen, dan om wat er gezegd wordt. Deze wereldgeschiedenis houdt zich handig buiten het toch essentieele punt van den éénen, door God geopenbaarden en gewilden godsdienst. In het algemeen wordt een goede, zij het dan zeer summiere ontleding gegeven van de verschillende godsdienstige systemen. Alleen waar gehandeld wordt over Christus en den Christelijken Godsdienst schiet het boek ernstig te kort. Wat er van gezegd wordt is niet tegen de waarheid maar er wordt te weinig van gezegd: het is niet de volle, niet de diepste waarheid. En dat is nu juist hier noodzakelijk. Op de eerste bladzijden al mist men b.v. het scheppingsverhaal van het eerste menschenpaar. Over de goddelijke Openbaring, het Messiasschap, het Gods-Zoonschap, de Menschwording van den Christus, over zijn Verlossingwerk en de stichting der Katholieke Kerk wordt niet gerept. En dit drukt deze wereldgeschiedenis neer in een sfeer, die ook historisch niet te verantwoorden is. De positie der schrijvers is deze: het Katholicisme is een Godsdienst niet slechter maar in den grond ook niet beter (want menschenwerk!) dan de andere godsdiensten: dan Boeddhisme, of Mohammedanisme of Protestantisme. Voor de Katholieke jeugd, die nog het noodige onderscheidingsvermogen en de noodige vastheid van oordeel mist, moeten wij een boek, vanuit zulk standpunt geschreven, afwijzen. Zooals het hier nu voor ons ligt is het voor onze jongens en meisjes niet bruikbaar.

GUNNING (Dr. J. H. - J. Hz.) WILLIAM BOOTH. Een strijder Gods. (354) *f* 2,90 en *f* 3,90. Spruyt, Amsterdam.

De schrijver van Newman's biografie biedt ons nu een breedvoerig leven van den stichter van het Leger des Heils aan. Dr. Gunning, die veel belezen is, is in dit boek bijzonder mededeelzaam en streeft naar volledigheid. Booth is een merkwaardig man en zijn markant beeld treedt uit dit lijvige boek zeer persoonlijk naar voren. Gunning houdt van zijn held en van een, noemen we het eufemistisch, dynamisch Christendom. Een katholiek lezer stoot nog al eens op uitingen, die moeilijk te verteren zijn. Voor niet zeer goed onderlegden is Gunning's boek verwarrend en af te raden. Maar goed ontwikkelden, die critisch te lezen weten, zullen in Booth een man van grootsche allure en hooge aspiraties waardeeren. Niet als denker was hij groot, maar als man van de daad, die zich in dienst van een hoog ideaal stelde. Men kan de uit de reformatie volgende eindelooze verbrokkeling betreuren, maar eerbied hebben voor menschen die zoozeer ernst maakten met het praktische Christendom als William Booth.

GELDER (Dr. H. E. van) KUNSTGESCHIEDENIS DER NEDERLANDEN (568) geb. *f* 4,85. W. de Haan, Utrecht.

Deze kunstgeschiedenis heeft in navolging van vele soortgelijke buitenlandsche uitgaven als eerste gelukkige bijzonderheid, dat de prijs ervan fabelachtig billijk is. Zoo is inderdaad een werk geboden, ook toegankelijk voor kunstliefhebbers, die over minder rijke beurs beschikken. En dat is verblijdend want dezulke zijn er velen! Het boek handelt niet enkel over schilderkunst, maar ook over bouwkunst, beeldhouwkunst en boekkunst. Het bestrijkt èn Nederland èn Vlaanderen van de vroegste tijden tot op heden. De redacteur heeft voor de verschillende kunstgebieden en kunstperioden een beroep gedaan op erkende krachten. Het groote voordeel daarvan is, dat men zoo staat kan maken op degelijkheid en kunde. Een daaraan vanzelf verbonden nadeel moest wel zijn, dat men door de verschillende hoofdstukken heen zoo'n beetje op en neer gekegeld wordt door verscheidenheid van ingenomen standpunt, wijze van beschouwing, van stijl ook. Het boek is verlucht met meer dan tweehonderd reproducties. Wij bevelen het gaarne aan.

GESCHER (B. H. en F. M.) LAND EN VOLK VAN SPANJE. (408) *f* 4,— en *f* 4,55 Dieben, Wassenaar.

De wijze van uitgaaf van dit werk over Spanje doet wat schoolboekachtig aan, maar al lezende ziet men dit voorbij. De schrijvers zijn goed op de hoogte en vertellen zoo over dit land, dat men al lezende den tijd vergeet. De historie, de geografische toestand, zeden en gewoonten, etc, etc., dit alles wordt in korte, bijna te korte woorden opgediend, zoodat de lezer nog meer zou willen hooren. De schrijvers weten de belangstelling van den lezer te wekken en dit is geen kleine verdienste. Wie meer over Spanje weten wil — en wie wil dit tegenwoordig niet! — leze dit boek, al spreken de auteurs ook niet onmiddellijk over den burgeroorlog. Een groot aantal foto's van de uiteenloopendste soort illustreeren het werk op gelukkige wijze.

DUINKERKEN (Anton van) HART VAN BRABANT. (103) *f* 1,90 en *f* 2,90. De Spieghel, Amsterdam.

Anton van Duinkerken is een gedachte-dichter, dat wil niet zeggen, dat zijn werk niet rijk zou zijn aan gevoelsuitstortingen en verbeelding, want dat is het zonder twijfel, maar zijn begeestering en zijn fantasie worden gewekt door een reeds lang bezeten, of een plotseling ontwakend inzicht. Zijn werk is daarom meer vertellend, didactisch, of satirisch dan lyrisch, en zelfs het vertellende vers, als bijvoorbeeld dat der Drie Dooven ontspringt aan eén overweging; hier de wijde perspectieven openende overweging, dat het gerucht, dat men op deze wereld maakt vaak beter niet gehoord zou kunnen worden. Het best is hij misschien in zijn satirische verzen, omdat het verlangen van zijn diepste persoonlijkheid een verlangen naar wijdheid, naar ruimte en licht is en dit verlangen leeft het felst, als hij het dreigen der verenging ziet. Zijn ballade van den katholiek is grandioos, meer dan aan de balladen van Villon herinnert het aan de bekende ballade uit Cyrano de Bergerac om de bravour en het trefzekere. Al is het lyrische en de lyrische vormgeving minder volkomen in deze gedichten, Anton van Duinkerken openbaart er zich wel in, tot in de hekeling van den journalist, zeker niet het meest geslaagde vers, toe. Er is nu en dan iets onheilspellends in dit werk, ondanks de strijdbaarheid, heeft het soms iets van een donkere moeilijk te dragen smartelijkheid.

VERWEY (Albert) DE DICHTER EN HET DERDE RIJK. (6) *f* 0,35. vh. C. A. Mees Santpoort, 1936.

Dit gedicht van Albert Verwey is een uitbreiding op de ideeën ontwikkeld in een vorigen bundel. Het lachende Raadsel, het spreekt van de hooge roeping van den dichter, den dienaar van het eeuwige rijk, dat hier, in tegenstelling met Hitler's derde rijk, het vierde rijk genoemd wordt. Hier en daar gaan de verzen een weinig stroef en hoort men iets te sterk den klop van het metrum, maar er zijn fragmenten van een buitengewoon overwogen rhytme en een fijnzinnige klankschoonheid, die herinnert aan het latere werk van den vorigen Poet Laureate Robert Bridges, wat echter aan hun oorspronkelijkheid niets afdoet.

ROLAND HOLST VAN DER SCHALK (Henriette) DE STEM DIE ROEPT. Zes kleine spelen en koren (75) *f* 1,25 en *f* 2,25. Brusse, Rotterdam.

De leekespelen van Henriette Roland Holst hebben de gebreken van alle leekespelen een soms al te groote vereenvoudiging der idee, en een opoffering van het dramatische aan het betoogende. Als spel kunnen ze me niet bekoren, maar zij bekoren, ook deze kleine spelen en misschien deze zelfs meer, door de practische verhalende en beschrijvende gedeelten, die de stemmen hooren laten, niet door het dramatische, maar door het dramatisch-visionnaire en natuurlijk ook door den bezonken, ernstigen, soms haast bezwerenden klank.

CAMPERT (Jan) VERWILDERD LANDSCHAP. Gedichten (40) *f* **1,75. Leopold, 's Gravenhage, 1936.**

Deze verzen zijn in vormgeving soms bijna volmaakt, zij zijn buitengewoon smaakvol, het rhythme erin beweegt zooals het hoort te bewegen, de enjambementen komen op de juiste plaats om iedere eentonigheid te vermijden, de adjectieven zijn met zorg gekozen. Maar toch bevredigen deze gedichten niet geheel, het levensconflict erin geuit is te beperkt en de vele verzen, die herinneren aan het werk van Marsman toonen meteen hoeveel grootscher Marsmans werk is, hoeveel virieler. Een jong Amerikaansch dichter publiceerde nog niet lang geleden een gedicht, dat begint met: All men are pioneers inside their hearts. Hierin ligt, dunkt me het verschil. Marsman was ongetwijfeld een pionier, Jan Campert waarschijnlijk niet.

SCHREURS (Jac.) DE CHRISTUSSPELER. (123) Vox Romana, Rotterdam, 1936.

Prof. Steur heeft onlangs in De Gemeenschap een artikel gepubliceerd, waarin hij verklaarde, dat de priester-dichter gelegenheidsgedichten behoorde te schrijven. De groote bedenking daartegen is, dat de Kerkhofbloemen van Gezelle voor een voornaam gedeelte meer van belang waren voor de parochianen dan voor de parochie en dat zoogenaamde dienende gedichten minder „dienen" dan goede. De Christusspeler van pater Schreurs is een gelegenheidsleekenspel, het is misschien vooral te waardeeren als kijkspel, maar voor een goed kijkspel is de tekst te groot en te betoogend en de oplossing niet sterk genoeg. Sommige dingen erin zijn verbijsterend naïef, met name de uitbeelding van den dictator. Dit alles is te meer jammer, omdat er lyrische gedeelten in staan van groote verdienste.

SPECTRUM. BLOEMLEZING UIT DE POëZIE VAN JONG-PROTESTANTSCHE DICHTERS. (158) (*f* 1,50 en *f* 2,10. J. H. Kok Kampen, 1936.

Wanneer men deze bloemlezing vergelijkt met Nieuwere Klanken van Franquinet ziet men al spoedig dat de Jong-protestantsche dichters smaakvoller verzen schrijven dan de jongste katholieken, zij beheerschen het métier beter. Dit is een voordeel, maar het kan ook een nadeel zijn en bij sommige der hier opgenoemde verzen blijkt dat nadeel. Naast deze slechts kieskeurige verzen staan er echter ook van een groote frischheid en oorspronkelijkheid, bijvoorbeeld de verzen van Achterberg, een vers, als De Duiker van Hessels, de verzen van de Bruin en van van Randwijk. Wie belangstelling heeft voor de Nederlandsche poëzie, zal goed doen deze bloemlezing te lezen, zij is niet alleen goed als anthologie, zij toont ook, dat er bij de Jong-Protestanten iets leeft.

HERS (Anna) OP DEN DREMPEL (31) Van Holkema en Warendorf, 1936.

Hoe goed waarschijnlijk ook bedoeld, deze verzen hebben niets te maken met poëzie, en zijn ook geen wezenlijke mededeeling. De uitgave ervan is een vergissing.

BOEKEN (Ir. A.) ARCHITECTUUR. (68) *f* **1,95. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.**

De geestelijke waarde van de moderne architectuur wordt hier door een architect betoogd. Inderdaad krijgt de leek na lezing van zijn werkje eenig idée van de beginselen, waarvan de moderne bouwkunstenaars uitgaan, van het doel dat zij zich stellen, en van de middelen door hen benut. De schrijver weet onderscheid te maken tusschen schijn en wezenlijke waarde van het nieuwe; het doel, door hem zich voorgesteld, — begrijpende waardeering voor de waarlijk schoone moderne bouwkunst — heeft hij zeker bereikt.

Meer dan honderd fotos verfraaien en verklaren het betoog.

Najaar '36

door J. v. H.

Hetzelfde najaar, waarin Slauerhoff stierf en waarin Anthonie Donker de kwijnende kansen der poëzie betreurde, zag een breeden vloed van romans verschijnen. Hoe langer hoe meer krijgt het den schijn, of de poëzie het oefenterrein voor jonge menschen gaat worden, of „het behoud der poëzie" nog eens een strijdleuze zal wezen, die het vendel getrouwen in een hardnekkig gevecht om het laatste goed moet bijeen houden. Het aantal toegewijden en vereerders blijkt aldoor aan het slinken. Er is echter een andere wijze van verlies, die gemakkelijk wordt voorbijgezien. Het eigen kroondomein der poëzie is in een enkele eeuw ontzaglijk ingeperkt. Meer en meer wordt het kortere lyrische gedicht de uitsluitende poëtische uitdrukking. Zoowel het drama als het epische verhaal, dichtvormen, die vroeger het leeuwenaandeel der uiting-in-poëzie vormden, worden, haast zonder uitzondering, in proza geschreven. De versvorm wordt hoe langer hoe zeldzamer en al zijn de termen: poëzie en versvorm natuurlijk allerminst gelijkwaardig, het in-onbruik-raken van den laatsten beteekent toch ongetwijfeld een afname, een verzwakking der poëzie.

Dit is geen toevallig verschijnsel, maar het regelrechte gevolg van het terugwijken van Renaissance-invloed en klassicisme; het is terug te voeren op een gewijzigde gevoelsgesteltenis, een veranderde voorstellingswereld van de latere menschheid. Zoolang het drama aan hoog ideëele eischen moest beantwoorden en kunstig gestyleerde helden en conflicten had op te voeren, was de versvorm, de poëzie, zoo men wil, zijn natuurlijke uitdrukkingsvorm. Hetzelfde geldt van het episch verhaal, het grootsch opgezette heldendicht zoowel als de dichterlijke vertelling: ook hier stelde men den eisch eener verheven, gestyleerde werkelijkheid. Dit alles was in overeenstemming met de gevoels- en voorstellingswereld der menschen. De in feodale verhoudingen levende mensch met zijn eerbied voor en zijn opzien naar een hoogere kaste van heerschers en machthebbers staat innerlijk in oneindig nauwere verwantschap met het heroïeke drama en het heldenverhaal dan de hedendaagsche democraat met zijn gelijkheidscomplexen. De overwinning van het proza schijnt wel een overwinning der democratie. De groote oorlog, die zulk een lawine van realiteitsbezinning over Europa ontketend heeft, zooveel tradities en oude waarden heeft weggevaagd, is wellicht dé groote verwoester geweest van wat er nog aan feodale of daarmee verwante voorstellingen en gevoelens in de menschen overbleef. De innerlijke structuur van den mensch is in zooverre gewijzigd, dat de zin voor bewondering en vereering verzwakt, de eerbied voor bij traditie gegeven grootheden verdwenen schijnt. Alles

heeft een nuance van werkelijkheidsbezinning aangenomen. Er is geen behoefte meer aan eenige idealiseering van den mensch of van menschelijke verhoudingen. Niemand gelooft er nog in. Het innerlijke feodalisme, dat na de langzame opruiming van het uiterlijke nog eeuwen den gemoedstoestand van ontelbaren bepaalde, is ingestort. En daarmede de zin voor het geidealiseerd-heroïeke, voor een hoogere menschensoort in de verbeeldings-

ANTOON COOLEN MET GEZIN.

wereld, in kunst en litteratuur. Langs andere wegen mogen de oude tendenzen in andere gedaante weer binnensluipen, de geestesstemming van den na-oorlogschen mensch is een kwarteeuw lang werkelijkheidsbezonnen geweest, gericht op de onthulling der realiteit, meedoogenloos, zonder zelfbedrog, zonder verfraaiing of omsluiering. Hiermede moesten vele kostbaarheden worden prijsgegeven. Het drama en het epische verhaal zijn dientengevolge van hun idealistische elementen, voorzoover ze die nog bezaten, ontdaan en de prozavorm werd hun natuurlijke uitdrukking. De lyriek, en liefst de kortademige lyriek, bleef vrijwel de eenige burcht, waarin de versvorm zich kon handhaven en die weerstond aan den drang naar werkelijkheidsverovering. Zoo kwam de poëzie een onafzienbaar terrein te verliezen en zijn

de momenten, waarop een doorsnee-lezer met verzen in aanraking komt, uiterst schaarsch geworden. Zoo wordt poëzie in de meening van velen onwillekeurig iets ongewoons, iets exotisch, dat slechts voor een kleine groep ingewijden belang heeft. De vertrouwdheid der menigte, ook der ontwikkelde menigte, met poëzie is ongetwijfeld veel geringer dan ooit tevoren, dan in tijden, toen bijvoorbeeld Vondel elke stad- of landgebeurtenis bezong of Tollens naar de lier greep om in een bijzonder schralen winter tot weldadigheid op te wekken. Nu kan een al te groote vertrouwdheid der massa op haar beurt de poëzie al te zeer verhuiselijken, het ontwikkelingsniveau der lezers, der denkende lezers, is toch hoog genoeg, mòet het althans zijn, om dit te voorkomen. Doch het blijft een voor ieder zichtbare waarheid dat de algemeene geestesgesteldheid zich meer in de richting van het ware, het werkelijke liever, beweegt dan het schoone.

* * *

Vandaar de overvloed van realistische romans. Coolen en Vestdijk zijn degenen, wier laatste boeken een stijging beteekenen. Coolen is allerminst een realist. Zijn „Drie Gebroeders" heeft iets Robinson Crusoe-achtigs, iets van een jongensboek voor volwassen lezers. De jeugdige romantiek doet haast kinderlijk aan, zijn helden kunnen herinneren aan Sinterklaasvrijers, maar het geheel heeft iets zoo treffends en oorspronkelijks, dat het zelfs na „Het Dorp aan de Rivier", waarmede het overeenkomt en waarbij het aansluit, nog hevig bekoort. Coolen heeft, hoewel hij zich niet altijd op gelijke hoogte beweegt en zich wel eens verliest in het anecdotische, epische momenten van zuiver gehalte. Had hij in de middeleeuwen geleefd, dan had hij zijn leven gevuld met het verzinnen van fantastische ridderfiguren in den trant der Heemskinderen. Deze Brabantsche Limburger wordt niet gekweld door het moderne Rembrandt-probleem „de mensch"; ook het nieuwere realisme heeft geen vat op hem, doch de drijvende krachten in hem zijn levensblijheid, verwondering en medegevoel met het menschenleed. Hij staat onbevangen en ongekweld tegenover de tooverfiguren, die gestalte in hem aannemen, die hem vervullen als sprookjeshelden een kinderverbeelding. Het mysterieuze, verwonderingwekkende is een onmisbaar bestanddeel in het beste van zijn werk en geeft er een poëtische bekoring aan. De vrees dat hij in de Peel zou wegzinken is ongegrond gebleken: er zijn ressorts in hem die zijn talent blijven vernieuwen, een talent dat veelvoudiger blijkt dan velen aanvankelijk van hem verwachtten.

Vestdijk is een wonderlijk auteur, het volstrekte tegendeel van Coolen. Hij is een gekwelde, bezetene, tijdgenoot en geestverwant van Freud, die zijn obsessies van zich af moet schrijven. Zijn „Meneer Vissers' Hellevaart" is een afschuwelijk boek, ge-

schreven met onmiskenbaar meesterschap. Wanneer de duivel romans schreef, zou hij boeken schrijven als dit: hij is de groote virtuoos van het onbewuste, dat hij in beroering brengt als een heksenketel om er zijn brouwsels uit te bereiden. Vestdijk's ultra-realisme boort zich vast als alle ultra's, als het absolute naturalisme van Céline. In zulk een wereld is niet meer te leven, te ademen. Men ontwaakt eruit als na een nachtmerrie. Enkel verlitteratuurde intellectueelen kunnen een dergelijk boek nog waarde toekennen. Waar het booze dé levenssfeer wordt, verstikt alle onmenschelijkheid en schoonheid. Hierin verschilt Vestdijk van Joyce, den geboren katholiek, dat de laatste in zijn „Ulysses" het empireum van het volstrekt goede, de wereld van het Goddelijke, soms even doet oplichten en zoo een tegenwicht toelaat, dat een uitweg uit de Inferno opent. Erkende Vestdijk, die ondanks zich zelf aan metaphysieke werkelijkheden raakt, de genade en zag hij door de benepenheid van een provinciestadje heen den glans der Godheid in een menschenziel, dan was zijn werk gered. Nu zal het een curiositeit blijven en hoogstens sanatoria bevolken.

Vestdijk werpt zich op zijn creaturen als een vampier en zuigt er zich op vast, tot er geen druppel bloed in hen overblijft. Ze staan te kijk in meedoogenlooze naaktheid, in hun doorzichtige gemeenheid, trofeeën van Vestdijk's genadelooze chirurgie. Haat en verachting hebben „Meneer Vissers' Hellevaart" geinspireerd: het is of Satan zelf hier Meneer Vissers' doopceel licht om hem te verdoemen. Met dat al getuigt het boek van Vestdijk's ongewoon talent om de hallucinaties en benauwingen der ziel in concrete lijfelijkheid uit te beelden.

De overgang van Vestdijk naar Gerard Walschap is niet moeilijk. Zooals Vestdijk het kleinsteedsche, zoo haat Walschap het dorpsche, in welks midden hij opgroeide. Er blijft iets grimmigs in dezen verdichter van dorpstragedies, die zelfs, als hij „een Mensch van goeden Wil" beschrijft, de goedheid niet bijzonder aantrekkelijk maakt. Er moet een bitter mysterie in Walschap schuilgaan, dat hem mensch en wereld zoo gemerkt met het Caïnsteeken doet zien. In Walschap's boek gaan de menschen God en God de menschen voorbij, en vooral dit laatste wreekt zich. De auteur blijft gevangen in den greep van zijn demon, een al te naturalistischen demon, die de groote vreugde uit zijn werk bant, den glimlach der kinderen Gods.

Intusschen bezit dit boek, ofschoon het niet uitmunt boven zijn voorgangers, de gewone voortreffelijkheden die we van Walschap kennen, soberheid en strakken verhaaltrant, geladenheid en natuurlijkheid van opbouw, scherpte van lijn en contour en boven alles een schrijnende menschelijkheid. Walschap blijft, naar mijn meening, het groote voorbeeld voor alle schrijflustigen door zijn raakheid en trefzekerheid van beschrijving, door het bloedig menschelijke zijner verbeeldingen. Hij voert de soberheid zoo consequent

door, dat hij al wat sfeer heet, versmaadt. Zijn werken hebben geen achtergrond. Alles concentreert zich in de figuren zelf, die zoo daadgespannen, zoo geladen staan dat aldoor een heftige driftexplosie kan verwacht worden. Walschap verzint, naar eigen getuigenis, zijn roman van het begin tot het eind, zonder aan te knoopen aan bepaalde ervaringen. Toch wortelt zijn dorpsepiek geheel en al in jeugdherinneringen; het zijn door en door dorpsche menschen die hij verbeeldt en voor zijn oeuvre zou het misschien een winst beteekenen, wanneer hij van milieu verwisselde. Beter dan wie ook verstaat hij de kunst der „Gestaltung"; zijn creaturen ademen onmiddellijk uit eigen longen en bereiden zich voor op het levensdrama, dat hen onverbiddelijk wacht en zich bij vlagen reeds aankondigt. De ernst van zijn auteurschap, die hem zijn weg doet gaan, zonder compromis of gemakkelijke verovering, is benijdenswaardig: er blijft slechts de wensch dat zijn werk meer doortrokken worde van „le parfum des mains divines".

Na Walschap Helman te noemen is bijna een ontwijding. De goede beloften, die het vroegste boek van dezen laatste inhield, zijn niet vervuld. De latere werken van Helman, vooral het allerlaatste, „Aansluiting gemist", zijn zoo lendenslap en zwakgespierd, dat, zoo de schrijver niet Helman heette, er nauwelijks iemand naar om zou zien. Deze Duitsche emigranten te Barcelona zijn zoo vaag-schimmig van wezen, zoo confectieachtig bij elkaar geschreven, dat ze geen oogenblik ontroeren. In rustig balanceerende zinnen, zonder pit of trefkracht, vertelt Helman van hun spanningen en emoties, doch hij deelt slechts mede, zonder eigen beleven of bezieling, alsof een verre, zwakke radio tot u sprak. Helman is een beroepsschrijver geworden, die de gave mist om concrete, omlijnde menschen, bloedwarm van werkelijkheid op te voeren, om zijn scheppingen van leeftocht te voorzien. Het zijn en blijven bazarartikelen; ieder die eenige schrijftechniek bezit en een beetje wereldwijsheid, zou Helman's creatieve pogingen kunnen verbeteren.

Is het Helman's ontworteling, die hem heeft lamgeslagen? De gevoelige droomer en verteller die hij is, had de sfeer van het frissche natuurverhaal niet moeten verlaten om moderne, gecompliceerde menschen en problemen te gaan beschrijven. Hij is hier niet tegen opgewassen. Evenmin als Den Doolaard, die zoo wijs is in de bergen en de wildernis te blijven. Den Doolaard houdt van bergen en van natuurmenschen en in zijn boeken winnen het soms de bergen van de menschen. Zonder dezen achtergrond zouden in vele van zijn werken zijn helden het relief missen, dat hen belangrijk genoeg maakt. In zijn laatsten roman „De groote Verwildering" zijn de bergbeschrijvingen, hoe gevarieerd en kleurig ook, zoo overvloedig dat hij eronder bezwijkt. De geheimzinnige verlokking die van den witten berg op den held uitgaat, is geen poëzie geworden, geen dwingend mysterieuze macht, die

den lezer zoo betoovert, dat Balmats' vervreemding een werkelijke tragedie wordt. De bekoring der bergen is hier voor den lezer zooveel zwakker dan die van vrouw en kind, dat het moeilijk wordt mede te voelen voor den dwazen avonturier. Een pregnanter vorm en selecter verhaaltrant hadden het boek kunnen redden en een boeiend avontuur kunnen maken van wat nu een lange tocht is met weinig momenten van verkwikking. De beschrijfkunst is een Nederlandsch gevaar, dè groote verwildering, waaraan menig schrijver ten offer valt.

Niet echter Arthur van Schendel. Zijn beschrijfkunst is klassiek van maat en evenwicht, zuiver afgestemd op sfeer en omgeving. Hij is een figuur in de vaderlandsche letteren, een alleen-staande, die gaandeweg zich een eigen plaats veroverde. Zijn werken rijen zich aaneen zonder veel gerucht, onopgemerkt haast, maar allen die stem hebben in het kapittel, begroeten elke verschijning met eerbied. Er is in zijn schrifturen een evenwicht, een echtheid van stem en gebaar, die bij niemand zijn terug te vinden. Zijn Nederlandsch is achttien-karaats, zijn menschen en levens zijn van zuiver Hollandsch allooi, als uit klei gekneed, zwijgend en betrouwbaar. Van Schendel's kracht ligt in het beschrijven van menschen met èèn hartstocht, èèn levensdrift, eenzijdige, in zich gekeerde menschen, die dèze drift trouw blijven. Er is een gemis in van Schendel, dat aan zijn boeken èèn groote bekoorlijkheid onthoudt, zijn gebrek aan dramatisch vermogen. Hij ontbeert het talent om hartstochten tegenover elkaar te plaatsen, op elkaar te doen storten, om heftig bewogen menschen in onderlinge mêlée op te voeren. Zijn figuren staan niet gespannen of geladen van dreigende tragiek, maar zoo die er is, wordt ze opgekropt en verzwegen. Dit geeft aan zijn boeken een gelijkmatigheid en onbewogenheid van verloop, die eentonigheid wordt. Daarom zal van Schendel nooit de leesgrage menigte veroveren.

Zijn jongste boek „De rijke Man" is een van Schendel op zijn eenzijdigst. Het is een verhaal zonder heffing en daling, voorbeeldig van milieu- en zaakbeschrijving. De man die schatten weggeeft uit behoefte aan weggeven en weldoen, wordt met ijzeren consequentie gevolgd in zijn ongewone zielestructuur. Familie en vrienden treden in het juiste licht, maar alle dramatische bewogenheid ontbreekt. Het boek grijpt niet aan of vervoert niet.

Ter laatste ure komt nog Jan Eekhout den cyclus voltooien met zijn sterk boek „Aarde en Brood". Eekhout hoort naar taal en gezindheid bij de Vlamingen, hij staat dichter bij Streuvels en Walschap dan bij eenig Noord-Nederlander. Hij weet menschen te vormen en hun den adem des levens in te storten. Zijn romans zijn geen constructies, wier fraai gelijnde façades wat slappe menschenlevens moeten verbergen; bij hem ademt het leven uit elke bladzijde. Eekhout kent de geheimen der ziel en fantazeert geen lotgevallen om zijn figuren heen, maar hij laat zijn menschen

bouwen aan hun eigen leven, zich de eigen lotgevallen veroorzaken. Zijn boeken bezitten een groote tragische kracht. In „Aarde en Brood" is een schrijver aan het woord van ongemeene helderziendheid en gevoeligheid, een wien de Diogeneslamp werd toevertrouwd om werkelijke menschen te vinden.

* * *

De proza-oogst van dit najaar is niet schraal geweest. Mèt André Demedts' „Het Leven drijft" en Marianne Philips' roman vormen de beste der besproken werken een zestal boeken, die in gehalte ongetwijfeld het beste der gewone jaarproductie evenaren of overtreffen.

BOEKENSCHOUW

CHEYSELINCK (R.) DE RUSTELOOZE AARDE. (216) *f* 4,50 en *f* 5,90 Met zes en negentig platen. (157 afbeeldingen). Scheltema en Holkema, Amsterdam.

Bij de bespreking in het vorige nummer van dit boek is per abuis weggelaten dat het alleen dienen kan voor lezers die met gerijpt onderscheidingsvermogen sommige onjuistheden kunnen recht zetten.

POLAK (Henri) DE ZOOM VAN HET GOOI. (314) *f* 3,50 en *f* 4,75. Met een voorrede van den Commissaris der Koningin in Utrecht Jhr. Mr. Dr. L. H. N. Bosch Ridder van Rosenthal. Geïllustreerd met 59 teekeningen door Toon de Jong. Scheltema en Holkema, Amsterdam.

Aan de hand van Dr. Polak zwerft de lezer door het heele Gooi en hij maakt U opmerkzaam op tallooze schoonheden waarvan U tot nu toe geen begrip hebt gehad. Hij verstaat de kunst om alles wat aan Uw eigen oog ontsnappen zal onder Uw aandacht te brengen waarbij de mooie teekeningen hier en daar veel toe bijdragen. Voor natuurliefhebbers en voor hen die van de geschiedenis van ons land houden een zeer mooi en belangwekkend boek.

COCHERET (Ch. A.) POPPENKAST. (148) *f* 1,90 en *f* 2,90. Brusse, Rotterdam.

Dit boek bevat 50 schetsboekbladen uit de N. R. C. met teekeningen van den schrijver die met eenige reserve voor lezers met onderscheidingsvermogen te genieten zijn.

MAREE (Piet) WIJ KNUTSELEN. (127) *f* 2,90. Illustratieve en typografische verzorging van den schrijver. Leopold, Den Haag.

In dit boek voor menschen van zes tot zestig jaar staan met vele duidelijke teekeningen en plaatjes de gegevens om allerlei leuke dingen zelf te maken. Het begint met eenvoudige werkjes van papier en eindigt met de moeilijke van kunstsmeedwerken. Een echt nuttig boek voor knutselaars in de huiskamer.

Karl May

door PROF. DR. O. FORST DE BATTAGLIA.

De groeiende belangstelling in het leven en het werk van Karl May is voor onzen tijd even kenschetsend, als de fariseïsche onverschilligheid in ditzelfde leven en werk door de vertegenwoordigers der openbare meening rond de laatste eeuwswisseling het was voor een vroeger tijdperk. Het is meer dan bloot toeval, dat de woordvoerders in den onverkwikkelijken strijd tegen den opgejaagden, om zijn succes al te zeer benijden afgod der jeugd, tot die partijen behoorden, die wel het volkswelzijn en de volkssoevereiniteit in hun banieren geschreven hadden, maar daarbij ook in het geval May toonden: hoever zij afstonden van het waarlijk volksche. Nu heeft men den belasterde sinds een decennium herontdekt. De trots alle bestrijding nooit verzwakte geliefdheid, waarin zich Old Shatterhand-Kara ben Nemsi bij millioenen pretentielooze lezers verheugde en nog verheugt, wordt nu door ernstige critici toegegeven, begrepen, gerechtvaardigd, gebillijkt. Men kan nu de lange rij van May's reisvertellingen niet enkel meer binnenkamers vinden, maar openlijk mag men hun schrijver Unter den Linden begroeten. Een element in de verklaring dezer wedergeboorte is de gunst, die hem van Allerhoogste instantie wordt verleend; maar zeker is ook, dat Karl May's herleving al heel wat vroeger begonnen is. Het zal voor mij altijd een voldoening blijven, met mijn boek over den leven geworden droom van den armen, zoo weinig heldhaftigen held den laatsten, beslissenden stoot gegeven te hebben aan het feit, dat ook de litteratuurgeschiedenis van Karl May behoorlijk notitie is gaan nemen.

Maar nu is het zaak, zich te hoeden voor het andere uiterste: men moet nu in den voor volk en jeugd uitnemenden verteller niet zoo iets als een filosoof, een woordkunstenaar, een edelen martelaar gaan ontdekken. Er zijn al vaker van zulke overdrijvingen gepleegd: aan een Homerus, aan een Nietzsche, aan een Strindberg en andere grooten. Dat is immers hoogstens gerechtvaardigd in den zin, waarin Joseph Nadler in zijn „Meissnische Geistigkeit" dergelijke nevenstellingen construeert, waarbij hij dan Nietzsche en Wagner aan de eene zijde, May aan de andere zijde van de schaal plaatst, tusschen welke dan heel de prestatie van de Duitsche schrijverij in de tweede helft der negentiende eeuw te vatten zou zijn.

Maar de beoordeeling van letterkundig werk mag zich niet tot het louter aestetische beperken. Een figuur als Karl May biedt menigvuldige beschouwingsmogelijkheid. Stolte[1]) zoekt naar wat in dezen reisbeschrijver volksch

---

[1]) Heinz Stolte: Der Volksschrifsteller Karl May. (167). Karl-May-Verlag. Radebeul bij Dierden. 1936.

dichterschap is, naar wat in hem de eigenaardige „primitieve" zielehouding verraadt, waardoor hij de eenvoudige acteur voor eenvoudige, ongecompliceerde menschen werd.

In de hier besproken, ongemeen gevoelige en evenwichtige studie houdt Stolte zich achtereenvolgens bezig met Karl May als mensch, als (sit venia verbo) denker, als dichter en schrijver. Door zijn afkomst en krachtens de beslissende jeugdbelevenissen behoorde hij tot de lagere volksklasse, waar bovenuit hij zich dank zij zijn natuurlijke begaafdheid opheft. Daardoor is hij in zijn wereldbeschouwing primitief, of het nu metaphysische, etische of aesthetische begrippen geldt, is hij volksch als mythe en legende, als sage en volksboek, daardoor ook vermag hij nooit in de door hem zóózeer begeerde regionen der hoogere woordkunst door te dringen. Hij struikelt en glijdt uit, zoodra hij den bodem, die hem vertrouwd en eigen is, verlaat, om eigenzinnig naar het hem ontzegde bergland op te stijgen. Het tegenbeeld van een albatros, waar hij alleen op den vasten grond zeker voortstapt en op steile hoogten wankelt en valt.

Stolte geeft in zijn hoofdstuk over Karl May's dichterschap een menigte schrandere en rake vaak verrassende inzichten, die het typisch-volksche der reisboeken onderlijnen. Een ei van Columbus is werkelijk de opvatting van den „Winnetou" als een legende. De techniek der avontuurverhalen wordt fijn geanalyseerd naar de verwerkte motieven onder verwijzing naar de karaktertypen, (waarbij men Doutrepont's types populaires als in levenden lijve voor zich ziet). Tragiek en humor, cliché en echte inventie worden nauwkeurig ontleed. Daarna blijft er aan kunstzinnigs nog genoeg over, om May in zijn voortreffelijkheid van volksauteur te bevestigen. Een paar — mij al te gunstige — oordeelvellingen, als de lofrede op de kinderachtige allegorie „Ardiston en Dschinniston" en op het saaie, dorre en krachtelooze „Winnetou's Erfgenamen" worden hier onder protest gememoreerd.

Oprechte instemming moeten wij daarentegen betuigen met het inhoudrijke slotkapittel, waarin Stolte de eindrekening van Karl May's oeuvre opmaakt: een grensgeval van het dichterlijke (zooals reeds Nadler zeide), een primitief, die met geweld opstreeft tot in de sfeer van het hoogere geestelijke. „In den grond met den mysticus verwant, leert hij door eigen noodlot toch de mogelijkheden van het magische beleven en de hoogten van een heroïek volbracht leven begeeren . . . Uit het samentreffen van mystieke en heroïeke elementen vormt zich de oudste, op bevrijding wachtende opgave van onze kultuur, het „Heliand-probleem", de vereeniging van Germanendom en christendom tot de hen eigen vorm der „heldenlegende". Hierin is Karel May . . . eeuwig-duitsch. Daarbij blijft hij evenwel altijd verwant aan de volksklasse. Zijn grenspositie stelde hem in staat, dat te doen wat Schiller of Wagner of Nietzsche tot de onmogelijkheden rekende: een hooggespannen ethos in de diepten van ons volksleven te dragen."

Door mede-lijden inzichtrijk geworden, een echte dwaas, al moge hij dan ook door veel modder gewaad hebben en zijn bloemenmeisje betreurenswaardige schatting hebben betaald . . . . het volk en de jeugd, millioenen lezers blijven den grooten, uitverkoren volksverteller, Karl May, trouw.

BOEKENSCHOUW

NAUWELAERTS (L.) PETROLEUM. (311) *f* 2,50 en *f* 3,50 Met vele biographieën en kaarten. Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Dit boek geeft een verhandeling over ontstaan en gebruik van de petroleum en toont hoe zeer de wereld beheerscht wordt en zelfs de politiek gedreven wordt door het machtwoord: Olie. Er zijn hoofdstukken over het vinden en aanboren van de olie, over de verhouding van het gebruik en over de toestanden in de verschillende landen waar olie gevonden wordt. Er blijkt groote kennis op dit gebied uit dit boek en voor belangstellenden is het een zeer interessant onderwerp dat in wetenschappelijk populaire vorm behandeld is.

AALDERS (Prof. Dr. W. J.) DE ROEP DER KERK. (213) *f* 1,90. Sythoff, Leiden, 1936.

In een twaalftal hoofdstukken schrijft Prof. Aalders hier met eerbied en warme overtuiging over de Kerk. De roep der Kerk is hier natuurlijk haar roep, haar boodschap aan de menschheid. Katholieke lezers zullen zich verwonderen over wat een Calvinistisch hoogleeraar denkt over de kerk. Veel ervan zouden ook wij onderschrijven. Niet alles echter; de katholieke kerkopvatting is nog volstrekter, omvattender, dwingender. Tweemaal, meen ik, vraagt Prof. Aalders in zijn boek, over welke kerk het eigenlijk gaat, en het antwoord is vaag, onbevredigend. Hier blijkt het verschil in opvatting tusschen den calvinist en den katholiek. Toch gaat door heel het boek het verlangen naar eenheid, naar de eène kerk. Voor theologen en vakmenschen, voor wie het boek uiteraard uitsluitend geschikt is, is het een zeer instructief werk.

PEELEN (G. J.) POSTZEGELS. Handleiding voor verzamelaars. (36) *f* 0,45. Geillustreerd.

KLOKMAN (G. J.) HENDRIK-EUME. (84) *f* 0,90. Geïllustreerd.

JACOBSE, MUUS: DE DOORTOCHT. (31) *f* 0,45. Geïllustreerd.

SCHOUTEN (Dr. W. J. A.) DE WERELD VAN STERREN. (19) *f* 0,45. Geïll.

WAARDENBURG (Dr. P. J.) DE ERFELIJKHEID BIJ DEN MENSCH. (36) *f* 0,45. Geïllustreerd.

GERRETSEN (H. A.) VINCENT VAN GOGH. (16) *f* 0,45. Geïllustreerd. Bosch en Keuning, Baarn.

Eenige nieuwe deeltjes in de Libellen-Serie. Het boekje van Klokman vertelt in verhaalvorm over huiselijke en maatschappelijke toestanden in den Achterhoek ongeveer zestig jaar geleden. „De Doortocht" is een bundel Christelijk-religieus getinte gedichten.

Wat vond Henry de Montherland in Spanje?

door DR. B. M. BOEREBACH.

II

> Slechts een Montherlant en een Cassou begrijpen de psyche van ons volk.
>
> Miguel de Unamuno (1936).

Wat mag deze jonge man, die zich, na de periode van geestesvervoering van den oorlog en van zijn daaropgevolgden sportcultus, niet meer aan het rhythme van het gewone leven weet aan te passen, dan wel aan gene zijde der Pyreneeën gezocht hebben? Was het de verstrooiing, de ontvluchting van het eigen-ik, die ons door het simpele feit van uit onze woonplaats weg te gaan en ons naar elders te verplaatsen gebracht worden? In geenen deele. Hij houdt niet van reizen en wat méér is, hij vindt het, van alle genoegens, het droëvigste en meest doodende. Zonder daarbij nog in aanmerking te nemen, zooals hij ergens zegt, dat het de menschenziel tot idiotisme brengt: „Het maakt de ziel idioot in haar pogen om zich te interesseeren voor dingen, die buiten haar domein liggen."

Hieruit volgt dus allereerst, dat het waarachtig domein der ziel, volgens Henry de Montherlant — en wij volgen hier gaarne zijn opvatting — niet in het schilderachtige ligt, althans niet dàt, waaraan de gemeene toerist zich vergaapt; nièt dat pittoreske, waarop de „dwazen zonder sekse of nationaliteit" hun foto-toestellen richten.

Zeker, het half dozijn werken, dat de schrijver aan Spanje wijdde, biedt den illustrator rijkelijk stof. Zulks neemt echter niet weg, dat de schilderachtige momenten, die er in zijn vastgelegd, altijd episodisch en bijkomstig zijn. Het zijn eenvoudige voorwendsels tot een scherts, een overdenking, of een vergelijking met wat elders — en vooral in Frankrijk — voorvalt.

En deze vergelijkingen zijn dikwijls van een wondere suggestiviteit en beteekenis. Soms blijft het contrast onuitgedrukt, zooals in de schets, die ik mij herinner, van een meisje uit Huelva, dat van de fontein weerkeert, met een kruik op haar schouders. „Un jeune garçon, passant, le lui saisit, y but sans la toucher de ses lèvres, le remplit de nouveau à la fontaine et la lui replaça sur l'épaule. Ils continuèrent chacun de son côte sans s' être dit un mot, sans s'être seulement souri." Andere keeren daarentegen wordt de parallel getrokken.

Het verlangen om dieper in de Montherlant's gedachtenwereld door te dringen en met zijn ideeën betreffende Spanje kennis te

maken, weerhoudt ons er van om langer bij zijn stijleigendommeelijkheden stil te staan.

* * *

Het is in een onuitgegeven studie, in 1929 geschreven, die den titel draagt: Pour un Chant profond, dat hij op expliciete wijze de aandacht vestigt op een der meest uitzonderlijke en typeerende bijzonderheden der Spaansche ziel. Het is, wanneer hij ons, nadat hij ons de aantrekkelijke figuur van cantaor Juan Garcia Campos, den kleinen zanger van cante hondo opgeroepen heeft, dèze definitie van genoemde „cante hondo" geeft: een zang, waarbij de zanger een zuigbuis uitwerpt, reikend tot in het diepste van zijn ziel."

Een zuigbuis, die hier de verbondenheid symboliseert, die er voor den Spanjaard bestaat tusschen zijn lichaam en zijn ziel. Met deze metafoor raakt Henry de Montherlant, aan een der grootste geheimenissen der Spaansche ziel. Terwijl onder invloed der Cartesiaansche philosofie, overal elders in Europa, een scheiding tusschen materie en geest was ontstaan; een scheiding, die langzamerhand ook werd doorgevoerd voor menschelijke ziel en lichaam; terwijl men er aan gewoon raakte physiek en zedelijk leven aan elkaar tegenover te stellen en zoo den mensch als een heterogeen samenstel van lichamelijke, verstandelijke, zedelijke, aesthetische en maatschappelijke activiteiten ging zien, bleef in Spanje een innige verbondenheid van ziel en lichaam bestaan. En terwijl de Renaissance in andere landen de wig van boven-aangeduide tweespalt in het zedelijk en aesthetisch leven wrong en gemakkelijk ontaardde tot stof- en lichaamsvergoding, hield Spanje — dat is de Spaansche Kerk — het menschelijk ideaal zuiver en behoedde het voor ontaarding, dit land zoo in staat stellende het in de volgende eeuwen weer aan het overig Europa over te dragen.

De Spanjaard onzer dagen werpt nog immer in zich uit „le tuyau d'une pompe pour arriver á la nappe souterraine de l'âme," zooals de Montherlant zich uitdrukt. En ware het alleen, dat de Kerk in Spanje in den loop der eeuwen deze innige eenheid tusschen lichaams- en ziele-leven bewerkstelligd had, zij zou zich daarmee reeds onsterfelijke verdiensten verworven hebben.

Noch hoor ik Dr. Slotemaker de Bruyne naar aanleiding van een reis naar New-York zeggen, hoe hij op een vraag aan één der vooraanstaande Protestantsche zielenherders van die stad, hoe deze te midden der jachtende agitatie toch de zielen zijner gemeentenaren kon bereiken, dit verbijsterend antwoord ontving: „Die bereiken wij niet, wij vermogen zelfs niet meer in onze eigen zielen af te dalen."

Maar het boek van aanklacht, dat de Amerikaansch-Fransche

dokter in deze dagen schreef: L'Hómme, cet Inconnu, geldt ook voor onze Europeesche landen.

Voor Spanje echter, het moge paradoxaal klinken in dagen van een burgeroorlog als deze, had dit boek goeddeels ongeschreven kunnen blijven.

Zeker, ook dáár verkeerde de religieuze zin in sommige opzichten in een vage religiositeit; ook dáár bracht een geldaristocratie, in den wereldoorlog geboren, plotsschrijnend gevoelde tegenstelling tusschen bezittende en bezitlooze klasse, die bij buitenlandsche invloeden en onwijs geleid urbanisme (met de daaraan verbonden overplanting en ontworteling der individuen) eerlang tot een catastrophe moest voren; dat alles neemt echter niet weg, dat tot voor eenige jaren iedere Spanjaard van rijk tot arm zich een hidalgo voelde, een don Quichotte en een Sancho Panza tevens, dat is een harmonisch samenstel van idealisme en realisme.

Dit laatste schreven reeds velen vóór ons; wat zij echter verzuimden te zeggen, was, hoe dit geheel van schijnbaar tegenstrijdige componenten zijn oorsprong vond in de innige verbondenheid van ziel en lichaam, zooals een eeuwenlange Katholieke cultuur die in deze volkstreek had doen geboren worden. Deze onbreekbare eenheid nu, onder primaatschap van de ziel, heeft de Montherlant lange jaren onweerstaanbaar geboeid.

* * *

De ontwrichte wereld onzer dagen, los van den godsdienst der vaderen is opzoek naar een nieuw ideaal van menschelijkheid, naar de waarachtige condition humaine. Zij vindt de „homo sovieticus", den nationaal-socialistischen, den fascistischen mensch. Is het echter niet merkwaardig, dat ook Spanje naast zijn Don Quichotte nog een ander onvergetelijk type daarvan biedt?

Reeds is de wereld oneindigen dank verschuldigd aan de creatie van een Don Quichotte. Het moge waar zijn, dat de middelmatigheid der omliggende landen, inclusief de cultus van den honnête homme uit de eeuw van Lodewijk XIV de oogen voor de grootheid van deze heldenfiguur sloot, ondanks al deze miskenning, blijft zij de eeuwig-levende criticus van alle gesloten traditionalisme en van iedere levenssleur. Zij is, als de held uit het Romantisch tijdvak, een héros fatal, maar een held, die al zijn vermogens in dienst stelt van het absolute goed, een onvermoeid en onversaagd jager naar ideaal, dien de hinderpalen, welke een bekrompen en jaloersche wereld op zijn weg doet oprijzen, slechts tot grooter geestdrift vermogen op te voeren. Er is een heilige in Don Quichotte, — in dezen „Spaanschen Christus" zooals de Unamuno hem durfde noemen, — een heilige met een vurigen dorst naar en een waarachtigen smaak voor het lijden. En in laatste instantie is de held van Cervantès de belichaming

van het eeuwig-menschelijk conflict tusschen de machtige, ongeruste dynamiek van onze menschelijke natuur en de onmiddellijke mogelijkheden tot verwezenlijking onzer strevingen; de incarnatie van den strijd tusschen geest en vleesch. De Fransche classicus uit de zeventiende eeuw en de verprotestantschte Noorderling waren te zelfingenomen om een dergelijk lijden in een medemensch te kunnen vermoeden. En terwijl een Cervantes in het leven slechts een voorbijgaanden droom — zij het ook soms een droom van tranen — wilde zien, waarmee hij tot een voorlooper van een Berkeley en een Pirandello werd, hechtten die vele anderen aan het aardsche welzijn een overdreven waarde en heerschte in de Europeesche landen eenerzijds de trots van de door het vrije onderzoek geëmancipeerde ratio, anderzijds het ideaal van den honnête homme, dat is van een empirisch-gerijpte, maar sceptische en van idealisme ontdane levenswijsheid, die zich ten doel stelde alle excessen, óók in het goede, te vermijden. Ik geef toe, dat een levenshouding als van den „honnête homme" ook niet geheel van heroïsme ontbloot is; zij vraagt een voortdurende zelfcontrôle evenals een nimmer verzwakkende onderdrukking van het eigen-ik. Zij is echter niet bestand tegen ernstige schokken en gaat ongeneeslijk mank aan haar gebrek aan positieve weerstand. En met de glorie van den roi-honnête homme, die Lodewijk XIV was, gaat dan ook die van den burger-honnête homme ten gronde.

* * *

In die jaren dan, als Europa zijn model van den „man van eer" ontviel, is het weer Spanje, dat ons door den Jezuïet, Balthazar Gracian, een nieuw type van ideaal-mensch voorhoudt. En, vele decadiën lang, geeft het overige Europa zijn aandacht aan dit voor haar welhaast ontoegankelijk heldenbeeld, aan de Spaansche psyche ontsproten.

De ideale mensch is, volgens Gracian, geenszins degene die zich met een harmonisch samenstel van middelmatige deugden tevredenstelt. Hij verwerpt zonder meer, wat wij in ons vorig artikel als „vertus ménagères" betitelden. Deze mensch wordt slechts door hoogere eerzucht vervoerd: hij streeft er naar uit te munten in het groote. Uitgerust met een eminent verstand, een gezond oordeel en een vurigen geest; brandend van hartstochtelijk vuur — immers een verstand, dat niet ondersteund wordt door de geestdrift van het hart, heeft geen veroveringskracht —; sterk in zijn onwrikbaar vertrouwen in het geluk, dat is met hen, die het geweld aandoen; geleid door de meest verheven voorbeelden, die de mensch zichzelven kan voorhouden om deze niet slechts te evenaren, maar zoo mogelijk te overtreffen, is de ideale mensch degene, die er op uit is de eerste van allen en de eenige te worden.

Als een stoïcijn draagt hij lijden en vernedering of wat de wereld met dit laatste begrip aanduidt. Vernedering toch bestaat slechts voor het eigen geweten.

Echter is 's menschen einddoel niet de uiteindelijke triomf van zijn ik: de held brengt de eer aan God over; hij is er zich bij voortduring van bewust, dat hij het zedelijk overwicht, dat hij over zichzelven en anderen verwierf, dankt aan zijn godsdienst. Vol begeerte naar ideëele schoonheid eenerzijds, maar tevens sterk van praktischen zin, vol behoedzaamheid en tact bij het volvoeren van zijn plan, vraagt deze heldenfiguur om dezelfde zon, die Don Quichotte eenmaal in gloed zette en die het ideaal van rechtvaardigheid, goedheid en liefde voor het oog van dezen laatste stralen deed. Keerde Europa zich ook een oogenblik naar dit ideaal, het zal duidelijk zijn, dat waar de idee van den „honnête homme" zelfs geen stand had kunnen houden, een held, aan het aardsche onthecht als die van Gracian, nog minder ingang in een deels ontkerstende wereld zou kunnen vinden. Zoodat weldra dit heldenbeeld in zijn integriteit nog slechts gevonden werd in het land van zijn uitgang, moge het dan waar zijn, dat, zooals Stendhal eenmaal zeide (daarmee bewijzend, dat zijn belangstelling ook wijder dan de Italiaansche grenzen reikte) in ieder menschelijk hart altijd een zeker „espagnolisme", een Spaansche inslag, overblijft.

* * *

De zin voor grootheid, die dan ook Montherlant's geest langen tijd (en nog?) geen rust liet, vond dus overvloedig voedsel aan gene zijde der Pyreneeën. En het zijn dan ook slechts de menschen, die hem in dit land interesseeren en in dezen niet hun uiterlijke schijn, maar hun diepste levensuitingen, hun diepste innerlijk.

Die smaak voor het menschelijk wezen strekt hij zelfs uit tot de dingen. Het Andalusisch veld — de campo — en de maremmen worden voor hem tot de decors, te midden waarvan hij zijn helden stelt, maar hoè zuiver, frisch en suggestief de Sevillaansche schetsen, die, bijvoorbeeld, overvloedig in zijn Bestiaires voorkomen, ook zijn, zij beteekenen, — òf het de tuinen van het Alcazar, òf het plein van Dona Elvira betreft, — evenzoovele getuigenissen van Montherlant's minachting van de dingen òm hen-zelve; het verwerpen van de visie, die een Gautier, en zelfs een Barrès, op deze hebben.

Zelfs in het nachtelijk tableau van de haven van Barcelona, dat eenige der meest geslaagde pagina's van La Petite Infante de Castille vult, is de voornaamste persoon, ondanks de menigte van levende wezens, die voor ons wordt opgeroepen, de schrijver zelf, of juister gezegd, de innerlijke strijd dien hij voert om een kleine cabaret-zangeres; de beroering, die de be-

geerte naar haar lichaam in hem schept; het dramatisch conflict tusschen zijn minderwaardig-ik en zijn beter-ik, dat hem drijft tot verzaking aan de zonde.

En als de schrijver zich dan de nederlaag van het vleesch in hem bewust wordt, voelt hij zich als instincmatig naar de zee en naar de haven gedreven, als naar een „lieu fraternel".

Dit laatste epitheton, dat hij in dit geval voor ons rechtvaardigt, is van toepassing op zeer veel andere landschappen, op al diegene namelijk, die hij hier liefhad.

Hierin vinden wij tevens een verklaring voor zijn onverschilligheid ten opzichte van bepaalde andere plaatsen. In spijt van zijn beroemdheid, vindt Granada geen genade in zijn oog: hij vindt er, in de Moorsche omgeving, nergens een rustplaats voor zijn geluk, voor zijn zieleleven. Ligt in deze houding misschien vervat, dat een objectieve, uiterlijke schoonheid bekoring voor hem miste en dat hij daaraan onberoerd voorbijging? Geenszins; hij voelt, hoe deze zich met een bijna ondraaglijke heftigheid aan hem tracht op te dringen, zich nu eens op hem werpend als een „bête féroce", dan weer als een „bête confiante": „Le ciel, la mer, la terre se pressaient contre moi. Le tremblement de la lumière se posait sur ma poitrine."

Wàt nu ligt er tusschen een dergelijke vijandschap en een dergelijke innige vereeniging? Het tusschenbeide treden van den mensch. Trouwens, wij kennen geen uitdrukkelijker erkenning van deze laatste waarheid, dan die, welke de schrijver deed in zijn Aux fontaines du désir: „Les Paysages ne m'intérressent qu'en fonction des êtres."

En onder dit woord moet de lezer niet slechts de natuur in engen zin verstaan: het omvat ook de „stadslandschappen", die een binnen de muren saamgedrongen menigte ons oog verschaft en waaraan een bepaalde ritus, een zekere traditie onveranderlijke vormen schenken.

Wat toch geeft het carnaval te Madrid hem, buiten een onheusche vergelijking met het feest der Fransche Catherinettes, voor gedachte in?

Een volkomen verantwoord „beati non possidentes" en een klein sermoen over de vasten- en onthoudingsdaad; een zuiver carnavals-sermoen overigens, ontweld aan een geenszins voorbeeldige bijgedachte.

Wat blijft hem van de praal der Goede-Week-viering te Sevilla bij? Het beeld der „admirables masques de forçats chrétiens" van de pasos-dragers; dat van de indrukwekkende handen en oogen van sommige boetelingen; dat van een godslasterlijke maar echt-Spaansche profanatie betreffende een der Maagden uit de processie, een dier vrouwen uit de menigte, die hij genoeg nabij komt om te kunnen zeggen, dat haar hals, die „sent le gouffre", den demon oproept.

Voorbeelden als deze, die wij tot in het oneindige zouden kunnen vermenigvuldigen, bewijzen voldoende, dat de Montherlant oppervlakkige „couleur locales" in Spanje is gaan zoeken en dat hij het rijke arsenaal van Spaansche schilderachtigheid ten hoogste om „dingen vroeg, die zijn verbeelding vermochten in gang te zetten". Zij bewijzen, dat de Montherlant's uitroep: „Welk een diepe oorspronkelijkheid, zoodra men kaap Creus gepasseerd is!" betrekking had op het meest bijzondere en meest menschelijke Spanje, dàt der in veel opzichten uitzonderlijke wezens, te midden waarvan hij door een wel zeker instinct moet geleid zijn om een Miguel de Unamuno zoo veeleischend en zoo karig in lof, een goedkeuring te hebben kunnen ontlokken, als wij boven ons artikel plaatsten.

BOEKENSCHOUW

KNUTTEL Jr. (Ir. G.) OVER CHINEESCHE EN JAPANSCHE KUNST. (139) *f* 2,40, met zestien platen. Paris, Amsterdam.

Aan een diepgaande kennis over zijn onderwerp paart de schrijver van deze korte verhandeling over het veelomvattend gebied van Chineesche en Japansche kunst een aangename wijze om zijn ideeën duidelijk te maken. Hij is in het doel dat hij zich gesteld heeft om belangstelling te wekken voor deze nog te weinig gekende kunst, o.i. ten volle geslaagd. Een handige en beknopte uitgave.

GROOT-NEDERLANDS BOERENBOEK. (274) *f* 4,90. Onder Redactie van Anne de Vries. Met dialectilogische en folklorische medewerking van P. J. Meertens. Foto's van Hans Gilberg. Verluchting van G. D. Hoogendoorn. Ontwerp van Kees Camper. Callenbach, Nijkerk.

Samengesteld onder leiding van Anne de Vries is dit boek geworden een litterair verzorgde en voornaam uitgevoerde uitgave, waarin vele, ons bekende schrijvers als Antoon Coolen, Matthias Kemp, Ernest Claes e.a. den boer hebben gekarakteriseerd in zijn liefde voor het land en zijn typische gewestelijke eigenaardigheden. De foto's zijn bijzonder mooi en het boek kan gelezen worden door ouderen.

FREUCHEN (Peter) IN HET WITTE NOORDEN. (352) *f* 3,90. Mijn leven als eskimo tusschen ijsberen en wolven. Nederlandsche bewerking van Drs. F. Koning. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Peter Freuchen heeft meer over het ruwe Noorden geschreven; hij is er thuis als een ijsbeer op de Poolvlakte. In dit boek geeft hij een uitvoerige beschrijving over de Danmark-expeditie die het Noordelijk deel van Groenland in kaart moest brengen. Hij leeft als een eskimo en verdraagt de tallooze ontberingen die daar in het koude land elke niet-inboorling beloeren met groote moed en volharding. In zijn boek zijn 'n massa foto's geplaatst die het den lezer duidelijk maken hoe zijn leven daar geweest is en hoe groot de strijd van de expeditie was. Voor gerijpte lezers, die het leven kennen.

FRANSCH

CLAUDEL (Paul) FIGURES ET PARABOLES.15 fr. N. R. F. Gallimard, Paris, 1936.

Over een boek als dit te schrijven is niet gemakkelijk. Wie Paul Claudel kent, weet dat hij eigenlijk altijd in „figures et paraboles" schrijft, dat hij de universeelste symbolist is, die er bestaat, symbolist in grootsch katholieken zin. De inhoud van dit werkje is zeer verschillend; het bevat zeer korte gelegenheidsstukken, notities, indrukken en gedachten naast eenige langere, die den geheelen Claudel doen kennen, of althans doen vermoeden. Onderlinge samenhang is er niet. Er is een merkwaardige dialoog over Wagner, merkwaardig om de meeningen (Claudel's meeningen altijd?), die er over hem geuit worden. Er is een opstel over Judas' dood, waarin Judas zijn standpunt over den Verlosser en de leerlingen uiteenzet, een „point de vue de Ponce Pilate", een „Légende de Prakriti", waarin Claudel over schepping en evolutie spreekt, enzoovoort. Claudel is een belezen auteur en een zeer oorspronkelijk denker; daarbij is hij doorvoed met Bijbellectuur, en dit alles geeft hem het aanzien van een middeleeuwer in het gewaad van een modern poëet. Men voelt zich klein tegenover hem; hij heeft iets superieurs en iets mysterieus over zich. Als geestesvoedsel zijn deze beschouwingen van voortreffelijke kwaliteit, maar zij eischen een zekere gedisponeerdheid.

RÉGNIER (Paule) CHERCHEZ LA JOIE. 15 fr. Roman. Plon, Paris, 1936.
Paule Régnier behaalde in '34 den „Prix de l'Académie" met haar Abbaye d'Evolaine. Men begint de lezing van „Cherchez la Joie" dus met eenige verwachting. Een verwachting, die niet teleurgesteld wordt. Men zou het haast een opvoedkundigen roman kunnen noemen, al heeft de auteur ook aan geen tendenz of strekking gedacht. Een weduwe voedt haar eenigste dochter met jaloersche zorg en toewijding op voor het geluk, louter voor het geluk; al wat hard is en pijn doet, moet van het kind verwijderd gehouden worden. Het gevolg is dat zij later niet bestand is tegen het leven en dat haar huwelijk een mislukking wordt. Met fijnen en indringenden psychologischen zin heeft Paule Régnier dit gegeven uitgewerkt. Anselme en Claude gaan het leven in met een wonderlijke luchthartigheid, wel met een groote verliefdheid, maar zonder de liefde. Beide figuren zijn de schrijfster wondergoed gelukt. Zij is volkomen thuis in de wereld van het psychische en haar personages staan voor ons in al hun menschelijke genuanceerdheid. Een boek voor volwassen lezers.

VINCENT (Jacqueline) COMME PAR MÉGARDE. 12 fr. Descleé de Brouwer & Cie, Paris, Collection Perceval, 1936.
Jacqueline Vincent gebruikt in dezen roman den bekenden dagboek-vorm; om haar familiegeschiedenis van verschillende zijden te belichten laat zij drie dagboeken elkaar opvolgen, eerst die der dochters en dan dat der moeder. Er zit altijd iets kunstmatigs in een dagboek-roman en een auteur heeft dit kunstmatige zoo goed mogelijk te camoufleeren. De schrijfster van dit boek beseft die moeilijkheid en tracht de klipjes zoo goed mogelijk te omzeilen. Het hoofdmoment van den roman ligt in den geestelijken omkeer van de zieke Annick, die onder invloed van een Chineesch student tot het

volle besef van haar geloof komt en zoo een soort innerlijke opstanding beleeft. Daardoor verandert ook de geheele sfeer in de familie. Met fijne vrouwelijke intuïtie legt Jacqueline Vincent de draden bloot, die het leven dezer wat te wereldsche familie, vader, moeder, drie dochters en twee zoons, regelen. Het is geen overweldigend boek, maar een zeer menschelijk verhaal, dat ten slotte de geloofskracht in eèn enkele der gezinsleden in vollen gloed laat oplaaien. Het is frisch en vlot geschreven, een roman even goed als tien, twintig andere, een realistisch boek in den hoogsten en besten zin van het woord.

DUITSCH

ULLRICH (Hans) DER WÄCHTER. Adolf Sponholtz Verlag G.m.b.H. Hanover.

In dit boek verhaalt Hans Ullrich de geschiedenis van een jongen, wiens vader een zeeroover is, wiens moeder bij zijn geboorte sterft op de eenzame heide. Een boerenfamilie neemt het kind op en geeft het den naam van Sebald. De jongen groeit op tot een knaap, krachtig van lichaam, krachtig en eerlijk van ziel. Gedreven door zijn verlangen naar de groote zee, komt hij als pakhuisknecht in dienst bij een rijken koopman in Bremen. Daar ziet en ondervindt hij hoe de armen door de rijken worden uitgebuit. Na een oproer, dat hij bij toeval ontketent, en dat mislukt, komt hij als matroos op het Koggeschip „Der Greif", het admiraalschip van Gedeke Michels, die met Störtebeker de aanvoerder is der Likendeeler. Deze zeeroovers geven voor te strijden voor de gelijke verdeeling der goederen; de schepen der Hanse te plunderen, om de armen te helpen tegen de rijken. Een diepe teleurstelling komt over Sebalds ziel als hij de werkelijkheid ziet. Bij den overval van het dorp Steenbüttel, waarbij een viertal Likendeeler een meisje trachten te onteeren, neemt hij moedig haar partij op, en blijft op de hoeve van haar vader als knecht en visscher achter. Ofschoon verschillende malen aangezocht zich bij de vijanden der Likendeeler aan te sluiten, weigert hij totdat hij op zekeren dag terugkomend van de vischvangst de hoeve vindt neergebrand en al haar bewoners vermoord. Dan neemt hij dienst op „Die bunte Kuh", het admiraalschip van Gerard von Utrecht; is tegenwoordig bij de terechtstelling van Störtebeker en zijn 70 dronken gezellen; bij die van Gedeke Michels en den laatsten Likendeeler, om dan te worden „Der Wächter" die waakt dat de zee, die nu vrij is, ook vrij blijft.

De persoon en het karakter van Sebald is door Hans Ullrich klaar opgezet en goed doorgevoerd; alleen is zijn poging mislukt hem ook nog dat mysterieuse te geven, dat uit oude herinneringen en droomen en voorgevoelens geboren wordt; de figuur van Sebald zou gewonnen hebben, had Hans Ullrich die poging niet gedaan. Trouwens die sfeer van angstige spookachtige spanning, van griezelige geheimzinnigheid, zooals een Storm die kan scheppen, mislukt den schrijver van Der Wächter absoluut.

Zijn beste kwaliteiten dankt dit verhaal aan het feit dat het door een schilder geschreven is. Waar Hans Ullrich een zeeslag of een stadsoproer, een eenzame hei, een door nevelvloed overstroomd wad, een neergebrand dorp beschrijft, daar komt zijn scherpe opmerkingsgave, zijn gevoeligheid voor kleur en lijn, prachtig aan den dag: daar is hij werkelijk kunstenaar. Zonder twijfel is dit boek het lezen waard, maar blijve toch wegens een paar al te realistische scènes voorbehouden voor volwassenen.

SCHEELE (Meta) STIER UND JUNGFRAU. Paul List Verlag Leipzig.

Als in een film laat Meta Scheele in dit boek de avonturen van Claas von Zerf, een rijke slager der stad Trier in de 15de eeuw, aan onze oogen voorbijtrekken.

Het boek, al zal aan sommigen die scenariovorm tegenstaan, is niet kwaad geschreven, maar een mooi boek, een rijk boek kan ik het toch niet

noemen. Het mist daarvoor de diepte, noodig om onzen haat of onze liefde, onze bewondering of onze verachting gaande te maken. Wij zijn en blijven heel dit verhaal door toeschouwers, soms geïnteresseerde toeschouwers, maar altijd toch toeschouwers die nuchter en koel bekijken wat zich voor hun oogen afspeelt. Het is de schrijfster niet gelukt den tijd, waarin haar verhaal zich afspeelt, voor ons zóó te doen herleven dat wij bewoners van het middeleeuwsche Trier worden. Wij kijken naar wat er gebeurt, maar wij doen er niet aan mee. Erger nog: wij vinden de ziel dier tijden niet terug, de onrustige, opstandige, naar beter-hakende ziel van de dagen voor de Hervorming en den Boerenkrijg.

Altijd en overal missen wij bij Meta Scheele dat laatste woord, dat laatste trekje dat onze ziel in beroering brengt en ze doet meeschreien met de bedroefden en meejuichen met de blijden.

Dan vind ik tenslotte jammer dat een figuur als Claas von Zerf de hoofdrol speelt in dit boek. Zeker die figuur is prachtig geteekend, maar ze is zoo uiterst onsympathiek. Claas von Zerf is uiterlijk een pracht-verschijning, innerlijk een bruut; een drinker, een overspelige, een bluffer, een verkwister, een meineedige, iemand die zonder zich om de gevoelens van wie ook te bekreunen, leeft enkel en alleen voor zich zelf; een man tenslotte, die zich zelf afvraagt of hij zijn succes dankt aan het toeval of aan zijn brutaliteit, een man, die op het einde van zijn leven getuigt: „Ich habe Kraft, und habe doch keine. Ich herrsche und bin doch ohne Gewalt". Een man, voor wien men niets dan verachting of hoogstens nu en dan een beetje medelijden kan hebben, lijkt mij niet geschikt om heel een boek zoo te beheerschen als Claas von Zerf dat in Stier und Jungfrau doet. Voor volwassenen.

FRIEDRICH (Hans) DER FLÖSZERHERRGOTT. Vieweg-Verlag, Braunschweig, 1936.

Bracht 1935 ons den merkwaardige roman van Kuhnert over de vlotters op de Main met die alles en allen domineerende figuur van Anna Kiliane Volk: „Die grosze Mutter vom Main"; dit jaar geeft Hans Friedrich ons de geschiedenis van Strixner Wendel, een vlotter op de Isar.

Toch is zijn vlotten maar iets bijkomstig, evenals zijn houthakken. Na zijn huwelijk is hij eigenlijk veeboer. Daarbij is hij een houtsnijder van meer dan gewone begaafdheid. Hoewel katholiek, maar dan van het minder vurige soort, is hij zeer bijgeloovig; dwaas, kinderachtig bijgeloovig. Hij moge een krachtig-gespierd lichaam, een rustig gemoed, een blij eerlijk karakter hebben, het is 't bijgeloof dat dat leven beheerscht, dat zijn leven maakt. Dat bijgeloof immers doet hem zijn eerste kunstwerk snijden: Der Flöszerherrgott, de Christus van de vlotters, zoogenoemd omdat zijn uiterlijk het harde onverzorgde van een vlotter heeft en Hij de vlotters en hun huis en hof voor ongeluk moet bewaren. Dan verdrinkt op een slotreis toch zijn zwager in de Isar. Verwondering, dan onrust en verbittering nemen bezit van Wendels ziel. Zijn vrouw, door den dood van haar broer diep geschokt, brengt een kindje ter wereld dat aan toevallen lijdt: dan komt Wendels ziel in opstand tegen God: het gezicht van zijn lijdend kindje maakt hem hoe langer onrustiger en drijft hem ten slotte van vrouw en kinderen weg om als metgezel van een ontdekkingsreiziger in de oerwouden van Zuid-Amerika naar tempelruïnes te zoeken. Ten slotte wordt hij zwaar ziek, geneest echter op merkwaardige wijze, vindt den vrede met God terug en tevens zijn liefde voor zijn land en zijn huis. Ondertusschen is zijn ziek kindje gestorven, maar in de plaats daarvan heeft God hem een nieuwen, gezonden stamhouder geschonken en staande na zijn blijde thuiskomst voor den Flöszerherrgott, bekent Wendel: „Du bist stark". Het boek is onderhoudend geschreven: mooi zijn de natuurbeschrijvingen, hoewel misschien te talrijk; interessant de volksgebruiken bij doop en huwelijk; vol eigen individueel leven de personen. Voor volwassenen.

Grote's Aussaat Bücher, Berlin.

7. Band: **LUSERKE (Martin) DIE FAHRT NACH LETZESAND.** Een alleraardigste novelle, waarin verteld wordt, hoe een dominee, die z'n visschers het geloof aan spoken wil afleren, mee met hen de zee op gaat naar 't wrak en 't spokende eiland. Hij blijft daar 's nachts alleen, maar ziet zelf ook allerlei verschijningen . . . met medewerking van den schipper Hibbertus.

8. Band: **FEDERER (Heinrich) MALA DIE BUCHBINDERIN.** Bij Federer is men nooit in 't luchtledige, men zit midden in de werkelijkheid. Land en volk en individu zijn één geworden. Zo is 't altijd, zo ook hier weer: locaal is het verhaal gebonden aan Tode in Italië en historisch aan den strijd om het eène Italië. In dit raam speelt zich het verhaal af van Mala, die tussen twee geliefden wankelt en maar nooit tot een besluit kan komen, omdat haar hart te klein is voor één en te groot voor twee.

Federer dringt niet door tot in de diepste roerselen der menschelijke ziel, hij bouwt geen ideeën op van kosmische structuur, maar hij is echt en gezond, beminnelijk speels en bescheiden in z'n ernst en in z'n humor. Een ideaal stukje kleine kunst.

9. Band: **FRENSSEN (Gustaf) DIE SEESCHLACHT VORM SKAGERRAK,** mit dem Faksimile eines Briefes des Admirals Scheer an den Dichter: Een levendige, ongetwijfeld pakkende beschrijving van de zeeslag bij Skagerrak. Jammer echter is het, dat deze dramatische gebeurtenis geen eigenlijk geheel vormt, maar klaarblijkelijk een onderdeel van een roman. Dat is inderdaad het geval, het is een episode genomen uit de Roman „Die Brüder". Het is natuurlijk heel gemakkelijk gezegd, als men het eenmaal weet, maar het is toch werkelijk voelbaar. De slag zelf staat wel apart, maar de manier, waarop de slag door de hoofdfiguren „ondergaan" wordt, wijst terug en wijst vooruit.

10. Band **WIECHERT (Ernst) DAS HEILIGE JAHR,** 5 Novellen: In deze novellen zoekt Wiechert te „begrijpen". Het is opvallend met welke verliefdheid hij 't feitelijke tracht te verontschuldigen, of liever met wat een respect hij 't feitelijke tracht te verontschuldigen, of liever met wat een respect hij 't feitelijke aanvaardt zonder respect voor metaphysische bindingen. Zo zegt hij in z'n eerste novelle „Regina Amstetten" „Und das grosse Gesetz, das heiliger ist als Menschenrecht: dass Sünde nicht sein kann auf einer Geburt, dass Sünde nur sein kann auf Scham und Erde über einer Geburt".

Het is duidelijk, dat onder Wiecherts handen schoonheid getoverd wordt, maar een beperkte, een al te beperkte, die van de bewondering voor het naakte feit.

JOHST (Hans) CONSUELA, AUS DEM TAGEBUCH EINER SPITZBERGENBERGENFAHRT, München, 1936.

Deze schets mag er zijn. Het is allemaal een beetje lichtzinnig, niet wuft, maar wat erg optimistisch en wat al te brutaal in het vergeten, dat er nog een paradijs-zondeval plaatsgevonden heeft, maar overigens de beschrijving van iemand, die kan reizen, die er het wezenlijke moment uit kan oppikken en dat vol kan genieten. Hier en daar duiken zelfs plotselinge vermoedens op van diepere samenhangen.

De schets heet Consuela naar de jonge vrouw, die hij op het schip ontmoette en die hem hielp dieper te genieten.

ENGELSCH

GRAVES (Robert) ANTIGUA, PENNY, PUCE (311) 7/6. The Seizin Press and Constable & Comp. Ltd., London.

Lezers van „I, Claudius" en „Claudius the God" zullen aanvankelijk met eenige verwondering „Antigua, Penny, Puce" lezen. Er blijkt een nieuwe zijde uit de schrijfkunst van Robert Graves. De roman is een „extravagance",

geschreven in den lichten toon, daartoe vereischt, en die Graves merkwaardig goed blijkt te liggen.

Een zeldzame postzegel, een roodbruin penny exemplaar van de Britsche kolonie Antigua, is het object van een jarenlangen verbitterden, tragikomischen strijd tusschen een broer en een zuster, een weinig succesvol romanschrijver en een gevierde actrice.

Rond dit motief zijn met waarlijk verbluffende vindingrijkheid een aantal onderling samenhangende episodes en incidenten gegroepeerd, die samen een boeiend verhaal vormen. Eenige dier incidenten verloopen in het nonsensicale; maar het is duidelijk dat een auteur van het formaat van Graves geen farce zonder meer kon schrijven. Zijn humor heeft bijwijlen een grimmigen bijsmaak; hij striemt typisch Engelsche onhebbelijkheden, zooals die, verbonden aan het instituut der „public-schools"; hij toont aan wat een „snob" is, en hij weet in vele gevallen, door zijn nuchtere menschenkennis, het fantastische aannemelijk te maken. Het blijkt den lezer tenslotte dat Graves ook in dit romangenre de menschen tot interessante objecten van belangstelling kan maken.

NOYES (Alfred) VOLTAIRE (646) 12/6. Sheed & Ward, London.

ALFRED NOYES

Het nieuwste boek van Alfred Noyes heeft in Engelsche Katholieke kringen — en ook daar buiten — nogal opwinding veroorzaakt; deze Katholieke schrijver van erkende scherpzinnigheid en kennis heeft niet minder beproefd dan een rehabilatie van Voltaire. In de uitvoerige biografie poogt Noyes aan te toonen dat Voltaire was de „Erasmus, not the Luther of his age." Ongetwijfeld heeft rond Voltaire's figuur een legendenvorming plaats gehad, waarin liefst met diep zwarte kleuren werd gemaald. Verschillende uitingen daarvan worden door Noyes tot haar werkelijke proporties teruggebracht, hij citeert talrijke uitlatingen van Voltaire, welke hem in een ander dan in het traditioneele licht plaatsen, en zijn optreden wordt menigmaal verklaard als een reactie op de verwording van het kerkelijk leven in Frankrijk. Maar in de groote beslissende punten is Noyes' boek toch niet overtuigend. Zelfs aan de hand van Noyes' verklaringen blijft het moeilijk Voltaire als Katholiek te herkennen; mogelijk was hij te veel dichter om athëist te zijn, maar evenzeer was hij toch ook te veel rationalist om de dogma's van het Katholiek geloof te accepteeren. Het is de geest geweest van Voltaire, die sterk uitkomt in de latere anti-clericale beweging, en Noyes wijst er niet op dat deze geest er sterk toe heeft bijgedragen de kracht van het Katholicisme te ondermijnen.

Toch is Noyes' boek een belangrijk en lezenswaardig werk; het is een schitterend geschreven, diepgaande studie van Voltaire en zijn omgeving, die in veel opzichten kan bijdragen tot een juister oordeel, zij het dan niet tot het oordeel dat Noyes over hem geveld wenscht te zien.

MULLEN (Pat) HERO BREED 8/6 (423). Faber & Faber Ltd., London.

Pat Mullen heeft bekendheid verkregen door zijn boek „Man of Aran"

waaruit de gelijknamige film getrokken werd; thans debuteert hij als romanschrijver met „Hero Breed". Ook „Hero Breed" speelt op de Aran eilanden en de daar tegenover gelegen kust; in deze barre streken, dikwijls geteisterd door stormen, onder haar ruw-eenvoudige, tevens fel levende bevolking is de Iersche geest het zuiverst bewaard gebleven. Hier was het dat Synge zijn volk heeft leeren kennen. Waar Synge en zooveel andere Iersche schrijvers evenwel hoofdzakelijk het primitief-animale zagen van een geïsoleerd levend volk en dat tot uitdrukking brachten, heeft Pat Mullen meer de eenvoudige, eerlijke, ongecompliceerde aard aangevoeld van een volk, dat bijna dagelijks een harden strijd om het bestaan heeft te voeren, en dat het product is van een vijftien honderd jarig diep maar simpel geloofsleven, vermengd met wat volksch bijgeloof.

Zijn Aran eilanders zijn eerlijke, openhartige menschen, die echter niet kunnen inzien dat de wet het distilleeren van clandestiene whiskey verbiedt; bewonderaars van lichamelijke kracht en zelf vlug met de vuist, maar ook hulpvaardig voor elkander zooals dat wel haast niet anders kan waar veelvuldig ruw weer aan een gevaarlijke kust het reddingswerk niet tot een zeldzaamheid maakt.

De gebeurtenissen uit het dagelijksch leven der eilanders groepeeren zich hoofdzakelijk rond de figuur van Hugh O'Donnell, de held van de Aran eilanden, aanvankelijk dranksmokkelaar, later koen zeevaarder. Met eenig episch talent zijn sommige scènes beschreven, zooals die van den storm in het begin van het boek en die van het varen door een hooge branding. Een eenvoudig liefdesthema verlevendigt het verhaal.

In intrigue en uitwerking daarvan, is de roman conventioneel; diep gaat de auteur niet, maar hij geeft een sympathieker beeld van het leven van een deel der Iersche bevolking dan de meer psychologisch georiënteerde schrijvers dat plegen te doen, zonder dat leven te idealiseeren. Volwassenen.

SITWELL (Edith) VICTORIA OF ENGLAND (397) R.M. 3. The Albatross Library.

WODEHOUSE (P. G.) BLANDINGS CASTLE (281) R.M. 2. Tauchnitz Edition.

PROKOSCH (Frederic) THE ASIATICS (308) R.M. 2. The Albratross Library, Hamburg, Paris, Bologna.

Uit de biografie van koningin Victoria, geschreven door Edith Sitwell, blijkt een sterke sympathie van de schrijfster voor de figuur der vorstin. Daardoor is het wel eenigszins critiekloos geworden. Echter blijft het een belangrijk werk door zijn uitvoerigheid, de nauwkeurige verwerking van het feitenmateriaal en zijn schildering der maatschappelijke en politieke verhoudingen van den Victoriaanschen tijd.

Lezers van Wodehouse vinden in den bundel korte verhalen „Blandings Castle" een aantal oude bekenden terug. Lord Elmsworth is daar te midden van zijn kring, en de onvergelijke M. Mulliner, gezeten aan de stamtafel van de „Angler's Rest", vertelt eenige nieuwe gevallen uit de familiekroniek. Daar zijn eenige meesterstukjes bij van kostelijke humor. Wodehouse blijkt nog steeds een schrijver te zijn met uitbundige fantasie, wiens soms goedlachsche, soms ook fijne humor wel eenige levenswijsheid bevat.

Het is de vreemde vereeniging van fantasie en realiteit, welke treft in den eersteling van den Amerikaanschen schrijver Prokosch. „Asiatics" is de beschrijving van een zwerftocht, grillig en klaarblijkelijk zonder een bepaald doel, door Azië. De verteller duikt, zonder eenige verklaring, op in Beirut, reist door Damascus, Stamboul, zwerft door Perzië, het zuidoostelijk gebied van Rusland, Engelsch-Indië, Indo-China, waarna de reis even abrupt eindigt als zij is begonnen. Prokosch is een uitstekend maar eigenaardig verteller;

een paar bladzijden lang concentreert zich zijn volle aandacht op een bepaald avontuur, waarna zij zich verplaatst en met dezelfde intensiteit een andere episode belicht, die in geen verband staat met de vorige. Elke emotie, elke ervaring wordt sterk ondergaan en beleefd. — Het merkwaardige reisverhaal is alleen geschikt voor grondig ervaren lezers.

BOEKEN SCHOUW

GROOT (Dr. Joh. de) en OVERDIEP (Dr. G. S.) EEN PELGRIMAGE NAAR DEN SINAÏ; ANNO 1217 (79) *f* 1,90. Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam.

In 1217 ondernam een zekere Magister Thietmar als pelgrim een reis naar het Heilig Land; het verhaal van zijn reis stelde hij kort daarna in het latijn te boek. Een gedeelte van dit verhaal werd in de 15e eeuw in de landstaal overgezet, en hiervan hebben de hoogleeraren thans een bewerking verzorgd, waarin de middeleeuwsche tekst, met enkele verbeteringen, bleef gehandhaafd. Een uitvoerige inleiding en talrijke aanteekeningen werken verduidelijkend.

Het is voor hen, die van geschiedenis houden, een zeer interessant boekje, dat tevens laat blijken, hoe een middeleeuwsch pelgrim het Heilig Land zag.

AMSTERDAM. 100 foto's. Text van Mr. P. J. Mijksenaar, Dr. F. H. Fischer, Dr. P. H. Ritter Jr. en Arch. A. Boeken. *f* 3,90. Contact, Amsterdam.

Dit boek verschijnt als deel II van „De schoonheid van ons Land". Vooraf gaan eenige inleidingen over stijl, karakter, aanleg etc. van Amsterdam. Dan volgen een honderdtal geslaagde en goed gekozen foto's. Over de keuze dezer foto's zou natuurlijk eindeloos te twisten zijn. Als geheel is het een gelukkige greep, die een karakteristiek beeld van de hoofdstad geeft.

GREEVE Pr. (H. de) GODS KANS (30)

MARÉE (José) WIE SPEELT ER MEE? (40)

SINNINGHE: OUD-HOLLANDSCHE RAADSELS (32). Verzameld door J. R. W.

VEN (D. J. van der) FEESTBROOD IN MIDWINTERTIJD (32). Per stuk f 0.45, Bosch en Keuning, Baarn.

Eenige uitgaven in de Libellen-serie. Het eerste bevat eenige treffende Godsgedachten in verband met den modernen tijd; het tweede is een verzameling geïllustreerde kleuterspelen uit grootmoederstijd; het derde een dergelijke bundel raadselversjes; het vierde is een bijdrage tot de folkloristische litteratuur over het broodbakken.

STRIJBOS (Jan P.) IN HET ZOG VAN RAVEN-FLOKI (199) *f* 2,90 en *f* 3,50. Historische inleiding van Bert W. Garthoff. Foto's van den schrijver en van Willem van de Poll. L. J. Veen, Amsterdam.

Heel IJsland heeft de schrijver doorkruist en over zijn bevindingen dit boek geschreven dat allerlei merkwaardige bijzonderheden bevat over hetgeen in dat lange verblijf op het eiland opmerkenswaardig was. Een reisverhaal van een zeer bijzondere soort omdat het veel dieper gaat dan de meeste reisverhalen doen die aan de oppervlakte blijven. Er staan prachtige foto's in dit boek dat voor volwassen lezers zeer belangwekkend is.

Anton van Duinkerken

door JOS. PANHUYSEN.

Het is ongeveer een tiental jaren geleden, dat de auteur, die zijn werk onder den schuilnaam Anton van Duinkerken het licht laat zien, begon met publiceeren. Hij schreef gedichten, gedichten, die niet opvielen door oorspronkelijkheid van vorm, maar wel door de oorspronkelijkheid van het kenschetsend woord en door de frischheid, eenigermate zelfs de groenheid van het levensgevoel, dat er zich in uitte, hartelijke gedichten waaruit een overmaat van goeden wil en genegenheid en een zeker gebrek aan diepere menschenkennis sprak, zij handelden over menschen, die de dichter „zonderling" waande, maar wier persoonlijkheid juist opviel door gemis aan uitzonderlijkheid, over matrozen, die natuurlijk geen heiligen konden zijn, maar die toch nooit, zelfs niet een enkelen keer, gelogen hadden, een zeer onartistieke eigenschap, die men zelfs matrozen nauwelijks zou willen toedichten.

Na deze spontane, hartelijke en hartveroverende gedichten verscheen in „Roeping" iets wat op een verhaal begon te lijken, iets wat voor een goed gedeelte werkelijk een verhaal bleek, het waren de vertellingen van den Ravenzwarte, even frisch soms en even onbevangen, maar vermengd met gedeelten waarbij men nauwelijks van onbevangenheid spreken kon, want in deze herschepping van een werkelijk zonderling zieleleven drong telkens de naïeve, maar vaak slechts schijnbaar naïeve preek. Niemand verwonderde er zich over, dat de schrijver ervan seminarist was. Hij scheen al diens goede gebreken en minder goede deugden te bezitten. Hij was argeloos en zelfverzekerd, hij had waarschijnlijk een meer dan gewone kennis van de mogelijkheden der menschelijke boosheid, maar hij vergiste zich misschien eenigszins in den hartstocht voor de waarheid onder zeevarenden, hij geloofde bovendien meer dan nuttig is in de waarde van de zedekundige les in de bekeeringsbereidwilligheid van het menschelijk gemoed. Maar ondanks dat alles verscheen plotseling bij een wending van het verhaal de op zijn manier preekende Ravenzwarte, welhaast sprakeloos, en het bleek een jonge mensch zonder twijfel, maar een mensch. Een paar oogenblikken, een paar bladzijden had van Duinkerken de bespiegelingen over zijn zonderlingen held laten rusten om hem in de ziel te zien, om het geheim van het leven, zooals het zich openbaarde in dezen moeilijk leerenden jongen te toonen. Het was een vluchtige, al te vluchtige ontmoeting, maar hier werd iets geleerd wat men uit geen studie-boeken, wijsgeerige, noch theologische, noch moraal-philosophische leeren kan, hier werd iets ervaren. Mogelijk, waarschijnlijk zelfs, bemerkte Anton van Duinkerken zelf dit ternauwernood. Na een korte, maar belangrijke periode, verscheen een tweede verhaal. „Vertelsel

in de Hut", maar dit bleek, naast de kunst van sommige fragmenten van het eerste, virtuositeit. De ontmoeting met het bepaalde, concrete, werkelijk ervaren leven bleek voorbij. Anton van Duinkerken, toen geen seminarist meer, bezweek voor de verleiding, waarvoor seminaristen en jonge geestelijken, gelukkig doorgaans tijdelijk, plegen te bezwijken, de verleiding van hun eigen wijsheid en wetenschap. Men spreekt tegenwoordig zeer veel over het nut der wijsbegeerte, zonder dewelke geen ware en grondige kennis verworven kan worden, men zou echter, geloof ik, een zeer nutti~ en leerzaam boek kunnen schrijven over het gevaar der wijsbegeerte, dewelke niet zelden practische levenswiisheid en grondiger menschenkennis belemmert.

ANTON VAN DUINKERKEN

Zoodra Anton van Duinkerken van dichter en verteller criticus en essayist wordt valt onmiddellijk zijn ongewone intelligentie op, zijn vermogen om de persoonlijkheid, die hij behandelt, te verklaren door hem onder te brengen onder een bepaald type, zijn eerste poging tot historische rangschikking en zijn steeds waakzame strijdbaarheid. Zijn opstellen over Chesterton in „Roofbouw" zijn onder de allerbeste beschouwingen te rekenen, die ooit over dezen Engelschen auteur verschenen, hij dringt onmiddellijk door in de eigenaardigheden van diens dialectiek en hij weet de verklaring voor die eigenaardigheden te vinden. Zijn opstel over Bossuet is inderdaad een poging tot verklaring dier figuur door middel van typeering, maar in een opstel als dit en in zijn evenzeer door typeering benaderende beschouwing over Duhamel bemerkt men het zonderling gemis aan de eerste essayistische geschriften van van Duinkerken eigen. Er valt een zeker dualisme waar te nemen in een boek als „Roofbouw", de zin, de periode is weidscher dan de uitgedrukte gedachte voegt, de kenschetsing is altijd intelligent, brillant zelfs, maar vaak te snel en te algemeen om een juiste weergave te zijn, het verstand is het hart in deze artikelen vooruit.

Dat is ook in zekere mate het geval in „Hedendaagsche Ketterijen", een goed boek, een bewonderenswaardig boek in verschillende opzichten, maar dat juist om dit dualisme van hart en verstand waarschijnlijk zijn doel miste. Van Duinkerken schrijft in de inleiding van „Welaan dan beminde geloovigen" immers, dat hij het vooral schreef voor andersdenkenden, het komt mij

voor, dat het echter vooral gewaardeerd werd door geloovigen en meer bepaaldelijk door geestelijken. Voor een apologetisch werk, dunkt me, is dat niet voldoende. Anton van Duinkerken had, waar hij in „Hedendaagsche Ketterijen" den nadruk legde op de beteekenis van de finaliteit in het geestelijk leven, volkomen gelijk; door dit te doen tastte hij den andersdenkende zonder twijfel aan in diens zwakke zijde, maar juist daardoor maakte hij van dengene, dien hij overtuigen wilde, een tegenstander. Een repliek op dit boek als Menno ter Braak leverde, is zeer zeker vijandig, maar er zijn redenen voor die vijandigheid. Voor iemand als Menno ter Braak moest een betoog als Van Duinkerken hier gaf arrogant lijken, want deze kon niet nalaten te zien, dat van Duinkerken, hoe juist hij ook redeneerde, hoe weinig er tegen zijn betoog als betoog ook in te brengen was, zich ergens vergiste. Dat deed deze ook naar mijn inzien, onloochenbaar. Van Duinkerken vergiste zich in de andersdenkenden, hij begreep zelfs een figuur als Just Havelaar niet geheel, omdat ook in dit boek zijn verstand zijn hart nog altijd vooruit was. Inderdaad finaliteit is beslissend als voorwaarde, maar de intensiteit, indien men dit woord hier goed verstaat is beslissend als een, zij het moeilijk te kennen kenteeken. De waarheid, die Menno ter Braak beweeglijk wenschte, is niet beweeglijk, maar het leven, dat uit die waarheid ontspringt, is dat wel. Heiligheid, zegt Anton van Duinkerken in „Katholiek Verzet" is geen hevigheid, maar als men het woord niet in den beperkten en betrekkelijk lagen „vitalistischen" zin neemt, is heiligheid wel hevigheid. Heiligen leiden een hevig leven, mystici leiden een hevig leven, zelfs hun dorheid, hun zwarte nacht vertoont een hevigheid, die zeldzaam is, de hevigheid van het gemis namelijk. In „Hedendaagsche Ketterijen" maakt Anton van Duinkerken een vergelijking tusschen Napoleon en een eenvoudige kloosterzuster, de niet intens levende, maar doelbewuste vrouw en de wel intens levende keizer, die zich echter om zijn einddoel te weinig bekommert. Het is begrijpelijk, dat van Duinkerken, veel vitaler dan de meeste vitalisten, een dergelijke vergelijking maakte, maar zij houdt een typisch „vitalistische" dwaling in. Indien de kloosterzuster op haar doel inderdaad krachtig willend haar leven regelde, zal men dit intens moeten noemen, en het is zeer waarschijnlijk, dat de groote bewogenheid van Napoleons bestaan de intensiviteit ervan belemmerde. Het is wel merkwaardig, dat Anton van Duinkerken, dit zelf niet bemerkte, want in zijn volgende apologie in „Katholiek Verzet" schrijft hij een zeer treffend hoofdstuk „De Keisteen en de Stroom" en dit is een verheerlijking van het leven, dat uit de waarheid voortkomt. Ook in „Katholiek Verzet" vergist van Duinkerken zich naar mijne meening in zijn tegenstander, maar in veel mindere mate, want zijn verdediging van het syllogisme is tevens een aanduiding van de beperktheid van het syllogisme, en zoodoende nadert hij bijna werkelijk het

verschil tusschen hem als geloovige, en de andersdenkenden. Het syllogisme staat stil voor het geheim en aanvaardt dit in zijn onbegrepenheid, de andersdenkende philosophie staat niet stil bij het geheim, maar wil dit onverklaarbare verklaren, zij geeft dan geen onveranderlijke waarheid, maar een blijkens de historie, zeer beweeglijke fantasie. Anton van Duinkerkens karakteristiek van een André Gide is te eenvoudig om geheel waar te zijn, ook André Gide zoekt ten slotte buiten zichzelf, maar wat hij buiten zichzelf zoekt, wil hij hier bezitten, als alle vitalisten, en dit bezit kan hier slechts illusoir zijn. „Katholiek Verzet" is, ondanks de bezwaren, die men er tegen kan aanvoeren, toch een vooruitgang, want de nadering van hart tot verstand begint hier reeds te komen, deze was trouwens al eerder merkbaar in een mijns inziens voornamer boek van Anton van Duinkerken, in „Achter de Vuurlijn". „Katholiek Verzet" is gedeeltelijk een boek van liefde, „Achter de Vuurlijn" is dit vrijwel geheel.

Men kan dit al dadelijk merken aan den stijl; de invloed van Chesterton in een boek als „Hedendaagsche Ketterijen" is niet alleen evident, maar soms zelfs een weinig hinderlijk, in de boeken na „Katholiek Verzet" en in „Achter de Vuurlijn", wordt deze invloed overwonnen en opgenomen, de levendigheid van Chesterton, de klaarheid der Fransche klassieken, met de eenvoudige, onomwonden onmiddellijkheid van den Brabander vereenigd, vormen de eenheid, die de persoonlijke stijl van van Duinkerken wordt. Steeds meer spreekt zich daarin het hart uit.

Zelf zegt van Duinkerken in zijn inleiding op „Achter de Vuurlijn", dat dit boek ontstond, omdat hij den Nederlandschen mensch liefheeft.

Het blijkt bladzijde na bladzijde. Hij wil zijn landgenooten begrijpen „in het diepst der ziel" en hij doet dat hier telkens weer, hij schrijft hier inderdaad Nederlandsche cultuurgeschiedenis en hij doet dit vooral omdat hij er Nederlandsche geloofsgeschiedenis schrijft, in zooverre zich dat geloof openbaarde in de literatuur. Want wat hij nog boven den Nederlandschen mensch liefheeft is de Katholieke kerk. De liefde tot de Kerk was ongetwijfeld aanwezig in de meer beperkt apologetische werken, maar nu het betoog niet meer direct noodzakelijk is, kan ze zich beter en volkomer uiten, zij brengt de sterker bezieling, zij brengt, om het woord te gebruiken, de grootere intensiviteit. Want inderdaad en zonderling genoeg, nu Anton van Duinkerken zich meer dan tot andersdenkenden tot geloofsgenooten gaat richten, wordt de apostel der finaliteit de apostel der intensiteit.

In „Achter de Vuurlijn" begint hij zijn beschouwingen met een bespreking van Anthonis de Roovere en het is wel merkwaardig dat van Duinkerken, nu hij zijn meest eigen gebied gevonden blijkt te hebben, de bezielde verklaring van het katholieke geestesleven in de Nederlanden, plotseling een veel fijnere, veel genuan-

ceerder waarneming verkregen heeft. Want deze rederijker wordt veel minder typisch, veel sterker individueel gezien, zijn zielestrijd wordt in zijn gecompliceerdheid begrepen, en deze grootere, inniger aandacht, deze mindere gepreoccupeerdheid, deze stiller en vollediger overgave handhaaft zich vrijwel door het geheele eerste gedeelte van dit boek, figuren als Katharina Boudewijns, Justus de Harduyn, de grootheid van den dichter Joost van den Vondel en vooral ook het dilemma van een Rhynvis Feith worden, tot in de details, recht gedaan. Nog fijner van schakeering, nog grootscher van opzet, en sterker van bezieling blijkt daarna het tweede deel der Katholieke poëzie „De Dichters der Contra-Reformatie". Er zijn historische bezwaren tegen de inleiding aangevoerd, misschien niet ongegronde, maar het neemt niet weg, dat hier het geloofsleven in de Nederlanden gestalte kreeg, hier begint men te zien wat het water zijn kan dat uit de rots der waarheid stroomt, er ligt over deze bladzijden een glans, die alle geloofsgenooten van van Duinkerken zullen herkennen onmiddellijk, een klaar en helder licht, hier ziet men bijvoorbeeld in de waarlijk grootsche behandeling van Nederlands voornaamsten dichter wat de levenswerkelijkheid van de finaliteït zijn kan, hier ziet men dat de orde niet doodsch en doodend, maar levenwekkend is, hier hoort men ook de talloosheid der stemmen in de Kerk, de heftigheid, de bewogenheid van een Anna Bijns, de sierlijke en toch eenvoudige innigheid van een Stalpaert van der Wiele, de betooverende verrukking van een Makeblijde, de zingende overgave van een Bellemans.

Niet direct apologetisch is deze inleiding, maar zij is ten slotte apologetischer dan „Hedendaagsche Ketterijen" en „Katholiek Verzet", de andersdenkenden van tegenwoordig zullen van de waarheid der rots eerst overtuigd worden, dunkt me, als ze de heerlijkheid van het levende water, dat er aan ontstroomt, hebben gewaardeerd, deze wereld zal niet in eerste instantie door den theoloog of den wijsgeer worden bekeerd, maar door den heilige.

In „Welaan dan beminde geloovigen . . " gaat van Duinkerken verder met het toonen van de schatten van het katholieke leven, het hart heeft zijn rechten voorgoed hernomen en dat komt waarschijnlijk, omdat van Duinkerken met steeds meer trots kon vaststellen, dat dit hart van Brabant was, een zuidelijk hart, immers de beteekenis van de Zuidelijke Nederlanden voor onze nationale beschaving is overwegend. Hij werkte de voorloopige schets van Anna Bijns in „Dichters der contrareformatie" schitterend uit, hij begon zijn behandeling der Middeleeuwen in zijn beschouwing over Hadewijch, hij sprak nog eens over Vondel en in zijn inleiding en in zijn beschouwingen over Thijm en Gerard Bruning zette hij den strijd voort voor de intensiteit, hij hekelde zijn geloofsgenooten, omdat hun geloof niet levend

genoeg is, omdat de letter der moraliseering gevaarlijk was geworden voor den geest der hoogere rechtvaardigheid. Dat tegen dit geschrift theologische bezwaren werden gemaakt kan waarschijnlijk als een teeken gelden, dat men het gevaar voor de letter in ons land haast meer vreest dan het gevaar voor den geest, zelfs al erkent men het goede recht der bezwaarmaking.

Na de beschouwingen over contemporaine letterkundigen „Twintig Tijdgenooten", waarin de katholieke auteurs zeer goed, maar de andere, vaak al te polemisch behandeld werden, verscheen het eerste deel der Katholieke Poëzie: „Dichters der Middeleeuwen". De inleiding daarop, die Anton van Duinkerken schreef, is wellicht het beste wat hij tot nu toe publiceerde. Zij is uitermate klaar, prachtig gecomponeerd, doordringend van inzicht, en bezield, hart en verstand vonden elkaar in een schoone harmonie. In betrekkelijk weinig bladzijden verschenen hier de Middeleeuwen, zooals ze inderdaad ongeveer geweest moeten zijn, niet donker, maar ook allerminst eenvoudig, noch eenzijdig verheerlijkt, noch eenzijdig verdoemd. Weer valt hierop de genuanceerdheid, de rijke schakeering van het beeld, de velerlei wisseling dezer beschaving, die in den waren zin beschaving, cultuur kan genoemd worden om zijn katholiciteit, dat is zijn algemeenheid. Het inzicht in het werk van Hadewijch, dat hier getoond wordt, kan dit reeds illustreeren. „Haar liefdeslied," zegt Anton van Duinkerken, „is slechts door zijn hoogte individueel, de wereldomspannende breedheid ervan is in den oorspronkelijken zin des woords: katholiek". Deze gemeenzaamheid in zekeren zin tot in het hoogste, deze haast voor allen kenbare en tot in verre geledingen der christen menschheid doordringende levenskracht, deze schoone gerichtheid, zelfs in de negatie ervan nog waarneembaar, ziet men in deze inleiding, het is een essay, zij verklaart, zij toont aan, zij herschept niet in den meer beperkten zin van dat woord, maar niettemin gaat men het gebeuren zien en heeft dit heldere, essayistische proza nu en dan iets van een gedicht, jubileert het als een loflied.

De vitaliteit van van Duinkerken ging steeds meer van zijn overmoed verliezen om, meer geconcentreerd te worden tot levensinnigheid, er zijn kansen, dat het hart zich nog onmiddellijker en volkomener zal uitspreken. In „De Menschen hebben hun gebreken" gaat van Duinkerken van het zuiver essayistische reeds naar het meer verhalende over en men zou gaan gelooven, dat de al te vluchtige ontmoeting met het concrete, individueele leven, die men in „De Ravenzwarte" opmerkte, misschien een diepere kennismaking zou kunnen worden. Dit vermoeden wordt nog sterker door het laatste gedeelte van den pas verschenen dichtbundel „Hart van Brabant", na de hartelijke gedichten van zijn jeugd, publiceerde van Duinkerken in „Lyrisch Labyrinth" en in dit laatste boek, grandiose satyres, enkele verzen, die men

bezield didactisch zou kunnen noemen, verhalende verzen, gebaseerd op een idee, maar weinig verzen, volkomen lyrisch, enkele van de tien kleine liederen tot slot uit „Hart van Brabant" zijn dat wel. Leed en bezonnenheid schijnen den nooit bezweken levensmoed en de steeds gereede levensaanvaarding een vasteren grondslag te hebben gegeven, het lijkt, dat Anton van Duinkerken, na het vele wat hij reeds gaf, zich klaar maakt voor een nieuwe toekomst.

BOEKENSCHOUW

KOOIMAN (Ds. W. J.) JACOBUS REVIUS. ZIJN LEVEN — ZIJN LIED (30) *f* 0,45. Libellenserie Nr. 195. Bosch & Keuning, Baarn z.j.

Steunend op de dissertaties van Dr. E. J. W. Posthumus Meyjes en Dr. W. A. P. Smit betreffende Revius, biedt dit boekje een eenvoudig, helder en populair overzicht van zijn leven en werken. Enkele illustraties zijn toegevoegd terwijl een Ter Inleiding van Dr. W. A. P. Smit het boekje terecht aanbeveelt. Een en ander vormt te samen een „libel" die zijn weg — vooral i.v.m. de beëindigde Reviusherdenkingsmaand — wel zal vinden.

BUYSSE (Emile) PARADE IN DEN HERFSTNACHT (33) *f* 0,60. Dietsche Tuin Prozareeks. De Amsterdamsche Keurkamer z.j.

Deze korte novelle tracht te verbeelden de nachtelijke tocht van een aantal Vlaamsche ruiters naar de zee, welke parade in den herfstnacht een voorspel is van het eigenlijke wat nog komen moet: de grote strijd om Dietschland. Van het laatste is het boekje overvol, het is als het ware een geschreven verhaal om deze gedachte te propageren, en tegelijkertijd de sterkte en schoonheid van Vlaanderen opnieuw te benadrukken.

KÖSTERS (Ludwig S.J.) DIE KIRCHE UNSRES GLAUBENS (213) 2.50 M. en 3.40 M. Herder & Co., Freiburg i. Br. 1936.

Ludwig Kösters heeft in dit boekje heel de theologische wetenschap over de Kerk bijeengebracht. Het is geen apologetisch werk, doch een werk voor Katholieken. Na een eerste, van wetenschappelijk apparaat voorziene uitgave werd een volksuitgave zonder apparaat noodzakelijk. Helderheid en volledigheid zijn de opvallendste eigenschappen van het boekje. Het instrueert over den geloofsakt, over de zoogenaamde praeambula fidei, de voorafgaande redelijke motiveering van het geloof in de Kerk, over het Godsgeloof, over dogmatiek enzoovoorts. Al deze dingen zijn voor een ontwikkeld katholiek van hoog belang. Een bewust en wetend geloof is in dezen tijd voor hem onmisbaar. De grondkwesties van het geloof in de katholieke Kerk worden slechts vaag gekend en doorzien, en daarom kan dit boekje van groot nut zijn voor allen, die volkomen helderheid in deze vragen wenschen.

I. De Engelsche schrijver M. Mackender had levenslang tragedies en comedies, zelfs scenario's geschreven zonder ooit genade te vinden in de oogen van uitgevers en theaterdirecteurs. Zijn laden lagen vol manuscripten, toen hij in 1934 het besluit nam een zijner tragedies „De verloren Zoon" op eigen kosten uit te geven. Het is de evangelie-parabel overgebracht in den modernen tijd. Een jonge man wordt na vele omzwervingen als bij mirakel teruggevonden in de moerassen van Derbyshire, half waanzinnig, half dood van honger en en vermoeienis. Ook dit stuk viel niet in den smaak; toch had Mr. Mackender het opgestuurd aan alle experts, ook aan Bernard Shaw en Somerset Maugham. — Twee jaar later kwam het succes, in '36. Mr. Mackenders' negentienjarige zoon Charles verdween plotseling van het King Alfred Training college, waar hij studeerde. Geen spoor van hem te ontdekken. Veertien dagen later vonden twee politie-mannen een half krankzinnige, stervend van honger, in de moerassen van Derbyshire. Op het bureau van politie gebracht vertelde hij, na eenige uren slaap en een goed maal, dat hij den laatsten tijd voortdurend het drama van zijn vader had gelezen en er zoo door bezeten was, dat hij het leven van den verloren zoon had willen naleven. De Londensche bladen schreven ellenlange artikels over het geval en het gevolg was, dat op het oogenblik het stuk door dertig theaters betwist wordt. Mr. Mackender heeft twee secretarissen moeten nemen om zijn drukke correspondentie af te werken.

II. **Flaubert's honoraria.** „Madame Bovary" verscheen in 1857. Flaubert had voor 800 fr. voor vijf jaar alle rechten op zijn roman verkocht aan den uitgever Michel Lévy. De eerste oplage was er een van 15000 exemplaren. Een maand later volgde een tweede druk, een derde op het einde van het jaar, in '58 een vierde. Flaubert beklaagde zich dat de uitgever alle winsten van zijn boek opstreek en hem met 800 fr. liet zitten. In 1862 was Salammbô voltooid. Flaubert, die naar aanleiding van „Madame Bovary" met het gerecht in aanraking gekomen en beschuldigd was van onzedelijkheid in geschrifte, wilde nu het manuscript gedrukt hebben zonder dat de uitgever het tevoren gelezen had. „Du moment que l'on a un nom en littérature, il est d' usage de vendre chat en poche," zeide hij. Lévy was hiervoor te vinden, maar in plaats van de 30.000 fr., die hij voor Salammbô hoopte te ontvangen, kreeg hij er nu slechts 10.000. Het boek sloeg niet in. Eerst na elf jaar verscheen een derde uitgave. In 1869 vrscheen de „Education sentimentale", eveneens bij Lévy' waarvoor Flaubert 8.000 fr. honorarium ontving. Het was het laatste boek van Flaubert dat bij Lévy verscheen; Lévy was te zeer zakenman om met den artiest Flaubert op den duur overweg te kunnen.

III. L'Efficience, een Fransch blad, dat den oorlog verklaard heeft aan alle officieele jargons, geeft in zijn November-nummer de volgende glasheldere ondervraging weer van een rechter tegenover een getuige:

De rechter: „En nu, meneer, hebt ge of hebt ge niet, op den dag, waarvan sprake is, of op elk ander oogenblik, daarvoor of daarna, gezegd of ook maar te verstaan gegeven aan den verdediger of aan een ander, alleen of in gezelschap, hetzij van een vriend of enkel van een kennis, of, in feite, van een vreemde, dat de verklaring die u wordt toegeschreven, hetzij deze juist of onjuist is, en ontkend wordt door den aanklager, een kwestie was,

die geen enkel belang had, of iets anders? Antwoord hierop met ja of neen!"

De getuige: Ja of nee, wat?

IV. De Fransche admiraal Lacaze is lid van de „Académie" geworden. Toen hij dezer dagen verzocht werd een „pensée" neer te schrijven in het gulden boek der gastvrouw, waar hij gedineerd had, schreef hij: „Le l'ancre à l'encre"!

BOEKENSCHOUW

RHEIN (Eduard) VAN OMROEP TOT TELEVISIE (203) *f* 2,90 en *f* 3,90. Het wonder der aethergolven. Voor Nederland bewerkt door Willem Vogt. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Een lijvig boekdeel dat de lezer wil inlichten op alle mogelijkheden van het gebied der geluidsgolven en televisie. Het is geen dor wetenschappelijk werk geworden met droge formules, maar een dat de romantiek van de wonderen der moderne Radio-techniek zoo dicht mogelijk tot zijn lezers wil brengen. Een mooi boek met veel teekeningen en goede foto's.

WOLF (L. J. H.) ABBA, VADER! (155) *f* 1,90 en *f* 2,40. Teulings, Den Bosch.

Dit boekje bevat een aantal geestelijke toespraken, die de ZeerEerw. schrijver hield voor de groot-seminaristen van het philosophicum te Warmond. Het zijn met warm en vroom hart neergeschreven conferenties, die ook als geestelijke lezing zoowel leeken als priesters of kloosterlingen kunnen aanbevolen worden.

PETAZZI (Guiseppe M. S.J.) HET HOOGEPRIESTERLIJK GEBED. (479) *f* 2,50. Vert. door Dr. Jos. Ter Heerdt. Dekker & van de Vegt, Nijmegen, 1936.

Dit mooie boekje, rijk aan gedachten en gevoelens, bevat een groot aantal overwegingen voor priesters en seminaristen. Het werkje zal ieder priester zoowel voor geestelijke lezing als voor overweging en gebed goede diensten bewijzen.

BINGEN (M. H.) EERSTE HULP BIJ ONGELUKKEN (93) *f* 1,75. Teekeningen van Jac. Pasmans. Van Aelst, Maastricht.

Een boek van eenigszins onpraktisch formaat dat de verschillende behandelingen van eerste hulp bij ongelukken zoo duidelijk mogelijk aangeeft. Een aanvulling op dat gebied die zijn nut kan hebben voor velen, maar uit handen van jongeren moet blijven.

VISSER (PH. C.) LANGS DE NOORDELIJKE FLANKEN VAN DEN KARAKORUM (126). Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

De ontzaggelijke majesteit van den Karakorum heeft Dr. Visser zoo aangetrokken dat hij haar niet met rust kan laten. De expeditie welke hij in dit interessante werk beschrijft heeft talrijke offers gevraagd en aan de deelnemers ontzettende ontberingen opgelegd. Voor liefhebbers is dit boek een der meest belangwekkende op het gebied der bergsport en het veroveren van een ontoegankelijk gebied.

EEKHOUT (Jan H.) AARDE EN BROOD (284) *f* 2.50 en *f* 3.25. Uitg. my. Holland, Amsterdam.

Jan Eekhout, die in „De Boer zonder God" en „Patriciërs" beurtelings de boeren en de aristocratie in en om het Zeeuwsche stadje Sluis beschreef, is met „Aarde en Brood" weer tot den boer teruggekeerd. Hij schrijft hier weer een boerengeschienis en hij doet dit met vaste, bekwame hand. Zijn helderziendheid is in dit verhaal van de Lammaerts bijzonder gevoelig. Alle figuren, Petrus en Nelia, de oude Lammaert en Djoeke en Zanne, treden hier op met de natuurlijkheid, de scherp gesneden individualiteit, de spontane menschelijkheid, die de creaturen van groote schrijvers kenmerken. Allen verschijnen als geroepen door het lot om aan deze geschiedenis hun deel te hebben. Het boek is een sterk en overtuigend stuk natuur wat van Nederlandsche romans niet vaak kan gezegd worden. Personen en lotgevallen staan in zuivere harmonie tot elkaar, ook al is het waar dat men zou kunnen twijfelen of een man als Petrus tot brandstichting in staat is, en of een onmensch als Zanne in dit milieu groeien kan. Het is een prachtig boek, geschreven door een levend Christen, wat de litteraire beteekenis natuurlijk niet verandert, maar wel de gezonde, natuurlijke levenshouding aanwijst, van waaruit het geschreven werd. Het is jammer dat Eekhout zijn wonderlijk Vlaamsch (of wat het is) blijft handhaven. Een boek, slechts voor volwassen lezers.

RITTER (P. H. Jr.) DE GOEDE HERDER 382). Roman. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

De dominee is sinds vijftig jaar uit de litteratuur verdwenen. Vòòr dien tijd werd zij er haast door beheerscht en kreeg er een idyllisch aanschijn door. Ritter heeft een domineesroman aangedurfd en, binnen de grenzen van zijn kunnen, een zeer leesbaar boek geschreven. De grenzen van dit kunnen zijn beperkt: wanneer het hartstochtelijk of emotievol toegaat, schrijft Ritter ertegenaan. Zijn plastisch en dramatisch vermogen is zeer gering. Ritters' figuren worden geboren uit een verstandelijke constructie, niet uit creatieve intuïtie. Maar hij weet te beschrijven, en waar hij beschrijvend verhaalt, zonder zijn scheppingen in eigen woord en daad gestalte te hoeven geven, is hij aannemelijk. Van Louise, de domineesvrouw, was iets te maken geweest. Maar hier blijft zij te schimachtig, te vaag, te onwaarschijnlijk. Frans Roorda is een nobel idealist, te weinig genuanceerd om hevig te interesseeren. En dit geldt van alle personen uit „De goede Herder". Ritters' kracht ligt in het vertellen en wanneer hij er zich toe zou beperken een treffend gebeuren zonder psychologische verdieping te beschrijven, zou hij volledig slagen. De geestelijke sfeer van Ritters' boek is ook hier weer een vrijzinnig christelijk humanisme. Een roman voor volwassen lezers.

WILMA: WIJ GROETEN DE BROEDERS (276) *f* 2.50en *f* 3.25. Uit. my. Holland, Amsterdam.

De schrijfster, die zich onder den naam Wilma verbergt, heeft reeds een uitgebreid oeuvre gepubliceerd en geniet algemeene bekendheid in protestantsche kringen. Buiten deze wordt zij weinig gelezen. Een uitgesproken christelijke levensbeschouwing ligt ten grondslag aan al haar werken. Ook aan het bovengenoemde, dat een goed verhaal vormt voor wie geen al te hooge

eischen stellen. Oorspronkelijke en scherp genuanceerde menschen te scheppen is Wilma niet gegeven. Zij blijft aan de oppervlakte, maar bezit voldoende schrijf- en verbeeldingstalent om een aanvaardbaar levenslot te schilderen. Zij is te intelligent en ziet de wereld te reëel om louter op stichting uit te zijn. De achtergrond van haar werk vormt de hedendaagsche en zeer christelijke onwil om vrede te nemen met de ellende van duizenden tegenover den rijkdom van enkelen. De hoofdfiguren uit dit boek hebben den moed om den rijkdom te verzaken en zich te voegen in een bescheiden leven.

OLAVEAGA (Luis) LA CAPITANA (263) Vert. door Sindo Lopez en Victor Varangot. van Kampen & zoon, Amsterdam.

Olaveaga, die zelf een tijdlang in gevangenschap vertoefde, schreef, na zijn vrijheid herwonnen te hebben, dezen roman over den Spaanschen burgeroorlog in Augustus en September 1936. Hij speelt in en om San Sebastian en heeft een meisje tot hoofdfiguur, dat dienst neemt in het communistenleger en „kapitein" wordt. Olaveaga ziet, als Dostojefski in „De Demonen", in revolutie en communisme het losbreken der hel, die de misleide menigte in den ondergang voert en in velen der leiders haar waardige vertegenwoordigers vindt. Hij is blijkbaar katholiek, zijn gezichtspunt is althans zuiver christelijk. De figuur van Amparo, la Capitana, is met talent geschreven evenals de guerrilla, die in om de stad gevoerd wordt. De dierlijke verwildering van een burgeroorlog is hier overtuigend en in schrille kleuren verbeeld; aangrijpend in al hun natuurlijkheid zijn de tafreelen van wreedheid die zich afspeelen. Een spannend boek voor volwassen lezers.

FALLADA (Hans) EEN OUD HART GAAT SPELEVAREN (367) *f* 2,40 en *f* 2,95. Vert. door Nico Rost. Sijthoff, Leiden.

Hans Fallada was in zijn eerste werken een ongenadig en grimmig realist. Hij is van dit realisme teruggekeerd en schreef den laatsten tijd boeken van avontuur, die velen zijner vroegere bewonderaars ontgoochelden. Of deze laatste werken beneden de eerste staan, willen wij in het midden laten. Zeker is dat hij spannende avonturen weet te beschrijven. In het boven genoemde boek beschrijft hij, hoe een oude professor zijn petekind uit de handen van onmenschelijke pleegouders gaat verlossen. Het zijn wonderlijke, hijgend te lezen avonturen die de professor beleeft en Hans Fallada bezit het talent om al die ongewone gebeurtenissen aannemelijk te maken. Al is er in verschillende richting critiek te oefenen, het verhaal is een model van vertelkunst. Jong en oud zal dit zonnige, optimistische, levensblijde boek kunnen genieten.

BORDEWIJK (F.) ROOD PALEIS. ONDERGANG VAN EEN EEUW (266). Nijgh en van Ditmar, Rotterdam, 1936.

Volgens den schrijver zijn „drang, fantasie, mensenkunde, feitenkennis en vormbeheersing" de factoren, waaruit een roman wordt opgebouwd. Behalve dat moeten echter ook de feiten de moeite van het kennisnemen waard zijn en de inhoud niet stoten. Als ik nu alleen maar vermeld, dat Rood Paleis een bordeel is en de ondergang van een eeuw wordt beschreven als een geestelijke impotentie van den hoofdpersoon van het verhaal, dan verstaat iedereen, dat dit werk ondanks de goede qualiteiten aan katholieke lezers ontraden moet worden.

MARCHWITZA (H.) DE KUMIAKS (277) *f* 1,90 en *f* 2,50. Vertaling van P. Voogd. N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam.

„De Kumiaks" schildert het leven in de steenkoolmijnen van het Ruhrgebied even vòòr en tijdens de bezetting door de geallieerden. De gebeurtenissen zijn gegroepeerd rond de figuur van Peter Kumiak, een Oost-Pruisische boer, die naar het Ruhrgebied trok, met vrouw en kinderen, om daar in de mijnen te gaan werken.

Het is een roman die schril en realistisch den klassenstrijd illustreert. De auteur kent klaarblijkelijk leven en bedrijf der „koempels". Het zware, slechtbetaalde werk in de mijnen, en het grauwe armoedeleven daar buiten zijn met kennis der feiten, en daardoor aannemelijk, weergegeven.

Als schildering eener bepaalde zijde van het arbeidersleven heeft deze knap geschreven roman zeker beteekenis. Meerdere gedeelten zijn de uitingen van een zuiver medegevoel; maar enkele ook rieken min of meer naar proletarische propaganda. In elk geval is dit boek van triestheid en levensellende slechts geschikt voor ervaren, scherp critische lezers.

VISSER-ROOSENDAAL (J.) DE WACHTER (261) *f* 2,25 en *f* 2,65. Schuyt, Velsen.

Het zijn maar betrekkelijk alledaagsche menschenlevens, die den roman „De Wachter" bevolken, maar zij interesseeren den lezer, omdat zij door de schrijfster zoo zuiver menschelijk en daardoor overtuigend, vertolkt worden.

Een tragedie speelt zich af op den ouden molen „De Wachter", waarvan de bewoner zich star verdedigt tegen moderne economische principes, welke hem van het familiebezit dreigen te berooven. Tot een tragedie ontwikkelt zich ook het leven van Eva, de molenaarsdochter, die door een achterdeur de liefde leert kennen. Zij is de hoofdpersoon van het verhaal; haar figuur is gaaf gecreëerd, en de ontwikkeling van haar wegen is opmerkelijk sterk volgehouden.

Heel even doet de schrijfster aan cliché, wanneer zij door een doodelijk ongeluk de oplossing brengt van Eva's moeilijkheden.

Aan de waarde van den roman doet dit weinig af; hij is geschreven zonder effectbejag, eenvoudig maar boeiend, en met sterke karakterduiding. Goed en kwaad worden er op de juiste zedelijke waarde in onderscheiden.

DE SPROOKJES VAN ANDERSEN (236). Bewerkt door Ph. R. F. C. de Bruyn. Thieme & Cie., Zutphen.

De sprookjes van Andersen blijven voor wie ze te genieten vermag, een kostbaar bezit. De wonderlijke vinding van den schrijver, zijn levenswijsheid en menschenkennis, zijn symboliek, zijn humor hebben deze sprookjes gemaakt tot een blijvende verheugenis der menschheid. Volwassen lezers zullen ze met nog meer voldoening lezen dan kinderen. De bekendste figuren uit deze sprookjes zijn gemeengoed geworden voor de ontwikkelde menschheid. Andersen bezat een bewonderenswaardige verbeelding en het is vooral deze verbeelding, die zijn figuren dat eigenaardige sprookjesleven verleent dat deze sprookjes zoo aantrekkelijk maakt. Een aantal goede kleurillustraties siert het boek.

HALL (Radclyffe) DE ZUIVEREN VAN HARTE (199) *f* 2,75 en *f* 3,50. Roman. Vert. door J. Feitsma. De Steenuil, Amsterdam.

Dit fragment naturalisme van den Engelschen schrijver is zeldzaam rauw. Slechts lezers met een berenhuid kunnen zich bij deze lectuur behagelijk vinden. Het animale wordt hier beschreven als hèt levensgeluk. Daartusschendoor spreekt ook een zeer humane stem en is er van God sprake, maar het instinct overheerscht en wordt gevierd als hèt vreugdebrengende. Een boek, dat litterair eenige verdienste heeft, maar om de levenspraktijk die het huldigt, af te keuren is.

HAVANK. HET SPOOKSLOT AAN DE LOIRE (264) *f* 1,25 en *f* 1,90. Oorspronkelijke Detective-roman. Bruna, Utrecht.

Het verhaal is wat wazig en ondoorzichtig opgebouwd, glijdt telkens af naar zijwegen en maakt teveel gebruik van gemaakte geheimzinnigheid, van spiritisme en hypnose. Geen spannende detective-roman en geen logische bevrediging, alleen een vrij slecht gecomponeerd verhaal, waarin de klassieke

ingrediënten van een detective-roman vermengd met enkele onklassieke als stoffage dienen. Voor ontwikkelden.

COOK ELIOT (Ethel) ZIELELOUTERING (264) *f* 2,75 en *f* 3,50. Vertaling van Jac. Andres. Teulings, 's Hertogenbosch.

Dit is een van de weinige romans, die zonder weekelijkheid, zonder te „braaf" te zijn, zoo geheel en al doordeesemd zijn van het Katholieke levensideaal, van de aanvaarding van Gods H. Wil, van de plicht van boete na de zonde, zoo recht op het hoogste doel gericht, dat er enkel met waardeering over geschreven kan worden. Na een inleidend hoofdstuk, waarin Lucia, de voornaamste persoon uit het verhaal, wordt voorgesteld, komt de schrijfster dadelijk tot het kardinale punt: een jong meisje dat moeder moet worden, omdat zij door een getrouwden man in een onbewaakt oogenblik verleid werd. Lucia heeft dit kind vroeger tot zich genomen en haar gekoesterd als haar eigen twee kleintjes. Na de berouwvolle bekentenis van Jane volgt voor Lucia een tijd, waarin zij gelegenheid krijgt haar geloof en overtuiging in volle praktijk te brengen. Zij wordt een licht op den kandelaar tusschen haar andersdenkende vriendinnen en er komt een hoofdstuk, waarin zij den nacht door waakt in angst om het leven van die haar kind ter wereld brengt, waarin zij een der hoogste trappen van opoffering bereikt om de ziel van een ongeloovige stervende vrouw te redden, dat een der mooiste uit het boek is. Zoo ook dat waarin de bekeering van Paul, de man, die de groote zonde beging, beschreven wordt.

Voor ontwikkelde Katholieken is dit een aan te bevelen boek.

PEISSON (Edouard) TOT ELKE PRIJS (213) *f* 1,90 en *f* 2,50. Vertaald uit het Fransch door Johanna Kuiper. De Arbeiderspers, Amsterdam.

Er verschijnen in den laatsten tijd veel boeken van de zee, het leven aan boord staat in de belangstelling van het publiek, maar er zijn er niet veel, die zoo markant het leven van een kapitein en zijn officieren aan boord schetsen als dit goed geschreven boek van Edouard Peisson. Hij vertelt op zijn wijze de ondergang van de Titiaan, een schip dat de opdracht heeft de snelste vaart over den Oceaan te maken. De kapitein heeft zeventien jaren gevaren en nog nooit een ongeluk gehad, daarom krijgt hij het bevel over het nieuwe schip en hij moet een record-vaart maken. Het ongeluk van de aanvaring der ijsbergen treft hen in volle zee en dan blijkt het schip een groot gebrek te hebben waardoor zijn ondergang noodzakelijk wordt. Een aangrijpend uitstekend geschreven verhaal voor lezers met onderscheidingsvermogen.

HILST (M. van der) AMOK . . . . Van Bottenburg, Amsterdam.

Men kan er niet aan twijfelen dat deze schrijver uit den schat zijner persoonlijke ondervindingen in Indië dit verhaal heeft samengesteld. Het geeft een beschrijving van den vreeselijken toestand, die Amok heet, en laat uitkomen dat niet enkel Inlanders daaraan onderhevig zijn maar dat het kan gebeuren dat ook blanken er aan ten prooi vallen door teleurstellingen, wanhoop en opstand tegen God. Een christelijk boek dat ook door katholieke ontwikkelden gelezen kan worden.

CHRISTIE (Agatha) POIROT's VLIEGTOCHT (236) *f* 1,75 en *f* 2,50. Vertaling van M. J. Landré-Tollenaar. Jacob van Campen, Amsterdam.

Deze schrijfster is een van de weinige vrouwen die er zich op toeleggen detective-verhalen te schrijven, die er mogen zijn. Haar schepping, de Fransche detective Poirot, vliegt van Parijs naar London en in zijn onmiddellijke nabijheid gebeurt een moord op een oude dame. De lezer krijgt gelegenheid om zijn scherpzinnigheid in het vinden van den dader aan die van den knapsten speurder van de Sureté te meten. Onderhoudende treinlectuur.

GROENEVELDT (W.) IN HET LAND DER BLAUWE VULKANEN (290) *f* 2,50 en *f* 3,50. Leopold, Den Haag.

In dit boek is een oud resident aan het woord die zijn liefde voor Indië maar vooral voor het prachtige Sumatra in deze bladzijden uitschrijft. Hier en daar komt er een anecdote of een geestige zet zijn relaas opvroolijken en hij geeft blijk in de toestanden van Indië geheel en al doorkneed te zijn. Voor rijpere lezers met onderscheidingsvermogen.

SCHAUMANN (Ruth) AMEI, EEN JEUGD (232) *f* 2,75 en *f* 3,50. Vertaling Marion Aldès, Brand, Hilversum.

Voor een recensie van dit boek verwijzen wij onze lezers naar een artikel van Dr. Nic. Perquin S.J. over Ruth Schaumann, in Boekenschouw, jrg. 28, waarin hij o.a. de duitsche uitgave van Amei bespreekt en waardeert als een boek vol eenvoud en charme dat talentvol is geschreven en waarin de schrijfster eerbiedig de groei der kinderziel volgt. Aanbevolen voor iedereen.

AYRES (Ruby M.) NITA'S OFFER (238) *f* 2,15 en *f* 2,90. Kruseman, Den Haag..

In dit boek van Ayres ontbreekt de romantiek niet! Twee zusters, Miriam en Nita zijn verliefd op dezelfden man; hij verlooft zich met Miriam. Kort na zijn verloving maakt hij een verre reis en vanuit Afrika ontvangt zijn verloofde zijn doodsbericht. Haar zuster spelt haar dan, om haar te troosten diverse leugens op de mouw, o.a. vertelt zij dat hij ontrouw was. Miriam trouwt met een ander en hoort later dat haar vroegere verloofde nog leeft. Ze is echter gelukkig met haar man. en dan vindt Nita haar geluk bij den teruggekomene. Ontspanningslectuur voor volwassenen.

ROHMER (Sax) PRESIDENT FU MANCHU (213) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.

„De man, die het gewaagd had de natuurkrachten naar zijn hand te zetten, werd eindelijk gestraft door de goden die hij vertoornd had" . . . . . Nu schijnt de onsterfelijke Fu Manchu dan toch werkelijk dood te zijn, nadat hij in dit boek Amerika en de heele wereld nog eens op stelten gezet heeft door zijn manipulaties om president van Amerika te worden. Het verhaal is van dezelfde soort als de vorige met eenige chineesche wreedheden enz. maar kan er door voor liefhebbers.

DUVERT (Helene) OMHOOG De geschiedenis van een vrouw. II (204) *f* 2,25 en *f* 2,90.. Uit het Duitsch vertaald door A. Tieleman. Van Bottenburg, Amsterdam.

In deze geschiedenis van een vrouw wordt het leven geschetst van Dorothée die met haar familie in het bezette gebied woont en een zeer moeilijke weg te bewandelen heeft om te komen tot volledige overgave aan God's wil. Het is een volkomen eerlijk boek op christelijke grondslag en voor ontwikkelde volwassenen lectuur waaruit iets te leeren valt.

OTERDAHL (Jeanna) LATE ZOMER (132) *f* 1,75. Vertaald door N. Basenau-Goemans. Meulenhoff, Amsterdam.

Dit boek is een dagboek zonder pretenties. Een vrouw van middelbare leeftijd mediteert er in over haar jeugd en verloren illusies en voelt in zich de hoop op een laat geluk ontwaken. Het is eenvoudig en beschaafd geschreven en er valt veel te genieten voor lezers die dergelijke lectuur naar waarde weten te schatten.

COLE (Sophie) DE STRAATZANGER (245) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

Aan de omgeving en de geschiedenis van den Tower in London heeft

deze schrijfster de geschiedenis vastgeknoopt van het bekoorlijk nichtje van een bewaarder die in een der oude torens woont, waarnaast de straatzanger een der hoofdpersonen is. Het is een dier romantische vertellingen, waarin één schurk optreedt die al het slechte van de wereld op zijn geweten heeft vooral waar het vrouwen betreft en de rest uit louter volmaakte wezens bestaat. Voor lezers met veel onderscheidingsvermogen te gebruiken.

VERHALEN UIT HET LAND VAN BARTJE (109). Foto's van Hans Gilberg. Tekeningen van G. D. Hoogendoorn. Callenbach, Nijkerk.

Deze bundel verhalen samengesteld door Anne de Vries over zijn geboorteland Drente vormt een uitstekend geschreven geheel. Het boek is verlucht met mooie illustraties. Jammer dat het formaat zoo onhandig is.

GOGH-KAULBACH (Anna van) MENSCHEN VAN DEZEN TIJD (290) Meulenhoff, Amsterdam.

Menschen van dezen tijd . . . . dat zijn menschen die veel boomen, die niet weten wat een huwelijk is, die dwepen met het bolsjewisme en Rusland een paradijs vinden, dat zijn de menschen die het boek van A. van Gogh-Kaulbach op elke bladzijde vullen. Er zijn ook enkele sympathieke figuren bij, maar de meesten van hen vervullen ons met medelijden, omdat zij zulke stumperds zijn zonder richting, zonder geloof, zonder eenig houvast. En het armzalige huwelijk van het dokteresje met een veel ouderen leeraar nadat zij eerst geprobeerd hebben of zij sexueel bij elkaar passen, waarin zij geen kinderen wil hebben en later, drie jaar van hem weg gaat om in een kliniek te gaan werken is ook al deerniswekkend. De bolsjewist, die strijdt voor zijn overtuiging is feitelijk de eenige figuur die „af" is in dit boek van hopelooze moderne menschen van dezen tijd. Zeer ernstig voorbehouden.

NES-UILKENS (G. van) DE BERGMANNETJES. (222) *f* 1,20 en *f* 1,90. 5de druk.

NES-UILKENS (G. van) HET VERLATEN EIBERSNEST. (238) *f* 1,20 en *f* 1,90. 6de druk.

NES-UILKENS (G. van) DUIKELAARTJE. (304) *f* 1,20 en *f* 1,90. 18e druk.

In de Standaard-Catalogus, blz. 69 werden de vorige uitgaven van deze boeken reeds besproken. Het verhaal van „De Bergmannetjes" schildert het gezellig gezinsleven op een protestantsche pastorie. Het vervolg daarop „Het verlaten Eibersnest" beschrijft hoe de kinderen uit dat gezin een voor een de wereld in trekken. „Duikelaartje" is een stadsmeisje, dat trouwt met een heereboer en alle moeilijkheden met opgeruimdheid weet te dragen. Een mooi boek voor rijpere lezers.

MEYIER (Fenna de) DOOLHOF. (276) *f* 2,90 en *f* 3,75. Hollandia, Baarn.

De doolhof waarin jonge menschen zoeken naar het onbereikbare geluk, waarin zij in het donker rondtasten en zich wonden en stooten aan de doornen van verboden liefde en het goede niet kunnen zien dat onder hun bereik ligt, heeft de schrijfster in dit boek willen uitbeelden en het is hier en daar even hopeloos geworden als het rond dwalen in een doolhof kan zijn. Sommige passages zijn niet zonder talent beschreven maar het is allemaal zoo somber; er is geen vreugde, geen blijheid in dit boek over jonge menschen die feitelijk op den verkeerden weg zijn. Een zeer voorbehouden boek.

SCHENDEL (Arthur van) EEN ZWERVER VERLIEFD. (199) *f* 1,75. 8ste druk. Meulenhoff, Amsterdam.

Een der jeugdwerken van Van Schendel dat tot de voorbehouden literatuur behoort.

SANDERS (Ch. W.) HELDEN VAN DE FAR WEST. (206) *f* **2,25 en** *f* **2,90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.**
Bijna alle cowboy-romans zijn naar hetzelfde recept gemaakt: een slechte man en een ridder, die beide slaags raken, waarbij de goede overwint en meestal als belooning een aardig jong meisje tot vrouw krijgt. Zoo ook in dit boek. De slechte man is Virlee, die de boerderij van Elizabeth Ring bedreigt. De ridder is Jerry Hawley, die Elizabeth te hulp snelt. Tegen alle verwachting in moet deze het onderspit delven en trouwt Elizabeth met den boozen overwinnaar. Aardig ontspanningsboek voor iedereen.

KOOPMANS (Marie) MOOI MIENKEN EN 'N SMÖKKELKONING. (271). Thieme & Cie, Zutphen.
In het voorwoord van deze roman zegt de schrijfster dat dit het slot is van de trilogie: Bovenmeester, Katoenkoning, Smokkelköning. Het geheel speelt in Twente en is scherp folkloristisch getint. Het eerste deel beschrijft de intrede van de grootindustrie in Twente; het tweede verhaalt van de groei er van en het derde deel speelt zich af tijdens de wereldoorlog aan de grens. Mooi-Mienken dient in de beruchtste herberg van Twente en moet daar op bevel van de smokkelköning de kommiezen het hof maken om hen daardoor van hun plicht: het patrouilleeren, af te houden. De smokkelköning wordt echter gesnapt en gevangen genomen. Aan het eind trouwt Mooi-Mienken met een fabriekarbeider, die vroeg sterft, waardoor zij alleen voor haar kinderen moet zorgen. Dan komt haar flinke aard naar boven en toont ze zich een goede moeder voor haar drie kleintjes. Een aardig boek voor iedereen.

FITINGHOFF (Laura) HET MERKTEEKEN (197) Roman uit het Zweedsch door N. Basenau-Goemans. *f* **2,25 en** *f* **2,90 J. Ploegsma, Zeist, 1936.**
Een gevoelig en louterend verhaal over goede mensen, die het ondanks armoede en tegenslag toch goed hebben op de wereld. Voor iedereen.

LANGE (Birgit) DE RINGMUUR. (279) *f* **3,35 en** *f* **3,90 Roman uit het Zweedsch vert. door N. en A. Basenau. J. Ploegsma, Zeist, 1936.**
De ringmuurmensen van dezen roman herinneren sterk aan de ziektebeelden der individualpsychologen. Zij missen de aansluiting aan de omgeving, leven in een eigen, uitgedachte wereld en kwellen zich zelf en anderen. De typeering is heel raak alhoewel wat lang uitgesponnen, maar de bevrijding ontbreekt bijna geheel. Wat de schrijfster daarvan maakt op het einde, is weinig overtuigend. Voor ontwikkelden.

WASCH (Karel) DE MOORD OP MAANDAGMORGEN. (177) *f* **1,25 en** *f* **1,90. Servire, Den Haag.**
Detective-verhaal, waarvan de oplossing te weinig verband houdt met de onderzoekingen. De sleutel is bovendien erg naief geconstrueerd en de moraal is niet einwandfrei. Voor ontwikkelden.

BLOCHMAN (L. G.) BOMBAY EXPRES. (207) *f* **1,50 en** *f* **2,25. Vertaling van M. J. Lamdré-Tollenaar. J. van Campen, Amsterdam.**
Een spannend en afwisselend detective verhaal met de nodige ongerijmdheden; maar dat hoort nu eenmaal tot het genre. Voor volwassenen.

HELMAN (Albert) RATTEN. (58) Nygh en van Ditmar, Rotterdam, 1936.
Een enkelvoudige, bibliophiele uitgave in slechts vijfhonderd exemplaren van de door Helman in 1931 herschreven sage van den rattenvanger van Hameln. Initialen en slotvignetten zijn van Jozef Cantré.

MAURIAC (François) HET LEVEN VAN JEZUS. Vert. door F. van Oldenburg-Ermke. (293) Stols, Maastricht.

Dit „Leven van Jezus" van den bekenden romanschrijver vond in Frankrijk nog meer aftrek dan eèn van zijn romans. En het verdient dit. „Zonder zich een oogenblik van het evangelie te verwijderen (wij herhalen wat wij schreven bij de Fransche uitgave)geeft Mauriac een scherp geteekend, een zeer persoonlijk karakterbeeld van Jezus. Mauriac haalt uit den text, uit de situatie liever, meer dan een alledagslezer daaruit haalt. Jezus' persoonlijkheid vibreert door heel het boek. Hij treedt hier op in zijn bovenmenschelijke goedheid, maar niet minder in zijn bovenmenschelijke kracht. Men voelt dat Mauriac den zoetelijken, lieftalligen droomer, dien Renan van Jezus maakte, heeft willen uitdrijven om Hem weer tot den Godmensch te maken, die Hij voor alle christelijke geslachten geweest is. Het is een gespierd, een bijna hoekig leven van den Godmensch, geschreven met driftige hand en kloppend hart. De harten zijn brandend in hen die zich over dit boek heenbuigen." Zulk een boek is een gebeurtenis en het is te hopen, dat ook Nederland met begeerige hand ernaar grijpe. Moge dit boek „qui se présente avec la garantie d'un censeur aussi compétent que le P. Lebreton" (aldus Louis Betléhem in de Revue des Lectures bij de Fransche uitgave), het succes hebben dat het verdient.

WANDERS (Dr. A. J. H.) DE PLANETEN EN HUN RAADSELS (264) *f* 2,90 en *f* 3,90. Bijleveld, Utrecht, 1936.

Dit populaire werk over de Planeten verdient alle aanbeveling. Een vakman schrijft hier op boeiende wijze over de hemellichamen, die onze naaste buren vormen in het wereldruim en mèt onze aarde om de zon ciruculeeren. Ze gaan voor ons leven als romanhelden en heldinnen, de geweldige, ijsgepantserde Jupiter en Saturnus, de nabije Mars, de geheimzinnige, kokette Venus, de moeilijk te benaderen Mercurius, de prijsgegeven Vulcanus, de ver dolende Uranus en Pluto, de zwervende planetoïden, enzoovoorts. Het boek geeft tevens een vrij goed overzicht over de geschiedenis van het planetenonderzoek; de strijd om de Marskanalen, de ontdekking van de planetoïden bijvoorbeeld vormen spannende episoden uit deze geschiedenis. Hier en daar stelt de schrijver enige eischen aan de physica-kennis van den lezer; maar hij schrijft overal op onderhoudende wijze zoodat men het boek, wel bevredigd, maar met eenigen spijt dat het uit is, na lezing terzijde legt. De planetenhemel bergt zooveel interessante wetenswaardigheden dat ieder beginnend lezer erdoor geboeid zal worden.

MARCHANT (Mr. H. P.) EEN STAATKUNDIGE EPIDEMIE. HET ZIEKTEBEELD VAN HET DIETSE NATIONAAL-SOCIALISME IN NEDERLAND (234) *f* 2,40 en *f* 2,90. Teulings, Den Bosch, 1936.

Wat Mr. Marchant hier zijn lezers aanbiedt is niet zoo zeer een systematisch onderzoek en uiteenzetting van het nationaal-socialisme in Nederland als wel een gedegen polemiek in los naasteen staande artikelen. De oudminister is een ervaren debater en dialecticus, een man van gezond oordeel en helder inzicht en al deze hoedanigheden maken het boek tot boeiende lectuur. Het is geen doctrinair standaardwerk, maar een boek dat zijn doel bereikt, wanneer het in den actueelen strijd der meeningen ingrijpt en ideeën weet te doen zegevieren. De oude democraat en parlementariër, die Marchant is, kent de zwakke plekken van zijn tegenstander voldoende om hem ge-

voelige slagen toe te brengen. Wie het boek eenmaal openslaat, laat zich gemakkelijk vangen door den bekwamen schrijver-politicus en leest het werk ten einde toe door. Overal is een man van felle overtuiging aan het woord, die geen appelen voor citroenen verkoopt en hartstochtelijkheid niet met redelijkheid verwart.

JÜRGENSMEIJER (Dr. Friedrich) HET MYSTIEKE LICHAAM VAN CHRISTUS. GRONDBEGINSELEN DER ASCETIEK. (344) *f* **3,90 en** *f* **4,75. Vert. door Dr. H. v. Groessen. O. H. Cap. Teulings, Den Bosch.**

Dit boek biedt een uitvoerige en systematische uiteenzetting van de leer over het mystieke lichaam van Christus als grondslag van het ascetische leven. De vertaler heeft het Duitsche origineel in helder en eenvoudig Nederlandsch overgebracht en gestreefd naar groote duidelijkheid. Dit is hem gelukt. Helderheid en duidelijkheid zijn de opvallendste eigenschappen van het boek. Wie een grondige en zeer begrijpelijke handleiding wenscht omtrent de leer van het mystieke lichaam, kan niet beter doen dan dit boek ter hand te nemen. Er bestaat geen betere in Nederland. Deze voortreffelijke eigenschappen van schoolschheid en systematizeering brengen echter mede, dat het persoonlijke, het temperament van den schrijver ongeactiveerd blijft, en dit is jammer voor zulk een boek. Ontwikkelde leeken, die graag een dergelijk boek lezen, zullen zich niet gemakkelijk door deze leerstellige materie ten einde toe heenworstelen. Had de schrijver meer tot verbeelding en gemoed gesproken, dan zou hij een breedere groep lezers bereikt hebben, waarvoor de uitgever het boek ongetwijfeld bestemd heeft. Het blijft een waardevol werk, echter meer studie- dan leesboek. Naast de geestelijken wereld, die het ongetwijfeld bereiken zal, had het ook de leekenwereld kunnen veroveren, wat wij van harte zouden wenschen.

COUDENHOVE (Ida Friederike) MARY WARD. EEN HELDENSAGE UIT DE 17de EEUW. (329) *f* **3,50.. Vert. door Annie Salomons. De Toorts, Heemstede.**

Ida Friederike Coudenhove is evenals Gertrud von le Fort een dier zeer mannelijke schrijfsters, die een sterke intelligentie met een fijne vrouwelijke intuïtie vereenigen. Ik ken van haar slechts haar boekje over de H. Elisabeth, dat onder den titel „Gesprek over de Heiligheid" reeds vertaald werd, en deze biografie van Mary Ward. Beide werken verdienen meer dan gewone belangstelling. Mary Ward is geschreven met het talent van een romanschrijfster en met den psychologischen zin van een geboren hagiograaf. De buitengewone vrouw, die Mary Ward was, kon moeilijk een geschiktere hand voor haar levensbeschrijving vinden dan deze. De schrijfster is tegen al de situaties, waarin haar heldin in haar veelbewogen leven verkeerde, opgewassen. Overal is zij zelf de situatie meester, dat wil zeggen, beschrijft zij Mary Ward zòo, dat deze ons nader treedt, dat zij een vertrouwde, als een van nabij gekende figuur wordt. Het is een model Heiligenleven (al is zij ook niet gecanoniseerd), dat ook den meest eischende bevredigen zal. Vertaling en wijze van uitgave zijn uitstekend.

TIELROOY (Johannes) CHATEAUBRIAND. Zijn leven en zijn Werken. (197) *f* **2,75 en** *f* **3,50. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem.**

Tielrooy is in Nederland wel dè geroepene om over Chateaubriand te schrijven. Het resultaat van zijn arbeid is een goed „Lebensbild" van dezen romanticus à outrance, romanticus in leven en werken. Chateaubriand is de verpersoonlijkte Fransche romantiek met al het theatrale, al het brio, al het rhetorische, dat dèze romantiek aankleeft. Tielrooy heeft oog voor Fransche nuances, bovendien heeft hij stijlgevoel en talent van samenstellen zoodat er een boek ontstaan is dat ook den veeleischenden lezer bevredigen zal. Chateaubriand boeit nog altijd den hedendaagschen mensch, meer door zijn persoonlijkheid dan door zijn frazenrijke werken en ook dit komt in Tielrooy's boek goed tot uiting. De schrijver beoordeelt veel dingen vanuit

een vrijzinnig standpunt, wat een critisch lezer echter gemakkelijk bemerken zal. Voor ontwikkelde lezers.

KORNGOLD (Ralph) MAXIMILIAAN ROBESPIERRE. Vert. door Dr. F. Szper. (359) *f* 3,90 en *f* 4,90 Rozenbeek & Venemans, Hilversum, 1936.

Dit met zorg bewerkte en met zorg vertaalde boek geeft, hoe zeer de schrijver ook naar objectiviteit streeft, toch een wel wat gunstig gestyleerden Robespierre weer. Van den fanaticus en wreeden doctrinair blijft niet veel over. Zelfs de inleider van de Nederlandsche vertaling, Prof. Brugmans, erkent dit en schrijft uitdrukkelijk dat hij Robespierre anders ziet dan Korngold. Korngold staat min of meer op socialistisch standpunt en tracht Robespierre als den grooten strijder voor het proletariaat voor te stellen. Hij ontdekt grootheid in den beruchten revolutionnair, een grootheid, die door vele historici bestreden wordt. Overigens is het boek met kennis van zaken en betrekkelijk onpartijdig geschreven. De auteur speculeert niet op de sensatiezucht der lezers maar laat zijn levensverhaal in kalm en effen tempo verloopen. Ook veronderstelt hij eenige vertrouwdheid met de hoofdlijnen en hoofdfiguren der Fransche revolutie. Een boek voor ontwikkelde volwassen lezers.

MOLENAAR (Johan de) UIT DE WERELDPOëZIE. In het Nederlandsch vert. gedichten. (243) Elsevier, Amsterdam.

De uitgave van een dergelijk werk, die voor den verzamelaar tallooze moeilijkheden meebrengt, is een gelukkige daad. Velen brengt het de poëzie van buitenlandsche grootheden nader. De vertaling van een gedicht is natuurlijk altijd slechts een benadering: het voornaamste, het eigenlijke is niet of nauwelijks weer te geven. De keuze van Johan de Molenaar is in het algemeen goed. Hij is op de hoogte met wat er zooal vernederlandscht is aan buitenlandsche literatuur en uit deze overzettingen nam hij wat hem het beste leek. Men kan zijn wenschen hebben en het bijvoorbeeld betreuren dat hij van Goethe en Dante weinig of niets opnam, maar hun vertalingen zijn zoo talrijk dat ze gemakkelijk te bereiken zijn. Ook zijn sommige literaturen (de Engelsche bijvoorbeeld) overmatig vertegenwoordigd tegenover andere, doch hier kan de Molenaar wijzen op het overwicht van vertalingen uit het Engelsch. Kortom, men heeft een dergelijk werk meer te aanvaarden dan te becritizeeren. Zulk een boek is er een van blijvende waarde.

POORTENAAR (Jan) REMBRANDT VOOR ONS HEEL VOLK. (132) Met 82 afdeelingen. De Sikkel, Antwerpen. Poortenaar, Amsterdam.

Jan Poortenaar heeft een geestdriftig boek over Rembrand geschreven. Onder de vele Rembrandtboeken of Rembrandtuitgaven, die den laatsten tijd verschijnen, valt dit op door zijn bezielden, enthousiasten toon. Het verhaalt Rembrandt's leven in verband met zijn werken en biedt een goede keuze illustraties uit zijn schilderijen. Hendrikje wordt er in warme woorden in herdacht, eenigszins ten koste van Saskia. De verhouding van Rembrandt tot Hendrikje blijft natuurlijk vanuit christelijke opvatting af te keuren, hoezeer zij den grooten schilder ook moge geinspireerd hebben. Als „Rembrandt voor ons heel volk" beantwoordt dit met kennis en toewijding geschreven boek wel aan zijn opzet. Het is een goede inleiding en inwijding tot den grooten schilder.

DUINKERKEN (Anton van) VONDELS LYRIEK.

POORTENAAR (Jan) ONS IS GEBOREN.

OTERDAHL (Joanna) HET KIND UIT DE DIEPTE.

GUERMONPREZ (Paul) ADAMS VIJFDE RIB.

Vier aardige boekjes uit de Uilenreeks van Bigot & van Rossum te Amsterdam. Het eerste is een goede en oorspronkelijke keuze uit Vondels

lyrische poëzie, het tweedeg bevat een aantal oude prenten en liederen, die op het Kerstfeest betrekking hebben, uitgevoerd in kleuren en op kostbaar papier, het derde bevat drie sprookjes van de Zweedsche schrijfster Joanna Oterdahl, en het vierde is een verzameling uitspraken over „de vrouw" van de beroemdste schrijvers, voorzien van aardige teekeningen.

Mr. G. de JONGH (en vele anderen van allerlei richting) KINDERBESCHERMING IS KINDEROPVOEDING (126). Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1936.

Een boekje, dat men met belangstelling leest vanwege het in onzen tijd ook belangwekkende onderwerp. Jammer, dat tot „allerlei richtingen" niet de katholieken behooren, die op het gebied der Kinderbescherming met hun organisaties en inrichtingen niet de minste zijn. En die bovendien ook hun eigen kijk en opvattingen over kinderbescherming en kinderopvoeding hebben. Mochten die niet gehoord worden?

PRACTIJK BIBLIOTHEEK Uitgave v. Maandblad Succes, den Haag. No. 2. SOLLICITEEREN; No. 3. DE WEG NAAR BOVEN; No. 5. LEZEN OM VOORUIT TE KOMEN; No. 6. EXAMEN DOEN; No. 7. WAT EEN KANTOORBEDIENDE MOET WETEN.

Leidt de school wel voldoende op voor het leven? Er worden daaromtrent nogal eens klachten gehoord. Deze boekjes stellen zich ten doel deze tekorten te verhelpen. Vooral als een eerste oriëntatie acht ik ze van nut; na lezing zal menigeen zich een meer diepgaand inzicht willen vormen. Er wordt op dit gebied nog veel te weinig nagedacht, deze boekjes zullen het dan ook wel doen in den omzet.

LUNING PRAK (Dr) TEST BIJ HET SCHOOLBEGIN VOOR KLEUTERSCHOLEN EN EERSTE EN TWEEDE KLASSE L.O.

Deze test stamt uit Amerika; dr. P. verzorgde de Ned. uitgave. Wij herhalen ons vroegere bezwaar: dat wij het onjuist achten, tests door nietdeskundigen te laten afnemen en uitwerken, fouten zijn dan onvermijdelijk.

WESTERMAN HOLSTIJN (Dr. A. J.) GRONDBEGRIP DER PSYCHOANALYSE (231) *f* 2,90 en *f* 3,90. Erven J. Bijleveld.

Een boek voor ter zake deskundigen, die er echter niets nieuws in zullen vinden. In steeds breeder kring wordt men zich bovendien van de sterke eenzijdigheid der psychoanalytische opvattingen bewust; over deze toenemende critische zin kan men zich slechts verheugen.

LUYCKX (Mag. Dr. B. A. O.P.) ONZE EENHEID IN CHRISTUS, I en II. *f* 1,40. Brand, Bussum.

In de serie „Waarheid en Leven" heeft Pater Luyckx dit boekje over onze Eenheid in Christus uitgegeven. Voor katholieken die zich rekenschap van hun geloof willen geven, is het een zeer instructief werkje. Uit de Apostelbrieven en Kerkvaders wordt hier de waarheid der mystieke eenheid van Christus en Kerk helder belicht. Uitstekende geestelijke lectuur.

PRICE (Harry) EEN PARAPSYCHOLOOG VERTELT VAN ZIJN ERVARINGEN (253) *f* 2,90 en *f* 3,90. Met medewerking en onder toezicht van Dr. W. H. C. Tenhoeff, vertaald door Yge Foppema. Erven J. Bijleveld, Utrecht, 1936.

Price gelooft niet in het spiritisme, al gelooft hij wel in abnormale verschijnselen en in geheime krachten, waarvan hij de natuur niet doorgrondt. Behalve in een korte inleiding wordt er over de theorie der parapsychologie zo goed als niet gesproken: hij vertelt van zijn ervaringen in 't ontmaskeren van bedrog, in 't bijwonen van buitengewone goocheltoeren en

in 't meemaken van spookverschijnselen en andere onbegrijpelijke gebeurtenissen. Behalve de spookverschijnselen en de helderziendheid blijft er van de abnormale verschijnselen niet veel over, al wordt de verklaring van andere verschijnselen ook voor onmogelijk gehouden. Het hoofdstuk over geestenfotographie bevat buitengewoon interessante gevallen van geraffineerd bedrog. Zeer merkwaardig zijn ook de laatste hoofdstukken over het geblinddoekt lezen, over den fakir, die in het touw klimt en over den vuurloop. De parapsychologie is een jonge, maar buitengewoon nuttige wetenschap en het zou mij niet verwonderen, als met het perfectioneren der methoden van onderzoek de abnormale verschijnselen nog tot geringer proporties zouden ineenschrompelen. De schrijver die zich jaren met het bestuderen van goocheltoeren heeft beziggehouden, is reeds in staat om een massa waangeloof de wereld uit te helpen. Laten wij hopen, dat binnen korten tijd de geesten ook als hypothese uit de parapsychologie verdwijnen. Zeer terecht zegt de schrijver, dat de geesten als ze er zijn, toch maar tot zeer nutteloze dingen instaat blijken: verschuiven van kasten en het onverklaard weten van bepaalde feiten. Als er werkelijk geesten zouden zijn in den zin van het spiritisme, is het hun toch onwaardig om alleen tot zulke futiliteiten in staat te zijn. Een zeer interessant boek voor degenen, die zich met parapsychologie occuperen.

HIDDING (Dr. K. A. H.) GEBRUIKEN EN GODSDIENST DER SOENDANEEZEN (152). G. Kolff & Co. Batavia.

Het werk van Dr. Hidding is niet eenvoudig een vertellen der gebruiken en van de religieuze handelingen van een groot gedeelte der Javasche inlandsche bevolking. Het is een vrij diepgaande studie, waarin de schrijver, mede via feiten en voorbeelden, de geestelijke structuur der Soendaneezen omvat, en doordringt tot in het wezen van het vreemde volk, eigenlijk tot in het wezen van het vreemde, primitieve volk in het algemeen. Hij komt tot het vastleggen van centrale begrippen, van belang voor het inzicht in de mentaliteit der bevolking, en hij behandelt daarbij de wijzigingen, die zich onder invloed van den modernen tijd in die mentaliteit voltrekken.

Het boek is een bijdrage van beteekenis tot de koloniale studielectuur.

FALLON (Valère S.J.) BEGINSELEN DER SOCIALE ECONOMIE (565) *f* 3,90. Nederlandsche bewerking door Dr. R. Lontie. W. Bergmans, Tilburg.

Te veel wordt de staathuishoudkunde gescheiden van de sociale zedenleer. Een der waardevolste eigenschappen van dit boek, geschreven op Katholiek-wetenschappelijken grondslag, is, dat deze twee in nauw contact met elkaar zijn gebracht. Het is voor den Katholieken student van groote beteekenis dat de economische vraagstukken voortdurend worden belicht vanuit het zedelijk standpunt. Zeker in dezen tijd waarin de hechtste grondslagen der maatschappijorde bedreigd worden.

De stof, — het geheele gebied der sociale economie — wordt uitvoerig behandeld; ook in dit opzicht is Prof. Fallon's boek een der beste studiewerken over dit onderwerp. Zelfs wordt in een aanhangsel een overzicht gegeven der geschiedenis van de economische leerstellingen.

Bij het toelichten met enkele practische voorbeelden werd uitgegaan van Fransche en Belgische feiten en verhoudingen. Storend voor de studie als geheel is dit niet.

Een uitstekend werk voor studenten, en voor allen, die zich in de behandelde wetenschap wenschen te oriënteeren.

BERGSMA (A. S.) DE SCHOOL VAN MEVROUW HIPPO (158) *f* 0,80. Band en illustraties van Rein Stuurman. Meulenhoff, Amsterdam.

Een allerleukste dierenvertelling voor kleine kinderen.

OORDT (A. van) HOE EEN ARM CHINEESJE KEIZER WERD (159) *f* 0,80. Band en illustraties van W. A. van der Walle. Meulenhoff, Amsterdam.

Van een schattig Chineesje dat een wonderlijk avontuur beleeft. Voor de kleintjes.

SPIERINGS (Kees) ZIGEUNERS BEDREIGEN ONS KAMP (187) *f* 1,50 en *f* 2,25. Geïllustreerd door C. Thole. Met het stempel van den Keurraad. Malmberg, Den Bosch.

In dit boek vertelt een Hopman van hetgeen hij belee,fde bij een kampeeren in Belgisch-Brabant. Het is een spannende geschiedenis geworden die grootere jongens in éénmaal zullen uitlezen.

TRAUTWEIN (F.) ALS JE DE OUDSTE BENT (149) *f* 1,35. Met stempel van den Keuraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Een vertelling over een dappere jongen die zich door veel moeilijkheden heen slaat. Voor jongens en meisjes boven de 12 jaar.

DOMINIK (Hans) STAAL EN VUUR (220) *f* 1,50 en *f* 2,25. Nederlandsche bewerking door Thijs van de Griendt. Geïllustreerd door Lambert Simon. Met stempel van de Keurraad. Malmberg, Den Bosch.

Een avontuurlijke vertelling over geweldige machines, Japanners, spionnen, en alles wat het hart van een grootere jongen sneller doet kloppen.

NOWEE (J.) WITTE VEDER (206) *f* 1,50 en *f* 2,25. Geïllustreerd door W. Huysmans. Met het stempel van de Keurraad. Malmberg, Den Bosch.

Cowboys en Indianen zijn graag geziene helden in een jongensboek. In dit krijgen ze wellicht te veel van het goede maar het is leesbaar voor den leeftijd van boven de 14 jaar.

KONING (Johan) 600 JONGENS MET DE TARAKAN NAAR NOORWEGEN (207) *f* 2,50 en *f* 2,75. Illustraties en bandteekening van Jo Spier. Van Goor Zonen, Zutphen.

Dit boek is wel vlot en gezellig geschreven, maar wij vragen toch eenig voorbehoud omdat er nogal wat flirt tusschen de jongens en meisjes in voortkomt. De plaatjes van Jo Spier zijn als altijd pittig en geestig.

ZWEGERS (B. V.) DE SCHAT IN HET DUIVELSMEER (206) *f* 1,50 en *f* 2,25. Geïllustreerd door Rob Graafland. Met stempel van de Keurraad. Malmberg, Den Bosch.

Een van die boeiende en romantische vertellingen waar echte jongens naar snakken om te lezen. Leeftijd boven de 14 jaar.

BERNARD (Jan) DONKERE DAGEN (188) *f* 1,50 en *f* 2,25. Geïllustreerd door Rothciv. Met stempel van de Keurraad. Malmberg, Den Bosch.

Jan heeft het niet gemakkelijk in zijn jeugd en voor jongens die ook de ernst van het leven eens onder de oogen willen zien is dit een mooi boek. Voor grootere jongens.

CORNELISZ (Johan) GUUS (194) *f* 1,50 en *f* 2,25. Geïllustreerd door J. Lutz. Met stempel van den Keurraad. Malmberg, Den Bosch.
Een familievertelling waarin Guus de hoofdrol speelt. Boeiend en aantrekkelijk boek voor jongens boven de 13 jaar.

DIJLE (Bas van) VAN ADDIS-ABEBA NAAR BETHLEHEM (125). Geïllustreerd door Mardi. Met stempel van de Keurraad. St. Gregoriushuis, Utrecht.
Een vertelling voor grootere jongens uit de Missielanden.

VALKHOFF (Rein) KAPITEIN JANUARI. (40) *f* 0,45. Naar boek en film verteld. Met foto's uit de 20th century Fox film „Ship Ahoy". Schuyt, Velsen.
Een aardige vertelling naar gegevens van een der films van Shirley Temple, geheel en al met foto's van de kleine filmheldin versierd.

HUEY (E. G.) DE DIERENWERELD IN EEN NOTEDOP. (347) *f* 3,50 en *f* 4,25. Vertaald door W. M. Beun. Voor Nederland bewerkt door A. F. J. Portielje. Geïllustreerd met 57 foto's en 213 teekeningen. Hollandia, Baarn.
Een overzicht van het dierenrijk, zoo aantrekkelijk levendig en begrijpelijk voor kinderen geschreven dat het zelfs door ouderen met plezier zal gelezen worden. Voor 12-14 jaar en ouder.

HICHTUM (N. van) DE DROOM VAN EEN HERDERSJONGEN. (94) Teekeningen van Jan Wiegman. Meulenhoff, Amsterdam.
Een alleraardigst sprookje met leuke silhouetten om aan de kleintjes voor te lezen.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) PRINCES JOCUNDA. (91) Thieme & Cie, Zutphen.
Het verhaal van een klein ondeugend en lui princesje dat een aardige ontspanning is voor meisjes van 6-9 jaar.

DOEKES-DE WILDE EEN DOZIJNTJE VOOR 'T FROBELKLEINTJE. (28). 12 Speel- en Zangversjes. Thieme & Co, Zutphen.
Voor de allerkleinsten die pas leeren lezen.

IRKE (Bas) WAT WUNG MET DE ZON DEED. (160) *f* 1,25 en *f* 1,75. Bandteekening en illustraties van Piet Broos. Kruseman, Den Haag.
In tegenstelling met vele andere jongensboeken is dit spannend, romantisch en geheimzinnig. O.i. wil de schrijver het al te fantastisch maken. Sommige jongensgezegden vallen wat uit den toon en hier en daar is het wat opgeschroefd. Leesbaar voor jongens van 14-17 jaar.

BOTTEMA (Tjeerd) AVONTUREN VAN EEN HOLLANDSCHEN JONGEN IN ARIZONA. (240) *f* 2,— en *f* 2,90. Platen van den schrijver. Van Goor Zonen, Den Haag.
Een jeugdige Hollander trekt naar Arizona en beleeft op reis en bij zijn oom op de ranch de noodige avonturen. Het boek is vlot geschreven en tevens leerzaam. Geschikt voor 14-18 jaar.

HAVELTE (Sanne van) HANNA'S VLUCHT; een boek voor oudere meisjes. (261) Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.
Met Hanna's vlucht, het vervolg op Hun geheim en Mieck's moeilijkheden, geeft de schrijfster een aardig boek voor oudere meisjes, prettig en vlot verteld.
Het verhaal gaat hierom, dat in Hanna's oppervlakkig leventje van uitgaan en flirten een ommekeer komt, doordat zij bij zich zelf de ware liefde voor haar jeugdvriend ontdekt, en zich daarmee voor een groote taak ziet ge-

plaatst, n.l. haar toekomstige man en aangenomen zoontje een prettig tehuis te verschaffen. Deze taak weet zij met groote liefde en toewijding te vervullen.

SCHMITZ (Marie) JORIENTJE'S GROOTE KANS. (178) Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De geschiedenis van een meisje, eenigst kind, dat geen vader meer heeft en dat haar moeder op 15-jarigen leeftijd verliest. Ze komt bij een tante inwonen van wie ze heelemaal niet houdt. Een professor die tegenover haar woont, vraagt haar op zekeren dag of ze zin heeft om hem bij al zijn schrijfwerk te komen helpen. Dat is natuurlijk een buitenkansje. Ze wordt erg verwend, vooral door Juffrouw Regina, zijn huishoudster.

Het boek is vlot en onderhoudend geschreven. Aanbevolen voor meisjes van 14-17 jaar.

ARTZ (Marcel) 300.000 MIJLEN DOOR HET WERELDRUIM. (263) *f* 2,90. Geïllustreerd en bandteekening van Hans Borrebach. Van Goor Zonen, Den Haag.

Kleine oorzaken hebben dikwijls groote gevolgen. Een van de helden uit dit boek b.v. vindt een notitieboekje op den Dam en . . . het gevolg is een reis naar de maan. Zooiets is al meer verteld maar deze schrijver heeft een vlotte pen en groote fantasie. Geschikt voor 12-15 jaar.

HÖLSCHER (To) In samenwerking met Pater ROMUALDUS O. M. Cap. DE KATHOLIEKE JEUGDBIJBEL. (444) *f* 3,90 en *f* 4,90 met foto's, kaarten, een uitslaande kaart en vijftien vierkleuren naar aquarellen van J. H. Hartley. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Dit lijvige boek bevat het leven van Jezus en de Handelingen der Apostelen voor kinderen begrijpelijk verteld. Het is een zeer mooie uitgave geworden en heeft de verdienste in een leegte te voorzien. Zonder te vervallen in te groote kinderlijkheid hebben de bewerkers de verheven gebeurtenissen aantrekkelijk gemaakt voor de jeugd. Een aan te bevelen geschenk.

LAAN (Dick) TARAKANNER TEGEN WIL EN DANK. (268) *f* 1,75 en *f* 2,50. Geïllustreerd. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Dit boek is een herinnering aan de Tarakanriezen, die zooveel jongens vorige zomer naar Noorwegen gemaakt hebben. Het verhaal zelf is van niet veel belang, maar aan de beschrijving van de tocht en het gezellige leven aan boord, nog geïllustreerd met mooie foto's, zullen oud-Tarakanners en ook anderen hun hart ophalen. Voor jongens van 14-17 jaar.

FRANK (Theo) SUNNY WEST. (187) *f* 1,— en *f* 1,75. Geïllustr. door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

De hoofdpersoon in dit Wild-West-verhaal voor jongens zijn Sunny West en zijn vriend Jimmy, die een avontuurlijke tocht maken door een groot stuk van Amerika, waarbij zij o.a. een bende koeiendieven achtervolgen. Geschikt voor jongens van 14 jaar en ouder.

ITALIAANDER (Rolf) WOESTIJNVOSSEN. (176) *f* 1,— en *f* 1,75. Bew. door Wim Hes. Geïllustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Knud en Max, twee duitsche jongens die in Algiers wonen, maken kennis met twee Arabiertjes, waarmee ze verschillende avonturen beleven. Aan 't eind sterft een van de jongens door de beet van een slang. Het verhaal is vrij verward en voor kinderen niet bijzonder aan te bevelen.

Hypercritiek

door J. v. H.

De Heer Johannes Tielrooy is een schrijver van goeden naam en faam. Hij is een achtenswaardig vertegenwoordiger van dat intelligente en welwillende humanisme, dat zich in „De Stem" een eigen orgaan schiep en dat, in zijn ernstigen trouw aan veel oude waarden, nog al eens den spot van uiterst radikalen te doorstaan had. Hij is tevens een der best ingelichten in het vaderland omtrent de Fransche letteren en wat hij daarover schrijft, is weldoordacht en smaakvol. Zijn boek over Chateaubriand bijvoorbeeld, het laatste dat hij publiceerde, is er een dat geschreven werd met kennis van zaken niet alleen, maar met talent van keuze en groepeering, met zin voor het representeerende, karakteristieke, het is een boek dat persoonlijkheid en stijl bezit. Maar ook Johannes Tielrooy heeft zijn zwakke oogenblikken en zoo schreef hij in het „Critisch Bulletin" van Anthonie Donker (Januari — '37) een recensie over Mauriac's „Vie de Jésus", waarin alle humanistische stemmen onder een paroxisme van critiek gesmoord werden.

„Minder dan ooit", zoo schrijft hij, „schijnen de feiten (omtrent Jezus' leven) vast te staan. Zijn er bewijzen, dat Jezus op aarde geleefd heeft?" En verderop: „Ook mij is geen bewijs van de historiciteit (van Jezus) bekend, al mag ik deze evenmin ontkennen. Ook voor mij is de figuur van Jezus psychologisch niet duidelijk . . . . ook ik sta met vragen tegenover de ethiek van Jezus."

In deze argelooze zinnen openbaart zich al de arrogantie van het critisch humanisme. Is de figuur van Rembrandt of Shakespeare den Heer Tielrooy psychologisch wèl duidelijk? Daar verschijnt plotseling een mensch op aarde, die voorgeeft niet van de aarde, maar uit den hemel, uit Gods eigen schoot te zijn, een mensch, die woorden zegt en dingen doet, zoo verbijsterend van afmeting, zoo ver-reikend en ingrijpend, dat zijn naaste vrienden ervoor huiveren, die zoo hooge eischen stelt, dat zijn hartstochtelijkste aanhangers ervoor terugdeinzen, die een goedheid en grootheid, een koninklijkheid ten toon spreidt zoo buiten verhouding, dat voor Hem te sterven een vreugde wordt . . . . en de Heer Johannes Tielrooy komt ons op een frisschen Januarimorgen terloops, in een Critisch Bulletin verzekeren, dat „Jezus psychologisch hem niet duidelijk is", dat hij „met vragen tegenover de ethiek van Jezus staat".

Maar wat is den Heer Tielrooy psychologisch wèl duidelijk? en staat hij niet met vragen tegenover alles? Waarom is de hemel zoo blauw en de aarde zoo groen en staan de sterren zoo ver? Waarom maakt vreugde gelukkig en smart rampzalig? Is alle leven

en bestaan niet een raadsel, een mysterie? en is de eenige zuivere levensbeschouwing niet altijddurende verwondering en eerbied? Niets is ons duidelijk en tegenover alles staan wij vragend: maar alles is zoo overweldigend, dat het ons de vragen uit de hand slaat. Alle wetenschap en kennis is zulk een minieme, zulk een onnoozele ontsluiering van het wezen der dingen, dat wie hier prat op gaat en uit de houding van kinderlijken eerbied durft treden, onmiddellijk met een soort lepra gestraft wordt.

Heel de erfenis van het rationalisme, een droevige erfenis, is dit humanisme in den schoot gevallen en al zijn armzaligheid is woord geworden in deze uiting: „Mij is geen bewijs van de historiciteit van Jezus bekend." Maar is de godsdienst, die op Jezus teruggaat, dan ontstaan in een onbewoonde woestijn of in voorhistorischen tijd? Weten we dan niet dat Jezus' religie op een bepaald moment der geschiedenis heeft ingezet, dat zij een groot deel der aarde van aanschijn veranderd heeft, dat zij alle oude ideologieën heeft omvergestort en nieuwe heeft opgeroepen, dat zij de levenshouding van een heel werelddeel, van hèt werelddeel, heeft gewijzigd? Acht de Heer Tielrooy het werkelijk mogelijk dat zulk een omvattende innerlijke omkeer van een halve menschheid zou zijn terug te voeren op wat vage mythologische droomerijen van eenige dweepers? Alle grootsche, overweldigende geestelijke daadkracht, die plotseling uitbreekt en een volk, een wereld verovert, is ondenkbaar zonder een überragende persoonlijkheid van wie die kracht uitgaat. De veronderstelling van een „spontane mythe", die het geheele Christendom tot een wereldillusie zou vernietigen, is te onnoozel om erbij stil te staan. Slechts een weerloos slachtoffer der critiek kan dit gelooven. Was er onder de herders van Bethlehem die bij de kribbe genood werden, een Johannes Tielrooy geweest, hij zou ongetwijfeld den Engel der blijde boodschap naar zijn identiteitskaart of politiepenning gevraagd hebben. Maar rationalisten en sommige humanisten hebben de natuurlijke en oorspronkelijke levenshouding verleerd, die er een van blijde verwondering is. Ik zou den Heer Tielrooy den raad willen geven al zijn boeken te verbranden, zijn pen aan de wilgen te hangen en heel zijn verder leven sprookjes te gaan lezen. Sprookjes kunnen hem nog genezen. Jezus heeft niet voor niets gezegd, dat alleen zij, die weer kinderen worden, zijn Koninkrijk kunnen ingaan. Dit is een vorstelijke aanmaning tot het gaan lezen van sprookjes. Voor mij bewijst dit woord alleen reeds de waarheid, de historiciteit van Jezus. Het is het geniaalste, het goddelijkste woord dat er ooit gezegd is. Welk Gallileesch visscher of Judeesch Rabbijn had dit woord kunnen verzinnen? Welk mythenzaaier had een spreuk van zoo paradijselijken eenvoud en menschontledende diepte kunnen uitstrooien? En Jezus heeft er tientallen van gelijken goudglans gezegd, woorden zoo bloeiend van nooit ver-

gaande jeugd, zoo levensfrisch, zoo bloedwarm en kloppend van menschelijkheid, zoo rakend aan verborgenste vezels en geheimenonthullend, dat mijn eeuwige verbazing blijft, hoe deze woorden onbeantwoord langs een mensch kunnen heenklinken. Dat er ten eeuwigen dage warhoofden en holoogige sceptici zullen zijn, die aan het zonlicht twijfelen, is niet te verwonderen; maar dat een wetenschappelijk, neen! een verstandig en dichterlijk mensch als Dr. Tielrooy met het gezag van Drews en Couchoud (hij had er Paul Jensen, J. M. Robertson en W. B. Smith nog kunnen bijvoegen) komt aandragen in zulk een kwestie, is beneden zijn standing. Tegenover deze zonderlingen staan regimenten vakgeleerden, professoren aan alle universiteiten van Europa, — waarlijk geen vrome broeders of geloofspropagandisten, maar grootendeels vrijgeesten van formaat, die ook wèl zouden doen met sprookjes te gaan lezen —, die de fantasieën van Arthur Drews cum suis glimlachend voorbijgaan.

* * *

Dit is het wonder der Godsopenbaring in Jezus van Nazareth, dat zijn persoon, zijn leven en leer zoo overtuigend en onmiddellijk spreken tot den natuurlijken mensch, dat zij van een orde zijn en op een plan liggen, waar het theoretische denken zich niet thuis voelt, maar waar de stem van het leven en het volle menschzijn haar directe zuiverheid vindt. Jezus begint niet te Jeruzalem en zoekt geen steun of aanhang bij een hoogeschool, maar bij het volk, bij een kern uit het volk. Hij spreekt over hoogste en uiterste waarheden, waarheden die het leven moeten verklaren en richten, maar hij verkondigt geen systeem of gesloten doctrien. Hij laat hier en daar een lichtstraal op vallen, en latere geslachten zullen tot taak hebben met behulp dier lichtstralen zijn leer te systematiseeren, doch alle rationalisme, alle philosophie, alle geleerdheid is Hem vreemd. Hij staat in het hart der menschen en der dingen, Hij raakt aan snaren, waaraan niemand raken kan. Alles is Hem verwant en nabij, en alles is Hem symbool. Het eeuwige glanst voor Hem door het tijdelijke, concrete heen; Hij leeft volop in de wereld van het zintuigelijke, natuurgegevene, intenser en rijker dan ooit eenig dichter gedaan heeft, doch tevens staat Hij oneindig boven alles uit. Hij geniet van avondrood en dageraad, van kinderspel en moedervreugd, Hij weet van onkruid en dorren grond, van vogelen en visschen, van vruchten en bloemen, van de kostbaarheid eener drachme en het waardelooze van musschen, van al die dingen die het leven van Galileesche boeren vulden, maar in en door dit alles heen leeft Hij een leven van zoo intense en hooge vergeestelijking, dat zijn gelijke, of ook maar zijn schaduw in geen geschiedenis of litteratuur ter wereld is aan te wijzen. Jezus' leven is van een schoonheid, waarbij alle menschelijke aesthetica als kinderspeelgoed in stukken valt.

Het gaat hier om waarden, die buiten het bereik en het gebied der wetenschap, der officieel geijkte wetenschap, vallen. Er is niets irriteerender en belachelijker dan dat de wetenschap over Jezus zou te beslissen hebben, dat een Arthur Drews met wat vernuftige vingertoeren Jezus uit de historie zou willen weggoochelen, terwijl wij nog zijn Hart voelen kloppen in zijn woorden. Dit zijn dingen, zoo teer en innig van wezen, zoo vitaal, zoo pulseerend van leven, dat de toetrede den geleerden hier ontzegd is. Hier heeft slechts de natuurlijke mensch toegang, de zuivere en goede, de rouwmoedige mensch.

Men kon meenen dat de periode van wetenschapsvergoding en rationalisme voorbij was, waarin het weten de hoogste waarde van den mensch uitmaakte, — verschillende teekenen wezen erop —, meenen verder, dat de mensch zich weer zuiverder en gezonder op het leven ging instellen, dat de waarde der persoon naar haar harmonische verhouding tot omgeving en buitenwereld ging beoordeeld worden. Maar de hydra der intellectualiteit steekt altijd weer nieuwe koppen omhoog om haar venijn uit te spuwen. Johannes Tielrooy staat weer met vragen tegenover Jezus' ethica en kan Mauriac's „Vie de Jésus" niet onverdeeld „schoon" vinden, omdat het te weinig „waarheid" bevat en omdat Arthur Drews zegt dat Jezus nooit bestaan heeft. Is er dan meer „waarheid" in Arthur Drews, in D. F. Strauss, in Ernest Renan, in Friedrich Nietzsche, in heel dat groepje armzalige winkeliers in wetenschap en ideeën, die allen omwille van hun ideeënwinkeltje Jezus verlieten? De Heer Tielrooy kent wel de meer dan wereldwijze verzen van Péguy, gericht tot Notre-Dame van Chartres:

> Nous arrivons vers vous du lointain Parisis.
> Nous avons pour trois jours quitté notre boutique,
> Et l'archéologie avec la sémantique
> Et la maigre Sorbonne et ses pauvres petits.

Mocht de Heer Tielrooy ook eens drie dagen zijn „boutique" kunnen sluiten en zijn „maigre Sorbonne" verlaten om Péguy op zijn pelgrimage te volgen. Wellicht zou hij dan nog eens het „Vie de Jésus" van Mauriac mooi gaan vinden. Een goede ster wacht op hem om hem een nog verderen weg te wijzen, zooals blijkt uit het volgende

Kindersprookje

Er was eens een heel klein planeetje, dat Lamproen heette, wat in de taal, die in die uitgestrekte hemelgebieden gesproken wordt, „de Schitterende" beteekent, en dat op vroolijke voeten door het wereldruim huppelde. Het was zoo klein en onooglijk dat het, vergeleken met zijn buurplaneten, den geweldigen reus Jupiter en den statigen Mars maar een onbeduidende hemelerwt

was en dat het in het keelgat van Jupiter of in den wilden baard van Mars wel als een stofje had kunnen verdwijnen. Maar zooals het gaat in de hemelruimte, Lamproentje zag die veel grootere broers op heel, heel verren afstand en hij dacht op zijn beurt dat Jupiter en Mars slechts erwten waren, met hem vergeleken, en zoo cirkelde hij verder met een air, of heel de hemel van hem was en hij de gebieder over ruimten en verten. Zoo snelde het planeetje door het blauwe heelal als een kogel uit een reuzekanon en soms, als het de lichtende, warmende moederzon tegemoet ijlde, slaakte het kreten van vreugde, die overgingen in een blij kinderlied. Lamproentje had een zoo eenzamen weg af te leggen dat er soms heele tijden voorbijgingen, zonder dat hij iemand op zijn baan ontmoette en dan trachtte hij zich te vermaken met het tellen en beschouwen der tallooze, schitterende sterren in de ruimte, waarvan hij in zijn eigenwijsheid dacht dat het kaarsen waren of lichtjes, enkel ontstoken om hem den weg te verhelderen en te veraangenamen.

Daar Lamproentje nog jeugdig en onervaren was en, zooals kleine kinderen doen, spelend en omkijkend zijn weg vervolgde, gebeurde het voortdurend dat hij zijn eigenlijke baan kwijtraakte en bochtige paden beschreef in de ruimte. Dan hoorde hij vaak een plotseling gebrom uit de richting van Jupiter of een soort krijgsgil uit de buurt van Mars en hevig schrikkend kwam het planeetje met een schok weer tot zich zelf. Een blik op de moederzon was dan voldoende om hem als een welopgevoed planeetje weer de juiste snelheid en richting te doen kiezen zonder gevaar van tusschen de beenen der grootere broers verward te raken. Maar lang duurde dit bezonnen en wijs gedrag van het planeetje nooit. Na een tiental jaren — en dit is maar een oogenblik in het groote wereldruim — waagde het zich weer te ver van zijn pad en verdwaalde in het machtsgebied van een of ander ruimte-magnaat. Dikwijls bleef het dan niet bij een waarschuwend gebrom, maar het planeetje kreeg dan een zoo geweldigen schok, dat zijn mager ribbekastje kraakte, dat alle sterren voor zijn oogen dansten en hij bewusteloos met een bliksemende vaart door de ruimte tuimelde. Kwam hij dan weer tot adem en bewustzijn, dan was zijn heele omgeving veranderd van uitzicht en dit nieuwe gezichtsveld schonk hem weer zooveel levenspret, dat hij alles vergat en weer onbezorgd zijn kinderhuppeltje inzette. Omdat Lamproentje zoo wonderlijk klein was en zoo onnadenkend als een elfje door de hemelwijdte spanseerde, hadden de grootmachten naast hem vaak een zeker genoegen aan zijn kinderlijke bokkesprongen. Zij glimlachten soms naar elkaar over, als Lamproentje weer in hun nabijheid aan het spelevaren was. De goedige Saturnus moest wel eens zoo lachen, dat zijn reuzegordel in beweging kwam en dreigde af te zakken. De maantjes van Jupiter, kokette juffertjes die niet ver van honk

mochten, zwierden wel eens buiten hun baantje en glunderden naar Lamproentje om zijn gunst te winnen. Doch Lamproentje in zijn overmatig zelfbewustzijn lette daar niet op en bleef bij zijn overtuiging, dat allen slechts erwten waren en hij de machtigste wereldburger. Dit kon zijn ondergang worden.

Het gebeurde van tijd tot tijd dat de bewoners der hemelsche ruimten, die engelen heeten, prinsen en hovelingen van wonderbare pracht, vrijaf hadden en in het wijde veld der wereld zich kwamen vermaken met het balspel. Zij kozen daartoe een of ander planeetje uit en Lamproentje voelde zich altijd gevleid, wanneer hij door engelenhanden heen en weer werd gekaatst en geprezen om zijn veerbaarheid en elegantie. Eens echter trad er een engelenkoor van zoo verblindende schoonheid en verhevenheid te voorschijn dat het Lamproentje voor zijn oogen te duizelen begon. Het was geen koor van gewone engelen, het waren ditmaal aartsengelen, en toen Lamproentje zich vleiend en gedienstig in hun nabijheid vertoonde, gingen zij, zonder op hem te letten, voorbij en kozen een behoorlijke planeet voor hun balspel uit, een, die wel honderden malen grooter was dan het dwergplaneetje Lamproentje. De hoogmoed haakte zich als een angel in het hart van Lamproentje: hij begon op wraak te zinnen.

Toen het spel in vollen gang was, stortte hij zich met al de snelheid, waartoe zijn kleine beentjes hem in staat stelden, in de algemeene vreugde met het dwaze doel de bevoorrechte planeet, welker reuzenafmeting hij niet kende, uit het veld te slaan; maar de aartsengel Michaël, de vorst aller engelen en aartsengelen, die het heele spel vanaf een hooge tribune had gadegeslagen, zag het opgeblazen Lamproentje in verblinde woede aanrennen. Hij stak zijn scepter uit, ving het planeetje op en reeg het daaraan vast, zoodat het, ongeveer als een rijksappel, daaraan gevangen zat.

De heilige aartsengel had medelijden met het kermende planeetje, dat bad en smeekte om toch weer zijn gewonen weg te mogen vervolgen. Hij begreep echter dat Lamproentje op deze wijze nooit zou afleeren zich zelf als den heer des hemels en zijn reisgenooten als erwten te beschouwen en, daar hij juist een heel klein sterretje voor een nederig werk noodig had, besloot hij hiervoor Lamproentje te gebruiken. Er moesten namelijk op een niet al te verre, behoorlijke zusterplaneet juist eenige Wijzen door een breede woestijn naar een kribbe gevoerd worden, waarin de werkelijke Heer der hemelruimten zoo juist geboren was. Maar om den weg door die ongebaande woestijn te vinden, hadden die Wijzen een heel klein miniatuursterretje noodig, zoo klein, dat het boven een kribbe en een grot kon blijven stilstaan. Dit was een mooie kinderrol voor Lamproentje en Lamproentje was blij genade te hebben gevonden in de oogen van den aartsengel.

Toen dan de hand van Michaël het planeetje van zijn scepter had losgeregen en het zijn plaats en zijn verderen weg had aangewezen heel dicht bij de groote aarde aan den ingang der woestijn, begon het weer zijn parmantig huppelpasje door het luchtruim, zorg dragend dat het den tragen pas der dromedarissen diep beneden niet vooruitsnelde. Zulk een prettigen tocht had Lamproentje nog nooit gemaakt: hij raakte niet uitgekeken op al de wondere dingen, die hij op de reusachtige aarde waarnam, en toen hij eindelijk het hoogtepunt van kribbe en grot bereikt had, stond hij stil hoog in de lucht en zette zich eerbiedig in postuur, want daar beneden, nauwelijks zichtbaar, daar schuilde de werkelijke Heer van alle sterren en planeten en hemelruimten. En Lamproentje had berouw over zijn vroegere verblinding en hoogmoed en boog zijn planetenknietjes en vouwde aanbiddend zijn handen, zoodat er een wonderlijk stralengewemel neerschoot vlak boven de grot, waar de Wijzen binnen traden. Hij voelde zich nu de allerkleinste erwt uit het groote heelal, een gekookte erwt wegens zijn groot berouw, en beloofde in stilte om, als het mocht, voortaan levenslang Wijzen en zelfs onwijzen naar de kribbe te zullen loodsen.

BOEKENSCHOUW

SCHELFHOUT- v. d. MEULEN (Alb.) OUDERS, LUISTER EENS! (184) *f* 1,50 en *f* 2,10. Romen & Zonen, Roermond-Maaseik.

Het zegt wel iets dat dit boekje kan beschouwd worden als in een behoefte te voorzien. Wijl de inhoud zoo door en door op de praktijk is aangepast, en omdat het zulke practische adviesen geeft. Het geeft bijvb. een paar concrete, uitgewerkte voorbeelden omtrent het voorlichten van kinderen. Zoo is er meer; klaar en practisch wordt geadviseerd over allerlei moeilijkheden waarvoor ouders bij de opvoeding kunnen komen te staan.

KUYPER IN DE CARICATUUR. 100 Uitgezochte caricaturen. Nieuwe herziene uitgave (111) *f* 0,90 en *f* 1,25.

BROEKHUIZEN (Dr. S.) HET RAADSEL DER IEPENZIEKTE. (40) *f* 0,45.

MENKEN (Dr. J. G.) ONZE HORMONEN. (32) *f* 0,45.

NOORDANUS (G. A.) DE VERZORGING ONZER KAMERPLANTEN. (46) *f* 0,45. Bosch & Keuning - Baarn.

Eenige nieuwe uitgaven in de Libellen-Serie, waarvan de eerste een voorbije politieke periode op levendige wijze weer voor den geest brengt, en de andere ieder haar eigen onderwerp duidelijk verklarend en practisch behandelen.

De Man in zijn element

door FELIX VAN ARET.

De sportieve aandacht van Herman de Man voor mist, kou en water neemt eer toe dan af. Op den duur zal hij den Doolaard nog de loef afsteken in de keuze van frissche thema's. Eerst heeft hij met een stoombootje in de mist vastgezeten. Daarna joeg hij ons, bij wijze van Hollandsch plaagje, de winter van negentig op het lijf, en bood met de barre schetsen van dit huiveringwekkend seizoen voldoende stof aan de strenge-vorst-profeten van dit jaar, om hun voorspellingen aantrekkelijk te maken.

Thans meert hij op een scheepswerf met de voet in het water. Bloei en ondergang van dit typisch Hollandsch bedrijf personificeert hij in een kordaat vrouwmensch, Cato genaamd, die overigens regelrecht van onze roemruchte Kenau zou kunnen afstammen.

Het karakter van deze vrouw is even kil van temperatuur als het wielende element, waarvoor zij Hollandsche en vreemde schuiten flikt, en breeuwt en teert. Maar onder een ruwe schors draagt zij het ontvangelijk hart van den ras-echten zeeman; een hart, dat als levenskompas zeer licht van streek gaat, wanneer er zaken in het spel zijn, waarvoor geen onderhandsch accoord mogelijk is, maar waarbij Cato zelf ten nauwste is betrokken. De Man laat zich niet licht verleiden, om een andere literaire koers in te slaan. Het beruchte Europeesche peil laat hem zoo koud als de barre winter van negentig. Hij heeft eeuwig (van zijn toekomstvisioenen weet ik niets af) trouw gezworen aan de componenten van de Hollandsche atmosfeer. Het is bij hem steeds een retour à la nature, dat wil zeggen naar een sfeer, die in zijn stijl aequivalent is aan de fijn-grijze tinten van een Hollandsche gracht, waarin de donzige stralingen van geel lantarenlicht doezelen in een schemerig laagje mist.

Men ziet voorbijgangers, die eenigszins op de vries zijn gekleed, en in de lichte kou vervliegen kleine wolkjes van hun ademhaling. Een boek van de Man hoort bij mij steeds bij de sfeer van Kerstmis. Hoe moet men die associatie, die zeer subjectief is, want een ander kan de Man weer in verband brengen met een materieel voorwerp als een dikke overjas, aannemelijk maken, daar de taal in deze boeken meestal in het geheel niet aansluit bij de wijding van Kerstmis.

Dante hoort bij de hel, Ter Braak op het carnaval, en Anton van Duinkerken ook wel, Chesterton hoort bij Belloc en bij de van Schendel uit zijn niet meer actueele boeken, zou men met eenige fantasie aan een passagebiljet voor de Oost kunnen denken.

Laat ons genoegen nemen met de wetenschap, dat de ziel in het maken van associaties zonderlinge gewoonten heeft, en dat zij meestal tot het buitengewone besluit, waar het normale meer voor de hand ligt.

De verdediging van deze fantastische invitatie aan de Man voor Kerstmis is hiermee niet beëindigd. Wordt een ouderwetsche Kerstmis niet omlijst door alle weerverschijnselen, die bij de Man hoog en laag tij vieren. Door water, mist en kou, die onvergankelijke bestanddeelen van onzen landaard, die typische oplaaiende geestdrift, die aquarel-fijne gezichtseinder van de lage landen aan de zee.

Het zijn deze natuur-bestanddeelen, die de Man met een wonderlijk aanvoelen van de „nationale" atmosfeer door zijn werk heeft gemengd.

HERMAN DE MAN

Hij is een mixter met een soms aandoenlijk, soms ruig instinct voor de Hollandsche smaak. Hij heeft een uitgebreide studie gemaakt van het oud-Hollandsch gevoel kou, en hij schreef er een dik boek over, dat naast de vorschingen van onzen professor Debye naar het absolute nulpunt met eere als grondige bijdrage tot nadere kennis van de kou, bewaard mag blijven.

Andere schrijvers houden de lezers binnen het kader van hun mededeelingen bezig met de temperatuurafwisseling van vier seisoenen.

De Man verbant alle leven, met Hollandsche koppigheid binnen den ijzeren greep van één winter. Zie maar, dat je deze literaire ijstijd overleeft.

Over de tooneelen van dezen demonischen winter, die de menschen tiraniseert, en maanden lang in hun woningen opsluit, hangt een Breugheliaansche koddigheid. Het is het soort koddigheid, dat men ontwaart, wanneer men zijn conterfeitsel aan den grimas van een lachspiegel blootstelt. De tafereelen krijgen iets legendarisch, zooals Coolen bij wijle legendarisch is in zijn schildering van het geslacht der van Taeke's.

De boertige legende, die door alle streek-romans waait, wanneer de geschiedenis van een streek in de lotgevallen van haar bevolking wordt verteld. Veel meer dan bij Coolen is de volksche koddigheid bij de Man een eigenschap van zijn stijl.

Een stijl, die een heele serie oer-Hollandsche zegswijzen, zooals in „De barre winter van negentig" — en kernachtige bedrijfstaal — zooals in: Scheepswerf de Kroonprinces — aaneenrijgt tot een kleurrijk taalsnoer. De Man spreekt nooit met de taal van den literator, maar steeds met het „lokaal beschaafd" van het milieu, waarin hij zijn stof heeft gevonden.

Hij openbaart een wat ruwe onverschilligheid voor de beteekenis van een zinsnede, die hij heeft beluisterd. Hij cultiveert geen literaire bij-ge-

dachte maar aan de volkstaal laat hij den vrijen loop. De taal bij Coolen is altijd nog eenigszins getemperd door een soms macabre, soms zachte en droomerige melancholie.

Coolen staat zijn menschen dikwijls op een afstand te bekijken, maar de Man mengt zich bruusk in het gezelschap, en dient de lieden, die daar vergaderd zijn, geheel in stijl van antwoord. Daardoor wordt zijn taal klaar en opwekkend als een vries-ochtend. Een stijl, die staat, geen bijzonder intelligente wendingen vertoont, niet meer „psychologie" tusschen de regels laat hangen, dan óp de regels verwerkt is.

Hij trekt zijn notities met de zekerheid, waarmee een geroutineerd schaatsenrijder een acht in het ijs krast.

Zijn psychologie van de zakenvrouw Cato uit „Scheepswerf de Kroonprinces" is helder en reëel, zonder iets te demonstreeren van het soort luciede helderziendheid, dat men op het Europeesche peil beoefent.

Het hanteeren van de volkstaal als letterkundigen stijl is het geheim van de Man's kernachtigheid en originaliteit.

*　　　　*　　　　*

Na „De barre winter van negentig" zou „Scheepswerf de Kroonprinces" weer een roman kunnen zijn, want in dit boek geeft hij weer de verbeelding van een compleet leven.

Onze glorie te water heeft weinig romantiek gekend; de mannelijke kordaatheid waarmee ze werd bevochten liet weinig ruimte voor mijmeringen. Cato van Scheepswerf de Kroonprinces is een van de schaarsche erfgenamen van deze oud-Hollandsche ondernemingslust en koppigheid tot doorzetten.

Daarbij is zij een vrouw, maar als één vrouw duizend mannen te erg is, deze Cato zou het tegen honderdduizend heeren der schepping kunnen opnemen. In stugge, hardnekkige dialogen met klanten van de werf weet zij steeds haar zin door te drijven .Maar tusschen al dat vechten om haar scheepsbedrijf groot te maken, schiet het „vrouw-zijn" er totaal bij in. In haar kleeding vertoont ze de nalatenschap van een mode, die reeds vele decennia ter ziele is, en haar taal heeft zich heelemaal bij de ruwe sprake van de bootslui aangepast.

Maar de natuur wreekt zich, want de natuur kan geen afwijking ongestraft laten passeeren. Cato ontkomt niet aan haar vrouwelijke bestemming, en vanaf het oogenblik, dat ze in het gezin is opgenomen is haar geluksster in het zakenleven voorbestemd om te dalen, maar het geluk van haar vrouw-zijn zal gaan stijgen, en alle belangstelling in het scheepsbedrijf, wanneer zij weer op haar oude post is teruggekeerd, doen verbleeken. Alvorens de zakenvrouw in het zakelijke een onherstelbare nederlaag lijdt weet zij, in een door de Man meesterlijk weergegeven dialoog, waarin Hollandsche taaiheid en onverzettelijkheid, gepaard aan een koel zakenverstand hoogtij vieren, de „coup de maître" van haar leven te bevechten. Maar de vrouwe-

lijke intuïtie blijft rondzien in een te eng bestek, en Cato vergeet het beeld van de toekomst af te spieden. Een toekomst, die heel spoedig het einde van den oorlog, waarop Cato's expansiezucht was ingesteld, zal brengen, en met de vrede een dolle tuimeling van scheepswaarden.

In deze roman is de Man mannelijker en forscher dan ooit, al is het zwakke geslacht doorloopend aan het woord. Uit zijn pen groeide ditmaal een zeer markant „genomen" portret van een zakenvrouw, zonder privéleven, gezegend met een dood-Hollandsche nuchterheid, die reeds bij voorbaat een hekel zou hebben aan het gereserveerde woordje „privé", omdat ze nu eenmaal gewend is haar zaken in het openbaar te bespreken, in tegenwoordigheid van Jan, Piet en Klaas. In „Nu wachten wij op een schip" schiep Marcus Lauesen een vrouw met een gelijksoortige onverzettelijkheid. Maar deze vrouw leefde in een sfeer van fin-de-siècle-rotheid, en hoe verkoelend steekt daar de frissche, Hollandsche openheid van de Man bij af.

Zijn laatste boek werd een verkwikkende, kernachtige roman. Een frissche, door-en-door-gezonde bijdrage tot de kennis van het Hollandsche karakter, Hollandsche-degelijkheid en eerzucht.

Een herschepping van onze ouderwetsche karaktertrekken, die onder een groeiend landinstinct veel van hun pittigheid hebben verloren.

BOEKENSCHOUW

GOODIER (Mgr. Alban S. J.) JEZUS' OPENBAAR LEVEN. (313) *f* 2,20 en *f* 2,90. Vert. door Domna Lucia M. Antonissen O.S.B. Iste Deel. Foreholte, Voorhout.

Er zijn de allerlaatste jaren veel boeken over Jezus Christus vertaald, van Willam, Karl Adam, Lagrange en van Mauriac. Dit nieuwe, uitvoerige, op vier deelen berekende van den Engelschen missiebisschop Mgr. Goodier moge daarnaast een plaats vinden. Het staat ongeveer tusschen Lagrange en Willam in; het rust op soliede wetenschappelijke fundamenten, maar beoogt allereerst godsdienstige opwekking. Hier voelt men een schrijver aan het woord, die jarenlang met het evangelie en vooral met den Persoon van Jezus Christus vertrouwd is. Elk evangelie-tafreel wordt in een kleurige, zinrijke omlijsting gezet. Zoowel ter lectuur als ter overweging is dit boek bijzonder geschikt. Niet alleen priesters en religieuzen, maar ook leeken van eenige ontwikkeling zullen dit werk, dat helaas! nog al eischen aan de beurs stelt, met voldoening hanteeren. Het is frisch en kleurig geschreven: de menschelijkheid van den Verlosser, zijn aardsche nabijheid komt er vooral in tot uitdrukking. Mauriac's leven van Jezus is hoekiger, drastischer, bewogener. Dit leven is bezonkener, overdachter, rustiger.

Een voornaam kenner van Napoleon: Octave Aubry

door Dr. B. M. BOEREBACH

Het wonder van het Mémorial de Sainte Hélène, een mengeling van droom en dadenleven, van legende en historie is dat het ons door den mond van Napoleon zelf leert, waartoe dit leven in werkelijkheid kwam en wat de protagonist zich er van verbeeld had.

Voor de eerste maal in zijn leven bevindt zich de held, tegenover zijn uiteindelijk lot, alleen met zijn gedachtenleven; en gebeurtenissen en menschen wijken steeds verder van hem terug. De aardsche toekomst heeft voor hem afgedaan en slechts de overweging van het verleden rest hem. Zijn ster bleef sinds lang achter hem. Deze gedachte dringt zich bij lezing van zijn gedenkschrift aan ons op: wij bevinden ons hier in de aanwezigheid van een grootsch dichter, die door zijn genie in staat werd gesteld de meest weidsche verbeelding werkelijkheid te maken, totdat tenslotte deze tweeërlei vermogens — verbeelding en werkelijkheidszin — het onderling evenwicht verloren hebben en de drager dezer vermogens ònderging in de ongebreideldheid zijner fantasie. Napoleon zelf erkent zijn fout, waar hij zich in zijn Mémorial overgeeft aan wat wij met Jean Prévost zouden willen noemen een „réinvention de sa vie et de sa politique". Want wat beteekent dit werk anders dan een reconstructie van den onderlingen samenhang zijner levensdaden?

Wil zulks zeggen, dat deze held zijn leven pas doorvorscht, pas ontdekt aan den vooravond van zijn dood? In geenen deele! Dit werk beteekent slechts, dat hij dan den schier eindeloozen keten van zijn levensgebeurlijkheden weervindt. Zoolang Napoleon in directe aanraking was met de daad, was hij vrijwel immer zeker van zijn lotsbeschikking en was zijn practisch leven weinig anders geweest dan een tweede belevenis van een reeks evenementen, reeds te voren aan zijn geest voorbijgegaan. Anders gezegd, het had er altijd den schijn van gehad, alsof het wereldgebeuren zich gezet had naar Napoleons hand. In waarheid sloeg nooit een mensch dien gang der dingen nauwlettender gade dan deze historie-schepper, en in deze nimmer verzwakkende aandacht ligt dan ook het geheim van zijn grootheid, evenals wellicht de sleutel van alle menschelijk succes. Hij slaagde er aldus in zijn grootheidsdroom in de werkelijkheid een plaats te geven, dien met de werkelijkheid saam te weven, als ware hij een toovenaar, een magiër geweest. Op Sint-Helena is het zijn doel, dit saamgeweven kluwen te ontwarren en na te gaan, in hoeverre de werkelijkheid de verwezenlijking van zijn droom ooit verstoorde. En wanneer Napoleon een enkel woord, een enkel feit òf wijzigt, òf weg doet vallen, treft hem daarin geen verwijt. Dat poëem van grootheid gedoogt geen onzuiverheden en geen dissonanten; trouwens niets is méér onzeker en meer ondankbaar dan een waarheid, uit feiten alleen opgebouwd. Iederen dag weer zien wij, hoe het ons den volgenden dag veelal reeds onmogelijk is een zuivere weergave te doen van feiten, den dag te voren voorgevallen. Napoleon aarzelt dan ook niet: hij vindt altijd zijn waarheid en die waarheid is de eenige, die van belang is.

* * *

Te midden van die velerlei waarheidsaspecten het juiste midden te vinden, zonder daarbij ook maar eenige kennisbron achteloos voorbij te gaan, is de taak van den waren historicus. Een geschiedschrijving mag niet ontaarden in een bloote opeenhooping van biographische bijzonderheden, zooals bijvoorbeeld Ludwig betracht, evenmin als in een ander uiterste: dat

eener uitsluitend philosophische historie-opvatting. Den historicus worden hooge eischen gesteld. Hij moet poëet zijn — in dèzen zin, dat hij, als een waar artist, door een „cognitio per affinitatem", een onfeilbare intuïtie, voorgelicht, regelrecht in het wezen van zijn onderwerp weet door te dringen; hij moet een geleerde zijn, die met volle kennis van zaken, geleid door die andere kennis, die St. Thomas op den voorgrond stelt, de „cognitio per notionem et definitionem," zijn onderwerp aanvat en ontleedt; en ten slotte hij behoort een bekwaam psycholoog te zijn, in staat om bepaalde documenten in bepaalde omstandigheden hun juiste interpretatie te geven. Zoo wordt de historicus tot een man van geleerdheid en kennis zeer zeker, maar niet minder tot een man van intuïtie en van smaak en zijn werk wordt daarmee tot waarachtig kunstwerk gestempeld.

En daardoor wordt de Franschman méér dan ieder ander tot een waarachtig historicus: de aan zijn ras inhaerente deugden, als smaak, fijngevoeligheid, gematigdheid, werkelijkheidszin, scherpe waarnemingszin, onderscheidingsvermogen en voorzichtigheid praedisponeeren hem tot een eersten rangs-historicus. Noemen wij met voorbijgaan van den door valsche romantiek en anticlericalisme besmetten Michelet, dien de tegenwoordige geschiedschrijver grootendeels voorbijgaat, slechts de namen van een A. Thierry, een E. Quinet en een Thiers van vóór 1870; en van een Fustel de Coulanges, een Taine, een Sorel, een Vandal en anderen van na die jaren. En mogen wij voor onze jaren volstaan met de namen van een Emile Mâle, een Louis Madelin en een Octave Aubry.

*　　　*　　　*

Een historicus, die al deze genoemde kwaliteiten wel in de hoogste mate bezit, is Octave Aubry. Zoodat wanneer de figuur van Napoleon in de laatste jaren aanmerkelijk gecompleteerd, verlevendigd en verrijkt is, dat wel vooral dank zij zijn onversaagde nasporingen is. Ieder jaar verschijnen er biographieën over den keizer, geen menschelijker documenten echter dan die, welke door dezen historicus in het licht gegeven worden. Wij ontmoeten Napoleon in dit werk in al zijn menschelijkheid; als den man, die wilde en wist te verleiden. Niet door een minderwaardig middel als vleierij aan te wenden: maar door zijn scherp inzicht in de menschelijke psyche, dat hem in staat stelde met hen te handelen en te spreken zóó, dat wie hem naderde onder zijn bekoring raakte. Het is de gave trouwens, die aan den oorsprong ligt van alle menschelijke succes. Het is de gave van iederen leider; en Napoleon was een wonderbaarlijk leider, waar hij de grenzen der gehoorzaamheid kende en de reflexen van anderen wist te begrijpen en te verontschuldigen. En zoo werden hem zelven ook gaarne zijn voorbijgaande onbesuisdheden en zijn drift vergeven. Het is niet voldoende te bevelen om leider te zijn: men moet ook weten te bevelen, dat is, weten, wat men anderen vragen kàn en màg.

Napoleon was daarbij een volmaakt eenvoudig man, die zich aan alle omstandigheden wist aan te passen. Bij het beleven van zijn uitzonderlijk avontuur behield hij de gewone menschelijke hoedanigheden: gehechtheid aan den familieband, liefde voor kinderen en een nimmer aflatende verdraagzaamheid, die bij hem niet uit zwakheid voortkwam, maar uit zijn helder inzicht in anderer karakter en in de broosheid der deugd. En dan was er zijn onverzwakte opmerkzaamheid, waarvan Stendhal reeds sprak en die ons waarschijnlijk den sleutel tot zijn persoonlijkheid en genie verschaft. Deze gave der opmerkzaamheid mist het gros der gewone stervelingen in schrikbarende mate en toch, wij zeiden het reeds, ligt daarin het geheim der menschelijke grootheid. Zijn aandacht voortdurend blijven schenken aan een ding, beteekent bijna altijd die zaak kènnen en ieder bekend ding is in potentie reeds een overwonnen, een verworven, een veroverd ding. Deze waarheid betreft intusschen zoowel den inwendigen mensch als de dingen buiten hem. Er is geen menschelijke overwinning dan

in en door de kennis. Maar wij verzuimen gewoonlijk voldoende opmerkzaam te blijven. Alles vervloeit rond ons en wij worden meegesleurd in den stroom der dingen en wij vermeien ons in een spel van schijn en schimmen. Wij zijn lui en traag in den diepsten zin van het woord. Zoo kunnen wij soms dag na dag, een geheel leven lang werken en wezenlijk lui zijn. Omdat wij geen waarachtige aandacht aan ons werk schenken. Ons leven is ijdel. Het leven van Napoleon werd voor het nageslacht tot een bliksemende les in opmerkzaamheid.

Ook in de onthechting aan de aardsche dingen, wanneer hij zich meer dan ooit verdiept in de waarheid van het eigen-ik, in de verheven aanvaarding van zijn vernederend lot als gevangene, zet Napoleon ons deze les in opmerkzaamheid voort, al paart zich er dan de grootheid van een waarachtig heldendom aan.

* * *

Want Napoleon was vóór alles een held. Zijn verstand beheerschte vrijwel onafgebroken zijn hart: zijn wil regelde bij voortduring zijn gevoelsleven. „Bonaparte is de schoonste openbaring van de kracht van den menschelijken wil", zal de pessimistische philosoof Schopenhauer na een lang onderhoud met den jongen keizer zeggen. En niemand heeft in meerdere mate dan hij de mate van onverzettelijkheid van den menschelijken wil bewezen. Men heeft hem het woord: „Onmogelijk is geen Fransch" toegeschreven. Zeker is dat hij zichzelve, om zoo te zeggen, nooit aan het woord onmogelijk tegenoverstelde. „Onmogelijk,zei hij tot Molé, is een woord, waarvan de beteekenis geheel betrekkelijk is: het is het spook der nederigen en de toevlucht der lafaards. In den mond van een machthebber, geloof mij, is het niets anders dan een verklaring van onmacht." En zijn wil belichaamt zich in een onversaagde energie. Deze doet hem — het „magere wiskunstenaartje", zooals zijn medeofficieren in Italië hem smalend betitelden — zich het eerste in het vuur werpen, waar de dappersten aarzelden. En toch zal hij schrijven — en heel zijn leven is een getuigenis voor de waarachtigheid van deze opvatting: „Il y a autant de vrai courage à souffrir avec constance les peines de l'âme qu à rester fixe sous la mitraille d'une batterie."

Het ligt in zijn karakter, schrijft een buitenlandsche minister reeds in 1800, om de kwellingen der besluiteloosheid niet lang te dragen en, als hij eenmaal een besluit genomen heeft, daaraan alle gemakken en voorgaande verplichtingen op te offeren."

Inderdaad is hij vooral de man van het gezag. Maar hij is te verstandig om het gezag om hetzelve lief te hebben. Het gezag zal voor hem nooit iets anders zijn dan de absolute voorwaarde voor orde. Dien zin voor orde heeft hij in het bloed en in het diepst van zijn ziel. Hij heeft zich dien tot eigen leefregel gemaakt. En in spijt van eenige voorbijgaande amourettes, vertoont hij die orde in zijn zedelijk leven; en méér orde nog op het gebied van zijn financiën, als beginsel huldigend, dat wanorde in dit laatste de ergste rampen met zich kan brengen.

Orde òveral; wat hem op jaloersche wijze doet waken tot over de kleinste bijzonderheden en hem voor de geringste tekortkoming — al is het in kleeding — een standje doet geven aan een minister of een generaal evenzeer als aan een zanger van de Opéra. „Les amours des rois ne sont point des tendresses de nourrices", zegt hij tot Roederer; „zij moeten zich doen vreezen en eerbiedigen. De liefde der volkeren bestaat slechts in achting voor hun leiders." Maar hij bedwingt anderzins zijn strengheid: want: „L'homme sauvage est un chien." En rechtvaardigheid blijft hem bij alles leiden. Nimmer echter aanvaardt hij het excuus van onverantwoordelijkheid. Van den misslag van den geringe, gaat hij omhoog tot de schuld van den groote om er te zoeken, wat hij de „vrai responsable" acht. „Sous mon règne, zal hij reeds in 1805 schrijven, les lois ne seront jamais

accessibles à l'impunité." Het is omdat de orde voor hem, vóór alles, in de rechtvaardigheid zetelt en rechtvaardigheid veronderstelt voor hem strengheid.

* * *

Een dergelijke wil, een dergelijke energie, een dergelijke zorg voor gezag en orde, in dienst gesteld van een gewoon verstand, zouden reeds een weldaad beteekend hebben in een tijd van beroering als waarin hij leefde. Wanneer echter een wonderbaar begaafde intelligentie, een uitzonderlijk goed geordend en machtig denkvermogen een dergelijken wil van voorlichting dient, wordt deze weldaad welhaast onmetelijk groot. Overigens staat het ernstig te betwijfelen, of in de geschiedenis van het menschdom er ooit een heerscher was, die in dezelfde mate als Napoleon alle vermogens, die in den mensch als afhankelijk van het verstand beschouwd worden (verbeelding, geheugen, scherpte van visie, snel en onfeilbaar oordeel, weetgierigheid en een schier oneindige extensibiliteit van het gedachtenleven) op zoo superieure wijze in zich vereenigde.

Het blijkt uit dit alles duidelijk, dat Napoleon een ongeeëvenaard man van actie was en deze actie gaf een allereerste plaats aan het cerebrale werk. Hij verklaart aan Roederer: „Ik werk veel; ik overweeg veel. Als ik altijd gereed sta om op alles te antwoorden, en om alle moeilijkheden het hoofd te bieden, is het, omdat ik alvorens iets te ondernemen, lang overwogen heb en alle mogelijke gebeurtelijkheden voorzien heb. Het is geen goede genius, die mij in het geheim alles ingeeft; wat ik in een onverwachte omstandigheid heb te zeggen of te doen, is de vrucht van mijn ernstige overwegingen. Ik werk altijd; aan tafel zoowel als in de schouwburg; 's nachts ontwaak ik om te werken." Om zijn overpeinzingen te voeden en zijn verstand niet in de leegte te doen werken, houdt hij nimmer op, zich van alles en het waarom van alles op de hoogte te stellen. „Wat is dat? Hoeveel? Waarom?" (Qu'est-ce? Combien? Pourquoi?) het zijn drie woorden, die duizenden malen uit zijn mond en uit zijn pen vloeien. Te verstandig om niet de grens van zijn kunnen en zijn eigen leemtes aan te voelen, is het niettemin zijn voortdurende zorg deze laatste aan te vullen en zijn kennis wijder uit te strekken. Voorzien van de vrucht zijner ondervragingen zoowel als van die van zijn lectuur (kisten boeken volgen hem op zijn veldtochten) bouwt hij zijn verworven kennis verder uit. En het moeizame zijner overdenkingen zal hem soms een pijnlijk kreunen ontlokken, zooals hij zelf erkent, en hem nimmer rust laten. Gelukkig heeft hij den slaap „à son commandement", zooals hij alles „à son commandement" heeft. En vijftien jaar lang zal hij zijn gigantenarbeid onafgebroken kunnen verrichten. Hij heeft zelf gesproken van „laden in zijn verstand", die hij naar willekeur opende. Voor wie Napoleon van nabij kenden, waren die laden niet honderden, maar duizenden, die hem zijn overwegingen vergemakkelijkten en mogelijk maakten.

Want Napoleon zag altijd alles in de breedte en in de diepte. En hiermede raken wij wellicht den meest wonderlijken trek van dit verstand, dat een harmonieuze mengeling bood van alverzettend idealisme en minutieus, welhaast scrupuleus realisme. Deze harmonische eenheid stelde hem in staat zijn aandacht tegelijk te verdeelen over de wonderbaarlijkste droomen en de geringste vormen der realiteit. Het was hem onmogelijk bekrompen te zien, waar hij een der meest imaginatieve naturen in zich droeg. Nauwelijks heeft deze jonge legergeneraal in 1796 de bergen van Piemont overzien, of zijn blik reikt tot aan de grenzen van Italië. Tijd en ruimte verliezen voor hem hunne grenzen. Maar nimmer ontvalt zijn droomen de basis van een welbestudeerde, concrete realiteit. En zoo toont hij zich ook in alles een groot realist, een groot opportunist, die zich nimmer met abstractie's tevreden stelt. „A chaque jour sa pensée, zegt hij, à chaque circonstance sa loi, et à chacun sa nature." En hij voegt er aan toe: „La politique n'est que le bon sens appliqué aux grandes affaires."

Geen historie-schrijver voert ons beter dan Octave Aubry in deze uitzonderlijke persoonlijkheid in."

Den aandachtigen lezer ontgaat ook de oorzaak van haar betrekkelijk spoedigen ondergang niet. In spijt van haar schier bovenmenschelijke mogelijkheden, ontmoeten wij in deze figuur onverwachte tegenspraken en duisterheden, die min of meer het erfdeel zijn van iederen mensch. Waar echter de Christen ten slotte voor ontwrichting behoed wordt door de worteling van zijn gedachtenleven in dogma en zedenleer, zijn er in Napoleon slechts „des parts de chrétien", als ik mij zoo mag uitdrukken. En zoo kon het gebeuren, dat een fatalistische gedachte zich meer en meer aan dezen oersterken wil opdrong. „Je suis une parcelle de rocher lancé dans l'espace . . . Accoutumé depuis l'âge de dix-huit ans aux boulets des batailles et sachant toute l' inutilité de vouloir m'en préserver, je m'abondonnais à ma destineé . . . J'ai continué mon même calcul, je me suis abandonné à mon étoile . . ."

In nauw verband daarmee staat ook zijn lotsaanvaarding: „Après tout, on doit remplir ses destinées; c'est aussi ma grande doctrine. Eh bien! Que les miennes s'accomplissent!" Van „Destin" spreken beteekent handelen als degene, die van een vriend sprekend, geen anderen naam vindt dan „Die en die". De Christen weet, dat er een Voorzienigheid is, die het al bestuurt... Napoléon, die als katholiek stierf, bracht het in zijn actief leven niet verder dan tot een vermoeden van Zijn bestaan. Een van nature christelijke ziel dan? Neen, maar wel een ziel, die er door haar ontzagwekkende ervaring betreffende den loop der dingen toe gebracht werd om de christelijke waarheden te vermoeden in de werking Gods in deze schepping. En zoo bewaart deze stem van een der grootste, wellicht den allergrootsten menschelijken heerscher over de schepping de kracht om in ons bepaalde, ontkerstende menschelijke opvattingen te redresseeren. Zij beteekent niet alleen een les in onversaagde energie, maar leert ons ook meer verborgen, meer omsluierde, meer noodzakelijke dingen.

P. S. De voornaamste werken van Octave Aubry over Napoleon verschenen alle bij den uitgever Flammarion te Parijs.

De laatst verschenen daaronder zijn:

Octave Aubry: Napoléon. 12 fascicules.
Octave Aubry: Napoléon et son temps. 15 francs

Het eerstgenoemde werk is een schitterend uitgevoerd leven van Napoleon met ontelbare illustratie's verlucht, waarvan vele geheel nieuw.

* * *

(In mijn laatste artikel over Henry de Montherlant en Spanje sloop tegen het einde een zeer storende drukfout: De Montherlant zocht namelijk geenszins de alledaagsche „couleur locale", waarvan deze abusievelijk bevestigend geworden zin spreekt. Het woordje „geen" viel uit.)

BUITENLANDSCHE

I. LETTEREN.

FRANSCH

HERVIEU (Louise) SANGS. Roman. Denoël et Steele, Paris, 1936. 18 fr.

Louise Hervieu behaalde onlangs met dezen roman den Femina-prijs, een der vier prijzen die begin December jaarlijks worden toegekend. Daardoor is „Sangs" een paar maanden lang de roman van het seizoen. Wat dezen roman een eigenaardige aantrekkelijkheid verleent, is het mengsel van stoer realisme en romantische gevoeligheid. Figuren van harde, bitse werkelijkheid bewegen zich tusschen wezens, die haast in een droomwereld thuishooren. De roman speelt in Normandië onder Normandische boeren en dit milieu wordt zeer aanschouwelijk beschreven. Louise Hervieu kent niet alleen het dialect dezer landbevolking, maar hun gebruiken en levenswijze, zoodat er een zeer locaal gekleurde regionalistische roman ontstaan is. Het is bovendien, overeenkomstig zijn titel, een roman van herediteit. Een donker fatum hangt over het geslacht, dat zij tot milieu van haar boek koos; het is een geslacht, gedoemd om in een ziekelijk kind waarschijnlijk zijn einde te vinden. Wel beschrijft de auteur in levende, scherp omlijnde figuren de tragische geschiedenis dezer boerenfamilie, een geschiedenis, grauw en triestig en als gehuld in Normandische nevels. Als een zwijgende, melancholische fee zweeft de kleine Mahaude door deze eindeloos droevige wereld van elkaar verslindende menschen. Een roman voor volwassen lezers.

MONTAGNAC (Hélène de) PIEDS NUS. Roman. Gallimard, Paris, 1936. 15 fr.

Waarom dit romannetje „Pieds Nus" heet, weet ik niet. Het beschrijft de levenswijze van een groep Fransche upperten in dezen tijd. Deze levenswijze, levenshouding liever, is abominabel. Zij is te slap en willoos om zelfs het kwade te doen, zou men zeggen. Deze menschen laten zich leven in plaats van te leven; er is geen spanning, geen interesse, geen kleur. Er is geen goed of kwaad, geen drang of plicht, er is louter een geschoven worden van den eenen dag in den anderen. Hélène de Montagnac beschrijft dit passieve, kleurlooze leven scherp en zuiver. Haar beeldend vermogen is bewonderenswaardig; met enkele trekken teekent zij haar figuren in levende lijnen. Maar het stagneerende der personages wreekt zich op haar roman zelf. Ook deze stagneert bij gebrek aan activiteit. Niemand vibreert of reageert onder

een sterke emotie of stelt daden. Het is een algemeene levenslauwheid, die hier heerscht, en de schrijfster had beter gedaan deze creaturen niet tot dit halve leven te wekken. Hemel noch hel kan iets met hen aanvangen. Na beëindiging van het boekje heeft men het gevoel zijn tijd verbeuzeld te hebben.

GIDE (André) RETOUR DE L'U. R. S. S. Gallimard, Paris, 1936. 6 fr.

Dit kleine boekje is met spanning verwacht. Hoe zouden Gide's indrukken zijn van zijn reis in Rusland? Zijn bevindingen zijn verpletterend voor de Sovjet-vrienden. Gide vond er niet wat hij er hoopte te vinden en keerde ontgoocheld terug. In Rusland is men natuurlijk niet te spreken over het boekje en in de Prawda werd Gide weer tot bourgeois-schrijver verklaard. Litterair heeft het boekje natuurlijk niet veel te beteekenen, maar het is belangrijk voor wie Gide's matamorphozen van den laatsten tijd gevolgd heeft.

DUITSCH

BESTE (Konrad)GESINE UND DIE BOSTELMÄNNER. Hanseatische Verlagsanstalt, Hamburg.

In dezen roman van middelmatig formaat teekent Beste vier personen, die hij zóo sterk belicht dat de andere, hoewel niet kwaad getypeerd, daardoor te veel in de schaduw komen te staan. Het verhaal is van weinig beteekenis; het is hier en daar gewrongen, zonder spanning met ten slotte een deus ex machina — het vinden van een verborgen schat — die voor 't happy end zorgt. De figuren van dezen roman zijn over 't algemeen behoorlijk geteekend, ik bedoel dat van buiten af — dat is iets, maar niet dat wat het zijn moet: wij leeren de personen kennen veel meer door wat de schrijver er van zegt, dan door wat ze zelf denken, zeggen en doen. Toch blijven wij niet zonder eenige belangstelling voor Henrick en Karsten Borstelmann — voor Frau Rose, en Gesine, de hoofdpersonen — en zelfs onder de bijfiguren zijn er verschillende die onze interesse gaande maken; maar geen één van hen is in staat onze volle liefde of vollen haat te winnen: daarvoor leven ze niet genoeg van binnen uit.

Het merkwaardigste van dit boek is de geloofsovertuiging van Karsten en Gesine. Hun geloof is een zuiver gevoelsgeloof: vaag, zwevend, ondogmatisch, individueel: geen dominee of pastoor, geen kerk, geen gemeenschappelijke eeredienst: niets dan een schemerig voelen van iets hoogers. En tot wat voor stijlexcessen de aanduiding van dit geloof den schrijver brengt, moge éen voorbeeld aantoonen: „Sein Glaube war ehedem (voor zijn krijgsgevangenschap) im Grunde nicht mehr gewesen als die Heimkehr aus dem lauten und allzu billigen Licht der Aufklärung (gedurende zijn gymnasiale studiën) ins Schweigen eines Lebens, das ihm die

Mutterbrust dämmersatter und seligschwerer Ahnungen bot, auf dass er sich erst einmal Ruhe ersauge". Volwassenen.

CLOSE (Erwin Peter) DOMINIUM. Roman aus Schlesien. Langen-Müller. München, 1936. Geb. 4.50 M.

Het boek van Close is van het begin tot het einde: tooneel. Alle spontaniteit en natuurlijkheid ontbreken. Het is alles berekend, netjes in en aan elkaar geplakt. Het is bovendien troosteloos somber, zonder eenige blijheid, zonder een vroolijk tafereel. De inhoud is banaal: een landheer, met onmetelijke akkers, talrijk vee en honderd knechts, die vroeger vrije boeren waren, maar met hof en huis, aan het Dominium zijn vervallen. Toch heeft hij geldzorgen. De zoon van den landheer verleidt de dochter van een der knechts enz. enz. (U vult zelf wel verder in). De dochter des huizes heeft verkeering met den „Schmärner", den zoon van den rentmeester enz. enz. De familie van de verleide dochter wordt haar kamer uitgesmeten omdat de man een der opzichters bijna dood slaat. De vrouw begint te stelen voor de kinderen, wordt gevat, ontsnapt, sticht brand in de volle schuren en zorgt dat ze zelf mee verbrandt. Het boek is zoo kunstig (!) in elkaar gezet, is zoo onnatuurlijk dat een normaal mensch er werkelijk wee van wordt. Tientallen van keeren wordt er een vergelijking getrokken tusschen den „vrijen boer" en den „slaafschen knecht": de boer staat 's morgens zoo op en de knecht zoo, de boer loopt zoo en de knecht zoo enz. enz. enz. En als er dan nog bij komt, dat de stijl dikwijls would-be-lyrisch wil zijn en zoo gerekt is dat er b.v. een heele bladzijde besteed wordt aan het loopen van een druppel water in een bloem na regen, meer dan een bladzijde aan het luiden van een klok, aan het vallen van sneeuw enz. dan is het werkelijk met een zucht van verlichting dat men het boek sluit en het met dezelfde geste in de prullemand deponeert.

SCHAUMANN (Ruth) ANSBACHER NÄNIE, Grotes Aussaat Bücher, Band 12, (90 blz.) Berlin, 1936.

Wanneer men de geheimzinnige geschiedenis van Kaspar Hauser niet kent, den vondeling, die in de tijd der romantiek 't hele beschaafde Europa in verwarring gebracht heeft en in de hoftuin van Ansbach een gedenkteken kreeg, dan begrijpt men nòch van de hele geschiedenis iets nòch van de bedoeling van Schaumann. Men houde steeds voor ogen, dat de feiten, die ze vertelt historisch zijn. Van haar is de inkleding: een oude vrijgezel vertelt de geschiedenis 50 jaar later aan zijn neef, hij heeft 't dagboek van den jongeman bewaard en leest daaruit voor. Van haar is ook de voorstelling, alsof beiden een voorbijrijdend paard zien, waarop die jongeling voorbij rent, wat natuurlijk veronderstelt, dat beiden in de hoftuin zitten. Persoonlijk is vanzelfspre-

kend ook haar geloof aan de eigenaardige persoon, die nu eens als bedrieger, dan weer als merkwaardig begaafde mens van geheimzinnige afkomst beschouwd werd. Zij zegt zelf van deze geschiedenis:

„Fast ist die Novelle ein kleiner Roman geworden aus Blut und Tränen und dem stillen Erstaunen, wie arm wir Menschen doch sind und wie wir einander als Geschöpte Gottes so gering achten und verstehen".

SALOMON (Ernst von) NAHE GESCHICHTE, Ein Überblick, Rowohlt Berlin, 1936.

De schrijver geeft in dit essay een spannend geschreven stuk geschiedenis van de „na-oorlog", zoals hij dat noemt. Een brok werkelijkheid, bloedig en verward, maar die hij toch meesterlijk weet te ontleden zonder toch tot het niveau van een koelen waarnemer af te dalen. De distantie van den geschiedkundige heeft de warmte van het meeleven niet verkoeld. Het boekske geeft werkelijk enig begrip van die onbegrijpelijke verwarde en onzekere jaren, maar ook van de personen, die daarin handelden en moesten handelen, zonder zelf een duidelijke doelrichting te hebben, dan alleen die, dat er gedaan moest worden,

ENGELSCH

HORGAN (Paul) LINGERING WALLS. Illustrated from lithographs (97) 7/6. Constable & Co Ltd. London.

De zes korte verhalen, eigenlijk meer schetsen, welke den inhoud uitmaken van Paul Horgan's boekje hebben alle tot motief de „lingering walls", opgetrokken door menschen op hun weg door het leven, door menschen, die hun levensstrijd, en het doel daarvan, verloren hebben. De auteur ziet die overblijfselen als monumenten, als „the almost inscrutable remains of aspiration wedded to tragedy".

PAUL HORGAN

De zes menschenlevens zijn van verscheiden aard; alleen het tooneel blijft onveranderd: Nieuw Mexico, voorheen en thans. Een missionaris, tijdens de Spaansche verovering in het land gekomen, werkt dertig jaar vergeefs aan de bekeering der Indianen, en wordt dan door hen vermoord; slechts de verkoolde muren van zijn verwoeste kerk blijven bestaan. Een vee-

fokker wordt door eenige jaloersche streekgenooten vermoord; zijn broer, die op reis was, keert nooit terug om het mooie, maar thans in verval rakende, huis weer in bezit te nemen. Een schatrijk landontginner ziet zijn levenswerk mislukken en sterft; de kinderen probeeren zoo spoedig mogelijk van de laatste zwaar verhypotheekte bezittingen af te komen. Enz.

Alleen uit het laatste der zes verhalen blijkt dat het vergane overblijfsel van een „shattered life" nog wel dieper zin kan hebben, dan die van „aspiration wedded to tragedy"; dat het wel een monument is van menschelijke nederlaag, maar tevens een van betoonden en gestreden levensmoed, waardoor de mensch van een later geslacht kan worden gestimuleerd.

Op zichzelf beschouwd zijn de zes schetsen stuk voor stuk goed geschreven. De Amerikaansche auteur Horgan is een stylist, die beheerscht schrijft, sober zelfs; zijn proza schijnt zakelijk nuchter, toch schept het bewogen dramatiek.

Maar wanneer zijn boek, als geheel, gezien wordt in verband met het motief, dat aan alle stories ten grondslag ligt, is het min of meer een teleurstelling. Dat motief is te groot en te diep van beteekenis, om verwerkt te worden in zes korte schetsen. Het vereischt bovendien, in zijn diepen zin, een zeker religieus besef; en dit besef ontbreekt Horgan, althans in dit boek. Daardoor werden deze korte verhalen tenslotte niet meer dan op zich zelf staande incidenten. Als zoodanig kunnen zij gewaardeerd worden als opmerkelijk goede schrijf- en vertelkunst.

LOCKLEY (Ronald M.) THE SEA'S A THIEF. (316) 7/6. Longmans Green & Co Ltd. London.

De domineerende figuur in dezen roman van het visschersleven is Antoine Long, wiens leven verteld wordt vanaf zijn kinderjaren tot zijn vestiging als jong getrouwd man. Hij beweegt zich tusschen de visschersbevolking aan de zuidelijke kust van Wales, waaruit ook enkele andere personen naar voren komen, als Smy, de vriend van Antoine. Lockley is een rustig, sympathiek verteller, die zonder in grof realisme te vervallen, het werkelijke dagelijksch leven eener visschersbevolking tot uitdrukking brengt. Hij laat dat leven zich afspelen zooals het is — met kleine vreugden, veel ontberingen en een steeds dreigende tragiek op den achtergrond: the sea's a thief. Vandaar dat de vrouwen er meer vòòr zijn dat hun echtgenooten en zoons zich op landbouw zullen toeleggen; maar de mannen blijken steeds weer terug te willen naar het gevaarlijke beroep, dat hen toch blijft fascineeren. Die verdeeldheid tusschen farm en zee laat Lockley uitkomen als essentieël, evenals de botsingen, die er uit voortkomen. De hoogtepunten van den roman zijn die waarin enkele op zich zelf staande episodes, met gevoel voor het kleurige détail, worden geschilderd, als het eerste verschijnen van den jongen Antoine op de visch-

markt, en de tocht der visschersboot wanneer deze, — de eerste in het dorp, — met een motor is uitgerust.

Eenige dialectwoorden worden in voetnoten verklaard.

ORME (Michael) J. T. GREIN. The Story of a pioneer, bij his Wife. Revised by G. B. Shan. (360) 10/6 John Murray, London.

In 1935 stierf een der voornaamste figuren uit het Engelsche, meer bijzonder het Londensche, tooneelleven van na 1890. Jacob Thomas Grein was geboren Amsterdammer, die als jongeman, in 1885, naar Engeland overstak, waar hij op den duur een leidende handelsfunctie in de Londensche city bekleedde. Daarnaast ging hij zich, niet als beroep, met het tooneel bemoeien, verwierf zich naam als tooneelcriticus, en wist tenslotte zelfs een totalen ommekeer te brengen in het tooneelleven. Hij — aanvankelijk vreemdeling in Londen — is degene geweest die het Nieuwe Tooneel propageerde (Hauptmann, Shaw); hij stichtte het Independent Theatre, in navolging van Antoine's Theatre Libre, vocht voor Strindberg, bracht Ibsen's „Spoken" ten tooneele in een tijd dat het Engelsche tooneel als kunstuiting vrijwel geen beteekenis meer had, maar een bloedloos melodramatisch clichéleven rekte. De opvoering van „Spoken" evenals die, in 1892, van Shaw's „Widowers' Houses" veroorzaakte opschudding en schandalen. Zelfs Shaw schrok er van. Achteraf is gebleken welk een scherpzinnig-kunstgevoelige geest Grein was. En welk een optimist.

Zijn biographie werd geschreven door zijn vrouw, hetgeen het voordeel heeft dat het feitenmateriaal uitgebreid en betrouwbaar is, maar het nadeel dat de critische zin vrijwel afwezig is gebleven. Toch is het boek een belangwekkend stuk tooneelgeschiedenis der laatste veertig jaren, waaruit de strijd blijkt, door Grein met en voor Shaw, Wilde, Jerome K. Jerome, Ibsen en anderen gestreden voor een tooneel dat een werkelijke dramatische kunstuiting is.

FOX (Ralph) GENGHIS KHAN (219) R. M. 2 The Albatros Library, Hamburg.

De geschiedenis van den Mongoolschen veroveraar Genghis Khan, uit de dertiende eeuw, is actueel, nu de belangstelling weer zoo sterk op het Oosten is gericht. Mr. Fox heeft een uitstekende, wetenschappelijk verantwoorde biographie geschreven, en tevens een belangrijk, maar weinig bekend stuk historie belangstelling wekkend verteld.

Heroïsme van Richardson tot Pinero

door JOS. PANHUYSEN.

Literatuurgeschiedenissen zijn zeer nuttige werken zonder twijfel. Er worden menschen gevonden, die ze heelemaal lezen van de eerste tot de laatste bladzijde, ik, die dit schrijf, behoor tot hen en in oogenblikken van depressie, die niemand van ons gespaard blijven, geeft de herinnering daaraan me nieuwen moed en werken de titels van de literatuurgeschiedenissen, die ik las, als een soort bezweringsformules. Maar al zijn ze nuttig, al zijn ze zelfs in zekeren zin onmisbaar, men zou verkeerd doen hun waarde te overschatten. Hoe instructief ze ook mogen zijn, zelden slagen ze er in van de behandelde schrijvers een geheel juiste voorstelling te geven. Dit lijkt wonderlijk, de menschen immers, die het serieuzer soort literatuurgeschiedenissen maken, zijn doorgaans alleszins op de hoogte van hetgeen ze bespreken, ze zijn zeer erudiet, ze hebben misschien niet altijd een ruimen smaak, maar ze hebben smaak, ze zijn zelfs doorgaans zoo verstandig niet uitsluitend te dweepen met de allerlaatste methodes der literatuurstudie, omdat ze inzien, dat ten slotte studie bij lieratuur slechts een dienares kan zijn, of anders gauw ontaardt in een vijandin. Maar al is het wonderlijk, het is begrijpelijk, het is niet mogelijk een literatuurgeschiedenis te schrijven zonder te gaan rangschikken, zonder te gaan spreken van stroomingen, zonder de letterkundigen van een vroegeren tijd in een gelid te zetten, waarin deze nooit stonden, althans zeker niet de voornaamsten onder hen. Een voornaam schrijver is in zekeren zin afhankelijk, maar hij is ongetwijfeld in zekeren zin ook onafhankelijk en het is juist die onafhankelijkheid, die de grootheid en de bekoring van zijn werk uitmaakt, van deze onafhankelijkheid zal echter de literatuurgeschiedenis altijd betrekkelijk weinig zeggen en kunnen zeggen, want deze onafhankelijkheid is iets wat aan den tijd ontsnapt, en rechtgeaarde geschiedenis houdt zich bezig met wat des tijds is.

Iedereen die ooit de typeering van een schrijver in de literatuurgeschiedenis gelezen heeft en daarna het geheele werk van dien schrijver, of een groot gedeelte ervan las, zal zich verwonderd hebben, dat het idee, door eigen lectuur verworven, zoo sterk afweek van wat de literatuurgeschiedenis vertelde, hij zal dan waarschijnlijk, naargelang zijn aard en karakter, getwijfeld hebben aan zichzelf of aan de literatuurgeschiedenis. Hij behoefde echter noch het een, noch het ander te doen. Het oordeel in de literatuurgeschiedenis was niet verkeerd, maar onvolledig, zijn eigen oordeel was vollediger, maar zal wellicht iets missen wat de literatuurgeschiedenis terecht bevat. Toch, geloof ik, is dat eigen oordeel, het oordeel, dat niet onmiddellijk met

den tijd rekening houdt voor de waardeering van de literatuur als kunstuiting het belangrijkste, het algemeene gezichtspunt der geschiedenis is in de kunst altijd een weinig hachelijk.

Dit bleek me weer eens, toen ik het boek van Professor Boas „From Richardson to Pinero" las, dat ik hier bespreken wil.

Professor Boas is een literatuurhistoricus, hij is een zeer goed historicus, ook dit werk geeft daar telkens weer een getuigenis van, al deze artikelen zijn zeer accuraat, geen moeite werd gespaard om de juiste data te fixeeren, overal bemerkt men den onderzoekingslust van wie het schreef, er wordt zelfs doorgaans zeer goed rekening gehouden met den tijd, waarin de behandelde werken verschenen en de auteurs ervan leefden. Het gezichtspunt echter, waaruit deze verschillende opstellen en lezingen geschreven werden is een ander dan dat van de gewone literatuurgeschiedenis, het werk van Richardson, Thackeray, Wordsworth, Robert Browning, Elizabeth Barret Browning, Hallan, Tennyson, Matthew Arnold en Pinero wordt op een andere wijze benaderd. Toch is er een verband, toch hooren deze opstellen bij elkander, ze zijn zelfs verschillende variaties op eenzelfde thema, maar dit verband en dit thema is juist daarom zoo overtuigend, omdat het ongewild is. Hier werd niet vanuit de gewilde tijdsoverschouwing der algemeenere literatuurgeschiedenis de literatuur van een tijd gewaardeerd, maar vanuit een waardeering van enkele aspecten van bepaalde werken van eenige auteurs ontstond van zelve haast buiten het weten van den schrijver om, een gedeeltelijk tijdsbeeld, dat uitermate verrassend is.

SAMUEL RICHARDSON

De hoofdredacteur van dit tijdschrift heeft in het vorige nummer, bij de behandeling van de laatste Nederlandsche najaarsromans er op gewezen, dat het heroïsme als onderwerp van literatuur vrijwel gestorven is, in de artikelen van Professor Boas kan men geïllustreerd zien, hoe het stierf en het is wel merkwaardig, dat het stierf onder de handen van heldenvereerders. Men zou kunnen beweren — en niet geheel ten onrechte — dat het goed was dat het stierf en dat dit onvermijdelijk gebeuren moest, als men er dan maar bijvoegt, dat het gestorven is om te herrijzen, en dat

er kansen bestaan voor die herrijzenis. Wie Boas' boek met aandacht leest zal die kansen, dunkt me, zien.

Het boek begint met een beschouwing over de romans van Richardson, den schrijver van Pamela, Clarissa Harlowe en Sir Charles Grandison.

Deze drie romans, hoewel onderling zeer verschillend hebben iets gemeen met elkaar ,zij zijn inderdaad innoveerend en van niet licht te onderschatten waarde voor de ontwikkeling van den roman in het algemeen, zij munten uit door een zeer verfijnde, zeer gevoelige ontleding van het gemoedsleven, het ontstaan van een gevoel kan men er, telkens weer, in volgen, met al de oogenschijnlijke toevalligheden, die het begeleidden en er mede de phasen van vormen, de liefde van Pamela, de liefde en de verontwaardiging van Clarissa Harlowe, en, zij het in mindere mate, de wisselende gevoelens van Sir Grandison. Bovendien zijn het alle drie zonder twijfel boeken van heldenvereering; Pamela mag in onze oogen een eenigszins dubbelzinnige heldin zijn, ze was het niet in de oogen van Samuel Richardson en zijn tijdgenooten. Clarissa Harlowe is een heldin, buiten allen twijfel en buiten allen tijd, men kan bezwaren tegen dit boek aanvoeren, vele zelfs, maar hier bereikt de beleedigde vrouwelijkheid een grootheid, die des te indrukwekkender is, omdat we het gemoedsleven dezer vrouw, ook in haar zwakke oogenblikken, kennen zooals wellicht van geen ander wezen op aarde. Grandison zou de grootste held hebben moeten zijn, die Richardson schiep, maar hij doet te veel en te snel achter elkander zijn heldendaden, vooral in de heldhaftigheid is soberheid gebiedend noodzakelijk. Hij mislukt door een te veel van het goede, waar Clarissa Harlowe, in grooter ingetogenheid, slaagde. Clarissa Harlowe is dan ook een meesterwerk, en als ieder meesterwerk is het een triomf van het evenwicht, de tegenstelling tusschen zielsontleding en heroïsme is opgeheven, omdat Richardson uit de ontleding en ondanks de ontleding de persoonlijkheid van Clarissa Harlowe wist te redden, haar geest is niet slechts het tooneel van wisselende emoties en mijmerijen, hij heeft een eigen en onvervreemdbaar wezen. De ontleding van het gemoedsleven is sindsdien echter voortgegaan, de persoonlijkheid werd vager van omtrek en vlottender, het evenwicht werd verbroken en daarmede ging het heroïsme verloren. Een figuur als Clarissa Harlowe is nauwelijks denkbaar in de voornamere literatuur van het oogenblik.

Door een schepping als Clarissa Harlowe werd ongetwijfeld de beteekenis van het heldhaftige in de litteratuur verruimd, zij was een nieuwe heldin, een burgerlijke heldin, en burgerlijk plachten die tot dan toe niet te zijn. Thackeray in zijn lezingen over de Engelsche humoristen van de achttiende eeuw verruimde deze beteekenis nog meer, hij was van meening, dat een held allerminst een krijgsman, een staatsman, of een edelman behoefde te zijn, het kon een dichter, het kon zelfs een humorist wezen. Hij sprak

over de heldhaftigheid van iemand, die tot dusver niemand een held zou hebben genoemd en die we zelfs nu nauwelijks een held zouden willen noemen, namelijk over de heldhaftigheid van den dichter Pope, den dichter van de Essay of Man, The Rape of the Lock, en de inderdaad onvergelijkelijke satyre The Duncaid. Thackeray maakte eigenlijk, niet zoozeer ten overstaan van Pope, maar in het algemeen, de heldhaftigheid los van het zedelijke principe, iemand is bij hem niet langer een held, omdat hij op heldhaftige, zelfverloochenende wijze het nobele doet, of wat als nobel aanvaard wordt in een bepaalden tijd, maar hij is een held, wanneer hij, ondanks al zijn gebreken en minder loffelijke daden, toch van een grootscher geestelijke statuur blijkt dan de meeste stervelingen. Maar al verklaarde Thackeray, bewust of onbewust, de heldhaftigheid onafhankelijk van de moraal, hij deed dit vooral in theorie en niet in practijk; iedere lezer van Henry Esmond weet dit. Henry Esmond echter is een historische roman en de meest bekende eigentijdsche roman van Thackeray, draagt tot ondertitel: A Novel without a Hero. Waren er in zijn tijd geen helden? Zeer zeker waren er die. Het was de dichter Wordsworth, die ze vond. Hij is daarom waarschijnlijk de eenige heldenvereerder in deze beschouwingen van heldenvereerders, die het heroïsme in de literatuur in stede van geschaad, gediend heeft. Hij zocht het heldendom bij de gewone menschen en de eenige kans dat het heroïsme in de literatuur herleeft bestaat in de mogelijkheid, dat ze in zekeren zin iets gewoons wordt, een gewone uitzondering. Hij begreep ook, dat heldhaftigheid en grootschheid niet steeds identiek zijn en dat het eerst noodige voor een held een ideaal is. Van deze idealen spreekt hij in zijn vaderlandsche gedichten en in een van de schoonste sonnetten daaruit, zijn voorganger Milton waardig, wijst hij er ook op wat voor dit ideaal en de heldhaftigheid gevaarlijk is.

Milton! thou shouldst be living at this hour:
England hath need of thee: she is a fen
Of stagnant waters: altar, sword, and pen,
Fireside, the heroic wealth of hall and bower,
Have forfeited their ancient English dower
Of inward happiness. We are selfish men;
Oh! raise us up, return to us again;
And give us manners, virtue, freedom, power.
Thy soul was like a Star, and dwelt apart;
Thou hadst a voice whose sound was like the sea.
Pure as the naked heavens, majestic, free,
So didst thou travel on life's common way,
in cheerful godliness; and yet thy heart
The lowliest duties on herself did lay.

Inderdaad, dit was het gevaar voor het heroïsme en dit is het nog, en meer misschien dan destijds, „we are selfish men", het is de steeds grootere voortzetting van een zakelijk materialisme, van mammonisme, dat de heldhaftigheid doodde, hoe

zeer een Robert Browning en een Tennysson ook droomden van een spiritualistische ontwikkeling, die niet alleen een enkelen mensch, maar het geheele menschdom tot heroïsme zou brengen.

Robert Browning in zijn Dramatis personae en zijn Men and Women zette de analyse van een Richardson voort, hij wist ook nog, telkens weer, het evenwicht te handhaven en zijn mannen en vrouwen, in al hun gecompliceerdheid, zijn mannen en vrouwen inderdaad, al is hun mislukking oogenschijnlijk zeker, zij triomfeeren bijna allen in de innerlijkheid van het geweten. Toch voerde Browning het dramatische nog verder weg van het dadenleven en in de daad ten slotte blijkt bij uitstek de heldhaftigheid. Bovendien hing hij met Arthur Tennyson een soort spiritualistische evolutie aan en deze spiritualistische evolutie is vooral funest gebleken, omdat ze een waan is en iedere waan pleegt zich te wreken. Als Browning in Parcelsus getoond heeft, hoe de evolutie tot den mensch kwam en hoe deze werd voorbereid en in symbolen, als het ware, voorzegd, gaat hij verder in de volgende verzen:

Prognostics told
Man's near approach; so in man's self arise
August anticipations, symbols types
Of a dim splendour ever on before
In that eternal circle run by life.
For men begin to pass their nature's bound
And find new hopes and cares which fast supplant
Their proper joys and griefs; they outgrow all
The narrow creeds of right and wrong, which fade
Before the ummeasured thirst for good: while peace
Rises within them ever more and more.
Such men are even now upon the earth . . .

Het was dit soort spiritueele evolutie, dit groeien naar den befaamden „nieuwen mensch", dat ook door Tennyson werd bezongen in de vele verzen aan de nagedachtenis van Arthur Hallam gewijd ,en die als een grootsch opgezette, maar slechts gedeeltelijk gerealiseerde allegorie achter de Idyles of the King vagelijk zichtbaar is.

Het was Matthew Arnold, die, eenigermate althans, besefte, dat deze nieuwe held nooit geboren zou worden. Matthew Arnold wordt tegenwoordig in Engeland niet zoo hoog meer aangeslagen, ten onrechte volgens Professor Boas en Professor Boas heeft hierin volkomen gelijk, naar mijne meening. Want Matthew Arnold, als dichter, vertegenwoordigt een zekere heldhaftigheid, de laatste wel te verstaan, de stoïcijnsche; hij toont in zijn verzen de heldhaftigheid in de vertwijfeling. Zijn beste gedichten zijn van een groote zwaarmoedigheid, maar deze zwaarmoedigheid wordt kalm en fier gedragen. Hij heeft een van de meest troostelooze getuigenissen over het leven afgelegd, maar het was geen onwaardige getuigenis, al is het een onware:

the world which seems
To lie before us like a land of dreams,
So various, so beautiful, so new,
Hath really neither joy, nor live, nor light,
Nor certitude, nor peace, nor help for pain;
And we are here as on a darkling plain
Swept with confused alarms of struggle and fight,
Where ignorant armies clash by night!

Dit is het einde. Het is welhaast onnoodig hierbij nog te vermelden, hoe een opvatting als die van Kean, die heroïsme en hartstochtelijkheid vereenzelvigde, hoe een sentimenteele heldenvereering als van Elizabeth Barrett, en het werk van Pinero, die zijn helden bij voorkeur onder de gevallenen zocht, netast waren. Want wat bij Matthew Arnold het einde bewerkte is veel doodender en grootscher, het is het verlies van het godsgeloof. Sindsdien heeft een doorgevoerde analyse de persoonlijkheid aangetast en het ideaal werd vermoord door het cynisme. Persoonlijkheid en ideaal echter zullen, dunkt me, hun rechten hernemen en daardoor zal een nieuw heroïsme geboren worden. Ik geloof zelfs, dat bij de uitbeelding daarvan de ondergang, die ik hier zeer vluchtig trachtte te schetsen, de herrijzenis ten goede zal komen. Het komt mij immers voor, dat dit nieuwe heldendom eenigermate zal gelijken op het heldendom, dat ons werd voorgesteld in de oude Noorsche sagas. Daar werkten een geraffineerd psychologisch inzicht, de grootsche onmiddellijkheid van een waarachtigen eenvoud, het ideaal en het geloof samen tot het scheppen van de heroïsche gestalte; men denke slechts aan Gunnar uit de Njal-Saga.

Frederick S. Boas: From Richardson to Pinero. John Murray, Albemarle Street, London.

BOEKEN SCHOUW

CSABA (Dr. Margaret) WAT EEN JONGE VROUW WETEN MOET. Met een voorwoord van Mgr. Prof. Dr. Toth Tihamér. (168) *f* 0,80. Vertaald door P. Crassaerts. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Het vanuit Katholiek standpunt geschreven boekje kan iedere gehuwde vrouw aanbevolen worden.

HEEK (F. van) CHINEESCHE IMMIGRANTEN IN NEDERLAND. (106) J. Emmering, Amsterdam.

De Chineesche immigranten, in de wandeling beter bekend als „pindamannetjes", zijn in de groote havensteden, vooral in Rotterdam, op den duur een sociaal probleem gaan vormen. Dit probleem wordt in van Heek's studie uitvoerig en nauwkeurig nagegaan, waarbij de schrijver er in geslaagd is zijn onderwerp prettig leesbaar te behandelen.

Miguel de Unamuno

door PROF. DR. O. FORST DE BATTAGLIA.

De geestelijke leider van het nieuwe Spanje, hij, op wiens nalatenschap zoowel de Nationalisten teeren, bij wie hij zich in de ure der beslissing aangesloten heeft, als ook de mannen van Links, die hem langen tijd voor een der hunnen hielden en hem om wat zij zijn verraad noemden bitterlijk hebben gesmaad, — Don Miguel de Unamuno, Rector voor het leven van de Salamanca-universiteit, is gestorven niet lang nadat de Proteus-gelijke, veelvormige en veelvormende zijn uiteindelijk aanschijn gewonnen had: dat boven-tijdsche, eeuwig-spaansche, katholiek-christelijke, dat we altijd het zijne wisten, al mocht het dan met een dikke laag twijfel overdekt zijn en door de grimas van smartelijke ironie verwrongen.

Unamuno is de echte, volmaakte vertegenwoordiger en de echte belichaming van den Spaanschen geest: anarchist uit fatalistische aandrift, spotter, die met wellust in eigen wonden woelt, welke de strijd om de waarheid hem geslagen heeft, verachter van iederen dwang, slaaf van de genotzucht, gevangene van den tijd, dien hij in 't eeuwige ontloopt. Unamuno is een zoeker van God, voor Wien hij bang is en naar Wien hij tegelijk hartstochtelijk verlangt, om in Hem den laatsten grond van alle zijn te vinden. Unamuno beefde vele jaren lang voor den onontkoombaren dood, die hem nu eindelijk toch heeft ingehaald en was desondanks ten innigste doordrongen van de ontsterfelijkheid: het voortbestaan in het hiernamaals was voor hem even zeker, zoo niet zekerder, als de werkelijkheid van ons en zijn leven hier.

„Ik ben", zoo getuigt hij van zichzelf, „een mensch vol tegenspraak, een strijder tegen eigen tegenspraak, . . . een man, die ja zegt met het hart en neen met de hersens." Een man, zoo mogen wij hieraan toevoegen, bij wien het edele hart den doorslag gaf en wiens verstand, het stralend-heldere verstand van een geboren vorscher en diep denker enkel uit valsche schaamte voor zichzelf met de affirmatie talmde daar, waar geen evidentie was.

Deze evidentie in den grof-materieelen zin der dwaze negentiende eeuw ontbreekt bij alle grondproblemen van ons zijn. Daarom gehoorzaamde Unamuno, gelijk zijn groote landgenooten, een Ignatius van Loyola, een Teresia van Avila, een Donoso Cortés aan de wetten der mystieke intuitie en der boven den schijn van het stoffelijke uitgrijpende logica. „Zijn, immer zijn, eindeloos zijn! Ik dorst naar het eeuwig zijn. Ik honger naar God. Ik dorst naar de eeuwig-makende en eeuwige liefde." Zoo luidt een der beide grondfeiten, waarop Unamuno's wereldbeschouwing is opgebouwd. De gevolgtrekking daaruit formuleert hij aldus: „De God naar Wien wij dorsten, Hij, die onze zielen van het Niet redden moet, deze onsterfelijkheid schenkende God, moet noodzakelijk almachtig zijn."

Met dezen en om dezen God heeft Unamuno twee menschenleeftijden

lang gevochten, een „Athleta Dei", zooals de Middeleeuwsche Kronieken het beeldend uitdrukken. Niet een devote ziel, die in beate rust de gebeden volbrengt en de gebeden herhaalt, maar een woelige geest van het slag van Kierkegaard en Dostojefski, van Léon Bloy en Papini, van Kasprowicz en Thompson, die hun van het voorgeslacht geerfd geloof in smart hebben te vermeesteren, om het te bezitten. Maar nu zou Unamuno weer niet een zoon van het zonnige Zuiden zijn, zoo hij desondanks niet een kostelijken rijkdom aan verruimende blijheid had weten te bewaren. Onder dit „Sentimiento trágico de la vida", gegrepen door het gevoel der levenstragiek, blijft hij toch monter en schalksch, zooals dat zijn landgenooten altijd, zelfs in de donkerste tijden eigen bleef. „Don Miguel heeft een zekere voorliefde voor tragische smart," die nooit tragisch te nemen is.

MIGUEL DE UNAMUNO

Zoo kennen zij allen Unamuno, met wie hij vriendschappelijk in aanraking kwam. Zoo ongeveer teekent hem in het Correspondant-nummer, dat weinige dagen voor Unamuno's dood verscheen, de Fransche Hispanist Abbé Jobit; zoo beschrijft hem de Fransche vertaalster van zijn werken, Mathilde Pomès; zoo heeft zijn vermaarde Catalaansche collega, Eugenio d'Ors hem geschetst en zoo zag ik zelf hem.

Naar het uiterlijk een voornaam Spanjaard, aan wien alles het goede, oude ras verried: het fijne gezicht, de welgevormde handen en voeten, de bij alle eigendommelijkheid in de kleeding onmisbare, natuurlijke elegantie, bewegingen, de spraak, de geheele persoonlijkheid ten slotte.

Unamuno stamde uit het Baskenland: hij werd te Bilbao geboren in 1864. Zijn brillante en diepgaande studiën openden hem spoedig een ongewone, wetenschappelijke loopbaan. Hellenist en Sanskritist van professie, was de geleerde overigens een ware Homo universalis, zooals die haast enkel in de Latijnsche landen voorkomt: ook met theologie en filosofie en al hun bijvakken, met recht en geschiedenis, met nationaal-economie en volkeren-psychologie, met aesthetica en litteratuur wel vertrouwd.

Vanaf zijn eerste optreden heeft hij zich een meester getoond in het geschreven en gesproken woord. Zijn kernachtige en soepele taal weet zich aan te passen aan elk onderwerp: de vakkundige eruditie zoowel als het speelsch gebabbel, de dramatische vertelling zoowel als de reflexieve programformuleering, het vlammende politieke strijdschrift zoowel als de lyrische schildering van het liefdegevoel, de roep tot God, zoowel als de hekeling

der menschelijke waarheid. Zou men deze zoo zorgzaam genuanceerde stijl om zijn vermeende duisterheid willen laken, dan zou het Unamuno vergaan als een André Suarez of Claudel in Frankrijk, als een Karl Kraus en een Theodoor Haecker in het Duitsche spraakgebied: er zijn n.m. lieden en zij vormen zelfs de compacte meerderheid, die in een behagelijk halfdonker beter meenen te zien.

Van Unamuno's boeken kunnen de zuiver wetenschappelijke hier onvermeld blijven. Tot de wereldliteratuur behoort hij als de auteur dier moeilijk bij een genre in te deelen beschouwingen over „Het Leven van Don Quichotte en Sancho", over „Het Tragische Levensgevoel", over de „Agonie van het Christendom". Daarbij komen nog de strijdschriften tegen Alfons XIII, die zoozeer tot de omverwerping der monarchie hebben bijgedragen, de filosofische romans en novellen „Nevel", „De Spiegel van den Dood", „Abel Sánchez" „Drie modelvertellingen" „Tante Tula", „De heilige Martelaar Manuel Bueno" en de twee theaterstukken „De Andere" en „Broeder Juan", die kort na de Spaansche revolutie grooten opgang maakten. Al deze dichterlijke scheppingen van Unamuno, de beide dramas niet uitgezonderd, zijn toegepaste filosofie, de toetsing van grondbeginselen aan verbeeld individueel leven.

Want deze hoogbegaafde schrijver en echte dichter was in den grond leeraar, vermaner en getuiger. Eens, vóór bijna vier decennia heeft hij met de herwekkers van Spanje na de katastrofe van den verloren oorlog tegen de Vereenigde Staten als „De mannen van 1898" de nationale wedergeboorte bevorderd en voorspeld. Onafgebroken drong hij aan op zelfinkeer, op zelfonderzoek, op waarheid. Hij verlangde vrijheid, als basis van vrijwillige gebondenheid. De teugelloosheid van het dierlijk anarchisme heeft deze aristocraat immer verafschuwd. Hij eischte in zijn wereldvreemde, compromislooze koppigheid het recht tot ongebondenheid, als een grondslag voor den plicht van welbewuste aanpassing aan de traditie.

Hij vergat of gaf voor te vergeten, dat deze weg ter eeuwige en tijdelijke ordening noodzakelijk slechts een kleine élite voorbehouden kon zijn. Dat was niet enkel de tragische dwaling van Unamuno maar maakte bovendien zijn werken tot een noodlot voor een deel der Spaansche jeugd. Gedurende een reeks van jaren gold de heftige tegenstander van het vooze koningschap en van de lichtvaardige, onbeduidende dictatuur van Primo de Rivera als de woordvoerder van dien kring en die stroomingen, welke tesamen vloeiden in de Spaansche Republiek van 1931. Men heeft daarbij uiterlijkheden voor innerlijken samenhang aangezien. Unamuno's spot werd opgewekt door een regiem, dat een eerbiedwaardig staatsbestel ten ondergang doemde en zijn verzinnebeelding vond in de met de opbrengst der toilet-gelegenheden op Barcelona's tentoonstelling geremunereerde hofdames. Unamuno's verbittering werd getergd door een regiem, dat de eeuwige waarden van het Katholiek-monarchistische Spanje te grabbel gooide, om

zich te buiten te gaan aan operette-achtig genot. Dat daarna de banneling door de Linkschen uit de ballingschap werd gered, dat hij in Parijs met hen verkeeren moest en dat hij aan de overwinning der revolutie zijn terugkeer naar het geliefde vaderland dankte, — daarvoor kon Unamuno's leer niet verantwoordelijk gesteld worden. Hij heeft trouwens zijn onvrijwillige medestanders niet met zijn sympathie verwend.

Van den beginne af heeft hij de Spaansche Republiek met zijn kritiek begeleid. Voor Azana en de burgerlijke partijen had hij slechts hoonende verachting. En toen de verschrikkingen van den burgeroorlog losbarstten, toen de kerken en paleizen in vlammen opgingen en de eisch vóór of tegen werd gesteld, heeft de Rector van Salamanca zonder één oogenblik te aarzelen zich voor den nationalen opstand uitgesproken. De rooden hebben hem daarvoor met hun doodelijken haat overstelpt, die rond de laatste maanden van dit strijdbaar leven is opgevlamd. Dit heeft den prachtigen grijsaard niet op een dwaalspoor kunnen brengen. Hij bleef zichzelf getrouw, omdat hij de Spaansche traditie getrouw bleef, — niet anders als eens een Karl Kraus van zijn marxistische vereerders vervreemde, toen het ging om het lot van Oostenrijk.

Want Unamuno was hierin verwant aan zijn voorbeeld en evenbeeld Don Quichotte, die zonder bekommernis van de gevolgen dàt voorstond, wat hij als recht zag. Sancho's honden mochten plunderen en platbranden, zich aan vernielzucht en dierlijken lust verzadigen, de geestvolle Jonker uit het Baskenland bleef de ridderwacht houden, als eens die andere uit de Mancha, en als Don Inigo, voor hij de Compania van Jesus stichtte. Hij had niet geschroomd, naar eerbiedwaardig gebruik in een pij gehuld bij de processie ter eere van God en de H. Maagd aan den liturgischen dans deel te nemen. Nooit heeft hij uit vrees voor de reactie, die hij bij de revolutionairen kon teweegbrengen, den schijn van reactie gevreesd. Want de reactie is een spookbeeld en een spookbeeld jaagt enkel de vreesachtige schrik aan. Don Miguel evenwel, ridder zonder vrees of blaam, erfgenaam en heraut van den ridder der droevige figuur en van de andere ontelbare Spaansche ridders, die voor wat zij als de Blijde Boodschap zagen streden en stierven, — was de vleeschgeworden moed „nadie menos que todo un hombre", niets minder als een man uit een stuk. Met dezen eeretitel en met de opdracht „Sapere auso" „hen die gewaagd heeft, wijs te zijn", zal deze wereld hem huldigen. Voor God evenwel en zijn volk gaat hij de eeuwigheid in als de getrouwe, lang verloren gewaande, maar eindelijk weer teruggevonden zoon van het twijfelende, woelige, met het gevaar spelende, naar den afgrond overneigende en zich ten slotte toch weer heldhaftig reddende Katholieke Spanje.

De Spaansche uitgaven van Unamuno zijn verschenen bij de Madridsche uitgeverijen Espasa Calpe en Renascimiento, de Fransche vertalingen van

Mathilde Pomès en Jean Cassou bij Rieder te Parijs, een Duitsche complete uitgave door O. Buck bij Meyer und Jessen te München.

De voornaamste werken zijn: Ensaye en torno al Gasticismo (1895), Vida de Don Quijote y Sancho (1905), El Espejo de la Muerte (1913), El Sentimiento tragico de la Vida (1913), Niebla (1914), L'Agonie du Christianisme (oorspronkelijk Fransch) (1925): El Otro (1932), Don Manuel Bueno Martir (1933), El Hermano Juan (1934).

BOEKENSCHOUW

BETHANIë VERRE REIZEN (118) Van Munster's Uitgevers-Maatschappij, Amsterdam.

Prof Jos. Keulers schrijft in dit nieuwe Bethaniëboek een zeer waardeerend voorwoord over de vroegere uitgave in 't algemeen, over „Verre Reizen", dat het eerste deel van Paulus' apostolaat vertelt, in 't bizonder. Hij prijst o.a. de degelijke kennis van de toenmalige kultuurtoestanden. Dat is uit zulk een pen geen geringe lof! Wij sluiten ons daarbij gaarne aan. Naast de degelijkheid munt ook deze uitgave uit door frissche verteltrant, natuurlijken opbouw van het geheel en gezonden godsdienstig-paedagogischen zin. Evenwel of Paulus zoo enthousiast de verdediging van den kruisdragenden Jesus op zich genomen zou hebben, valt te bezien. Eenige storende zetfouten dienen bij een herdruk vermeden te worden.

JAPIKSE (N.) DE GESCHIEDENIS VAN HET HUIS VAN ORANJE-NASSAU. (250) *f* 4,50 en *f* 3,50. Zuid-Hollandsche Uitg. My. Den Haag.

Deze geschiedenis van het Huis van Oranje begint met de oorsprong in de 16de eeuw van het Huis Nassouwe en geeft op populair-wetenschappelijke wijze de groei en ontwikkeling van dit vorstenhuis tot aan het Kind van Staat, Willem III. (1672). De figuur van den stamvader Willem van Oranje wordt het uitvoerigst behandeld en van alle zijden belicht. Het boek laat zich gemakkelijk lezen, is met vele goede platen versierd en zal in twee deelen verschijnen. Voor hen die belangstellen in de geschiedenis van het geslacht Oranje-Nassau is dit een werk van uitstekende orientatie.

ELSAS (M. J.) UMRISS EINER GESCHICHTE DER PREISE UND LÖHNE IN DEUTSCHLAND. Vom ausgegeben Mittelalter bis zum Beginn des neunzehnten Jahrhunderts. I (808) *f* 12,50 en *f* 14. Leiden, 1936.

Dit eerste deel bevat de prijs- en loonbewegingen van de drie Zuid-Duitse steden: München, Augsburg en Würzburg. Het bevat de feiten met verklaringen van de middelen om de feiten te beoordeelen: methoden, munten, maten en gewichten, geschiedenis. Voor specialisten op dit gebied buitengewoon belangrijk; voor belangstellenden een materiaal om met zeer veel voorzichtigheid te gebruiken, al is de seculaire ontwikkeling er voor iedereen wel uit af te lezen.

LUCHTVAART-ALMANAK 1937. (94) Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Dit boekje is vooral samengesteld uit tabellen met betrekking tot de luchtvaart, vooral in Nederland. Voor de liefhebbers!

VARIA

I. De held van Montherlant's romans „Les jeunes Filles" en „Pitié pour les Femmes" heet Pierre Costa en woont: avenue Henri Martin, Paris. Nu wil het toeval, aldus „Toute L'Edition", dat er een werkelijke Pierre Costa bestaat, die ook schrijver is en ook, tot voor kort, in de rue Henri Martin woonde. Deze werkelijke Pierre Costa heeft langs gerechtelijken weg Montherlant gevraagd den naam van zijn held te veranderen en tevens eenige schade-vergoeding geëischt.

II. Te Weenen verscheen er volgens de „Litteraire Gids" een cataloog, waarin een roman van Coolen aldus werd aangekondigd:

Coolen, Anton: Das Dorf am Fluss. Der neue Roman des finnischen Dichters schildert das Leben an einem der finnischen Seen, reich an Geschehnissen in kurzen lebendigen Szenen.

III. Colette, de bekende Fransche romanschrijfster, werd te Nice beroofd van haar reiskoffer, waarin belangrijke papieren en ook eenig geld geborgen waren. Zij plaatste in een blad een annonce, waarin zij deze „papieren" terugvroeg. De dief bleek een vurig bewonderaar van een van Colette's romans te zijn en zond haar alles terug, vergezeld van een brief vol fouten.

— En dan zegt men nog, aldus de schrijfster, die vaak en terecht lastig gevallen is wegens het immoreele harer romans, dat ik geen moreele boeken geschreven heb. Hier is nu een lezer, dien ik onmiddellijk op het goede pad breng . . . .

IV. De betrekkingen tusschen schrijvers en uitgevers zijn niet altijd even idyllisch en vriendschappelijk. Ziehier een brief, dien Théophile Gautier in een kwade bui aan den uitgever Delessart schreef:

Vous êtes un violent cochon; vous ne me venez pas voir; vous me laissez dénué de toute espèce d'exemplaire. Nous avons déjà des articles parus; je n'ai pas de volume pour donner à Méry, à Roger de Beauvoir qui fera la mode, à Pourjat, qui s'occupe du Temps. Quel diable d'éditeur êtes-vous donc? Vous vous reposez quand il faudrait se mettre en marche. Un succès ne se fait pas comme cela, que diable? Vous devriez être dans les antichambres des journalistes avec des multitudes de soupières d'argent. Il me faut douze exemplaires ou la mort. Tout à vous, canaille.

BOEKENSCHOUW

PAYNE (M. A.) MOEDER VAN VIJFHONDERD ZESTIG KINDEREN. (149) *f* 1,25 en *f* 1,90. Vertaling H. W. Methorst Jr. De Driehoek, Bosch en Duin.

Een mooi en belangwekkend boek waarin een kijk gegeven wordt op het gestichtsleven, waarin een aantal kostelijke kinderlevens worden beschreven en waarin menige opvoedkundige wenk te vinden is.

ROMANS EN VERHALEN.

BORGESE (G. A.) DE LEVENDEN EN DE DOODEN (346). Vert. door C. C. Petri-van de Graaf. Van Stockum, Den Haag, 1936.

Borgese is een der vooraanstaande Italiaansche schrijvers, die reeds een omvangrijk oeuvre publiceerde. Deze roman schijnt de eerste vertaling in het Nederlandsch van Borgese's werken te zijn. Het belangrijke in „De Levenden en de Dooden" is de wonderfijne psychologische analyse van den hoofdheld, een overgevoelig, artistiek intellectueel. Deze Eliseo Gaddi, aestheet en eclecticist, die den levensmoed mist om daden te stellen en zich zoo uit het zelfgesponnen net zijner psychische belemmeringen te bevrijden, is met groot talent beschreven. Het is de roman eener voorbije periode. Heel die oververfijnde, languissante, levensmoede wereld past wel niet meer in het hedendaagsche Italië. Borgese heeft ze in enkele zuiver geteekende figuren vastgelegd. Een kwijnende weemoed is de hoofdstemming van dit voorname, aristocratische boek. Gaddi vindt ten slotte den weg tot God en tot de geloofswereld zijner kinderjaren terug. Het is een fijn genuanceerde levensherfst, die hier met een groot meesterschap wordt beschreven. Voor volwassen lezers.

FOLDES (Jolan) DE STRAAT VAN DE VISSCHENDE KAT (290) *f* 2.50 en *f* 3.50. Bewerkt door M. H. Székely-Lulofs. Leopold, Den Haag, 1937.

De roman dezer Hongaarsche schrijfster heeft den internationalen prijs verworven, misschien meer wegens het internationale karakter, dat hij draagt, dan wegens ongewone verdiensten. Hij is vlot, levendig, wisselend geschreven: de personages zijn goed en naar hun domineerende trekken geteekend, maar hervorragend is het boek in geen enkel opzicht. Er verschijnen tientallen romans van gelijk niveau. De schrijfster biedt ons eenige min of meer geacheveerde persoonlijkheden, maar een nieuwe onthulling of openbaring van menschelijkheid heeft er niet plaats. Zij raakt nergens aan ongekende diepten of ontsluiert geen ongeweten verborgenheden der ziel. De grootste verdienste van het boek is dat zij levenswaar, frisch en kleurig de lotgevallen van een vaderlandslooze kolonie te Parijs beschrijft. Het Hongaarsche bontwerkersgezin, dat naar Parijs trekt om er een bestaan te vinden, vormt een spoedig familiair milieu, waar allerlei bannelingen in- en uitgaan. Men leest het boek gedeeltelijk ook, omdat het op zeer onderhoudende wijze inlicht over leven en bedrijf van aangespoelde buitenlanders te Parijs. Geestelijke problemen worden er niet in behandeld: alles blijft aan de oppervlakte, maar Jolan Földes is een prettige vertelster, die haar vak verstaat. Volwassenen.

JOLAN FOLDES

SJOLOCHOW (Michail) DE STEPPEN IN VUUR EN VLAM. (514). (Vervolg op „De Stille Don" en „Storm over Rusland") Uit het Russisch vertaald door S. v. Praag. *f* 3,— en *f* 3,90 Wereldbibl., Amsterdam, 1936.

De Donkozak Sjolochow beschrijft het lief en leed zijner stamgenoten, zoals hij dat waarschijnlijk zelf meegemaakt heeft, met grote objectiviteit en met grote toewijding. Al is hij dan een communist, hij spaart zijn partijgenoten niet in dit boek, dat de grote strijd van 1917 en 18 tussen de witten en de roden om het bezit van het Dongebied beschrijft. Om de andere opstandelingen bekommeren zij zich weinig; de kozakken vechten om hun vrijheid en om hun bezit. Zij zijn echte aan hun land gebonden boeren: werkzaam, gierig, strijdlustig als het nodig is, en anders vredelievend, zinnelijk en godsdienstig. Zij willen de aarde bezitten en den hemel niet missen. Voor het communisme zijn zij ongeschikt; een communistisch regiem van een paar weken is genoeg om hen tot opstand te prikkelen. Aan dezen opstand is dit werk gewijd. Het houdt zich wat te veel bezig met Krijgsverrichtingen, die ons en misschien ook den schrijver niet interesseren. De dichter ontwaakt telkens weer, als hij de gevoelens van het volk, zijn humor, zijn leed en zijn zonden gaat beschrijven. Alles samen een zeer belangwekkend boek voor ontwikkelde, volwassen lezers.

HELL (Jan) HET HUIS (203) *f* 2,25 en *f* 2,90. Contact, Amsterdam, 1936.

De niet meer jonge schrijver (volgens het bijschrift) Jan Hell schijnt met dit boek te debuteeren. Het is een kranig debuut. Het boekje is met bijna te groote bezorgdheid om stijl en klank geschreven. Het is een keurige novelle, geschreven door een auteur van smaak en intelligentie. Bouw en verloop der handeling, de optredende personages, stemming en sfeer getuigen van vakkennis niet alleen, maar ook van menschen- en wereldkennis. De schrijver is blijkbaar een groot Rilke-vereerder en dit bepaalt tevens de wat ijle, sensueele, haast verfijnde intellectueelensfeer, waarin zich alles afspeelt. Wegens die sensueele sfeer is het goed het boekje niet iedereen in handen te geven. Het blijve voor volwassenen gereserveerd.

PRESTRE (W. A.) DE SOLITAIRE MET HET ÉÉNE OOR. (208) *f* 2,50 en *f* 3,25. Uit het Fransch vertaald door Marcelle Schlomer. C. A. Mees-Santpoort.

De Zwitsersche auteur Willy Prestre toont wel eenige overeenkomst met Den Doolaard: hij is een zwerver, en zijn boeken zijn de door de fantasie bewerkte romantische neerslag van zijn reisbelevenissen in streken buiten de beschaving, of in die waar de civilisatie en het oerwoud naast elkaar liggen. Daarin is hij overigens geheel oorspronkelijk; hij is hartstochtelijk, gevoelig, nuchter, ironisch, of fel sarcastisch al naar de situatie of zijn indrukken zijn.

„De Solitaire met het ééne Oor" speelt in Nieuw-Zealand; het land heeft zijn liefde gewonnen, zij is voelbaar in zijn verhaal van romantiek en realisme over natuur en menschen. Het is gedeeltelijk reisverhaal — een tocht door het oerwoud — gedeeltelijk roman, en culmineert in de jacht van één man op een gevaarlijk, eenzaam levend everzwijn: de solitaire met het ééne oor. De uitbeelding dier jacht, in bruuske, soms afgebeten zinnen, is episch. Jammer, dat de vertaalster, in haar overigens zeer goede bewerking, zoo slordig is geweest met het toepassen van de n in den vierden naamval. Met onbegrijpelijke willekeur wordt zij geschreven of weggelaten. Volwassenen.

NIEUWENHUIS (Jan) DE WITTE WANDELAAR. Avonturenroman. (165) *f* 1,75 en *f* 2,50. Thijmfonds, Rotterdam.

BOMANS (Godfried) MEMOIRES VAN PIETER BAS. (219) *f* 1,75 en *f* 2,50. Thijmfonds, Rotterdam.

Twee uitgaven van het Thijmfonds van goed gehalte. Jan Nieuwenhuis schrijft een avonturenroman en treft den juisten toon voor zulk een verhaal. Bij

de omsluierde ironie, waarmede dit wonderlijk geval beschreven wordt, past volkomen de breede, gezapige verhaaltrant, passen ook wonderwel de figuren die het hotelletje van Cornillon-sur-Braise bevolken. Kortom het is een alleraardigst boek, zonder allures of pretenties, geschreven door een auteur met smaak en zin voor juiste verhoudingen, uit de pen gevloeid als een verpoozing, een prettige bezigheid. Ik geef er tien, twintig zwaarwichtige romans voor cadeau. Ieder Nederlander, van den eersten minister tot den eersten den besten krullenjongen, kan ervan genieten.

Godfried Bomans schrijft een humoristisch levensverhaal en zijn groote verdienste is dat hij teneinde toe humoristisch blijft zonder flauw te worden of zich tot geestigheden te verwringen. Hij beoefent een uiterst gevaarlijk genre op gelukkige wijze. Hij weet zich te beheerschen, te beperken, draaft niet door op een gelukkige vondst en zorgt voor wisseling van décor. Ik hoop dit boek nog vaker in mijn leven te ontmoeten. Bomans weet zijn dwaasheden en verbeeldingen te styleeren: er zit draad in het geheel, zoodat Pieter Bas iets heeft van de comische figuren van Dickens. Ook dit boek is in staat minister en krullenjongen te amuseeren. Beide boeken wekken de hoop dat Nederland nog eens den katholieken glimlach zal leeren.

MERZ (Konrad) DUITSCHER AANGESPOELD. (195) *f* 2,90. Vert. door Nico Rost. De Tijdstroom, Lochem.

Een niet-Ariër, die uit Duitschland moet vluchten en in Holland „aanspoelt", verhaalt hier zijn wederwaardigheden in zijn nieuwe omgeving. Hij doet dit op zeer origineele, geestige wijze, zoodat de op zich zelf niet zoo belangrijke lotgevallen kleur en relief krijgen door het talent van den auteur. Of men deze geestige, bij kleine doses toegemeten, toch een soort roman vormende boutaden genieten zal, hangt grootendeels af van de gedisponeerdheid van den lezer, die in tijden als deze, nu ieder mensch meent verplicht te zijn tenopzichte van eenige politieke kwesties een standpunt te kiezen, altijd onzeker is. Wat ervan zij, het boek verraadt een zeer oorspronkelijk talent. Het is slechts geschikt voor volwassen lezers.

ZWEIG (Stefan) STRIJD ROND EEN BRANDSTAPEL. Castellio tegen Calvijn (305) Vertaling van Reinier P. Sterkenburg. Allert de Lange, Amsterdam, 1936.

De uit Duitschland verbannene kiest voor zijn protest tegen dictatuur en opheffing van drukpersvrijheid den vorm van een geschiedkundige verhandeling over den strijd van den humanist Castellio tegen den hervormer Calvijn. De inleiding laat omtrent de bedoeling geen twijfel. Middelpunt van het verhaal vormt de terechtstelling van Servet, waartegen Castellio een manifest van verdraagzaamheid uitgeeft. Ik vrees echter, dat Castellio een heel ander idee van verdraagzaamheid gehad heeft dan Stefan Zweig. Vrijheid van (misschien destructieve) meningsuiting is iets anders dan geestelijke strijd om de waarheid binnen de perken van de maatschappelijke eenheid, die voor Castellio nog de algemene belijdenis van het christendom was. Zweig verdedigt zijn valse stelling met veel talent en overtuiging en gebruikt Castellio slechts als uitgangspunt. Het werk blijve daarom voorbehouden voor ontwikkelden.

LEWIS (Sinclair) ONZE HEER WRENN (281) *f* 1, en *f* 1,50. Uit het Amerikaansch vertaald door Alice Schrijver. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Hier is de man aan het woord die zijn omgeving ziet door het vergrootglas van zijn onbarmhartige satire. „Onze Heer Wrenn" is de kleine man in de groote zaak, die alle onaangename baantjes op zich geschoven ziet, de kantoorbediende, de verkoop-boekhouder, die voor zijn chefs de kastanjes uit het vuur mag halen. Hij gaat van kantoor naar zijn kamer en van zijn kamer naar kantoor, totdat hij op een dag een buitenkansje krijgt, een klein meevallertje, waardoor hij zijn reislust kan gaan bevredigen. Het is een zeldzaam genoegen „Onze Heer Wrenn" op zijn reizen te volgen en

zijn wonderlijke ontmoetingen beschreven door de geestige pen van Sinclair Lewis mee te maken, een genoegen, dat rijpere lezers kunnen smaken bij het ter hand nemen van dit boek.

PRIESTLEY (J. B.) GOEDE KAMERADEN. (573) *f* 3,90 en *f* 4,90 Uit het Engelsch vertaald door Eva Raedt de Canter. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Voor zijn werkelijk onuitputtelijke fantasie was de stof, die Priestley zich koos voor het schrijven van zijn „Goede Kamaraden" wel zeer geschikt. Het gaf hem gelegenheid die fantasie vol uit te vieren. De „Goede Kameraden" is een tooneel-cabaret gezelschap dat Engeland doorreist. Met het verhaal de lotgevallen van het gezelschap, de mislukkingen, triomfen, komische en tragi-komische avonturen, heeft Priestley ettelijke honderden bladzijden gevuld. Bijna steeds interesseeren zij; tevens wordt een belangwekkende, humoristische kijk op het Engelsche leven gegeven. Zeer goed is de schrijver geslaagd in de creatie der leden van het gezelschap, zooals in die van Jess Oakroyd, een prachttype uit het volk met zijn simpele, maar frissche, origineele gedachten, in die van Inigo Jollifant, de gewezen leeraar, die er literaire ambities op nahield, en in die van Juffrouw Trant, die avonturen zocht en er een massa beleefde. Door hun interessante persoonlijkheden krijgt het verhaal kleur ,en zijn de belevenissen belangwekkend. Priestley is een vlot auteur die een amusementsverhaal schrijft met een persoonlijk cachet, waardoor dat verhaal boven de middelmaat uitkomt. Het sterkst is hij in dien eigenaardig drogen humor, welke typisch Engelsch is, en die ware humor is, omdat in zijn nawerking even wat gevoeligheid trilt. Van dat soort humor is er veel in dit boek.

VEENENDAAL (W. van) GESTROOMLIJNDE ZOTHEID. (195) *f* 2,25 en *f* 2,90. Andries Blitz, Amsterdam.

Het vliegen is waarschijnlijk een serieuze bezigheid, maar het schijnt toch stimuleerend te werken op het gevoel voor humor. En aan het vak zelf zit toch blijkbaar ook wel een humoristisch kantje.

Gezien althans dit boek, een verzameling short stories waarin een aantal humoristische, soms meer grappige, soms ook wel eenigszin gechargeerd zotte voorvallen uit het vliegersleven worden verteld. Voorvallen uit het militair- en uit het burger-vliegersleven. Ze bezitten de aantrekkelijkheid van het ongewone der onderwerpen, ze vormen amusante lectuur door den sterk humoristischen inslag, waarbij de schrijver dikwijls door een fijn trekje of een terloopsche opmerking laat blijken dat hij een zuiver observeerder en een menschenkenner is. De stijl valt op door een paar eigenaardigheden: soms kort, scherp of flitsend, soms wat lang uitgehaald; ze doet dan denken aan een vlieger, die op het punt is te landen, maar bemerkt dat hij iets verder moet zijn, zoodat hij weer even hoogte geeft om verderop neer te komen. Pilotenstijl zou ik dat willen noemen. Het is een prettig en frisch boek. Geen jeugdlectuur.

KEMP (Mathias) HET KWELLENDE WONDER. (225) *f* 1,90 en *f* 2,50. Leiter-Nijpels, Maastricht.

Het wil ons voorkomen dat Kemp met dezen roman eenigszins boven zijn macht heeft gegrepen.

De hoofdfiguur is een jong Zuid-Limburgsch meisje dat door een ongeluk een voeteuvel heeft opgeloopen, waarvan zij tijdens een bezoek aan een Waalsch bedevaartplaatsje — waarschijnlijk wordt Beauraing bedoeld — op wonderbare wijze wordt genezen. Die genezing had plaats terwijl zij feitelijk met eenige minachting op het bedevaartsgedoe neerzag; gedurende de jaren daarna had zij, door een vreemde gespletenheid in haar natuur, beurtelings vlagen van — min of meer geforceerde — godsdienstigheid, en

mondaine wereldschgezindheid, die in haar uitingen niet bepaald strookten met wat van een „begenadigde" verwacht mocht worden.

Het vereischt een buitengewoon psychologisch kunnen, een scherp zielkundig inzicht om een zoo gecompliceerde persoonlijkheid als de schrijver blijkbaar in de heldin heeft willen creëeren, te analyseeren en zich logisch te laten ontwikkelen. Met de opgave, die Kemp zich heeft gesteld, kwam het er op aan de mysterieuze diepte van een menschenziel te peilen. En daarin heeft de auteur niet mogen slagen. Een zekere ontwikkeling maakt de heldin wel door, maar het wordt alles te veel verteld en niet als onvermijdelijk groeiend gevoeld.

ULITZ (Arnold) DE VEROVERAAR. (288) Vertaald door J. Dijkstra. Literbo, Amsterdam.

De veroveraar is een rijk koopmanszoon uit Amsterdam wien het ideaal voor den geest stond bij te dragen tot de verovering der aarde, en die daartoe — de roman speelt in het midden der 17e eeuw — meerdere tochten naar het hooge noorden maakte en eenige keeren op Spitsbergen overwinterde. Het verhaal zijner lotgevallen en dat van zijn reisgenooten vult het boek.

Een prachtige beschrijving is die van een poolwinter, door den veroveraar, Jan Brant, alleen doorleefd in natuurlijke primitiviteit. Hier uit zich het zuiverst het talent van Ulitz in zijn drang naar de natuur en zijn afkeer van gemechaniseerde levensvormen.

HUBERMONT (Pierre) DERTIEN MAN IN DE MIJN (196) *f* 1,25 en *f* 1,90. Uit het Fransch vertaald door L. Roelandt. Boekenvrienden Solidariteit, Hilversum.

Hoe dertien mijnwerkers, tijdens hun werk, door een instorting werden opgesloten in een houwplaats, is het onderwerp van den korten roman van Hubermont. Zelf zoon van een mijnwerker heeft de Fransch schrijvende Belgische auteur deze episode uit het mijnleven met kennis van zaken en feiten beschreven. Maar niet hierom in de eerste plaats is dit zoo'n sterke roman. Hij is dat wijl Hubermont, met verwaarloozing van elk overbodig detail, een mijnwerkerstragedie heeft geschreven in scherpe harde zinnen, waar toch intens gevoel in trilt. Geschikt voor ervaren volwassenen.

ROOTHAERT (Mr. A.) Dr. VLIMMEN. (547) *f* 3,90 en *f* 4,75. W. L. Salm en Co, Amsterdam, 1936.

Er zou van deze roman inderdaad veel goeds te vertellen zijn, maar . . . „Dr Vlimmen" is een misselijk schend-boek, 'n trap naar het katholieke Brabant. Wij kunnen best tegen wat goedmoedige grappen en grollen over Pastoors en Paters. Maar juist die goedmoedigheid ontbreekt ten eenenmale. De kwaadaardigheid en het venijn spuiten er integendeel van alle kanten uit. Insinuaties als over het biechten met getal en omstandigheden zijn werkelijk beneden peil. Katholiek Brabant is voor dezen auteur een smerige, bedompte stal, veel smeriger nog en bedompter dan de stallen, waarin veearts Vlimmen zijn moeilijk maar prachtig beroep heeft uit te oefenen. Het gaat in dezen roman eigenlijk vooral om een kerkelijk proces van echtscheiding. Pas afgestudeerd is Dr. Vl. in een zeer domme bui gehuwd met een eersteklas hysterica — product natuurlijk van Brabantsche katholiciteit —, die wel geen behoorlijken consensus tot dit huwelijk heeft weten te geven. Alle démarchen tot nietigverklaring stuiten af op den onwil der geestelijke overheden en als het geval toch ten slotte in Rome belandt, loopt het ook daar op niets uit . . . omdat onze veearts niet net als die rijke meneer Burgers inplaats van met honderden, met duizenden kan smijten. En zoo is de Kerk de schuld van alles: eerst van Vlimmen's kapotte huwelijksleven en dan van diens moreele miseries. Wel ja!

MAURIER (Daphne du) DE GESCHIEDENIS VAN MIJN VADER. (318) *f* 3,50 en *f* 4,50. Geautoriseerde Nederlandsche bewerking van Clara Asscher-Pinkhof. Zuid-Hollandsche Uitgeversmataschappij, Den Haag.

Deze Gerald du Maurier is een Engelsch tooneelspeler. Hij en zijn ouders zoeken eerst lang naar een beroep, tot hij eindelijk aan het tooneel komt en ten slotte zich op weet te werken tot een Londensche beroemdheid. De schrijfster beschrijft niet alleen dit tooneelleven maar ook het wel en wee van familie en vriendenkring. En de maatschappelijke ontwikkeling der Londensche samenleving vanaf het Victoriatijdperk door den wereldoorlog heen naar de opvattingen en strevingen van den modernen tijd vormen een met lichten streek aangeduiden achtergrond. Zoo is er alles bijeengenomen een onderhoudend boek ontstaan, dat de moeite van het lezen waard is, al wordt het op den duur in de ups and downs van den hoofdpersoon ietwat eentonig. Gerald du Maurier coquetteert 'n klein beetje met een nog al goedaardig atheisme.

DAY (Clarence) DICTATOR (247) *f* 3.50 en *f* 4.50. Nederlandsche bewerking van E. C. Pierson-Andrée Wilfers en Jan Walch. Zuid-Hollandsche Uitgevers Maatschappij, Den Haag.

Naar opzet eenzelfde soort verhaal als het bij dezelfde uitgeverij terzelfder tijd uitgegeven boek van Daphne du Maurier „De geschiedenis van mijn Vader". Maar aan het hier besprokene geven we toch verre de voorkeur. Het is een echt lollig, oubollig vertelsel van het wel en wee eener familie uit de tachtiger jaren. De Dictator is niemand anders als de Vader: een hard zich rijkwerkend zakenman in New York, een potentaat eerste klas niet alleen op z'n kantoor maar ook thuis. Daarbij in den grond een echte, goeie kerel. Tot wat voor vermakelijke tooneelen dat aanleiding kan geven begrijpt men al gauw. Er zit echte, gezonde humor in de situaties en de laconieke manier, waarop die meestal beschreven worden, verhoogt nog het komische ervan. Naast den vader wordt ook de moeder zeer fijntjes geteekend, die het ten slotte toch weer meestal van den Dictator wint, door de zaken weer op heel andere en voor hem overrompelende manier aan te pakken. Wij bevelen het boek van harte aan. Het is ontspanningslectuur van de goede soort en kan door iedereen in handen genomen worden.

JÄRNVELDT (Arvid) GRETA EN HAAR ZOON (190) *f* 1.90 „Die Poorte" Antwerpen en Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Een verhaal van misverstand. Het zijn allen goede eenvoudige menschen die hier beschreven worden en zij bedoelen het ook allemaal goed maar het misverstand brengt uiterlijke en innerlijke conflikten. De zoon komt zoo te staan tusschen zijn moeder en zijn vrouw en maakt zich ten slotte van het conflikt het vrijwillige slachtoffer door zelfmoord. De verhouding tusschen Zweden en Finnen in den tijd, waarin het verhaal speelt en waarop het gedeeltelijk berust is voor den buitenstaander moeilijk te vatten. Een korte inleiding hierover ware dus wel ter plaatse geweest. De navertelling is voor den Hollandschen lezer wel wat al te sterk Vlaamsch getint. Met sommige woorden en uitdrukkingen zal hij zelfs moeite hebben. Dat moest toch niet zijn voor een boek, dat óók een Hollandschen uitgever heeft.

RIESEN (Wouter van) DE VRUCHTELOOZE STRIJD (237) *f* 2.15 en *f* 2.90. Uitgeversmaatschappij Holland, Almsterdam.

De lichtelijk historische achtergrond van deze roman is de strijd die rond het midden der achttiende eeuw gevoerd wordt tusschen de Oranjegezinden en de republikeinsch gezinden. Tegen dezen achtergrond worden twee problemen opgezet, waarvan het tweede wel erg modern aandoet. Het eerste is de strijd eener moeder, die in het hart van haar kind de plaats moet

ruimen voor de schoondochter. Haar levenslange strijd is vruchteloos. Het tweede probleem is dat van de vrouw, die aan haar wettigen echtgenoot een ontgoocheling beleeft, hem en haar kinderen verlaat, om den zwager te volgen. Ook haar strijd is vruchteloos, omdat de echtgenoot niet in de echtscheiding wil toestemmen en zij toch den zwager niet wil opgeven. Het is heel wel mogelijk, dat zulk een geval zcih ook reeds onder onze voorouders der achttiende eeuw voordeed, maar frequent zal het toch wel niet geweest zijn. En in zooverre dunkt ons dit boek eenigszins misleidend. Niet dat de schrijver het geval als een uit vele voorstelt, maar vele lezers zullen wel niet tot dit onderscheid komen en er een tijdbeeldl inzien. Hierom en om de probleemstelling als zoodanig, waarbij schrijvers sympathie uitgaat naar de vrouw, eischt deze roman gerijpt oordeel.

HURLEY (Doran) MONSEIGNEUR. (225) Nederlandsche vertaling van J. Feitsma. Literbo, Amsterdam.

Een poging tot het schrijven van den priester-roman. Dat deze poging geheel geslaagd is, zouden we niet willen beweren, maar een goed leesbaar boek is het toch wel geworden. De auteur stelt het probleem van den natuurlijken trots in een geestelijke, die geen kamp geeft en blijft vechten om de deugd van ootmoedigheid. Dit alles wordt goed beschreven maar de gebeurtenissen zijn wat onbelangrijk. Het verhaal speelt ergens in Amerika in de curieuse agglomoratie van Iersche, Fransche en Portugeesche bevolking. Elkeen kan het lezen maar hij moge bedenken, dat in ons land de verhoudingen ietwat anders zijn.

VELDMAN (Jan) DE VERLOSSENDE VLUCHT. (280) *f* 2,25 en *f* 2,90. Leiter-Nypels, Maastricht.

Dit boek laat ons onbevredigd, wat de psychologische werking betreft. De schrijver stelt wel een opmerkelijk probleem. Een boerenmeisje ergens op een eenzame boerderij diep in het land voelt en als kind en als jonge vrouw, — later ook als getrouwde vrouw de drukkende onbevredigdheid van haar leven. Met geweld breekt zij uit, den laatsten keer om weg te loopen van haar man en kinderen naar den vroeger beminde en niet vergetene. Op weg daarheen komt ze tot inkeer. Van moreel standpunt is dat juist. Maar psychologisch blijft het volslagen zonder verantwoording. Wij hebben ook bezwaar tegen den eigendommelijken schrijftrant. Deze korte, knetterende zinnetjes zelden een regel lang lijken wel een woordjes-mitrailleur. Voor een oogenblik is dat wel aardig, maar als dat zoo een kleine driehonderd bladzijden wordt volgehouden, maakt het den lezer tureluursch. Wegens den inhoud is het boek alleen geschikt voor volwassenen.

MOBERG (Vilhelm) ALS DE STAD ROEPT . . . (285) Vertaald uit het Zweedsch door C. Hansen-ter Braak. W. de Haan. Utrecht.

En boerenjongen uit een klein Zweedsch dorp heeft zich losgewrongen uit het dorpsleven en is naar de hoofdstad getrokken. Hij zou er de vrijheid vinden en tevens ook het bruisende leven. Schoone illusie! Hij vindt er mechanisme, doodelijk gelijkmatige herhaling tot in het familieleven, waar de huwelijksdag telkenjare gevierd wordt met eenzelfde bouquet rozen en eenzelfde diner in het restaurant, tot in zijn werkkring bovenal: elken dag op hetzelfde uur, met denzelfden tram, naar hetzelfde redactie-kantoor, om er de stapels toegezonden manuscripten te keuren voor het novellen-tijdschrift waarvan hij à raison van 10.000 kronen per jaar de leider is. Elken dag opnieuw, jaar in jaar uit. Hij walgt ervan. Hoe is hij er toch toe kunnen komen? . . . De drang naar de stad wàs niet te keeren. Hij bezint er zich op. En nu volgt het tweede en derde hoofdstuk in het boek. Daarmee eindigt het en men legt het onbevredigd uit handen. Er móet een oplossing zijn: óf terug naar het land óf bevrediging in het stadsleven. Of is Knut Toring een van die complexen, die nooit en nergens tot evenwicht kunnen komen? . .

Zeer bedenkelijke avonturen in Toring's dorpsleven reserveeren dezen roman voor werkelijk volwassen en ervaren lezers.

OTTEN (Jo) DE SCHAT VAN DE LUTINE. Fantasie van goud en crisis. (168) *f* 1,90 en *f* 2,70 Brusse, Rotterdam, 1936.

Iedereen herinnert zich nog de geschiedenis van den toren, gebouwd om het Lutinegoud te lichten, waaraan kort geleden de stormen een eind gemaakt hebben door den toren om te werpen. Deze romantische vertelling komt dus nog net op tijd, vóór de mensen de gehele aangelegenheid totaal vergeten hebben. Het verhaal is echter optimistischer dan de werkelijkheid. Het lutinegoud wordt hier werkelijk gevonden. Wat den schrijver gelegenheid geeft, ook het werk der tegenwoordige regering satyrisch te behandelen. De onvermijdelijke driehoeken en vierhoeken ontbreken hier natuurlijk niet. Het geheel heeft de schrijver gemaakt tot een speelsche fantasie, hier en daar geestig en overal prettig om te lezen. Voor volwassenen.

ALBOT (Anthony) DE MOORD OP GERALDINE FOSTES. (223) *f* 2,15 en *f* 2,90. Vertaling van J. G. H. van den Bovenkamp Jr. Kruseman, Den Haag.

Albot is een meester van den rationalistischen detectieve-roman. De romantiek treedt geheel op den achtergrond voor de berekening. De kunst zit vooral in den geleidelijken opbouw, om de spanning zeer regelmatig in ontspanning te verkeren, die weer nieuwe spanning wekt en dit tot het einde toe vol te houden. Daarin slaagt Albot in dit nieuwe Thatcher-Coltmysterie zeer goed. Voor volwassenen.

CHARTERIS (Leslie) JILL ALS VROUW. (247) *f* 1,75. Vertaling van E. Raedt de Canter. Bruna, Utrecht.

De rare titel moet de vertaling verbeelden van: she was a lady. Ondanks den schijn blijkt Jill op den duur inderdaad een dame te zijn, die zich onder de misdadigers gemengd heeft om den naam van haar vader, die oneervol uit den dienst ontslagen is, te zuiveren. Een massa avonturen doorleeft zij, alvorens hierin te slagen. Wat door Charteris allemaal zeer onderhoudend beschreven wordt. Ontspanningslectuur voor Volwassenen.

WESTENBERGER (Hedda) JO OF RENÉ. (263) Vertaald door Miny Musaph. Blijdenstein. Literbo, Amsterdam.

De verwikkelingen, waarin Jo en René verstrikt raken zijn een beetje onwaarschijnlijk en hun karakters wat onwerkelijk. Toch is het verhaal van de wederwaardigheden en avonturen van deze would-be-echte jongens wel sympathiek en alles komt heerlijk mooi op zijn pootjes terecht. Voor iedereen.

ERSKINE (John) ADAM, LILITH EN EVA. (317) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van J. de Vries. Contact, Amsterdam.

Tussen Adam en Eva schuift Erskine een Lilith in, type van de zondeloze vrouw„ die den paradijstoestand van het mensdom vertegenwoordigt, omdat ze volkomen volgens de natuur leeft en geen last heeft van „zedelijke" impulsen. Eva verleidt Adam tot huwelijk, tot schaamte en conventie; daarin bestaat de zondeval van het menselijk geslacht. In de uitwerking van deze stelling zoekt de schrijver naar diepzinnigheid onder een schijn van oppervlakkigheid. Hij bereikt echter eerder het tegendeel. Desniettemin is het een vriendelijk, prettig boek, dat geen parodie wil geven van het bijbelverhaal, maar eerder een natuurlijke interpretatie van de erfzonde. Alleen voor ontwikkelden.

LHANDE (Pierre) MIJN PRIESTERJONGEN. *f* 1,25 en *f* 1,70 Vert. door E. S. Brand, Hilversum. IIde druk.

Een herdruk van dit treffende verhaal eener moeder is zeer welkom. Een boekje van een priester, met fijne, gevoelige hand geschreven.

FRANCA S.J. (Leonel) DE KERK, DE HERVORMING EN DE CULTUUR. Naar het Portugeesch door Dr. J. Brouwer. (416) *f* 3,50 en *f* 4,25. Foreholte, Voorhout, 1936.

Het is een opmerkelijk teeken des tijds dat vele ontwikkelde tijdgenooten, die geboren zijn en op opgegroeid in het Protestantisme, zich door gedegen studie op de herkomst daarvan bezinnen. Dr. Br. formuleert de problemen waar het omgaat op scherpe, duidelijke wijze in de inleiding tot dit boek: „Wat is de juiste interpretatie van het Christendom, waarin is dit belichaamd, hoe heeft het zich kenbaar gemaakt, met welke waarden werkt dit oorspronkelijk en zuiver gebleven Christendom." De beantwoording dier vragen bracht hem ten slotte tot het Katholicisme. Daarna heeft hij zich opnieuw op dit geheele zieleproces willen repliceeren en hij deed het aan de hand van een werk van den Portugeeschen Jezuiet, Leonel Franca. Het werd geen vertaling, zelfs geen bewerking, het is „nu een werk van twee auteurs geworden". De titel van dit werk is tegelijk zijn indeeling. En het bepaalt zich zeer terecht tot de essentieele punten. Voor de Kerk is dat het Pausschap, voor de reformatie is dat de Bijbel als geloofsnorm. Ten slotte wegen de auteurs de waarden aan welvaart, beschaving en moraal, die Katholicisme en Protestantisme elk voor zich aan de volkeren, vooral aan de Europeesche volkeren hebben gebracht. Het is een antwoord in den breede op de telkens weer opgeld doende tegenwerping der overzijde over de z. g. achterlijkheid der Roomsche landen. Dit boek is de neerslag geworden van ernstige en diepgaande studie. Aldus werd het een apologetisch geschrift van de eerste orde. De lezing vordert ongetwijfeld inspanning, maar geeft naar evenredigheid voldoening.

MANDER (Carel van) HET SCHILDERBOEK. In hedendaagsch Nederlandsch overgebracht door A. F. Mirande en Prof. Dr. G. S. Overdiep. (590) geb. *f* 8,25 Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Dit werk heeft na meer dan drie eeuwen nog volop zijn waarde en aantrekkelijkheid behouden. Zeker, niet alles wat Carel van Mander hier over de schilderkunst en haar beoefenaars verhaalt kan den toets doorstaan van critisch-historische nauwkeurigheid, zooals we die tegenwoordig eischen, — maar toch moet men zijn onvermoeibaren en geduldigen speurzin hoogelijk prijzen. En hoe weldadig is zijn toewijding, hoe eerlijk zijn bewondering, hoe geestig zijn schrijftrant. Zijn biografietje b.v. over den Groningschen schilder, Jan Swart, vangt hij aldus aan: ‚Friesland is niet zulk een koud en volslagen dor land geweest, dat er uit Groningen niet, als een lauwer voor zijn naam, een prachtige spruit en bloem onzer kunst is gegroeid, die dermate heerlijk geurde, dat ze haar eigen waarde alom verkondigde, zoodat men mij van een stinkend verzuim zou kunnen beschuldigen, als ik haar liefelijken, bekoorlijken geur niet trachtte te verbreiden." En hoe wijs zijn soms zijn lessen. Van Dürer vertelt hij: „Als hem iets onbelangrijks werd getoond en men zijn oordeel vroeg, zei hij: Hij heeft werkelijk zijn best gedaan." En van Mander knoopt daaraan dezen goeden raad vast: Zoo liet hij (Dürer) de dingen in hun waarde, zonder te misprijzen, en iemand onaangenaam te zijn, en deed niet als degenen die dikwijls te gauw zijn met veroordeelen en afkeuren, waardoor zij zich bij velen gehaat maken. Dezen moesten een voorbeeld nemen aan zulke groote meesters en niet zoo dom en onbedachtzaam uitvaren, want het is beter op gematigden, niet smalenden toon over de dingen te spreken.... Inderdaad voor velen onzer tijd-

genooten noch actueel genoeg! Carel van Mander moet een goed en evenwichtig man geweest zijn. De bewerking in hedendaagsch Nederlandsch was in kundige handen.

MARTIN (Prof. Dr. W.) DE HOLLANDSCHE SCHILDERKUNST IN DE 17e EEUW (544). J. M. Meulenhoff, Amsterdam, 1936.

Met dit tweede deel voltooide de auteur zijn groote werk. De ondertitel ervan luidt: Rembrandt en zijn tijd.

Voor het goed invoelen en genieten van schilderijen zijn voor den leek biografische, iconografische en schildertechnische aanwijzingen van het grootste belang. Ingeschapen aanleg is natuurlijk noodig. Maar dan nog blijft de noodzakelijkheid van het leeren zien en opmerken. Onze kunstgeleerden stellen ons daartoe overvloedig in staat. Het is merkwaardig, hoeveel werken over kunst, m.n. over schilderkunst in den laatsten tijd het licht zien. Dat deze elkaar daarbij gedeeltelijk-herhalen is een gevaar, waaraan maar moeilijk valt te ontkomen. Men ziet het al aan de reproducties, die elkaar in de verschillende „kunstboeken" telkens weer voor een gedeelte dekken.

Dat neemt niet weg, dat elk dezer op zich zelf zijn eigen verdiensten heeft en het boek van Prof. M. heeft ze in bizondere maten. Al blijft het waar, dat — naar de inleiding zelf zegt — voor wie wetenschappelijke studie over dit onderwerp wil maken dit werk slechts een eerste oriënteering is, — voor wie zich wil en moet tevreden stellen met een overigens heel behoorlijk inzicht in Rembrandt en de schilders rond hem, is Prof. Martin een zeer kundig en betrouwbaar gids.

De Jezuieten-schilder Seghers (blz. 426) was niet pater maar broeder. Wat er op blz. 460 van Dirck Helmbreker gezegd wordt is ook eenigszins verwarrend. Het zal wel zóó zijn dat hij na den dood van zijn Italiaansche vrouw als broeder in de Jezuieten-orde trad.

STOYE (Dr. Johannes) HET BRITSCHE IMPERIUM (391) *f* **2,90 en** *f* **3,90. Vert. door Jean E. Marre. Nederl. Boekhuis, Tilburg.**

Dit boek over het Britsche wereldrijk van den Duitscher Dr. Stoye is niet ten onrechte in de Britsche pers hoog geprezen. Het getuigt niet alleen van grondige kennis van het onderwerp, maar ook van intelligentie en inzicht. De schrijver toont begrip te bezitten van de Engelschen, van de psychische verhouding tusschen moederland en dominions. Hij heeft er een interessant boek over geschreven, dat, wanneer men het eenmaal terhand heeft genomen, niet gemakkelijk meer loslaat. Het zijn niet zoo zeer de statistieken en gegevens, die het boek tot boeiende lectuur maken — deze zijn ook elders wel te vinden—, maar de geheele structuur en compositie, de geest van het boek is voortreffelijk. Het komt tenslotte neer op de intelligentie, het begrip van den schrijver. De vertaling en uiterlijke afwerking van het werk zijn dienovereenkomstig.

RUSSE (Ellen) ITALIë. PORTRETTEN EN PROFIELEN (236) *f* **3,25 en** *f* **4,25. Fidelitas, Amsterdam.**

Ellen Russe behoort tot de gelukkigen, die herhaaldelijk Italië kunnen bezoeken en die tevens begrip en liefde voor land en volk in zich hebben aangekweekt. Van haar begrip en liefde voor Italië verhaalt dit aardige, zeer onderhoudende boek. Ellen Russe bezit een hooge eruditie en zij schrijft vlot en gemakkelijk; zoodoende loonen haar werken altijd de moeite. Er is bovendien iets in haar schrifturen dat katholieken bijzonder moet bekoren; dat is de warm-katholieke, optimistische levenstoon, die bij haar altijd bijzonder aantrekkelijk is. Wat zij schrijft, is volstrekt geen intellectueelenlitteratuur, ofschoon zij ook dezen het noodige te bieden heeft, maar genietbaar voor ieder. Dit boek bestaat eigenlijk uit losse schetsen, grootendeels tenminste; als er een hoofddraad doorheen loopt, dan zou het ongeveer de draad „Papini" kunnen zijn. Ik heb het boek van a tot z met genoegen en

aandacht gelezen: het is doortrokken van een warme geloofsbezieling, het is onderhoudend en instructief en daarom geloof ik, dat het weinigen zal teleurstellen.

TROELSTRA-BOKMA DE BOER (S.) en POLLMANN (Dr. Jop) HET SPEL VAN MOEDER EN KIND. Oude kinderrijmen voor jonge Ouders (203) *f* 3,50. De Toorts, Heemstede, 1936.

In dit kostbaar uitgegeven en rijk geïllustreerde boek hebben Mevr. Troelstra-Bokma de Boer en Jop Pollmann alle vindbare kinderrijmen en kinderliedjes bijeen gebracht. De melodie wordt, voorzoover mogelijk, erbij gegeven. Het is een boek van zeer eigen stempel, allereerst wel bedoeld voor ouders die kleine kinderen hebben maar ook voor kinderen bruikbaar. Het is een uitgave van folkloristisch en cultureel belang. Beide auteurs ijveren voor behoud en herstel der oude vaderlandsche kinderschatten en dit gezonde, cultureele streven verdient alle medewerking. Het is een eigenaardig genoegen dit mooi verzorgde boek door te bladeren en door te lezen. Allerlei vroege herinneringen worden wakker en ik kan me niet voorstellen, dat het, in jonge gezinnen vooral, niet bijzonder welkom zal zijn. Alle kindermelodieën en -rijmen, die er tusschen Duinkerken en Delfzijl gezongen en gezegd worden, zijn hier, voor zoover na te gaan is, bijeenverzameld.

LECTUUR-REPERTORIUM. Auteurslijst IIde deel L-Z (807-1721) De 2 dln. *f* 11 Uitg. van het Algem. Secret. voor Kath. Boekerijen. Antwerpen. R. K. Boekcentrale. Amsterdam.

Hiermede is het reuzenwerk van Joris Baers en zijn medewerkers gereed gekomen. Het bevat een encyclopedie van ± twaalf duizend korte biografische notities van levende en overleden schrijvers, een Nachschlagewerk, vooral voor katholieke bibliotheken, van onschatbare waarde. Men vindt er de werken der schrijvers naar hun al-of-niet-leesbaarheid zorgvuldig bij vermeld. Een veertien-honderd portretten staan door het boek verspreid. Zielzorgers en opvoeders zullen hier practisch wel haast altijd terecht kunnen, wanneer zij beslissen moeten over de leesbaarheid van een werk. Eenige kleinigheden zijn mij opgevallen. Dat bijvb. alle werken van Nietzsche onder het boekenverbod vallen, geloof ik niet. Dat Engelman's poëzie te „verstandelijk" is, lijkt mij ook niet juist. Dat Helman een der meestbelovende der jongeren is, is niet meer waar. Erich Kästner is bij vergissing weggelaten. Zoo zijn er meerdere kleinigheden, die onjuist lijken. Als geheel is het een bewonderenswaardige prestatie. Ook in niet-katholieke bibliotheken zal het boek van groot nut zijn wegens den overweldigenden rijkdom van gegevens die het biedt.

HALUSCHKA (Helene) DE WAARHEID OVER ADAM EN EVA. Vertaald door Nell Fehmers-Aalberse. (175) De Toorts, Heemstede.

Wat een kostelijke humor, en ook wat een menschenkennis en waarnemingsvermogen zijn in dit boekje verwerkt.

Het bevat een rij portretten van allerhande Adams — de pedant, Pietje Secuur, de gevoelsmensch, enz. — en van allerhande typische Evas — de coquette, de sloddervos, de sentimenteele, enz. — waarin de rake opmerkingen niet van de lucht zijn. Het wordt allemaal zoo luchtig en geestig gezegd, het amuseert zooals daar de hebbelijkheden van Adams en Evas gesignaleerd worden, — maar het bevat ook heel wat levenswijsheid. Helaas wordt die zoo weinig op deze wijze aan den man gebracht.

Het is een boekje om te bezitten.

De verzorgde uitvoering en de rake teekeningen verdienen een afzonderlijke vermelding.

KUYLE (Albert) EEN JAAR VOL HEILIGEN. (93) *f* 0,85. Het Spectrum, Utrecht.

Sinds jaar en dag is men doende, onze heiligenlevens heel leelijk te vinden. Het is zoo dikwijls herhaald, dat het als een slagwoord is geworden en Emile Erens in zijn korte inleiding op dit boekje heeft het nog weer eens gezegd. Is dat nu zóó volstrekt gegrond? Er zou nog over te disputeeren vallen, dunkt ons. Maar de kwestie is hier feitelijk niet aan de orde. Want in dit bundeltje is feitelijk geen sprake van heiligenlevens maar — zoo niet in object dan toch in manier van behandeling — van heiligenlegenden. Als zoodanig zijn sommige prachtig geschreven. Het zijn er tien. De titel is dus wat weidsch, tenzij de auteur het bedoelde, als een eersteling, waarop meerdere zullen volgen. Wat we hopen.

HATTUM (J. van) DE POTHOOFDPLANT. (76) Nygh & van Ditmar, Rotterdam, 1936.

Van Hattum is zonder twijfel iemand met een zeer vluggen en speelschen geest, al is de geestigheid van zijn verzen dikwijls gewild, omdat hij de satyre te vaak lief dreigt te hebben om de satyre. Toch is zijn cynisme veel meer schijnbaar dan wezenlijk, want achter de vlotte intellectualiteit dezer verzen, die de jongensachtigheid van den afkeer, die er zich in uitspreekt, nauwelijks verbergen, voelt men den weifelenden klop van een ontmoedigd, maar jeugdig hart. Hoe deze dichter zich zal ontwikkelen is nauwelijks te zeggen, waarschijnlijk tot een prozaschrijver; maar ontwikkelen moet hij zich, wil hij blijvend gehoord worden, want, ondanks alle geslaagde momenten, is het niet alleen het rhythme van zijn verzen, dat eentonig blijkt. Voorbehouden voor volwassenen.

NAHON (ALice) MAART-APRIL. (64) *f* 1,25. De Nederlandsche Boekhandel, 1936.

Deze bundel opent met een zeer lezenswaardig levensbericht over de dichteres van Renaat Korten, die deze nagelaten verzen verzamelde. Het zijn jeugdgedichten en de laatste gedichten, die Alice Nahon schreef. De jeugdgedichten, ofschoon nu en dan een weinig onhandig, behooren tot het beste wat de dichteres ons gaf, zij zijn lichtelijk spottend en herhaaldelijk een spel met het sierlijke woord, zij openbaren iets van de psyche van het jonge meisje en zijn vrij van de sentimentaliteit, die later kwam. De laatste gedichten bekoren op een andere wijze, zij hebben iets meer van het sentimenteele, maar nu en dan, als bijvoorbeeld in het reeds bekende gedicht, Het Halssnoer, rijzen ze tot een treffende pathetiek. Voor degenen die van Alice Nahon's poëzie houden is het een bundel om te bezitten.

EEKHOUT (Jan H.) DE NEGER ZINGT. (66) Uitgeversmaatschappij Holland, Amsterdam.

Jan H. Eekhout brengt herhaaldelijk bundeltjes met vertaalde gedichten, hij schijnt een soort uitgebreidere anthologie van de lyriek der wereld te willen samenstellen. In De Neger Zingt vertaalde hij negerlyriek uit de Vereenigde Staten, enkele spirituals, enkele zwaarmoedige blues, en het werk van verschillende dichters, die getuigenis af willen leggen van hun eigen wezen en het wezen van hun ras. Het is een lyriek van bannelingen, zwaarmoedigheid overheerscht, maar daarnaast worden schuldbesef en hemelverlangen en de wensch tot verbroedering herhaaldelijk en soms aangrijpend geuit. De vertaling is vaak uitnemend.

GERVAIS (A.) CHINEESCHE IDYLLE. (166) *f* 1,25 en *f* 1,90. Vertaald door N. Brunt. Boucher, Den Haag.

Frankrijk telt onder zijn kolonisten steeds schrijvers van naam. Albert Gervais is er een van. Hij verbleef meerdere jaren als geneesheer-hoogleraar in China en vertelt daarover nu in zijn boeken. Iedereen zal toe-

geven, dat hij daarin bijzonder knap is. In zijn boeken hangt de Chineesche sfeer. Het chineesche denk- en gevoelsleven brengt hij ons nader. Daarin is lang niet alles geordend naar christelijke normen. Zoo is deze „idylle" ongetwijfeld goed geschreven, maar verre van geheel onschuldig. Wij zouden dat nog willen laten voor wat het is, maar het standpunt van den schrijver dat de moreele maatstaven in het binnenland van China rustig andere kunnen zijn dan ze elders zijn, is een relativiteit ,die we niet aanvaarden. En die een boek als dit tot lectuur maken strikt voorbehouden aan lezers met gerijpt oordeel.

HAGEN (L. M.) JACOBUS REVIUS. Een Bloemlezing uit zijn gedichten. (31) *f* 0,45. Libellen-Serie No 31. Bosch *f* Keuning, Baarn.

Hoewel voorafgegaan door een boeiende, wel geschreven inleiding moeten wij toch deze bloemlezing der bekendste verzen van Revius minder geslaagd heten, om haar te groote beperktheid die het werkje in verschillende opzichten te sterk benadeelt. De tektsen werden in moderne (De Vries- en te Winkel) spelling afgedrukt. Het titelblad geeft een slecht gelukt portret van den dichter.

BERNET KEMPERS (Dr. K. Ph.) MUZIEK IN DEN BAN DER LETTEREN. Studiën over den weerklank der literatuur in de muziek der negentiende eeuw. (95) *f* 1,90 Rotterdam MCMXXXVI W. L. & J. Brusse.

De hier verzamelde studiën vroeger in beperkter kring elders uitgesproken en gepubliceerd zijn zeer waardevolle bijdragen tot de kennis van de invloed der literatuur op de muziek in de negentiende eeuw, een onderwerp dat, naar de schrijver aantoont, bijna nergens de nodige belangstelling ondervond. Onderverdeeld in: De dichters en de muziek - Volkslied en ballade - Dramatische muziek - De componisten en de dichtkunst - De instrumentale muziek, geeft de schrijver van een en ander een boeiend, interessant en vooral overtuigend beeld dat helder in het licht stelt hoe sterk beide kunsten elkander in de vorige eeuw beïnvloedden. Een register vergemakkelijkt het gebruik. Enkele feilen slopen in. Het goed uitgegeven boek wordt in de aandacht der muziek- en literatuurhistorici, en niet in het minst ook in die der overige belangstellenden, aanbevolen.

LEMMENS (Gerard) MIJNWERKERSFOLKLORE IN LIMBURG (116). Publiciteitsbureau „Veldeke", Maastricht.

Limburg is bij uitstek een land van folklore, maar zelfs dan is het nog verwonderlijk dat zij kan bestaan in een zoo internationaal geworden gebied als Zuid-Limburg, waar bovendien nog een groot-industrie bestaat. Haar karakter van nuchterheid schijnt slecht te vereenigen met de romantiek der folklore. Het zegt iets van den sterken aard van het Limburgsche karakter dat die folklore er toch nog is en met het volksleven verbonden is gebleven. Een deel dier merkwaardige folklore, die der mijnwerkers, heeft Lemmens met groote zorg, enthousiast en met piëteit vastgelegd in zijn boek.

Eenige aan te bevelen geestelijke werken:

BITTREMIEUX (KAN J.) DE H. MAAGD EN MOEDER GODS MARIA. (371) *f* 2,70 Dekker & v. d. Vegt, Nijmegen, 1936. (Uit de serie: Leerboeken der Dogmatica.)

FRIETHOFF (Prof. C. O.P.) DE GODDELIJKE PREDESTINATIE. (81) Brand, Hilversum. *f* 0,80.

LAMMERTIJN (L. C.S.S.R.) DE H. EUCHARISTIE EN DE FAMILIE (296). Brepols, Turnhout.

INLEIDING TOT DE CATECHETISCHE LITTERATUUR (238). Brepols, Turnhout.

LEPICIER (Card. O.S.M.) LE MIRACLE (573) Traduit de l'Italien. Descleé de Brouwer & Cie, Paris.

GARNIER (Chan Adrien) A L' É'COLE DES SAINTS (250) Descleé de Brouwer, Paris.

Eenige brochuren:

DOODKORTE (Mag. Alb. O.P.) OORZAAK EN VEROORZAAKT (68) f 0,55. Uit de serie: Wijsgeerige Grondbegrippen. Romens & Zonen, Roermond.

GORIS (H.) KATHOLIEKE SPORT (68) *f* 0,75. Uit de opvoedk. Brochurenreeks. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

DUYS (Mr. J. E. W.) DEMOCRATEN OP FASCISTENJACHT (63) *f* 0,40. Sythoff, Leiden.

BIGOT (L. C. T.) LASTIGE KLEUTERS. (100) *f*1,25. Fakkelreeks no. 1.

KOHNSTAMM (Prof. Dr .Ph.) GODSDIENST EN OPVOEDING 104) *f* 1,25. Fakkelreeks no. 2.

WILKESHUIS (C.) GEZAG EN GEHOORZAAMHEID (82) *f* 1,25. Fakkelreeks no. 3.

DAALDER (D. L.) DRIFTIG EN EIGENZINNIG (98) *f* 1,25. Fakkelreeks no. 4. N.V. Bigot en van Rossum, Amsterdam.

LUNING PRAK (Dr. J.) HET BEGAAFDE KIND (90) *f* 1,25.

LUNING PRAK (Dr. J.) HET MINDER BEGAAFDE KIND (88) *f* 1,25. Boucher, Den Haag.

Het reeds schappelijk groot getal moderne opvoedkundige werken is met bovengenoemde zes vermeerderd. De boekjes der Fakkelreeks geven in beknopten vorm de persoonlijke overtuiging weer der schrijvers betreffende de resultaten der psychologische theorieën en der praktijk. De titels spreken overigens voor zichzelf. Voor Katholieken is het boekje van Prof. Kohnstamm minder bruikbaar, daar zijn betoog, volgens zijn eigen verklaring, uitgaat van „het christelijk geloof in zijn specifiek Nederlands Reformatorischen vorm" en hij tevens in sterke mate uitgaat van de Oxford gedachte. Opmerkelijk interessante beschouwingen zijn die van Dr. J. Luning Prak over het begaafde en minder begaafde kind. Zij bevatten verscheidene voorbeelden uit de praktijk; over het begaafde en minder begaafde kind worden opmerkingen en beschouwingen gegeven, die voor ouders en andere opvoeders belangrijke aanwijzingen bevatten.

RITTER (Dr. P. H. Jr.) FEEST IN HOLLANDS HUIS (138). Callenbach, Nijkerk.
Een smaakvol uitgegeven en geïllustreerd boekje naar aanleiding van het vorstelijk huwelijk. Dr. Ritter schrijft aardig en onderhoudend over het Koningshuis.

EPPSTEIN (Prof. Dr. Georg. van) en STAERCKE (Max) PRINS BERNARD (192). Bruna, Utrecht, 1936.
Een tamelijk uitvoerige geschiedenis van het huis Lippe, met talrijke illustraties.

HANS (D.) HET BRUIDSPAAR IN DE GOUDEN KOETS (76) *f*1,— en *f* 1,50. Sythoff, Leiden, 1937.
Een geïllustreerde beschrijving van verloving en huwelijk van het vorstelijk paar.

HET VORSTELIJK HUWELIJK. PLECHTIGE DIENST IN DE GROOTE KERK TE 's GRAVENHAGE. (32). Zomer & Keuning, Wageningen.
Liturgische text en toespraak bij het huwelijk van Prins Bernard en Prinses Juliana.

Gepeinzen naar aanleiding eener statistiek

door J. v. H.

Het hoofddogma van den nieuwen tijd is wel, dat de grootste zegen der menschheid de uitvinding der boekdrukkunst geweest is. Dit is een dier axioma's, waarover een behoorlijk mensch niet meer nadenkt en die zoozeer gemeengoed werden, dat alles wat vòor die uitvinding ligt, bij velen onmiddellijk een indruk van donkerheid en bedomptheid oproept. Toch heeft het zijn nut soms even een vraagteeken achter die verzekerdheid te plaatsen.

Jaques Maritain, een man, wiens meening altijd verdient gehoord te worden, zegt in zijn nieuwe boek „Humanisme intégral", [1]) dat de middeleeuwsche mensch weinig reflexief was, dat hij (hier komt zijn bewering op neer) zoo veel naar God en den hemel keek, dat hij vergat naar zich zelf en de natuur om hem heen te zien. G. M. de Gelder, een Hegeliaansch denker, die dezer dagen een geestesgeschiedenis over West-Europa [2]) uitgaf, schrijft dat er in de Middeleeuwen van wijsbegeerte in de werkelijke beteekenis van het woord nog geen sprake was. „Werkelijke wijsbegeerte begint eerst, waar en wanneer de mensch de verhouding van God en wereld, van geest en natuur, van denken en zijn, ìn en àls zijn bewustzijn gaat doordenken of begrijpen." Twee gedeeltelijk overeenstemmende, doch in wezen radicaal tegenovergestelde zienswijzen. Het verschil ligt daarin dat de laatste allen nadruk legt op de zelfreflexie, het bewustzijn, de bewuste eenheid van subject en object, de eerste op het uit-zich-zelf-treden, op het wezenlijke onderscheid, het onherleidbare anderszijn van het object.

Maritain vindt het verstandig veel naar God te kijken en daarbij desnoods zichzelf en zijn omgeving te vergeten, de Gelder houdt dit voor onvruchtbaar kinderspel en acht de goede richting eerst ingeslagen, als de mensch naar en in zich zelf gaat zien. De eerste is de houding van het Gothische beeld, de tweede die van den zijn navel bestarenden Boeddha. Wie Maritain's raad volgt, zal op den duur een verte-blik krijgen en tevens een besef, een verlangen naar het andere, een gevoel van hier niet volkomen thuis te zijn; wie met de Gelder alleen heil vindt in het doordenken van „God en wereld in en als zijn bewustzijn" moet langzamerhand, zooals alle genuïene Hegelianen, bij den heksenketel van het Al-eene belanden. De overmatige cultus

---

[1]) Jacques Maritain. Humanisme intégral. Aubier, Paris, 1936 20 frs.

[2]) G. M. de Gelder. West-Europa. (199) Tjeenk Willink. Haarlem, 1937.

van het „bewustzijn", die met den nieuwen tijd begonnen is en dè philosophie, volgens de Gelder, heeft ingeluid, moest noodzakelijk leiden tot de bevinding, dat men zich een wonderlijk brouwsel bereid had, waarin alles, God en wereld, geest en natuur, gedachte en zijn tot een kosmischen brei dooreengekookt waren. Men leze er een rechtgeaard pantheïst of monist op na om te zien, hoe dergelijke Al-vereerders met verstilden eerbied het eene ingrediënt na het andere uit hun brouwketel te voorschijn halen en het met kosmische huiveringen als splinters en fragmenten van het heilige aanbidden.

Geen wonder dat er uit den overmatigen cultus van het bewustzijn iets dergelijks geboren werd. Er is in zijn diepste wezen niets troebelers en besmeurders in Gods wijde schepping — den kosmos, mundus, den reine, zuivere, geordende, zooals de ouden het heelal noemden — dan het menschelijk bewustzijn. Er kon slechts een ziekelijk Narcisme uit deze uitsluitende bewustzijnsphilosophie, deze eeuwige zelfbespiegeling ontstaan. Slechts bij voortdurende beschouwing van het Andere is het bewustzijn in staat zijn evenwicht te handhaven. De bewustzijnswijsgeer was op den duur met het bewuste niet tevreden, en nadat ook de philosophie van het onbewuste reeds geschreven was, moest er een Freud optreden, die de wijsbegeerte van het onderbewuste aandurfde en alles nòg troebeler en besmeurder vond. Het overbewuste sloeg om in zijn tegendeel, het onbewuste, en vond zijn synthese in het onderbewuste. Een droeviger-uiteinde is niet mogelijk. De op zijn navel blindgestaarde Boeddha ziet niets anders meer dan wat des navels is.

Het Gothische beeld staart in de verte en voelt zich eenigszins een vreemde in den kosmos. Het is een bezield protest tegen de troebele eenheid van het Al en zoekt hardnekkig naar het andere, dat in eeuwige onversmeltbaarheid de ziel bekoort als een vreemd geheim. Is het niet die verte-blik, die de zucht naar expansie zoo niet wakker riep dan toch verzinnebeeldde? Staan de kruistochten en de roekelooze vaarten ter zee, die in de late middeleeuwen inzetten, niet in een raadselachtig verband met den verte-blik der Gothische beelden?

Et les vitraux, grands de siècles agenouillés
Devant le Christ, avec leurs papes immobiles
Et leurs martyrs et leurs héros, semblent trembler
Au bruit d'un train lointain qui roule sur la ville.

Emile Verhaeren zag de oude heiligenfiguren trillen onder het gedaver van een aanrollenden trein en voor hem, den woesten rhapsodist der moderne energie, was dit het symbool van hun spoedig ineenstorten. Ook hij belandde op zijn wijze in de eenheid van het Al, zooals ieder dichter en denker, die, vervreemd van het Christendom, het enge materialisme te beknellend voelt, in deze Al-eenheid belanden moet. Maar de

middeleeuwsche Heiligenfiguren staan nog steeds overeind: er is om hen heen reeds zooveel ingestort, zij hebben getrild onder zooveel aanrollende treinen, onder zooveel ronkende vliegtuigen, dat zij aan het moderne gedaver gewend raakten en hun rust niet meer verstoren laten. Nog altijd staren zij in de verte en wijzen op het verre geheim, dat niet met natuur en bewustzijn te vereenzelvigen is.

Het verschil tusschen middeleeuwen en nieuwen tijd is wel het best gekarakterizeerd met dit omslaan van de menschelijke aandacht van het Andere naar eigen binnenste, het reflexief worden van den mensch. „De ontdekking van den mensch", „de bezinning op het concrete", formules waarin men de strevingen en veroveringen der Renaissance heeft willen opvangen, drukken niet veel anders uit. Ook de Reformatie was een uitgesproken subjectivisme, een verandering van blikpunt. Alle bewustzijnsphilosophie, alle individualisme en subjectivisme zijn gevolgen dezer veranderde houding ten opzichte van God en wereld. Dit alles als een zich afwenden van God en godsdienst te verdoemen is een al te gemakkelijk simplisme, dat ons niet verder brengt. Het menschelijke verschijnt altijd en overal in zulk een verweven-zijn van goed en kwaad, van zegen en onheil, dat het ons niet gegeven is de grenzen tusschen deze aan te wijzen.

De afwending van God en kerk sedert het einde der middeleeuwen is ongetwijfeld de rampspoed aller rampspoeden van den nieuwen tijd. Toch zijn het vaak niet de slechtsten geweest, die hierin voorgingen, maar menschen van hoogen en edelen zin. Ook een dwaling kan langen tijd nog zooveel licht uitstralen, dat zij het licht zelf schijnt, tot zij, uit de hoogere regionen in lagere neerdalend, haar glans verliest en daarmede haar levensvruchtbaarheid. Er heerscht bovendien in de geestesgeschiedenis der menschheid zulk een verborgen en onontleedbare oorzakelijkheid, zoo organisch verbonden zijn de overgangen, dat het voor onzen blik den schijn eener noodzakelijke ontwikkeling krijgt, of alles zòo verloopen moest als het werkelijk verliep.

* * *

De grens tusschen beide perioden, de niet en de wel reflexieve, markeert vrijwel de boekdrukkunst, deze zegenrijkste aller uitvindingen. Ieder mensch, veronderstel ik, heeft in oogenblikken van overstelping met drukwerk wel eens de uitvinding dezer „kunst" verwenscht. Toch is de overstelping haar geringste euvel. Een erger is, dat zij het den menschen te gemakkelijk maakt, dat zij alles vòor-denkt wat ieder beter bij zich zelf overdacht, en zoo een geestelijke eenvormigheid kweekt. De drukpers verleert den mensch het denken, vooral in den vorm, waarin hij dagelijks met haar in contact komt, het dagblad. Het dagblad is een goede eeuw oud en het is de groote „voedster",

een soort geestelijke „min" der menschen geworden. De voedster was in de oude treurspelen een eerbiedwaardige verschijning: haar roeping was onmondigen op te voeden, de hedendaagsche voedster echter, het dagblad, heeft mondigen te voeden.

Er wordt vaak geklaagd over de geestelijke nivelleering der huidige menschheid, het „schablonenhafte", dat de tegenwoordige mentaliteit kenmerkt. Elke stad of klasse van menschen bezit een bepaalde standaardmate van ontwikkeling, zonder veel schakeering of nuanceering, een standaardmaat, die zelden door een representant dier klasse overschreden wordt. Een handelsreiziger en een kantoorman vertegenwoordigen wat H. B. S.-cultuur, een arbeider draagt zijn lagere-school kennis door het leven, een winkelier teert nog op zijn handels- of avondschool; wat boven deze groepen staat behoort grootendeels tot het intellect. De arbeider spreekt van „democrásie", de winkelier van „Kopernícus", en de handelsreiziger-kantoorman van „catalógus", daarmee lengte- en breedtegraad van hun ontwikkeling ongeveer aanduidend. Er is niets in te brengen tegen deze meerdere of mindere ontwikkeling, maar wel tegen het schablonenhafte, geijkte, genivelleerde ervan, tegen het onzelfstandig verworvene van zulk een kennis. Ook toen er nog geen boeken en bladen gedrukt werden, moest de mensch, de gewone mensch, zich eenige kennis eigen maken en hij deed dat op persoonlijker, zelfstandiger wijze. Hij deed bijvoorbeeld eenige kennis op van natuur en sterrenhemel door ernaar te kijken — een andere methode was er voor hem niet; hij leerde een en ander over God en Heiligen, over bijbel en verlossing door hetgeen beelden en schilderijen in de Kerk hem daaromtrent voorhielden, een zeer persoonlijk onderricht; hij had geen dagblad dat hem een zienswijze dicteerde, maar moest er door gesprek en overdenking zich zelf een vormen. Deze wijze van zelfonderricht, hoe gebrekkig zij ook is, heeft tenminste het voordeel van een zeer zelfstandige te zijn en een persoonlijk stempel te dragen. Het gevolg moet geweest zijn dat de menschheid minder confectieachtig, minder van gelijken snit was dan de hedendaagsche.

Dit wordt bevestigd door schrijvers als Shakespeare, Rabelais en Bredero, die de menschen opvoeren, ongeveer zooals zij uit de middeleeuwen te voorschijn treden, practisch een menschheid van vòòr de groote veranderingen. Rabelais beschrijft de menschen in groteske fratsen en Shakespeare staat tegenover den „minderen" man niet bijster welwillend, vaak spottend, schamper zelfs; hun getuigenis moet dus gezift worden. Maar bij allen treden de figuren uit de volksklassen op in eigener, persoonlijker formaat, oneindig minder geconfectionneerd dan hun hedendaagsche standgenooten. Zij zijn vol gezonde wijsheid, die letterlijk uitspat in volksspreuken; hun weten omtrent leven en menschheid is verwonderlijk. Hun letter- en cijferkennis is vrijwel nihil,

maar zij kennen en volgen den eigen levensweg en levensstijl met een vastheid van gang, een verzekerdheid, die verloren schijnt. In Shakespeare vooral vindt men een volkswijsheid van encyclopedischen omvang, waarin het zotte en het vroede om beurten aan het woord komt, maar die gegroeid moet zijn onder weinig of niet ontwikkelden.

Het is overal de zuivere levensverhouding, die de menschenwaarde bepaalt, de natuurlijke instelling en inschakeling op het leven. De middeleeuwers dachten over al die dingen, die het menschenleven richten en regelen, vrijwel eender. Tegenwoordig denkt ieder over deze dingen anders dan zijn buurman en toch komt ons de middeleeuwer, ondanks zijn achterlijkheid in veel dingen, genuanceerder, persoonlijker voor. De drukpers zonder meer hiervoor aansprakelijk te stellen lijkt wat al te simplistisch, doch volkomen onschuldig is zij er niet aan. Zij heeft er ongetwijfeld toe bijgedragen, dat de letter- en cijferkennis een ongeproportionneerde hoogschatting is gaan genieten ten koste van belangrijker levenswaarden; zij heeft het oppervlakkige bildungswezen en de veelweterij in de hand gewerkt. Zij is de groote denkmachine geworden, die een steeds grooter quantum menschelijke hersens ongeveer buiten werking stelt.

* * *

Het „Nieuwsblad van den Boekhandel" publiceerde dezer dagen een statistiek van de in '36 verschenen boeken en hierin vindt men curieuze cijfers. Van de ruim 6000 boekwerken (1200 brochuren en 4800 boekwerken vanaf 32 bladzijden, eerste en verdere drukken), die het vorig jaar verschenen, zijn ruim 700 nieuwe romans en verhalen, waarvan meer dan de helft vertalingen zijn. Dan volgen in aantal (met voorbijgaan der schoolboeken) de godsdienstige werken, een vierhonderd, die grootendeels niet vertaald zijn. Op de derde plaats komen de boeken over sociale wetenschap, geldwezen en politiek, een kleine vierhonderd. De boeken over rechts- en staatswetenschappen komen op de vierde plaats, een kleine driehonderd. Over krijgswetenschappen verschenen 21 oorspronkelijke werken en werkjes. Uit het Fransch werden vertaald 43, uit het Duitsch 188, uit het Engelsch 407, uit het Noorsch 25, uit het Russisch 20 boeken (waarbij echter heruitgaven van vroegere vertalingen zijn).

De statistiek der tijdschriften leert dat er meer godsdienstige tijdschriften dan godsdienstige boeken (in eerste uitgaaf) verschenen, namelijk 406, het record in het tijdschriftenaantal. Op sociaal, economisch, finantieel en politiek gebied bestonden er in '36 329 tijdschriften, de krijgswetenschappen hadden er 22. Ook in de technische wetenschappen overtreft het aantal tijdschriften het aantal boeken, 231. Taal- en letterkundige tijdschriften waren er 39.

André Thérive en de school van het Populisme

door DR. B. M. BOEREBACH.

De school van het Populisme, die den 14en Juli 1919 geboren werd, bedoelden haar stichters oorspronkelijk als een reactie tegen de snobistische literatuur dier dagen. Zij beteekende een verzet tegen de lendenzwakke litteraire scheppingen van jonge burgers, die met hun schepping geen ander oogmerk hadden dan zich, zooals André Thérive en zijn aanhang schreven, de „eigen ziel te kittelen om zich aan het huiveren te brengen", terwijl zij zich verplicht achtten slechts deftige helden in hun roman ten tooneele te voeren, die hun tijd vrijwel in ledigheid sleten.

ANDRÉ THÉRIVE

De „populistes" richtten het oog op de kleine luiden, op den „gewonen" mensch, die de massa vormt en die evenzeer als wie ook zijn drama's kent. Deze invoering van den kleinen man in den roman beteekende zeer zeker geen nieuws in het letterkundig gebeuren en onze eerste reactie was dan ook deze nieuwe school sceptisch tegemoet te treden. Hun streven was geenszins een nieuwe vinding. Intusschen ontveinzen wij ons niet, dat het soms noodzakelijk kan blijken, oude vergeten dingen als noviteiten de hun ontvallen plaats wéér te geven. En veelal ziet men het dan gebeuren, dat bij een herstel, als hier bedoeld, het herboren ding een of ander nieuw aspect vertoont, terwijl het dan juist dat nieuwe element is, dat onze voornaamste belangstelling wekt.

* * *

Het populisme, dat in sommige opzichten de naturalistische school benadert, wil geenszins als daaraan verwant te boek

staan. Zoo het dan al waar is, dat het naar de volksziel grijpt, het doet zulks geenszins om haar grofheden en vulgariteit, op de wijze van een Zola, in het licht te stellen. Het tracht ernstig tot de psychologie dezer zielen door te dringen. De naturalisten waren meerendeels materialisten. Het populisme daarentegen toont zich door een waarachtig idealisme bezield en zoekt in de wereld der nederigen naar waarachtige zielen.

Noch André Thérive, noch zijn medestichter Léon Lemonnier, noch Jean Prévost, noch Henri Troyat erkennen daarom een Zola als hun geestelijken vader, zelfs niet wanneer men dezen laatste een bepaalde schrijvers-distinctie zou willen toekennen, die hij in geen enkel opzicht bezat. Hun meesters zijn veeleer een Maupassant voor den beschrijvenden toon, een Huysmans voor den spiritueelen inslag in hun werk en, in velerlei opzicht ook, een George Duhamel voor bepaalde sentimenteele neigingen.

Het zijn de zielen hunner helden, die hun belangstelling hebben. Echter was het succes van hun pogen tot voor kort meer dan middelmatig en baarde ons teleurstelling op teleurstelling. Wij bedoelen hiermee niet te beweren, dat wij de lagere volksklasse ook maar eenigszins het recht zouden willen ontzeggen van een ziel te hebben, evenmin als wij deze onze belangstelling zouden willen weigeren. Wij weten te goed, hoe zij met ieder schepsel gemeen hebben niet alleen wat den theoloog in een ziel te interesseeren vermag, maar ook geheel het samenstel van hartstochten, verlangens, strevingen en spanningen in hart, hoofd en zenuwen, waarvan de psychologen het zich tot een spel maken ons een ontleding te geven. Het gebrek der populistische schepping is echter, dat deze analyse dikwijls een karakter van kunstmatigheid biedt en dat de „populist" veelvuldig in de fout vervalt, die eenmaal den psychologischen roman van Bourget werd aangewreven, namelijk, die van de menschelijke ziel te bezien als een kikvorsch in een bokaal.

De nederige mensch, aan de harde voorwaarden van zijn dagelijksch werk onderworpen, vindt den tijd niet tot de velerlei zielsbespiegelingen en zelf-ontledingen, die wij in vele producten dezer school ontmoeten. Wat weer geenszins inhoudt, dat zijn leven niet door machtige conflicten zou kunnen worden bewogen.

* * *

Maupassant, Huysmans en Duhamel zouden intusschen de meesters der populisten niet zijn, zoo dezen geen pessimistische scheppingen ter wereld brachten. De voornaamste hunner, André Thérive, schept er dan ook een somber genoegen in zijn helden van de zwarte zijde te toonen. Zijn romans krijgen een tragische aantrekkelijkheid, soms vol ontroering en aangrijpendheid, waar zij geboren werden uit een geest, beangst om de ellende der opgeroepen helden, en sidderend voor hun

levenswerkelijkheid. En omdat deze helden aan het bloed van den schrijver ontsproten, voelt de lezer zich gedwongen om zich aan de geschapen figuren te hechten, voelt hij zich ook in gemeenzaamheid met de schrille en troostelooze decors, te midden waarvan de prangende en zonderlinge drama's zich afspelen.

André Thérive toont zich wars van een lang in eere gehouden mondaine en eveneens pessimistische literatuur. Het is, omdat de mondaine helden dezer romans altijd iets onwezenlijks en onmenschwaardigs hebben gehad; hun gemelijkheid was geapprêteerd. Deze helden toch begrepen den afstootenden wezenstrek van het eigen verdriet tè goed; wat meer is, zij pleegden zich daarin veelal te verlustigen, waaruit het noodzakelijk gevolg voortvloeide, dat de interesse zich voor ons, voor zoover aanwezig, verplaatste naar den vorm alleen. Een dergelijke al te subtiele „Spielerei", die zonder diepere wortels is, mist voor onze dagen iedere bekoring.

Om al deze redenen mochten wij niet achteloos voorbijgaan aan deze nieuwe romanschool en aan wat zij nieuws tracht te brengen. Wanneer wij met de zuivere formule van den populistischen roman te doen hebben, brengt zij ons — wij gaven het te verstaan — nederige menschen, ongelukkige, ontwrichten van geest, die zich bewust zijn van een zwaren last, die hen drukt; die zich een vagen kijk op hun leven trachten te verschaffen, maar die de natuur en den zin van dat leven ternauwernood vermoeden. De fictie van den roman, die zich met hun leven bezighoudt, zal zijn object er in zoeken, hun leven onder dien onontkoombaren druk weer te geven; ons duidelijk te maken ook het innerlijk debat tusschen hun geweten en de voor hen ongeweten en onbegrepen dingen. Het is duidelijk, dat in deze opvatting van de romankunst een machtige mogelijkheid verscholen ligt en de stof ook voor een uitzonderlijke tragiek, aan den ban waarvan men zich bij nadere indringing tot deze levens niet meer vermag te onttrekken.

Wat immers wekt méér onze ontroering dan een lijdend wezen, dat vergeefs den zin van zijn lijden poogt te doorgronden? De romancier is de scherpzinnige waarnemer, die zich voorstelt ons de geheime draden van dat schrijnend leed bloot te leggen.

Er is wreedheid in het ernstig spel, dat de schrijver hier drijft. En zoo is André Thérive ook een wreed schrijver.

* * *

Zijn spel zou eenvoudig zijn, wanneer de schrijver voor de ontleding van zijn lijdensobjecten helden van een uitzonderlijk karakter zou kiezen. Zijn bedoeling gaat er echter niet naar uit, ons wonderbaarlijke drama's en avonturen te ontvouwen: het betreft hier uitsluitend de beelding van het doffe lijden uit het

dagelijksch leven der maatschappelijk misdeelden. Zijn helden zijn klein, hoewel geenszins de primitieve marionnetten, onder wier figuur men ons de laatste jaren nog al eens den boerenstand schilderde: het zijn oude vrijsters, kleine boekhouders, behoeftige geneesheeren, kleine werksters en ateliermeisjes, zone-bewoners. Thérive verstaat uitnemend de kunst deze onderscheidene milieu's te schilderen: het is alles sprankelend van leven en omtrent de verschillende levensomstandighedn vernemen wij menige roerende bijzonderheid. In de synthetische samenvoeging dezer details vertoont Thérive het geduld en de scupuleuze nauwgezetheid van een volmaakt realist.

Maar hij gaat ver boven den realist uit, als hij deze helden toont in hun speuren naar de eigen zieleraadselen. In zijn roman Sans Ame toont hij ons den woestijnachtigen aanblik van een zielelandschap, onbewogen door den zucht van eenig geestelijk leven. In zijn andere romans begiftigde de schrijver zijn helden met een nevelachtige, veelal misvormde, slapende of geëxalteerde ziel. Het is het gebeuren van zijn Plus grand péché, dat zich in het Jansenistisch milieu afspeelt, waarin de zonde van hoovaardij en van verzet de aanhangers tot de zonderlingste gevoelseischen, tot een zieledoodende hardvochtigheid en tot aan den rand van de misdaad voert. In zijn Souffrances perdues, het meest wanhopige van Thérive's werken, maar het werk ook, dat den meesten hang naar een bovennatuurlijk leven verraadt, spreekt hij ons van de ijdelheid van alle aardsche lijden, ook al wordt dit in stoïcijnsche gelatenheid en trots aanvaard. Ook in le Charbon ardent ontleedt de schrijver het thema van de zinlooze aanvaarding van het menschelijk lijden.

Hadden de eerste werken van Thérive nog een dilettantischen kant, zijn laatste werken als: Les Souffrances perdues, Sans âme, Le Charbon ardent en bijzonderlijk Fils du jour hebben een diep menschelijk accent, dat ons te meer aangrijpt, omdat deze schrijver over een uitzonderlijk verteltalent beschikt. De excentrieke wijken, waarin deze geschiedenissen ons verplaatsen, doen ons met de zonderlingste milieu's kennismaken en de benauwende atmosfeer, waarin deze helden zich goeddeels bewegen, voegt een pikante aantrekkelijkheid aan hun levensgebeuren toe.

Intusschen zijn het deerniswekkende wezens, de velen, die aan ons oog voorbijgaan: hulpbehoevende stumperds, die in de drama's, die hen omkneld houden, vragen naar het waarom van hun leven, het waarom van hun lijden en van het nimmer-aflatend leed, dat hun dagelijksch leven omvangen houdt. En als er een verre horizon is aan dat prangende verdriet, dan laat Thérive, in spijt van zijn deelneming met het leven zijner helden, het vermoeden daarvan aan onze scherpzinnigheid over.

Méér dan bij de voorgaande romans voelt de criticus zich verplicht bij den laatsten roman van dezen schrijver: *Fils du jour* stil te staan. Het betreft hier een boek van bijna groot formaat en de problemen, die het stelt, zijn zeer zeker de ernstigste, waarmee de menschengeest zich kan bezighouden. En méér dan om den knappen vorm en hechtheid van compositie dwingt deze roman onze volle belangstelling om haar thesis af. Het centrale probleem, waarom zich de actie in dit werk concentreert, is dat van de verhouding tusschen wat wij noemen den goeden christen en hen, die het christendom verre bleven.

Deze dramatische, schilderachtige roman voert ons een katholieke burger-familie ten tooneele, die ons bij eerste kennismaking wat zonderling aandoet, maar waarin wij bij nadere beschouwing meerdere aan ons-zelven identieke wezenstrekken en karaktereigenschappen ontmoeten.

Man en vrouw zien in zichzelven „fils du jour", zooals St. Paulus eenmaal bedoelde: „Oui, vous êtes des enfants de la lumière et fils du jour; nous ne sommes pas de la nuit . . . . . comme le reste des hommes. Ne dormons donc point, mais veillons, et édifiez vous les uns les autres."

Nu mogen wij allereerst eenigszins verrast zijn door een zoo schoone vergelijking in een populistischen roman, die daarmee min of meer een aspect krijgt van een verheven litteraire ironie, het gegeven van dit boek dwingt ons spoedig tot een serieuzen inkeer in ons-zelven. En zulk een verdienste alleen is reeds verre van gering.

Uit vrees voor mogelijke besmetting, houden deze christenen zich van de zondaars verwijderd, weigeren zij zich af te geven met heidenen, pretendeeren gezond te blijven onder de gezonden, wars en angstig als zij zijn van iedere encanailleering met wie van hunnen stand niet zijn. En niettemin dienen man en vrouw in oprechte waarheid hun broeders.

Echter is er, zooals Jacques Madaule in *la Vie intellectuelle* zeide, een worm in de vrucht. Het christendom van Georges Beaucamp, den held van het boek, is een *negatief* Christendom. Het is het christendom, waarvan wij in ons dierbaar land van alle zijden omgeven zijn: een christendom in het defensief gedrongen, dat nauwelijks invloed oefent en zonder straling is. Het is ons van Calvinisme doortrokken Katholicisme, het is het van Jansenisme zwangere Katholicisme uit bepaalde Fransche milieu's, die Thérive méér benaderd schijnt te hebben dan de levensblije atmosfeer, die ons geloof op zoo vele plaatsen scheppen kan.

In spijt toch van de meening van den broer van Georges Beaucamp, die zijn leven vergooit, brengen waarachtig goede beginselen zeer zeker geen *catastrophe* en de ware christen zal

niet, zooals de helden van dit boek, behoeven te constateeren, dat alle dingen zich volvoeren, alsof zij zich vergist hadden.

Na een streng en ingetogen leven is een gewaarwording als deze laatste zeker ruimschoots voldoende ons het hoofd op hol te brengen. Dat een zoon, als „kind des lichts" opgevoed, uiteindelijk verliefd raakt op een gevallen vrouw, zijn behagen er in vindt zich onder minderwaardige individuen te mengen en wat meer is, er zijn lof in zoekt zondaar — en groot zondaar — met dezen geworden te zijn, terwijl zijn vader toch geen Pharizeër was en zijn moeder bijkans een heilige, het is alles zeer zeker een catastrophe, het is een populistisch drama, dat een waarlijk aangrijpend contrast vormt met het fond van deugd, van burgerlijk fatsoen en verkeerd geleide liefdadigheid, waartegen het zich afspeelt. Het wordt hier zelfs tot een drama, dat den vader wanhopig tot een zware misdaad drijft.

Het boek moge ons als een uitzondering voorkomen en men moge moeite hebben zich in onze dagen in Parijs, in de rue Monge en zelfs in een of ander austère provincie-stadje een dergelijke familie voor te stellen, ieder lezer behoort zich zonder valsche schaamte en menschelijk opzicht aan de hier ontlede smartelijke problemen tegenover te stellen. Al strekt ons deze zekerheid ook tot troost — en wij bedoelen hiermee geenszins de waarheidsliefde van Thérive in twijfel te trekken, dat de „zonen van den dag", die elkander waarlijk stichten, niet zonder meer aan het hier gegeven zedelijk verval en aan deze schande zullen worden blootgesteld. En daarin ligt nu tevens de zwakheid van van dit overigens knappe boek. Wij vragen in een werk als dit om méér licht en meerdere levensblijheid. De droefenissen en de duisternis der zonde vragen om de schrikwekkende accenten van een Bernanos, veeleer dan om den hier ontleden toon van het populisme. En André Thérive schijnt ons van een geheel ander temperament dan de ontzagwekkende Georges Bernanos.

BOEKENSCHOUW

SCHIM VAN DER LOEFF (H. J.) en BARNHOORN (J. A. J.) ZIELSZIEKEN EN ZENUWZIEKEN EN HUN VERPLEGING (510) *f* 9,75 Romen & Zonen, Roermond, 3de druk.

Dit voortreffelijk populaire werk van de beide psychiaters, bij wie zich als derde J. P. de Smet heeft aangesloten, beleeft reeds een derden druk. Ieder mensch van eenige ontwikkeling zal dit helder en onderhoudend geschreven werk met genoegen lezen of raadplegen.

Over J. H. Leopold

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

> Zoek heil en heul in uw gedichten; doe als ik
> en denk om roem en eer geen oogenblik,
> maar vind in verzen vrede en zielsgeluk.
> (Oostersch IV.) (Een Nalezing).

In zijn helaas te korte Toelichting bij de uitgave van Leopold's Verzamelde Verzen wees P. N. van Eyck er op: „dat de kring der werkelijke kenners van Leopold's poëzie door haar karakter waarschijnlijk altijd betrekkelijk klein zal zijn." De dichter van Eyck uitte zich hier met de voorzichtigheid van den hoogleraar, zo bovendien de mogelijkheid openlatend dat naast de kennerskring sprake zou kunnen zijn van een meer uitgebreide periferie beminnaars van Leopold's schone en strikt eigene poëzie. Deze onderscheiding moge de schijn van het te ver doorgevoerde hebben, zij past bij een werk van het bijzondere karakter als dat van Leopold, dat zich zelf bijna in een stralende over-verfijndheid verliest, ook al willen wij die onderscheiding slechts huldigen en gebruiken om er de nadruk op te leggen dat iemand Leopold's poëzie kan beminnen zonder daarom tot de selecte kennerskring gerekend te kunnen worden. Men zou kunnen opmerken dat dit wellicht bij ieder dichter het geval is, maar het komt ons voor dat bij Leopold hiervan in het bijzonder sprake kan zijn omdat tenslotte zijn persoonlijkheid zich zelfs ook aan zijn kenners onttrekt. Want, niet het heldere over-verfijnde, noch de treffende eenzelvigheid en evenmin de kuise zintuigelijkheid; maar het ontijdelijke in zijn werk en in zijn wezen is Leopold's hoofdkenmerk. Dit ontijdelijke ook is het wat al zijn overige kenmerken in dien bijzonderen glans zet zodat het bijna bovenmenselijk aandoet, schijnend uit een andere wereld gekomen en voor een andere wereld geschonken. Hij leefde buiten onze wereld in wezen en in werk, en zijn gedwongen verblijf hier betekende voor hem slechts een intermezzo, weliswaar zeer smartvol doch tegelijkertijd van voorbijgaande aard, een tijdsperiode zo flagrant met het buitentijdelijke zijner persoonlijkheid in tegenspraak, dat hij er zich zelf zijn hele leven als het ware over verbaasde; kortom een figuur die hier niet anders kon omdat hij in de overtuiging verkeerde voor elders te zijn geschapen. Hij: „stond naast en eigenlijk tegenover zijn omgeving" schreef F. Schmidt-Degener, en Anthonie Donker herinnerde hem zich: „als een verschijning uit een andere wereld", terwijl het begrijpelijk is dat de laatste elders daaraan toevoegde: „De herinneringen aan Leopold zijn een smal maar glanzend lichtspoor in mijn leven."

De jongere generatie die zijn persoonlijkheid niet meer gekend heeft moet zich in deze tevreden stellen met zijn bekend portret, en dit portret reeds schijnt dat wat hier vooralging te onderstrepen. Het toont een edel

en voornaam voorhoofd met zachte welwillende ogen, interessewekkend — ook om de fijne gelaatsstrekken; een ietwat oud gezicht dat de vermoeiende indruk accentueert. „Een buitengewone persoonlijkheid" is de eerste indruk; leest men echter de verzamelde verzen in de volledige overgave die zij vereisen dan zal men wellicht eveneens bemerken dat dit buitengewone langzaam maar zeker uitgroeit tot het buitentijdelijke.

Men heeft misschien de prozaïst Leopold een weinig te sterk in de schaduw van den dichter gesteld, een omstandigheid die ons ertoe verleidt om hier te beginnen met de aandacht te vragen voor zijn weinig doch voortreffelijk proza, vooral ook omdat dit gedeelte van zijn werk evenzeer dezelfde persoonlijkheid van den meester toont. Daar is dan vooreerst zijn „Nabetrachtingen van een Concertganger" het schone stuk proza van den habitué, geschreven na de herdenkingen rond Beethoven. Even teer en etherisch als zijn dichtwerk en als het ware een abstract tasten naar Beethoven's grootheid en diepte, om dit alles in gebondenheid en overgave te kunnen navoelen en enigermate te verklaren; om zo zijn verwondering in begrijpen trachten te doen uitbloeien. Dan zijn daar nog twee boekjes: „Stoïcijnsche Wijsheid" en „Uit den Tuin van Epicurus", beide vertalingen in een voornaam en uitermate verzorgd Nederlands, met welke uitgaven hij uitdrukking wilde geven aan zijn bewondering voor de stoïci, een bewondering die — naar werd opgemerkt — meer de philosophen dan de philosophie gold, zonder dat daarmee gezegd wil zijn dat er van een overeenkomst tussen deze persoonlijkheden en de dichter sprake zou kunnen zijn. Wat hem ertoe bracht zegt hij nergens duidelijk, en slechts de eerbiedige toon in commentaar en naschrift kan dan ook in dezen in zekere richting wijzen. Doch hoe dan ook, het Nederlands proza ervan is keurig en glansrijk zodat ook hier weer zijn vertalen als herscheppen bestempeld zou kunnen worden.

Met deze korte notitie over het proza moge worden volstaan; Leopold's prozastukken zijn slechts incidenten in zijn literair leven, de poëzie toch eiste hem geheel en al op en haar diende hij dan ook in nederigheid en overgave, in alles aarzelend en allervoorzichtigst, zeer bescheiden en uitermate keurig, zodat zijn weinige werk zich door specialiteiten onderscheidt die alle in zich weer voorname kenmerken van het allerzuiverst poëtische zijn.

* * *

Dit als een feit vaststellend is het nodig het te verbinden met de hier volgende uitspraak van P. N. van Eyck; de: „vereenzelviging van ziel, denkend bewustzijn en ik is in Leopold inderdaad zóó volkomen, zij is zoozeer het beginsel van zijn gansche persoonlijkheid, dat, zonder haar, iedere Leopoldbeschouwing het karakter van een onverantwoordelijke fantasie krijgt." De geleerde schrijver stelde dit vast in een artikel dat voor een niet gering deel een weerlegging van het zeer dichterlijk essay van A. Roland Holst bleek te zijn, een bijzonderheid hier vermeld omdat zij

tegelijkertijd toont dat twee kenners twee tegenover elkaar staande beschouwingen gaven. Reeds vroeger had van Eyck o.m. op Leopold's eenzelvigheid en fantasie gewezen in een van diepe eerbied getuigende bijdrage die de dankbare leerling in den auteur sierde, en inderdaad is dan ook deze zeer voorname trek in zijn wezen sterk opvallend. Doch om terug te komen op een door ons hierboven gebezigde uitspraak: voor alles valt n.o.m. in Leopold het buitentijdelijke op, en het komt ons voor dat juist in dezen Roland Holst's essay verder ging. Wij willen daarmee niet zeggen dat van Eyck het buitentijdelijke in Leopold niet zag, en nog minder dat hij het zou hebben verwaarloosd; wij vestigen daarmee alleen de aandacht op de omstandigheid dat deze ons voor alles opvallende hoedanigheid sterker in Roland Holst's belangstellingscentrum stond, hoezeer hij dan ook, naar van Eyck's voorstelling, Leopold's persoonlijkheid tot zelfverlies toe in zich opslorpte. Doch hoe dan ook, deze terloopse aantekening spreekt geen waardering uit; trouwens degene die zelf Leopold gaat bestuderen en daarbij van de werken der beide auteurs gebruik maakt, zal bemerken dat zij van even hoge en voorname qualiteit zijn. De naam Leopold verbindt zich voor den bestudeerder onmiddellijk met die van van Eyck evenzeer als met die van A. Roland Holst, en ziedaar een bijzonderheid die van groter betekenis is dan men op het eerste gezicht zou vermoeden.

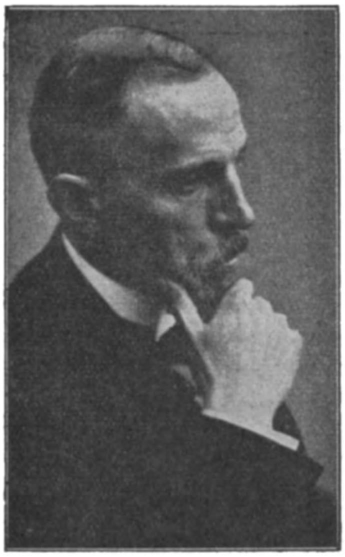

J. H. LEOPOLD

Is het buitentijdelijke — of het ontijdelijke — het voornaamste kenmerk van Leopold's wezen zowel als van zijn werk; het zeer bijzondere in zijn poëzie is: dat zij ons geheel in zich opneemt, zodat wij dit werk dan ook niet kennen benaderen doch slechts ingaan, een ingaan dat zoveel vereist dat niet weinigen het voor onmogelijk houden. Dit laatste is een te betreuren doch in zich slechts vast te stellen feit dat samenhangt met een andere bijna algemeen erkende uitspraak: dat de grootsten slechts voor weinigen zijn. Men zou kunnen menen dat dit hier ook volledig van toepassing kan zijn op Leopold maar het is onze mening dat een en ander niet zo sterk het geval is, door het uitzonderlijke feit dat deze zeer grote quantitatief zeer weinig werk heeft geschapen. Het is dus betrekkelijk licht zijn hele oeuvre te kennen en voortdurend opnieuw te herlezen, een zaak die van het aller-

hoogste belang is wil men tot het werk van een zo groot dichter ingaan. Zo handele men met Leopold's werk; het eist inlezing, ja studie; doch het beloont daarvoor ook met paradijselijke schoonheid, zuiverheid en grootschheid.

Om van de laatste qualiteiten onmiddellijk een voorbeeld te geven citeren wij een kort vers dat ze alle drie in zich verenigt in een wijde harmonie van kleuren- en klankenpracht. Men leze:

Haar hoofd zonk op uw borst neer; weeke handen
zoeken de uwe, oogen zijn gesloten,
een boezem schokt en woelt; nu gaat ontblooten
een smartenvolle lach de parels harer tanden.

O wacht, o wacht en neem haar lippen niet terstond,
dat niet de lach verdwijnen mag, de smartenmond.

Het prachtige van dit vers wordt niet weinig ondersteund door de bijna onzichtbare, immers zo diep verborgen, zin die er in ligt; een zware betekenis in zware regels. Het is Leopold die er uit spreekt in eerlijkheid en grootheid, geheel en al open en toch zich in een waas hullend, een rond gesproken woord maar wazig door een sluier behangen. En uit ook Leopold zich niet in de volgende regels; is deze „Trekvogelkreet" niet Leopold's eigen kreet?

Trekvogelkreet
hoog, hoog verloren, boven in den nacht.
En met een storm heb ik aan u gedacht
onaangeroerde, die het minste weet
van dit verduren en die niet verwacht
dat dit haar deren zou en zich verwondert
en voorts den fonkelenden dag besteedt.

Zo is ook zijn poëzie als het kleine trilkristal uit zijn magnifieke vers Regen, als die druppel die „aan de bedroefde ruiten beeft" en waarin alles is bevat:

en al de blinking en het vergezicht,
van hemel en van aarde, akkerzwart,
stralende waters, heggen, het verward
beweeg van menschen, die naar buiten komen,
ploegpaarden langs den weg, de oude boomen
voor huis en hof en over hen de glans
der daggeboort, de diepe hemeltrans
met schitterzon, wereld en ruim heelal:
het is bevat in dit klein trilkristal.

Ziedaar bijzonderheden die het werk voor alles aangaan. Dat de persoon er zich in uitte is echter van niet minder belang, wel te verstaan de uiting van dat wat hij anders altijd voor zichzelf hield, wat hij nauwlettend verborgen hield, doch wat hij hier soms openbaarde in een objectiviteit die de subjectiviteit ervan bijna geheel en al doet verdwijnen. Zo zijn bijna zeker de volgende regels kenmerkend voor de persoonlijkheid van den dichter.

Een stille dag is om mij heen
en in mij is het leven flauw,
ik voel de angst des wezens nauw
en ben in mijne vrede alleen.

Is er in mij de aandacht niet
van verzen en hun stil verricht
inschikken tot dit klein gedicht
van iets geluk en licht verdriet?

dat gij nog eens mij waart nabij
en ik u koel en zuiver vond
en wel in droefenis verstond
het verre tusschen u en mij.

En zou men de boven dit artikel staande verzen, verbonden met de hiervolgende, niet een soort levensregel kunnen noemen?

Veracht de wereld en zijn valsch behagen
in afbreuk doen, wat groot is te verlagen
en al het kleine en slinksche hoog te dragen.

Het is moeilijk in dezen tot volledige zekerheid te komen, en het kan ook niet onze bedoeling zijn een en ander als zoodanig te willen doen aanvaarden. Wel echter wensen wij op te merken dat het ons zeer waarschijnlijk voorkomt, beseffend dat de zeer gecompliceerde figuur die Leopold geweest moet zijn ook deze gecompliceerdheid in zijn werk liet delen, omdat zij van zijn wezen een hoofdbestanddeel uitmaakte; een gecompliceerdheid ook die niet zelden haar uitdrukking vond in een overrijke gedachteninhoud. Het was de lyrische epicus geschonken dit te doen in een helder, stralend ja schitterend objectief werk. Niet zonder redenen zou men ook daarom Leopold een beeldhouwer in het rijk der letteren kunnen noemen, die zijn marmer met technisch meesterschap beheerst en kapt zonder zich echter tot te sterk uitgesproken bekentenissen te laten verleiden. Een edele persoonlijkheid; machtig ook, doch tegelijkertijd gesloten. Een koning; doch een vorst die de stille eenzaamheid boven de voor hem van geen betekenis zijnde gemeenzaamheid verkoos.

* * *

Een nader bezien en proeven van Leopold's werk echter brengt nog veel en veel meer aan het licht waarover ook wij in uitvoerigheid zouden

kunnen handelen. Het kan echter niet onze bedoeling zijn deze samenvattende schets tot een breed essay te laten uitgroeien, en zo beperken wij ons hier dan in hoofdzaak tot een opsomming waarbij wij bovendien de volledigheid terwille van de beknoptheid enigszins verwaarlozen. Uit het geciteerde zal dan al even gebleken zijn dat Leopold's oeuvre vol is van prachtige regels, van schitterende tekeningen en rijke gedachten, dat het machtige en het magnifieke erin samengaan met de grootheid en het buitengewone, terwijl het naast een overrompelde beeldenrijkdom zich onderscheidt door aangrijpende zuiverheid. Om van dit alles in enkele regels een — wellicht onvolledig — beeld te geven citeren wij hier de laatste regels uit Albumblad.

En nu een zulke in goudbrokaat
op eenen troon in grooten staat
lijdzaam gezeten in den lichten morgen;
en om haar stille menschen staan,
met zachte oogen gadeslaan:
in haar armen is geborgen
een kindje. O, hoe veilig dezen
en lief als vrienden in hun samenwezen
besloten op deze weide grond,
wijl allerwegen terzelfder stond
men ziet menschen te paard en te voet
opgaande naar torensteden
of blauw gebergte tegemoet
in de nu gegeven lentevrede.

Bijna overal ook is Leopold's werk van deze toon en slechts een enkele keer wijkt hij daar vanaf zooals in zijn beroemde Kinderpartij waarin zich die andere toon reeds in de eerste regels onderscheidt. Nu wij deze titel noemen zien wij ons verplicht enkele andere daarnaast te plaatsen. Zo het prachtige liefdesvers En toen zij van mij opstond, het machtige Cheops en het ontroerende Jezus die door de wereld ging. De beide kerstliedjes worden hier ook genoemd naast het buitengewone En Asrafel de Seraf. Doch men veroorlove ons deze titelopsomming tot dit vijftal te beperken. Het moge toch als voldoend worden beschouwd als wij hier aan toevoegen dat Leopold overal een groot dichter bleek te zijn en dat zijn hele volledige werk bewijst dat zijn schepper voornaam was. Want ook al kan men invloed van Boutens, Gorter en van van de Woestijne vaststellen en aannemen, zijn persoonlijkheid was toch te groot om deze invloed te ondergaan op die manier dat zijn verhouding tot hen een dienstbare geheten kon worden. Hij was koninklijk in alles en door ditzelfde onderscheidt hij zich ook in zijn vertaalwerk samengevat onder de titel Oostersch. Het is allereerst Leopold die uit zijn werk te voorschijn treedt,

hij is de heerser en niet de dienaar. Als Cheops is hij zich van eigen grootheid en eenzaamheid in sterkte bewust.

Zo wij tot nog toe zwegen over Leopold's onvoltooide verzen dan sluit dit uitstellen tot het laatste eerder een waardering dan een verwaarlozing in. *De Gemengde Verzen, Schetsen en Fragmenten* maken in hun onvolledigheid meerdere malen op ons den indruk van afgeschilderde fresco's, die door hun grootsheid en hun kleurenrijkdom te sterker de onvolkomenheid doen uitkomen. Men betreurt de omstandigheden die tot een en ander aanleiding gaven, wel begrijpend dat het volledige de schoonheid dezer delen in den glans van het volmaakte had gezet. Want immers ook dit is een qualiteit die Leopold's werk in niet geringe mate steunt: de menselijke volmaaktheid. Zij is bijna overal aanwezig en nauw verbonden aan het buitentijdelijke waarop wij in het begin van deze bijdrage wezen. Op hun twee-eenheid rust het werk van Leopold in klassieke voornaamheid, grootheid en harmonie.

* * *

In een mooi en voornaam artikel betoogde P. Minderaa: „Leopold inleiden — ik beken het in vollen ernst — is een onmogelijkheid." De lezer van onze bijdrage zal begrijpen dat wij deze uitspraak onderstrepen, vooral indien hij zich wil herinneren wat wij daaromtrent in het begin schreven. Doch bovendien kan men zich daarvan ontslagen houden omdat Leopold zelf er in een vers in *Oostersch III* (Mijn Hart neemt velerlei Gestalten aan) op wees dat hij niet in een beeld te vangen is. De grote diversiteit van zijn wezen wordt daardoor mede verklaard, doch dat zij samen kon gaan met zulk een harmonie, ziedaar een bijzonderheid waardoor de dichter zich tot in het volmaakte onderscheidde, en waardoor hij was: een der zeer weinigen die het vergund is te schrijven voor de eeuwigheid.

Najaar 1936.

BOEKENSCHOUW

DIJKEMA (P.) BRIEVEN AAN OUDERS (139) *f* 1,80 en *f* 2,25. Erven A. de Jager, Groningen.

Het welhaast niet meer te schatten aantal opvoedkundige werkjes, de laatste jaren uitgekomen, is vermeerderd met deze „Brieven aan Ouders". Zij behandelen het normale kind, en geven talrijke adviezen voor de leeftijden vanaf het kleuterstadium tot dat van den H-B-S-er. Het boekje slaat geen kwaad figuur onder zijn concurrenten; de adviezen worden op eenvoudigen en prettigen toon gegeven; ze zijn geschikt voor Katholieken.

FRANSCH

THIBAUDET (Albert) HISTOIRE DE LITTÉRATURE FRANÇAISE DE 1789 A NOS JOURS (507) 25 frs. Stock, Paris, 1936.

Wie meent een „histoire" der Fransche litteratuur te vinden in dit boek van den onlangs overleden criticus, komt bedrogen uit, althans indien men litteratuurgeschiedenis in den gangbaren zin verstaat. Het is een geestige en geistreiche beschouwing der Fransche litteratuur van de laatste anderhalve eeuw, een beschouwing voor menschen, die de histoire ervan ongeveer kennen. Thibaudet somt geen détails op, hij kiest slechts dat détail, dat hem te pas komt en karakterizeerend is. Hij trekt groote lijnen en schrijft historie, zooals Busken Huet dat graag zag, in den trant van Rembrandt: op sommige onderdeelen veel licht laten vallen en daarnaast veel in den schaduw laten. Zijn karakteristieken van afzonderlijke schrijvers zijn uitstekend. Hij volgt de in Duitschland reeds lang gebruikelijke, in Frankrijk nog sporadische methode der „generaties". Soms zijn zijn gezichtspunten en opmerkingen wat al te geistreich en krijgen iets geforceerds. Wat hij zegt over de litteratuur na '14, de nieuwste dus, is summair en onbevredigend, wat verklaarbaar wordt uit het feit dat hij onverwacht stierf en niet de laatste hand aan zijn werk kon leggen. Hij is op zijn best waar hij den hoogbloei der romantiek behandelt, de rijke periode van ongeveer 1830-1840. Een uitgebreide litteratuur over een tijdperk van honderd-vijftig jaar ook maar eenigszins grondig te behandelen in een goede 500 bladzijden van klein formaat, is bijna niet te doen. Het werk wordt noodzakelijk eenigszins essayistisch en eclectisch. Maar Thibaudet's boek heeft in alle geval iets zeer persoonlijks, het mist alle schoolschheid en catalogizeering, het is pittig, sprankelend, levend. Dat menigeen na lezing zich afvraagt: weet ik nu eigenlijk wel veel meer dan vòor de lectuur? is niet onmogelijk. Maar Thibaudet bedoelt met dit werk ook wel iets anders; hij wil namelijk meer suggereeren dan instrueeren, hij wil geestig over litteratuur schrijven, hij wil er markante dingen over zeggen.

DUHAMEL (Georges) LE DÉSERT DE BIÈVRES. Chronique des Pasquier. Paris, Mercure de France, 1937.

„Le Désert de Bièvres" is het vijfde deel der „Chronique des Pasquier", welker vroegere deelen wij in vorige jaargangen bespraken. Deze vervolgroman en kroniek wil een tijdsbeeld geven, een gedeeltelijk tijdsbeeld, van de decennia voor en na 1900.

In dit vijfde deel wordt een artistencolonie beschreven, iets dat lijkt op het bekende „Walden" van van Eeden. Duhamel heeft zelf deel uitgemaakt van zulk een communauteit, de bekende groep, die de „Abbaye" te Créteil bewoonde. Onwillekeurig meent men in de „Désert de Bièvres" de lotgevallen dezer Abbaye terug te vinden en, al heeft Duhamel zich tegen deze meening reeds verdedigd en gezegd dat Bièvres slechts fantasie was, het verhaal is zoo aanschouwelijk, zoo levenswaar en pittoresk, dat iedereen voelt hier met doorleefde fictie te doen te hebben. — Duhamel is een schrijver van grooten eenvoud en natuurlijkheid, zijn personages en verwikkelingen representeeren het leven zelf. Het groepje artisten en intellectueelen dat hier optreedt, is inderdaad op heeter daad betrapt. Zòo moet het in zulk een colonie toegaan. Men treurt om het ineenstorten der illusies, om het einde der colonie en tevens om het einde van het boek. Volwassenen.

CARCO (Francis) LES HOMMES EN CAGE. 15 fr. Albin Michel, Paris, 1936.

Francis Carco, schrijver van een stevig aantal romans, is ook de auteur van een serie reportagewerken. Tot de goede reportage behoort ook dit „Les Hommes en Cage", een boek over het Fransche gevangeniswezen. Carco heeft eenige gevangenissen voor zware delicten bezocht en in dit boek vertelt hij daarover. Hij bezocht de gevangenen in gezelschap der functionarissen, kon met hen spreken, hen observeeren, en den neerslag van zijn belevenissen en bevindingen vormt dit boekje. Uit den aard der zaak is het slechts van beperkt belang; de oppervlakkige kennismaking gaf hem geen gelegenheid dieper op de psychische verwikkelingen der gestraften in te gaan. Gewoonlijk is het verloop der dingen hetzelfde: de schrijver wordt door een directeur of een ondergeschikte rondgeleid, ziet de gevangenen groepsgewijze en krijgt de gelegenheid enkelen hunner te ondervragen. Het boekje is dus niet veel meer dan een wat oppervlakkig verslag van eenige gevangenisbezoeken. Volwassenen.

DUITSCH

REGER (Erik) HEIMWEH NACH DER HÖLLE. Roman (279) 4,50 M. en 5,50 M. Rowohlt, Berlin.

Duitsche schrijvers, die vroeger ultra-realistisch schreven en min of meer links georiënteerd waren, nemen nu hun toevlucht tot den avonturenroman. Zoo Erik Reger — en hij is niet de eenige — in „Heimweh nach der Hölle". Het is een roman over Corsica met al de ingrediënten, die een griezelig verhaal onder primitieven hebben samen te stellen en te kruiden, een heks in een hol, een schurk van een advocaat, een paar bandieten, een

bedreigde familie, een paar cultuurmoede touristen etc. Spanning is er genoeg, maar het geheel is weinig overtuigend. De sinistere personages zijn weinig aannemelijk en weinig menschelijk geschilderd. Het is te veel decor voor een openlucht-theater in een zondoorgloeid bergland. Men heeft aldoor het gevoel dat de auteur schrijft over menschen, die hem zelf maar half bekend zijn, al is hij blijkbaar ook goed op de hoogte van het theater, Corsica zelf. Zulk een boek heeft met litteratuur niet veel te maken: het is griezellectuur van beter gehalte. De verwikkelingen zijn zoo kunstmatig, de figuren zoo geschminkt voor het tooneel dat het werkelijke leven in dit boek niet pulseert. Cru en erotisch, daarom voorbehoud.

ROTHACKER (Gottfried) DAS DORF AN DER GRENZE. Langen-Müller, München, 1936.

Het is moeilijk zich te onttrekken aan de betoveringskracht van dit overweldigend ernstig bedoelde boek, dat één schreeuw om rechtvaardigheid is: het recht Duitser te zijn in een land, dat zich Slavisch noemt.

Het is de strijd om de redding van een Duits dorp, Schatzdorf, dat nu — na Versailles — Sköpolnica heet. De hoofdpersoon in die strijd is de onderwijzer — de naam zegt genoeg —, Ortwin Hartmichel.

Het is maar een dorpje van 202 inwoners, waarvan 106 Duitsers en de rest geïmporteerde Slaven. Het is niet veel: een stukje grond, wat verloren mensen, een school en een restje pover leven. Daarom gaat het! Het is waarachtig niet veel . . . maar het is grensgebied, het is wachthouden aan de grens, de uiterste, in 't Oosten: Die Wacht im Osten!

Het is een verdediging van alle Duitsers aan het eindpunt der Duitse kultuur. Hier mag men niet wijken, geen stap.

Dit alles wordt in deze roman beschreven. Geen oogenblik denkt men alleen aan dat eenzame dorpje, voortdurend blijft men achter alles de grote dreiging van het Oosten voelen.

De inhoud kan kort verteld worden. Hartmichel komt in Sköpolnica en ziet dat de Duitse kracht daar psychisch en lichamelijk ten onder gaat. Daartegen weert hij zich met nooit falende kracht, langzaam vindt hij bij de kinderen steun en hulp, wat later komen ook de ouderen, waaronder vier mannen, die met inzet van alles met hem willen vechten.

De strijd blijft onbeslist, maar de harde Michel moet het dorp verlaten, omdat hij er bij een door de tegenpartij uitgelokte vechtpartij flink op los geslagen heeft. Hij moet het gevang in en wordt levenslang uit Sköpolnica verbannen.

Daarmee eindigt het boek, maar niet vertwijfeld, niet hopeloos, er ruist uit de laatste bladzijden de krachtige klank van hoop en vertrouwen.

Ik beken eerlijk, dat ik in het geheel geen bewonderaar van

al die Grenzland-boeken ben, die in de laatste jaren de literatuur-markt onveilig maken, maar voor dit boek maak ik een uitzondering, ik heb 't gelezen met geloof en overgave: het is ernst, diepe, prachtige ernst.

Natuurlijk is het voorloopig niet mogelijk vast te stellen, of dit boek blijvende waarde zal hebben. Het is mogelijk, dat de evidente tekorten op de duur het tijdelijke karakter van dit werk zullen bezegelen. Zeker is de beeldende kracht van zijn taal niet overweldigend, maar het is bloedwarme overtuiging, het is één vuurslaande slag, hard en onverbiddelijk. En dat imponeert!

Het is van Rothacker goed gezien, dat hij het verhaal laat vertellen door den meest betrokken belanghebbenden zelf. Rothacker was toch nooit in staat geweest objectief te vertellen en dat kan hinderlijk worden. Nu vergeeft men hem alles, ook de eenzijdigheid, waarmee hij Duitsers en Slaven tegenover elkaar afweegt, de eenzijdigheid, waarmee hij het recht der Duitsers verdedigt, de eenzijdigheid, waarmee hij motieven onderschuift.

BEUMELBURG (Werner) MONT ROYAL, Ein Buch vom himmlischen und vom irdischen Reich Stalling Oldenburg, 1936.

Wat de gebeurlijkheden betreft, speelt deze roman op het einde der 17de eeuw in de glorietijd van Lodewijk XIV en in de tijd van nood en verval van Duitsland (Beleg van Weenen 1683, Negenjarige Oorlog 1688-1697). Wat de geestesgesteldheid betreft, speelt de roman in 1936.

Kijkt men naar de feiten, dan gaat het over een jongeman Jörg, die van huis weggeloopen is en meer of minder toevallig onder huursoldaten terechtkomt. Van tijd tot tijd deserteert hij, niet uit lafheid of verraad, maar altijd op het moment, wanneer hij bemerkt, dat het tegen het „Rijk" gaat. Tenslotte blijft hem niets anders meer over, dan vrijbuiter te worden in de hoop zo nog het „Rijk" te kunnen redden of tenminste door zijn dood een offer te kunnen zijn voor zijn ideaal.

Kijkt men naar de tendentie, dan ziet men, dat Jörg de man is met het ene ideaal en dat is: het Duitse Rijk, als eenheid en kracht, boven alle godsdienstige verdeeldheden. Hij droomt ervan, hij houdt er ook lange redevoeringen over van zeer onduidelijke aard, die echter — volgens den schrijver — op de toegesprokenen indruk maken. Zijn tegenspeler is z'n broer, de monnik Martin, die omwille van het „Hemelse Rijk" aan Duitsland verraad pleegt.

De symboliek is tergend duidelijk. Men behoeft de persoonsnamen maar te veranderen in Nationaal-Socialisme en Katholicisme en men is midden in de werkelijkheid van heden: „Die Heilige Kirche solle sich um das ewige Reich und um die Seelen bekümmern, nicht aber um das irdische Reich" (blz. 230).

De al te doorzichtige toepassing op onze tijd en onze pro-

blemen veroordeelt al den kunstenaar. Bovendien is het den schrijver niet gelukt de geschiedenis in zich waarschijnlijk te maken, ze is niet als 17de eeuwse werkelijkheid aanvaardbaar, slechts als weerspiegeling van het „Derde Rijk".

ENGELSCH

SANTAYANA (George) THE LAST PURITAN. A Memoir in the form of a Novel (721) 8/6. Constable & Co Ltd. — London.

In de moderne Noord-Amerikaansche romanliteratuur zal dit boek waarschijnlijk voorloopig wel uniek blijven. Door de persoonlijkheid van den auteur, en den aard van het onderwerp. Santayana is geboren Spanjaard, die als kind naar de Vereenigde Staten kwam, waar hij heeft gestudeerd en professor in de philosophie aan de Harvard University is geweest. Zijn latijnschen aard heeft hij steeds behouden, blijkens verschillende philosophische essays van zijn hand, als „Character and Opinion in the United States". Die zelfstandigheid van zijn latijnsch georiënteerde denkersnatuur, gepaard gaande met begrip der essenties van het Amerikaansche leven, is feitelijk ook de impuls geweest tot het schrijven van den roman „The last Puritan". Hij bevat de biographie van een jongen Amerikaan, vanaf zijn geboorte in de late tachtiger jaren tot zijn dood, kort na den wapenstilstand 1918. Oliver Alden is het product der opvoeding van een koud, streng puriteinsche, zelfverzekerde moeder, van een vader, die als reactie op de puriteinsche hardheid van zijn eigen jeugd een ironische vrijgeest is geworden, en van een Duitsche gouvernante, wier „kultur"-ideëen sentimenteel zijn. In Oliver's groeienden geest vestigen zich puritanisme, — door den schrijver gezien als een reactie tegen de natuur — een innerlijke onzekerheid, en scepticisme. Daarbij voegen zich later de meer lagere menschelijke invloeden van Jim, den kapitein van zijn vader's jacht. De moreele steriliteit en leegheid van Oliver's korte leven worden tot in details gevolgd; hij blijkt een „philosophical egoist by nature, who demanded some absolute and special sanction for his natural preferences". Behalve in Amerika leeft Oliver Alden geruimen tijd in Engeland; dit verschaft Santayana gelegenheid tot een diep peilende vergelijking tusschen de levenshouding van Engeland en die van Amerika.

Een der bewonderenswaardige hoedanigheden van het boek is, dat Oliver Alden een persoonlijkheid, een individu is, maar tegelijkertijd, en zelfs in sterke mate, een symbool, een type. Hij is de belichaming van het noordelijk Amerikaansche transcendentalisme en idealisme, zooals de latijn gebleven auteur met latijnsche luciditeit dat ziet, en zooals een geboren Amerikaan het niet zou kunnen observeeren. Santyana staat critisch tegenover het New England transcendentalisme; hij ziet het als een revolt tegen de

natuur gedragen door Icarusvleugels van zelfzuchtige verbeelding.

Ondanks den philosophischen inslag is „The Last Puritan" een roman gebleven. Het is zelfs een zeer goede roman, die met zijn ruim 700 bladzijden niet te lang is; hij bevat als verhaal talrijke incidenten en samenhangende gebeurtenissen, en is geschreven in een aristocratisch verzorgd proza.

Een intellectueel onderscheidingsvermogen is vereischt voor het lezen van dit werk.

HOBART (Alice Tisdale) YANG AND YIN, A novel of a Doctor in China. (355) 7/6 Cassell and Comp. Ltd, — London.

Met „River Supreme" en „Oil for the Lamps of China" vormt „Yang and Yin" in zekeren zin een trilogie, al hebben de verhalen als zoodanig niets met elkander gemeen. Samen illustreeren zij in romanvorm de materieele en geestelijke zijden van het Chineesche vraagstuk, zooals dat langzamerhand is uitgegroeid door de westersche invasie. „River Supreme" belichtte het noodlot van een land, waar machinekracht wordt ingevoerd, terwijl het overvol is van menschelijke arbeidskrachten. Het forceeren van onpersoonlijke zakenconcerns op een volk, dat door een eeuwenoude sociale hiërarchie daar volmaakt afwijzend tegenover staat, is het thema van „Oil for the Lamps of China". Door zijn onderwerp is „Yang and Yin" het belangrijkste werk. Het is de levensroman van den blanken dokter Peter Fraser, die zijn nobel werk verricht tot China's heil zooals hij dat ziet, en die van den aristocratischen Chineeschen intellectueel Sen. In hen hoofdzakelijk wordt, als dièpere idee van den roman, de botsing geïllustreerd tusschen het actieve, agressieve denken van het Westen, en de passieve rust der Oostersche philosophieën. In den titel tot uitdrukking gebracht door de Chineesche symbolische begrippen yang en yin, licht en donker. Alice Hobart, die China blijkbaar goed kent, heeft het probleem in haar verhaal knap verwerkt, zonder het verhaal zelf afbreuk te doen. Het slagen en mislukken der handelingen van haar hoofdfiguren vinden steeds verklaring in die ontzaglijke krachten op den achtergrond. Als een zware, voelbare dreiging hangen zij over het leven van Peter Fraser; zij geven het verhaal een diep perspectief.

Een belangwekkende roman voor lezers met eenig onderscheidingsvermogen.

(De beide vorige romans zijn eveneens bij Cassell verschenen; zij zijn thans verkrijgbaar in een goedkoope editie van 3/6).

ROUSE (Clive) THE OLD TOWNS OF ENGLAND. With 129 photographic Illustrations. (120) 7/6 B. T. Batsford Ltd. London.

De sfeer en de schoonheid der oude Engelsche steden, zooals die in den loop der tijden geworden zijn, maken voor

een deel den geestelijk-visioneelen achtergrond uit van Britsche romans. Zij verkrijgen er mede het kenmerk door van zuiver Britsche scheppingen. Zonder die speciale, niet te definieëren sfeer, en zonder die schoonheid, zouden b.v. de kathedraal-romans van Hugh Walpole zich in elke kathedraalstad van Europa kunnen afspelen; thans zijn zij typeerend Britsch.

Bij het schrijven van zijn boek over oude Engelsche steden moet het de bedoeling van Rouse geweest zijn die sfeer en schoonheid, als de belangrijkste eigenschappen, aanvoelbaar te maken. Hij beschrijft de kathedraalsteden, de eeuwen-oude marktplaatsen, havenstadjes en „country towns" niet als een wegwijzer van Cook; hij karakteriseert de bijzondere schoonheid van elke plaats, de meer intieme stemming, welke elk der steden beheerscht, en vertelt de daartoe noodige historische bijzonderheden.. Het boek is practisch bruikbaar voor den reiziger naar Engelsche stedenschoonheid; tevens is het een soort „companion to English history and literature". De talrijke prachtige foto's dragen daartoe bij.

COLUM (Padraic: THE LEGEND OF SAINT COLUMBA. Illustrated by E. Mackinstry. (156) 5/. Sheed & Ward, London.

„The Legend of Saint Columba" heeft meer beteekenis dan die van een uitstekend geschreven hagiografie. De Iersche heilige (521-597) leefde in een tijd welke het zag gebeuren — en dit geldt alleen voor Ierland — dat de inheemsche cultuur de latijnsche ontmoette op voet van betrekkelijke gelijkheid; de Iersche christelijke litteratuur en cultuur is de synthese daarvan. Zij is een uiterst merkwaardig samengaan van ecclesiastische en nationale motieven; van het christelijk-religieuze en het paganistisch-heroïsche. De elementen van beide kruisten elkaar. In Columba, zoon van een der Iersche vorsten, leefde sterk de traditie dezer gemengde cultuur; hij heeft die als kloosterling verbreid in Ierland en vooral in Schotland, waarvan de bekeering tot het christendom het resultaat van zijn arbeid was. Indirect ook in Engeland, daar een zijner leerlingen, St. Aidan, aan de bekeering van Engeland heeft gearbeid.

Rond de figuur van St. Columba heeft reeds kort na zijn dood zulk een legendenvorming plaats gehad, dat waarheid en fictie niet meer van elkaar zijn te onderscheiden. Zijn legende reflecteert de periode waarin die kruising gebeurde der christelijke en nationale elementen; in zijn legende leeft de tijd waarin de inauguratie plaats had dier inheemsche cultuur, welke nieuw leven bracht in de decadente klassieke beschaving en die een der vormende invloeden was bij de ontwikkeling der Karolingische cultuur.

Een der vorstelijke nazaten van St. Columba, de 16e eeuwsche prins Manus O'Donnell, heeft de gegevens over den heilige ver-

zameld en in een levensbeschrijving verwerkt. Aan de hand hoofdzakelijk van dit boek heeft Padraic Colum het zijne geschreven. Het is door en door Iersch, en het geeft dus ook weer, naast het boven aangegevene, van wat tot het kostbaarste van den Ierschen aard behoort, bruisende levensdrift, en een simpel, deemoedig geloof.

BELLOC (Hilaire) BRYANT (Arthur) a. o.: IMAGINARY BIOGRAPHIES. (105) 3/6 George Allen & Unwin Ltd. London.

Eenige personen, van wie overigens niets bekend is, hebben door een enkele daad invloed geoefend op de geschiedenis en de litteratuur zooals de man, die Coleridge uit zijn kamer riep, terwijl de dichter bezig was „Kubla Khan" te schrijven, — het dienstmeisje dat het manuscript verbrandde van Carlyle's „History of the French Revolution" — de postmeester, die Louis XVI en zijn familie te Varennes herkende, enz. Hun levens, voor en na dit historisch optreden, zijn vrijwel onbekend. Eenige auteurs, onder wie Belloc, Bryant en Helen Simpson hebben met hun verbeeldingskracht de gapingen aangevuld, en gefantaseerde biographieën geschreven van deze merkwaardige onbekendheden. Zij vormen samen een pretentieloos boekje dat de verdienste bezit geïnteresseerden in litteratuur en geschiedenis een vlot verhaal te vertellen over onderwerpen, waarin zij zijdelings belang stellen.

BOEKENSCHOUW

TENHAEFF (Dr. W. H. C.) HET SPIRITISME. (264). DIETZ (Dr. Paul) TELEPATHIE EN HELDERZIENDHEID (201). Leopold, Den Haag.

Beide boeken hebben ten doel de studie der in de beide titels genoemde onderwerpen te bevorderen en te populariseeren. De schrijvers behandelen hun stof wetenschappelijk; zij staan er critisch tegenover; echter blijken zij door bepaalde acceptaties het Katholieke standpunt niet in te nemen. Dit betreft vooral het eerste der bovengenoemde werken; de inhoud van het tweede is uiteraard van meer „neutralen" aard. Al moet ook dit boek niet ter hand worden genomen door hen, die zich hun eerste kennis van telepathie en helderziendheid nog moeten verwerven. „Het Spiritisme" kan slechts gelezen worden, wanneer men, door eenige wetenschappelijke scholing, eigen critisch inzicht tegenover de betoogen kan plaatsen.

VRIENDS (Jan) IN DE STILTE DER BOSSCHEN. (79) Het Spectrum, Utrecht.
Wederom een aardig boekje uit de Utrechtsche serie „Schijnwerpers". Een natuurvriend en natuurkenner vertelt hier van de stilte en de geheimen der bosschen, wat er aan Fauna en Flora schuilt. Hij schrijft hierover op onderhoudende en leerzame wijze. Het boekje is smaakvol uitgegeven en wordt door een aantal mooie foto's geillustreerd.

Edward Gibbon

door JOS. PANHUYSEN.

Den laatsten tijd schijnt de belangstelling in geschiedenis, die onze ouders en vooral onze grootouders, zulke genoeglijke uren bezorgde, terug te keeren. Dank zij de vele populaire uitgaven, tegen zeer billijke prijzen, meestal in het Duitsch geschreven of in het Duitsch vertaald, lezen wij weer over de Grieken en de Romeinen, over de Inca's en de Azteken, over de hervorming en over de Pausen, en als we goed toezien, bemerken we wellicht, dat we het uit dezelfde boeken doen als onze naaste voorouders, uit Mommsen en Prescott, uit Ranke, en waarachtig ook uit den onvergelijkelijken Gibbon. In de Aretz-uitgave — als ik me niet vergis — verscheen in drie dikke deelen de complete tekst eener Duitsche vertaling van The Decline and Fall of the Roman Empire. Deze grootsche geschiedenis, — Saintsbury noemde ze de meest grootsche, die ooit geschreven werd — laat vele eeuwen aan onze oogen voorbijgaan in een tafereel, dat steeds wisselt, bont van kleur, van omgeving en figuur, maar nooit ophoudt, in al zijn bewogenheid, een tafereel te zijn. Wie Gibbon leest, ziet toe, steeds verrukt om het schouwspel, maar nooit dermate vervoerd, dat men, al lezend, deelgenoot wordt van het leed en den strijd, de haat en de liefde, de verbittering en de opstandigheid. Volkeren, als de onweerstaanbare golven eener zee, verschijnen op het tooneel dezer geschiedenis, alles wegvagend voor zich heen in blinde eigenbaat, of blind fanatisme, maar zooals ze verschijnen, verdwijnen ze, het gerucht van hun aftocht of hun vernietiging versterft en terwijl Gibbon zijn volzinnen verder schrijft nieuwe verschijningen oproepend, is hun tegenwoordigheid reeds geworden tot een vergane sage, onherroepelijk voorbij, maar niet onherroepelijk vergeten, want het beeld was scherp en duidelijk en hun aantocht en hun wegtrekken werd er gevolgd in de meest sprekende en uiterst nauwkeurig weergegeven details. The Decline and Fall is, zooals men herhaaldelijk heeft vastgesteld, een kunstwerk; men kan het lezen, zelfs al heeft men niet de minste belangstelling voor geschiedenis in het algemeen, het is bovendien, zooals Lytton Strachey zoozeer terecht heeft opgemerkt een klassiek, of, zoo men wil, klassicistisch kunstwerk, „one of the supreme monuments of Classic Art in European literature".

Maar juist, omdat The Decline and Fall dat is, moet men dit werk, indien dit eenigszins mogelijk is, lezen in de oorspronkelijke taal, sterk latiniseerend, prachtig gerhytmeerd, waar soms een wonderlijke ironische kracht gevonden wordt in een geangliseerden latijnschen term, waar de zinnen rijzen en dalen en zich, steeds voortgolvend, in elkander verstrengelen, zoodat door

de bladzijden een eigen leven schijnt te varen, niet ongelijk aan de diepe rustige ademhaling van een gezonden mensch. Soms mag de stijl een weinig hoogdravend lijken in zijn vele omschrijvingen, een enkelen keer zelfs wat hol, de antithese wat gewild, maar doorgaans zal men opgetogen zijn van bewondering om het telkens opnieuw gevonden kenschetsende, gelukkige woord, om de scherpzinnigheid van dezen man, die een wereld wist te herscheppen, of, zoo ge de misprijzende twijfelzucht van sommige moderner historici deelt, wist te scheppen in het woord. Het laatste is zeker niet minder dan het eerste, Hier worden personen doorzien en verstaan en weergaloos tot in hun aandrift, hun deugd, hun ondeugd, hun moed en hun lafheid, hun genialiteit en beperktheid getoond; misschien kunnen het andere personen zijn dan wier naam ze dragen in deze geschiedenis, maar hen zoo te doorzien en te toonen blijkt er niet minder bewonderenswaardig om. Het lijkt soms of er voor Gibbon maar één persoon was wier beperktheid hij, hoewel gedeeltelijk zonder twijfel, toch niet geheel doorzag. Die persoonlijkheid was hij zelf. En daarom ook doet men beter The Decline and Fall, een niet ongevaarlijke lectuur, in het oorspronkelijke te lezen; de Aretz-uitgave geeft slechts den tekst, de meeste Engelsche uitgaven geven niet alleen de meer of minder belangwekkende noten van Gibbon zelf, maar gewoonlijk nog enkele meer. En die enkele meer zijn belangrijk, want deze wijzen den niet al te chritischen en door de schittering dezer taal en dezer lucidteit wellicht verblinden lezer op de beperktheid, die Gibbon zelf ontging, een beperktheid, die hij trouwens met menigen geleerde van zijn tijd deelde. Gibbon was, blijkens de wel wat overdreven beruchte hoofdstukken over de ontwikkeling van het christendom, te weten het vijftiende en zestiende hoofdstuk van The Decline and Fall of the Roman Empire en blijkens zijn behandeling van de geschiedenis van Rome tijdens de Middeleeuwen anti-clericaal en zelfs anti-christelijk, in den zin van anti-religieus. Dat is allerminst merkwaardig in een schrijver van de achttiende eeuw, maar het is welbeschouwd toch wel eenigszins merkwaardig in dezen schrijver van de achttiende eeuw, die van zichzelf getuigd heeft, dat hij in aanleg zeer godsdienstig was en die bovendien zich, zij het voor vrij korten tijd, tot de Roomsch katholieke kerk bekend heeft.

EDWARD GIBBON

Wie The Decline and Fall of the Roman Empire geheel las,

weet reeds zeer veel van den man, die het schreef; deze kennis zal hem echter niet bevredigen; integendeel, zij zal hem nieuwsgierig maken naar de wezenlijke persoonlijkheid van dezen halfgod, die, vanuit de hoogte zijner beschouwing, neerziet op de „awful revolution", die leidde tot de vernietiging van het christelijk Byzantium; iemand, die alles weet, en wikt en weegt, onverstoorbaar, in een rust, die haast niet menschelijk lijkt. Wie, na het geschiedkundig werk van Gibbon, kennis neemt van zijn autobiografie, in Engeland even befaamd, zal eerst aangenaam verrast blijken, maar hoe goed deze autobiografie ook is, hoe uitvoerig in sommige opzichten, spoedig zal de lezer zich toch een weinig verontrust voelen, in deze volzinnen, even gekunsteld haast en weloverwogen als die van The Decline and Fall, zal hij den mensch zoeken, maar hij zal hem zelden vinden, tenminste nooit volkomen, nooit zooals men dat van een autobiografie verwachten mag en verlangt. De autobiografie van Gibbon is op dezelfde wijze geschreven als zijn meesterwerk, maar het toont minder perspectief, minder doorzicht. Een autobiografie, dunkt me, moet impulsief geschreven worden, of introspectief of in een wisseling van beide; ze behoort op eenigerlei wijze te lijken op de Belijdenissen van Sint Augustinus, op het Leven van Benvenuto, zoon van Giovanni Cellini, of op Dichtung und Wahrheit van Goethe. Er is weinig verdichting te vinden in Gibbon's verantwoording van zijn leven, alles wat er staat is zoo ongeveer wel waar klaarblijkelijk, maar het is niet waar genoeg. Hij vertelt ons van zijn ziekelijke kinderjaren, van de aanhankelijke zorgen van zijn Tante, Miss Porten, hij vertelt ons van zijn studie in Oxford, wat toen nauwelijks een geschikte plaats voor studie genoemd kon worden volgens hem, hij spreekt over zijn overgang tot de katholieke kerk, hoe zijn vader hem daarna verbande naar Lausanne en hoe hij daar weer protestant werd, hij spreekt over de jaren doorgebracht in Hampshire als militair, over zijn reis naar Italië, over zijn voorbeschikking tot geschiedschrijver en over zijn geschiedschrijven zelf, hij toont ons vooral zijn vrienden, minder zijn weinige vijanden, maar al komt hij ons, al verhalende, telkens opnieuw een weinig nader, hij schijnt telkens opnieuw terug te wijken in een gereserveerdheid, die hem misschien juist en passend voorkwam, maar die den lezer weinig kan behagen. De man, die in zijn hoofdwerk zoo vaak gissen moest en dan doorgaans giste op een schitterende wijze, gist in zijn autobiografie nergens; de stijl ervan mag zoo betooverend zijn als hij wil, het werk mag prettige lectuur blijven, het lijkt toch iets op een historie, waarin voornamelijk de feiten en welhaast niets dan de fetien worden medegedeeld..

Er zijn een paar uitzonderingen daarop, al vormen zelfs zij geen volkomen uitzondering. De troosteloosheid van zijn eerste jeugd wordt goed weergegeven, de leegheid van zijn leven in

Oxford eveneens; de genegenheden die Gibbon opvatte voor zijn vrienden voor Holroyd, Deyverdun, en zelfs voor Sophie Curchod, de latere Madame Necker, die hij toen hij zijn verloving met haar verbrak, niet geheel passend behandelde, is navoelbaar, maar de voornaamste uitzonderingen lijken me de enkele zinsnede over zijn talent voor de geschiedschrijving, de overweging, waarin hij eigenlijk zich afkeerde van de Roomsch Katholieke Kerk en zijn groote reis naar Italië. Gibbon schrijft ergens: „After his oracle Dr. Johnson, my friend Sir Joshua Reynolds denies all original genius, any natural propensity of the mind to one art or science rather than another. Without engaging in a methaphysical or rather verbal dispute, I know, by experience, that from my early youth I aspired to the character of an historian."

Het merkwaardigste woord in dit citaat lijkt me „metaphysical", een woord, dat Gibbon gaarne gebruikt en altijd, ook hier, met een ironische bijbeteekenis, toch is de idee die hij hier voorstaat, wier waarheid hij bij ervaring weet, in zekeren zin niet anders meer dan natuurlijk te noemen, hier spreekt zich ongetwijfeld iets als een roeping uit, hier vertoont zich iets wat men, zij het in een verwijderde beteekenis, een religieus besef zou kunnen noemen. Als er een bepaalde bedoeling in lag een man als Gibbon te zijn, dan moest er, volgens het woord van Chesterton ook iemand zijn die bedoelde.

Ondanks alles was Gibbon nooit inderdaad een „unbeliever", al was zijn overgang tot het Zwitsersch protestantisme eenigszins dubbelzinnig. Hij kwam er allerminst toe door overreding en redeneering. Men kan zelfs zeggen, op grond van de autobiografie en een uitlating van den predikant Pavilliard, bij wien hij te Lausanne in huis was, dat hij tot die „bekeering" kwam, omdat hij ophield met redeneeren, en zich onberedeneerd gewonnen gaf. Pavilliard had niet alle bewijsvoeringen uit de geschriften van den jezuieten-pater Parsons, of uit de Histoire des Variations Protestantes van Bossuet weerlegd, de werken waardoor Gibbon tot de katholieke kerk was gekomen, maar Gibbon zelf weigerde op een bepaald oogenblik een bepaald mysterie, dat aan de menschelijke redeneering ontsnapt, langer aan te nemen.

Hij is niet ongenegen, schrijft hij in zijn autobiografie, om den predikant Pavilliard voor een gedeelte de eer te geven van dezen overgang tot een geloof, dat eigenlijk niet geheel het vroegere geloof van Gibbon was, maar, gaat hij verder „I must observe that it was principally effected by my private reflections; and I still remember my solitary transport at the discovery of a philosophical argument against the doctrine of transubstantiation: that the text of scripture, which seems to inculcate the real presence, is attested only by a single sense — our sight; while the real presence itself is disproved by three of our senses — the

sight, the touch, and the taste. The various articles of the Romish creed disappeared like a dream." Hier ook kan men een bepaald woord vinden, geloof ik, dat de beteekenis heeft van een sleutelwoord. Iedereen, die even nadenkt, ziet onmiddellijk, dat dit argument tegen de transubstantiatie allerminst „philosophical" kan genoemd worden, hier wordt het mysterie verworpen, omdat het het wezen van een mysterie blijkt te hebben; het is voor iemand als Gibbon een bijzonder poover argument zelfs, maar toch voelt hij er zich door opgetogen, hij spreekt van „transport". Op dat oogenblik, in die opgetogenheid, gaf Gibbon zich gewonnen, onmiddellijk verdwijnt alles, zooals hij zeer juist en, onbewust, zeer verschrikkelijk zegt, als een droom.. Hij verliest zijn geloof in de „Romish creed" om bereid te kunnen zijn nu alles te gelooven wat hem het best uitkomt. „It was here that I suspended my religious enquiries, acquiescing with implicit belief in the tenets and mysteries which are adopted by the general consent of Catholics and Protestants." Het geheim verdween daarmede echter niet geheel uit zijn leven, in de latere jaren, tot zijn afsterven toe, las hij geregeld in den bijbel en bij het overlijden van diens vrouw troostte hij zijn vriend Lord Sheffield door dezen op de onsterfelijkheid der ziel te wijzen. Bovendien kwam weinig jaren na zijn eerste verblijf in Lausanne de reis naar Italië en daarmede de inspiratie tot zijn grootsche historie. Weer kan men, achter den schoonen gang der woorden, iets zien van de wezenlijke gemoedsbeweging in Gibbon, als hij over die eerste inspiratie schrijft. „It was at Rome, on the 15th of October 1764, as I sat musing amidst the ruins of the Capitool, while the barefooted friars were singing vespers in the temple of Jupiter, that the idea of writing the decline and fall of the city first started to my mind." Deze zoo wel overwogen en zoo prachtig verwoorde vaststelling, die ons in het woord „started" den blijden schrik doet meeleven, wordt in gevoelswaarde slechts overtroffen, naar mijne meening, door een zinsnede, die het korte relaas van zijn groote reis besluit, als Gibbon vertelt, dat hij in het vaderland terugkeerde met al de nieuwe indrukken, al de herinneringen en de geweldige toekomst van The Decline and Fall. Twee jaren en vijf maanden was hij weg geweest, hij landde te Dover en „hastily drove through the summer dust and solitude of London". Toen ik dit laatste voor het eerst las, voelde ik daarin al die herinneringen en heel die toekomst, waarvan ik zooeven sprak, een doorzond geluk, dat Gibbon toen gesmaakt moet hebben. Toch, zal men zeggen, kan men in dien zin ook een misprijzing van het stof en de verlatenheid van het zomersche Londen lezen. Nergens was Gibbon me in zijn autobiografie nader dan hier en het deed me dan ook zeer veel genoegen hem later, in een brief van hem aan Lord Sheffield, te hooren

spreken van de „delicious solitude" in Londen, en deze brief is gedateerd Augustus 1774.

Te weinig van dit innerlijker leven van Gibbon, die volgens een vriend van zijn vriend Deyverdunn, in de laatste jaren van zijn bestaan de anti-christelijke tendenzen in zijn werk berouwde, komt uit in de nieuwste biografie, die Professor Mowat over hem samenstelde. Slecht is deze biografie niet, al kan men verreweg het grootste gedeelte, minstens even gelukkig verwoord, in Gibbon's eigen levensbeschrijving en dagboeken lezen; zij weet eenig idee bij te brengen van den tijd, waarin de groote geschiedschrijver leefde, zij verdedigt zijn karakter goed en terecht tegen overdreven aantijgingen, maar overigens stelt zij hoofdzakelijk vast wat reeds vastgeteld was en komt vrijwel nergens tot een verklaring. Zelfs al kan men de moeilijkheid van een verklaring gereedelijk toegeven, het resultaat van Professor Mowat's onderzoekingen en overwegingen bevredigt toch te weinig.

[1]) R. B. Mowat: Gibbon. Arthur Barker Ltd. 21 Garrick Street, Covent Garden. Londen.

(Gibbon's „Decline and Fall" werd in 1783 op den kerkelijken index geplaatst.)

BOEKENSCHOUW

BRANDE (Dorothea) ONTWAAK EN LEEF. Voor Nederland bewerkt uit het Amerikaansch door J. Tersteeg. (154) *f* 1,20 en *f* 1,90 Leidsche Uitg. My. Leiden.

Een dier verhandelingen welke, — met veel uitweidingen over simpele waarheden, paraphrases van „doe altijd je uiterste best", en nu en dan een verwijzing naar Freud, — den man, die gebeld wordt, moeten maken tot den man die belt.

MAES O.P. (Mag. J. D. M.) DE GOD DIE MEN VEREERT (100) *f* 0,70. Het Spectrum, Utrecht.

Den begrippen „God" en „godsdienst" wordt in deze studie hun eigen kenschetsende inhoud toegekend. Men zou het boekje een essay over de ideologie van de eerediensten kunnen noemen, waarin, via een klare betoogtrant, de verschillende vormen worden uiteengezet waaronder het begrip God voorkomt: God in zichzelf, dat is de Heilige; God in zijn verhouding tot het physisch heelal, dat is de Oorzaak, het Beginsel; God in zijn verhouding tot het geweten, dat is de Wetgever; God als een aanvullende kracht, dat is de Verlosser, de Zaligmaker.

Het goed verstaan van den inhoud vereischt eenige algemeene ontwikkeling, maar dan is het ook een zeer aanbevelenswaardig werkje, dat heel wat begripsverwarring op het besproken gebied kan verhelderen.

I. De Engelsche schilder Whistler beleedigde eens een schilderende dame door zijn niet malsche critiek op haar werken.

— Mag ik dan de wereld niet schilderen, zeide de schilderes, zooals ik ze zie?

— Dat kan niemand u verbieden, antwoordde Whistler, maar het wordt gevaarlijk voor u, als u de wereld ziet, zooals u ze schildert.

II. Een Fransche uitgever, die een werk over Stalin liet herdrukken, zond exemplaren hiervan aan Radek en Molotov, vrienden van den overleden schrijver, Henri Barbusse. De boeken kwamen echter terug aan den uitgever met de bemerking:

Adresse insuffisante.

De sovjet-republiek heeft humor.

Het huis te Michaëlofskoje, waarin Poesjkin twee jaar gewoond heeft.

III. Sinds enkele weken verschijnt er in de Vereenigde Staten een dagblad, dat uit louter prettig stemmende berichten bestaat. De New-Yorksche journalist M. Hopkins, dien het verveelde zooveel onaangename dingen te moeten vertellen, is een dagblad begonnen, dat de wereld voorstelt zooals zij zou moeten zijn. Zoo leest men daar, dat alle staten der wereld een wet hebben aangenomen ter bescherming van het menschenleven; dat de douanetarieven zijn opgeheven, dat de volkenbond dictatoriale macht heeft gekregen etc. Dat dit alles niet waar is, doet niets ter zake. Hopkins hoopt dat de menschen door te lezen, hoe de wereld moest zijn, op den duur zoo ook zullen worden.

Eén enkele rubriek „De Nachtmerrie" bericht ware feiten, maar deze

lijken in dit blad onwaarschijnlijk. Als zijn poging succes heeft, hoopt Hopkins, die de wereld verbeteren wil, het blad ook in andere talen en landen uit te geven.

IV. „Sinds 1719, zoo schrijft Mme Helène Schirren in „Le Museé du Livre" van Brussel, had de Fransche physicus en naturalist René Antoine de Réaumur geconstateerd, dat de cellen der wespennesten, in plaats van zooals de raten der bijenkorven uit was te zijn samengesteld, bestonden uit een stof, die op papier leek een stof, die de wesp verkreeg door verrot hout fijn te malen. Deze merkwaardige waarneming, die later zoo belangrijke gevolgen zou hebben, bleef voorloopig behooren tot de zuivere theoretische wetenschap. Er zullen nog vele proefnemingen noodig zijn, voordat de mensch het middel ontdekt om op de wijze der wespen papier uit hout te bereiden. De wesp is het prototype der papierfabrikanten, die papier bereiden uit houtcelluloze."

„Er is nu nog altijd een wespenfamilie die de papierbereiding moeilijkheden veroorzaakt. Het is de Syrex Garga, die 8 millimeter onder de boomschors haar eieren legt, welke meer dan een jaar noodig hebben om larven te worden en aan alle papierfabricatie weerstaan: hierdoor ontstaan de gaatjes in papier dat volmaakt scheen bij het verlaten der fabriek."

BOEKENSCHOUW

PRINS (Jan) PLATOON'S TIMAIOS. (167) Boucher, Den Haag.

Met zorg en liefde heeft Jan Prins dezen merkwaardigen dialoog van Plato, dialoog tusschen Socrates, Timaios, Hermokrates en Kritias bewerkt. Een inleidend gedicht van Prins geeft een korten inhoud en verhelderende aanteekeningen volgen.

DREHMANNS (Dr. Jos. M. - C.ss.R.) ZUSTER OCTAVIENNE OSTERMANN. (224) *f* 1,60 R. K. Boekhandel, Amsterdam.

Het eenvoudige leven van een kloosterzuster, die met groote edelmoedigheid haar leven lang God diende, haar kloosterregel volgend, wordt hier met behulp harer brieven door iemand, die haar blijkbaar na-stond, beschreven.

KNIPPENBERG (Dr. H. H.) IN DEN GLOED DER ORANJEZON. Huwelijken van de laatste Oranjes. (94) *f* 1,50 en *f* 1,95. Boekdrukkerij „Helmond", Helmond.

Behoudens een enkel gezwollenheidje is dit werkje gelukkig vrij gebleven van de overdreven, dikke woorden, welke artikelen en boeken over ons vorstenhuis, vooral den laatsten tijd, nogal eens plegen te ontsieren. De familieverhoudingen der Oranjes in de 19e eeuw worden beschreven vanaf Willem II. Tevens wordt een overzicht gegeven van enkele ingrijpende politieke en cultureele gebeurtenissen, en van eenige litteraire stroomingen. Een hoofdstuk over het laatste vorstelijk huwelijk besluit het boek.

SALMINEN (Sally) KATRINA (416) *f* 3.90 en *f* 4.90. Vert. door Ch. Gl. Behrens. Blitz, Amsterdam.

„Een dienstmeisje, dat plotseling als schrijfster beroemd wordt", is een prachtige reclame voor een boek. Sally Salminen moet een dienstmeisje zijn en won met haar „Katrina" een romanprijs. Het is een zeer, zeer middelmatige roman, die den Zweedschen letteren geen nieuwen glans zal verleenen. Selma Lagerlöf kon met recht schrijven dat, wie dit boek leest, „een mensch gevonden heeft, die ons voorgaat in rechtvaardigheid". Het boek getuigt van den robusten, gezonden levenszin der schrijfster, doch nauwelijks van haar schrijf- en verbeeldingskunst Zij vertelt dragelijk en weet hoe arme menschen op de Alandseilanden leven, maar daarbij blijft het. Het leven dezer Katrina, een energieke, levenskrachtige, moederlijke vrouw, wordt ons vrij uitvoerig verhaald, maar de schrijfster slaat nooit diepere accoorden aan en styleert haar vertelling niet tot een schoone, treffende verbeelding. De vergelijking met Selma Lagerlöfs „Gösta Berling" heeft geen zin. Poëzie, inventie, geest, intuïtie, dingen die een roman boven de middelmaat kunnen uitheffen, zijn niet het aandeel van Sally Salminen. Wegens een enkel tafreel voorbehoud voor volwassen lezers.

SMEDING (Alie) LIEFDE (381) *f* 2,90. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1937.
In „Liefde" verhaalt Alie Smeding op haar minutieuze, wat uitvoerige wijze van een kind, dat het uiteengaan van haar ouders medemaakt, bij een tante opname vindt, daar op een jongeman verliefd raakt, trouwt en geduldig den ontrouw van haar man verdraagt. Een boek van bitterheid en leed: alle huwelijken stranden hier op de onstandvastigheid en onbetrouwbaarheid der mannen, een enkel op de wispelturigheid der vrouw. De kijk op het leven is bij deze schrijfster wel wat erg eenzijdig pessimistisch en liefde is hier vooral verliefdheid. Het boek, hoewel geen kunstwerk, heeft gevoelige bladzijden en schildert waarachtig menschenleed. De hoofdfiguur, Lydia, weet vooral in het laatste gedeelte den lezer te boeien. Wegens de drukke en hevige verliefdheden blijve het verhaal uit al te jonge handen.

OUWENDIJK (Dick) DE SPIEREN DER AARDE (217) *f* 1,90 en *f* 2,50. Pax, Den Haag.
Een boek van een beginnend auteur, dat ongetwijfeld goede eigenschappen bezit. De schrijver heeft, vermoed ik, „Hoe het groeide" van Knut Hamsun gelezen en zich eenigszins daarop geïnspireerd; zijn werk heeft althans opvallende punten van overeenkomst daarmee. De motieven die het verhaal zijn verwikkeling geven, de mysterieuze baron, het moeras, het spookachtige hier en daar, komen nog niet voldoende tot hun recht. Ze staan nog te zeer in de grondverf. Maar het geheel is in forsche lijnen en contouren opgebouwd. De stijl heeft vaak nog wat gewilds en gechargeerds; hij kan nog winnen aan eenvoud en natuurlijkheid. De figuur van den baron is zeer oorspronkelijk en van een natuurlijke werking in het verhaal, hoewel nog te schetsmatig. Het geheimzinnige moeras werkt minder overtuigend: een moeras in Holland is toch ook maar een moeras. Alles bij elkaar is het een goede aanloop; wie zoo'n boek schrijft, is tot iets goeds in staat. Volwassenen.

MELLE (J. van) BART NEL, DE OPSTANDELING (277) *f* 2,25. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Overtuigend en treffend wordt in den roman van J. van Melle de figuur verbeeld van een opstandeling tegen het Engelsche gezag in Transvaal, gedurende het verzet van 1914, na het uitbreken van den wereldoorlog. Bart Nel, de Zuid-Afrikaansche boer, is de ontembare vrijheidzoeker; van zijn slag moeten er talrijken in Zuid-Afrika geweest zijn. De auteur heeft hem gelukkig niet geïdealiseerd, maar juist door zijn eenvoudige menschelijkheid interesseert hij den lezer. Ook het leven en de gewoonten van het Zuid-Afrikaansche platteland, die den achtergrond vormen van het verhaal kunnen den Hollandschen lezer interesseeren.

Alleen de dialogen zijn in het Zuid-Afrikaansch geschreven; enkele voetnoten geven verklaringen. Voor het lezen van den goed en krachtig geschreven roman levert deze „tweetaligheid" weinig bezwaar op.

TALIANI (Francesca Maria) PETERSBURG 1917. Herinneringen van een Gezantschap-Secretaris in dienst bij de Italiaansche Ambassade in Rusland in de jaren 1917 en 1918. Naar het Italiaansch door Machteld I. Borel. Amsterdam, v. Kampen en Zoon.

De gedrongen stijl met korte afgekapte zinnen en onverwachte overgangen schept direct een gespannen sfeer, die echter op den duur zeer vermoeiend wordt. Zelfs de draad van het verhaal wordt moeielijk te volgen. Het persoonlijke en anecdotische zijn met het algemene en geschiedkundige vreselijk door elkaar geklutst. De kostbare gegevens gaan verloren in onbenullige beschrijvingen die dan meestal nog op liefdesverhoudingen betrekking hebben. Met deze is het vooral trouwens zo doorweven, dat ik de lezing sterk moet ontraden.

BRUNNGRABER (R.) RADIUM. (361) *f* 2.90 en *f* 3.90. Uit het Duitsch vertaald door A. E. Hermans-de Roos. Ned. Keurboekerij, Amsterdam, 1936.

Een roman, die de geschiedenis van het radium vertelt. Geschiedkundige waarheid en romantische verdichting zijn voor den onkundige niet meer te ontwarren. Dat hindert echter weinig, omdat de voorstelling spannend is en de inhoud een soort van waarheid bevat, dat voor zich zelf getuigt. Natuurwetenschap, geneeskunde en economie maken de geschiedenis van het radium. De natuurwetenschap is een idylle, de geneeskunde een mengsel van hulpvaardigheid en hartstocht, de economie is echt duivelswerk. Misdaad ontmoet zij overal op haar weg; ook al mocht een of ander feit verkeerd voorgesteld zijn, dan nog blijven we overtuigd van den verderfelijken invloed der economische hartstochten, vóór ze door het sociale leven opgenomen in een zekere berusting overgaan. Voor volwassenen.

AYER BARNES (Margaret) EDNA (494) *f* 3.50 en *f* 4.50. Vrij vertaald door Mr. A. W. van Nes, met medewerking en een inleiding van G. van Nes-Uilkes. Kruseman, Den Haag.

Deze „Amerikaansche Idylle" geeft de geschiedenis van een eenvoudige burgervrouw die gehuwd is met een man, wiens knapheid, intelligentie en eerzucht veel verder gaan dan zij kan bevatten. Het geheele boek door vraagt men zich af: Waarom heeft die man die vrouw getrouwd? Hoe is het mogelijk dat zijn verstandelijke eerzucht niet bestand is geweest tegen de tamelijk onschuldige en ook onnoozele verleidelijkheid van dat aantrekkelijke, maar domme jonge meisje, dat meer hem het hof maakte dan hij haar? Het antwoord zou kunnen zijn dat als deze vergissing niet gemaakt was, de opzet van dit heele verhaal er niet zou zijn en dit lijvige boek met zijn talrijke typische kleine trekjes uit het moderne Amerikaansche leven, met zijn gezellige intérieur-beschrijvingen, waarin Edna zich telkens voelt als een visch op het droge, met al het inleven van den auteur in dit leventje van eenvoudige vrouw, die in de groote wereld moet verschijnen omdat haar man dat wil en honderd fouten maakt tegen de toon, die daar heerscht, niet

zou verschenen zijn. Een meesterwerk is dit boek niet, maar het heeft veel goede hoedanigheden, waarbij de groote opmerkingsgave van de schrijfster zeker in de eerste plaats genoemd moet worden. De zielige verlatenheid van Edna komt vooral in de laatste hoofdstukken het meest naar voren en daar is het verhaal op z'n best. Dit boek kan tot ontspanningslectuur dienen voor lezers met rijpe ervaring.

GREGORY (Jackson) HET ZWIJGEN DER BERGEN (223) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van J. G. H. v. d. Bovenkamp Jr., Kruseman, Den Haag.

Weinig vertellers uit de Far West verstaan het zoo goed om een echt spannend verhaal voor te zetten als Jackson Gregory. Hij is een ras-verteller en weet zijn lezers mee te voeren, uit hun dagelijksch gedoe in een andere wereld van sheriffs en cowboy's, van schuilplaatsen tusschen de rotsen, van dappere meisjes en groote schurken. Ook dit is weer zoo'n verhaal voor volwassenen ter ontspanning.

BALDWIN (Faith) VIJF DAGEN (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door Molly van Friezendorp. Kruseman, Den Haag.

„Waar gaan we heen?" vroeg Cherry. „Naar de hemel of naar de hel?"

„Daar heb ik geen flauw idee van," antwoordde de groote natuur-onderzoeker, „kan het je iets schelen?"

„Nee," zei Cherry, „niet zoolang wij maar samen zijn".

„Amen" zucht de recensent na deze laatste regels, die het slot-accoord vormen van de romance van vijf dagen tusschen een beroemde film-ster en een niet minder beroemden natuur-onderzoeker met veel frivoliteit en allerlei van die onmogelijke situaties, die alleen dergelijke buitenissige menschen in deze wereld kunnen ondervinden. Het boek is vlot geschreven en kan voor lezers met onderscheidingsvermogen tot ontspanning dienen als zij niets beters te doen hebben.

PICKFORD (Mary) KAMELEON-WEEUWTJE (191) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling door Mevrouw L. J. A. M. Berkhout-Willemse. Hollandia-Drukkerij Baarn.

Dit romannetje zou evengoed een scenario kunnen zijn, het heeft alle kwaliteiten van de Amerikaansche films die wee zijn van een ziekelijke sentimentaliteit en waarin de Katholieke moraal iets ongekends is. Het is de geschiedenis van een jonge vrouw met een schitterende stem, die zich terwille van haar kind al de onteerende slavernij laat welgevallen van een revue-manager, die haar in korten tijd tot een ster van den eersten rang moet omtooveren. Er komt ook nog een schatrijke Argentijn op de proppen en het is een gegoochel met toiletten en coquetterie, met dancings en minnaars, met zóóveel P. K.'s dat het gaat duizelen voor je oogen. Alleen voor menschen met levenservaring.

NORTON (Roy) MISLEIDENDE SPOREN (224) *f* 2,25 en *f* 3,25. Vertaling van L. Th. France. Kruseman, Den Haag.

Het verhaal van twee vrienden, die elkaar na jaren terug zien: de eene is millionair geworden door zijn ijzeren wilskracht en de andere houdt de bank in een bar in „gouddelvers-land". Hun vriendschap is tegen zoo'n groot verschil in positie bestand en het duurt niet lang of de aan lager wal geraakte vriend moet den millionair uit den put helpen. Een spannend boek dat voor volwassenen eenige genoeglijke uurtjes verpoozing brengt.

DELL (Ethel M.) EEN DUBBEL HUWELIJK (246) *f* 1,90 en *f* 2,50. Vertaling van Mevr. T. Osieck-Meereboer. Bruna & Zoon, Utrecht.

Het gecompliceerde geval van een oorlogs-weduwe met een zoontje, die hertrouwt met den „Heer" van het dorp, ver boven haar stand, zonder liefde, alleen om haar jongen een goede opvoeding te bezorgen, die haar echtgenoot veel kinderen schenkt en later haar eersten man ontmoet. Dit

heeft de schrijfster op haar bekende wijze verwerkt, met meer terughouding dan wij van haar gewend zijn. Voor oudere lezers.

BAGBY (Herman) DE MOORD AAN DE PIANO (224) *f* 215 en *f* 2,90. Vertaald uit het Amerikaansch van Herman Antonsen. Kruseman, Den Haag.

Eenige moorden zooals alleen in Amerika schijnen te gebeuren, waarbij het vinden van den dader het onmogelijke vergt van den knappen speurder die er mede belast wordt. Natuurlijk begint het met één moord en zooals te doen gebruikelijk in Amerikaansche detectieve-romans volgen er spoedig meer voordat de dader gepakt wordt. Deze opeenvolging van misdaden maakt deze boeken onsmakelijk, men krijgt er te veel van. Voor lezers met onderscheidingsvermogen bruikbaar.

OPPENHEIM (Philips E.) HET RAADSEL AAN BOORD (239) *f* 1,25 en *f* 1,90. Vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna & Zoon, Utrecht.

Een zonderlinge geschiedenis van een geheim op een plezierjacht verborgen, dat allerlei ongewenschte bezoekers aan boord brengt en waarvan de eigenaar totaal onkundig is. Politieke verwikkelingen en daarbij agenten van allerlei mogendheden met verleidelijke vrouwen die het raadsel trachten uit te vinden brengen de spanning in deze Oppenheim die voor volwassenen geschikt is.

HORLER (Sydney) TIGER STANDISH KEERT TERUG (272) *f* 1,25 en *f* 1,90. Vertaald door Mevr. T. Osieck-Meereboer. Bruna, Utrecht.

De held van zoovele Horler-romans komt in dit boek weer opdagen om zijn aarts-vijand Rahusen te bekampen. Het gaat er heet toe, want R. heeft kans gezien om den ouden vader van Standish te pakken te krijgen en bedreigt diens leven. Spannende treinlectuur voor ouderen.

WEEREN (Amy van) REGEN EN ZON IN KLEUTERLAND (257) *f* 1,90 en *f* 2,60. Schuyt, Velsen.

Men kan uit deze bladzijden al gauw de conclusie trekken, dat deze schrijfster zich volkomen thuis voelt tusschen kinderen en vooral de armste onder hen haar heele hart geschonken heeft. Zij beschrijft vlot en levendig de toestand van kinderen uit het volk, voordat zij op de kleuterschool gaan en daarna. Een beetje te veel pleidooi voor de kleuterschool, maar overigens een gevoelig boek.

PATTERSON (White Wm.) HET LOON DER ZONDE. Vertaling van H. J. Kok. (240) *f* 2,25 en *f* 2,90. De Combinatie, Rotterdam.

De romantiek van de „Far-West" — althans haar boekenromantiek — viert eenige triomfen, onder de gebruikelijke bijverschijnselen. Dat wil dus zeggen dat eenige veedieven hun verdiend loon incasseeren en het knappe meisje haar redder vindt, — alles geaccompagneerd door paardengetrappel, revolverschoten en een stuk of wat frissche vuistgevechten. Maar spanning zit er voor de liefhebbers wel in. Niet voor jeugdige lezers.

LABBERTON (Mien) KLEIN GRUT (224) Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Een aantal schetsen uit het kinderleven, enkele reeds vroeger gepubliceerd, enkele nieuwe, werden gebundeld tot „Klein Grut". Het zijn meest momentopnamen, humoristische en meer gevoelige weergaven van gebeurtenissen in kinderleventjes, alle typeerend voor den kinderaard en soms met een verrassende pointe.

Een enkele doet wat geforceerd aan, maar in verreweg de meeste werd het kinderleven spontaan en natuurlijk betrapt, en begrijpend weergegeven. Eén bezwaar heb ik tegen alle vertelsels, — de schrijfster laat de kinderen hun ouders met jij en jou aanspreken. Dat is een onbehoorlijke moderniteit, die er bij mij niet inwil.

WESTENBERGER (Hedda) JO OF RENÉ. Vertaald door Minny Musaph-Blijdenstein. (263) Literbo, Amsterdam.

Rond de intrigue der werkelijke of vermeende verwisseling bij de geboorte van twee kinderen — de werkelijkheid of vermeendheid der verwisseling laten we hier natuurlijk in het midden terwille van lezers die van spanning houden — is een vlot en lezerswaardig verhaal, geschreven over die beide kinderen en de menschen hunner omgeving. Geschikte amusementslectuur voor volwassenen.

KUSENBERG (Lilion von(MEN NOEMT MIJ JACKIE (190). Vertaling van G. Zalsman Jr. *f* 1,90 en *f* 2,50. L. J. Veen, Amsterdam.

Jackie is een dochter van goeden huize, die aan het toneel wil, daarbij geen succes heeft, sociaal afzakt, en eindelijk weer wel succes heeft. Zij is getrouwd met den gérant van een cabaret, die eigenlijk autorenner van beroep is. Onderhand leert Jackie een ouderen gezantschapsattaché kennen, terwijl haar man weer werk vindt in Spanje. Het verhaal draait vooral om de verhouding van Jackie en Housten, die naar elkaar toeneigen en op slot van zake elkaar toch niet vinden. De sfeer is erg modern en de moraal niet zeer bijbelvast. Niet erg aanbevelenswaardig!

TRAIN (Arthur) GANGSTERS OP MANHATTAM (252) *f* 1,50 en *f* 1,90. Uit het Engelsch vertaald door André Weber. Literbo, Amsterdam.

Het leven van gangsters, verwerkt tot detectiveroman, geeft een aangename afwisseling op de al te bekende en al te dikwijls herhaalde procédés. Toch maakt het werk niet den indruk door een insider geschreven te zijn: slechts de gewone kennis van het gangstersleven vormt hier materiaal voor het schrijven van een detectiveroman, waarvan de oplossing zelfs als fantasie al vrij onmogelijk is. Voor volwassenen.

STARR (Richard) ZAKELIJK GETROUWD (288). Vertaling van M. J. Landré-Tollenaar. *f* 1,75 en *f* 2,—. Van Campen, Amsterdam.

De moderne zakelijkheid is vooral het deel der vrouw in dit verhaal; de man is romantisch genoeg. Beide zijn ze trouw, maar de zakelijkheid bewerkt toch een tijdelijke scheiding, die blij eindigt in hereeniging als de romantiek van den man zakelijker blijkt te zijn als de stiptheid der vrouw. Een aardig verhaal voor ieder volwassene.

KING (Frank) DE VAMPIER (248). *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.

Frank King houdt vooral van geheimzinnige huizen met een angstwekkende atmosfeer. In dit verhaal dikt spiritisme dit nog een beetje aan: voor detectiveromans een sensatiemiddel, dat bepaald in de mode komt. Op het einde blijkt alles gelukkig heel gewoon verlopen te zijn, als men ten minste het gewone moordgedoe gewoon wil noemen. Voor habitué's.

PARY (Juliette) MENSEN HEBBEN HAAST. Vertaling van Joh. Kuiper. (253) *f* 1,90 en *f* 2,50. De arbeiderspers, Amsterdam.

De titel suggereert een jachtigheid, waaraan de inhoud voldoet. Hij omvat een aantal, los samenhangende, min of meer vluchtige schetsen, over een groepje Russische emigré's in Parijs, eenige moderne en een aantal conservatieve Franschen, en een stuk of wat bewoners van de Sovjet-Unie. De schetsen drukken in verhaalvorm de levenshouding dezer lieden uit; men krijgt den indruk dat de schrijfster een soort doorsnee van het moderne leven heeft willen geven. Het rhythme van den stijl drukt het gepassioneerde, het jachtige, als een der kenmerken van het moderne leven, goed uit. De zinnen zijn stootend, abrupt, soms verkort tot brokstukken, welke over elkaar tuimelen. Een reeks korte onsamenhangende courantenberichten „headlines", uitdrukkingen van conservatieven en radicalen wisselen de schetsen af, en moeten een idee geven van het huidige wereldmoment. Zooals o.a. Dos

Passos dat pleegt te doen in zijn boeken. En evenmin als bij hem voldoet dat hier artistiek. Zoo laat zich de kunst niet tot uitdrukking brengen; bovendien zijn dergelijke impressies te geforceerd om indruk te maken. Maar grooter bezwaar hebben wij tegen den inhoud der schetsen. De schrijfster verkiest het leven wel zeer eenzijdig te zien. Haar conservatieven zijn onsympathieke, bekrompen lieden, die den geest van hun godsdienst tot een aanfluiting maken; zij voert o.a. een geestelijke op met sadistische neigingen, de intiemste handelingen worden op de meest stuitende onbeschaamde wijze verhaald. Het is een boek dat wij niemand kunnen aanbevelen.

SENOIR (Jan) VERBORGEN WEELDE. De zondaar (264) *f* **2,25 en** *f* **2,90. Daamen, 's Gravenhage.**

Met het motief van „Verborgen Weelde. De Zondaar" is het wel in orde: het laten uitkomen van het geestelijk geluk der deugd en van de laagheid der zonde, maar de uitwerking daarvan is niet zeer sterk. Die gesteltenissen zijn getypeerd in een aantal leden van een Protestantsche onderwijzersfamilie, waarbij nogal veel met zwart en wit is gewerkt. Hier en daar treft wel even een echt gevoel, maar overtuigend, werkelijk-menschelijk zijn de figuren toch niet. Te veel maakwerk van den schrijver. Bovendien is de stijl afwisselend stuntelig of plechtig. Op het gebied der protestantsche lectuur zijn beter producten aan te wijzen dan dit.

SHEIRS (Jef) DE BOETSEERDER DER SMART (191) Het Poirtersfonds, Eindhoven.

De schrijver van dezen boetseerder kan zelf, al laat zijn pen wel eens houterige boekentaal op het papier, de taal knap boetseeren, zoodat ze een treffend juist beeld geeft van gevoelen en situatie. Maar voor een roman heeft het boek wel wat erg weinig handeling; het is ook opvallend preekerig en „stichtelijk".

LANIA (Leo) LAND DER BELOFTE (411). Geautoriseerde vertaling uit het Duitsch van Nico Rost. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

Bij het aanvangen van de lezing van dit boek krijgt men den indruk een dier talrijke oorlogs-romans te moeten doorworstelen, die alle meer of minder knap geschreven, hetzelfde onderwerp behandelen. Dit is echter niet juist want de inhoud en strekking van deze roman gaan veel verder en worden bij een hier en daar bijna nuchter verslaggeven een warm pleidooi voor de in Duitschland gesmade Joden. Een joodsch officier, die het IJzeren Kruis in den oorlog verdiende en een jong meisje dat een pogrom in de Oekraïne meemaakte, worden de hoofdfiguren, waaromheen de schrijver allerlei politieke en sociale gebeurtenissen vastlegt, welke zich in Duitschland in de laatste jaren hebben afgespeeld. Het is een schrijnend relaas, met overtuiging maar ook met veel beheersching geschreven. Verhoudingen en toestanden die uit den aard van de geschiedenis in dit boek voorkomen, vragen een ernstig voorbehoud.

RODNEY (George B.) HET GROENTJE (196) *f* **2,25 en** *f* **2,90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.**

Niet elke erfenis is een meevaller. Dit ondervindt de held van dit verhaal als hij de helft van een ranch erft, die tot ondergang gedoemd schijnt. Hij gaat vermomd als onwetende jongen cowboy op zijn eigen ranch een betrekking zoeken en achterhaalt zoo de oorzaak van de rampen die het bankroet van de bezitting bewerkt. Natuurlijk komen er veel schietpartijen bij te pas maar het boek kan toch gelezen worden door grootere jongens en anderen.

LENZ (J. N.) HET LIED VAN DE HEMEL. Tochten door het Heelal. Nederlands van H. Kuitenbrouwer. (283) Het Spectrum, Utrecht.

Het „Onze Vader" laat God nog in d e n hemel wonen, maar H. Kuitenbrouwer knijpt hier ook deze n dood, „Het Lied van d e Hemel". Het is overigens een voortreffelijk boek, dat wij graag een oplaag van duizenden toewenschen. Het is goed en met zorg vernederlandscht en het verhaalt op frisschen, onderhoudenden trant over de wonderlijke dingen die het menschelijk oog en het menschelijk verstand aan den hemel ontdekt en berekend hebben. Van maan en planeten gaat de tocht naar de zon, van de zon naar de sterren en daar verliezen we ons in het heelal. De, naar ik meen, Oostenrijksche schrijver is een geloovig en vroom mensch, die dit boek bijna biddend en voor Gods aanschijn moet geschreven hebben. Het is populair in den goeden zin, helder en eenvoudig en biedt de voor een niet-vakman belangrijke wetenswaardigheden der sterrenwereld in uiterst aantrekkelijken vorm. Zelfs gegevens en bevindingen van de allerlaatste jaren zijn erin verwerkt. Ruim twintig fotografieën illustreeren den text. Wie zich een werk als dit aanschaft, bezit een boek dat lang zijn waarde behouden zal en vaak zal nooden tot herlezing. Vergeleken met de soortgelijke boeken van Jeans en Eddington heeft het, meenen wij, vòor, dat het verstaanbaarder voor elk lezer geschreven is.

PEE (Dr. Julius) MULTATULI EN DE ZIJNEN (459) *f* 2,50 en *f* 3,25. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1937.

De Vlaamsche schrijver van dit werk heeft blijkbaar levenslang „gemultatulied". Met wonderlijken ijver heeft hij alles nagespeurd wat er over Multatuli en de zijnen na te speuren was, tot in 1936 toe. Een groot aantal ongepubliceerde brieven, waaronder belangrijke en weinig zeggende, zijn in dit uitvoerig werk opgenomen. De geschiedenis van Multatuli's kinderen, Edu en Nonni, wordt er uitvoerig en nauwkeurig tot aan hun dood toe in vervolgd. Geen schrijver heeft ooit de Nederlandsche gemoederen zoo in beroering gebracht als Multatuli en het heeft den schijn of er, na een zekere verbleeking van zijn beeld onder invloed der tachtigers, een Multatuli-herleving plaats heeft. Dr. Julius Pee is een onverdeeld bewonderaar van zijn held en ziet de groote schaduwzijden in Multatuli's wezen al te gemakkelijk voorbij. Zijn boek zal als rijke bron van gegevens en opsporingen zijn waarde behouden. Een groot aantal fotografieën en teekeningen illustreeren het werk. Wie in Multatuli belangstelt vindt hier lectuur van zijn gading.

GELDER (G. M. de) WEST-EUROPA (199) *f* 3.— en *f* 3,90. Tjeenk Willink, Haarlem.

Het is moeilijk in een kleine tweehonderd bladzijden een soort geestesgeschiedenis van West-Europa te schrijven, die een tweeduizend jaar omvat. Zulk een werk moèt min of meer schematisch blijven. De Hegeliaansch georiënteerde schrijver van dit boekje is echter, ondanks dit schematische, consciëntieus te werk gegaan. Zijn korte overzichten en karakterizeeringen zijn doorgaans goed en verantwoord. Hij ziet alles door zijn Hegel-bril en deze Hegelbril is een wonderlijk toovermiddel. De mysterieën van het Christendom smelten weg in een symbolischen smeltkroes; de Weltgeist is het magische wezen, dat heel de geschiedenis afspeelt. Tot aan Descartes was er natuurlijk geen philosophie, Hegel is het licht der wereld, enzoovoort. Een niet verhegeld Christenmensch weet met al die uitspraken geen

weg. Hegel is de philosoof met het Janusaangezicht: hij verklaart alles en niets, hij geeft ieder en niemand gelijk, hij is voor ieder vriend en vijand. Slechts zeer goed onderlegden zullen dit boekje genieten en er niet door in de war raken.

FOERSTER (Fr. W.) OUDE EN NIEUWE OPVOEDING (192) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling en Bewerking van Pieter van der Valk. Paul Brand, Hilversum.

Foerster schijnt de fase, dat hij nog nieuwe boeken schrijft, voorbij te zijn; zeker is de tijd voorbij, dat hij nog iets nieuws te zeggen had. Dit laatste werk is een verzameling van zelfstandige opstellen over allerlei onderwerpen, die zeer veel verstandige raadgevingen bevatten voor een synthese van de traditionele en de nieuwe begrippen over opvoeding, maar die zelf niet genoeg gesynthetiseerd zijn tot een volmaakt geheel. Eerder laat hij het aan den lezer zelf over de synthese te vinden. Daarom meer bestemd voor opvoeders dan voor wetenschappelijke paedagogen.

VERHOEVEN (Bernard) MASKERS (102) Thijmfonds, Rotterdam.

Deze Bundel van Bernard Verhoeven bevat mede van de beste verzen, die hij ooit schreef, zij zijn van een groote dichterlijkheid, soms zelfs dreigt de sierlijkheid der woorden de gedachte eenigermate te vervagen, maar daarnaast staan verschillende verzen, waarin een schoon evenwicht werd bereikt. Deze maskeerende verzen maskeeren slechts weinig; haast weerloos lijkt nu en dan de belijdenis te worden van een dichterlijkheid, die het leven en de dingen met een teederheid en verlangen vervult, met een droom, die ondanks de smart, welke wordt geuit, kinderlijk blijft; de pijn der eenzaamheid wordt juist daarom waarschijnlijk zoo navoelbaar weergegeven. Maar deze pijn, deze eenzaamheid en deze droom krijgen hun hoogere beteekenis in het slotgedeelte, waar het „donker woord" der smart jubelend vergaat in de zekerheid van onze geestelijke herrijzenis.

's GRAVENZANDE (G. H.) NACHTELIJKE VANGST (58) Tiende deel van de serie Folemprise. Boucher, 's Gravenhage, 1937.

Deze verzen zijn zeer goed uitgegeven en verlucht; zij zijn echter niet zoo goed als deze verzorging zou doen vermoeden. De gevoelens en gedachten, het levensbesef, dat hier geuit wordt, is wel erg beperkt, alle wat rhetorische vergelijkingen van de dichter met narren, trotsche zwervers en dergelijken ten spijt. Een enkelen keer, als het vers wat eenvoudiger wordt, zooals in „Uw Brief", blijkt de impressie wezenlijker; herinnerend aan een grijzen, triesten regendag. Voorbehouden voor volwassenen.

DESMOND THORP (H.) EEN WONDERLIJKE SPIRITISTISCHE ERVARING. De Grondslag van het Helderzien. Een Propositie aan de Parapsychologie (135). Geaut. vert. van W. van Gorcum. Leidsche Uitg. My., Leiden, 1937.

De schrijver heeft in duitsche gevangenschap gedurende den oorlog lichtpuntjes gezien in de lucht, waarmee hij allerlei experimenten heeft genomen: hij heeft ze in hun bewegingen geleid, uiteen laten spatten, zich tot letters en woorden laten aaneensluiten, antwoorden laten geven op vragen en eindelijk hebben ze zich in het beeld van zijn moeder samengevoegd. Daarna is er een stem bij gekomen en probeert hij spiritistische verklaringen van zijn wonderlijk verschijnsel. In een aanhangsel wordt nog gesproken van iemand, die deze dingen gefotografeerd heeft. Aan de feiten behoeft men niet te twijfelen, maar de spiritistische verklaring is humbug. Voor deskundigen als curiositeit.

JOLIVET (Régis) LES SOURCES DE L'IDEALISME (221) 15 fr. Desclée, Paris.

Jolivet wenst het idealisme te weerleggen, niet door de absurditeit aan te tonen van zijn gevolgen (argumentatie, die de idealisten niet accep-

teren), maar door de valsheid te bewijzen van zijn oorsprong. Historisch en logisch ligt die oorsprong volgens den schrijver in het nominalisme, dat alleen de onmiddellijke zinnelijke ervaring kent en daarom onverbiddelijk gedreven wordt tot het phenomenisme, dat de ervaring houdt voor voortbrengselen van den geest. De werkelijke wereld is verdwenen en de geest, nu alleen op zich zelf gesteld, zoekt vanuit zijn standpunt de werkelijke wereld als haar eigen verschijning te deduceren: het standpunt van het idealisme. Maar dat zal het idealisme nooit gelukken. Het zal er nooit in slagen, de hoeveelheid van zelfstandige wezens, de eenheid en de verscheidenheid van het Universum, te verklaren uit de immanentie van het subjekt. Vooral zal het nooit rekenschap kunnen geven van het bestaan van een hoeveelheid van elkaar onafhankelijke personen; vrijheid en toeval zullen onverklaarbaar blijven zolang deze afhangen van de logische regels van het verstand, dat slechts essenties en eeuwige waarheden kan voortbrengen. Praktisch komt het tot de absurditeit, dat de existentie voortkomt uit de essentie. Hoe is het mogelijk, dat een leer, die zoveel „disgraces logiques" inhoudt, den menschelijken geest heeft verleid? Jovilet eindigt dan ook met ongeveer den dood te constateeren van het idealisme en de rijpheid van den tijd om weer te luisteren naar het gematigd realisme van den H. Thomas.

HYNEK (Dr. W. H.) DE WARE AFBEELDING VAN CHRISTUS ONTDEKT. De marteldood des Heeren in het licht der moderne medische wetenschap. Vertaling uit het Duitsch door J. Lammertse L.zn; voorwoord van L. Crobach, arts. (160) *f* 1,50. J. J. Romen & Zn. Roermond, Maaseik.

De Konnersreuth-vorscher Dr. Hynek bespreekt hier als man van wetenschap en als geloovige de mogelijke ontdekking der moderne fotografie: de afdruk van Christus gelaat en lichaam op de Turijnsche Lijkwade. Uiterst minutieus en wetenschappelijk methodisch wordt dit door hem behandeld, en verdedigt hij de door hem aangenomen echtheid der ontdekking. Die echtheid te accepteeren staat een ieder voorloopig nog vrij.

Maar afgezien hiervan heeft het werk nog een andere beteekenis. Het bemediteert op een heel bijzondere en treffende wijze het Lijden van Jezus; het doordringt den lezer met een diep besef der Goddelijke liefde. Ook hierom is het een aanbevelenswaardig, verdienstelijk boekje.

HOOYMAN (Pastoor J. H.) DE MESSIAS. Lijdensmeditaties. *f* 1,90 en *f* 2,50. Dekker & de Vegt, Utrecht, Nijmegen.

Deze meditaties preeken werkelijk den Christus. Onder de oratorie, die in deze bladzijden ligt gevangen, brandt de ijver van een priester, die den Christus geven wil in Zijn verlossende waarde. Titel en program vloeien dan ook ineen: „Messias". Van dit centrale idee gaan de beschouwingen uit; naar deze heilbrengende waarde willen de toepassingen de menschenziel heensturen.

De overborrelende oratorie laat echter dit boek moeilijk lezen en in de vaart van de eloquentie komen — ook in druk — woorden en ideëen mee, waaraan het paspoort voor de pers beter ware geweigert. Het statige toch van de vrij oude taal wordt hier en daar geschokt door meer moderne triviale klanken; en de verwarring stichtende uitingen (in „De verraden Messias") over praescientia en praedestinatie zullen wel niet van alle godgeleerden een placet krijgen.

SOESMAN (Dr. F. J.) STERKE ZENUWEN (208) *f* 1,50 en *f* 2,25. Leopold, Den Haag.

Daar staan een massa behartenswaardige wenken in dit boek, over het huisgezin, lichaamsoefeningen, den slaap, sexuëele hygiëne, examenvrees, huwelijk, genotmiddelen, enz. Terecht wijst de schrijver er op dat bij kin-

deren de natuurlijke ontwikkeling dikwijls belemmerd wordt door te veel opvoeden. Niet eens zijn wij het met Dr. Soesman waar hij, sprekend over het godsdienstonderwijs o.a. tot de conclusie komt dat de sectenscholen — een leelijk, en in zijn algemeenheid geen juist woord — de onverdraagzaamheid bevorderen. Trouwens dit geheele hoofdstuk moet door den Katholiek met eenige reserve gelezen worden. Overigens kunnen uit het boek talrijke gezonde adviezen geput worden.

HAEFTEN (Olga van) MANIEREN. Wenken voor wie zich correct willen gedragen. Illustraties van R. van Looy (144) *f* 1,50 en *f* 1,95. Kosmos, Amsterdam.

Mocht men niet weten hoe men op een officieël diner moet verschijnen, hoe men rouw moet betuigen, hoeveel fooi men behoort te geven, hoe men gasten moet ontvangen, hoe een verloving gevierd wordt, hoe de dames zich moeten kleeden en „opmaken", kortom, indien men ingelicht wil worden over wat op eenigerlei wijze met het begrip „manieren" in verband staat, dat men dan dit boekje raadplege.

ALLERS (Rudolf) HEILERZIEHUNG BEI ABWEGIGKEIT DES CHARAKTERS. Emführung, Grundlagen, Probleme und Methoden (364) 7.75 en 9 R. M. Köln-Einsiedeln, Benziger, 1936.

Allers is overtuigd, dat een wetenschappelijk en practisch betere opvoeding veel verwaarloosden of aan verwaarlozing blootgestelde abnormale karakters redden kan. Een betere kennis van dit moeilijk terrein en een vruchtbaarder methode van behandeling wordt gegeven in dit boek, dat aan allen, die met de opvoeding van psychopatische, verwaarloosde of criminele jeugd te maken hebben, ten zeerste wordt aanbevolen.

Eenige uitgaven van Desclée de Brouwer, Paris, 1936.

TORLAIS (Jean) REAUMUR. Un esprit encyclopédique en dehors de l'Encyclopédie. (447) 20 fr.

BLOY (León) LETTRES à PHILIPPE RAOUX (277).

MOLIEN (A.) LES GRANDEURS DE MARIA D'APRÈS LES ÉCRIVAINS DE L'ÉCOLE FRANÇAISE (628).

MÈRE LOUISE MARGUERITE CLARET DE LA TOUCHE (363).

LEBRETON BELLIARD (M. J.) HÉROUIQUE SOURIRE (176).

CONNELLY (Marc) VERTS PATURAGES. Trad. par Bernardine de Menthon. (233) 12 fr.

LONGNY (Jean de) A L'OMBRE DES GRANDS ORDRES (364).

BUCK (R. P. de - S.J.) RÉV. MÈRE ANGELES SORAZU (316).

HOOGEWERFF (H.) MANUSHIA (99) Servire, Den Haag.

Manushia zal U leeren een aardeburger te worden, en aardevruchten, doordrongen van den geest, tot in kosmische hoogten weer op te dragen. Met als schoon resultaat: „Wij dienen Christus, wanneer wij de aarde dienen". Aldus oordeelt tenminste Manushia „wiens ernstige pioniershanden een magisch vermogen bezaten om wel te doen" (als hij jonge berkeboomen plant) en die een klankvolle stem bezit „waarbij de vocalen van zijn woorden als lichtende stippen in de kamer bleven hangen, terwijl de consonanten zich oplosten . . . ."

Lezer, wanneer U dit niet duidelijk is, leest U dan ook het boekje maar niet, want dat maakt U niets wijzer.

GROOT (Th. Joh. de) DE ZWARTE ZEEROVER (188) *f* 1,60 en *f* 2,50. Geïll. door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Dit verhaal speelt in de zeventiende eeuw. Marius, die scheepsjongen geworden is op een van de Indiëvaarders, valt al bij zijn eerste reis in handen van zeeroovers en leeft een tijdlang hun ongeregelde leven mee. Na zeer veel avonturen komt hij bij de vloot van J. P. Coen en keert daarna als eerlijk zeeman weer naar Holland terug. Spannend boek voor jongens van 14 jaar en ouder.

ELMENHORST-WESTERMAN (J. M.) DE SMOKKELGANG VAN SLOT HOHENHEIM (196) *f* 1,— en *f* 1,65. Geïllustreerd door van Looy. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Deze vertelling met een omslagplaatje dat veel decenter had behooren te zijn kan er mee door voor jongens van 14 jaar en ouder.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) HOE HANNIE GELUKKIG WERD (232). Geïll. door Rie Reinderhoff. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Zonder vader, met Moeder alleen vindt Hannie haar leventje niet zoo heel prettig, zij is een kittig klein meisje, dat wel eens ondeugend is, maar haar Moeder helpt zooveel zij kan en pas heelemaal gelukkig is als Moeder trouwt met Oom Ben. Neutraal en geschikt boek voor meisjes van 13 jaar en ouder.

NANDA. HALLO . . . HIER GERRIE . . . . (213) *f* 1.— en *f* 1.65. Geillustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Een echt vlot geschreven verhaal, waarin de robbedoes Gerrie met haar gouden hartje de hoofdtoon voert. Voor meisjes boven de 12 jaar.

ROGGEVEEN (Leonard) DE KRANT VAN KEES (143 *f* 0.50 en *f* 1,— Met omslagteekening en illustraties van Tjeerd Bottema. Van Goor & Zonen, Den Haag.

Kees wordt door den dood van zijn vader in zijn liefste wenschen gedwarsboomd, maar hij zoekt middelen om zijn ideaal van journalist-worden, toch te bereiken. Jongens van 12 jaar en ouder kunnen zijn doorzettingsvermogen bewonderen.

ABKOUDE (Chr. van) HET VERLATEN HUIS (236) *f* 1,75 en *f* 2,50. Geïllustreerd door van Looy. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Het verlaten dichtgetimmerde huis in het dorp wekt de nieuwsgierigheid van Tom en zijn vriend Dirk, die er heel bijzondere ontdekkingen doen. Een echt gezellig boek voor jongens boven de twaalf jaar.

BRUYN-OUWEHAND (Mia) HERMELIJN (324) *f* 2,90 en *f* 3,90. Geïllustreerd door A. van Ewijk. Thieme & Cie. Zutphen.

Een mooi vast karakter heeft de schrijfster van haar heldin: Marian gemaakt. Zij heeft het niet gemakkelijk, thuis bekrimpen omdat Vader ziek is, op school minachting van de nuffen, die jaloersch op haar begaafdheid zijn, kortom allerlei moeilijkheden om haar wil te stalen liggen op haar weg. Er zijn veel mooie trekjes in dit boek en er is een schrijfster aan het woord met groot paedagogisch talent, maar, (jammer dat er een „maar" moet volgen bij dit overigens uitstekende boek) de verheerlijking van de

geboorte van Luther, die vergeleken wordt bij de Goddelijke geboorte in Bethlehem, doet voorbehoud vragen.

HERS (Anna) HET BUURTJE (200) *f* 1,20 en *f* 1,90. Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Dit boek door de schrijfster bestemd voor oudere meisjes geeft enkele tafereelen uit den donkeren kant van de samenleving nl. over een vader, „het sagrijn" genaamd door zijn kinderen, die waarschijnlijk zijn eigen vrouw doodslaat, en daartegenover een huishouding waar heel veel liefde heerscht. Deze tegenstelling lijkt ons echter niet sterk genoeg om dit boek zonder voorbehoud die aanvaarden; het is in de vele moeilijkheden te neutraal en zonder godsdienst.

VALKEMA BLOUW (Ir. J. P.) DIAMANTEN (250) *f* 1,90 en *f* 2,50. Tijdstroom, Lochem.

Een royaal en dik boek, zoals we dat in de serie van de „Tijdstroom" gewoon zijn. Valkema Blouw schrijft onderhoudend en met fantasie. Maar waarom nu met alle geweld van de twee jeugdige hoofdpersonen er één weer een meisje moet zijn, ontgaat mij. De schrijver vervalt hier niet in de fout in een jongensboek een verliefdheidje binnen te smokkelen, zodat het enige gevolg van de aanwezigheid van de jongedame is, dat het boek er een beetje „flauw" van wordt en situaties oplevert, die elke gezonde jongen eigenlijk abnormaal zal vinden. Leeftijd 13-16 jaar.

WALDEN (W.) PECH MET BOEMERANG (155) *f* 0,75 en *f* 1,20. Kluitman, Alkmaar.

Goedkoop en goed! Prettig geschreven en, na de eerste hoofdstukken uiterst interessant. Aanbevolen voor 12-14 jaar.

ALDERS (J. C.) JONGENS EN SCHEIKUNDE (290) *f* 2,90 en *f* 3,90. Thieme & Cie, Zutphen.

Jongelui, die minstens als eindonderwijs M. U. L. O. of 3 jaar H. B. S. hebben genoten, vinden in het prettig en duidelijk geschreven boek van den Heer Alders een handleiding voor het verder practisch beoefenen der scheikunde. In totaal worden 150 proeven beschreven; voor de anorganische en voor de organische scheikunde elk 75. Talrijke afbeeldingen verduidelijken het beschrevene; tevens worden nog enkele chemische industrieën behandeld. Ook wordt nog veel theorethische kennis bijgebracht.

Voor amateur-scheikundigen lijkt ons dit een bruikbaar boek.

AEMSTEL (Fl. v. d.) 2 H. B. S.-ERS IN GEVAAR. Geïll. (246) *f* 1,10 *f* 1,50 en *f* 1,90. Pieter Bolle, Rotterdam.

Dit boek is uitstekend geschreven en daarom zeer verleidelijk. Twee knapen zullen gaan kamperen in Texel; ze hopen daar schatten te vinden. Doch de schrijver heeft iets veel beters voor hen klaar: „Een aardig meisje, geen boerenkind, maar één van de H. B. S., dat slechts toevallig hier terecht is gekomen". We genieten nu verder van allerlei aanminnige taferelen in de eenzaamheid van Texel. Het boek behoort ondubbelzinnig tot de ongeschikte jeugdlectuur.

WOLFFENBUTTEL VAN ROOYEN (H.) DRIE SPANNENDE DAGEN. *f* 1,35. Spaarnestad, Haarlem.

Een aardig jongensboek vol gezonden avontuurzin van de bekende vertelster H. Wolffenbuttel van Rooyen.

SELLEGER-ELOUT (J. M.) DE KINDEREN VAN KEES POPULIER. Geïll. (230) Servire, Den Haag.

Vader Populier is een type, die nogal origineel met zijn kinderen omspingt; geen wonder dat zijn zoontje Sef, zelf ook in zijn kwajongenssoort

een type is. Een verhaal van lief en leed in een arbeidersgezin, waar het goedmoedig toegaat. Jammer dat de schrijfster uit haar overigens oorspronkelijk geschreven verhaal de tot cliché geworden schatgraverij niet heeft geweerd. Een neutrale jeugdroman; geschikt voor jongens en meisjes van ongeveer 14 à 15 jaar.

MANCHE (An) DE POPPENWAS *f* 1,95.

MANCHE (An) DE DROOM *f* 1,95.

GINZKEY (Frans) HATSJIE BRATSJUI'S LUCHTBALLON. Naverteld door Wim Snitker *f* 1,55. De Toorts, Heemstede.

Zonder overdrijving moet ik verklaren zelden zulke aardige en schitterend uitgevoerde kinderboeken gezien te hebben als deze uitgaven van de Toorts. Ze zijn geschikt voor kinderen van zeven tot tien jaar, en voor jongere kleuters om voorgelezen te worden. Leuke berijmde vertellingen, versierd met teekeningen en foto's waarvan de laatste kleurfoto's genoemd kunnen worden terwijl zij toch kinderlijk bleven. Het derde boek bevat geen foto's, maar zeer verzorgde teekeningen en opvallend mooie gekleurde platen. Prachtuitgaven voor kinderen.

OSTENDORF (Nora) HOT-JASZ-FORNUIS (190) *f* 1,90 en *f* 2,50. De Steenuil, Amsterdam.

Dit „Meisjesboek voor de moderne bakvisch" zooals op de titelpagina staat aangegeven, is er een dat beter niet in de handen van zoo'n bakvisch komt. Zij kan er alleen maar ontevredener en nog moderner door worden en haar taal en manieren zullen er ook niet op vooruit gaan als zij dit boek leest.

TOMSON Walter) JONGENS VAN DE EVENAAR (191) *f* 1,— en *f* 1,75. Geïll. door R. van Looy. Kluitman, Alkmaar.

Dit verhaal over een zendeling en z'n assistent, de onderwijzer, is niet onaardig. Maar laten onze Katholieke jongens zich maar houden bij eigen missieverhalen, die zeker zoo goed zijn.

SJOERDSMA (Piet) HET GEHEIM VAN HET OUDE HEIDELAND (192) *f* 1,65 en *f* 1,— Geïll. door Rie Reinderhoff. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

De inhoud van dit boek is boeiend, maar de stijl van den schrijver laat veel te wenschen over. Hij heeft niet de goede toon te pakken, en sommige zinnen zijn werkelijk ongelukkig samengesteld.

Het boek is bestemd voor lezers van 11-14 jaar.

WIT (P. H. de) TWEE JONGENS IN EEN HAVENSTAD (173) *f* 2,90 en *f* 2,25. Illustraties van J. W. M. Wins. Hollandia-drukkerij, Baarn.

Avonturen op en bij Rotterdamsche sleepbooten. Een fijn boek voor onze Hollandsche jongens van 10-15 jaar.

NACHENIUS-ROEGHOLT (A. M.) DOLLY PAST ZICH AAN (191) *f* 1,— en *f* 1,75. Geïll. door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Een aardig, vlot meisjesboek, maar wat het Zwitsersch pensionnaat „met goede referenties" voor paedagogische kwaliteiten bezit is me niet duidelijk. Voor 13-16 jaar.

FRANKE (S.) KANTJILL, HET DWERGHERTJE. (192) *f* 1.60 en *f* 2.50. Geïll. door H. Verstijnen. Kluitman, Alkmaar.

Een boek vol Indische sfeer,, over Kantjil, het dwerghertje, een fabelfiguurtje uit onze Oost, dat, waar het komt, geluk en vriendschap brengt. Fijne teekeningen versieren den tekst. Aantrekkelijk voor kinderen en ouderen.

BRUYN (Cor) DE DIJKEN BREKEN (252) *f* 2,50 en *f* 1,75. Geïllustreerd door Jan Lutz. Van Goor, Den Haag.

Een suggestief geschreven verhaal van de ramp die Waterland trof, tijdens de watersnood van 1916. Warm aanbevolen voor de jeugd van 12-14 jaar en ouder.

DUIN (Frank van) HARRY WILS, RADIO-OMROEPER, REPORTER. Meulenhoff, Amsterdam.

Een prettig boek, dat zeker wel zal boeien, ondanks het tekort aan behoorlijke compositie. Een op die manier in elkaar gezet verhaal kan volkomen straffeloos eens zo kort of eens zo lang zijn! De voor jongens interessante omgeving van het radiobedrijf vergoedt veel. Stijl zwak. Goed voor jongens van 13-16 jaar.

BERG- VAN DER STEMPEL (Bertha) TEDDY-BEER EN PETER POES. (68) Meulenhof, Amsterdam.

Pracht avonturen van Beertje en de gelaarsde Kat voor onze allerkleinsten. Het verhaal is geheel op rijm, maar werd als proza afgedrukt. Waarom, begrijp ik niet goed en 't is lastig, want bij het voorlezen derailleerde ik van zelf nog al eens. Maar de oogen van mijn gehoortje glinsterden van luistergenot. En de geestige prentjes van Nora Schnitzler hadden veel bekijks.

BEURS (A. M. de) MET Z'N ELVEN NAAR SPANJE (183) Thieme & Cie, Zutphen.

Het voetbalelftal van een H. B. S. maakt, onder leiding van een leeraar een uitstapje naar Spanje; de jongelui beleven verschillende avonturen, die samen geschikte, — neutrale, — lectuur vormen voor jongens van 12 tot 15 jaar.

SUTORIUS (Anna) DE HEUVEL-HOEVE (218) *f* 1,90 Geïll. door Koen van Os. Kramers. Rijswijk.

Hans vertelt hoe het toegaat op de Heuvel-Hoeve. Zij is een meisje, de derde van een talrijk gezin en allerlei vacantie- en school-avonturen vormen de inhoud van dit meisjesboek dat geschikt is voor 14-jarigen en ouderen.

SCHAUMANN (Ruth) LORENZ UND ELISABETH (69) Eine schattige Geschichte für die Jugend. Kösel und Pustet. München.

De „schattige Geschichte" is werkelijk snoezig. Het is een sprookje van geduld en lieftalligheid waarin de kleine Elisabeth die door een val langen tijd verlamd en op haar bedje moet liggen als de goede fee allerlei menschen tot zich trekt. De fijne plaatjes hier en daar verhoogen de stemming die van dit innig-mooie kinderboek uitgaat. Groote en kleine menschen die Duitsch kunnen lezen zullen er van genieten.

DULK (Wijnanda den) ONDER DE DENNEN (215) *f* 2,90. Geïllustreerd door Willi Bredijk. Kramers, Rijswijk.

Een kampeergeschiedenis van zeven meisjes die op een goeden dag ineens tot de ontdekking komen dat er vlak in de buurt eenige jongens op dezelfde manier hun vacantie doorbrengen. Het wordt een onschuldige vriendschappelijke omgang, die met eenige verlovingen eindigt. Voor groote meisjes te gebruiken.

Vondel in één Deel

door J. v. H.

Dat de uitgave van een boek met een maaltijd bezegeld wordt, is in Nederland, waar het letterkundig leven minder dan elders in de samenleving is ingebouwd, iets ongewoons. Dit ongewone had plaats op 17 Februari ten huize van den uitgever der volledige Vondeleditie in eèn deel,[1]) bezorgd door Albert Verwey. Dat behalve de professoren Donkersloot en van Eijck (uit Leiden) ook de Amsterdamsche burgemeester en een wethouder aanwezig waren, is geheel in Vondels stijl.

Vondel in eèn deel! Er ligt een hooge erkenning in zulk een uitgaaf; het is een treffender huldiging dan een standbeeld. Een dichter van een uitgebreid oeuvre, die bijna drie eeuwen na het ontstaan daarvan, in zulk een vorm onder het volk wordt gebracht, mag onsterfelijk heeten, meer dan dat zelfs, mag tot de zeer grooten gerekend worden. Engeland en Duitschland bezaten reeds lang hun Shakespeare en Goethe in eèn deel — Shakespeare, wiens werk aanzienlijk geringer van omvang is dan dat van Vondel, terwijl Goethe en Vondel, naar formaat en druk te oordeelen, in dezen niet zooveel verschillen. Dat Vondel in het gezelschap dezer allergrootsten mag genoemd worden zonder dat er een gevoel van wanverhouding opkomt, bewijst zijn hooge standing.

Er is van tijd tot tijd in Nederland minder eerbiedig over Vondel gesproken, maar nooit heeft een dergelijk geluid lang weerklank gevonden. Men keerde altijd weer terug tot de bezinning, dat niemand het geheim van het vaderlandsche woord zoo geweten heeft, niemand het stugge Hollandsche gemoed zoo heeft losgezongen als hij. Ook al vinden wij zijn grootheid niet zoò uitsluitend waar Vondel zelf ze gelegen achtte, in zijn talrijke bijbelsch-classicistische drama's, ook al is zijn vers, zijn Alexandrijn vooral, wellicht wat zwaar voor hedendaagsche ooren en hadden we hem wat leniger en losser van oude voorbeelden gewenscht, hij blijft toch de begenadigde boven allen, op wien de eerstgeboorte-zegen rust, iets als de spreuk van Izaak: „Zie! de geur van mijn zoon is als de geur van een vollen akker, dien de Heer gezegend heeft. God geve u van den dauw des hemels en van het vette der aarde en overvloed van tarwe en wijn!"

Elke poging om Vondel te onttronen blijkt op den duur het gevolg te zijn van een of ander snobisme, litteratenwerk. Na eenig wankelen herstelt zich het evenwicht van zelf weer. Er zijn

---

[1]) Vondel. Volledige dichtwerken en oorspronkelijk proza verzorgd en ingeleid door Albert Verwey. Becht, Amsterdam, 1937. *f* 7,90.

en blijven terreinen, waarop Vondel niet is voorgegaan, als zeventiende-eeuwer niet kòn voorgaan ook, en wie zich eenzijdig tot zulk een terrein als het eenig wezenlijke en waardehebbende bepaalt, komt tot conclusies, die een tijdlang aannemelijk schijnen, doch mode-voorstellingen blijken.

Een groot constructief dichter, zooals Dante en Shakespeare dit waren, is Vondel niet geweest. Groote, ingewikkelde constructies en concepten vindt men bij hem niet. Zijn tooneelspelen en langere gedichten zijn uiterst eenvoudig van lijn en verwikkeling. Ook het zeer menschelijk spel van psychologische schakeering, van conflict en verwarring, van ver- en ontknooping is bij hem in geringe mate aanwezig. In een leerdicht als de Altaargeheimenissen, waar hij besefte door kunstigen opbouw en schikking de schoonheid van het gedicht te verhoogen, is dit construeeren nog het voelbaarst. In zulk een prachtig doorgevoerde verbeelding als de Lucifer is, die werkelijk geheel en al „op lucht en vleugels drijft" en waarin het aardsche, het menschelijke liever, zoo gelukkig naar den hemel verlegd is en de bovenaardsche sfeer zoo onverstoord is volgehouden, is de eigenlijke fabula in weinig woorden weer te geven. Het ontbrak Vondel allerminst aan verbeelding, aan grootschheid van gedachte, van conceptie, maar in zijn classieke scholing hield hij streng aan de oude eenheden en deze cultus der eenheid, deze bezorgdheid om schematische ordening, voerde vanzelf tot het trekken van weinige en strakke lijnen.

Vondels opvallendste eigenschap is zijn ongewoon dichterlijke ontroerbaarheid, die zich duizendvormig in keur van woorden en wendingen, van klanken, rythmen en rijmen heeft uitgezongen. Hierin heeft hem niemand geëvenaard. Men sla hem op, waar men wil: men is onmiddellijk geboeid door die van poëzie aangedane stem, dragend en sonoor, vol ziel en warmte, innig en menschelijk als een hartsslag. De schoonheid van het woord heeft hem bedwelmd, niet in den modernen zin, zoodat hij tot de kramerij der woordkunst verviel, maar in den schoonen zin, waarin een groot dichter door het woord mag bedwelmd worden, zooals een schilder door kleuren en een musicus door melodieën. Vondel heeft zijn klankvoorkeuren en er zijn dichterlijke situaties, waarin hij zijn zin in klankenweelde uitviert met een ongewone hartstochtelijkheid. Telkens wanneer hij een wijnpers ziet treden of menschenbloed onteerd ziet, wanneer een vruchtbaar landschap of een fel tafereel van zonlicht het zijn dichtergemoed aandoet, wanneer zijn spontane, natuurlijke zinnelijkheid getroffen wordt, vlamt zijn verbeelding op in kleur en klank van het zuiverste gehalte. Hij heeft misschien levenslang geen wijnpers zien treden en geen menschenbloed zien ontwijden, het is zijn dichterverbeelding, die aanstonds staat afgestemd op den gevoelstoon van woord en voorstelling. De verbeelding is een won-

derlijke gave en wie van een dichter eischt, dat hij voor een zuivere vizie en beeldspraak de dingen zintuigelijk hebbe waargenomen, redeneert vanuit al te sensitivistisch standpunt.

Vondels poëzie, zijn lyriek in hoofdzaak, zou men zakelijk kunnen noemen, in dezen zin, dat zij zich inspireert op en gebonden blijft aan haar voorwerp, haar stof, hetzij die door zijn geloof, door de geschiedenis of door zijn omgeving geboden wordt. Vreemd-schoone verbeeldingen en verre, teere droomen zijn bij hem niet te vinden. Een „Midzomernachtsdroom" of een „Storm" had Vondel niet kunnen schrijven. Zijn Hollandsche werkelijkheidszin verliet hem nooit, ofschoon hem een levenskans geschonken werd, bij uitstek gunstig voor de vrije vlucht der verbeelding. Een groot deel van zijn leven kon hij zich zorgeloos en onbeperkt wijden aan zijn dichterroeping, aan studie en poëzie. Heeft hij de zorg voor zijn winkelbedrijf aan anderen overgelaten, niet zoo de belangstelling in de lotgevallen van stad en land. Maar het was de belangstelling van een dichter en elke gebeurtenis vond weerklank in zijn licht te bewegen gemoed. „Gelooft men, zegt Albert Verwey in de Inleiding op deze uitgave, dat ooit een volk zijn belegeringen en oorlogen, zijn humanistische beschaving, zijn politieke en godsdienstige twisten, zijn vorsten en burgers, zijn macht van zeevaart en handel, zijn stadsleven en zijn landelijke ontspanningen, zijn geboorten, huwelijken en sterfgevallen, zijn kunstenaars en geleerden, kortom zijn hele bewogen leven zoals het zich uitvierde in de stad Amsterdam en de omgelegen provinciën, zoals het zich uitstrekte en gelden deed over Europa en tot in het verre Oosten, — gelooft men dat enig volk zulk een bestaan in zijn opkomst en bloei zo in de dichtkunst van eèn man weerspiegeld kan zien, als wij het doen in de gedichten van Vondel?"

Met de groote momenten van Hollands geschiedenis is de poëzie van Vondel onafscheidelijk verbonden, en bedenkt men dat zij geschreven werd, terwijl de gemoederen nog gespannen stonden onder den indruk der gebeurtenis, dan begrijpt men welk een indruk zij moet gemaakt hebben. De hekeldichten, vooral die in den volkstoon, die, reeds sinds Bakhuizen van den Brink er een studie over schreef, maar vooral de laatste decennia een bijzondere voorliefde verworven hebben, bewijzen de heftigheid van Vondels drift en toonen hem in zijn reactie op gebeurlijkheden van beperkte draagwijdte. Doch zijn tijds- en gelegenheidszangen getuigen van een levensgevoel, een deelnemen aan het openbare leven, een belangstellen met hart en ziel in het lot van land en volk, dat in latere eeuwen verloren gegaan schijnt, zich althans sterk gewijzigd heeft. Hoeveel letterlievende Nederlanders kennen niet heele stukken uit de hekeldichten van buiten, terwijl zij de grootere gedichten, gelegenheidszangen, tooneelwerken en andere, nauwelijks gelezen heb-

ben. Is misschien juist deze uitgave een symptoom, dat er zich een kentering voorbereidt, een terugkeer tot vòor tachtig, tot Vondel vooral?

De rumoerige vernieuwing van tachtig heeft dit euvel bewerkt, dat zij voor velen de stroom der vaderlandsche litteratuur onderbroken heeft. Dertig, veertig jaar lang hebben heele generaties van middelbaar onderwezenen de voorstelling in zich omgedragen: in de middeleeuwen zijn er mooie liederen gemaakt, in de gouden eeuw leefden er enkele dichters die prachtige taal schreven, dan komen er een paar eeuwen met niets van beteekenis, tot in tachtig de eigenlijke poëzie geboren wordt. Deze voorstelling is al te rechtlijnig. Tachtig is, ondanks Perk's siersonnetten, Kloos' lyriek en van Deyssel's woorden-hartstocht, niet hèt hoogtepunt. Dit wordt later bereikt met Gorter, den tachtiger van ter-elfder-ure, en het bekende drietal. Tachtig is meer een plotselinge lente dan een zomer geweest, een Hollandsche lente, rijker aan beloften dan aan vervulling. Al wat blijvend is in de letteren, moet een zekere substantie hebben, een zekere zwaarte en gewicht; anders doorstaat het de verterende krachten des tijds niet. Er is bij wat tachtig in de eerste rumoerige jaren voortbracht, nog al wat klatergoud, veel dat door zijn frissche stoutmoedigheid en nieuwe gevoeligheid verraste, maar te substantieloos bleek. Nieuwe poëzie staat altijd aan dit gevaar bloot, van namelijk onmiddellijk te bekoren en in te slaan, doch niet bestendig te blijken, te weinig element ziel te bevatten. Hèt voorbeeld hiervan is Heinrich Heine, de virtuoos der virtuozen in allerpoëtischt atelierwerk, ongetwijfeld een dichter, maar een groot dichter? Iets daarvan kleeft ook — „kleeft" is hier het juiste woord! — aan veel tachtiger werk: niets daarvan heeft, voor mijn gevoel, Gorter, niets H. Roland-Holst en Leopold. Gorter en H. Roland-Holst hebben een en ander geschreven, dat moeilijk meer te genieten is, maar àls zij goed zijn, zijn ze ook volstrekt goed. Het substantielooze, het virtuoosachtige van een gedeelte der tachtiger dicht- en schrijfkunst doet zich langzamerhand als substantieloos gevoelen en het blijvende gaat zich afscheiden van wat een tijdlang bekoorde en verblindde. Hoe is van Deyssel's glorie reeds verbleekt en niet enkel door Willem Paap's roman.

Dat men altijd gemakkelijk tot Vondel terugkeert en zijn vers de oude bekoring niet verliest, bewijst het substantieele, het rijke gehalte zijner poëzie. Zelfs de tachtiger Verwey heeft altijd met hooge vereering naar Vondel opgezien en is mettertijd een vurig Vondelaar en groot Vondelkenner geworden. Dit getuigt de uitstekende en zeer instructieve inleiding, die hij Vondels werken in deze uitgave vooruitzendt. Verwey heeft reeds vaak en vroeg over Vondel geschreven, in 1892 de Inleiding tot Vondel, later de studie over Vondels vers, doch de magistrale studie, die hij

hier aan den vereerden dichter wijdt, is in haar rijpheid en bezadigdheid van oordeel, in haar gemotiveerde waardeering en bewondering een schriftuur, die ook op zich zelf, als essay, verdient gekend en bewaard te blijven. Het is een kennis- en begriprijke beschouwing van Vondels gesamtwerk, het overzicht van een met Vondels poëzie door dagelijkschen omgang vertrouwde. Het is bevreemdend zelfs dat een geest als Verwey met zooveel piëteit tegenover een dichter staat, wiens wereld- en levensopvatting zoo volkomen van de zijne verschilde. Deze uitgave is niet Verwey's geringste verdienste voor het geestesleven in Nederland. Hij heeft hierdoor niet alleen Vondel een kostbaar monument gesticht, maar meer dan wie ook bijgedragen tot de verspreiding van diens poëzie onder het Nederlandsche volk. Dit veel bevattende boek van veertien en een half honderd bladzijden moge zijn weg vinden naar de boekenkast van priesters, leeraren en onderwijzers, van allen, wien de naam Vondel geen doode letter of niets zeggende klank is.

JEUGDPORTRET VAN VERWEY
door Jan Veth

* * *

Juist bij het beëindigen van dit artikel brengen de bladen het doodsbericht van Albert Verwey. Een toch onverwachte en nog te vroege dood! Een nobel schrijversleven van zeldzamen ernst en vruchtbaarheid wordt aldus bekroond door een werk, dat de overledene met groote toewijding en liefde tot stand bracht. God hebbe zijn ziel! In het huis des Vaders zijn vele woningen. Verwey heeft met hartstocht naar schoonheid verlangd: de wegen, waarlangs de opperste Schoonheid bereikt wordt, zijn vele en daaronder zijn voor ons verborgene.

L'académie Mallarmé

door FORST DE BATTAGLIA.

In de negende maand der regeering Blum, terwijl de sociale orde in al haar voegen kraakt en de socialistische herordening dreigt bankroet te slaan, heeft la France, het eeuwige, door geen politieke revolutie vervormbare Frankrijk een derde spruit zijner academisch-dichterlijke grilligheid ter letterkundige wereld gebracht, — en voor tout Paris drong dit feit de redevoering van Blum en Thorez, het Elsasser schoolvraagstuk en Flandin's compromis-ijver, de Spaansche grenssluiting en het arbeidersconflikt bij Peugeot naar den achtergrond.

Naast de oudere zusters, de nu meer dan driehonderdjarige Académie française met haar veertig onsterfelijken en de als veertigjarige nog springlevende Académie Goncourt met haar tien inofficielen, die zonder groene statierok en zonder republikeinschen hofvoorrang hun ambt uitoefenen, treedt nu de aan pure poëzie gewijde Mallarmé-académie. Op 19 Februari rond 14 uur Westeuropeesche tijd is ze in een eerste-klas hotel, bij een eerste klas déjeuner door niet minder eerste-klas poëten in het aanzijn geroepen. Vijftien leden hebben daarin zitting te nemen, elf zijn er al bijeen, de vier anderen zullen nog bijgekozen worden.

Tot schutspatroon heeft dit elftal — wonderlijk team der Fransche lyriek! — den hiëratischen Mallarmé verkozen, die in zijn bescheiden woning aan de rue de Rome alle aan den vaderlandschen dichterhemel opkomende sterren samengebracht en waar ook Stephan George zich zijn hooge „zending" bewust werd. Er was een tijd, — hij wandelde toen nog in 't stoffelijk omhulsel, was Engelsch leeraar aan een Parijsch lyceum en medewerker aan een modetijdschrift — dat Mallarmé als de meest onduidelijkste van alle onduidelijke lyrici en daardoor ook als de meest onverstandige gold: een „cygne ténébral, sitôt hiëroglyphique", een „duistere zwaan, zoodra hiëroglyphisch", zooals de beroemde parodie Mallarmé in diens stijl bespot.

De geestdriftige en overtuigde aanhangers van dezen patriarch der nieuwe Fransche dichtkunst hebben toen al den strijders voor burgerlijke klaarheid geantwoord: dat „de man van de straat" zelfs het kristal-heldere proza van een Descartes voor een werk van Mallarmé zou houden, dat hem onverstaanbaar scheen. Waarbij valt op te merken, dat de man van de straat óók nu nog niets van den meester uit de rue de Rome heeft vernomen. En wij hebben eenigen grond om te vermoeden, dat hij gelijkelijk de namen der meeste académiciens nooit gelezen heeft.

Ongetwijfeld zijn André Gide, Paul Valéry en Maurice Maeterlinck in Frankrijk en daarbuiten over heel de wereld beroemd genoeg; Paul Fort, de „Prince des poètes" en als keurvorst der verzen Mallarmé's opvolger, is in

het Parijsche leven een figuur, die elkeen kent. Maar nu die anderen: Saint-Pol Roux, Edouard Dujardin, Francis Viélé Griffin, Ferdinand Hérold, André Fontainas, Jean Ajalbert, Albert Mockel! De overlevenden van een generatie, die vóór vijftig jaar de jonge Fransche Parnas vormden en nu louter eerbiedwaardige veteranen van het symbolisme zijn, tusschen de 71 en 76 jaar oud, onder wie de twee Benjamins, de 66 jarige Valéry en de zelfs pas 65 jarige Paul Fort de prille jeugd vertegenwoordigen. Zoo ziet dus in het Volksfront-Frankrijk een uit revolutionnair verzet tegen de seniele Académie française voortgekomen ridderschaar eruit, — overigens óók om hun verdere levensomstandigheden weinig verontrustend. André Gide en Maurice Maeterlinck — Belgisch graaf en Kasteelheer — zijn, ondanks hun voorbijgaande communistische bevlieging rijke, kultuurverzadigde grootburgers uit oud geslacht; Hérold is het achterkleinkind van den componist der „Zampa" en de zoon van een prefect der Seine; Viéle-Griffin is een deftig Amerikaan, die als kind in het Fransche geboorteland zijner voorouders gekomen er zich sindsdien blijvend gevestigd heeft; Paul Valéry en Dujardin zijn nog op hun gevorderden leeftijd twee arbitri elegantiarum.

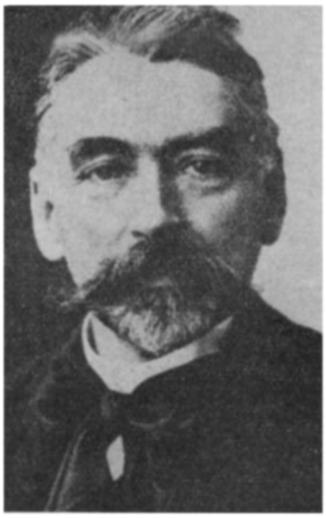

STÉPHANE MALLARMÉ

Het nieuwe in deze academie bestaat niet zoozeer in een nieuwe visie op het dichterlijke, als wel min of meer in een gewijzigde stemming der Republique der lettres. Vóór alles heeft ook hier de standsgedachte overwonnen. De dichters willen in hun vereeniging onder elkaar zijn en niet meer blootstaan aan het gevaar, dat ministers, maarschalken, generaals, gezanten, hertogen en professoren om hun burgerlijke (militaire of zuiver aristocratische) verdiensten een Apollo-discipel den academie-zetel afsnoepen. Dat Paul Claudel bij zijn candidatuur voor de Académie française achtergesteld werd bij een grootfabrikant in romans, die daarbij nog zijn hoedanigheid van oud marineofficier in 't geding te brengen had, dàt heeft de maat doen overloopen en de stichting der Académie Mallarmé beslist.

Overigens heeft juist dezelfde Claudel van het lidmaatschap der onder zijn auspiciën ontstane „illustre compagnie" afgezien en omdat Francis Jammes eveneens geweigerd heeft, moet ze het nu zonder de twee leidende katholieke dichters stellen. Of hen de aanwezigheid van Gide heeft afgeschrikt? Wat er van zij, het ontbreken van Claudel en Jammes, dan ook van Charles Maurras laat een gevoelige leemte, terwijl overigens de lyrici „van naam",

dus de meer dan 65 jarigen, in een gelukkige keuze vertegenwoordigd zijn.[1])

Bij Paul Valéry, die tegelijk ook lid van de Académie française is en bij Maeterlinck kan men volstaan met op hun zeer rijk dichterlijk levenswerk te wijzen. Maeterlinck als tooverkunstig vertolker van geheime zieleroerselen en meesterlijk uitbeelder van droomzachte stemmingen en schimmige wezens, Valéry als woordvast denker, die een diepe en daarbij toch klare idee zoo trefzeker de haar geëigende formuleering weet te geven, bezetten beiden een onvervreemdbare plaats onder de kunstzinnige getuigers voor de schoonheid van de Fransche taal. De volksche balladen van Paul Fort zetten een groote traditie voort, die teruggaat tot in de Fransche Middeleeuwen en rechtstreeks opborrelt uit de mythen-rijke fantaisie van het boerenvolk. Dat Gide, vóór hij een voorbeeldig meester van het verhalend, het beschrijvend en het essayistisch proza werd, zich in de rythmen van zijn „Nourritures terrestres" een uitzonderlijk lyricus getoond heeft, is onvergetelijk.

Viélé-Griffin, Fontainas, Mockel, een Amerikaan en twee Belgen — hun aanwezigheid en die van Maeterlinck bewijzen, dat onder Mallarmé's hoede geen certificaat van Fransche herkomst noodig is zooals bij de onsterfelijken — zijn dichters, die voor hun generatie de goede doorsnee vertegenwoordigen, zonder voor een later geslacht meer te zijn, dan een snel vervluchtigende litterair-historische episode. Hérold bereikt deze achtenswaardige middelmaat slechts met moeite; Saint-Pol Roux, oorspronkelijker dan de zoo juist genoemde, is meer wonderlijk dan wonderbaar. Dujardin evenwel en Ajalbert zijn als epici veel belangrijker dan als lyrici. Voor de opengebleven plaatsen worden eenige representanten der nieuwe generatie genoemd: nabloeiers van het symbolisme, als Fargue, klassicisten als de proteusachtige veranderlijke Jean Cocteau, kubisten als André Salmon. En dan spreekt men zoowaar nog van een surréalist als Breton of Soupault. Veertig jarigen in de academie? Giovinezza, Giovinezza! zou men willen jubelen, — was het niet, dat men daarmee de antifascistische gevoelens van meerderen dezer candidaten zou kwetsen. En ondertusschen vergaderen, maaltijden, beraadslagen deze waardige grijsaards, het Mallarmé-elftal, dichterlijke omwentelaars „dans le cadre de la legalité républicaine" binnen het kader der republikeinsche wettigheid.

---

[1]) Intusschen heeft zich ook Gide van de Académie Mallarmé teruggetrokken. (Red. B.)

Bij het herlezen van Renan[1]

door DR. B. M. BOEREBACH.

De geschiedenis der ideeën-wereld in Frankrijk sinds de achttiende eeuw beteekent een voortdurenden strijd tusschen een rationeele verklaring van het wereldbestaan door de wetenschap en een mystieke verklaring daarvan, geworteld in het godsdienstig leven, dat voor de bestrijders van het Christendom uitsluitend gevoelsleven was. De wetenschap, die gedurende deze geheele periode ontzaglijke vorderingen maakte, zeide den mensch, hoe de wereld aan bepaalde wetten gehoorzaamt en hoe zij in staat is, niet alleen om deze te ontdekken, maar ook in haar onderling verband te zien en te verklaren. De wetenschap pretendeerde niets minder dan om aan de hand van de door haar gedane proefnemingen en gevormde oordeelen, een systeem op te bouwen, dat haar zou toestaan om het geheim der wereldorde te doorgronden en gebaseerd op die onthulling, de toekomst in velerlei opzicht te voorspellen. Intusschen werd de wereld zelf als een blind en onverschillig mechanisme voorgesteld.

Toch was er in den mensch iets, wat, al die jaren door, tegen een deterministische opvatting als deze protesteerde: om te leven immers heeft de mensch er behoefte aan zijn gevoelens als iets anders dan een puur-mechanisch bewegen te beschouwen; leeft in hem het onstilbare geloof, dat hij de toekomst door zijn gedachten- en dadenleven kan beïnvloeden, veranderen, en vooral, verbeteren. In de wisselwerking tusschen deze twee polen van het menschelijk denken ligt inderdaad de beweegkracht van het Fransche geestesleven der afgeloopen eeuwen. Het verschijnsel der Romantiek vond ook goeddeels zijn oorsprong in een reactie van de menschelijke vrijheid tegen een zich steeds heftiger opdringende mechanische wereld. Een romanticus is in wezen geen ander dan de mensch, die zichzelven een bevrijding zoekt buiten de knellende visie der levenswerkelijkheid, welke hem omgeeft. En moge zijn schildering der heroïsche tijden, waaraan hij zich overgeeft, ook onwaar zijn vanuit historisch standpunt gezien, zijn lezers en hijzelve vroegen niet om waarheid: zij vroegen slechts zich aan een zoete illusie te mogen voeden. In de eerste jaren der Restauratie, volgend op de Romantiek van het Napoleontisch avontuur, vinden wij deze illusie belichaamd in de verrassende vlucht, welke zaken- en geldleven plots nemen: een romantiek, die overigens nimmer uitstierf, maar die dèze zwarigheid biedt, dat zij voor de massa noodwendig ontoegankelijk blijft. Deze laatste zocht intusschen haar bevrijding in de idylle

---

[1]) Bij gelegenheid van de bestudeering van Dr. J. Boostens proefschrift over: Faine et Rénan et l'Idée de Dieu. Maastricht, 1936.

eener volksregeering, die zich in de jaren van 1830 tot 1848 scherper begint af te teekenen. De utopieën van een Saint-Simon, een Fourier, een Lamertine openen het volkshart voor een aanstaande verademing van bestaansvoorwaarden en gedachtenvormen. De revolutie van 1848, wel verre van het gekoesterd ideaal te verwezenlijken eindigt in een volslagen politieke ontreddering, in straatoproeren en geesteswanhoop, in één woord in een volslagen échec.

In zijn Essais de Psychologie contemporaine zegt Paul Bourget, wat er van het ideaal overbleef: „De melaatschheid der middelmaat strekte haar heerschappij over zedelijk en politiek leven uit. En de tijdvakken van de Restauratie en van het burger-koningschap van Louis-Philippe, zoo schitterend begonnen, liepen op een wijd-verbreide karakter-verlaging en grove genotzucht uit. De eeuw had haar arbeid zien mislukken, haar streven zien ontaarden, maar toch niet geheel en al . . . . En zoo bleef den jongen Franschman, die in die dagen van revolutie en geestesontwrichting een mogelijkheid tot ontvluchting aan de bitterheid van het omringende leven zocht, een toevluchtsoord open in de nieuw-geboren cultus der wetenschap. De tegenwoordige mensch heeft moeite zich er een voorstelling van te maken, wat al wonderen de ontgoochelden dier dagen van dezen nieuwen vorm van godsdienst verwachtten. Het woord wetenschap was synoniem met gezondheid, welstand, gouden eeuw en blijvend geluk. De wetenschap zou ieder wereldgeheim ontraadselen. Een kundig denker dier dagen, Auguste Comte, onderwees in zijn philosophie van het positivisme, hoe iedere wetenschap uiteindelijk een staat van volmaaktheid bereikte, dien hij den „positieven staat" noemde.

E. RENAN

Wiskunde en astronomie bereikten dien mijlpaal reeds; natuur- en scheikunde naderden dien met rassche schreden; biologie en psychologie volgden genoemde wetenschappen op den voet: want Comte twijfelde er niet aan, of de wetenschap der ziel kon en behoorde zich van dezelfde werkwijzen en methodes te bedienen als de biologie. De bekroning der menschelijke vorsching zou liggen in de sociologie, de wetenschap der vol-

keren en van hun onderlinge verhoudingen. De groote denker dier dagen, Renan, schreef reeds in 1848 in zijn Avenir de la Science de vermetele woorden neer: „De wereld heeft geen geheimen meer", en zijn vriend Berthelot, een vermaard chemicus, meende in volle ernst, dat de ontwikkeling der chemie den mensch eenmaal van den last zou ontheffen zijn brood in het zweet zijns aanschijns te verdienen. „De wetenschap, schreef hij, bezit een zedelijke kracht, in staat om op zeer korten termijn de gezegende tijden van gelijkheid en broederschap tot werkelijkheid te doen worden."

Darwin vond zijn opzienbarende verklaring van de evolutie der soorten van levende schepsels voor verleden en heden en hield de verbluffte menschheid de openbaring voor, hoe de mensch, door een verloop van eenige millioenen jaren heen, zich uit een primitieve cel tot zijn tegenwoordigen vorm ontwikkeld had. Zijn leerstellingen wekten de ontzagwekkende hoop op de mogelijkheid van een eindelooze vervolmaking en automatisch zou de wereld zich steeds perfectionneeren, en de mensch zich verbeteren. De stoutste hoop scheen door de grootsche wetenschappelijke ontdekkingen gewettigd. En de philosophie van positivisme en transformisme vond om haar eenvoud een gemakkelijke en snelle populariteit. Evolutie werd het slagwoord van het toenmalige geslacht. En algemeen sprak men van evolutie van ideeën en geloof, evolutie van idividu en zedelijke opvattingen. In deze atmosfeer nu brengen twee groote geesten dier dagen Taine en Renan, waarvan de laatste grooter dan de eerste, hun subversieve ideeën aan hun landgenooten, ontwrichten zij het gedachtenleven en dooden het leven van hun geloof in vele harten.

* * *

Wie was Renan? Welke was de verstandelijke houding van dezen godloochenenden denker, die nauwelijks eenig krachtig tegenstander op zijn weg naar het geestelijk nihilisme ontmoette? En hoe werd de geestdriftige en dogmatische Renan der eerste jaren tot den dilettantischen philosoof van lateren tijd? Denken wij aan den Renan van latere jaren, dan zien wij ons in aanwezigheid van een geest, die zich beurtelings — soms gelijktijdig — geeft en terugneemt; een denker, die zich, in niets-ontziendden durf, in het rijk der verboden ideeën waagt om aanstonds daarna zijn rust te zoeken in de geheiligde waarden, die het menschelijk denken en het menschelijk gevoel zich in den loop der tijden verwierven.

Wij hooren in eenzelfde oogenblik met dezelfde zekerheid en met dezelfde dialectische openhartigheid een bepaalde idee bevestigen en ontkennen. Het gebouw der nobele beginselen, dat hij soms optrekt, ziet zich het volgende oogenblik onder-

graven door den vlijmenden spot van zijn niets-ontziende twijfelzucht. In steile vlucht ontschieten zijn gedachten soms de wereld van het vulgaire denken en aanstonds daarna zegt zich zijn ontgoochelde geest, dat de zorgeloosheid der alledaagsche wereld wellicht meer philosophisch waarheid inhoudt dan de meest uitzonderlijke verwezenlijkingen der heiligheid. Affirmatie en negatie reiken elkaar broederlijk de hand. De groote woorden Waarheid, Dwaling, Goed en Kwaad, warrelen en wankelen dooreen, als aangegrepen door een zonderlinge weifeling over eigen essentie en inhoud. En achter den lachenden gevel van dit schijnbaar gelukkige leven bewegen zich de angst van den twijfel en van wanhopige zekerheid.

Als jonge man heeft hij zich, zooals Taine en Berthelot, tot den verdediger der wetenschap gemaakt. Zooals zij, leeft hij in de stellige overtuiging, dat hij een nieuwen godsdienst zal kunnen vestigen en de verouderde dogma's door een meer omvattende cultuur vervangen. Maar, scherpzinniger dan zijn tijdgenooten, overkomt het hem aan het welslagen van hun werk te twijfelen en de groeiende malaise der toekomstige geslachten voorziende liet hij zich naar een welwillend scepticisme afglijden: „Wij leven van een schim. Waarvan zal men nà ons leven?" De belangrijkheid van deze figuur komt daaruit voort. Zij vloeit voort uit die scherpe helderziendheid, dien doordringenden glimlach, die Barrès verrukte evenals al degenen, aan wie de wetenschap slechts de oneindige gecompliceerdheid der werkelijkheid vermocht te leeren. Laat men zich omtrent den zin van Renan's boutaden en paradoxen niet vergissen. Zij waren slechts het masker, waarachter een wanhopige trots zijn onmacht verborg. In een afschuwelijke nachtmerrie zag deze geest het nièt alvorens het persoonlijk ervaren te hebben. Het leven van Renan is dààrom van zoo'n aangrijpend interesse, omdat het zich aan ons voordoet als het tragisch pogen van een subtielen en doordringenden geest om zich van het Absolute los te maken om te leven in de wereld van de betrekkelijke waarheid.

Het geestelijk proces na te gaan, dat Renan tot zijn uiteindelijk échec voerde, is de bedoeling der volgende pagina's. Of is het geen échec als een vermaard historicus als de van clericale voorliefde volkomen vrije Georges Sorel, nog tijdens het leven van Renan, getuigen moet, hoe deze schrijver in één zijner werken, de Réforme intellectuelle et morale, oprecht is geweest en dit werk daarom dan ook zeer superieur is aan al het andere, dat hij geschreven heeft. Of is het geen échec als vriend en tegenstander in verschillende toonaarden spreken van 's schrijvers onoprechtheid? Of als een Brunetière met instemming van velen nog tijdens het leven van een Taine en een Renan er toe komt om op grond van de mislukking der op de wetenschap gebouwde philosophie — het scientisme — geheel de wetenschap, zij

het abusievelijk failliet te verklaren? Om de geestelijke evolutie vanaf den grondslag na te gaan en het kwaad bloot te leggen, dat reeds aanstonds aan den wortel van Renan's verstandelijke ontwikkeling knaagde, gaan wij terug naar het centrale werk uit Renan's oeuvre: l'Avenir de la Science, een werk, dat hij in het vuur van zijn vijf-en-twintig-jarigen leeftijd in 1848 schreef om het pas in 1890 aan de publicatie vrij te geven.

Geboortehuis van Renan te Tréguier

Dit werk neemt een aparte plaats in Renan's oeuvre in. De gedachten, daarin neergelegd, hebben nog niet de onbepaalde, vluchtige contouren, die wij in latere boeken aantreffen. Wij ontmoeten er nog niet de vernuftige kunst, die Renan later in staat stelt ieder zijner beweringen van dusdanige reserves te omgeven, dat de substantieele gedachte zich door allerlei nuances ten hoogste beperkt en soms zelfs geheel verworden ziet. Afwezig is nog de wil om rond de eigenlijke begripsbepalingen te draaien en zich tot allerlei aspecten, die elkaar corrigeeren en verzachten, te bepalen om de eigenlijke uitgesproken idee te verdoezelen en in schemerlicht te houden. In de Avenir de la Science drukt Renan zich op welhaast naïve wijze steeds klaar en duidelijk uit. Het boek is vol ideeën, die hij absoluut waar oordeelt en die hij openhartig aan zijn lezers voorhoudt. Hij leeft zelfs in een voortdurende vrees niet voldoende te zullen overtuigen. Geheel het werk is één geloofsbelijdenis in de wetenschap: een totaal geloof in de kracht der rede. De toon is menigmaal zelfs heftig. De man, zeker van zijn waarheid, vat zijn tegenstander aan als om hem toe te roepen: „Blinde zondaar, zul je je dwalingen nu eens afzweren?" Andere keeren is het de toon van een hooghartig medelijden voor hen, die de klaarblijkelijkheid van een rechtvaardige zaak niet aanstonds vermag te verblinden. Ofwel, de toon slaat over in die van een laatdunkenden spot voor de achterlijke geesten, die de zekerheid der nieuw-ontdekte onfeilbare wetenschappelijke methodes miskennen of in twijfel trekken. De lichte glimlach van dengeen, die achteloos aan de nieuw opgeworpen problemen voorbijgaat, kwetst den jongen denker levendig en brengt hem menigmaal tot bijtend sarcasme.

Op het oogenblik, waarop hij zijn Avenir de la Science schrijft, heeft hij voorgoed met den godsdienst zijner kindsheid

gebroken en hij gaat prat op die bevrijding. Heel het werk wordt één dithyrambe, één hooggestemde lofzang op den critischen, den modern-wetenschappelijken geest. Zoodra gij evenwel met de lectuur van dit critisch werk begonnen zijt, overvalt ons deze onontkoombare indruk, dat dit werk, dat geschreven werd om de uitmuntendheid en de souvereiniteit van den critisch-wetenschappelijken geest in het licht te stellen, voortdurend de paden van de zuivere critiek en van de zuivere wetenschappelijkheid verlaat. Legio zijn de beweringen, waarbij de apodictische vorm der uitspraak spot met alle wetten van voorzichtigheid. Eén zin moet voldoende zijn om het scepticisme — waarin de schrijver zelf herhaaldelijk vervalt — om hals te brengen: „Il faudrait l'appeler niaiserie (stompzinnige onnoozelheid) ou nullité." Wij onderschrijven deze, zijn bewering gaarne, maar Renan stelt haar allesbehalve in het licht der evidentie.

Als hij spreekt over de verheven waarde der kennis, is Renan zoo doordrongen van de juistheid van zijn bewering, dat hij uitroept: „Het is tijdverspilling haar heiligheid te bewijzen." Mogen wij het wagen te zeggen, dat juist onder de sceptisch aangelegde geesten, waaronder Renan zijn slachtoffers recruteerde, er tallooze zijn, voor wie een onweerlegbaar bewijs dezer groote waarheid geenszins overbodige weelde zou geweest zijn? Elders beweert Renan met dezelfde genoegzaamheid, dat „het voortaan een alledaagsche waarheid mag heeten, dat de ideeën de wereld besturen en leiden". Maar het is weer geen evidente waarheid en te dikwijls verbergt zich achter het scherm der wereldtragiek mèt een oppervlakkige ideeën-parade, een onverbiddelijk antagonisme van instincten en belangenstrijd. En een onderscheid ware hier alleszins op zijn plaats geweest. Een onbevooroordeelde geest zal zich in ieder geval — soms juist op grond van zijn bewondering voor Renan — gedrongen voelen den door Renan zelf gemaakten kritischen geest ook te laten gaan over diens eigen beweringen: Welnu, vele redeneeringen uit de Avenir de la Science — een werk, dat zich voor een ernstige en strenge ontleding der wetenschapsidee uitgeeft — laten den lezer minstens zonderling te moede en vervuld van twijfel.

Ontmoet Renan de, in zijn tijd geldende doctrine, dat de geschiedenis een eeuwigen terugkeer beteekent derzelfde kringen van gebeurtenissen, de doctrine dus, die in de geschiedenis der menschheid een voortdurend herbeginnen ziet, dan schuift hij deze theorie met één gebaar van zich af: „Wat een nachtmerrie wordt de menschheid in dit geval! Tot wat voor ongerijmdheden worden de Revoluties! Wat een glansloos ding het leven! Is het in deze omstandigheden nog mogelijk enthousiast te zijn voor het schoone en het ware, er zijn rust en geluk aan op te offeren?" Het is alles een mooie gedachte, aan een schijnbaar nobele ziel ontweld, maar zij komt hierop neer: „een systeem is niet waar,

als het onze dierbare verlangens kwetst." En wààr is hier nog eenig spoor van wetenschappelijken geest te vinden? En als hij de leerstellige bewering van den positivist, Auguste Comte, omtrent de drie opeenvolgende toestanden der menschheid beoordeelt: den theologischen staat, den methaphysischen staat en den positieven staat, neemt Renan weer zijn toevlucht tot gevoelsargumenten: „Als de menschelijke natuur was, zooals A. Comte haar opvat, zouden alle schoone zielen slechts het toevluchtsoord van den zelfmoord voor zich open zien enz." Wij buigen ons voor zulke nobele aspiratie's. Maar . . . durven verklaren, dat een doctrine onaanvaardbaar is, omdat zij schoone zielen niet vermag te vervoeren, is den wetenschappelijken geest van een Renan-opvatting ver te buiten gaan, zooals geheel dit werk een voortdurende aanfluiting moet heeten van den door Renan tot absoluut souverein verheven critischen geest. Zooals wij nader in een vervolg-artikel zullen zien.

BOEKENSCHOUW

SIWEK (Paul S.J.) SPINOZA ET LE PANTHÉISME RELIGIEUX. Desclée de Brouwer et Cie, Paris, 1937. 20 frs.

Een indringende analyse van Spinoza's Pantheïsme. De schrijver verhaalt allereerst Spinoza's leven en tracht te verklaren, hoe deze tot zijn systeem kwam. Siwek beheerscht zijn onderwerp volkomen en is geheel en al thuis in de talrijke Spinozalitteratuur. Op het leven van den philosooph volgt de uiteenzetting van zijn systeem en daarop de weerlegging. In een tijd, waarin velen zich van het kerkgeloof afwenden en in een of anderen vorm van Pantheïsme bevrediging zoeken, is dit boek een welkome verschijning. Spinoza blijft een der grondleggers van het Pantheïsme. — Dit werk is een der beste uit de belangrijke serie „Bibliothèque française de Philosophie", die Desclée de Brouwer uitgeeft, en waarin reeds een dertigtal boeken uitkwamen. Spinoza is een der weinige Nederlandsche schrijvers, die wereldbekendheid verwierf; hij is een der consequentste pantheïsten geweest. Voor ontwikkelde lezers een zeer instructief werk.

GHEON (Henri) DE HEILIGE PASTOOR VAN ARS. Vert. door Tanulo. (232) *f* 0,90. De Leidsche Courant, Leiden.

Een niet al te uitvoerig, maar zeer goed leven van den Pastoor van Ars. Het getuigt van begrip en inzicht in de biografie. Ghéon bewondert zijn held en heeft zoo innig mogelijk met hem mee geleefd, heeft zijn geheimen van zoo nabij mogelijk beluisterd. Hij geeft het wonderbare in dit leven de juiste plaats en situatie. Er zijn uitvoeriger levens van dezen heilige, die onmiddellijk van de bronnen uitgaan (Trochu bevoorbeeld), maar intelligenter geschrevene zijn er nauwelijks.

FRANSCH

ROCHEFOUCAULD (Gabriel de la) LA PAYSANNE AMOUREUSE. Roman. Les Editions de France, Paris, 1936. 15 frcs.

Deze schrijver verdeelt zijn talent en zijn letterkundige activiteit tusschen zeer waardevolle historische onderzoekingen en den roman. Een belangrijk werk over den Kardinaal de la Rochefoucauld[1]) schonk hem den prijs Thérouanne die door de Academie aan de beste historische werken wordt toegekend.

En in zijn nieuwste werk „La Paysanne amoureuse" toont hij zich dezelfde helderziende waarnemer en psycholoog evenals ook een moralist, zooals Frankrijk er velen kent, vol werkelijkheidszin. Het is een boek van waarheid, niet alleen omdat het de getrouwe weergave beteekent van een beleefde episode, maar ook omdat het de vrucht is van een lang overwogen ervaring.

De schrijver leidt ons binnen in een boerenfamilie uit Midden-Frankrijk en neemt om onze belangstelling voor deze familie gaande te maken niet zijn toevlucht tot de poëtische transfiguratie, die ons vele soortgelijke werken langzamerhand ongenietbaar maakt.

Wij staan hier in de intimiteit van het dagelijksch leven, een weefsel van verdrietelijkheden, veel levensmoeheid en weinig vreugde. De heldin van het boek, Augustine Mallaire, fijngevoeliger dan haar familie, verfoeit de stallucht en toch . . . geen verlangen van ontvluchting leeft in haar. In gelatenheid wacht zij het oogenblik af, waarop zij met Paturaud, dien zij niet liefheeft, maar die een stoer werker is en fortuin bezit, in het huwelijk zal treden. Maar als zij, op een bal, een chauffeur van een naburig kasteel ontmoet, wordt in haar een nieuwe lokstem wakker.

De zelfverzekerdheid van haar makker betoovert haar, hij wordt voor haar het symbool der élégance. In dien Colart ontwikkelde zich intusschen door de aanraking met den rijkdom een natuurlijk cynisme. Wat hij in zijn meesters bewondert, zijn uitsluitend hun ondeugden. En geïnteresseerd door dit onschuldig, frissche boerenmeisje, wendt hij zijn verleidingstalenten aan om haar te ontvoeren en mee te nemen naar Parijs.

Eenmaal daar vallen Augustine echter spoedig de schillen van de oogen. De grauwe wolkenhemel, die deze stad bij voortduring overspant, doen haar spoedig snakken naar lucht en frissche boomen en als de onwaardigheid van haar verleider haar duidelijk wordt, gaat zij terug naar haar dorp, waar een medelijdende, goede moeder den strengen vader spoedig vermag te vermurwen. En Augustine trouwt met Paturaud en keert daarna tot de ietwat harde werkelijkheid terug. In haar verbeelding leeft nog het beeld der vrijheid en van de levensvreugde, dat zij een oogenblik in haar leven met Colart verwezenlijkt gewaand had. Zij is niet ongelukkiger of gelukkiger dan wie om haar heen leven. En wij vermoeden, hoe de kwade herinneringen, die zij mee terugbracht, langzamerhand haar loutering zullen vinden in den droom, waarmee zij verweven zijn. En is er veel meer noodig om den levensvrede deelachtig te worden?

Een psychologisch goed verantwoorde roman voor volwassenen.

Dr. B.

---

[1]) „Le Cardinal François de la Rouchefoucauld" Paris. Plon 1936.

THÉRIVE (André) FILS DU JOUR. 15 francs. Grasset, Paris, 1936.

Men houdt den lezers den laatsten roman van dezen schrijver: Fils du jour als het model van den populistischen roman voor. Dit populisme is geen secte, geen bond, maar een litteraire school, die, ondanks haar naam, slechts weinig verwantschap vertoont met wat wij in onze dagen in de verschillende landen als volksfront betiteld zien. Het volk vormt slechts het object dezer romans.

En dat er met dit object iets te bereiken valt, bewijst de laatste roman van André Thérive, die vol schilderachtige en dramatische effecten is. De geschiedenis is de geschiedenis van een burgerlijk echtpaar, menschen van deugd, „fils du jour", zooals zij zich naar het woord van St. Paulus meenen te mogen noemen. Echter is er in hen weinig sprake meer van de waakzaamheid en de wederzijdsche stichting, waarvan St. Paulus in dezelfde passage zijner brieven spreekt. Het katholicisme verstarde hier tot formalisme en mist uitwendige straling. Moeten wij daarom aannemen, dat de goede beginselen van ons christendom in dit geval noodzakelijk tot catastrophen moeten leiden, zooals de vader en de moeder op zekeren dag zelf meenen te moeten constateeren en zooals de schrijver ons tracht voor te houden? Zeker, wij geven ons rekenschap van een tekort in deze dragers van christendom. Hun daden staan tè ver van alle christelijke ascese en zijn te weinig doordrenkt van waarachtige liefde. Maar het probleem der verhouding tusschen de goeden en de kwaden in deze wereld wordt door Thérive al te simplistisch (en ik zou willen zeggen vanuit een al te Jansenistischen of Calvinistischen gezichtshoek) gezien.

Overigens is dit boek een zeer merkwaardige roman, die ons ernstig tegenover onze verantwoordelijkheden stelt en die, in spijt van het gemaakte voorbehoud, onze aandacht bij voortduring geboeid houdt door zijn oprechten toon en zijn soms pathetische momenten. André Thérive toont zich een zeer conscientieus waarnemer, voor wien de volks-milieu's evenmin als de burgerwereld, die hij beschrijft, ongeziene hoeken verborgen houden. Toch zou men in zijn werk meer blijdschap en meer licht wenschen: de droefenissen en de duisternissen der zonde toch eischen, veeleer dan den toon van het populisme de schrikwekkende accenten van een Bernanos. En deze schrijver is van een gansch ander temperament. (Volwassenen).

Dr. B.

MARITAIN (Jacques) HUMANISME INTÉGRAL. Problèmes temporels et spirituels d'une nouvelle chrétienté. 20 fr. Aubier, Paris, 1936.

Maritain legt in dit werk den grondslag eener christelijke wereldordening, niet abstract en algemeen geldend voor de menschheid van alle tijden, doch voor de hedendaagsche Europeesche menschheid, waarin geloovige Christenen vredelievend moeten samenleven met ongeloovigen en andersdenkenden. De middeleeuwen zijn voorbij en de vormen der middeleeuwsche samenleving, de politieke en sociale structuur dier tijden kunnen niet ongewijzigd door ons worden overgenomen. De politieke en sociale structuur, die volgens de wijsheid van Sint Thomas voor onzen tijd het meest zou passen, tracht Maritain hier tot in détails uiteen te zetten. Het is een magistraal werk dat men niet op een rustigen avond even doorwerkt. Men kan het de synthese noemen van wat de schrijver vroeger bij gedeelten in afzonderlijke geschriften reeds heeft uitgewerkt. Oorspronkelijk zijn het zes conferenties die hij aan de universiteit van Santander in '34 hield. De tijd heeft Maritain ontbroken om deze conferenties te „refondre complètement", wat zeer jammer is; het boek zou aan helderheid, overzichtelijkheid, geacheveerdheid gewonnen hebben. Ook denkt Maritain in zoo strakke lijnen en ziet hij de historie in zoo philosophische perspectieven, dat hem de zin voor de realiteit soms ontgaat. Er spreekt een zeker pessimisme, een zekere ontgoocheling haast uit dit werk, dat overigens tot zijn meest magistrale behoort.

CHARDONNE (Jacques) ROMANESQUES. 15 fr. Roman. Stock, Paris, 1937.

De romans van Chardonne zijn gewoonlijk meer psychologische studies dan verhalen. Ook deze. In Frankrijk, waar alles wat met de „liefde" samenhangt tot een vaak bedenkelijken cultus is uitgegroeid, hebben de boeken van dezen schrijver in bepaalde kringen groot succes. Buiten Frankrijk worden zij veel minder gewaardeerd. „Romanesques" bevat weer een verfijnde psychologische uitrafeling van een liefde tusschen twee echtgenooten, die elkaar met volkomen overgave liefhebben en toch elkaar niet verstaan, van elkaar meenend dat zij onderling vervreemd zijn. Heel veel heeft dat overmatig ontleden van gevoelens en situaties niet te beteekenen. Het staat te ver buiten het gewone, gezonde leven en veronderstelt een sfeer van overfijne cultuur, waarin de gevoeligheid zoo is toegespitst, dat een normaal menschenleven haast onmogelijk wordt. Wanneer de „liefde" volkomen doel in zich wordt, zonder eenige afhankelijkheid, zonder inschakeling in het algemeene levensverband, wordt zij een steriel Byzantinisme. De romantiek van Jacques Chardonne geraakt hoe langer hoe meer op een doodloopend spoor.

DUITSCH

ZILLICH (Heinrich) ZWISCHEN GRENZEN UND ZEITEN. Roman. 7.50 M. München, Langen/Müller, 1936.

Op dit ogenblik weet ik reeds, dat deze 650 pagina's tellende roman in Duitschland hogelijk geprezen is. Deze lof versterkt mij echter in de overtuiging, dat men in het derde Rijk niet meer in staat is het verschil te ontdekken tussen kunst en propaganda.

Het is een propaganda-roman. Men kan het al bijna vermoeden, als men verneemt, dat het theater weer het „Grensland" is (alle grenzen van het Rijk zijn ondertussen in romans behandeld.) Nu zitten we midden tussen de twaalf millioen Duitsers in het oude Oostenrijk, tussen Hongaren, Roemenen, Joden en Tsjechen. Het begint met een idylle in een fabriek bij Kronstadt, waar wij de eer hebben bij de geboorte van den kleinen Lutz Rheindt tegenwoordig te mogen zijn. Dat kind mogen wij dan verder eerbiedig volgen op z'n onbelangrijke levenstocht, van dag tot dag, van uur tot uur haast. Bij het einde van den oorlog, waarin Lutz ook een rolletje speelt, eindigt het boek.

Waarom het boek daar eindigt, weet ik niet. Ik ben er niet rauwig om, maar ik zou toch eigenlijk wel willen weten, waarom de schrijver er ineens genoeg van krijgt. Zeker, door de vrede zijn al die volken uit elkaar gebarsten. Dat is een zeker eindpunt. Edoch, onder het lezen krijgt men de indruk, dat de schrijver zich tot taak heeft gesteld de geestelijke overmacht der Duitsers over de andere volkeren te schilderen. Dat wordt door 't slotwoord bevestigd: „Dabei erkannte er (Zillich), dasz deutsches Volk grosz genug ist, aller Völker Wesen und Recht zu begreifen, sich selbst daran wachsend, spendend und bewahrend zu erfüllen".

Daar komt toch allemaal niet veel van terecht! Waarom eindigt hij daar toch? Hoe het ook zij, een kunstwerk is het boek niet. Ook niet eens als propaganda overtuigend. De Duitsers in het boek zeggen zelf wel ieder ogenblik, dat ze zo best zijn, Zillich zegt 't ook, de kritieken ook — maar nergens wordt 't geloofwaardig gemaakt.

Het Duitse enthousiasme is wel te begrijpen: het bevredigt hun sentiment, dat een ontzaglijke behoefte is, om andere volkeren gelukkig te maken door hun eigen schoonheid. Ze leven nu eenmaal in het geloof aan hun „zending" voor andere volkeren. Geen enkel ander volk accepteert dat, het is nooit geaccepteerd, maar de Duitser is hardnekkig in zijn geloof aan zich zelf. Daarom pakt hen dit onbeduidende en vervelende boek.

TüGEL (Ludwig) FRAU GESKE AUF TRUBERNES. Eine Sage. (203). Langen-Müller. München. 1936.

Ludwig Tügel heeft een sage geschreven naar oud Scandinaafsch voor-

beeld. Zij speelt in de Middeleeuwen, ergens in Holstein. Het gaat er onbeschrijfelijk ruw en bloederig toe, de grens van het menschelijke wordt er overschreden. Dit klemt te meer, omdat hier blijkbaar met opzet de oud-Germaansche geest van heldhaftigheid, van kracht en hardheid verheerlijkt wordt. Alle zachtere deugden als goedheid, medelijden, geduld enzoovoorts worden als onwaardige zwakheid voorgesteld. Heel het boek heeft iets gewrongens en geforceerds, taal en styleering, de karakters en de situaties. Al de Duitsch-heidensche heldhaftigheid doet zoo opgeschroefd aan, dat de lezer den hemel dankt onder een humaner gesternte geboren te zijn. Tügel heeft ongetwijfeld talent, maar door de heerschende ideologieën laat hij zich zoo opzweepen, dat zijn werk buiten zijn vaderland ongenietbaar wordt. Dit was reeds het geval in „Sankt Blehk"; in „Lerke" ging het weer schuil om in deze „Saga" met vernieuwde woede uit te breken. De onmenschelijke hardheid en ruwheid bereikt in dit boek een graad, dat het moeilijk nog kan worden aanbevolen.

OELLERS (Werner) ZöLLNERSOHN UND SCHMUGGLER (241) M. 3 en 3.70. Freiburg i. B., Herderverlag, 1936.

Een eenvoudige gevoelige vertelling van de soort, die velen van ons in hun jeugd zo graag gelezen hebben. Edelmoedige opoffering, die veel kwaad recht zet, veel ondeugd bekeert en die de eenvoudigen van harte ook nu nog met genoegen zullen lezen. Het is een verhaal dat litterair weinig pretentie heeft, doch zijn plaats onder de zon verdient, daar het op de zuivere gevoelens van het menschelijk hart speculeert.

ENGELSCH

O'FAOLáIN (Seán) BIRD ALONE (304) 7/6. Jonathan Cape, London.

Seán O'Faoláin is een dier jonge Iersche auteurs, die, met hun proza het bewijs leveren dat een krachtige Iersche romanlitteratuur bezig is te ontbloeien. Een opbloei, die levensvatbaar en een zuiver Iersch cultuurverschijnsel zal blijken te zijn. Zijdelings draagt daartoe bij het huidige verlevendigd nationaliteitsbesef. Dat heeft mede een jongere generatie er toe gedreven voor haar artistieke uitdrukking de eigen bronnen aan te boren. Ontzaglijk verscheiden en diep worden ze bevonden: het Iersche volkskarakter en het Iersche land, en daarachter het eeuwendiepe perspectief der Iersche geschiedenis. De opleving is nog te kort van duur zoodat allen de juiste, zuivere bronnen nog niet hebben gevonden; veler geesten zijn daartoe ook nog te verward. Zij beseffen nog niet dat een Iersche litteratuur Katholiek moet zijn wil zij zuiver Iersch zijn. Het Iersche volkskarakter, zijn kunst en zijn intellectueel leven werden geboren en gevormd in de schaduwen der groote, middeleeuwsche kloosters. Maar aan de eerste voorwaarde voor den bloei eener litteraire kunst voldoen verrassend velen van de jonge Iersche schrijvers en dichters, — zij zijn artisten, zij hebben schoonheidsbesef.

Zulk een schrijver is Seán O'Faoláin. Hij voelt de schoonheid aan en weet ze tot uitdrukking te brengen. Maar zijn geest zal menigeen rebelsch lijken.

In „Bird Alone" vertelt een bewoner van Cork, Corney Crone, als oud man zijn levensverhaal. Hoofdzakelijk het verhaal van zijn jeugd en van zijn leven als jongeman. Het is gebaseerd op de twee groote Iersche levensverschijnselen, religie en politiek; het culmineert, door de liefde van Corvey voor Elsie Sherlock, en het starre verzet van den jongeman tegen het gebod der Kerk van geestelijke nederigheid en van sexueele controle. Corney Crone onderwerpt zich niet, maar de triestheid van zijn later leven onderstreept de mislukking van zijn levenshouding.

De verschillen karakters leven sterk, vooral grootvader Crone is een volbloedige figuur; de Iersche natuur rond Cork is gevoelig en plastisch

verbeeld, — zij draagt bij tot de melancholieke sfeer van den roman. De lezing eischt onderscheidingsvermogen.

BARNARD ELDERSHAW (M.) PLAQUE WITH LAUREL (304) 7/6. George G. Harrap & Co Ltd. - London, - Bombay, - Sydney.

„Plaque with Laurel" is ontstaan uit de samenwerking van de Australische schrijfsters Marjorie Barnard en Flora Eldershaw. Sprekend zelfstandige kenmerken, die haar onderscheiden van de zuiver Britsche litteratuur, bezit de Australische niet. Ook niet het boek van Barnard Eldershaw. Zelf geven zij dit in haar roman min of meer te kennen. De „outline" is de beschrijving van een soort P. E. N. Congres te Canberra, de Australische hoofdstad. De teekening der talrijke verzamelde auteurs is levendig, overtuigend maar lichtelijk ironisch. De meesten blijken niet meer te zijn dan journalisten; de werkelijkheid schijnt de schrijfsters niet genoopt te hebben zelfstandige artisten onder hen aan te duiden.

Het driedaagsch gedoe van conferentie, excursies en gesprekken vormt het decor voor het eigenlijke onderwerp van den roman: het reconstrueeren der persoonlijkheid van Richard Crale, een talentvol Australisch auteur, sedert vijf jaar overleden. Een der redenen voor het houden der conferentie is het herdenken van zijn figuur en beteekenis, en het onthullen van een gedenkplaat. Slechts drie der verzamelden hebben Richard Crale intiem gekend en het is uit de herinneringen van slechts twee hunner, dat de persoonlijkheid van Crale herleeft met haar menschelijkheid, haar talent en tragiek. Een dergelijk onderwerp bezit iets fascineerends; de schrijfsters hebben het met meer dan middelmatig talent uitgewerkt; de figuur van Richard Crale herleeft; zijn invloed, tot vijf jaar na zijn dood, is voelbaar, naast de dagelijksche, romantische en dramatische lotgevallen der leden van het schrijverscongres.

De lezing vereischt een behoorlijk moreel onderscheidingsvermogen.

DAY (Clarence) LIFE WITH FATHER (185) R.M. 2.

BELLOC (Hilaire) RICHELIEU (286) R.M. 1,80.

FÖLDES (Jolán) THE STREET OF THE FISHING CAT (249) R.M. 2. The Albatros Library. Hamburg, Paris, Bologna.

Het is vooral de kostelijke fijne humor, waarmee het portret geteekend wordt van het hoofd van een welgesteld koopmansgezin in New York, ongeveer in het tijdvak 1890-1900, die van Clarence Day's boek zoo aantrekkelijke lectuur maakt. „Father" is de huistyran, zooals blijkt uit de weergave van allerlei situaties van het alledagsleven, maar daarbij toch ook wel een sympathieke figuur. Geestig is ook de visie op de bijna dagelijksche goedmoedige wrijvingen tusschen „Father" en „Mother" waarin de laatste het dikwijls, door de echt vrouwelijke tactiek, wint.

We kennen uit de romanlitteratuur het Victoriaansche vadertype; vele malen aantrekkelijker, en heel menschkundig, is deze Amerikaansche pendant.

In zijn studie over Richelieu legt Belloc doorloopend den nadruk op een factor, welke in de talrijke studies van andere historici over den kardinaal-staatsman òf terloops wordt behandeld, òf in het geheel niet. Voor Belloc is het juist de belangrijkste kwestie: Het is vooral Richelieu's politiek welke verantwoordelijk moet worden gesteld voor de steeds breeder geworden kloof, — vanaf zijn tijd, — tusschen de Katholieke en de Protestantsche cultuur. Richelieu heeft groote successen geboekt, maar door hem is grootendeels ook de eenheid verbroken tusschen religie en cultuur. Zooals de geschiedenis ná hem heeft bewezen.

Daarbij geeft dit boek een scherpzinnige analyse van Richelieu's persoonlijkheid.

Voor den ook in de Albatross editie verschenen roman van Jolán Földes, „The Street of the Fishing Cat", bekroond met een internationalen prijs, zie men de beoordeeling op blz. 467 van dezen jaargang, geschreven bij het verschijnen der Hollandsche uitgave.

CATHER (Willa) NOT UNDER FORTY (166) 5/. Cassell and Cy. Ltd. - London.

De titel van Willa Cather's bundel litteraire critieken en persoonlijke herinneringen is bedoeld als een individueele overtuiging van de schrijfster: zij meent dat haar boek weinig belangwekkend zal zijn voor lezers beneden de veertig jaar: „The world broke in two in 1922 or there abouts, and the persons and prejudices recalled in these sketches slid back into yesterday's seven thousand years. Thomas Mann, to be sure, belongs immensely to the forward-goers, and they are concerned only with his forwardness. But he also goes back a long way, and his backwardness is more gratifying to the backward. It is for the backward, and by one of their number, that these sketches were written."

Het is met het subtiele aanvoelen en het indringend vermogen van een artiste, die zelf tot de beste hedendaagsche Amerikaansche schrijfsters behoort, dat hier waardeeringen worden geuit over het werk van Flaubert, Balzac, Tolstoi, Turgeniev, Thomas Mann, Katherine Mansfield, Sarah Orne Jewet, en eenige anderen. De persoonlijke herinneringen, welke zij van enkele der besproken figuren heeft, verleenen een zekere charme aan de beschouwingen. Die beschouwingen zelf zijn niet volledig, meer „sidelights" en eenigszins fragmentarisch. Maar de schrijfster bereikt er haar doel mee. Zij overtuigt dat onder de „meesterwerken", welke in onzen tijd regelmatig onder veel reclame-fanfares aan de markt komen, de werkelijke meesterwerken der vorige generaties bedolven zijn geraakt. Ook, dat zij, die de oudere werken onder de lawinestorting vandaan weten te halen, daarin een rijkdom zullen vinden van gevoelens en gedachten, een indivudualiteit en een toonschakeering, die elke geest en elk gehoor, getraind in litteratuur, moet herkennen.

Misschien ook wel, tegen de verwachting in van de schrijfster, — zij, die nog geen veertig jaar zijn.

CLARKE (John S.) CIRCUS PARADE Illustrated from old prints and pictures, and modern photographs. (120) 7/6. B. T. Batsford Ltd, London.

Mr. Clarke is gedurende 35 jaar als „rough-rider" en dierentemmer verbonden geweest aan het circusleven vòòr hij in de journalistiek ging en als lecturer optrad. Hij blijkt een ontwikkeld man te zijn, die na zijn afscheid van het circus diens geschiedenis is gaan studeeren. Het resultaat is neergelegd in dit boek. Het is vrij van vooze romantiek; het geeft een overzicht der merkwaardige historische ontwikkeling van het circus, het behandelt zijn huidige verschijning en bevat zelfs een scherpzinnige beschouwing over dieren-psychologie. Voor lezers, die belangstellen in het geheel apart staande circusleven, is Clarke's werk een prettig, onderhoudend boek.

BOEKENSCHOUW

JITTA (Prof. Mr. A. C.) HET NEDERLANDSCHE VOLKSKARAKTER (29) Stols, Maastricht.

Een lezenswaardig brochuurtje over het karakter der Nederlanders. De conclusies, waartoe de schrijver komt, wijken niet veel af van de gangbare opvatting omtrent dit punt, doch hij motiveert zijn inzichten uit historie en ervaring.

Critiek van Ezra Pound

door JOS PANHUYSEN.

Ezra Pound noemt zelf zijn critieken, die onlangs uitgekomen zijn Polite essays, men verbaast zich in het eerst over dien titel, en deze verbazing wordt er, terwijl men verder leest, ook niet dadelijk minder op, tot men zich misschien gaat bezinnen op wat „polite", dat vaak, maar niet altijd door beleefd te vertalen is, zoo al beteekenen kan. Een enkelen keer krijgt ook het Hollandsche beleefd plotseling een geweldige beteekenis, die men doorgaans onder de beschaafde welwillendheid niet zoeken zou, het gebeurt, te zelden misschien, dat men het woord aantreft in de zegswijze: „Mag ik u beleefd opmerken". Men kan niet altijd zeggen wat op deze inleiding volgt, maar kan het zeer dikwijls vermoeden. Op deze wijze worden meeningsverschillen ingeleid, beleedigingen voorbereid, mistoestanden in beschouwing genomen, en met de openbaring van arrogantie en misdaad gedreigd. Mag ik u beleefd opmerken, dat u een oplichter, een moordenaar, een ketter, een leeghoofd bent, is een onaangename mededeeling, maar geen onaangename zegswijze. Mag ik u beleefd opmerken, dat u zich schromelijk vergist, dat u hopeloos doorslaat, dat u totaal onkundig bent in dezen, laat niets te wenschen over aan duidelijkheid, de bekoorlijkheid van den vorm schaadt de helderheid niet in het minst. Zonder twijfel treft men deze bepaalde beteekenis van polite in Ezra Pound's essays herhaaldelijk aan; deze man is verontwaardigd en terecht verontwaardigd, hij is een temperamentvolle natuur, die zich moeilijk beheerscht, maar die niettemin de waarde van de tucht kent, hij is niet voor niets een van de allervoornaamste vertegenwoordigers van de Amerikaansche literatuur, daarom blijft hij toch, zij het in zekeren zin, „beleefd". Hetgeen, zooals nu wel duidedelijk geworden is, niet wil zeggen, dat hij een blad voor zijn mond neemt. Hij noemt de opvoeding, zooals die in Amerika gebruikelijk is, een „abject and utter farce", hij spreekt van „The beastly Beethoven" en een uitvoering van Mozart door Bruno Walter vergelijkt hij met het kerven van een Mozartbuste in een metworst. Muziekkenners, die dit lezen, zullen hier vaststellen, dat Ezra Pound op zijn minst overdrijft, en dat doet hij, dunkt mij, ook, maar alleen hier, waar het een andere kunst betreft, als die strikt genomen, zijn eigene is. Ezra Pound, meen ik, componeerde wel, maar hij is naast essayist, vooral dichter en een zeer groot dichter. Wat de literatuur betreft, overdrijft hij daarom zeer zelden, al toont hij een sterk persoonlijke voorkeur en afkeer. Hij houdt van de literatuur niet alleen, maar hij neemt ze ernstig. Men zou misschien willen opmerken, dat dit iets heel gewoons is tegenwoordig, dat men zelfs van een verafgodeering

der literatuur zou kunnen spreken. Men moet echter wel bedenken, dat verafgodeeren vaak het tegengestelde is van ernstig nemen en dat men de waarde van de literatuur niet bijzonder goed toont te kennen door dingen van haar te verwachten, die ze niet geroepen is te geven. De literatuur immers heeft, omdat ze zonder twijfel een roeping heeft, een zeer bepaalde roeping. Deze is anders, schooner en belangrijker dan die haar verafgoden meenen, maar zij is ook veel beteekenisvoller, en van een veel grooter gewicht voor een land en een volk, voor de wereld zelfs, dan haar meestal wetenschappelijke kleineerders vermoeden.

„Indien de literatuur van een natie," stelt Ezra Pound vast, „geen actieve literatuur is, zal de natie afsterven aan haar boveneinde. Als de literatuur niet actief is, als het woord niet voortdurend streeft naar preciesheid, gaat de natie ten gronde in haar hoofd." Men ziet onmiddellijk in, dat hier over literatuur anders gesproken wordt dan al te vaak gebruikelijk is, literatuur is hier geen zaak die een vaag religieus gevoelen of een vaag wijsgeerig zoeken dient, maar het is evenmin een soort verfijnd genotsmiddel, een voorwerp van geperfectionneerde vermakelijkheid. Literatuur, volgens Ezra Pound, behoort drie dingen te doen op haar geëigende wijze, wezenlijke literatuur leert, ontroert, en vermaakt, doceat, moveat, delectet, literatuur die alleen vermaakt is doorgaans een vrij hopelooze en leege zaak. Om hiervan overtuigd te worden behoeft men slechts even na te gaan wat tot wezenlijke literatuur gerekend kan worden, en daarmede komt men dan tevens tot de hoofdzaak, het veel gesmade en miskende belang, waar het eigenlijk om gaat, daarmede komen we ook tot een andere beteekenis van „polite".

Er is een tijd geweest, dat men sprak van „polite learning" en „polite culture", men bedoelde daarmede de wetenschap of de cultuur, die door geheel Europa door de beschaafden geacht werd begrepen en gewaardeerd te worden en aan welker verbreiding en uitbreiding die beschaafden mede werkten. Een cultuur dus niet voor vakmenschen alleen, maar voor een uitgebreidere elite. Een dergelijke „polite culture" zou Ezra Pound gaarne ook in onzen tijd zien en hoe vertwijfeld en moedeloos de toon in deze polite essays ook nu en dan is, hij wijst op hetgeen er gedaan moet worden om dit te bereiken.

Twee dingen vooral zullen daarvoor moeten worden gesaneerd; de critiek en de opvoeding. Men zou zich helder bewust moeten worden welke functie de literatuur in den staat heeft of behoort te hebben. „Heeft literatuur," vraagt Ezra Pound zich af, „een functie in den staat te vervullen, in de samenleving der menschen, in de republiek, in de res publica, hetgeen het publiek, het algemeen belang diende te beteekenen (in spijt van het

slijm der bureaucratie, en de afgschuwelijke smaak van het publiek in de keuze zijner regeerders)? Dat heeft ze.

En deze functie is niet het dwingen of emotieel overreden, of overbluffen of neerdrukken van het publiek in de aanvaarding van één serie of zes series meeningen in tegenstelling met één andere serie of een half dozijn series meeningen.

Deze functie staat in verband met de helderheid en de kracht van iedere gedachte en meening. Zij staat in verband met het handhaven van de zuiverheid zelf der instrumenten en de inhoud zelf van de gedachte op zich. Behalve in de zeldzame en zeer gelimiteerde gevallen betreffende uitvindingen in de beeldende kunsten en in de wiskunde, kan een persoon niet denken en zijn gedachten mededeelen, de regeerder of wetgever kan niet met resultaat handelen of zijn wetten formuleeren, zonder woorden, en de soliditeit en de geldigheid en waarde dezer woorden zijn toevertrouwd aan de zorg van de vervloekte en verachte litterati. Als hun werk aan het bederven slaat — ik bedoel hier niet mede, als zij ongepaste gedachten uiten — maar wanneer hun medium zelf, de wezenlijke essentie van hun werk, de toepassing van het woord op de zaak aan het bederven slaat, dat wil zeggen, slap en onnauwkeurig, of overdreven of opgeblazen wordt, gaat het heele mechanisme van sociale en individueele gedachte en ordening op de flesch. Dit is een les van de geschiedenis, en een les, die men tot dusver nog niet ten halve heeft geleerd."

Dit kan misschien niet erg „polite" klinken, maar is het niet voor een zeer groot gedeelte waar? En spreekt hier niet een man, dien het ernst is met zijn uitspraak en dien het ernst is met zijn speciale kunst, die inderdaad ondanks allen schijn van verafgodeering, zelden op de juiste waarde wordt geschat en zeer dikwijls, al te dikwijls, veracht? Is het ook niet waar voor ons land, waar bijvoorbeeld — al zijn er goede uitzonderingen — door wetenschapsmenschen vaak zeer slecht geschreven wordt, en waar de gemeenplaats — om het gemeenplaatsig uit te drukken — zoo welig tiert, dat het den lezer of hoorder vaak wee om het hart wordt? Maar Ezra Pound beweert niet alleen, hij bewijst, hij toont aan, dat de geschiedenis de hier boven bedoelde les inderdaad gegeven heeft.

„De groote schrijvers," vervolgt hij, „behoeven niet van schijnvertoon ontdaan te worden. Praatjes voor den vaak kan men bij hen niet vinden en behoeft men dus ook niet weg te werken. Zij leenen zich niet voor imperialistische en sentimenteele exploitatie. Een beschaving grondde zich op Homerus, een beschaving en niet alleen maar een opgeblazen imperium. De Macedonische overheersching rees en groeide na de sophisten. Zij zakte ook in elkaar. Het is niet alleen een kwestie van rhetoriek of nonchalante uitingswijze, maar ook van het nonchalante ge-

bruik van woorden op zich. Wat de renaissance won in het directer waarnemen van natuurverschijnselen, verloor ze gedeeltelijk in het verlies van het gevoel voor en het verlangen naar exacte beschrijvende termen. Ik bedoel, dat de middeleeuwsche geest niet veel meer dan woorden had om mede te werken en hij was veel zorgvuldiger in zijn definities en woordgebruik. Hij definiëerde een geweer niet in termen, die even goed een explosie konden definiëeren, noch explosies in termen die trekkers konden definiëeren.

Confucius verkeerd citeerend zou men kunnen zeggen: het heeft weinig te beteekenen, of de auteur het welzijn van het ras beoogt of louter uit persoonlijke ijdelheid handelt. De zaak is, in actie, van mechanischen aard. Naar de mate, waarin zijn werk exact is, dat wil zeggen trouw aan het menschelijk bewustzijn en de natuur van den mensch, waarin het exacte is in de formuleering van het verlangen, is het ook duurzaam en is het „nuttig"; ik bedoel, dat het de juistheid, de preciesheid en de helderheid der gedachte handhaaft niet slechts ten behoeve van een paar dillettanten en „minnaars der schoone letteren," maar het handhaaft de gezondheid der gedachte buiten litteraire kringen en in het niet-litteraire bestaan, in het algemeene individueele en maatschappelijke leven."

Om van deze hooge waarde der literatuur, voor het niet litteraire bestaan ook, overtuigd te worden dient men de literatuur te kennen, met onderscheiding te kennen, men moet de literatuur dus op de eerste plaats leeren waardeeren. Terecht wijst Ezra Pound er op, dat hieraan nog zeer, zeer veel ontbreekt. Daar zijn verschillende oorzaken voor, middellijke en onmiddellijke; twee onmiddellijke daarvan behandelt Ezra Pound, zij zijn te vinden in de critiek en bij de critici en in de in vele landen en op vele plaatsen nog al te gebruikelijke litteraire opvoeding. Ik ben het met één ding in die opvoeding in ons land altijd zeer oneens geweest in tegenstelling met vele anderen en het deed mij — wat menschelijk is — veel genoegen te bemerken, dat ik, zonder het te weten, zulk een voornaam medestander heb als Ezra Pound. Men heeft ook in ons land herhaaldelijk beweerd, dat men de literatuur in de opvoeding bij het verkeerde einde zou moeten beginnen, namelijk bij het einde en niet bij het begin. Ik heb altijd gemeend, dat men ook hier wel degelijk beginnen moet bij het begin. Zonder twijfel worden sommige zaken in moderne poëzie eerder door beginnelingen begrepen, maar de hoofdzaak is dat men van den beginne nadert tot een juist inzicht in het essentieele en dat inzicht is veel beter te benaderen door beschouwing van de ontwikkeling der literatuur dan door beschouwing van het huidige resultaat in een voorbeeld van het oogenblik. Men moet niet beginnen bij Ezra Pound om tot Homerus te komen, maar men moet bij Homerus beginnen om tot Ezra

Pound te komen; ik geloof, dat dit trouwens de eenige weg is om ooit achter de poëzie van Ezra Pound te komen. Vele menschen blijven halsstarrig poëzie en lieflijkheid identiek vinden op grond van een of ander aantrekkelijk lyrisch gedicht, nu ressorteert liefelijkheid zeker, en ik zou zelfs willen zeggen, gelukkig onder de poëzie, maar wie Dante ooit gelezen heeft zal zich nooit dermate vergissen en poëzie en liefelijkheid zoozeer met elkaar verwarren. Maar, zal men opmerken, men kan bijvoorbeeld een leerling van een middelbare school, toch niet de geheele ontwikkeling van de wereldliteratuur laten beschouwen? Ook aan dit bezwaar heeft Ezra Pound gedacht. Hij heeft een soort curriculum samengesteld. Er zijn voor een leerling van een middelbare school overwegende bezwaren tegen zijn curriculum tenminste in zijn geheel, maar het is het overwegen waard en het toont meteen, wat men onder een beschouwing van de ontwikkeling der literatuur verstaan moet. Men moet er niet onder verstaan, wat men literatuurgeschiedenis pleegt te noemen, men moet zich streng houden aan het woord ontwikkeling zelf. Alleen het groote is van belang en daarvan, na den aanvang, alleen dat groote, dat wezenlijk ontwikkeling beteekent, dat werkelijk iets toevoegt aan het reeds bestaande. Ezra Pound stelt voor: Confucius geheel, Homerus geheel, Ovidius, Catullus, Propertius gedeeltelijk; eenige provençaalsche liederen met enkele gedichten der Minnezangers, speciaal Walther von der Vogelweide en terugschouwing op Bion; Dante met enkele gedichten van zijn tijdgenooten; Villon; ter completeering der Middeleeuwen enkele saga's; wat critisch werk van Voltaire, dus geen verhalend of dramatisch; Stendhal gedeeltelijk; Flaubert, behalve zijn historische romans; de Goncourts gedeeltelijk; Gautier; Corbière; Rimbaud. Men ziet de lijst is niet zoo maar te aanvaarden. Maar Ezra Pound zegt zelf, dat het ook verkeerd zou zijn ze als een soort panacee te slikken. Men zal echter ook zien, dat wie een dergelijke reeks werken gelezen heeft voldoende uitgerust is om ook de waardevolle, maar vaak moeilijke schrijvers van tegenwoordig te begrijpen niet alleen, maar te waardeeren. Ik wijs er op, dat het niet noodzakelijk is, dat al de genoemde werken in de oorspronkelijke taal gelezen worden, maar een vertaling moet met zorg worden gekozen.

Een curriculum, in den geest althans van bovenstaand, is noodig, omdat men met critiek alleen er niet komt; omdat juist de slechtste critiek wellicht den grootsten invloed heeft. Volgens Ezra Pound zijn er drie soorten critici, tot de eerste behooren zij, die inderdaad hernieuwenden invloed uitoefenen op het litteraire werk van hun tijd, tot de tweede soort behooren zij, die de aandacht vestigen op het wezenlijk waardevolle en tot de derde soort behooren diegenen, die de aandacht van het wezenlijk waardevolle afleiden op het minder waardevolle of zelfs op het

inferieure. Het is een heel eenvoudige indeeling, zooals men ziet, maar het is een zeer juiste naar mijne meening en men zal moeten toegeven, dat in ons land ook maar al te zeer het minder waardevolle of het inferieure gelezen wordt eerder dan het inderdaad beteekenisvolle. En deze toestand is erger dan men vaak meent. Ezra Pound deed goed er de aandacht nog eens op te vestigen; hij zelf is een uitnemend criticus wat ook blijkt uit deze Polite Essays, want deze essays zijn niet zoo uitsluitend paedagogisch van aard als men na het voorgaande misschien geneigd zou zijn te denken. De enkele kenschetsingen van dichters en schrijvers, die men er in vinden kan zijn meesterlijk inderdaad. Hij spreekt over Harold Monro, A. E. Housman, Ford Madox Ford; William Carlos Williams, James Joyce en telkens opnieuw en altijd uitstekend en treffend over Dante, en op het laatst, nog met wetende bewondering, over Shakespeare. Wie belangstelling heeft voor de Engelsche of Amerikaansche letteren of voor de letteren in het algemeen en over voldoende onderscheidingsvermogen en levenservaring beschikt, zal goed doen dit levendige en tot leven opwekkende boek te lezen. Nu en dan zal hij geneigd zijn tot tegenspraak, maar ook dat is immers een teeken van leven.

Ezra Pound: Polite Essays. Faber and Faber LLtd. 24 Russell Square London.

BOEKENSCHOUW

POORTENAAR (Jan) PENNEKRASSEN. (174) De Sikkel, Antwerpen en Jan Poortenaar, Amsterdam.

J. P. verbleef eenigen tijd in Londen, Parijs, Monte Carlo en Vlaanderen. Hij beleefde er ongezocht en gezocht verscheidene avonturen, die hij in krantcorrespondenties beschreef, hier bundelt en van teekeningetjes voorziet: pen en potlood in dienst van een goed observeerder. Dan nog een drietal in sprookjestrant uitgewerkte maatschappelijke bezwaren. Het gaat niet diep, is vluchtig en speelsch, blijft schetsmatig, leest overigens prettig. Pennekrassen!

GASTEL (P. van - O.P.) DE TAAL VAN HET KRUIS. (157) Geloofsverdediging, Antwerpen. Ploegstraat 23.

Een reeks toespraken voor den Vlaamschen radio-omroep. De eerste helft behandelt het kruis in verband met dagelijksch leven en lotgevallen, de tweede bevat beschouwingen over de zeven kruiswoorden.

BOOM C.SS.R. (Jozef) DECLAMATORIUM VOOR DE JEUGD (103) *f* 0,70. Het Spectrum, Utrecht.

Een boekje met declamatie-stukken voor de jeugd en met practische aanwijzingen bij de afzonderlijke gedeelten door den verzamelaar.

Vaderlandsche Geschiedenis

door G. VAN GESTEL S.J.

In onze Geschiedenislessen vroeger op school verslapte de aandacht van leeraren en leerlingen wel heel erg, als we eenmaal aan de Munstersche vrede toe waren. De Engelsche oorlogen, ja! daaruit was nog wel wat nationaal bewustzijn te putten. Tromp, de Ruyter, de Evertsens, dat waren onze helden. En de moord op de beide de Witt's voelden we ook nog wel aan als een belangrijk iets, al werd deze gruwelijkheid al te uitsluitend aan het „Haagsche grauw" ten laste gelegd en zoo uit haar politiek verband gerukt. Evenwel van wat er verder met ons vaderland gebeurde, weet de doorsnee Nederlander, ook de meer ontwikkelde niet veel meer tenzij eenige losse feiten, waarvan hem de samenhang meestal ontgaan is. In vergelijking met de voornaamste andere volken van Europa schijnt ons volk niet bijster op de hoogte van zijn Vaderlandsche Geschiedenis. Hebben we ook dit tekort te schuiven op rekening van ons overladen leerprogram? En zou het met name geen voorkeur verdienen, de lesuren voor Algemeene Geschiedenis wat te besnoeien ten voordeele der Geschiedenis van het eigen volk?

Uitgaven als de „Geschiedenis van Nederland", waarvan de deelen elkaar onder de energieke leiding van Prof. Dr. H. Brugmans met bekwamen spoed opvolgen, zijn in elk geval van harte toe te juichen. De leek in 't vak, die daarom toch wel een ijverig liefhebber kan zijn, vindt hier vrij van alle schoolsheid en jaartallen-jagerij, die hij zich mogelijk met schrik uit zijn leertijd herinnert, wat hij zoekt. In een veelal prettig leesbare taal is hier voor hem gelegenheid, om op te frisschen en aan te vullen wat hem niet onwaarschijnlijk aan zijn kennis van het wel en wee zijner voorouders is gaan ontbreken. Wij voorzien den tijd, dat onze menschen zich zullen beu gelezen hebben aan romans en de vele fictieve onbenulligheden en dan krijgen geschiedenisboeken als deze een goede kans.

* * *

Het werk, dat wij hier bespreken is het vijfde Deel der „Geschiedenis van Nederland" en het eerste der „Nieuwe Geschiedenis".[1]) Het behandelt het tijdperk, dat tusschen den Vrede van Munster (1648) en den Oostenrijkschen Successieoorlog gelegen is. Ditmaal is de leider zelf de auteur. Behalve aan de binnen- en buitenlandsche politieke gebeurtenissen wordt ook groote en voortdurende aandacht gewijd aan den handel en de industrie, aan de economische en sociale verhoudingen. En dat zeer terecht. De handel beheerscht niet alleen de betrekkingen van de Republiek met het buitenland,

---

[1]) BRUGMANS (Prof. Dr. H.) GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND. Dl. V. NIEUWE GESCHIEDENIS. (432) Uitg. Joost van den Vondel, 1936.

maar ook voor een goed deel haar binnenlandsche staatsaangelegenheden. Dat de economische grootheid der Zeven Provinciën rond 1650 haar hoogtepunt zou hebben bereikt, maar dan in de tweede helft dier eeuw langzaam maar zeker in neergang zou zijn, wordt door Prof. Brugsmans in den breede bestreden. Het is een van die simplificaties, die de volksche voorstelling zich al te gemakkelijk van het historisch verleden vormt. De historicus bewijst dat ondanks schommelingen tengevolge van de oorlogen de bloei stijgende blijft gedurende heel het Stadhoudersschap van Willem III. Hij ziet het afdoende bewezen uit de bewaard gebleven rekeningen en convooien en licenten (blz. 230). Het ware interessant geweest alsl hier ook eenige cijfers genoemd waren. Ook worden de gegevens der Amsterdamsche wisselbank betrokken en de uitgaven die m.n. door de Oost-Indische Compagnie gedaan zijn voor de uitrusting der handelsvloten en het verdere personeel. Hier, zooals telkens weer, herkennen we in den auteur dezer „Geschiedenis van Nederland" den auteur van de „Geschiedenis van Amsterdam".

Nog een tweede bij velen gangbare historische misvatting wordt bestreden, dat n.m. de geheele achttiende eeuw voor ons vaderland niet alleen economisch maar ook militair, politiek en cultureel een tijdperk van zeer snel voortschrijdend verval zou zijn geweest: de pruikentijd. „Gezien in haar eigen aard, is de achttiende eeuw in 's lands historie een zeer belangrijke periode geweest, die onze aandacht ten volle waard is", aldus stelt de schrijver zijn these, — waarmee hij dan tegelijk de belangstelling van den lezer weet te boeien voor het vervolg van zijn onderzoek. Geen nieuwe gouden eeuw, maar toch een tijd, die zijn eigen karakter had, „dat historisch in den ontwikkelingsgang van ons volk van groote beteekenis is geweest". (blz. 369) Met haar uiterst belangrijke geldhandel, die naast den zich grootendeels handhavenden goederenhandel opbloeit, blijft de republiek een domineerende plaats in de Europeesche verhoudingen bezetten.

* * *

Over de godsdienstige constellaties, met name over de situatie der Katholieken, wordt betrekkelijk niet zoo heel veel gezegd en wat er van gezegd wordt kan ons niet geheel bevredigen. Weer doet de sententie opgeld, dat „de strenge en strikte dogmatiek van den hervormer van Genève wonderwel paste bij de geestelijke structuur van ons volk, dat van ouds op stellige en onloochenbare waarheid gesteld was en vage gevoelsuiting liefst uit den weg ging." (blz. 41)

Eenzelfde affirmatie hebben we gesignaleerd en bestreden in onze bespreking van de werken van Dr. de Pater [1]) en waarin gezegd wordt, dat „het Calvinisme op gelukkige wijze aansloot bij de grondtrekken van het volkskarakter". (Deel IV blz 138). Dr. de Pater bewees, dunkt ons ook nu nog, zijn stelling niet, eer het tegendeel, — en ook de bewijsvoering van Prof. Brugmans kan ons niet overtuigen. Met den nazin van het hierboven uit de „Nieuwe Geschiedenis" aangehaalde citaat, zouden we minstens even te-

recht kunnen zeggen, dat het Katholicisme wonderwel bij de geestelijke structuur van ons volk paste, zooals het trouwens vóór de reformatie van ouds eeuwenlang in feite had gedaan. Bij de besten komt dit al heel duidelijk tot uiting; bij Vondel, bij Hugo de Groot — al laten we hier in 't midden of hij de facto den laatsten stap gezet heeft — en bij vele ouderen, daar immers, aldus de auteur zelf „van de oude adellijke geslachten en van de oude patricische families een vrij groot aantal katholiek waren gebleven" (blz. 129).

Prof. Brugmans acht ook „het verwijt, dat aan het calvinisme zoo dikwijls is gedaan, dat het de kunst heeft geschaad, ongegrond". (blz. 42). Uit wat dan verder volglt, blijkt ons deze ongegrondheid niet, naar ons wil toeschijnen.

Over het Katholicisme en de Katholieken wordt verder weinig of niet gerept. De auteur doet het voorkomen, alsof het met de onderdrukkingen, nu ja! toch nog al meevalt. Tot twee maal toe wordt verzekerd, „van scherpe vervolging was niet of nauwelijks sprake" (blz. 126 en 130). Wat daartusschen wordt medegedeeld is instaat, serieuzen twijfel te wekken. Prof. Brugmans volgt hier Dr. W. P. C. Knuttel [2]), wiens sinceriteit we ook al weer gaarne aanvaarden, maar dien we onze zaak toch niet zoo maar zonder meer wenschen toe te vertrouwen. Deze vangt in zijn inleiding (blz. X) aan met de verzekering, die, na tallooze hatelijkheden tegen de Kerk opgesomd te hebben, nog eens uitdrukkelijk wordt herhaald (blz. 204), dat „de Katholieken hier leefden als in Abrahams schoot". En gene zegt het dezen trouw na: dat „in ieder geval de positie der Katholieken in Nederland heel wat gunstiger was, dan die der protestanten in de meeste Katholieke landen." (blz. 130). Maar dit argument argumenteert niet. Verondersteld voor 't oogenblik, dat dit waar is, dan kan het daarmee in ons land voor de Katholieken toch nog wel heel erg geweest zijn. Het is in vraagstukken als deze veelal een kwestie van standpunt en appreciatie. Daaromtrent zal het daarom wel altijd moeilijk blijven tot volledige eenstemmigheid te geraken.

Soortgelijke gedachte komt ook bij ons op, als we moeten constateeren: dat over wat toentertijd Generaliteitslanden heette, practisch niet wordt besproken. Slechts heel even en dan nog zijdelings (blz. 247 en 251) blijkt, dat ook het beneden-Moerdijksche wel degelijk doende was, zich zoo goed en vooral zoo kwaad als het ging, te herstellen. In deze „Geschiedenis van Nederland" schijnt ons volk nog steeds uit Zeven Provinciën te bestaan. Duidt daarop ook het Leeuwtje, dat op den sierlijken band van dit boek staat afgedrukt met . . . . zeven pijlen in zijn klauw? Hoevelen zullen het er zijn, als we met deze „Geschiedenis van Nederland" in de Nieuwste Geschiedenis zijn aangeland?! . . . Elkeen erkent gaarne, dat het zwaartepunt

---

[2]) De toestand der Katholieken ten tijde der Republiek. Uitg. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage, 1892.

onzer Nederlandsche samenleving in het Noorden lag — en in menig opzicht ligt! —, maar daarmee is zulk een volstrekte veronachtzaming van het Zuiden niet goed gemaakt. Wanneer krijgen we eindelijk eens den Katholieken historicus, die dit voor een deel nog onontgonnen terrein grondig en stelselmatig ontginnen gaat?

Wij zien met belangstelling uit naar het tweede deel dezer „Nieuwe Geschiedenis".

BOEKENSCHOUW

KOLOGRIVOF (Dr. Iwan) GEEST EN STREVEN VAN HET BOLSJEWISME. Vert. door Dr. J. H. E. J. Hoogveld. (45) Het Spectrum, Utrecht. *f* 0,25.

Deze Russische Jezuiet beschrijft hier het Bolsjewisme in enkele hoofdstukken als een afkeer van, een verzet tegen God en wijst de richting aan, de wijze, waarop het moet bestreden worden.

STEUR (Prof. Dr. K.) DE MENSCHELIJKE ZIEL. (54) *f* 0,55. Brand, Hilversum, 1937.

Dit boekje verschijnt in de serie „Waarheid en Leven". Allereerst bevat het een philosophische verhandeling over de ziel; daarop volgt een korte uiteenzetting van de leer der Kerk in dezen en van de uitspraken der H. Schrift. Een helder geschreven werkje.

ASPEREN-VAN DER VELDE (C. A. van) ONS HUIS IN DE JORDAAN (127) *f* 1,25 en *f* 1,90. Van Dishoek, Bussum.

In dit boekje is de oud-directrice van „Ons Huis" te Amsterdam aan het woord en vertelt op eenvoudige, aantrekkelijke manier over haar vele ervaringen in de Jordaan. Zij kent het volk daar en verstaat zijn taal. Al zijn de Jordaners ruw en zetten zij soms een groote mond op, zij dragen het hart op de goede plaats, helpen elkander als het noodig is en zijn trotsch op hetgeen „Ons Huis" voor hen doet. Voor Amsterdammers, die de langzaam verdwijnende Jordaan in hun herinnering willen bewaren of voor hen die kennis willen maken met dat oude stadsgedeelte en zijn bewoners met hun eigen taal, een interessant boekje.

VAN PASSIE TOT PASCHEN (31) *f* 0,45. Bosch en Keuning, Baarn.

Dit is no. 223 der Libellen-serie. Het bevat een kleine keurcollectie „Lijdens- en opstandingsverzen van Nederlandsche dichters" uit de Middeleeuwen, uit den reformatorischen en uit den modernen tijd. Aanbevolen voor wie zich enkele oogenblikken in de sfeer van den gezegenden Passie- en Paaschtijd willen vermeien.

I. De bekende schilder De Gas schreef ook gedichten. Eens beklaagde hij zich tegenover Stéphane Mallarmé, dat hem een sonnet zooveel moeite kostte. „Et pourtant...., zeide hij, les idées ne me manquent pas."

„Mais on ne fait pas des sonnets avec des idées, antwoordde Mallarmé, mais avec des mots."

II. Joseph Barthélemy, professor in het recht en schrijver in de „Temps", plaatste in dit blad de volgende litanie van den belastingbetaler:

O contribuable,
Modèle de patience,
Miroir de résignation,
Soutien du Trésor,
Salut du budget.
Colonne du temple,
Brebis tondue à qui le vent n'est plus mesuré,
Œuf sur lequel le fisc trouve encore à tondre,
Pauvre cerf essoufflé par la poursuite des vigoureux limiers.
Infortuné payant que cette qualité exclut des cercles où les payés décident de tes destins,
Victime du cens à rebours,
Ignorant les joies des quarante heures, de la pause et de la trêve,
O contribuable,
Je te salue.

III. In de „Mercure de France" van 1 Maart is sprake van een vernufteling, die een soort vulpen uitvond. Le Dantec las „Le voyage de deux Hollandais à Paris en 1656-1658" en trof daarin de volgende passage aan:

„Nous pusmes voir un homme qui a trouvé une merveilleuse invention par escrire commodèment. Il fait des plumes d'argent où il met de l'encre qui ne seiche point, et sans en prendre on peut escrire de suite une demy main de papier. Si son secret a vogue, il se fera riche en peu de temps, car il n'y aura personne qui n'en veuille avoir: nous lui en avons aussi commandé quelques-unes. Il les vend dix francs, et douze francs à ceux qu'il sçait avoir fort envie d'en avoir".

IV. Hedwig Courths-Mahler is onlangs 70 jaar geworden en de onvermoeibare romanfabrikante verklaarde bij die gelegenheid aan een interviewer: „Ik werk bijna dagelijks veertien uur lang bijna en zelfs tijdens mijn vacantie houden mij nieuwe stoffen bezig...... Ik schrijf slechts voor menschen, die, wijl zij het in het leven misschien niet bijzonder goed getroffen hebben, naar een zoo goed mogelijk ingerichte wereld verlangen. Ik schrijf alleen voor menschen, die een beetje illusie noodig hebben." De boeken van deze schrijfster hebben een Gesamt-Auflage van ongeveer 25.000.000 stuk (volgens „Das deutsche Wort").

V. In „Die Bühne" wijdde Siegmund Graff onlangs een beschouwing aan het verschil tusschen „Kunst und Kitsch".

„ . . . Kitsch kann nicht objektiv festgestellt, sondern nur subjektiv empfunden werden.

Was für die eine Person und in der einen Umgebung kitschig ist, braucht es keineswegs für eine andere Person und in einer anderen Umgebung zu sein.

Es ist nicht wahr, dasz ein Plüschsofa an sich kitschig wäre, und ich musz entschieden der Auffassung widersprechen, dasz jedes Nippesstück in den Mülleimer gehört. Es ist ein groszer Unterschied, ob das Plüschsofa von einem Kanalarbeiter oder von einem Lokomotivführer oder von einer Obersteuersekretärswitwe oder von einem Professor der Naturheilkunde bzw. der Philosophie „besessen" wird. Dieselbe Nippessache verkitscht oder entkitscht sich je nachdem, ob sie auf der Kommode eines Backfisch-Schlafzimmers, auf dem Klavier einer Lehrerin oder auf dem Schreibtisch eines Staatsmannes steht. Entscheidend ist der Grad von Wahrhaftigkeit bzw. Verlogenheit, der zwischen dem betreffenden Gegenstand und seinem Besitzer bzw. seiner Umgebung besteht.

Man kann den Kitsch und das Kitschige daher eigentlich nicht dadurch bekämpfen, dasz man die Menschen zur Kunst, sondern dadurch, dasz man die Menschen zur Wahrhaftigkeit erzieht. Wahrhaftigkeit ist hier: der Sinn für das Angemessene. Wer seine Gefühle angemessen ausdrückt, kann so wenig kitschig wirken wie jemand, der sich angemessen (nämlich seinem Wesen angemessen) kleidet und wohnt . . . .

Jeder Mensch ist irgendwo und irgendwie „kitschig". Derselbe Mensch kann sogar auf dem einen Gebiet von feinstem Geschmack und auf dem anderen Gebiet erheblich kitschig sein.

Wer das Volk zur Kunst führen will, musz sich daher sehr genau überlegen, welchen Weg er zu diesem Ziele einschlägt.

Der Unterschied zwischen Kunst und Kitsch gleicht dem Unterschied zwischen echtem Gefühl und Sentimentalität.

BOEKENSCHOUW

FIELD (Johanna) EEN EIGEN LEVEN. (255) *f* **2,25 en** *f* **2,90, Servire, Den Haag.**

Dit boek moet een antwoord geven aan hen, die zich wel eens onbevredigd voelen in het leven om het schijnbaar ontbreken van een doel en een maatstaf; de schrijfster is, lezen wij, een psychologe met uitgebreide praktijk; — maar wij kunnen er slechts op zeggen dat het geen boek voor kinderen is, en dat volwassenen er niet veel aan zullen hebben. — Over een eeuwig doel van ons leven en een daarmee verband houdende maatstaf wordt niet gesproken.

SCHLICHTING (Dr. Th.) LOUIS PASTEUR. (95) *f* **0,85. Een schets van zijn leven en zijn werken. Het Spectrum, Utrecht.**

Na een goede, karakteriseerende inleiding, waarin hij het wetenschappelijk werk van Pasteur en tevens zijn houding t.o.v. zijn tijd, die tegelijk een uitgesproken materialistische en romantische was, bespreekt, geeft Dr. Schlichting in dit boekje een populaire schets van het leven van dezen stichter der microbiologie. Het boekje heeft zijn verdienste, want het geeft op een eenvoudige wijze een beeld van de groote beteekenis die de ontdekkingen van dezen geleerde geweest zijn voor het welzijn van den mensch. Voor belangstellenden.

VUYK (Bep) DUIZEND EILANDEN. Roman (260). de Haan, Utrecht.

De aanbeveling, die Anthonie Donker dezen Indischen roman mee op den weg geeft, is verdiend. Hij is geschreven in voortreffelijk proza, met scherpen waarnemingszin, in proza van treffende directheid en concrete zintuigelijkheid. Er is hier een schrijfster aan het woord van groote verantwoordelijkheid, eene, die weet en kent wat zij beschrijft en zich rekenschap geeft van elk détail, hoe minutieus ook. Alles is zuiver en echt aan het boek, het is realisme van de goede, voorname soort. Er spreekt toewijding uit het werk, en zin voor het goede vakmanschap. Toch zal het niet de successen oogsten, die de boeken van Mevr. Szekely-Luloft ten deel vallen. Het mist veel, zoo niet alles wat een boek bij de massa doet inslaan: er ontbreekt alle sensatie, alle spannende romantiek en sentimentaliteit. Slechts lezers van geoefenden smaak zullen het met genoegen ten einde lezen. Bep Vuyk houdt van soberheid en waarheid: haar dialogen zijn strak en karig, en haar beschrijvingen missen elk overbodig woord. Haar richting is ongetwijfeld een zeer goede, ook al kan het menschelijke, het psychische nog rijker worden uitgebouwd.

HUEBNER (F. H.) STERREN STRALEN BOVEN AMSTERDAM (231). Vertaald door E. J. v. d. Steen-Sonneborn. Literbo, Amsterdam.

Een Amsterdamsche roman, geschreven door een reeds lang in Nederland gevestigd Duitscher. De roman is kunstig geconstrueerd als een boek van Paul Bourget; alles sluit volkomen in elkaar van de eerste tot de laatste bladzijde en de intrige is niet banaal. Alles is zoo af, zoo doordacht en afgerond, dat het bijna te mooi wordt, iets legkaartachtigs krijgt en het levende, sprankelende eenigszins eronder lijdt. Maar het feit dat dit boek met overgroote zorg en nauwkeurigheid geschreven is, is te zeldzaam om dit niet te waardeeren. Huebner is een zeer intelligent schrijver, meer schrijver dan dichter: hij kent de figuren en situaties, die hij schildert, maar aldoor wordt hij meer geleid door zijn intelligentie dan door zijn verbeelding of intuïtie. Zoodoende ontstaat er een goed en verzorgd boek, dat echter niet aangrijpt. Astrologische en occulte krachten beïnvloeden zijn personages, niet altijd overtuigend echter. De spiritistische rol der moeder is al te onwaarschijnlijk, al te vernuftig geconstrueerd ook om een hevig interesse te wekken. De vertaling is zeer goed. Voor ontwikkelde, rijpe lezers.

GEVERS (Marie) DE REIS NAAR HET LAND VAN BELOFTE (260) f 2.75 en *f* 3,50. Nederlandsche bewerking van Dr. Martin J. Premsela. Zuid Nederlandsche Uitgevers My., Den Haag.

„Le Voyage de Frère Jean", waarvan dit boek de bewerking is, werd reeds besproken in den vorigen jaargang van dit tijdschrift. Op het merkwaardige ervan werd daar reeds gewezen. Ook op z'n Vlaamschheid ondanks de Fransche taal, waarin het werd geschreven. Het wil ons voorkomen, dat die Vlaamschheid in deze bewerking niet geheel tot haar recht komt. Hoeveel liever zouden we dit boek in 't zoetgevooisde Vlaamsch zelf hebben gekleed gezien. Overigens laat het zich ook in deze Noord-Nederlandsche overzetting goed lezen. Tegen het slot van het boek hebben we bezwaar.

Het schijnt ons noch letterkundig noch Vlaamsch noch Katholiek geheel verantwoord. Overigens geschikte en aanbevelenswaardige lectuur van de betere soort.

RIBEIRO (Aquilino) DE MAN DIE DEN DUIVEL DOODDE (306) *f* 2.90 en *f* 3.90. Geautoriseerde vertaling uit het Portugeesch door Dr. J. Brouwer. W. J. Thieme & Cie., Zutphen, 1936.

Het is zooals de vertaler in zijn inleiding zegt: Portugal's cultuurschatten zijn bij ons weinig of eigenlijk in het geheel niet bekend. Wij zelf zochten in de voornaamste bibliotheken van Amsterdam tevergeefs naar gegevens over de hedendaagsche Portugeesche schrijvers en hun boeken. De daad die Dr. Br. hier stelt heeft dus verder strekkende beteekenis, dan het louter vertalen van een buitenlandsche roman. Hopelijk slaagt hij in zijn opzet, om een eerste bres te schieten in de volstrekte onverschilligheid van het geletterde Nederlandsche publiek ten dezen opzichte. De hier ons in vertaling toegankelijk gemaakte roman is daartoe wel geschikt en het oogenblik — nu immers het in den grond zoo onbekende schiereiland achter de Pyreneëen eens te meer de volle aandacht trekt — is goed gekozen. Bij het lezen van dit boek voelt men zich binnengeleid in een geheel andere sfeer, als die waarin veelal de romanfiguren hier in ons Noorden ademen. Het is alles speelscher, zonniger, opener, blijer, — nu ja! meer zuidelijk, meer romaansch, meer roomsch. De schrijver is verwant aan Cervantes en zijn Macario aan Don Quichotte. Ook de Sancho Panza typen ontbreken niet. Desondanks levert de Portugees een kostelijke karakteristiek, hier en daar daverend ironisch een enkelen keer fel sarcastisch van „dit land, waar de wieg van Cervantes heeft gestaan." Twee passages in dit boek nopen tot voorbehoud voor volwassenen.

BROEDELET (Joh.) BIOSCOOP (192) *f* 1.25 en *f* 1.75. De Steenuil, Amsterdam.

De „vinding" in dit romannetje is niet onverdienstelijk. Er wordt een bioscoopavond in behandeld, waarin een groepje bezoekers beschreven worden in verband met het filmdrama dat vertoond wordt. Een niet onaardig gegeven. Maar Broedelet maakt er niet veel van. Zijn geestigheden zijn weinig geslaagd en zijn belangstelling beperkt zich tot liefde en erotiek. Wat een aardig, gezond verhaal had kunnen worden, blijft nu steken in een wat zwoele erotische sfeer. Het eenigst menschelijk belangrijke schijnt erotiek van grof en goedkoop gehalte. Een boekje dat beter ongelezen blijft.

TOL (Jacq. van) EEN MEISJE DUIKT ONDER. (168) *f* 1,90 en *f* 2,75. Literbo, Amsterdam.

Een luchtig romannetje over een meisje uit „betere" kringen, dat onder revue- en tooneelmenschen terecht komt en daar een vrij, onafhankelijk bestaan vindt. Het is volstrekt niet kwaad geschreven. De auteur is zich bewust dat hij niet de „Groote Kunst" dient, maar wil amuseeren en dat lukt hem wonderwel. Hij kent de milieu's waarover hij schrijft en beheerscht de situaties. Au fond is het boekje uitermate zedelijk, maar de auteur houdt ervan uit een soort bravour terloops even meer dan pikante gevalletjes te beschrijven en daardoor komt het boekje beter niet in jonge handen.

NATHAN (Robert) DE WEG VAN EEUWEN. (214) *f* 2,50 en *f* 3,25. Vertaald door Hans van Eeden. Mees. Santpoort.

Met veel fantasie en doelbewuste zeggingskracht heeft de schrijver in dit boek een moderne uittocht van de Joden beschreven, die uit Europa verdreven op een eindelooze tocht door Europa en Azië naar de woestijn Gobi trekken om daar een nieuw leven te beginnen. Er zijn Joden bij van allerlei landen en allerlei aard, er worden godsdienstige plechtigheden gehouden, huwelijken gesloten, begrafenissen verricht en het groote talent

van den schrijver maakt deze fantazie werkelijkheid voor ons. Het is als een moderne uittocht uit Egypte waarbij ook het oproer en de weerspannigheid tegen de Leiders niet vergeten is. Dit goed geschreven boek kan dienen voor rijpere lezers.

WYNNE (Pamela) KRONKELPADEN DER LIEFDE. (410) *f* 1,90 en *f* 2,50. Geaut. vertaling van Hillegonda van Reenen. De Steenuil, Amsterdam.

Als deze kronkelpaden der liefde een weerspiegeling zijn van de kronkelpaden welke de geest van deze schrijfster bewandelt dan moet het er vreemd uitzien onder haar schedel. Zij schrijft natuurlijk alleen om den broode maar dit behoefde toch geen reden voor haar te zijn om zoo de slechte smaak van haar publiek te bevredigen door alleen sensatie te wekken door zinnelijke prikkeling. Het gaat hier over een jong meisje dat door een Oosterling gehypnotiseerd wordt om aan zijn slechte neigingen ten prooi te vallen. Ongeschikt.

ELVESTAD (Sven) DE VREEMDE BADGAST. (194) *f* 1,50 en *f* 2,25. Vertaling van M. J. Landré-Tollenaar. Van Campen, Amsterdam.

Deze Deen heeft zijn eigen manier om een aantrekkelijk detectiveverhaal samen te stellen en Krach, de speurder, die in al zijn verhalen den schuldige weet te treffen is een man uit één stuk. Deze vertelling zit goed in elkaar, het romantische deel is niet vergeten en de ontknooping een verrassing voor hen die niet achterin gekeken hebben. Oudere lezers.

OORT (P. G. C. van) STROOMLIJN-VERHAALTJES. (135) Konink. Ned. Ind. Motor Club. Semarang.

Deze stroomlijn-vertellingen verschenen in „Het Motorverkeer" van Semarang en laten zich ook gebundeld gezellig lezen. Er is natuurlijk geen bladzijde of er komt een meer of minder mooie „wagen" in voor en hier en daar is er een vertelling die niet voor iedereen geschikt is, maar zij die weten te onderscheiden kunnen deze vlotte vertellingen voor een ledig oogenblik ter hand nemen.

SHI NAI AN. SOENG DOOLT NAAR DE ROOVERS. (297) Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Dit vervolg op „De roovers van het Liang Schan Moer" volgt den held op zijn verdere avonturen waarbij hij opgedreven als een wild dier niet beter weet te doen dan zich bij de roovers aan te sluiten. Hij begaat de fout zijn onwillige vrouw te dooden en heeft daarmede zijn kans op een rustig leven verspeelt. Voor ontwikkelde lezers, die iets van de Chineesche mentaliteit willen weten.

WALDENBURG (Hans) EN ABRAM TOOG HEEN. (232) *f* 2,90. Vertaald door A. Tieleman. Bandversiering van Karel Hoekendijk. Bosch en Keuning, Baarn.

Een roman die het bijbelsche geschied-verhaal van Abraham tamelijk wel volgt maar er allerlei tafereelen uit den tijd waarin het voorviel, de cultuur van die dagen en den afgodendienst waarin men verzonken was, doorheen mengt. Het is daardoor een boek geworden dat pakt wanneer men het leest maar dat alleen bestemd kan zijn voor oudere lezers met onderscheidingsvermogen.

BRABANT (Ad. van) ONDER DE KIEL. (237) Pax, Den Haag.

Men zou dit kunnen noemen een vertelling uit het volk voor het volk. Het gaat over een kranige weduwe die haar kinderen heeft groot gebracht, ze het huis uit ziet gaan om te trouwen, of een geestelijke roeping te volgen en een van hen naar de stad ziet trekken om grootscheeps aannemer te worden. Die jongen geeft haar de meeste zorgen, maar haar vertrouwen op God wordt niet beschaamd en ook die komt weer terug tot het een-

voudige leven waarvoor zijn moeder hem heeft opgevoed „onder de kiel". Een goed boek voor iedereen.

AYRES (Ruby M.) DE ZON EN DE ZEE. (237) *f* 2,15 en *f* 2,90. Geaut. vertaling van Thérèse Hoven. Kruseman, Den Haag.

De „Zij' in dit verhaal krijgt op een dag van haar zuster zoo maar *f* 2400.—. om vacantie mee te houden. Zij gebruikt dit geld om een reisje op een groote steamer te maken en te trachten een jongen man waarop zij zeer gesteld is aan den haak te slaan. In het wufte milieu aan boord wordt met de huwelijksmoraal tamelijk vrij omgesprongen zoodat dit boek alleen leesbaar is voor hen die weten te onderscheiden.

SERVAES (Anke) KINDERZAAL (306) *f* 3,25 en *f* 3,90. Hollandia, Baarn.

De schrijfster van dit boek is reeds bekend door haar andere boeken „Bezoekuur" en „Spreekuur". In dit verhaal verplaatst zij ons in een groot kinderziekenhuis en doet door haar juiste voorstelling van de geheel eigen sfeer van zoo'n wereldje-op-zich, vermoeden, dat zij dit leven van dichtbij moet hebben medegemaakt. Met fijne pen schildert zij ons de verschillende karakters der zusters, hun moeilijkheden, de hebbelijkheden van de kleine zieken, hun aanhankelijkheid en hun hunkering naar wat liefde. De fijngevoelige natuur van de jonge zuster Liesbeth is niet altijd bestand tegen de werkelijkheid van het leven en zoo nu en dan vertoont ze neiging veel te veel uit te pluizen en de zaken te hoog aan te slaan. Het boek is vlot geschreven en vooral prettig om te lezen voor hen die van kinderen houden.

MALTZAHN (E. VON) STORMENDE JEUGD (236) *f* 2,— en *f* 2,90. La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Een roman met een uitgesproken christelijken inslag en christelijke tendenz. Het behandelt het probleem waarvoor de jonge Mr. Jurgen Schwertmann, zoon van een streng-protestantschen conservatieven burgemeester, komt te staan als hij kiezen moet tusschen de liefde voor zijn meisje of die voor zijn ouders. Zijn vader tracht zijn omgang met Sibylle, een jonge kunstenares met tamelijk oppervlakkige levensbeschouwing, tegen te gaan, maar de jonge rechtsgeleerde geeft het niet op. Zijn leven dreigt een voortdurende strijd te worden, tot tenslotte het meisje door den zelfmoord van haar broer tot andere inzichten komt en er niets meer is dat de ouderlijke toestemming voor hun huwelijk in den weg staat. Het verhaal is vrij sentimenteel beschreven en nogal uitgeplozen. Het is echter leesbaar voor volwassenen.

BALDWIN (Faith) LANGS MOEILIJKE PADEN (256) *f* 2.25 en *f* 3.25. Uit het Amerikaansch vertaald door Jo Lulofs. Kruseman, Den Haag.

In dit boek wordt ons een kijkje gegund in het leven van een jonge verpleegster, die na haar diploma verkregen te hebben zich met twee andere zusters als particuliere verpleegster vestigt. Wij volgen haar in de verschillende verplegingen waar zij allerlei moeilijkheden ondervindt en die ons de geheel andere toestanden in Amerika dan hier duidelijk voor oogen stellen. Een eerzuchtige jonge dokter maakt haar het hof, maar verlooft zich met de dochter van zijn chef omdat hij niet te lang wil wachten met zijn plannen vervuld te zien. Dan is er een rijkeluiszoon die haar begeert, maar die zij lang laat wachten omdat zij niet met zich zelf eens is. Een der vriendinnen pleegt zelfmoord uit wanhoop om een teleurgestelde liefde zoodat men begrijpen zal dat dit boek het noodige voorbehoud vraagt.

LOFVERS (J. K.) DE POLDERJONGENSDOMINEE (337) *f* 2.75 en *f* 3.50. Geïllustreerd door van Looy. Holland, Amsterdam.

Deze roman van het volk van de afsluitdijk vertelt van het leven van den pas afgestudeerden dominee Cas Ruineman. Hem wordt opgedragen

onder de polderjongens van de Zuiderzee-werken het Geloof te gaan brengen. Aanvankelijk begint hij met veel moed, maar na eenigen tijd blijkt duidelijk dat het voor hem haast onbegonnen werk is invloed te krijgen op dat ruwe volk. In een tweedehandsch fordje rijdt hij de verschillende keeten af waarin de arbeiders zijn ondergebracht. Vooral met het huisgezin van vrouw van Delden, waar de man een dronkaard is, heeft hij veel te stellen, maar daarnaast vindt hij soms bemoediging en steun bij den eenvoudigen bakschipper Grijsman, die hem vaak beschaamd doet staan over eigen kleinmoedigheid. Als tenslotte zijn benoeming elders afkomt besluit hij te blijven tot de afsluitdijk geheel klaar is. Volwassenen.

PANHUYS (Anny von) MELODIE DER HERINNERING (238) *f* 2,15 en *f* 2,90. Geautoriseerde vertaling van C. Dumoulin-Goedkoop. Kruseman, Den Haag.

In deze roman uit de muziekwereld speelt een zeer begaafd meisje de eerste viool en een kunstenaar die door een groote teleurstelling zenuwziek werd, de tweede. Ieme wordt leerlinge van den wereldberoemden violist en helpt hem over zijn geestelijke storing heen door hem de partituur van een levenslied te schenken dat zoo wonderbaarlijk melodieus is dat het hem over al zijn waandenkbeelden heenhelpt. Een ongekunstelde vertelling niet van eenige sentimentaliteit vrij te pleiten maar met genoeg spanning om een gezellig boek te vormen voor rustige uurtjes.

STEIN (Lola) ALLES DRAAIT OM WIEBKE (224) *f* 2,15 en *f* 2,90. Geautoriseerde vertaling van Truus Post. Kruseman, Den Haag.

Wanneer dit boek niet op een dergelijke wijze door de vertaalster mishandeld was dan zou het een veel betere indruk maken want het is frisch, eenvoudig en levenswaar. Maar telkens zijn er storende zinswendingen, te korte zinnen en fouten. De heldin is een verstandig, doortastend jong meisje, dat haar schouders zet onder de ruïne welke haar vader in zijn zaak heeft nagelaten. Zij is van plan een verstandshuwelijk aan te gaan met een veel ouderen vriend des huizes die hen finantieel wil helpen. Op romantische wijze komt een jongere pretendent opdagen en de zaken nemen zulk een wending dat Wiebke's offer niet noodig is. Voor oudere lezers.

EBERHART (Mignon G.) 'N MOORD IS 'N MOORD (224) *f* 2,15 en *f* 2,90. Vertaald door Herman Antonsen. Kruseman, Den Haag.

Deze Amerikaansche schrijfster van „detective-stories" houdt er van om haar lezers mee te voeren in een sfeer van benauwende, angstwekkende griezeligheid, die haar specialiteit schijnt te zijn. Er wordt in een villa de heer des huizes vermoord, die, na een zorgvuldige verpleging genezen en als door een wonder door de chirurg volbracht na een auto-ongeluk aan den dood ontsnapt, uit het ziekenhuis ontslagen werd. Hij was een wreed man, die zijn jonge vrouw het leven onmogelijk maakte en aan de detective is het nu om uit te maken wie deze moord begaan heeft. Voor liefhebbers van moeilijke problemen op het gebied van detective-verhalen een kluifje om van te watertanden, maar voorbehouden lectuur.

HENDRYX (James B.) DE GOUDADER VAN DE YUKON. (221) *f* 2,25 en *f* 3,25. Vertaling van L. Th. Franse. Kruseman, Den Haag.

De schrijver neemt zijn lezers mee in den tijd toen het goud aan de Yukon nog niet ontdekt was en enkele pioniers er in den winter er op uit trokken om de helsche ontberingen ten spijt hun plannen uit te voeren en de machtige goudader die duizenden eenige maanden later naar die plaats zou trekken, te ontdekken. De jongste van die mannen heeft het grootste verstand en is hun leider geworden, terwijl hij alle moeilijkheden draagt om het meisje dat hij liefheeft later rijk te kunnen maken. Dit meisje verkeert zonder dat hij het weet in de moeilijkste omstandigheden en pas

na groote inspanning gelukt het hem haar te vinden en te winnen. Voor oudere lezers boeiende ontspanningslectuur.

WHEATLEY (Dennis) ATLANTIS GEVONDEN. (376) Nederlandsche vertaling van Eva Readt de Canter. Nijgh en van Ditmar, Rotterdam.

Het verloren Atlantis oefent nog steeds zijn aantrekkingskracht uit op schrijvers die hun fantasie onbeperkt vrijheid willen geven. In dit boek wordt het verdronken eiland gevonden door eenige menschen die in een duikerklok op de grootste diepten zijn neergelaten, daar door eigenaardige grijsgekleurde wezens worden bestookt en met groote inspanning in een soort paradijs aanlanden van enkel schoonheden. Het is daar eeuwig lente, de menschen leven honderden jaren en slapen met tusschenpoozen weken achtereen, waardoor zij eeuwig jong blijven. De schrijver beschikt over een mateloooze fantasie en oudere, ervaren lezers die graag met hem dit uitstapje onder zee willen maken zullen van dit verhaal genieten.

MAC ISAAC (Fred) Het BOKSWONDER. (270) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van Frits Hoogewerff. De Combinatie, Rotterdam.

In Amerika, het land van de onbegrensde mogelijkheden heeft een vader van zijn eenigen zoon een wonderkind gemaakt, dat op elfjarige leeftijd de wereld in verbazing brengt als wiskundig wonder terwijl hij tegelijk de meeste talen beheerscht en de wijsbegeerte machtig is. Op zijn één en twintigste is de jonge man totaal apathisch en wil sterven. De wanhopige vader roept de hulp van een bekenden psycholoog in die den jongen weet te prikkelen om zich in te spannen om de wetenschap te laten varen en bokskampioen te worden. Dit is het gegeven van dit boek dat fantastisch genoeg is om oudere lezers eenige uurtjes ontspanning te bezorgen.

CHEVALLIER (Gabriel) ANGST. Vertaling van M. W. Vos. (283) *f* 1,90 en *f* 2,50. De Arbeiderspers, Amsterdam.

„Angst" is een oorlogsroman die, naast alles wat er aan oorlogsromanlitteratuur is verschenen, aan ideeën of gevoelens uiteraard geen nieuws brengt. Hier komt vooral de mentaliteit tot uitdrukking van den frontsoldaat die door de oorlogsbelevennissen meer en meer tot een revolutionnaire overtuiging wordt gedreven. Den oorlog heeft de schrijver sterk bewust ondergaan; wat hij ervan vertelt is wrang-sarcastisch, en van een niets verbloemende openhartigheid, die voor de lezing een behoorlijk sterk voorbehoud vereischt.

ALCOTT (Louise M.) DE WERELD IN. (302) *f* 2,— en *f* 2,90. Naar het Engelsch door G. W. Elberts. Geill. met 4 gekleurde platen door Willi Bredijk. Kramers, Rijswijk.

Het is een goede inval van de uitgevers geweest om de vroeger zoo veel gelezen verhalen van Louise M. Alcott in een nieuw keurig gewaad te steken en ze uit te geven in groot formaat. Ook de jeugd van tegenwoordig zal ze waardeeren en er van genieten. Dit is wel een van haar beste verhalen, dat wij gaarne met een enkel woord aanbevelen.

LORING (Emilie) DE ZILVEREN MAAN. (222) *f* 2,15 en *f* 2,90. Vertaald door H. Katzee. Kruseman, Den Haag.

Het gewone alledaagsche leven van een flink meisje dat de huishouding verzorgt voor haar tot armoede gebrachten vader en haar nog studeerenden broer wordt in dit verhaal op aantrekkelijke en eenvoudige wijze beschreven. Om aan geld te komen heeft zij ten einde raad in een oud landhuis aan zee een restaurant geopend waar de Amerikanen hun meest geliefde spijzen kunnen krijgen. Gemakkelijk is haar leven niet waartoe haar tweede moeder, een lichtzinnige tooneelspeelster en danseres, het hare bijdraagt. Over het geheel een roman die door volwassenen gelezen kan worden.

RUBEL (James L.) DE JACHT OP HET SPOOK. (211) *f* 1,15. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. De Steenuil, Amsterdam.
Om zich ten koste van anderen te verrijken en een geheele streek angst aan te jagen, gebruiken een stel bandieten een witgeschilderde kameel met een witten berijder. Deze kameel vertoont zich op verschillende farms en is oorzaak van een geweldige jachtpartij waarbij de salvo's niet van de lucht zijn en de noodige moorden gebeuren. Geschikte ontspanningslectuur voor iedereen.

TORRE (Agnes van der) ZIJ WACHTEN. (205) *f* 2,40. Bandversiering van Karel Hoekendijk. Bosch & Keuning, Baarn.
Een boek met uitgesproken christelijke inslag. Het beschrijft een doktersgezin, waar de jonge vrouw zich onbegrepen voelend een eind maakt aan haar leven. Het verhaal gaat grootendeels over het verdere leven van haar eenigst kind, een meisje, dat niet tegen het leven is opgewassen. Zoetelijk en niet levensecht zijn de figuren uit dit boek, er gaat niets krachtigs van uit. Overigens is het leesbaar voor ouderen.

BRAND (Max) BLIKSEMFLITS. (219) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.
Zooals wij van Max Brand gewend zijn voert hij in dit boek weer een tamelijk geheimzinnige figuur ten tooneele: een jongen man die bij zijn vrienden bekend staat dat hij heelemaal niet moedig maar eerder laf is en die toch in een andere streek de schrik van de heele omgeving blijkt te zijn. Hij verleent zijn hulp bij het oplossen van een duister moordzaakje en wint daarmee ook de liefde van een goede vrouw. Geschikt.

BENNET (Robert Ames) SPLEETVOET. (259) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van Frits Hoogewerff. De Combinatie, Rotterdam.
Waar voor mannen het leven op een vee-ranch reeds hard en vol ontbering is, moet dat leven voor vrouwen bijna onhoudbaar zijn. En dit verhaal vertelt van een oude en een jonge vrouw die hun leven slijten om met behulp van een paar onbetrouwbare knechts het vee bijeen te houden en de dieven schrik aan te jagen. Het is een van die onwaarschijnlijke vertellingen die niets anders beoogen dan tijdvulling te zijn en als zoodanig kan het geen kwaad.

SNOW (Charles H.) EEN OUDE VUURVRETER. (210) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.
Dit is een van die vertellingen over veedieven, schietpartijen en alle andere handelingen die in een cowboyboek thuis hooren met als hoofdfiguur de oude Oom Sim, die op zijn eigenaardige manier de puntjes op de „i" weet te zetten en de misdadigers aan de gerechtigheid weet over te leveren. Volwassenen.

SANDERS (Ch. W.) SCHOUDER AAN SCHOUDER. (208) *f* 2,25 en *f* 2,90. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.
De schrijver schijnt goed thuis te zijn in het ruwe leven van een houthakkerskamp in de uitgestrekte bosschen van het Westen van Amerika en hij heeft zijn ervaringen verwerkt in deze geschiedenis van twee mannen die na langdurige strijd vrienden worden voor het leven. De ruwe kanten daar gelaten kan dit boek er mee door als ontspanningslectuur voor groote menschen.

SCHIROKAUER (Dr. Alfred) DE VROUWENJAGER. Vert. door Jacoba van Hoogendam (250) *f* 1,90 en *f* 2,50. De Steenuil, Amsterdam.
De wonderlijkste en sensationeelste romantiek is in dit spoorwegverhaaltje te vinden. Het speelt in drie werelddeelen, druipt van de edelste gevoelerigheid en eindigt met den dood van een snoodaard. Eenige onbe-

schrijflijk schoone vrouwen, een multimillionnair, een Don Juan en een paar Argentijnsche handelaars in blanke slavinnen spelen dit hartroerende drama af. Voor volwassen lezers, die van feuilletons houden.

WODEHOUSE (P. C.) JIMMY VERLIEFD. (352) *f* 1,50. Vertaald door Jean P. Jacobs. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Wodehouse beschrijft met zijn heel aparte geestigheid de familie van een paar eenvoudige burgers in New-York en in Londen, die schatrijk geworden zijn en wier vrouwen hen voortdurend in de deftigheid opvoeden. Daar tusschen door komt een neef Jimmy, een heel aparte rol spelen en alles bij elkaar is het een onschuldig verhaal dat kostelijke lectuur geeft voor de vacantiedagen.

RUCK (Bertha) DE ZEVEN JAREN VOOR RACHEL. (317) *f* 190. De Haan, Utrecht.

Hoe Rachel zich wel gevoeld moet hebben, terwijl Jacob zeven jaren om haar diende, tracht een meisje dat tien jaren verloofd is in deze vertelling te benaderen. Gwen Brook begint haar verloving, jong, vol idealen en hevig verliefd. Haar beminde is een bedachtzaam voorzichtig jongmensch, die niet over een nacht ijs gaat en hun huwelijk telkens uitstelt. Heel langzaam komt er een ommekeer in de gevoelens van Gwen voor hem en zonder dat zij het zelf bemerkt is haar liefde overgegaan in een kalme vriendschap en ten slotte . . . . maar dat leze de liefhebster zelf in dit aardig humoristisch getinte verhaal van een lange verloving.

KEUN (Irmgard) HET MEISJE WAARMEE DE KINDEREN NIET MOGEN OMGAAN. (176) *f* 1,15. Geaut. vertaling van J. Feitsma. De Steenuil, Amsterdam.

Nog nooit las ik een vertelling over een kind die zoo raak en ad rem al de kleinste trekjes van een geestig vrijgevochten klein meisje weergeeft. Het is een zeldzame kleine rakker, dit meisje, zij beschikt over een toomlooze fantasie en probeert alles wat haar voor den geest komt tot werkelijkheid te maken. Een uitstekend geschreven boek over een kind dat aan ouderen zoo nu en dan een spontane lach ontlokt, maar niet voor kinderen geschikt is.

GEORG (P. M.) MASKARADE. (190) *f* 1,15. Nederl. vertaling van Elsa Kaiser. De Steenuil, Amsterdam.

„Maskarade" kan onschuldig zijn maar is ook dikwijls een dekmantel voor leelijke dingen, zooals in deze vlot geschreven vertelling van Georg. Zij gaat over een avontuur van een lichtzinnige jonge dame, die na een bal masqué met een schilder mee gaat en in zijn atelier geschetst wordt alleen met een masker en een mof. Deze teekening komt door een vergissing in een bekend tijdschrift, waardoor alle tongen in beroering komen, een ander meisje er voor wordt aangezien en allerlei abuizen gemaakt worden. Al verstaat deze schrijver de kunst om zijn onderwerp humoristisch te behandelen, het is toch van dien aard dat wij het niet kunnen aanvaarden.

MERREL (Concordia) LIEFDE'S WONDERE WEGEN. (225) *f* 1,60. Geaut. Nederl. bewerking van H. J. Ansems. Zuid.-Holl. Uitg. Mij. Den Haag.

Die wondere wegen van de liefde loopen wel zeer aan den buitenkant van het leven en leiden naar cabarets, dancings, nachtclubs om de dwalende ster uit dit verhaal vooral interessant te maken. Zij is een meisje met veel ambitie uit de volksklasse dat allerlei baantjes aanpakt, met veel mannen in aanraking komt, het tot schrijfster brengt en eindelijk de ware liefde vindt. Hier en daar zijn er eenige bedenkelijke situaties, die voorbehoud vragen voor rijpere volwassenen.

MANNING (David) KING CHARLIE EN ZIJN TRAWANTEN. (228) *f* **1,95 en** *f* **2,60. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. De Steenuil, Amsterdam.**

In deze vertelling tracht een berucht beroepsmisdadiger een onschuldigen jongen man aan zich te verbinden om hem te helpen bij de verschillende „kraken" die hij nog van plan is te zetten. De eerlijke inborst van den jongen doet hem al spoedig inzien dat King Charley niet op het rechte pad gaat en hij maakt zich los van de bende. Een verhaal vol spannende gebeurtenissen voor volwassen lezers.

ZELLWEKER (Edith) . . . . EN PETER IS ZIJN DOCHTER. (235) *f* **2,25 en** *f* **2,90. Vertaling van Elsa Kaiser. De Steenuil, Amsterdam.**

Peter ofwel Elisabeth is de dochter van haar vader, die sinds jaren gescheiden leeft van zijn vrouw. Het is een wilde robbedoes die op bloote voeten in haar badpakje den heelen dag rondloopt in de badplaats in Tirol en de goedige huishoudster tot wanhoop brengt met haar kwajongens-streken. Haar vader kan het niet over zijn hart verkrijgen streng tegen haar te zijn en doet maar al te graag met Peter mee. Op een dag komt de moeder opdagen die haar in een auto ontvoert. Zij weet echter geen weg met dit kind uit de wildernis en slaakt een zucht van verlichting als de vader het terug komt halen. Zeer origineel en ongedwongen heeft de schrijfster dit eenzame kind en haar omgeving geschetst. Het boek werd bekroond met den Oostenrijkschen Rijksprijs wat het zeker om zijn rake uitbeelding verdient en rijpere volwassenen die weten te onderscheiden kunnen er kennis mee maken; de vader en de moeder van Peter nemen het niet zoo nauw met de moraal.

CHRISTIE (Agatha) DE INGESNEEUWDE SLAAPWAGEN. (277) Vertaald door Pauline Fellinga. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Een van de beste detective-verhalen van Agatha Christie dat vertaald werd onder een andere titel en dat wij met genoegen gelezen hebben om te constateeren dat Poirot nog altijd dezelfde is. In een gesloten slaapcoupé is een geheimzinnige moord gebeurd, de trein staat uren lang stil omdat hij door de sneeuw niet verder kan en in dien tijd moet het Poirot gelukken den bedrijver van de misdaad te vinden. Meer vertellen van dit gezellige boek doen wij niet, want dat zou de verrassende ontknooping voor den lezer bederven. Volwassenen.

RUBEL (James L.) STRIJD OM HET RECHT. (251) *f* **1,95 en** *f* **2,60. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. De Steenuil, Amsterdam.**

Weer zijn het de koeienboeren en de schapendrijvers die met elkander in strijd zijn om het water, maar ditmaal is het wel een zeer verbeten strijd vol leelijke trucs en veel moorden. Men gaat er aan twijfelen of het recht nog wel zal zegevieren maar tenslotte komt alles in orde voor de rechtschapen held van deze vertelling. Voorbehoud gewenscht.

FRANKES (E. L.) WIE HEEFT DEN ADMIRAAL GEWORGD! (224) *f* **1,50 en** *f* **1,90. Literbo, Amsterdam.**

Een goed gecomponeerde detective-roman, vol verrassingen, die echter de aantrekkelijkheid van het oorspronkelijke missen. Geheime laboratoria, uitvinding van springstoffen, spionnage en dergelijke zijn reeds meer vertoond in dit soort ontspanningslectuur. Voor volwassenen.

BOKHORST (G. van) DE STILLE STRIJDER. (245) *f* **2,90. Callenbach, Nijkerk.**

Dit boek beschrijft het zwoegende, harde leven van Barend Wengen, die, na bij de zandafgravingen gewerkt te hebben, trouwt, gemeentearbeider wordt en zijn geheele leven dag aan dag in dienst stelt van zijn opgroeiend gezin. Zijn grootste, maar heimelijke wensch is zijn oudsten zoon te laten studeeren. Deze wensch wordt tenslotte vervuld en onder veel moeilijke

omstandigheden haalt de jongen zijn hoofdakte. Als dan eindelijk de zon voor Barend zal gaan doorbreken en Wulfert een aanstelling krijgt en trouwt, sterft de vader onverwachts door een val van een ladder. Een goed geschreven roman voor oudere lezers.

ECKMAR (F. R.) RATTEN OP DE TRAP. No. 3 uit de lotgevallen van Commissaris Wiebe Poestat, Inspecteur, George Boyarski en Inspectrice Ivonne Delpèche. C. R. A. (219) Van Dishoeck, Bussum.

Deze detective roman is zuiver analytisch; hij volgt het bekende schema: feit, ondervraging van stomme en sprekende getuigen, conclusie. Alles binnen den loop van één nacht afgelopen! De opzet en de techniek rammelen een beetje, maar de schrijver stileert vlot en heeft zin voor humor. Een paar maal overschrijdt hij de streep; daarom met voorzichtigheid voor volwassenen.

WALLACE (Edgar) HET GEHEIM VAN DE „POLYANTHE". (197). Geautoriseerde vertaling van R. G. *f* 1,90 en *f* 2,50. De Steenuil, Amsterdam.

Een zeer phantastisch goed leesbaar verhaal over de avonturen van een ontsnapping uit de gevangenis van een onschuldig veroordeelde. De verschillende draden leiden langs verborgen wegen tot eenzelfde punt en dat is natuurlijk een gelukkig huwelijk. Voor volwassenen.

WALLING (R. A. J.) HET MYSTERIE VAN DE ZIJDEN SHAWL. (246) *f* 1,90 en *f* 2,50. Nederl. vertaling van J. Feitsma. De Steenuil, Amsterdam.

Een spannende detectiveroman al zijn een paar gewichtige overgangen en de oplossing van het raadsel ook technisch eenigszins onverantwoord. Voor volwassenen.

JANSSEN (Jos.) DE WONDERDOKTER. (303) *f* 2,— M. van Haver, Sint Niklaas.

Geen andere pretentie heeft de schrijver, blijkens zijn voorbericht, gehad dan Vlaamsche lezers plezierige en gezonde volkslectuur te bezorgen. Vanaf dit standpunt beoordeeld is het een geslaagde roman. Hij bevat het verhaal van een jong geneesheer die strijd heeft te voeren met superstitie en kwakzalverij op het Vlaamsche platteland.

Met litteratuur heeft het niets uitstaande, maar gezonde volkslectuur is het zeer zeker.

KOENEN (Marie) TWAALF VERTELLINGEN. (216) Het Poirtersfonds, Eindhoven.

De zuidelijke plattelandsbevolking wordt door Maria Koenen verstaan; ze leent zich tot haar zuiver afgestemde gevoelige vertelkunst. Die komt tot uitdrukking in twaalf vertellingen van menschenleed, alle geplaatst in het perspectief van ongecompliceerdheid, maar grondig-diep Christelijk geloof. Voor alle volwassenen.

DUHAMELET (Geneviève) VEERTIG KLEINE MENSCHEN. Vrij bewerkt naar het Fransch door Jules Aghina. (103) *f* 1,25 en *f* 1,75. De Gemeenschap, Bilthoven.

De veertig kleine menschen vormen de bevolking van een der laagste klassen van een volksschool; de onderwijzeres vertelt haar ervaringen van lief en leed met de peuters. Het is heel fijne kinderpsychologie waardoor de zoo verschillende kindernaturen afzonderlijk herkenbaar naar voren komen. Allen maatschappelijk misdeelden en meest gezien tegen den achtergrond van hun huiselijke omstandigheden.

Er spreekt een innig gevoel uit de schetsen, verhelderd, en ook wel dieper geaccentueerd, door humor.

Een heel mooi boekje.

SALES (Sint Franciscus van) VERHANDELING OVER DE LIEFDE TOT GOD. Deel I. Vert. door F. v. Oldenburg-Ermke. (374) *f* 3,50 en *f* 4,25. Foreholte, Voorhout.

Met de „Belijdenissen" van Sint Augustinus, de werken van Sint Jan van het Kruis en van Sint Teresia is dit „Traité de l'amour de Dieu" een dier onsterfelijke werken, die mèt de eeuwen niets van hun diepte, hun rijkdom, hun godsvrucht verloren hebben, maar aldoor blijven bekoren en verbazen. Het is naast verschillende Bijbelboeken het schoonste boek dat ooit over de goddelijke liefde geschreven werd. Een Heilige, groot van hart en geest, sterk in de liefde, uiterst gevoelig voor al het menschelijke en natuurlijke, schreef het op hoogen leeftijd, in de volle kracht zijner ongewone gaven; hij schreef het als een gebed, voor de oogen Gods, als een testament aan de H. Chantal. Wie den Heilige volkomen wil genieten, leze het boek in het savoereuze ouderwetsche Fransch, waarin het geschreven werd. Dit brengt echter zijn bezwaren mee en zoo is het een gelukkige gedachte geweest dit juweel der katholieke Godsleer en mystiek ook in het Nederlandsch toegankelijk te stellen. Het boek leert niets anders dan God te beminnen uit geheel ons hart en al onze krachten. Een dier ongewone menschen, die in Adam niet schijnen gezondigd te hebben en die een levende afbeelding van Jezus Christus schijnen, leidt ons hier binnen in de zaligheid van het God-te-beminnen.

MOREUX (Abbé Th.) DE GRENZEN VAN WETENSCHAP EN VAN GELOOF. Vert. door F. D. J. Holtzer. (344) *f* 3,50. Brepols, Tunrhout.

In Frankrijk treft men Abbé's in de voorste rijen der beoefenaars van elke wetenschap. Een dezer is Th. Moreux, directeur eener sterrenwacht. Hij schreef dit werk een paar jaar geleden om de dwaasheden te weerleggen, die door vooraanstaande wetenschappers vaak tegen het katholiek geloof en het logisch verstand worden ingebracht. Zijn werk vormt een vrij goed overzicht over den huidigen stand der natuurwetenschappen, waarin hij buitengewoon goed thuis is. Zijn doel is aan te toonen dat er tusschen geloof en wetenschap geen enkel conflict bestaat, dat de geloofswaarheden slechts zelden de wetenschap raken en er nooit mede in strijd zijn. Hij wijdt uitvoerige hoofdstukken aan „het oneindige", aan evolutie, atoom, materie, energie, aan „het leven", het ontstaan der wereld, aan den ouderdom van de wereld en den mensch, enzoovoorts. Voor ieder ontwikkeld mensch, die belang stelt in de hedendaagsche wetenschappelijke problemen, is dit een boek van ongewone bekoring en beteekenis. Moreux' eigenlijke vak is natuur- en sterrenkunde, maar ook in de overige wetenschappen blijkt hij wonderlijk goed beslagen. De lectuur van het werk eischt de noodige voorkennis en ontwikkeling, een reeds min of meer vertrouwd zijn met den stand der problemen. De vertaling is geschied in goed en verzorgd Nederlandsch.

HINTE (Dr. E. van) JAPAN — CHINA. Een populaire uiteenzetting van de tegenstellingen aan de kusten van de Stille Oceaan. (128) *f* 1,50. De Arbeiderspers, Amsterdam, 1937.

De problemen in het verre Oosten concentreeren zich goeddeels rond Japan en zijn imperialisme. China is tot nu toe het kind van de rekening. Zal dit eindelijk tot eenheid komen en zich dan tegen Japan gaan verzetten? De Europeesche mogendheden en de Vereenigde Staten hebben in het Oosten allerlei belangen, die ook door Japan worden bedreigd. Zullen ze die bedreiging maar steeds blijven aanzien? Voor wie de krantenberichten allicht verwarrend hebben gewerkt en werken, kan dit boekje ongetwijfeld

verhelderend inzicht geven. De vele vraagstukken, die niet alleen politieke en militaire maar ook economische en sociale zijn, nationale en Internationale worden successievelijk gesteld en onderling in verband gebracht. Geheel objectief blijft de schrijver daarbij niet. Hij kiest partij tegen Japan, Duitschland en Italië, die voor hem de drie „onrustige" d.i. onruststokende mogendheden zijn. Zoo wordt voor hem de wereldstrijd een strijd tusschen dictatoriale en democratische landen, bij welke laatste hij dan ook Rusland wil inlijven. Ons dunkt dit alles wel wat al te simplistisch en wat het laatste betreft onjuist. Is er in Rusland geen dictatuur? Er zijn nog andere affirmaties, waarin men den auteur, niet zoo maar volgt, maar die zijn van ondergeschikt belang. Wij bevelen het werk overigens aan om zijn bondig overzicht. De stijl is ietwat hortend en stroef.

POORTENAAR (Jan) HET CHINEESCHE LANDSCHAP (102) Jan Poortenaar, Amsterdam Z, De Sikkel, Antwerpen.

Dit is een zeer merkwaardige uitgave. Ze bevat als hoofdzaak een door J. P. vertaalde verhandeling van Kwo Sji, een beroemd Chineesch schilder uit de elfde eeuw. Daarin beschrijft deze zijn inzichten over de Chineesche landschap-schilderkunst. De vertaler zelf doet meer algemeene inleidingen over Chineesche schrijf- en teekenkunst voorafgaan, terwijl L. Cranmes-Byng den Soeng-tijd beschrijft, waarin het werk van Kwo Sji ontstond. Diens duizendjaren oud, eerbiedwaardig en sereen geschrift geeft allerlei aanwijzingen, die ons vanzelf de Chineesche kunst beter zal doen verstaan, maar bevat bovendien wenken, die actueel gebleven zijn tot op heden. Een ervan, die in verscheiden formuleering terugkomt, willen we hier ter karakteriseering citeeren: De kunstenaar moet zijn denkbeelden ordenen en zijn tafereel ontwerpen en beide weloverwogen schikken in het te vullen oppervlak. Heden ten dage echter, als ik beginners gadesla, nemen zij haastig het penseel ter hand, schetsen ondoordacht en smijten met inkt, zooals de opwelling hun dat ingeeft. Wie hun schilderstuk aanziet, bevindt, dat de onbeheerschte volheid van détail het oog verwart en onaangenaam aandoet. Hoe kan zoo een oppervlakkig kunstenaar de schoonheid en verhevenheid van sereene gevoelswerelden uitbeelden?"

Het boek, dat verlucht werd met een aantal reproducties, werd door Joh. Enschedé en Zonen te Haarlem in slechts 300 exemplaren gedrukt.

MORTON (H. V.) IN THE STEPS OF ST. PAUL (440) Rich & Cowon. London, 1936.

Dit mooie boek zouden we in veler handen wenschen. De schrijver is Sint Paulus nagereisd en heeft door zijn reisbeschrijving de geschiedenis van den Apostel en diens brieven heengeweven. De lectuur is even boeiend als instructief. Over theologische kwesties spreekt de auteur niet, zoodat ook Katholieken het boek met genoegen kunnen lezen. Morton is een bestudeerd man, die in zijn onderwerp volkomen thuis is; zijn werk is cultuurhistorisch uiterst belangrijk. Er bestaan vele Paulusboeken in allerlei talen; dit is een der boeiendste en interessantste, die wij over Paulus lazen.

LAJTHA (Edgar) WELTERLEBEN (283) 4.80 en 5.80 M. Rowohlt. Berlin, 1937.

E. L., een jong Hongaarsch journalist, geeft ook in dit boek blijk van een zeer bizonder reportage-talent. Men heeft van hem gezegd, dat hij in een waterdruppel een wereld weet te ontdekken. Als eerste vrucht van een reis rond den aardbol schreef hij „Japan gestern, heute und morgen", door Japanners zelf als een der bestgelukte weergaven van het tegenwoordige Japan genoemd. Als tweede vrucht van deze wereldreis verscheen nu „Welterleben". Door de snelheid, die de moderne verkeersmiddelen mogelijk maken, wordt de wereld inderdaad tot een kleine globe, waarvan men met een lichte handbeweging een ander werelddeel voor zich krijgt. Werelddeelen worden tot eilanden. Afstanden en zeeën kunnen de volkeren

niet meer van elkander gescheiden houden. Nationale problemen worden zoo internationaal. Met den auteur doorreizen we Europa, Azië en Noord-Amerika. We bezoeken met hem de groote centra van China en Japan. Hij, de auteur, luistert en observeert, vergelijkt en beredeneert, analyseert en synthetiseert. Zijn beschouwingen zijn steeds interessant en zijn conclusies maakt hij telkens weer aanvaardbaar. Zijn vlotte pen registreert met verbluffende zekerheid de snel wisselende indrukken en plotseling lichtende inzichten. Alles is hier beweging en vaart. Om een paar détails voorbehoud voor volwassenen.

WIERSMA (J. P.) FRIESCHE MYTHEN EN SAGEN. Met houtsneden van Nic. J. B. Bulder. (269) *f* 3,90 en *f* 4,90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

Friesland is nog zoo rijk aan mythen en legenden dat na den bundel „Friesche Sagen" van eenige jaren geleden, thans een tweede kon verschijnen. In de nieuwe verzameling werden sagen opgenomen uit het geheele Friesche gebied, dus zoowel uit het eigenlijke Nederlandsch Friesland, als Westfriesland en het Friesche gebied in Duitschland.

Deze bundel is een bewijs hoe streng wetenschappelijk dit onderdeel der folklore tegenwoordig wordt beoefend, zonder dat het simpel naïeve karakter der stof geweld wordt gedaan.

Vooral ook in het ongekunsteld navertellen is de verzamelaar zeer goed geslaagd.

Belangrijk voor vergelijkende studie zijn de legende van den Frieschen koning Finn, zooals men haar kent uit het epos Beowulf, — en de Friesche Sage in het Berner Oberland. Voor de laatstgenoemde heeft de schrijver in Zwitserland talrijke gegevens weten te verzamelen.

De sage „De vroegste bewoners van het Sylt" bezit cultuur-historische waarde daar zij een blik geeft op een primitieve Friesche maatschappij in den voortijd.

Waar de bronnen der mythen en sagen dikwijls zoo troebel en onbetrouwbaar zijn, heeft de verzamelaar zich wetenschappelijk verdienstelijk gemaakt door uitgebreide aanteekeningen en een litteratuurlijst met bronvermeldingen.

Voor belangstellenden in de folklore is het nieuwe boek van Wiersma een belangrijk werk.

STALPART VAN DER WIELEN (Joannes) EEN BLOEMLEZING UIT ZIJN GEDICHTEN. Samengesteld door G. Kamphuis. (31) *f* 0,45 Bosch en Keuning, Baarn.

In een keurig verzorgd nummer verzamelt hier de libellen-serie een dozijn gedichten van den Priester-dichter. De uitgevers gaan blijkbaar uit van het beginsel: Je prends mon bien òu je le trouve, — en schrikken er daarom niet voor terug, ook katholieke schoonheid in hun reeks op te nemen. Wij kunnen niet anders, dan dit van harte toejuichen. Stalpart van der Wielen doet ons door zijn leven en zijn werk telkens weer denken aan zijn tijd- en geloofsgenoot, den Kerkleeraar Sint Franciscus van Sales. Beider publicaties kunnen ook nu nog andersdenkenden inzichtrijker maken omtrent de katholieke opvattingen. Een kort maar gedegen levensbericht gaat aan de gedcihten vooraf.

FRANKEMÖLLE (Wenzel) HITLER. (86) *f* 1,25. De Gemeenschap, Bilthoven, 1936.

De auteur van deze brochure was dagbladcorrespondent te Berlijn gedurende den wereldoorlog en de na-oorlogsjaren. Hij heeft de opkomst der Duitsche nationaal-socialistische beweging van zeer nabij meegeleefd. Hier in dit geschrift ontwerpt hij een karakterbeeld van den stichter dezer beweging alsmede van de beweging zelf. Hij is kort en dit heeft het groote voordeel, dat hij zich niet verliest in détails maar zich beperkt tot de essentieele punten. Deze brengt hij op scherpzinnige wijze in verband met de

aanknoopingspunten, die verleden en heden bieden. De bestudeering van dit alles kan voor menigeen ook in ons land verhelderend werken. Een enkele beschuldiging uit Hitler's particulier leven (wij bedoelen vooral die op blz. 31) ware, zoo er geen nadere bewijzen voor zijn, liever achterwege gebleven.

SCHUITEMA (E. B. W.) GRONDSLAGEN DER MODERNE RECLAME. (200). (Handboek der reclame onder redactie van Prof. Dr. F. Roels en E. B. W. Schuitema. Deel I). *f* 3,50 en *f* 4,50. Den Haag, Leopold.

De samenwerking van den geleerde en den practicus laat de practijk aan het woord om de grondslagen der moderne reclame te leggen: dat zweemt naar slechte reclamemethodes. De vakman geeft dan ook heel verstandigen raad, wat betreft de moderne reclamemethodes, maar hij zit toch teveel in de techniek van het vak verstrikt om er onbevangen over te kunnen oordelen. Hij geeft meer de beginselen van den opbouw der reclame dan de grondslagen. In zijn soort echter is het werk zeer goed met de afwijkingen, die nu eenmaal aan de moderne reclame vastzitten en die de schrijver niet wil zoeken, omdat hij alle ijdel getheoretiseer schuwt. Wie zo gestemd is, moet bij zijn leest blijven.

SCHOEPP (F.) GELD EN GOUD. Hun beteekenis en hun vraagstukken. (278) 2de dr. *f* 1,90 en *f* 2,50. Leopold, Den Haag.

De eerste druk van dit werk, ofschoon nog van 1935, was na de gebeurtenissen van het vorig jaar hopeloos verouderd en de schrijver heeft een nuttig werk verricht, door het tot het begin van 1937 bij te werken. Het laatste prospectieve hoofdstuk werd daarom vervangen door vijf andere, die de egalisatiefondsen en de gevolgen van de devaluatie behandelen. Ook de tabellen zijn zeer uitgebreid. Voor de verklaring van de tegenwoordige geldtechniek en van de klassieke geldleer, die daaraan ten grondslag ligt, mitsgaders voor de kennis der feiten, is het een buitengewoon geschikt werkje; zuiver theoretische waarde heeft het zoo goed als niet.

VRANKRIJKER (Dr. A. C. J.) DE STAATSLEER VAN HUGO DE GROOT EN ZIJN NEDERLANDSCHE TIJDGENOOTEN. (118) *f* 1,75. Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen, Utrecht.

Een duidelijke algemeene uiteenzetting van Grotius' leer over de voornaamste punten van zijn staatsleer: natuurwet, souvereiniteit, opstandsrecht, monarchie, standen, verhouding tot de Kerk, met een bewijs voor zijn gedeeltelijke ontwikkeling van de leer der volkssouvereiniteit en de contractsleer tot den standenstaat en de monarchie. Voor de scholastieken is het van belang hiermee kennis te maken, omdat in onze handboeken de staatsleer nog gedeeltelijk in termen van Grotius' problemenstelling behandeld wordt.

KARSEMEIJER (Dr. J.) JEREMIAS DE DECKER, Bloemlezing uit zijn gedichten. (32.)

MÉRODE (Willem de) TUSSCHEN PLOEG EN SIKKEL. (29).

WOUTERS (J. T. arts) GEEN VACCINATIE! WAT DAN WEL! (32).

NAUTA (S. A.) en MEIJER (J. F.) SMOCKWERK. (30)

HEUSINKVELD (Riek) KRUISSTEEK-PATRONEN. (30).

***f* 0,45 per deel. Libellen Serie Bosch & Kuening, Baarn.**

Van den nogal veronachtzaamden 17den eeuwschen dichter Jeremias de Decker werd in een kleine bloemlezing een gedeelte zijner verzen verzameld, die een indruk geven van het werk van den Protestantschen poëet. Willem de Mérode schreef verzen van het land die zijn plastisch-gevoelig en christelijk dichterschap bevestigen. Dit boekje is meer dan een libel — dan een ééndagsvlieg. Zoo ook „Geen Vaccinatie?" van den arts Wouters, een gefundeerd betoog over dit actueele vraagstuk.

„Smockwerk" en „Kruissteek-patronen" bevatten toegelichte voorbeelden en patronen voor handwerkende dames.

BRAAKMAN (S.) DE KINDERMIS. (11) *f* 1,30.

AMBROSIUS (Broeder) HET KERKELIJK JAAR. (110) *f* 1,35. Drukkerij van het R. K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Twee handleidingen, hoofdzakelijk bedoeld voor hen, die belast zijn met de schoolopvoeding. Maar ook in het huisgezin zullen ze, dunkt ons, heel goed gebruikt kunnen worden.

GRIBBING (Joop) DAT IS BABEL . . . . IN HET SLIJK. Geautoriseerde vertaling uit het dagblad „La Croix". (100) Kruisvaarders van St. Jan, Rijswijk.

In de reeks vertaalde artikelen uit „La Croix" wordt een verslag gegeven van het sociale werk door de katholieken verricht onder de zeer arme, meest socialistische en communistische bewoners der z. g. Zone en der Banlieue van Parijs.

Een openbaring van zeer ellendige toestanden in een modern Europeesch missiegebied.

KAMP (Dr. J. L. J. van de) BARTOLUS DE SAXOFERRATO 1313-1357. (293) H. J. Paris, Amsterdam.

Over leven, werken, invloed en beteekenis van den middeleeuwschen Italiaanschen rechtsgeleerde Bartolus de Saxoferrato heeft Dr. v. d. Kamp een werk geschreven, voor een groot deel het resultaat van kritische bronnenstudie.

BORN (Dr. A. van den) WAT STAAT ER IN HET OUDE TESTAMENT. *f* 0,70 Het Spectrum, Utrecht.

Dit tiende nummer der Schijnwerpers houdt de serie wederom hoog. Een zeer goede, eenvoudige inleiding tot het Oude Testament, overzichtelijk, sober, de hoofdlijnen aangevend, betrouwbaar. Een nuttig boek voor leek en zelfs niet-leek.

NOLET (W.) BEKNOPT HANDBOEK DER KERKGESCHIEDENIS. (648). *f* 3,75 en *f* 4,90. Dekker & van de Vegt, Utrecht, 1937. IIIe druk.

Ieder Nederlandsche katholiek, die voor gebildet wil doorgaan en zich de weelde van een bibliotheekje kan veroorloven, diende dit deugdelijke handboek te bezitten. De derde druk bewijst zijn bruikbaarheid.

Heruitgaven van Stols te Maastricht.

In een tweeden of verderen druk kwamen de volgende Kaleidoscoopnummers uit:

WOESTIJNE (K. van de) HET ZATTE HART. (Gedichten).

— LAETHEMSCHE BRIEVEN OVER DE LENTE.

NIJHOF (M.) PIERROT AAN DE LANTAARN. (Gedicht)

— DE PEN OP PAPIER (Novelle).

ROLAND HOLST (A.) OVER DEN DICHTER LEOPOLD.

LANDOR (W. S.) SERENA. (Novelle in brieven, vertaald door E. du Perron.)

ROELANTS (Maurice) DE JAZZ-SPELER. (korte roman).

SCHENDEL (Arthur van) FRATILAMUR. (soort novelle).

MUNK (Kaj) 10 OXFORD SNAPSHOTS. Vertaald door Dr. P. M. Boer-den Hoed. (85) Ploegsma, Zeist.

De snapshots zijn tien schetsen, waarin nogal geforceerd, en soms stichtelijk, propaganda gemaakt wordt voor de Oxford Beweging.

Gezien stijl en inhoud zijn ze bedoeld voor oncritische lezers. Minder geschikt voor Katholieken.

Inhoud

VAN DEN DERTIGSTEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW
15 MEI 1936 — 15 APRIL 1937

ARTIKELEN

Dichters der Middeleeuwen. J. v. H. 1
Film-literatuur. C. Boost 6
C. Busken Huet (1826-1886), Pierre van Valkenhoff . . . 11
Daniel Rops. Zijn „position devant l'inquiétude". Dr. B. M. Boerebach 27
Mary Webbs. Jos Panhuysen 34
De Agonie der Kunst J. v. H. 49
Erasmus: de Vader van 't hervormd latijn. P. van Gestel S.J. 55, 115
Moderne Chineesche poëzie. Jos. Panhuysen 68
De Kruisvaders. Prof. Dr. Otto Forst de Battaglia 74
Lof der luchthartigheid. J. v. H. 97
Grafschrift voor George Moore. Jos. Panhuysen 102
De atmosfeer in het werk van François Mauriac. Dr. B. M. Boerebach 121
Chesterton. J. v. H. 145
Twee nieuwe bloemlezingen. Pierre van Valkenhoff . . . 151
Bij een Augustinus-vertaling. G. van Gestel S.J. 157
A. E. Jos. Panhuysen 172
Antoon Coolen: de romanschrijver en zijn onderwerp naar aanleiding van een recente polemiek om Coolen's werk. Dr. B. M. Boerebach 178
Iersche letteren. Jos. Panhuysen 193
Over de dichteres Henriette Roland Holst van der Schalk. Pierre van Valkenhoff 200
Bernanos zijn laatste grootsche schepping, Journal d'un Curé de Campagne. Dr. B. M. Boerebach 218
De kunst van het debuteeren. Van Oldenburg Ermke . . 226
Een Engelsche biografie. J. v. H. 241
Paul Valéry, de uitzonderlijke denker. Dr. B. M. Boerebach 246
Uit het Gaelic. Jos. Panhuysen 259
Erasmus in Spanje. Dr. J. Brouwer 265
Poëzie of schrijfkunst. J. v. H. 289
De reactie in den modernen Franschen roman. Dr. B. M. Boerebach 294
De poëzie van Austin Clarke. Jos. Panhuysen 308
Een Vlaamsche roman. J. v. H. 314
Uit het dagboek der Vaderlandsche Muze. J. v. H. . . . 337
Eugene O'Neill Nobelprijswinnaar. 1936. P. W. Assmann . 342

Wat vond Henry de Montherlant in Spanje? Dr. B. M. Boerebach 347, 395
Chesterton's Afscheid. Jos. Panhuysen 360
Literatuurgeschiedenis? Pierre van Valkenhoff 366
Najaar '36. J. v. H. 385
Karl May. Prof. Dr. O. Forst de Battaglia 392
Anton van Duinkerken. Jos. Panhuysen 409
Hypercritiek. J. v. H. 433
De Man in zijn element. Felix van Aret 440
Een voornaam kenner van Napoleon: Octave Aubry. Dr. B. M. Boerebach 444
Heroïsme van Richardson tot Pinero. Jos. Panhuysen . . . 455
Miguel de Unamuno. Prof. Dr. O. Forst de Battaglia . . . 461
Gepeinzen naar aanleiding eener statistiek. J. v. H. . . . 481
André Thérive en de school van het Populisme. Dr. B. M. Boerebach 486
Over J. H. Leopold. Pierre van Valkenhoff 492
Edward Gibbon. Jos. Panhuysen 507
Vondel in één Deel. J. v. H. 529
L'académie Mallarmé. Prof. Dr. O. Forst de Battaglia . . . 534
Bij het herlezen van Renan. Dr. B. M. Boerebach 537
Critiek van Ezra Pound. Jos. Panhuysen 550
Vaderlandsche Geschiedenis. G. van Gestel S.J. 556

VARIA

H. K. in Vrijdag over K. R. O.-toespraak. 40. — Kerkklokpoëzie. 40. — Rio Caselli, een eigenaardig verzamelaar. 40. — Aparte couranten voor den 97 jarigen John Rockefeller. 40. — Het Weekblad Vrijdag naar aanleiding van een antwoord aan H. K. in Boekenschouw. 79. — Femme de lettres. 79. — Griezelpoëzie. 79. — Pie-Grièche in Toute l'Edition over het congres als vorm van tourisme. 128. — Anecdote van Chesterton. 129. — G. B. Burgin, de vruchtbaarste Engelsche auteur. 129. — Le canne de M. de Balsac van Delphine Gay. 183. — Advertenties van Abessinië in de Italiaansche couranten. 183. — De in de 18e eeuw zoekgeraakte Codex Baruffaldi teruggevonden. 183. — Moeilijkheden bij uitgevers van Anglicaansche kerkboeken in verband met de geruchten omtrent het huwelijk van Edward VIII. 230. — Brief van een directeur eener groote revue aan een jong schrijver uit Kanton. 230. — Le Prix Robinson van het Fransche weekblad „Robinson". 230. — Heldhaftige journalisten. 230. — Advertentie van jong Engelsch schrijver ten bate van zijn eersten roman. 272. — „Bookseller" en „The Publishers Weekly" over een organisme op te treden als inkoopcoöperatieve voor boekhandelaars en over den nood der uitgevers. 272. — Stijlontsporing in romans (Mr. O. Leyendekkers in „De Gemeenschap", Sept. '36). 272. — Josef Haydn en zijn

Schöpfung. 316. — Francis de Miomandre en zijn antwoord aan de interviewers. 316. — Affiches voor de film gemaakt van een van Somerset Maugham's romans. 316. — Marius Richard heeft de Parijsche standbeelden ondervraagd. 316. — Waaraan M. Mackender het succes voor zijn „De verloren Zoon" te danken heeft. 416. — Flaubert's honoraria. 416. — Glasheldere ondervraging van een rechter (in L'Efficience). 416. — Pensée van de fransche admiraal Lacoze. 417. — De naam van de held van Montherlant's romans: Les jeunes filles en Pitié pour les femmes. 466. — Aankondiging van een roman van Coolen in de „Litteraire Gids" te Weenen. 466. — Colette te Nice beroofd. 466. — Brief van Théophile Gartier aan den uitgever Delessart. 466. — Engelsche schilder Whistler en een schilderende dame. 513. — Exemplaren van een werk over Stalin gezonden aan Radek en Molotov. 513. — Het huis te Michaëlofskoje, waarin Poesjkin twee jaar gewoond heeft. 315. —De New-Yorksche journalist M. Hopkins en zijn nieuwe dagblad. 315. — De wesp als prototype der papierfabrikanten, die papier bereiden uit houtcellulose. 514. — De Gas beklaagde zich tegenover Stéphane Mallarmé. 560. — Litanie van den belastingbetaler van Joseph Barthélemy in de „Temps". 560. — Passage uit „Le voyage de deux Hollandais à Paris en 1656-1658". 560. — Uit een interview met Hedwig Courths-Mahler bij haar 70ste verjaardag. 560. — Beschouwing van Siegmund Graff gewijd aan het verschil tusschen „Kunst und Kitsch" in „Die Bühne". 560.

PORTRETTEN

ARTUS (Louis) 253
BARING (Maurice) 185
BAUDELAIRE 165
BERNANOS (Georges) 61
BUSKEN HUET (C.) 12
COLIJN (Caricatuur van) 328
CHESTERTON (Caricatuur van) 146
CHESTERTON (G. K.) 361
CLARKE (Austin) 309
COOLEN (Antoon) 179
COOLEN met zijn gezin 386
DUINKERKEN (Anton van) 410
GIBBON (Edward) 508
ERASMUS 5
ERASMUS naar Holbein 116
FABRICIUS (Johan) 273
FALLADA (Hans) 110, 302
FOLDES (Jolán) 467
FRENSSEN (Gustav) 21
GULBRANSSEN (Trygve) 130

HORGAN (Paul) 214, 452
HUIS te Michäelofskoje, waarin Poesjkin gewoond heeft . 513
JOYCE (James) 194
KAYE-SMITH (Sheila) 304
LEOPOLD (J. H.) 494
LEWIS (Sinclair) 43
MALLARMÉ (Stephane) 535
MAN (Herman de) 441
MAURIAC (François) 19
MAUROIS (André) 109
MONTHERLANT (Henry de) 348
MOORE (George) 103
NOYES (Alfred) 406
O'NEIL (Eugène) 343
PASSOS (John Dos) 357
PRIESTLEY (J. B.) 256
RENAN (E.) 538
RENAN (Geboortehuis te Tréguier) 541
RICHARDSON (Samuel) 456
RILKE (Rainer Maria) 231
ROPS (Daniel) 28
SLAUERHOFF (J.) 317
SYNGE (John Millington) 197
THÉRIVE (André) 486
UNAMUNO (Miguel de) 462
VALÉRY (Paul) 247
VERWEY (Jeugdportret) 533
VRIES (Theun de) 81
WAUGH (Evelyn) 243
WEBB (Mary) 35
WEST (Rebecca) 64
WIECHERT (Ernest) 354
YEARTS (W. Butler) 195

ROMANS EN VERHALEN

A

Aalders (W. J.) De roep der kerk 394
Abbot (Anthony) De moord op de circus-ster 136
— De moord op Geraldine Foster 474
— De moord op het verraste meisje 276
Abkoude (Chr. van) Het verlaten huis 525
Acton (Harold) en Ch'en Shih-Hsjang. Modern Chinese poetry 73
Adams (Herbert) The body in the bunker 65
A. E. Collected poems 172
— Vale and other poems 172

A. E. The candle of vision 172
Aemstel (Fl. v. d.) 2 H. B. S.'ers in gevaar 526
Albatross book of english letters (The) 169
Alders (J. C.) Jongens en scheikunde 526
Aljechin (A.) en M. Euwe. Aljechin-Euwe. 48
Alle klokken luiden 330
Allers (Rudolf) Heilerzeihung bei Abwesigkeit des Charakters 524
Als het wintert 1936 365
Alsen (Ola) Zoo zijn onze manieren 129
Altmann (Georges). Ca c'est du cinéma 9
Ambrosius (Br.) Het kerkelijk jaar 576
Amery (Bridget) White horses ride home 65
Amiguet (Philippe) Race de Calvin 208
— Le Pasteur Martin 208
Ammers-Küller (Jo van) Heeren, knechten, vrouwen . . . 378
— De Sans-Culotten 378
Amsterdam 408
Andersen (H. C.) Sprookjes 420
Anema (Seerp) Eerherstel voor Schaepmans Aya Sofia . . 143
Apon (Jan) Gentlemen 190
— De man in de schaduw 380
Arnoux (Alexandre) Cinéma-Maîtres et jeunes d'aujourd'hui 9
Artus (Louis) Mon mal et moi 253
Artz (Marcel) 300.000 mijlen door het wereldruim 432
Asperen- van der Velde (C. A. van) Ons huis in de jordaan 559
Asscher-Pinkhof (Clara) Voor een schuit met violen . . . 274
— De weg alleen 274
Aubry (Octave) Napoléon 445
Augustin (Elisabeth) Moord en doodslag in Wolhynië . . 134
Augustinus Alleenspraken 157
— Belijdenissen 144, 157, 572
— Over het gelukkige leven 157
Ayres (Ruby M.) De man in haar leven 234
— Nita's offer 422
— Zijn sprookjesprinses 88
— De zon en de zee 565

B

Badings (Henk) De hedendaagsche nederlandsche muziek . 313
Bagby (Herman) De moord aan de piano 518
Baily (Temple) De ivoren ridder 86
Baker (W. F.) De strijd om het water 332
Bakker (Bert) en Leentje M. Hagen. Jong Holland pak aan . 93
Bakker (Bert) Barend de Goede en G. Kamphuis. Spectrum . 384
Bakker (G. P.) Haar avontuur 324
Bakker (P.) Achter de mast 143

Bálàsz (Bela) Der sichtbare Mensch und der Film 9
Baldwin (Faith) Zuster Ellen 135
— Moeilijke paden 565
— Vijf dagen 517
Balen (W. J. van) De gelukzalige eilanden 67
Balkom (Guus van) De kanoclub 333
Bardèche (Maurice) en Robert Brasillach. Historie du cinéma 10
Baring (Maurice) Een vrouw in eenzaamheid 185
Barnes (Margaret Ayer) Edna 516
Bauer (Clemence) Blondje 336
— Vriendinnetjes 335
Bauer (Heirich) Meister erwin und Uta 254
Baum (Vicki) De carrière van Doris Hart 134
Baxter (G. O) Eerlijk duurt het langst 135
— De roode duivel 137
Beckers (L.) Christus, mijn leven 150
Beebe (William) Zee geheimen 313
Beekman (E. H. M.) Katholicisme, calvinisme, kapitalisme . 240
Belloc (Hilaire) Characters of the reformation 306
— Napoleon 112
— Richelieu 548
— and Arthur Bryant. Imaginary biographies 506
Bender (L.) Het recht en zijn eigenschappen 142
Benrath (Henry) Die Kaiserin Konstanze 255
Bennet (Robert Ames) De man met het brandmerk . . . 190
— Spleetvoet 568
Benson (Stella) Mundos 65
Berdjajew (N.) De bestemming van den mensch in onzen tijd 142
Berg (Aja) De vrouw zonder liefde 17
— Asta's geheimen 188
Berg- van der Stempel (Bertha) Teddy-beer en Peter-poes . 528
Berge (André) Séraphine ou les ficelles de paquet-de-nerfs . 92
Berghem (R.) Het jeugdavontuur van Leo Furkins 319
Bergman (Hjalmar) Opschudding 184
Bergmans (John) De tuin bij het huis 60
Bergsma (A. S.) De school van mevrouw Hippo 430
— De avonturen van een schaatsenrijdster 287
Bernanos (Georges) Sous le soleil de satan . . . 218, 296
— Journal d'un curé de campagna 61
— La joie 221
— L'imposture 221
Bernard (Jan) Donkere dagen 430
Bernards (Jule) Wat Hans deed 287
— Het boek van Jaap 287
— Schoolfeest 287
— Van Rietje-Wiet 287
Bernet Kempers (K. Ph.) Muziek in den ban der letteren . . 479

Berrington (John S.) Beelden uit het rijk der visschen . . . 67
Bertrand (Louis) Saint Augustin 157
Besselaar (Herman) Reis naar de volwassenheid 274
Beste (Konrad) Gesine und die Borstelmänner 450
Bethanië Verre reizen 465
Beumelburg (Werner) Mont royal 502
Beuken (W. H.) Dichters der Middeleeuwen 1
Beurs (A. M. de) Met z'n elven naar Spanje 528
Beyersbergen (H.) Lijkverbranding 48
Bigot (L. C. T.) Lastige kleuters 480
Bingen (M. H.) Eerste hulp bij ongelukken 417
Birkner (Friede) Durf overwint alles 236
— Het geheim van de inktvlek 189
— Henny slaat er zich door heen 187
— Hoe Trudy orde schiep 186
— Meiske, houd je hart vast 235
— Monna, niets kan ik je weigeren 88
Bittremieux (J.) De Heilige Maagd en Moeder Gods Maria 479
Blaricum (Nan van) Meisjesstudenten in Parijs 131
Blochman (L. G.) Bombay Express 424
Bloy (Léon) Lettres à Philippe Raoux 524
Bloys van Treslong (O. G.) Het ex-libris van Marcelle de Brémont 278
Boas (Frederick S.) From Richardson to Pinero 456
Boas (J. H.) De Brit 91
Boeken (A.) Architectuur 384
Bogaard (J. H. uit den) De avonturen van Swiebertje . . 334
— Van boek Dikneus 334
Bokhorst (G. van) De stille strijder 570
Bomans (Godfried) Mémoires van Pieter Bas 468
Bombardier Paard en paardensport 101
Bongertman (Hilda) Schilhol uitstappen! 359
Boo (Sigrid) Al te goed is buurmans gek 83
Boom (Jozef) Declamatorium voor de jeugd 555
Boostens (J.) Faine et Rénan et l'idée de Dieu 537
Bordewijk (F. Rood paleis 419
Borgese (G. A.) De levenden en de dooden 467
Born (A van den) Wat staat er in het oude Testament . . . 576
Borstlap (C.) Het schip vaart uit 137
Bos (Charles du) François Mauriac et le problème du romancier catholique 125
Bossers (Kea) Echtpaar z. k. 185
Bot (Olav) Klara van Montefalco 144
Bottema (Tjeerd) Avonturen van een Hollandschen jongen in Arizona 431
Bottenheim (S.) Franz Liszt 275
Bourget (Paul) Essais de Psychologie contemporaine . . . 538

Brabant (Ad. van) Onder de kiel 564
Braak (Menno ter) Cinéma militans 9
— De absolute film 9
Braakman (S.) De kindermis 576
Brand (Max) Bliksemflits 568
— My best western story 66
Brande (Dorothea) Ontwaak en leef! 512
Brandt (C. D. J.) en M. H. de Haan. Het vreemde woord . . 48
Brasillach (Robert) Le marchand d'oiseaux 300
Brasser (J. M.) Onze boot 33
Brentano (Bernard von) Theodor Chindler 166
Brinkgeve-Entrop (J. H.) Dineke Durfal 332
Broeck Hoekstra (B. ten) Met de auto op reis 127
Broedelet (Joh.) Bioscoop 563
Broekhuizen (S.) Het raadsel der iepenziekte 439
Broekhuizenn (Johanna van) Ewig gister 275
Brom (Gerard) Schaepman 381
Bromfield (Louis) The man who had everything 169
Brouwer (J.) De Spaansche burgeroorlog 326
Browing (Robert) Dramatis personae 459
— Men and Women 459
Brown (Stephan J.) Catalogue of novels and tales bij catholic writers 141
— Introduction to catholic booklore 141
Brown (Tom) Avonturen in donker Afrika 333
— Tusschen roodhuiden, beren en wolven 93
Brugmans (G.) Het keizerlijk Weenen 54
Brugmans (H.) Geschiedenis van den Wereldoorlog 1914-1918 326
— Geschiedenis van Nederland dl. V. Nieuwe Geschiedenis 556
Bruine (Lout de) Tusschen potten en pannen 334
Bruning (Henri) Subjectieve normen 89
Brunngraber (Rudolf) Radium 111, 516
Bruyn (Cor) De dijken breken 528
Bruyn-Ouwehand (Mia) Hermelijn 525
Bruyns (Martin) Maak nieuw de oude school 142
Buchman (John) The island of sheep 305
Buck (Pearl S.) Ballingschap 380
— Het verdeelde huis 132
Buck (de) Rév. Mère Angeles Sorazu 524
Bunge (E. M.) In het schijnsel van de mijnlamp 299
Bunyan (John) The pilgrim's progress 227
Burroughs (Edgar Rice) Piraten op Venus 323
— Tarzan en het luipaardenvolk 187
— Verdwaald op Venus 323
Busken Huet (C.) Het land van Rembrand 14, 16
— Brieven over den Bijbel 12

Klokman (G. J.) Hendrik-Eume 394
Kloos (Willem) Nieuwere literatuurgeschiedenis 201
Kloppers (P.) Het tooverrijk van de film 7
Knoch (H.) Officieel wedstrijdenboek 313
Knippenberg (H. H.) In den gloed der Oranjezon . . . 514
Knottenbelt (Suus) De tweeling Iet en Marianne 336
Knuttel (W. P. C.) De toestand der katholieken ten tijde der Republiek 558
Knuttel Jr. (G.) Over chineesche en japansche kunst . . . 401
Knuvelder (Gerard) Volk en staat 331
Koenen (Marie) Twaalf vertellingen 571
Kohne (Gustav) Der blinde Seher 253
Kohnstamm (Ph.) Godsdienst en opvoeding 480
Kologriwof (Iwan) Geest en streven van het bolsjewisme . 559
Könekamp (Fritz Rudolf) Viele raden, einer ruft 192
Koning (Johan) 600 jongens met de Tarakan naar Noorwegen 430
Kooimans (Marie) Mooi-Mienken en 'n smokkelkönig . 424
Kooy (John) Het boek van de film 7
Korngold (Raph) Maximiliaan Robespierre 427
Kossak (Zofja) Beatum Scelus 75
— Dzien dzisiejszy 75
— Krzyowcy 75
— Legnichic Pole 75
— Nieznany Kraj 75
— Patniczym Szlakiem 75
— Sos 75
— Szalency Bozy 75
— Nielcy i mali 75
— Zmilosci 75
Koster (Maren) Naar het lichtende doel 288
Kosters (Ludwig) Die Kirche unsres Glaubens 415
Kramar (J. G.) Om de schatten van de onoverwinnelijke vloot 333
Kroon (J. H. A.) en J. G. Th. van Nes. Prepareeren 369
Kroonenburg (E. van) Hier en veraf 73
Kuhnert (A. Arthur) Die grose Mutter vom Main 166
Kuyper in de caricatuur 439
Kuiper (Johanna E.) Toosje's wondere winter 288
Kuitenbrouwer (H.)en Sassen (A.) Katholieke poëzie na 1900 144, 151
Kusenberg (Lilia von) Men noemt mij Jackie 519
Kuyle (Albert) Een jaar vol heiligen 478
— Rond een blauw meer 285
Kwo Sji Het chineesche landschap 573
Kijzer (Max) Honderd kwatrijnen 73
— Naar het licht 134

L

Laan (Dick) Tarakanner tegen wil en dank 432
Labberton (Mien) Klein grut 518
Lacretelle (Jacques de) Aveux étudiés 178
Laer (Joz. van) Zwaantje's tocht 95
Lajtha (Edgar) Japan, gisteren, heden en morgen 142
— Welterleben 573
Laman- de Vries (H.) De gouden draad 335
Lambourne (John) Squeeze, a tale of China 67
Lammertijn (L.) De H. Eucharistie en de familie 479
Landau (Rom) God heb ik gezocht 192
Landor (W. S.) Serna 576
— Imaginary conversations 103
Lange (Birgit) De ringmuur 424
Lania (Leo) Land van belofte 520
Last (Jef) De bevrijde Eros 80
Lattimore (E. F.) Kleine Sjang 286
— Kleine Sang en zijn vriendjes 286
Lawrence (C. E.) The old lady 215
Lebreton-Belliard (M. J.) Héroïque sourire 524
Lectuur-repertorium dl 2 477
Lederer (Joe) Onder de appelboomen 278
Leendertse (M. J.) Wenken voor hoofdaktecandidaten . . 264
Leeuwen (W. L. M. E. van) Geknopt overzicht van de ned. letterkunde 366
— Drift en bezinning 366
— Epiek en lyriek 366
— Korte schets van de ontwikkeling der nederl. letterkunde 366
— Natuur en dichter 366
— Naturalisme en romantiek 366
— De Nederlandsche dichtkunst sinds 1880 366
— Schematisch synchronistisch overzicht 366
Leiders, Geestelijke 144
Lemmens (Gerard) Mijnwerkersfolklore in Limburg . . . 479
Lemonnier (Léon) La jeunesse aventureuse de Marc Twain . 225
Lennart (Clare) Mallemolen 10, 131
Lenz (J. N.) Het lied van de hemel 521
Leopold (J. H.) Nabetrachtingen van een concertganger . 493
— Stoïcijnsche wijsheid 493
— Uit den tuin van Epicurus 497
— Oostersch 497
— Gemengde verzen 498
— Schetsen en fragmenten 498
Lécipier (A.) De onzichtbare wereld 328
— Le miracle 480
Lever (Charles) Harry Lorrequer 196

Lever (Charles) Charles O'Malley 196
Lewis (Sinclair) Dat gebeurt hier niet 43
— Onze heer Wrenn 469
Lhande (Pierre) Mijn priesterjongen 474
Ligt (Bart de) Erasmus begrepen uit de geest der renaissance 191
Limburg (Jilles) Je durft niet 93
Limperg (Koen) Naar warmer woningen 299
Lipinski (W.) Josef Pilsudski 381
Lockley (Ronald M.) The sea's a thief 453
Lofvers (J. K.) De polderjongens-dominee 565
Londres (Albert) La Chine en folie 68
Longny (Jean de) A l'ombre des grands ordres 524
Loring (Emilie) Lichte horizont 280
— Sterrenvuur 138
— De zilveren maan 567
Los (F. C. J.)Parzival's graaltocht 380
Lucas (Jay) Een spel met den dood 279
Luchtvaart-Almanak 1937 465
Luning Prak (J.) Het begaafde kind 480
— De keus van school en beroep 39
— Het minder begaafde kind 480
— Test bij het schoolbegin voor kleuterscholen en eerste en tweede klasse L. O. 428
Luserke (Martin) Die Fahrt nach Letzesand 405
Luyckx (B. A.) Onze eenheid in Christus 428

M

Maartens (Maarten) Novellen en gedichten 275
Maas (H. H. J.) Een hoekje stad 321
Maass (Joachim) Die unwiederbringliche Zeit 211
— Der Widersacher 211
Mc. Coy (Horace) Marathon-dans 189
MacDonald (Horace) Marathon-dans 189
MacDonald(Philip) Patrol 25
MacDonald (W. C.) Drie musketiers van het wilde westen . 324
MacIsaac (Fred Het bokswonder 567
Mackender (M.) De verloren zoon 416
Madaule (Jacques) La vie intellectuelle 490
Maes (J. D. M.) De God die men vereert 512
Maler (Philipp) Philipp zwischen Gestern und Morgen . . 63
Mallech (Jean) De legende van Koningin Astrid 288
Malraux (André) La condition humaine 297
— Conquérants 296
Maltzahn (E. von) Stormende jeugd 565
Man (Herman de) De barre winter van negentig . . 83, 442
— Scheepswerf de Kroonprinces 371, 441

Manche (An) De droom 527
— De poppenwas 527
Mander (Carel van) Het schilder-boek 475
Mann (Thomas) The Buddenbrooks 228
Manning (David) King Charlie en zijn trawanten 570
— De onversaagde strijder 17
Márai (Sándor) De vermetele 321
Marc (Elizabeth) In de poolstreken verdwaald 333
Marchant (H. P.) Een staatkundige epidemie 425
Marchwitza (H.) De Kumiaks 419
Marcu (Valeru) De verdrijving der joden uit Spanje . . . 283
Marée (José) Wie speelt er mee? 408
Marée (Piet) Tineke 96
— Tom Tit 54
— Wij knutselen 391
Marée (Piet) en Bert Prinsen Geerling. Wij vliegen . . . 286
Maritain (Jacques) Humanisme intégral 481, 545
Marshall (Edison) Het lied van het sparrenwoud 235
— Wolven huilen in de sneeuw 279
Martin (W.) De Hollandsche schilderkunst in de 17e eeuw . 476
Masefield (John) The bird of Dawning 233
— Klipperschepen jagen naar Londen 233
Masters (Edgar Lee) De dooden van Spoon-river 327
Matray-Bédier (Willy) Oermensch 374
Mauriac (François) Les anges noirs 126, 220, 373
— Ce qui était perdu 127
— La fin de la nuit 126
— Het leven van Jezus 425
— Le mal 209
— Le mystère Frontenac 127, 183
— Le noeud de Vipères 127
— Pelgrims naar Lourdes 191
— Thérèse Desqueyroux 124
— Vie de Jésus 19, 433
— Zwarte engelen 373
Maurier (Daphe du) De geschiedenis van mijn vader . . . 472
Maurois (André) Magiciens et logiciens 108
Mavity (Nancy Barr) De verdwenen sandalen 277
May (Karl) Een soldaat van het groote leger 334
Meersch (Maxence van der) L'empreinte du Dieu 353
Melle (J. van) Bart Nel, de opstandeling 516
Melloy (Camille) Le petit Flouc 92
Menken (J. G.) Onze hormonen 433
Mère Louise Marguerite Claret de la Touche 524
Mérode (Willem de) Tusschen ploeg en sikkel 575
Merrel (Concordia) Liefde's wondere wegen 324, 569
— Het meisje zonder naam 324

Merrel (Concordia) Zijn geluksster 323
Merz (Konrad) Duitscher aangespoeld 469
Meyier (Fenna de) Doolhof 423
Miller (Max) The great trek 26
Milne (A. A.) Toen wij heel jong waren 334
Minnaert (M.) De natuurkunde van de zon 114
Moberg (Vilhelm) Als de stad roept 473
Molen (S. van der) Radio en luchtvaart 48
Molenaar (Johan de) Uit de wereldpoëzie 427
Molien (A.) Les grandeurs de Maria 524
Molkenboer (B. H.) Erasmus 237
Molt (E.) In de wouden der Germanen 333
Molzahn (Ilse) Der schwarze Storch 212
Montagnac (Hélène de) Pieds nus 449
Montessori (Maria) Leven in Christus 258
Montherlant (Henry de) Aux fontaines du désir 400
— Les bestiaires 348, 399
— Les jeunes filles 300, 347, 354, 466
— La petite Infante de Castille 399
— Pitié pour les femmes 354, 466
— Pour un chant profond 396
— Service inutile 348
Moore (George) The Brook Kerith 104
— Ester Waters 104
— Evelyn Innes 104
— Hail and farewell 105
— Héloise and Abélard 104
— In single strictness 104
— The lake 104
— Memoirs of my dead life 105
— The Mummer's wife 104
— Muslin 105
— Sister Teresa 104
— The untilled field 104
Moore (John) Overture, beginners 170
Morand (Paul) Rien que la terre 351
— L'Europe galante 296
Moreux (Th.) De grenzen van wetenschap en geloof . . . 572
Morgan (Charles) Epitaph on George Moore 107
Morton (J. B.) The bastille falls 113
Morton (H. V.) In the steps of St. Paul 573
Moussinac (Léon) Le cinéma soviétique 8
— Naissance du cinéma 8
— Panoramique du cinéma 9
Mowat (R. B.) Gibbon 512
Muir (Augustus) De duivelsdokter 136
— Het wrak op de rotsen 186

Mullen (Pat) Hero breed 406
— Man of Aran 406
Munaut (Jacques) Article un 92
Munk (Kaj) 10 Oxford snaphots 576
Munthe (Axel) Memoiries and vagaries 112
Murasaki (Lady) Het verhaal van Prins Genji 87
Murray (D. L.) Regency 23

N

Nachenius-Roegholt (A. M.) Dolly past zich aan 527
— De wereld draait om Jessie 95
Nachlass (Der) von Joachim Ringelnatz 213
Naeff (Top) Juffrouw Stolk en andere verhalen 376
Nahon (Alice) Maart-April 478
Nanda. Bob en Ina 335
— Hallo-hier . . . . Gerrie! 525
Nathan (Robert) De weg van eeuwen 563
Nauta (S. A.) en J. F. Meyer Smockwerk 575
Nauwelaerts (L.) Petroleum 394
Némivorsky (Irène) David Golder 208
— Jézabel 208
— De roes der eenzamen 186
— Le vin de solitude 186
Nes-Uilkens (G. van) De bergmannetjes 423
— Duikelaartje 423
— Eerwaarde 273
— Nieuwe Paden 273
— Het verlaten eibernest 423
Neumann (G. R.) Handleiding tot het schaakspel 129
Nichols (Beverley) Het dorp in het dal 45
Niewenhuis (Jan) De witte wandelaar 468
Nohara (Komakichi) Japan zooals het is 281
Nolet (W.) Beknopt handboek der kerkgeschiedenis . . . 576
Noordanus (G. A.) De verzorging onzer kamerplanten . . 439
Noordenbos (O.) en Truus van Leeuwen Erasmus in den spiegel van zijn brieven 143
Nordhoff (Charles) en James N. Hall. De muiterij op de „Bounty" 235
Norel (K.) Land in zicht 93
Norton (Roy) Als het Noorden roept 85
— De goudkloof 187
— Misleidende sporen 517
Nowee (J.) Witte veder 430
Noyes (Alfred) Voltaire 406
Nijhof (M.) De pen op papier 576
— Pierrot aan de lantaarn 576

O

O'Conaire (Padraic) Field and Fair 198, 262
O'Connor (Frank) Three old brothers and other poems . . 198
Oellers (Werner) Zöllnersohn und Schmuggler 547
O'Faoláin (Seán) Bird alone 547
Olaveaga (Luis) La Capitana 419
Oldenburg Ermke (Frans van) De laatste herberg 283
Oliver (James) Honeymoonshine 168
O'Neill (Eugène) Anna Christie 344
— Days without end 343
— Desire under the elms 343
— The emperor Jones 343
— Marc Millions 343
— Mourning becomes Electra 343
— Strange interlude 343
Oordt (A. van) Hoe een arm Chineesje keizer werd . . . 430
Oordt (H. L. van) Napoleon III en Bismarck 199
Oort P. G. C. van) Stroomlijn-verhaaltjes 564
Oosten (A. J. D. van) Rutschbaan 81
Oppenheim (E. Philips) Het geheimzinnige eiland 379
— Het raadsel aan boord 518
— De slag van Basinghall-street 325
Oppenheimer (Franz) De derde weg 330
Orme (Michael) J. F. Grein 454
Osinga (Gé) Zomer op de hei 333
Ostendorf (Leonard) Filmstad 377
Ostendorf (Nora) Hot-jazz-fornuis 527
O'Sullivan (Maurice) Twenty years a-Growing . . . 198, 260
Oterdahl (Jeanna) Het kind uit de diepte 427
— Late zomer 422
Otten (Jo.) Muizen en demonen 374
— De schat van de Lutine 474
Ouwendijk (Dick) De spieren der aarde 515
Oven (Ro van) Hendrickje Stoffels 377

P

Paap (W. A.) Vincent Haman 41
Paap (Wouter) Anton Bruckner 325
Panhuys (Anny von) Melodie der herinnering 566
Parrott (Ursula) Als wij opnieuw konden beginnen . . . 375
Parsch (Pius) Het jaar des Heeren; dl. 3. De tijd na Pinksteren 143
Pary (Juliette) Menschen hebben haast 519
Passos (John Dos) The big money 357
— The forty-second parallel 357
— Nineteen-nineteen 357

Pater (J. C. H. de) Geschiedenis van Nederland dl 3 en 4 . 281
Payne (M. A.) Moeder van vijfhonderdzestig kinderen . . 466
Pée (Julius) Multatuli en de zijnen 521
Peelen (G. J.) Postzegels 394
Peereboom (Robert) Een hondenleven den baas toegeblaft . 86
Peisson (Edouard Tot elke prijs 421
Pellenc (Jean) Moscou mensonge 142
Peple (Edward) De kleinste rebel 235
Perquin (Nic.) Voordrachten over het huwelijk 327
Perron (E. du) Blocnote klein formaat 327
Petazzi (Giuseppe M.) Het hoogepriesterlijk gebed . . . 417
Petermann (Margit) Luminare 356
Pétillon (Willy) Marijke van den Molenhof 333
Peyré (Joseph) Sang et lumières 296, 353
— L'homme du choc 296, 353
Philips (Marianne) Biecht 292
— Bruiloft in Europa 292
— Henri van den overkant 290
— Wonderbare genezing 292
Philippen (Jos) Het zonnige leven van Sint Jan Berchmans . 95
Pickford (Mary) Kameleon-weeuwtje 517
Pierson (J. L.) De achttiende dynastie van Oud-Egypte . . 330
Pius XI „Ad Catholici Sacerdotii" 144
Plato Timaios 514
Plus (Raoul) Als goed soldaat van Christus 293
Poesjkin (Alexander) Novellen 374
Pol (W. H. van de) De kerk in het leven en denken van Newman 46
Polak (Henri) Amsterdam die groote stad 352
— De zoom van het Gooi 391
Pollmann (J.) Ons eigen volkslied 46
Ponder (H. W.) Java's pracht en praal 139
Poortenaar (Jan) Ons is geboren 427
— Pennekrassen 555
— Rembrandt voor ons heel volk 427
Pos (Mary) Toen de zee over het land kwam 93
Pound (Ezra) Polite essays 555
Praag (Siegfried von) Madame de Pompadour 45
Practijkbibliotheek 428
Premsela (M. J.) Lectuurgids voor moderne fransche letterkunde 140
Presidents Roosevelt's detective-roman 379
Prestre (W. A.) Het dodende licht 17
— De solitaire met het éene oor 468
Price (Eva) Weeldekind 187
Price (Harry) Een parapsycholoog vertelt zijn ervaringen . . . 428
Priestley (J. B.) Goede kameraden 470

Priestly (J. B.) They walk in the city 256
Prokosch (Frederic) The asiatics 407
Proyat (Henri) Le vivier 109

Q

Queen (Ellery) Het egyptische kruismysterie 186
Quirinus (P.) De rijkdom van een arme 271

R

Rachmanowa (Alja) Fabriek van nieuwe menschen 184
Rainalter (Erwin H.) Das grosse Wandern 303
— Der Landwirt 355
Raitz von Frentz (E.) Selbstverleugnung 120
Ram (Joh.) De vuurduivel 333
Ramuz (C. F.) Derborence 108
Rasch (J.) Ons volksleven 127
Ratel (Simone) La maison des Bories 18
— Le raisin vert 18
Raaymaeker (L. de) Wat dunkt U van den mensch? . . . 144
Raymond (Ernest) Don John's mountain home 168
Reger (Erik) Heimweh nach der Hölle 500
Régnier (Paule) Abbaye d'Evolaine 402
— Cherchez la joie 402
Reidansen dl III Country dances 317
Renan (E.) Avenir de la science 539
Renssen (P. van) De geschiedenis van Pig Pag Pengeltje . 332
Reymont (St.) De boeren 320
Reynolds (Baillie) Als het geluk schemert 234
— Het meisje dat nergens vandaan kwam 189
Rhein (Eduard) Van omroep tot televisie 417
Ribeiro (Aquilino) De man die den duivel doodde . . . 563
Richardson (S.) Clarissa Harlowe 457
— Pamela 457
— Sir Charles Grandison 457
Richter (Hans) Filmgegner von heute, Filmfreunde vom morgen 9
Ridder (Tony de) Van den akker 275
Riesen (Wouter van) De vruchtelooze strijd 472
Rilke (Rainer Maria) Het dagboek van Malte Laurids Brigge . 42
— Vertelsels over Onzen Lieven Heer 231
Ring (Barbra) Kleine Mette 87
Ritter (Fr.) Het treurspel op de Galapagoseilanden . . . 136
Ritter (P. H.) Feest in Holland's huis 480
— De goede herder 418
Rivière (Isabelle) Le bouquet des roses rouges 18

Robinson (Vera) Het meisje dat op de maan wachtte . . 287
Rochefoucauld (Gabriel de la) La paysanne amoureuse . . 544
— Le cardinal François de la Rouchefoucauld 544
Rodney (George B.) Het groentje 520
Roeland (F. M.) De wilde vloed 96
Roelants (Maurice) De jaszz-speler 576
— Het leven dat wij droomden 314
Roels (F.) Handboek der psychologie dl 1 Psychologie der rijpende jeugd 91
— dl III Genetische psychologie 91
Roest Crollius (B.) Onheil in de verte 374
Roggeveen (Leonard) De krant van Kees 525
Roggeveen-Schmid (J.) Lies) 277
Rohmer (Sax) President Fu Manchu 422
— De wraak der goden 276
Roland Holst (A.) Over den dichter Leopold 576
Roland Holst van der Schalk (Henriette) De nieuwe geboort 203
— Opwaartsche wegen 204
— Sonnetten en verzen in terzinen 201
— De stem die roept 383
— Tusschen twee werelden 205
— Tusschen tijd en eeuwigheid 206
— Verworvenheden 205
— De vrouw in het woud 204
Romein-Verschoor (A. H. M.) Vrouwenspiegel 47
Roos (Elisabeth de) Fransche filmkunst 9
Roothaert (A.) Dr. Vlimmen 471
Rooy (J. van) Gerard Zerbolt van Zutphen. dl I. Leven en geschriften 238
Rooyen (Henry van) Theodorus van Celles 237
— In cruce vita 329
Rops (Daniel) L'âme obscure 30
— Mort, où est ta victoire? 30
Roselaar (Jan) Het geldschip 185
Rosman (Alice Grant) Mother of the bride 358
Rotha (Paul) The film till now 10
Rothacker (Gottfried) Das Dorf an der Grenze 501
Rothberg (Gert) En Eva vond rust 234
— Hoe het geluk kwam 26
— Naar een wereld van geluk 278
— Toen Sabine triomfeerde 235
— Tragedie in de Bertramstraat 278
— Zon, sneeuw en liefde 135
Rothery (Agnes) Finland, the new nation 217
Rouse (Clive) The old towns of England 504
Rubel (James L.) De jacht om het spook 568
— Strijd om het recht 570

Ruck (Bertha) De zeven jaren voor Rachel 569
Rudolf (Leo von) Kleine lekendogmatiek 144
Ruin (Hans) Narren en apostelen 143
Russe (Ellen) Italië, portretten en profielen 476
Russell (George) The interpreters 175
— Song and its foutains 175
Russinow (A.) Sowjet-Rusland als de moderne toren van Babel 140
Rijnders-Versloot (Gerda) Menschen kijken 274

S

Sabatini (Rafael) Avonturier of edelman 85
Saint Exupéry (Antonie de) Vol de nuit 296
Salle (Bertrand de la) La pierre philosophale 162
Salomon (Ernst von) Nahe Geschichte 452
Salminen (Sally) Katrina 515
Sanders (Charles Wesley) Gevaarlijk als gif 88
— Helden van de Far West 424
— De man uit de bergen 325
— Om macht en liefde 281
— Oog om oog 322
— Schouder aan schouder 568
— Sombere Martin 236
Sandys (Oliver) Amor incognito 324
— Cherry leert de liefde kennen 322
— Vista, de danseres 322
Santayana (George) The last puritan 503
Savi (E. W.) Het geluk dat toch nog kwam 138
— De schuld der schuldelooze 85
— Want alle schuld wreekt zich 234
Schaumann (Ruth) Amei, een jeugd 422
— Ansbacher Nänie 451
—Lorenz und Elisabeth 528
Scheele (Meta) Stier und Jungfrau 403
Scheirs (Jef) De boetseerder der smart 520
—De filosoof van Haagem 135
Schelfhout- v.d. Meulen (Albertine) Ouders, luistert eens . 439
Schelven (A. van) Tusschen bommen en roovers 150
Schendel (Arthur van) Avonturiers 132
— Fratilamur 576
— De rijke man 318, 390
— Een zwerver verliefd 423
Schlichting (Th.) Louis Pasteur 561
Schim van der Loeff (H. J.) en J. A. J. Barnhoorn. Zielszieken en zenuwzieken en hun verplgeing 491
Schirokauer (Alfred) De hemel geeft vacantie 85
— La Païva, een vrouw van karakter 276

Schirokauer (Alfred) De vrouwenjager 568
Schmitz (Marie) Jorientje's groote kans 432
Schnitler (Gudmund) De wereldoorlog 240
Schoepp (F.) Geld en goud 575
Schokking (H.) Tusschen polder en sawah 346
Scholte Hollywood 10
Schoonderbeek (G.) Het kweeken en verzorgen van bloemen en planten in de woning 120
Schoonheid van ons land (De) dl I. Van Textel tot Walcheren 217
Schouten (W. J. A.) De wereld der sterren 394
Schreurs (Jac.) De Christusspeler 384
Schrift (De Heilige) Het oude Testament dl. 4 De profetische boeken 327
Schuitema (E. B. W) Grondslagen der moderne reclame . . 575
Schulz- von der Marck (H.) Draussen ist Wind 301
Scott (Louis M.) De wereld in 567
Seeburg (Franz von) Josef Haydn 326
Selleger-Elout (J. M.) De kinderen van Kees populier . . 526
Semif, Opheldering inzake de nederlandsche vrijmetselarij . 141
Senoir (Jan) Verborgen weelde 520
Servaes (Anke) Bezoekuur 565
— Kinderzaal 565
— Het raadsel 322
— Spreekuur 565
Sevensma-Themmen (G.) Moeder 84
Shaw (B.) Widower's house 454
Shi Nai An De roovers van het Liang Schan Moer . . 42, 564
— Soeng doolt naar de roovers 564
Sinclair (F. de) Max Mil detective 281
Sinninghe (J. R. W.) Oud-Hollandsche raadsels 408
Sitwell (Edith) Victoria of England 407
Siwek (Paul) Epinoza et le panthéisme religieux 543
Sjoerdsma (Piet) Het geheim van het oude heideland . . 527
Sjolochow (Michail) De steppen in vuur en vlam 468
Slauerhoff (J.) Een eerlijk zeemansgraf 284
Slempkes (J. A.) Het drijvende vlot 335
Slot (Annie) Stien 322
Smeding (Alie) Liefde 515
Smelik (K.) Ship ahoy! 280
Smith (Eleanor) Dans des levens 188, 278
Smith (N. J. P.) Voor hem een ander 323
Snow (Charles H.) Een oude vuurvreter 568
Söderblom (N.) Een jaar 33
Soesman (F. J.) Sterke zenuwen 523
Soest (Ems I. H. van) Joke wordt mensch 95
Somerville (E.) en Martin Roos. The experiences of an Irish R. M. 259

Sommani (Virgilio) De lotgevallen van Schillertje 94
Spencer (Edmund) Shepherd's calender 228
Spierings (Kees) Zigeuners bedreigen ons kamp 430
Stalpart van der Wielen (Johannes) Een bloemlezing uit zijn gedichten 574
Starkie (Walter) Don Gypsy 307
Starr (Richard) Zakelijk getrouwd 519
Steguweit (Heinz) Heilige Unrast 303
Stein (Lola) Alles draait om Wiebke 566
Steinberg (J.) Maria Spiridonowa in strijd met tsaar en sowjet 225
Stekel (Wilhelm) De opvoeding der ouders 80
Stelli (Elisabeth) Janneke, dat kleine boerinnetje 286
Steur (K.) De menschelijke ziel 559
Steinstra (P. J.) Tien jaren 236
Sternstedt (Marika) Juffrouw Liwin 320
Stockums (W.) De roeping tot het priesterschap 171
Stolte (Heinrich) Der Volksschriftsteller, Karl May 392
Stolz- van den Kieboom (Corry) Huwelijk met modern comfort 376
Stone (Irving) Het leven van Vincent van Gogh 134
Stoye (Johannes) Het Britsche imperium 476
Strange (John le) Set them as a banner 111
Streurman (G. H.) Goethe, de universeele mensch 271
Strijbos (Jan P.) In het zog van Raven-Flóki 408
Strijt (Willy) Hartewensen 96
Sutherland (Joan) Het land der betoovering 190
Sutorius (Anna) De Heuvel-hoeve 528
Székely-Lulofs (M. H.) De hongertocht 133

T

Tagore (Rabindranath) De gast 275
Talbot (Hugh) Laughter from the Lowlands 258
— Straatmadelieven 378
Taliani (Francesca Maria) Petersburg 1917 516
Tasso, Geruzalemme liberata 183
Tenhaeff (W. H. C.) Het spiritisme 506
Tervooren (Lina) De tweelingen van 't witte huis 94
Terwege (Willem) Lyriek 140
Terwindt (Frank) De vreemde drang 234
Thackeray (W. M.) Henry Esmond 458
Thérive (André) Le charbon ardent 489
— Fils du jour 489, 545
— Plus grande péché 489
— Sans âme 489
— Souffrances perdues 489
Theunisz (Johan) Het ontoegankelijk hart 82, 99
Thibaudet (Albert) Histoire de la litérature française de 1789

à nos jours 499
Thomas (Adrienne) Kathrien, die Welt brennt 276
— Kathrien wird Soldat 276
— Noem het: Katrien 276
Thorbecke. Brieven aan zijn verloofde en aan zijn vrouw. . 73
Tielrooy (Johannes) Chateaubriand 426
— Fransche literatuur dl 2 140
Timbergen (J.) Grondproblemen der theoretische statistiek . 128
Tol (Jacq. van) Een meisje duikt onder 563
Tomson (Walter) Jongens van de evenaar 527
Torlais (Jean) Reaumur 524
Torre (Agni van der) Zij wachten 568
Tóth (Tihamér) Het christelijk huwelijk 217
Train (Arthur) Gangsters op Manhatten 519
Trautwein (F.) Als je de oudste bent 430
Tresidder Sheppard (A.) Rome's gift 257
Treynor (Albert M.) De woestijnhavik 85
Troelstra-Bokma de Boer (S.) en Jop Pollmann. Het spel van moeder en kind 477
Tügel (Ludwig) Frau Geske auf Trubernes 546
— Lerke 547
— Sankt Blehk 547
Turner (W. J.) Blow for balloons 24

U

Ulitz (Arnold) De veroveraar 471
Ullrich (Hans) Der Wachter 403
Unamuno (M.) Abel Sanchez 463
— De andere 463
— Agonie van het christendom 463
— Broeder Juan 463
— Drie modelvertellingen 463
— De heilige martelaar Maniel Bueno 463
— Het leven van Don Sancho 463
— Nevel 463
— Quichotte en het tragische levensgevoel 463
— De spiegel van den dood 463
— Tante Trui 463
Undset (Sigrid) De mooiste leeftijd 235
Universiteitsvraagstuk (Het) 142

V

Valéry (Paul) Jeune Parque 250
— Monsieur Teste 248
— Narcisse 247
— Variétés 248

Valkema Blouw (J. P.) Diamanten 526
— Heelal van licht 328
Valkhoff (Rein) Kapitein Januari 431
Vankrinkelen (Lode J.) Jongens in 't gesticht 375
Van Passie tot Paschen 559
Vecht (C. F. Ph. D. van der) De steenen spreken 46
Veeneklaas (G. M. H.) Doktoren op marsch 171
Veenendaal (W. van) Gestroomlijnde zotheid 470
Velde (Anton van de) Het hart vecht 233
—Perle-fine 233
Veldman (Jan) De verlossende vlucht 473
Ven (D. J. van der) Feestbrood in midwintertijd 408
Vercel (Roger) Au large de l'Eden 108
— Le capitaine Conan 108
— En dérive 108
— Remorques 108
Vercoe (A. Guy) De luchtpiraat 287
Verhalen uit het land van Bartje 423
Verhoeven (Bernard) Maskers 522
— De zielegang van Henriette Roland Holst 201
Verner (Gerald) De man zonder aangezicht 277
— Het spook dreigt 236
— Het uur der vergelding 87
Verwey (Albert) De dichter en het derde rijk 383
Vestdijk (S.) Kind van stad en land 139
— Meneer Visser's hellevaart 318, 387
Veth (C.) J. A. C. Tillema en J. Jans. De ontluistering van ons land 91
Vignaud (Jean) L'ange du 13me jour 61
Vincent (Jacqueline) Comme par mégarde 402
Viruly (A.) The green hat 86
Visser (Ph. C.) Langs de noordelijke flanken van den Karakorum 417
Visser-Roosendaal (J.) De Wachter 420
Vlaardingen (A. van) In het laaiende licht 144
Vloemans (Antoon) De zin van het leven - 67
Vondel Volledige dichtwerken door A. Verwey 529
Voorde (Urb. van de) Het pact van Faustus 191
Voorhoeve (R.) De jagers van de Tami-rivier 287
Vrande (Fr. van de) Grensleven 379
Vrankrijker (A. C. J. de) De staatsleer van Hugo de Groot en Zijn Nederlandsche tijdgenooten 575
Vriends (Jan) In de stilte der bosschen 506
Vries (Anne de) Groot-Nederlands boerenboek 401
Vries (Theun de) Rembrandt 81
— Stiefmoeder aarde 81, 99
Vuyk (Bep) Duizend eilanden 562

W

Waardenburg (P. J.) De erfelijkheid bij den mensch . . . 394
Walden (W.) Pech met de „Boemerang" 526
Walden (Wouter) Klaasje en de kluizenaar 332
Waldenburg (Hans) En Abram toog heen 564
Wallace (Edgar) Het geheim van de „Polyanthe" . . . 571
Walling (R. A. J.) Het mysterie van de zijden shawl . . . 571
— Moord met voorbedachte rade 277
Wallquist (Einar) Kan de dokter komen? 320
Walpole (Hugh) The cathedral 170
— The inquisitor 169
— Harmer John 170
— The old ladies 170
— Rogue Herries 25
Walschap (Gerard) Een mensch van goeden wil 370
Wanders (A. J. H.) De planeten en hun raadsels 425
— De maan dichtbij 286
Warnsinck (Margot) Tanden op elkaar 286
Was-Osinga (A.) Puck zet door 334
Wasch (Karel) De moord op Maandagmorgen 424
Waugh (Evelyn) Edmund Campion 244
— A handful of dust 65
Weatherhead (Leslie D.) Waarom lijdt de menschheid? . . 330
Wheatley (Dennis) Atlantis gevonden 567
Webb (Mary) Amour wherein he trusted 38
— Gone to earth 36
— The golden arrow 35
— The house in Dormer forest 37
— Precious bane 35
Weeren (Anny van) Regen en Zon in kleuterland 518
Weersma, De philosophie van het Marxisme 285
Weidlé (Wladimir) Les abeilles d'Aristée 49
Wells (H. G.) De wereld in wording 47
Welsenes (A. van) De mooiste overwinning 94
Wendels (Thea) De jazz-band 94
Werthout (A. v. d.) De grote stille knecht 44
Wessem (Constant van) Margreet vervult de wet 376
— Wij gelooven in den film 9
West (Rebecca) The harsh voice 216
— The thinking reed 64
Westenberger (Hedda) Jo of René 474, 519
Westerman Holstijn (A. J.) Grondbegrip der psychoanalyse 428
Wetzel (Hanns) Erk Alburger 255
Wheeler (Janet D.) Billy Bradley op Vuurtoreneiland . . . 288
White (Wm. Patterson) De misvormde voet 280
— Het loon der zonde 518

Busken Huet (C.) Litterarische fantasiën en kritieken . . . 14
— Het land van Rubens 16
— Van Napels naar Amsterdam 16
— Parijs en omstreken 16
— Lidewijde 16
Buysse (Emile) Parade in den herfstnacht 415

C

Campert (Jan) Verwilderd landschap 384
Can (M. van) J. A. Alberdingk Thijm 89
Canudo L'usine aux images 8
Capablanca (J. R.) Schaken 150
Cappe (Jeanne) Astrid 92
Carco (Francis) Les hommes en cage 500
Carleton The poor scholar 196
Carrel (Alexis) De onbekende mensch 237
Carrol (Gladys Hasty) En de aarde draait 319
Cather (Willa) Lucy Gayheart 216
— Not under forty 549
Caussade (P. J. de) De overgeving aan de Goddelijke Voorzienigheid 144
Cendrars (Blaise) L'A. B. C. du cinéma 8
Channon (E. M.) Little G. 171
Chardonne (Jacques) Romanesques 546
Charensol Panorama du cinéma 10
Charteris (Leslie) Jill als vrouw 474
— De laatste held 474
— De tijger 277
Chasuble (Eustace) Gangrene en lilies 226
Chéran (Gaston) Le petit Dagrello 252
Chesterton (G. K.) Autobiography 365
— Orthodoxy 146
— The everlasting man 148
Chevallier (Gabriel) Propre à rien 252
— Angst 567
— Clochemerle 252
Choromanski (M.) Spookgestalten 379
Christendom (Het) bedreigd door rassenwaan en jodenhaat . 47
Christie (Agatha) Poirot's vliegtocht 421
— De ingesneeuwde slaapwagen 570
Civardi (Luigi) Handboek der katholieke actie 328
Clarke (Austin) Collected poems 313
— Liaison 309
— The cattledrive in Connaught 309
Clarke (John S.) Circus parade 549
Claudel (Paul) Figures et paraboles 402

Close (Erwin Peter) Dominium 451
Cobb (G. Belton) No alibi 114
Cocheret (Ch. A.) Poppenkast 391
Coenen (Frans) Onpersoonlijke herinneringen 371
Cole (Sophie) De speelgoed-maker 88
— De straatzanger 422
Colum (Padraic) The legend of Saint Columba 505
Colijn in de caricatuur 328
Connelly (Marc.) Verts paturages 524
Constant-Akkerman (Hélene) De familie Caspers 286
Cook Eliot (Ethel) Zieleloutering 421
Coolen (Antoon) De drie gebroeders . . . 370, 387, 178
— Het dorp aan de rivier 314, 370, 387
— Het donkere licht 18
Copijn (H. L.) Een economisch compas in den economischen mist 90
Cornelisz (Johan) Guus 431
Corsari (Willy) De weg naar Scutari 328
Coster (Dirk) Honderd verzen 3
Coudenhove (Ida Friederike) Mary Ward 426
— Over de heiligheid 283
Craene (B. de) Zij, die zwijgt 73
Cramer (Rie) De lachende cupido 84, 100
Crofts (Freeman Wills) Het mysterie van de Hog's Back . . 136
Cruse (Amy) The Victorians and their books 66
Csaba (Margaret) Wat een jonge vrouw weten moet . . 460
Cunningham (Eugene) Revolver-duivels 189
— Yaaaay! De Roodhemden 187

D

Daalder (D. L.) Driftig en eigenzinnig 480
Daireaux (Max) Villiers de l'Isle-Adam 225
Dalbiez (Roland) La méthode psychanalytique et la doctrine freudienne 225
Dawson (Christopher) The age of the gods 359
Day (Clarence) Dictator 472
— Life with father 548
Deeping (Warwick) Kitty 325
— Zeven mannen kwamen terug 276
Delarue-Mardrus (Lucie) Chênevieil 301
Delden (Heleen van) Gudrun krijgt haar zin 286
Delft (A. van) Apocalypsis van den H. Joannes 144
Dell (Ethel M.) Een dubbel huwelijk 517
Delluc (Louis) Cinema et Cie 8
— Photogenie 8
Demedts (André) Het leven drijft 314, 391

Demers (Frans) Per auto door het hart van Afrika 225
Desmond Thorp (H.) Een wonderlijke spiritistische ervaring . 522
Dietz (Paul Telepathie en helderziendheid 506
Dix (J. F. Ch.) Het kweeken en verzorgen van bloembollen voor kamer, kas en tuin 120
Doekes- de Wilde (M.) Een dozijntje voor 't fröbelkleintje . 431
Domburg (A. van) Levende schaduwen 144
Dominik (Hans) Staal en vuur 430
Donker (Anthonie) Het boek der vertroosting 161
Doodkorte (Alb. C.) Oorzaak en veroorzaakt 480
Doolaard (A. den) De groote verwildering 371, 389
— De herberg met het hoefijzer 195
Doorn (Joh. H.) De roode straten van Damascus 278
Dorp (J. van) Kampeeridyllen 335
Douglas (Lloyd C.) Obsessie 42, 321
— Het groene licht 42, 321
— Vergeef ons 321
Drehmans (Jos. M.) Zuster Octavienne Ostermann van de Congregatie der zusters van liefde 514
Dronckers (Edy) Stil-aan bereid 284
Duhamel (Georges) Le désert de Bièvres 499
Duhamelet (Geneviéve) Veertig kleine menschen 571
Duin (Frank van) Harry Wils. Radio-omroeper, reporter . 528
Duinkerken (Anton van) Hart van Brabant 383, 414
— Vondels lyriek 427
— De menschen hebben hun gebreken 414
— Lyrisch labyrinth 414
— Achter de vuurlijn 412
— Welaan dan, beminde geloovigen 413
— Dichters der contra-reformatie 413
— Twintig tijdgenooten 414
— Dichters der middeleeuwen 414
— De ravenzwarte 409
— Vertelsels in de hut 410
— Roofbouw 410
— Hedendaagsche ketterijen 410
— Katholiek verzet 411
Duivendak (J. J. L.) De hangende drievoet 90
Dulle (Wynanda den) Onder de dennen 528
Düvert (Helene) Omlaag 83
— Omhoog 422
Duynstee (X. P. D.) 's Pausen primaat in de latere middeleeuwen en de Aegidiaansche school 329
Duys (J. E. W.) Democraten op fascistenjacht 480
Dijkema (P.) Brieven aan ouders 498
Dijle (Bas van) Van Addis-Abéba naar Bethlehem 431

E

Eberhart (Mignon G.) 'n Moord is moord 566
Eckmar (F. R.) Spoken te koop 188
— Ratten op de trap 571
Edgewordh (Mary) Castle Rackrent 194
Eekhout (Jan) Aarde en brood 390, 418
— De boer zonder God 418
— Patriciërs 418
— De neger zingt 478
— Dertig sonnetten van Michel Angelo 275
Ehrenburg (Ilja) Traumfabrik 10
Eikendal (W. J. C.) K. N. A. C. Technisch handboek voor den automobilist 264
Eldershaw (M. Bernard) Plaque with Laurel 548
Elmenhorst-Westerman (J. M.) De smokkelgang van slot Hohenheim 525
Elsas (M. J.) Umriss einer Geschichte der Preise und Löhne in Deutschland 465
Eltz (Sophie zu) Die schweigende Königin 336
Elvestad (Sven) De vreemde badgast 564
Elzer (Marg.) Effy zet door 233
— Hoog liefdesspel 138
— Lisa's list 88
— Nelly, denk aan mij! 187
— Twee dorpen, twee menschen en een overwinning . . 234
Engelman (Jan) Prinses Turandot 284
Eppstein (Georg von) en Max Staercke Prins Bernhard . . 480
Erasmus Lof der zotheid 58, 266
— Over het verachten der wereld 60
— Antibarbari 60
Erskine (John) Adam, Lilith en Eva 474

F

Fabricius (Johan) Flipje 273
Fallada (Hans) Altes Herz geht auf die Reise 302
— Een oud hart gaat spelevaren 419
— Märchen vom Stadtschreiber der aufs Land flog . . . 110
Fallon (Valère) Beginselen der sociale economie 429
Fangen (Ronald) De man die de rechtvaardigheid lief had . 130
Faust (Leo) De ziekte die liefde heet 185
Federer (Heinrich) Mala die Buchbinderin 405
Feitsma (J.) Het heldenleven van Van Speyk 332
— Jan de Lapper 332
— Twee schooiertjes 94
Fiedler (Emil) Vaar wel 141

Field (Joanna) Een eigen leven 561
Fitinghoff (Laura) Het merkteeken 424
Filmland in 1936 346
Flaubert (G.) Madame Bovary 416
Fleerackers (E.) Brieven van Nonkel Pastoor 95
— Heiruiker 84
Fles (Etha) Drie visionnaire kunstenaars van onzen tijd . . 33
Foerster (Fr. W.) Eeuwig licht en menschelijke duisternis . . 90
— Oude en nieuwe opvoeding 522
Földes (Jolán) De straat van de visschende kat 467
— The street of the fishing cat 548
Fonteyne (F. N.) Pension Vivès 375
Foreman Lewis (Elisabeth) Foe van de Yangtze-Kiang . . 335
— Jung Fu wird Kupferschmied 94
Fort (Gertrud von le) De paus uit het Ghetto 372
Fowler-Wright (S.) 1938: Ondergang van Praag 380
Fox (Ralph) Genghis Khan 454
Franca (Leonel) De kerk, de hervorming en de cultuur . . 475
Franciscus van Sales (St.) Verhandeling over de liefde tot God 572
Franck (Hans) Die Geschichte von den gleichen Brüdern . 355
Frank (Theo) Sunny West 432
Franke (S.) Kantjil, het dwerghertje 527
Frankemölle (Wenzel) Hitler 574
Franken (E. L.) Opium en zwendelbanken in Amsterdam . . 276
— Staatsgeheim 276
— Wie heeft den admiraal gewurgd? 570
Franken (Nanny) Nonnie's proeftijd 287
Franken (Tjebbo) Leewke de geus 377
Franquinet (Rob.) Nieuwere klanken 154, 284
Frenssen (Gustav) Die Seeschlacht vom Skagerrak . . . 405
— Die Witwe von Husum 21
Freuchen (Peter) In het witte Noorden 401
Friedrich (Hans) Dismas Koller der Schäfer 111
— Der Flöszerherrgott 404
Friethoff (C.) De goddelijke predestinatie 479
Fuld (E.) Met zon- en kunstlicht 199

G

Garnier (Adrien) A l'école des saints 480
Gay (Delphine) La canne de M. de Balzac 183
Gelder (G. M. de) West-Europa 481, 521
Gelder (H. E. van) Kunstgeschiedenis der Nederlanden . . 382
Genderen Stort (Reinier van) Najaarsvruchten 139
Georg (P. M.) Maskarade 569
Gerretsen (C.) Muiterij en scheuring 282
— Het Vereenigd Koninkrijk 282

Gerretsen (H. A.) Vincent van Gogh 394
Gervais (A.) Chineesche idylle 478
Gescher (B. H. en F. M.) Land en volk van Spanje . . . 383
Gesemann (Gerhart) Die Flucht aus einem Servischen Tagebuch 1915 und 1916 20
Gestel (C. van) De taal van het kruis 555
Gestel (G. van) Desiderius Erasmus van Rotterdam . . . 171
Geus (Willem de) Wilde vaart 379
Gevers (Maria) De reis naar het land van belofte 562
— Le voyage de frère Jean 562
Ghéon (Henri) De heilige pastoor van Ars 543
Gheyselinck (R.) De rustelooze aarde 299
Ghistele (Joos van) Voyagie naar den lande van belofte . . 233
Gibbon (Edward) The decline and fall of the Roman Empire 507
Gibbs (Philip) Cities of refuge 356
Gide (André) Faux-monnayeurs 296
— Retour de l'U. R. S. S. 450
Gielen (Jos. J.) Handleiding bij de studie der nederlandse letterkunde 239
Gilliams (Maurice) Elias of het gevecht met de nachtegalen . 82
Ginzkey (Frans) Hatsjie-Bratsjie's luchtballon 527
Glaeser (Ernst) De laatste man in burger 232
— Der letzte Zivilist 232
Glasgow (Ellen) De ijzeren wil 132
Godée Molsbergen (E. C.) Tijdens de O.-I. Compagnie . . 282
Godin (Marie Amelie von) Die Oertlbäuerin 213
Gogh-Kaulbach (Anna van) Menschen van dezen tijd . . . 423
Gombrich (E.) Wat werkelijk gebeurd is 381
Goodier (Alban) Jezus' openbaar leven 443
Goris (H.) Katholieke sport 480
Gorodetsky (Nadejda) L'exil des enfants 62
Goudsmit (F. W.) 50 probleemspelen 48
Graadt van Roggen (W.) Het linnen venster 9
Graham (Grey H.) Wat is geloven? 67
Graves (Robert) Antigua, penny, puce 405
— Claudius the God 405
— I, Claudius 405
Gravesande (G. H.'s) Nachtelijke vangst 522
Greeve (H. de) Gods kans 408
Gregory (Jackson) Vallei van avontuur 190
— Het zwijgen der bergen 517
Gribbing (Joop) Dat is Babel . . . in het slijk 576
Griever (Ger) Opgesloten kracht 84
Groeneveldt (W.) In het land der blauwe vulkanen . . . 422
Groessen (Hub. van) Leer en praktijk der aflaten 48
Groot (Joh. de) en Overdiep (G. S.) Een pelgrimage naar den Sinaï, Anno 1217 408

Groot (Th. Joh .de) De zwarte zeerover 525
Groothedde (I. F. J.) De pukkel 287
Gruhner (Emmy) Feuerseele 63
Gruyter (Jos. de) Kretensische en grieksche kunst 239
Guermonprez (Paul) Adam's vijfde rib 427
Guillain de Benouville (P.) Baudelaire le trop chrétien . . 165
Gullbranssen (Trygve) En eeuwig zingen de bosschen . . 130
— Winden waaien om de rotsen 130
— De weg tot elkander 373
Gunning J. Hz. (J. H.) William Booth 382
Gunsteren (W. F. van) Kalvinismus und Kapitalismus . . . 240
Gwynn (Stephen) Irish literature and drama 198

H

Haeften (Olga van) Manieren 524
Hagen (L. M.) Jacobus Revius 479
Haghe (Adolf ter) Adat 87
Hagy (Monaly) Malerei, Photographie, Film 9
Haimon (Paul) Trophee 284
Hall (D. J.) No retreat 112
Hall (Radclyffe) De zuiveren van harte 420
Hallen (Ernest van der) De aarde roept 86
— Zes dagen 86
Halper (Albert) Op den wal 279
Haluschka (Helene) De waarheid over Adam en Eva . . . 477
Hamaker-Willink (A.) Mathijs het wilde poezekind . . . 334
— Oom Arend's huis 334
— Puump gaat mee op reis 334
Hampston (Benjamin) A history of movies 10
Hamstra-Baarschers (Lydia) Wir-war 334
Hamsun (Knut) Zwervers 322
Hana (Herman) De schoonheid in de schilderkunst . . . 275
Handel-Mazzetti (E. von) Jesse und Maria 64
Hannema (D.) en Schendel (A. van Jr.) Noord- en Zuid-Nederlandsch schilderkunst der XIIde eeuw 239
Hanozin (Pierre) La geste des martyrs 48
Hans (D.) Het bruidspaar in de gouden koets 480
— Holland's bruidspaar 271
Hattum (J. van) De pothoofdplant 478
Havank Het raadsel van de drie gestalten 136
— Het spookslot aan de Loire 420
Havelte (Danne van) Hanna's vlucht 431
— Miek's moeilijkheden 94
Hawkins (W. L.) De stille dood 279
Haycox (Ernst) Strijd zonder genade 279
Hecke (Firmin van) Gedichten 73

Hedberg (Sonja) Zuster zonneschijn 84
Heek (F. van) Chineesche immigranten in Nederland . . 460
Heemskerk (Maria) Jezus, zijn leven en leer 288
Heering (G. J.) Militia Christi 47
Hefs (Erwin) Colleoni 167
Heiden (Konrad) Adolf Hitler 240
Hell (Jan) Het huis 468
Helman (Albert) Aansluiting gemist 319, 389
— Ratten 424
Hendryx (James B.) De goudader van de Yukon 566
— De groote trek 280
— Ruw goud 190
Hennezel (Henri d') Tourmente 164
Henty (G. A.) Door de russische sneeuwvelden 333
Henry (O.) Grepen uit de psychologie van het kind . . . 39
Hers (Anna) Het buurtje 526
— Op den drempel 384
Herse (Henrik) Schambok 303
Hertog (H. J. den) en Euwe (M.) Practische schaaklessen . 101
Hertog (Salvador) De wilde schuit 378
Hervieu (Louise) Sangs 449
Herwig (A. J.) Altijd bloemen in den tuin 54
Heuer (Hans) Verrat im Busch 62
Heugten (J. van) Met peillood en kompas 199
Heusinkveld (Riek) Kruissteekpatronen 575
Nichtum (N. van) De droom van een herdersjongen . . . 431
Hidding (K. A. H.) Gebruiken en godsdienst der Soenda-
neezen 429
Hildebrand (A. D.) 20.000 jongens op stap 287
— De zoon van Bolke de beer 288
Hilst (M. van der) Amok 421
Hilton (James) Dag! meneer Chips 275
— Het verloren paradijs 45
Hinte (E. van) Japan-China 572
Hobart (Alice Tisdale) Oil for the lamps of China 504
— Olie voor China's lampen 44
— River supreme 504
— Yang and Yin 504
Höcker (Paul Oskar) Zietenhusaren 255
Hoeven (Nico van der) De gewone kano 92
Hoitingh (J. H.) Aanleg, beplanting en onderhoud van kleine
villatuinen 120
Holle (G.) De zoon van den berenleider 335
Hölscher (To) De katholieke jeugdbijbel 432
Holtby (Winifred) South riding 358
Hoog-Nooy (Annie de) Marjoleintje 277
Hoogewerff (G. C.) Onder de Duinkerkers 335

Hoogewerff (H.) Fragmenten uit het leven van Manushia . 524
Hoogstraten-Schoch (A. van) De vrouw met het eene talent . 87
Hooyman (J. H.) De Messias 523
Horgan (Paul) Lingering walls 452
— Main line west 213
Horler (Sydney) Het mysterie van de zeven café's . . . 278
— Tiger Standish keert terug 518
Hoster (Hermann) Pfarrer Johannes Bentler 211
Hubbard (Bernard R.) Cradle of the storms 257
Hubermont (Pierre) Dertien man in de mijn 471
Hubert (Ali) Hollywood, Legende und Wirklichkeit . . . 8
Huebner (F. M.) Menschen als vergif en medicijn 177
— Sterren stralen boven Amsterdam 562
Huey (E. G.) De dierenwereld in een notedop 431
Huizinga (J.) In de schaduwen van morgen 49
Huizinga (Leonard) De gestroomlijnde wereld 114
Hulst (W. G. v. d.) In de soete suikerbol 95
— Jaap Holm en z'n vrienden 94
Hurley (Döran) Monseigneur 473
Huwelijk, Het vorstelijk. Plechtige dienst 480
Huxley (Aldous) Beyond the Mexique bay 216
Huyts (Johan) Geschiedenis van de russische revolutie . . 326
Hvass (Hans en Hansen (Sikker) Bij de dieren buiten . . . 346
Hynek (W. H.) De ware afbeelding van Christus ontdekt . . 523

I

Ibsen (H.) Spoken 454
Ido (Victor) Indië in den goeden ouden tijd 199
Inleiding tot de catechetische literatuur 479
Irke (Bas) Wat Wung met de zon deed 431
Irvin (Will) The house that shadows built 10
Israel (M.) Graphologie toegepast op kinderschrift 352
Istrati (Panaït) De distels van den Baragan 376
Iswolsky (Hélène) L'homme 1936 en Russie soviètique . . 143
Italiaander (Rolf) Woestijnvossen 432
Italiaantjes Door P. I. M. 93
Ivans De meisjes Ondry 322

J

Jacobs (Jan W.) De Ribourdins 188
Jacobse (Muus) De doortocht 394
Jacquin (A. M.) Histoire de l'église 225
Janelle (Pierre) Robert Southey, the writer 245
Jansen (R. L.) Bijbelsche monographieën: De psalmen . . 315
Janssen (Jos.) De wonderdoktoor 571

Japikse (N.) De geschiedenis van het huis van Oranje-Nassau 465
Jarnefelt (Arvid) Greta en haar zoon 472
Jehu (Felicie) Viola heeft vacantie 92
Johnson (Martin) Bavianenland 140
Johst (Hans) Consuela, aus dem Tagebuch einer Spitzbergen-Bergenfahrt 405
Jolivet (Régis) Les sources de l'idéalisme 522
Jong (K. H. E. de) De parapsychologie 129
Jong (M. K. de) Robinson Crusoë 334
Jong (W. R. de) en Rossum (A. W. van) Geschiedenis der openbaring van het Oude Testament 271
Jongh (G. T. J. de) Kinderbescherming is kinderopvoeding 428
Josephus Jitta (A. C.) De corporatieve staatsgedachte in Nederland 331
— Het nederlandsche volkskarakter 549
Jürgensmeier (Friedrich) Het mystieke lichaam van Christus . 426

K

Kalmijn-Spierenburg (Jo) Bruiloftsgangers 321
— De club van Bommeltje 93
Kamp (J. L. J. van de) Bartolus de Saxoferrato 576
Karsemeyer (J.) Jeremias de Decker 575
Kaye Smith (Sheila) Rose Deeprose 304
Keeler (Harry Stephen) De saterkop 189
— Het spinneweb scheurt 136
Kelk (C. J.) Een kind van Uncle Sam 275
Kemp (Mathias) Het kwellende wonder 470
Kemp (Pierre) Stabielen en passanten 70
Kemp (Pierre) en H. J. L. Lamberts Hurrelbrinck. Twee bloemen van Limburgs bodem 137
Kessel (Joseph) Captifs 296
— Equipage 296
— Fortune carrée 296
— La passante du sans-souci 163
Keulers (Jos.) De boeken van het Nieuwe Testament . . . 33
Keun (Irmgard) Het meisje, waarmee de kinderen niet mogen omgaan 569
Kieviet (C. Johan) Fulco de minstreel 93
King (Frank) De gestolen uitvinder 277
— De jazzband des doods 277
— De vampier 519
Kipling (Rudyard) Door wolven opgevoed 135
Klei (Jac. van der) Onder het linnen dak 96
— Pietje Blank 336
— Wimpie Lodigijs 336
Kleian (J.) Deliplanter 188

White (Wm. Patterson) Het wagenwiel 280
Widdemer (Margaret) In lichte laaie 137
— Voor niets ter wereld 280
Wiechert (Ernst) Das heilige Jahr 405
— Wälder und Menschen 354
Wieringen (Frank) Maskers af 288
Wiersma (J. P.) Friesche mythen en sagen 574
Wilder (Thornton) De hemel mijn beloning 232
— Heaven's my destination 232
Wildiers (N.) Christus Verlosser 48
Wilgo (Johan) Een week vol verrassingen 286
Wilkeshuis (C.) Gezag en gehoorzaamheid 480
Willink (Luc) Film 8
Wilma Wij groeten de broeders 418
Wilson (Mc. Nair) Napoleon's mother 358
Winckel (Ch. W. F.) en A. Colaço Belmonte, Het nederlandsche roode kruis in Etiopië 156
Winter (Minnie de) Mamma Inez 335
Wissotzky (A.) Sabbath en Zondag 45
Wit (P. H. de) Twee jongens in een havenstad 527
Witlox (J. H. J. M.) Varia historica 238
Witlox (Jos) Pater Damiaan, de held van Molokai 95
Wittstock (Erwin) Die Freundschaft von Kockelburg . . . 22
Wodehouse (P. G.) Blandings castle 407
— The coming of Bill 112
— Jimmy verliefd 569
Woestijne (K. van de) Laethemsche brieven over de lente . 576
— Het zatte hart 576
Wolf (L. J. H.) Abba, Vader 417
Wolffenbuttel- van Rooyen (H.) Jopie Wertenstein . . . 92
— Drie spannende dagen 526
— Prinses Jocunda 431
— Een verschrikkelijke vacantie 288
Wöller (Joh.) Van de fjorden naar de Boroboedoer . . 285
Woude (Johan van der) De vreemdeling 372
— Macht over Granvell 372
Wouters (J. F.) Geen vaccinatie? Wat dan wel? 575
Wyck Mason (van) Tweemaal gedood 236
Wynne (Pamela) Blank en bruin 323
— Kronkelpaden der liefde 564
—Liefde doet wonderen 135

Y

Yeats (William Butler) The wandering of Oisin 309
Yeo (Margaret) The greatest of the Borgias 23

Z

Zeggelen (Marie C. van) Een liefde in Kennemerland . 44, 100
Zeise (Franz) De Armada: Don Juan d'Austria 22
Zellweber (Edith) . . . . en Peter is zijn dochter 570
Zernike (Elisabeth) Het leven zonder einde 41
Zillich (Heinrich) Zwischen Grenzen und Zeiten 546
Zischka (A. E.) Arabië ontwaakt 89
Zoomers-Vermeer (J. P.) Hoe Hannie gelukkig werd . . . 525
—Kleine levens 377
— Stormvogeltje 333
— De villa Zonneoord 380
— Vader 138
Zwegers (B. V) De schat in het duivelsmeer 430
Zweig (Stefan) Strijd om een brandstapel 469
Zijst (Jan van) Lachspiegel 186